

שבוע שבת חול המועד פסח

(5 - 11 April 09)

י"א - י"ז ניסן ה'תשס"ט

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אד חשוב להניחו מיד בבוקר

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתֶּם אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֹּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטַּר וְהֶאֱדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבְדַּתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וּשְׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדַרְךָ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְכוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתֵּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כַּנְּפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכְּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲמַת. (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

חַרִּינִי מִקַּבֵּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד כְּמוֹד מִצְוָה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלָל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי שֶׁנֶּחֱלַק לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מִוְדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מְלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָתְךָ בִּי נִשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלִכּוֹתָו לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָן וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדַרְךָ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיתיות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניהם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרת לרוחה צריכים להודות לה, כי בעונש הטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֵלָם מִיַּד־צָר: ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב לֹא מֵצְאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ו וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּצִּילֵם: ז וַיְדַרְיֶכֶם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁפִּיעַ נֶפֶשׁ שִׁקְקָה וּנְפֹשׁ רַעֲבָה מִלֹּא־טוֹב: י יֹשְׁבֵי חֶשֶׁךְ וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֵינַי וּבְרוּל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּיֹן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמַל לֶבָם פְּשָׁלוֹ וְאִין עֹזֵר: יג וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: יד וַיִּצִּיאֵם מִחֶשֶׁךְ וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שִׁבַּר דִּלְתוֹת נַחֲשֶׁת וּבְרִיתִי בְרוּל גִּדְעָה: יז אוֹלִים מִדֶּרֶךְ פִּשְׁעֵם וּמַעֲוֹנֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ: יח כֹּל־אֲכַל תִּתְעַב נַפְשָׁם וַיִּגְעֻ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: כ יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתֵם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹדְרֵי הַיָּם בְּאִנְיוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּמַיִם רַבִּים: כד תְּפֹה רְאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצּוֹלָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֵם גְּלוּי: כו יַעֲלוּ שָׁמַיִם יוֹדוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרַעַה תִּתְמוּגַג: כז יַחֲוּגוּ וַיִּנְעֻוּ כַּשָּׂפוֹר וְכֹל־חֲכָמָתָם תִּתְבַּלַּע: כח וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם וּמִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּצִּיאֵם: כט יָקָם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלוּיָהֶם: ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנְחֵם אֶל־מַחֲזוֹ חַפְצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: לב וַיִּרְוֹמְוּהוּ בַקֶּהֶל עֵם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יַחֲלֹוּהוּ: לג יֵשֶׁם נְהַרּוֹת לְמִדְבָּר וּמֵצְאֵי מַיִם לְצַמְאוֹן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרַעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֲגַם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה לְמֵצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֵׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנּוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּמְעֻוּ כְרָמִים וַיַּעֲשׂוּ פְרִי תְבוּאָה: לח וַיְבַרְכֶם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבְהִמְתֵּם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֻטוּ וַיִּשְׁחֻוּ מֵעֶצֶר רַעַה וַיִּגּוּן: מ שִׁפְךָ בּוֹ עַל־נְדִיבִים וַיִּתְעַם בְּתוֹהוּ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגַּב אֲבִיוֹן מֵעוֹנֵי וַיִּשֶׁם פְּצָאֵן מִשְׁפַּחֹת: מב וַרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכֹל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיה: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֱלֹה וַיִּתְבּוֹנֶנּוּ חַסְדֵי יְהוָה:

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֲזַמְּרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עוֹרָה הַגָּבֹל וּכְזוֹר אַעִירָה שָׁחַר: ד אוֹדֶךָ בַּעַמִּים | יְהוָה וְאֲזַמְּרֶךָ בְּלֵאמִים: ה כִּי־גִדַּל מֵעַל־שָׁמַיִם חַסְדְּךָ וְעַד־שָׁחַקִים אִמְתָּךְ: ו רִוְמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ: ז לִמְעַן יַחֲלִיצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דַּבֵּר בַּקֶּדְשׁוֹ אֲעֹלָה אַחֲלֶקָה שְׂכָם וְעַמְּךָ סִבּוֹת אִמְדָּד: ט לִי גִלְעָד | לִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם מֵעוֹז רֵאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקֵי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדוֹם אֲשִׁלִּיךְ נַעֲלִי עָלַי כְּלִשְׁת אֶתְרוּעַע: יא מִי יִבְלְנִי עֵיר מִכְּצָר מִי נַחֲנִי עַד־אֲדוֹם: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים וְנַחֲתָנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצַבָּאוֹתֵינוּ: יג הִבְהַלְּנוּ עוֹרַת מִצַּר וְשׂוֹא תְשׁוּעַת אָדָם: יד בְּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

חברו דוד בכרחו מפני שאול ובאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לְמַנְצַח לְדוֹד מְזֻמֹּר אֱלֹהֵי תְהַלְתִּי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב פִּי כִּי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתַחוּ דְּבָרוֹ אֱתִי לְשׁוֹן שָׁקֵר: ג וְדַבְרֵי שִׁנְאָה סִבְבֹנִי וְלַחְמוֹנֵי חַנָּם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי וְשִׁמְנוֹנֵי וְאֲנִי תַפְלָה: ה וְיִשְׁמֹוּ עָלַי רַעַה תַּחַת טוֹבָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלָיו רָשָׁע וְשִׁטָּן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי: ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַמְאָה: ח יְהִי־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יְהִי־בְנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בְנָיו וְשִׁאֲלוֹ יִדְרָשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִגְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֵׁר־לוֹ וּיְבֹזוּ זָרִים וְיַגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁדֵּךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חוֹזֵן לִיתוּמָיו: יג יְהִי־אַחֲרֵיתוֹ לְהַכְרִית פְּדוֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמֵם: יד יִזְכֹּר: טו עֲנֵן אֲכַתִּיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אָמוֹ אֶל־תַּמַּח: טז יְהִי נִגְדֵי־יְהוָה תְּמִיד וּיְכַרֵּת מֵאֶרֶץ זָכָרִם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וּנְכָאָה לְבָב לְמוֹתָת: יז וַיֵּאָהֵב קָלְלָה וְתִבְאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבָרְכָה וְתִרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלְלָה פְּמָדוֹ וְתִבְאָה כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבֹגֵד יַעֲטָה וְלִמְזֹחַ תְּמִיד יִחַגְרֶה: כ זָאת | פְּעֻלַּת שְׁמֵנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע לְנַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אֱתִי לְמַעַן שִׁמְךָ פִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הַצֵּלְנִי: כב פִּי־עֵנִי וְאֶבְיוֹן אֲנִכִּי וְלִפִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג כִּצְלֵ־כַנְמוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי פְּאַרְבֶּה: כד בְּרַפִּי פָּשְׁלוּ מִצֹּם וּבִשְׂרֵי פָחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרָפָה לָהֶם יְרֵאוּנִי יַנְיַעוּן רֵאשִׁים: כו עֲזַרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כַחֲסֶדְךָ: כז וַיִּדְעוּ פִּי־יִרְדֹּף זָאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָהּ: כח יִקְלָל־יְהַמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוֹ | וּבִשְׂוֹ עֲבַדְךָ יִשְׁמַח: כט יִלְבָּשׁוּ שׁוֹמְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲמֹו כַּמְעִיל בְּשֵׁתָם: ל אֹדְרָה יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבַתּוֹךְ רַבִּים אֶהְלֹלָנוּ: לא פִּי־יַעֲמֵד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטֵי נַפְשִׁי:

ביאורים למזמור קח בתהלים

למען יחלצון ידיך הושיעה ימינך וענני

דורנו, שמתחילים לומר ביום ההולדת דשנה זו – פרק קח. לאחרי הפרק דשנה הקודמת שענינו – "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם" – מזמור על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה, ומן הראוי לשבח ולספר בשבח אלוקים בפני רבים כפרסום ובעשרה מישראל ותרי מינייהו רבנן. ממשיך דוד המלך – "נעים זמירות ישראל" – במזמור דשנה זו, שהקב"ה עוזר ומושיע את ישראל – "למען יחלצון ידיך הושיעה גוי", והישועה היא באופן של – "ימינך וענני", והיינו שהישועה היא לא סתם מיד ימינו של הקב"ה (שמוכן ופשוט גודל הישועה שמיד ימין), אלא מיד ימינו של הקב"ה כמו שהיא באופן של ישועה – "הושיעה".

ועזר וישועה זו ניתנים לכל יהודי ויהודי, וכדברי דוד המלך – "למען יחלצון ידיך גוי", והרי כל יהודי הוא ידיו של הקב"ה [שהרי אפי' מי שאינו רוצה להיות ידיו של יהודי שני, רוצה להיות ידיו של הקב"ה...]. וישועת ה' נראית בגלוי ובעיני בשר ועד שאפי' אומות העולם רואים אותה בעיני בשר שלהם, וכדברי דוד המלך – "אודך בעמים ה' ואזמך בלאומים". וזה פועל עליהם שיקיימו את שבע המצוות דידהו. ויה"ר שבמהרה בימינו ממש, נזכה לישועה דגאולה האמיתית והשלימה בקבלת פני משיח צדקינו, בעגלא דידן. ובשמחה וטוב לבב.

ב) "ב תמוז הוא גם יום הולדתו של בעל הגאולה, אשר, בשנה זו מתחילה שנת הק"ח.

ובזמור תהלים השייך לשנה זו – נאמר "למען יחלצון ידיך הושיעה ימינך וענני":

"ידיך" – קאי על כל ישראל שנקרא ידידים, היינו, ידידים להקב"ה, כולל גם ענין הידידות בישראל עצמם בין זל"ז – אהבת ישראל ואחדות ישראל.

ועי"ז נעשה "הושיעה ימינך וענני" – ענין הגאולה, היינו, בואפן דמושיע את הימין, ועפ"ז האופן ד"וענני", שאף ד"ימינך" כשלעצמה היא המשכה נעלית ביותר, ניתוסף בה "הושיעה", ישועה, מבחי' ש"ע נהורין, פנימיות עתיק, שיתגלה לעתיד לבוא.

וענין זה נעשה באופן גלוי לעיני כל העמים – "אודך בעמים ה' ואזמך בלאומים", היינו, נוסף על הגאולה דארבעה שחייבים להודות שבזמור ק"ו, אשר "יאמרו גאולי ה' אשר גאלם", שהיא (א) גאולה פרטית, (ב) בעשרה מישראל ותרי מינייהו רבנן, יתירה מזה – (א) גאולה כללית, "ידיך הושיעה ימינך וענני", (ב) שפועלת גם באוה"ע, "אודך בעמים ה' ואזמך בלאומים" (ע"ד הלשון במזמור "תפלה לדוד" – "כל גוים אשר עשית יבואו וישתחוו לפניך גוי").

התווענדיות תשמ"ז ח"ד עמ' 19-20

ויש להוסיף לימוד והוראה מהפרק תהלים החדש דנשיא

מפתח כללי

ה	
א	סדר הנחת תפילין
ב	מזמורי תהלים ק"ז ק"ח ק"ט
ג	מאמר ד"ה כימי צאתך מארץ מצרים אחרון של פסח, היתשליה
ו	שיחת ליל ב' דחג הפסח ה'תשט"ו
יב	שיחת אחרון של פסח ה'תשט"ו
כ	לקוטי שיחות חג הפסח (בלה"ק)
כח	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע שבת חול המועד פסח
לא	אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן
מא	לוח "היום יום" לשבוע שבת חול המועד פסח
מב	הלכה יומית לעיון ברמב"ם
מד	

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

מו	א) – ג' פרקים ליום לשבוע שבת חול המועד פסח
סד	ב) – פרק אחד ליום לשבוע שבת חול המועד פסח
סט	ג) – ספר המצוות לשבוע שבת חול המועד פסח
עב	ד) מסכת סוטה עם ביאורים
פ	ד) נביאים וכתובים שופטים פרק יד, דברי הימים-ב פרק ט
פד	טו) מסכת בבא קמא עם ביאורים מדף צח עד דף קד

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

קיד	טז) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן
קיד	יז) שולחן ערוך הלכות קריאת שמע - אדמו"ר הזקן
קטו	יח) לקוטי תורה - ד"ה ששת ימים - אדמו"ר הזקן
קטז	יט) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי
קיו	כ) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"
קיט	כא) תורת שמואל תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש
קכ	כב) קונטרס התפלה - אדמו"ר מוהרש"ב
קכא	כג) ספר המאמרים ה'תש"ט - אדמו"ר מוהרי"צ
קכב	כד) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ
קכד	כה) ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ
קכח	כו) אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ
קכט	כז) ברכת החמה
קלה	כח) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע שבת חול המועד פסח ע"פ חומש "תורה תמימה"
קמט	כט) לוח זמנים לשבוע שבת חול המועד פסח
קנא	ל) סדר מצות הדלקת נרות לחג הפסח ושבת קודש

בס"ד. אחרון של פסח, ה'תשל"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 **כימי** צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות¹, והנה מזה שנאמר כימי צאתך ורק אחר-כך
2 כתיב אראנו נפלאות, ולא כתוב אראנו נפלאות כימי צאתך מארץ מצרים, מובן,
3 שאין זה רק תיאור הגאולה העתידה, שתהיה כימי צאתך מארץ מצרים, אלא הרי זה בא
4 לומר שכימי צאתך מארץ מצרים הוא ענין עיקרי בהגאולה העתידה, דכיון שיהיה כימי
5 צאתך על-כן גם אראנו נפלאות, ולכן גם הנפלאות יהיו כימי צאתך מארץ מצרים.

6 **והנה** קריעת ים סוף היה ענין עיקרי ביציאת מצרים, לפי שאז היתה שלימות הגאולה,
7 ולכן אז דווקא אמרו בני ישראל את שירת הים, לפי שאז היה הביטול דמצרים,
8 וכמו שנאמר² וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים. ועל-דרך שהיה בקריעת ים סוף
9 על-דרך-זה יהיה בקיעת הנהר לעתיד, וכמו שנאמר³ הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל שם
10 נשמחה בו, דהפך ים ליבשה (לשון עבר) קאי על קריעת ים סוף, ובנהר יעברו ברגל (לשון
11 עתיד) קאי על הגאולה העתידה⁴. ולכאורה גם בזה צריך להבין, מה נוגע להגאולה העתידה
12 זה שהפך ים ליבשה בקריעת ים סוף, הרי מאי דהוה הוה, אלא הרי זה מורה שגם זה הוא
13 הקדמה והכנה למה שיהיה לעתיד לבוא, היינו דכשם שהיה הפך ים ליבשה ביציאת
14 מצרים, על-דרך-זה יהיה לעתיד בנהר יעברו ברגל. ומזה מובן גם כן דמה שיהיה לעתיד
15 לבוא בנהר יעברו ברגל יהיה בדוגמא לקריעת ים סוף.

16 **והענין** הוא, דהנה קריעת ים סוף היה על-ידי שהולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל
17 הלילה⁵, שזהו עיקר בקריעת ים סוף, וכמו שכתוב בשער היחוד והאמונה⁶
18 שעל-ידי ה"רוח קדים" ניצבו המים כמו נד וכחומה, ואילו הפסיק ה' את הרוח כרגע היו
19 המים חוזרים וניגרים במורד כדרכם וטבעם ולא קמו כחומה בלי ספק. וכן היה אז בקריעת
20 ים סוף ויאר ה' את הלילה⁷, דאחד הפירושים בזה הוא שהחושך (לילה) עצמו האיר, וב'
21 דברים האלו (רוח קדים עזה, והארת הלילה) שהיו בשעת יציאת מצרים, יהיו גם לעתיד,
22 וכמו שנאמר⁸ והניף ידו על הנהר בעים רוחו, דרוחו הוא הרוח קדים, רוחו של הקב"ה,
23 וכמו שנאמר⁹ ורוח אלקים מרחפת על פני המים (שזהו בדוגמת קריעת ים סוף), וכמו-כן
24 יהיה הענין דלילה כיום יאיר¹⁰, בדוגמת ויאר את הלילה.

25 **וצריך** להבין מהו ההכרח שבשביל קריעת ים סוף תהיה הרוח קדים עזה, דעזה מורה על
26 תכלית התוקף, ועל-דרך-זה מביאים דוגמא בכמה מקומות על ענין הקושי שזהו

(6) פ"ב.

(7) בשלח שם, כ.

(8) ראה שער האמונה פכ"ט. פל"ב.

(9) ירושלמי סנהדרין פ"ז הי"ג.

(10) ישעי' יא, טו.

(1) מיכה ז, טו.

(2) בשלח יד, ל.

(3) תהלים סו, ו.

(4) תורה אור בשלח סב, א. סידור שער חג המצות רפט, א.

שער האמונה פרק נב.

(5) בשלח שם, כא.

1 כקריעת ים סוף¹¹, דלכאורה על-פי הביאור בשער היחוד והאמונה⁶ הנה ענין קריעת ים
2 סוף אינו התחדשות כמו בריאת שמים וארץ, דבקריעת ים סוף כבר היה מציאות היש
3 קודם, שהרי טבע זה הוא גם כן נברא ומחודש יש מאין, ומה שהמים ניצבו כמו נד אין
4 זה אלא שינוי בלבד, מה-שאינ-כן בריאת שמים וארץ שזהו מאין ליש, ואם-כן מדוע
5 מביאים דוגמא לקושי מקריעת ים סוף ולא מבריאה יש מאין. ובכלל צריך ביאור איך שייך
6 לומר ענין הקושי כלפי מעלה¹², קשה לזווגם, וקשה פרנסתם וכו'. ובפרט שענין יש מאין
7 הוא להוות דבר חדש ממש, שעל-זה אמרו רבותינו ז"ל דאילו מתכנשין כל באי העולם
8 לבראות אפילו יתוש אחד אינן יכולין כו'¹³ (וכב' הגרסאות שבזה¹⁴) מפני שזה דבר חדש,
9 ואינו בכל סדר ההשתלשלות, שזהו רק בחיק הבורא, ולא בחיק הנברא, ולכן גם כן אין
10 דוגמתו בחיק הנברא. ואם כן ייפלא ביותר מהו ענין הקושי דקריעת ים סוף¹⁵ ומהו ענין
11 הרוח העזה שבקריעת ים סוף.

12 אך הביאור בזה, דהנה מצד הבריאה ישנם חוקי הטבע באופן דלא ישבותו¹⁶, ומחוקי
13 הטבע היא ההבדלה בין מים למים וכן ההבדלה בין מים ליבשה, כמו שנאמר¹⁷ יקוו
14 המים מתחת השמים וגו', שנעשה הבדלה בין הים ליבשה, דים בפני עצמו, ויבשה בפני
15 עצמה, וסדר זה הוא שיהיה באופן דלא ישבותו, כמו שנאמר אשר שמתי חול גבול לים¹⁸.
16 וזהו מצד הטבע, אך ענין קריעת ים סוף הוא נס דהיינו ביטול ההבדלה בין ים ליבשה.
17 והנה ידוע¹⁹ שענין האלוקות אפשר להכיר מב' הנהגות, הנהגה ניסית והנהגה טבעית, דענין
18 ההנהגה הטבעית הוא ענין חוקות שמים וארץ²⁰ באופן דלא ישבותו, ועד דאיתא
19 בירושלמי²¹ על הפסוק²² אלה תולדות השמים והארץ בְּהַפְרָאם, שחזקים כיום הבראם,
20 דאף-על-פי שעברו כמה אלפי שנה, מכל-מקום הם חזקים כביום הבראם, היינו מפני
21 שאפילו הענין דטבע נמשך ממקום שלמעלה ממדידה והגבלה. וכמו כן אפשר להכיר
22 האלוקות מהנהגה ניסית, שזהו למעלה יותר מהטבע, דנס הוא מלשון ארים נְסִי²³, ענין
23 הרמה והגבהה. והנה בנס גופא ישנם ב' אופנים, דישנו נס שאינו היפך חוקי הטבע, וכמו
24 הנס דירידת המן, שגם בו יש ענין ההתחדשות שהוא לחם מן השמים²⁴, והיה הנס אצלו
25 שהיה מספיק לזמן מסוים, ומכל מקום אין זה היפך מחוקות שמים וארץ. ולמעלה מזה

בראשית יח, ב ואילך. ריש דיבור המתחיל החודש תרנ"ד.
תרס"ו. תרע"ח (דפרשת החודש). ועוד.

(20) לשון הכתוב – ירמי' לג, כה.

(21) ריש מסכת ברכות. וראה דיבור המתחיל שאו מרום
עיניכם בהוספות לספר החקירה להצמח צדק. ועוד.

(22) בראשית ב, ד.

(23) ישעי' מט, כב. וראה ספר המאמרים תרע"ח ע' פט.

תרנ"ץ ע' קסט. דיבור המתחיל פתח אלי' ודיבור המתחיל ברוך
שעשה ניסים תשט"ו (תורת מנחם ספר המאמרים תשט"ו ע' לח
ואילך).

(24) בשלח טז, ד.

(11) בראשית א, ב. ראה דיבור המתחיל והניף בלקוטי תורה
צו יז, סוף עמוד ג.

(12) תהלים קלט, יב.

(13) פסחים קיח, א. סוטה ב, א. וש"נ. וראה זהר ח"א רז,
ב. ח"ב קע, א.

(14) ראה ויק"ר פ"ט, ב. ועוד.

(15) ראה שער האמונה שם (פל"ב).

(16) נח ח, כב.

(17) בראשית א, ט.

(18) ירמי' ה, כב.

(19) עקידה פ' בא שער לח. הובא ונתבאר באור התורה

1 ישנו הנס שאומרים על-זה שקשה כביכול לגבי הקב"ה, שזהו נס המבטל גדרי הטבע. דכיון
 2 שהקב"ה קבע (ער האָט איינגעשטעלט) חוקות שמים וארץ²⁰, ונס זה הרי הוא היפך מחוקות
 3 שמים וארץ, וכמו בנס דקריעת ים סוף, דים הוא בפני עצמו ויבשה היא בפני עצמה, וכאן
 4 נהיה באופן דהפך ים ליבשה, הרי-זה נס מיוחד שעליו חל התואר קושי כלפי מעלה.
 5 והנה²⁵ כל הענינים למטה נשתלשלו מהענינים שלמעלה, וענין ים ויבשה למעלה מובן על
 6 פי מאמר רבותינו ז"ל בזה, שאף-על-פי שכל מה שיש ביבשה יש בים²⁶, אמנם²⁷
 7 פְּרוּאֵי היבשה אינם קשורים בגלוי עם מקום חיותם, שהרי הם חיים וקיימים גם כאשר
 8 שָׁטִים על פני המים או פורחים באוויר, ואין זה נוגע במציאותם, מה-שאינ-כן פְּרוּאֵי הים,
 9 הדגים שבים, מיד שפורשים מהים הם מתים, דכל מציאותם בגלוי הוא רק במקום חיותם
 10 ומרגישים את חיותם וקיומם והתהוותם, שמרגישים את מקור חיותם. דכמו כן הוא למעלה
 11 שיש עלמין סתימין דלא איתגליין (שזהו כמו הים שהכל מכוסה וקשור במקור חיותו) ויש
 12 עלמין דאיתגליין, עולם הזה שנברא באופן דעולם מלשון העלם והסתר²⁸, שכח המחיה
 13 והמהווה עומד באופן דהסתר, עד שיש נתינת מקום לטעות שאין בעל הבית לבירה זו²⁹.
 14 וביאור³⁰ הענין הוא, דהנה כתיב מברשי אחזה אלוקה³¹, וכן רואים בנפש האדם, שיש
 15 ענינים שהאדם מרגיש שהם בעלם ודביקות במקורם וכמו ענין המחשבה,
 16 דאף-על-פי שיש במחשבה מציאות של אותיות, אמנם בכל זאת המחשבה היא לעצמו,
 17 שלכן הנה המחשבה היא דוגמת עלמין סתימין דלא איתגליין, מה-שאינ-כן הדיבור שהוא
 18 בגלוי הוא כמו עלמין דאיתגליין, וכן הוא גם בנשמות שיש נשמות שנבראו באופן דעלמין
 19 סתימין, היינו כמו המלאכים שתמיד מרגישים את חיותם, יראת ה' לחיים³², וישנם נשמות
 20 דעולם התחתון, עולם מלשון העלם והסתר²⁷, וצריך עבודה קשה והתבוננות כדי לבוא
 21 לידי הכרה שיש בעל הבית לבירה זו²⁸, ובכדי שיהיה מודה אני לפניך, ושיכיר שזה קשור
 22 עם נשמתו, הרי זה בא דווקא על ידי התבוננות.

23 **ובכל** זה יובן ענין קריעת ים סוף בעבודת האדם, שגם בהיותו נשמה בגוף למטה בעולם
 24 הזה, הרי הוא פועל על-ידי עבודתו שיהיה נוני יְמָא דְמַהְלִיכִין בְּיַבְשֶׁתָא³³, עלמא
 25 דאתכסיא גם למטה, ובדוגמת רב המנונא סבא³⁴, וכן גבי יוסף כתיב³⁵ ויבא הביתה לעשות

(28) לקוטי תורה שלח לו, סע"ד. ובכ"מ.

(29) ראה ב"ר רפ"ט.

(30) בהבא לקמן – ראה שער האמונה פרק נג.

(31) איוב יט, כו.

(32) משלי יט, כג.

(33) ראה זהר חלק א ו, א. חלק ג קפז, ב. לקוטי תורה שמיני

יח, א. מאמרי אדמו"ר הזקן על מאמרי רז"ל ע' קמד ואילך.

ביאורי הזהר (לאדמו"ר האמצעי) קמט, א.

(34) זהר חלק א שם. מאמרי אדמו"ר הזקן וביאורי הזהר שם.

(35) וישב לט, יא.

(25) בכל הבא לקמן – ראה שער האמונה פרק נב ואילך.

וראה גם דרושים שבהערה 27.

(26) חולין קכו, א. ירושלמי שבת פרק י"ד, הלכה א.

(27) ראה (נוסף להמציין בהערה 25) לקוטי תורה צו יד, ב

ואילך. דיבור המתחיל ואתה הרם את מטך בתורת חיים בשלח

קעח, א ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושים לפסח (ויקרא

ח"א) ע' שסט ואילך. ספר המאמרים תרנ"ט ע' קמה ואילך.

דיבור המתחיל ויט משה תרע"ח (ספר המאמרים תרע"ח ע' רנד

ואילך), ד"ה הנ"ל תרח"ץ (ספר המאמרים תרח"ץ ע' קפח

ואילך), תש"ה (ספר המאמרים תש"ה ע' 150 ואילך), תש"ו

(ספר המאמרים תש"ו ע' 86 ואילך).

מלאכתו, שזה היה בכתבי דחושבנא³⁶, וגם אז היה מרכבה דאצילות ולא היתה סתירה בין
 זה לזה³⁷, כי היה בדרגת נוני ימא דמהלכין ביבשתא. ואחר-כך המשך ענין זה לאפרים
 ומנשה, ועל-ידם נמשכו הברכות לכל ישראל, דבך יברך ישראל³⁸, שעל-ידי-זה אפשר להגיע
 להדרגא דוידגו לרוב בקרב הארץ³⁹, דהיינו הפך ים ליבשה. דהגם שנברא באופן דארץ,
 ברואים שביבשה, הרי הוא פועל שְׁיָם ויבשה יהיו דבר אחד, וכלשון הידוע ויקרא שָׁם בְּשֵׁם
 הוּי' אֶל עוֹלָם⁴⁰, היינו שאין העולם דבר בפני עצמו כי אם הוא אלוקות⁴¹, הוּי' אֶל עוֹלָם,
 אין עוד מלבדו⁴². שנברא באופן דיבשה, הנה עבודתו בדרגת עלמין סתימין, וכמבואר
 בתניא⁴³ שעל-ידי לימוד התורה וקיום המצוות נעשה בבחינת מרכבה וביטול להוּי'.
 וזהו גם מה שנאמר למשה בקריעת ים סוף ואתה הרם את מטך ונטה את ירך על הים⁴⁴,
 שלכאורה הם ב' תנועות הפכיות, דהרם את מטך הוא מלמטה למעלה, ונטה את
 ירך הוא מלמעלה למטה, ומכל-מקום היה צריך להיות ענין ב' התנועות בקריעת ים סוף.
 והביאור בזה⁴⁵ דהנה מְטָה הוא דבר קשה, שנעשה מהאילן כשהוא יבש, או ענף האילן
 שנתקשה, או שהוא קשה לכתחילה בדוגמת מְטָה משה שהיה מאבן סנפיריון⁴⁶. ובעולמות
 הרי עולמות בריאה-יצירה-עשיה עד עולם העשיה (ומשם יפרד⁴⁷) שייך בהם שינויים, ולכן
 לא מתאים בזה התואר קושי (שמורה על תוקף וחוזק), מה-שאינ-כן עולם האצילות שנקרא
 מְטָה שענינו איתן. וזו היתה גם כן דרגת משה, שמשה היה נשמה דאצילות כמו שנאמר⁴⁸
 אנכי עומד בין הוּי' וביניכם וגו'. וכדי לפעול ענין קריעת ים סוף שהוא ענין הפך ים
 ליבשה היה צריך להיות המשכה ממקום שלמעלה מסדר ההשתלשלות, אפילו למעלה
 מאצילות, שהרי כל ענין האצילות הוא כדי שתהיה הידיעה באלוקות למטה⁴⁹, ולכן נאמר
 למשה שכדי לפעול הענין דהֶפֶךְ ים ליבשה צריך להיות הָרָם את מְטָה למעלה מאצילות,
 ואחרי כן נטה את ירך מלמעלה למטה, שהענין דהֶפֶךְ ים ליבשה יומשך עד עולם העשיה.
 והנה משה עניינו תורה, כמו שנאמר⁵⁰ זָכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי, וענין וְנָטָה את ירך היינו
 שממשיך מאות יו"ד⁵¹, מקור כל האותיות, דכל אות מתחילה באות יו"ד, שעניינה

(36) תרגום אונקלוס על הפסוק.

(37) ראה בארוכה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה חלק א ע' קצב ואילך. אור התורה מקץ (כרך ו) תתשב, א ואילך.

(38) ויחי מח, כ.

(39) ויחי מח, טז. ראה מקומות שצויינו בהערה 32.

(40) וירא כא, לג. וראה סוטה י, סוף עמוד א ואילך.

(41) המשך תערי"ב ריש פרק קלג. ועל דרך זה לקוטי תורה תבא מב, ד. מג, ג.

(42) ואתחנן ד, לה.

(43) פכ"ג.

(44) בשלח יד, טז.

(45) בהבא לקמן – ראה דיבור המתחיל ואתה הרם את מטך בתורת חיים (הנ"ל הערה 26) קעט, ב ואילך. דיבור המתחיל

הנ"ל באור התורה בשלח ע' תטו ואילך.

(46) שמות רבה ספ"ח. תנחומא בשלח כא. הובא בפירוש רש"י בשלח יז, ו.

(47) לשון הכתוב בראשית ב, י.

(48) ואתחנן ה, ה.

(49) ראה פרדס שער ד' פ"ה בביאור מאמר התקוני זוהר אנת הוא דאפיקת. המשך תערי"ב פרק קכ"ט (ספר המאמרים תערי"ב חלק ב ע' רמט. וש"נ). דיבור המתחיל ויסעו מרפידים תש"ג פ"ה ואילך (ספר המאמרים תש"ג ע' 129).

(50) מלאכי ג, כב.

(51) ראה לקוטי אמרים להרב המגיד סימן קלד (לא, ד ואילך). תורת חיים שם קפ, א.

1 ציור ונקודה, וכמו שנאמר⁵² פותח את ידך, היינו פותח את יודיך⁵³, שכל המשכה מלמעלה
 2 מתחילה מצמצום, על-דרך-זה נָטָה את ידך, היינו דמשם הוא המשכת התורה ומצוות, וזה
 3 נמשך בעבודת האדם שיהיה הפך ים ליבשה, ואחר-כך קריעת ים סוף כפשוטו.
 4 **ובכל** זה יובן הטעם שבקריעת ים סוף היה צריך להיות רוח קדים עזה, דרוח קדים היינו
 5 קדמון לכל הקדמונים⁵⁴, דהיינו נשמות ישראל. וכמו שנאמר⁵⁵ זכור עדתך קנית קדם,
 6 ומבואר במפרשי התנ"ך⁵⁶ שישראל נקראים קנית קדם, לפי שמחשבתם של ישראל קדמה
 7 לכל דבר, דאף-על-פי שישנם כמה קדמונים, וכדאיתא במדרש⁵⁷ ז' ⁵⁸ דברים קדמו לעולם,
 8 וישראל ותורה קדמו לכל אחד, ואיני יודע איזה מהם קודם, כשהוא אומר דַּבַּר אל בני
 9 ישראל צו את בני ישראל הרי שישראל קדמו, דמחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר,
 10 אפילו לתורה, שזהו מעלת ישראל. והנה בכדי שיהיה הפך ים ליבשה ממשיכים מ"קדם",
 11 היינו למעלה מסדר השתלשלות (ועל-ידי-זה נעשים כאחת (הים והיבשה)). וזה מקשר עם
 12 גַּאֲלַתְּ שֶׁבֶט נחלתך⁵³, השלימות דיציאת מצרים, והבאתי אתכם וגו'⁵⁹.
 13 **והנה** לעתיד לבוא יהיה והניף ידו על הנהר בעים רוחו וגו', שרוחו הכוונה לרוח הקדים,
 14 בדוגמת קריעת ים סוף ואז יהיה אראנו נפלאות, לשון רבים, דמיעוט רבים שְׁנַיִם⁶⁰,
 15 שתי תקופות, ימות המשיח ועולם הבא⁶¹, אפס בלתך ואין דומה לך, ולאחר שהיתה קריעת
 16 ים סוף בפעם הראשונה שהיתה קשה, הנה זה פָּתַח את הדרך שיהיה אחרי כן בנהר יעברו
 17 ברגל, (וכידוע⁶² בעניין פתח ר' פלוני, פתח רבי שמעון בר יוחאי), הנה על-דרך-זה בנהר
 18 יעברו ברגל, יהיו נפלאות למעלה מיציאת מצרים, אבל אף-על-פי-כן ההכנה וההתחלה
 19 היתה על-ידי-זה שִׁפְתַּח את הדרך ונעשה הפך ים ליבשה.
 20 **והנה** מה שכתוב בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו, הנה מבואר בלקוטי-תורה⁶³
 21 ובאור-התורה, דהכוונה היא על נהר פרת, שאז יהיה ויצא חוטר וגו', והחרים הוי'
 22 את לשון ים מצרים, והניף את ידו על הנהר, שההבדל בין ים סוף לנהר פרת⁶⁴, הוא בדוגמת

(52) תהלים קמה, טז.

(53) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תק"ע ע' קמג. דיבור המתחיל וידבר גו' וראה דשבת פרשת וארא תשל"א.

(54) ראה לקוטי תורה צו יד, ג. דיבור המתחיל ויט משה הנ"ל הערה 27.

(55) תהלים ער, ב. ולהעיר, שעל פי המנהג לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים למספר שנותיו (ספר המאמרים י"א ניסן חלק א ע' 1 ואילך) – הותחל ב"א ניסן שנה זו (תשל"ה) אמירת מזמור זה.

(56) ראה בראשית רבה פרשה א, ד. וראה גם דיבור המתחיל והגדת לבנך די"א ניסן ודיבור המתחיל להבין ענין הילולא דרשב"י שנה זו (תשל"ה).

(57) בראשית רבה שם.

(58) בבראשית רבה שם: ששה דברים. אבל כן הוא בכמה

מקומות בדא"ח. וראה פסחים נד, א. ועוד.

(59) וארא ו, ח.

(60) ראה לקוטי שיחות חלק כ"א ע' 111 הערה 21. וש"נ.

(61) ראה שער האמונה שם (פרק נ"ב ואילך). סידור שער חג המצות רצב, ד. וראה גם בדיבור המתחיל כימי צאתך דאחרון של פסח תשל"ג. וש"נ.

(62) דיבור המתחיל כי כאשר השמים, באור-התורה נ"ך (כרך ג) ע' א'רנג; ספר המאמרים תרע"ח ע' רפג; תרפ"א ע' רצט. ועוד. וראה גם דיבור המתחיל ויהיו חיי שרה תשמ"א (ספר המאמרים מלוקט ח"א ע' קמו).

(63) דיבור המתחיל והניף בלקוטי תורה צו יז, סוף עמוד ד. דיבור המתחיל הנ"ל תרה"ץ (ספר המאמרים תרה"ץ סוף עמוד קצח ואילך).

(64) ראה מקומות שבהערה הקודמת. שער האמונה פרק נ"ז.

1 ההבדל בין מחשבה ודיבור, בינה ומלכות, דמלכות הוא דיבור, סופא דכל דרגין (ים סוף),
 2 ובינה בחינת מחשבה, עלמין סתימין דלא אתגליין. וענין בקיעת הנהר דלעתיד היינו גם
 3 בספירת הבינה, ובתורה בחינת נהר הוא ענין פנימיות התורה, ומזה מובן דענין בקיעת
 4 הנהר דלעתיד היינו המשכת הפנימיות בהנגלה ועליית הנגלה בפנימיות. וכמו שקריעת ים
 5 סוף היתה הכנה לקבלת נגלה דתורה, על-דרך-זה בקיעת הנהר דלעתיד היא הכנה לקבלת
 6 פנימיות התורה, תורתו של משיח⁶⁵, שאז יתגלה פנימיות ומחשבת התורה, כמו שנאמר⁶⁶
 7 ואשפוך רוחי וכו'. ועל-דרך-זה יהיה לעתיד לבוא באופן תמידי דילמד תורה את כל העם⁶³
 8 עד שכולם ידעו אותי⁶⁷.

9 והנה כשם שבקריעת ים סוף היה צריך להיות רוח קדים, מקדמונו של עולם⁵², ואלוקים
 10 מְלִכֵי מקדם פועל ישועות בקרב הארץ⁶⁸, בחושך כפול ומכופל, על-דרך-זה בגאולה
 11 השלימה יהיה פועל ישועות בקרב הארץ, בהחושך דגלות האחרון. דמקדם פירש רש"י
 12 מקדם למעשה בראשית, למעלה מסדר השתלשלות, ועל-דרך-זה יהיה בגאולה העתידה,
 13 מוציא חמה מנרתקה⁶⁹, מלכי מקדם, מחשבתם של ישראל קדמה לכל דבר, עד שפועל
 14 ישועות בקרב הארץ, וכמו שנאמר⁷⁰ ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ דבתחילה תהיה
 15 העבודה בתורה ומצוות, שזוהי הדרגא הראשונה דבנהר יעברו ברגל, ילכו מחיל את חיל⁷¹,
 16 ולמעלה מזה יהיה: שם נשמחה בו בעצמותו ומהותו, דוגמא ליום שכולו שבת ומנוחה
 17 לחיי העולמים⁷².

18 וכל זה הוא על-ידי הקדמת העבודה בזמן הזה באופן דהפך ים ליבשה, הן כשיטת הזהר⁷³,
 19 שקריעת ים סוף הוא ענין העלאת עולמות בריאה-יצירה-עשיה בעולם האצילות,
 20 ובעבודה היינו שְׁמַעְלָה הענינים הארציים שלו לקדושה מלמטה למעלה, ואחר-כך כשיטת
 21 האריז"ל⁷⁴ שקריעת ים סוף הוא ענין המשכת עולם האצילות בעולמות בריאה-יצירה-
 22 עשיה, שממשיך קדושה בכל הענינים. ועל-ידי עבודה זו בזמן הגלות, הרי זו הכנה
 23 שעל-ידיה יקויים ססיום הפסוק, פועל ישועות בקרב הארץ, והניף ידו וגו' שם נשמחה בו
 24 בעצמותו⁷⁵, בקרוב ממש.

(71) תהלים פד, ח.	(65) מקומות שבהערות 61-62.
(72) תמיד בסופה.	(66) יואל ג, א.
(73) חלק ב מה, ב.	(67) ירמ' לא, לג. וראה ספר המצוות מצוות מינוי מלך פרק
(74) פרי עץ חיים שער חג המצות פרק ח. וראה סידור שם	ג.
רפט, סוף עמוד ד ואילך.	(68) תהלים עד, יב. ראה לעיל הערה 53.
(75) ראה תורה אור בשלח סד, סוף עמוד ב. שער האמונה	(69) נדרים ח, ב.
סוף פרק נ"ו. ועוד.	(70) זכרי' יג, ב.

בס"ד. שיחת ליל ב' דחג הפסח, ה'תשט"ו.

בלתי מוגה

1 א. כיון שחג הפסח קשור עם הענין ד'ממצרים גאלתנו'¹ – ינגנו עתה את הניגון "ממצרים גאלתנו". והרי
2 ידוע מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר באחת משיחותיו² שניגון הוא הלשון דעצם הנשמה, דהיינו חי' יחידה.

* * *

3 ב. איתא בזהר³, שכל הנשמר בחג הפסח מענינים בלתי-רצויים, ונזהר ב"מיכלא דמהימנותא" ו"מיכלא
4 דאסוותא", הנה בבוא ראש השנה, שבו פוסקים לכל בני ישראל בני חיי ומזוני רויחי, אזי אין שום שליטה לזה
5 שבא "משוט בארץ ומהתהלך בה"⁴.

6 ומובן מדברי הזהר, שכל המועדים – ור"ה בכללם – תלויים בחג הפסח (וכפי שאומרים בכל המועדים
7 "זכר ליציאת מצרים").

8 וביאור הענין:

9 מבואר בחסידות⁵, שר"ה שבחודש תשרי הוא ר"ה שמצד הבריאה, כדאיתא בגמרא⁶ "כמאן מצלינן האידינא
10 זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון, כמאן כרבי אליעזר דאמר בתשרי נברא העולם"; ואילו ר"ה שבחודש
11 ניסן – "באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים"⁷, דקאי על "רגל שבו"⁸, דהיינו חג הפסח – הוא ר"ה שמצד
12 התורה. וכמאמר רז"ל⁹ "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע בו
13 ר"ח של גאולה".

14 ומכיון שהתורה היא בעה"ב על העולם (טבע)¹⁰ – נמצא, שר"ה שבניסן (שענינו תורה) הוא בעה"ב על ר"ה
15 שבתשרי (שענינו בריאת העולם).

16 והיינו, שבהנהגה שבחג הפסח תלוי' כל השנה,

17 – וכיון שבזה נכלל גם ראש השנה, הרי זה כולל גם את כל השנה שלאחרי', כיון שבר"ה נמשכת ההמשכה
18 על כל השנה¹¹, גם על הזמן שלאחרי חג הפסח הבא –

19 הן בגשמיות – ההמשכה דבני חיי ומזוני רויחי, והן ברוחניות – כמ"ש האריז"ל¹² ש"הנזהר ממהו חמץ
20 בפסח מובטח לו" שלא יתרחשו אצלו במשך כל השנה ענינים שהם בלתי-רצויים לאדם מישראל.

21 ג. וכמו כן לאידך גיסא – שאותם ענינים שלא השלימום כדבעי בר"ה, אפשר להשלימם בחה"פ.
22 וזהו תוכן הענין דאכילת מרור בפסח, שקשור עם העבודה דר"ה באופן של מרירות. והיינו, שכשם שבערב
23 יוהכ"פ נוהגים לבקש "לעקאח", כדי שאם נגזר עליו מלמעלה לבקש מתנת בשר ודם, יתקיים הדבר בבקשה
24 זו¹³ – כן הוא גם בחה"פ, שאוכלים מרור ומרגישים את טעם המרירות (שהרי "בלע מרור לא יצא"¹⁴, כיון שלא
25 הרגיש טעם המרירות), ובזה יוצאים י"ח ונפטרים ממרירות במשך כל השנה.

26 וזהו גם הטעם לכך שאומרים "לשנה הבאה בירושלים" ב' פעמים בשנה – במוצאי יוהכ"פ ובליל פסח¹⁵:

27 כשם שחג הפסח קשור לר"ה (כנ"ל), קשור הוא גם ליוהכ"פ, שבו היא החתימה על כל הענינים דר"ה,
28 ובפרט בנעילת יוהכ"פ, שאז הוא עיקר החתימה. וכיון שבסיום תפלת נעילה אומרים "לשנה הבאה בירושלים"

(9) שמו"ר פט"ו, יא.

(10) ראה ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. וש"נ. הובא בש"ך (ושו"ע אדה"ז) יו"ד סקפ"ט סקי"ג (סקכ"ג).

(11) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. ובכ"מ.

(12) הובא בבאה"ט או"ח ר"ס תמו. וראה זח"ג רפב, ב (ובנצו"ז שם).

(13) ראה תורת מנחם – התועדויות ח"ז ע' 34. וש"נ.

(14) פסחים קטו, ב. וראה שיחת אחרון של פסח ס"ח (לקמן ע' 30).

(15) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ דאשתקד בסופה (תורת מנחם – התועדויות ח"א ס"ע 198 ואילך). וש"נ.

(1) נוסח ברכות ק"ש, ונשמט דשבת ויו"ט.

(2) ראה לקו"ד ח"א קב, ב. סה"ש תש"ג ע' 98 ואילך.

(3) ח"ב קפג, ב.

(4) ראה איוב א, ו-ז: "ויהי היום (ביום דינא – תרגום) ויבואו בני האלקים להתייצב על ה', ויבוא גם השטן בתוכם. . . משוט בארץ ומהתהלך בה".

(5) ראה ד"ה החודש אע"ר (סה"מ אע"ר ע' נו ואילך). וראה גם ד"ה החודש תשל"ה (סה"מ מלוקט ח"ד ע' קצג ואילך). וש"נ.

(6) ר"ה כז, א.

(7) שם ב, א.

(8) שם ד, א.

1 – יש צורך להמשיך ענין זה גם בשרשו, ולכן, גם בליל פסח אומרים ופועלים את הענין ד"לשנה הבאה
2 בירושלים".

3 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "אבינו מלכנו"].

* * *

4 ד. "קדש¹⁶ ורחץ":

5 ישנם הסימנים ד"קדש ורחץ", שכפשוטו, מטרתם היא להקל על זכירת הדברים שצריכים לעשות. ואעפ"כ,
6 רואים שיש איזה ענין בזה, שהרי בסימנים אלו ישנם כמה נוסחאות¹⁷, ואדמו"ר הזקן מעתיק בסידורו דוקא את
7 הנוסח כפי שהוא בפרי עץ חיים¹⁸ ובסידור האריז"ל, כיון שנוסח זה מתאים לפי אמיתת הענין¹⁹.

8 בסימן זה (לפי נוסח רבנו הזקן) ישנן חמש עשרה תיבות, מלבד תיבת "נרצה".

9 – תיבת "נרצה" אינה נמנית, כיון שאין זה ענין של עבודה, אלא זוהי הבטחה, שכאשר יקיים את כל ט"ו
10 הענינים, מובטח לו – מלמעלה למטה – ש"נרצה"²⁰. ולכן תיבת "נרצה" אינה מורה על ענין מסוים שהאדם
11 צריך לעשות, כמו הסימנים שלפנ"ו. ונמצא, שבענין העבודה ישנם ט"ו תיבות.

12 מספר זה הוא בגימטריא "י"ה" שבשם הוי", ש"י"ה" הוא בחינת חכמה ובינה, שהם מוחין. וכשם שבספירות
13 העליונות הרי זה בחינת מוחין – כן הוא בעבודת האדם, שהכוונה בזה היא לעבודת המוחין²¹.

14 ואעפ"פ שפסח הו"ע האמונה וקבלת עול, מ"מ, הרי תורת החסידות תובעת שהכל יהי' בהבנה והשגה דוקא,
15 ואפילו הענינים שלמעלה מן הדעת, שאי אפשר להשיגם בטעם ודעת, אלא בקבלת-עול דוקא – תובעת תורת
16 החסידות שגם ענינים אלו יש להבין בשכל, דהיינו, להבין איך שאי אפשר להשיגם בשכל, ושבהכרח "לקולטם"
17 ("נעמען") באופן שלמעלה מטעם ודעת²².

18 דהיינו, שאף שזהו אמנם ענין של קבלת עול, מ"מ, ענין זה גופא צריך להיות מורגש ("דערהערן") ע"י
19 השגה – "י"ה", ש"יוד" היא חכמה, ובתוכו ישנו גם "קוצו של יו"ד", כפי שמבאר הרבי בהמאמרים²³,
20 שב"קטנות אבא" נמצא "גדלות אבא".

* * *

21 ה. "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים"²⁴:

22 אף שבפשטות קאי "לחמא עניא" על הפרוסה²⁵, הרי לאמיתו של דבר קאי "לחמא עניא" על כללות ענין
23 המצה, וכמ"ש באבן-עזרא שמצה נקראת "לחם עניים"²⁶.

24 דהיינו, שכללות ענין המצה, כל המדריגות שבה – הן המצה דקודם חצות, הן המצה דאחר חצות, ואפילו
25 לאחר מתן-תורה, שאז גם קודם חצות ישנם כל הענינים שהיו בזמן יצי"מ לאחר חצות²⁷ – כל מדריגות אלו
26 נקראות בשם "לחמא עניא".

על מעמדו ומצבו, אבל ענינים שאינם שייכים לכל בני" – לא הכניס
בסידורו (ולכן לא העתיק גם את כוונות האריז"ל, כיון שענין זה אינו
שייך לכל בני ישראל).

וער"ז בענינו – שאדמו"ר הזקן הכניס בסידורו את נוסח הסימן
של פסח השייך לכל בני" (מהנחה בלתי מוגה).

(20) ראה של"ה. הובא בהגש"פ הנ"ל ע' מג.

(21) ראה לקו"ת מטות פו, ג. פ' ראה כט, א. ובכ"מ.

(22) ועי' ד השגת השלילה (מהנחה בלתי מוגה).

(23) ד"ה מצה זו דליל ב' דחה"פ תשי"ז – יצא לאור בקונטרס קיז,
לקראת חג הפסח שנה זו (נדפס לאח"ז בסה"מ תשי"ז ע' 235 ואילך).

(24) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תשי"ב (תורת מנחם –
התועודיות ח"ה ע' 119 ואילך). ושי"ג.

(25) ראה פסחים קטו, סע"ב ואילך.

(26) ראה אבודרהם כאן מפורש הר' יהוסף האזובי – בשם בן

עזרא (וראה לקו"ש ח"ז ע' 81).

(27) בזכרון אחדים: וממילא מובן שהמצות דאחר חצות עתה הן

(16) סעיף זה הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס
בלקו"ש ח"ב ע' 539. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה
פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(17) ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' ז (פיסקא סימן
סדר ש"פ). ושי"ג.

(18) שער חמה"צ פו"ז.

(19) ואף שגם שאר הנוסחאות נתחברו ע"י גדולי ישראל – י"ל
שהוא ע"ד המבואר בענין הפיוטים:

ידוע מ"ש בכתבי האריז"ל (פע"ח שער א' בתחלתו), שהאריז"ל
"לא הי' חפץ בשום פזמון או פיוט מאלו שחברו האחרונים". והביאור
בוה – דאף שהפיוטים נתחברו ע"י גדולי ישראל וקדושי ישראל, ולכן
הם בודאי אמת, מ"מ הם אמת רק במדריגתם שלהם, ולכן ה"ה
מתאימים ואמיתיים רק עבור אותם מישראל השייכים לאותו סוג של
מחברי הפיוטים.

ולכן לא נכנסו הפיוטים בסידור אדמו"ר הזקן, כיון שאדה"ז כתב
בסידורו רק את הענינים השייכים לכאו"א מישראל בשוה, מבלי הבט

1 ו. והטעם לזה מבואר בהמשך הפיסקא – "די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים":
 2 "אבהתנא" – קאי על מוחין²⁸, ומוחין אלו נמצאים "בארעא דמצרים", היינו, במיצרים וגבולים. וכיון
 3 שנמצאים עדיין "בארעא דמצרים", הרי גם המדריגות הנעלות ביותר שבוה, שב"מצרים" גופא נחשבים
 4 לעשירות – הרי זה "לחמא עניא", כיון שכללות הענין דמצרים הוא עניות.
 5 וביאור הענין – ע"ד המסופר בגמרא²⁹: "מעשה בבתו של נקדימון בן גוריון, שפסקו לה חכמים ארבע מאות
 6 זהובים לקופה של בשמים לבו ביום, (אף היא קיללה אותם³⁰) אמרה להם כך תפסקו לבנותיכם, וענו אחרי
 7 אמין". ומשמעות דברי הגמרא שהי' צדק בטענתה, כיון שבערכה הרי זה סכום מועט. ונמצא, שמה שלגבי פלוני
 8 נחשב לעשירות – אפשר שלגבי זולתו יחשב לעניות.
 9 והיינו, שמבלי הבט על גודל הריחוק בין עניות לעשירות, שהרי עניות פירושה חסרון, ואילו עשירות היא
 10 לא רק מילוי החסרון בלבד, אלא יותר מזה [כמובן מדברי הגמרא³¹ על הפסוק³² "די מחסורו אשר יחסר לו",
 11 "אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו", ו"אי אתה מצווה עליו לעשרו"] – הנה גם ענין שלגבי מדריגה
 12 תחתונה יותר נחשב לעשירות (בתכלית הריחוק מעניות), הרי לגבי מדריגה נעלית יותר – לעניות יחשב.
 13 ועד"ז בענינו – שכל מדריגה השייכת ל"ארעא דמצרים", מיצרים וגבולים, גם אם לגבי מצרים גופא חשיב
 14 עשירות – מ"מ, לגבי מדריגה שלמעלה ממיצרים וגבולים, הרי כל ענין הקשור עם מיצר וגבול נחשב לעניות.
 15 ז. ומצב זה – "לחמא עניא כו' בארעא דמצרים" – הוא גם עתה:
 16 אף שנמצאים כבר לאחרי יציאת מצרים ומתן תורה כו', הרי בכוא חג הפסח חוזרים ונמשכים כל הענינים
 17 שהיו ביצי"מ, כדאיתא בכתבי האריז"ל³³ עה"פ³⁴ "והימים האלה נזכרים ונעשים", שכאשר "נזכרים" כדבעי,
 18 אזי גם "נעשים", שנפעלות כל ההמשכות שהיו אז.
 19 והיינו, שגם עתה כל ההמשכות דחג הפסח הן באופן של עניות, כיון שנמצאים אנו בזמן הגלות – "אכתי
 20 עבדי אחשורוש אנן"³⁵, ולכן אומרים אנו בכל פסח "הא לחמא עניא כו'".
 21 ח. וסיום הפיסקא – "השתא הכא לשנה הבאה כו' בני חורין":
 22 אודות הגאולה העתידה כתיב³⁶ "ולא יאמר עוד חי הוי' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם
 23 חי הוי' אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדיחם שמה", היינו, שהגאולה העתידה
 24 תהי' למעלה הרבה יותר מיציאת מצרים. ולכן, אמיתית ענין העשירות יהי' בגאולה העתידה.
 25 ואף שהגאולה העתידה היא למעלה מגאולת מצרים, מ"מ, ההתחלה בזה היא עתה ביציאת מצרים דוקא
 26 (כמודגש באמירת "לשנה הבאה בני חורין" בהגדה, בשעת יציאת מצרים דוקא), כי, כאשר נמצאים בתנועה של
 27 יציאה ("ארויסגיין"), ה"ז נתינת כח לכל היציאות שלאח"ז, עד להיציאה מעומק תחת לעומק רום – מעניות
 28 שלמטה מטעם ודעת לעשירות שלמעלה מטעם ודעת, שזוהי העשירות האמיתית.

* * *

29 ט. "מעשה³⁷ בר"א כו'":

30 דובר לעיל (ס"ו) שדבר שנחשב אצל אחד לעשירות – אפשר שיחשב אצל זולתו לעניות, וזהו הענין ד"בכל
 31 מאדן"³⁸, מאד שלן³⁹. ובזה יובן הענין ד"מעשה ברבי אליעזר כו' עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו
 32 הגיע זמן קריאת שמע של שחרית":

להחיד"א) פכ"ט.
 (34) אסתר ט, כח.
 (35) מגילה יד, א. וש"נ.
 (36) ירמ' טז, יד-טו.
 (37) מכאן עד סוס"י – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש),
 ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 539 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה
 ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
 (38) ואתחנן ו, ה.
 (39) ראה תו"א מקץ לט, ד. ובכ"מ.
 במדריגה נעלית עוד יותר.
 (28) ראה שיחת ליל ב' דחה"פ תש"ג סכ"ט (סה"ש תש"ג ריש ע'
 65).
 (29) כתובות סו, ב. וראה תוספתא וירושלמי שם ספ"ה. איכ"ר
 פ"א, מח. וש"נ.
 (30) תוספתא שם. ועד"ז בירושלמי ובאיכ"ר שם.
 (31) שם סז, ב. ספרי ופרש"י עה"פ ראה טו, ת.
 (32) פ' ראה שם.
 (33) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד

1 בענין זה מוקשה – הרי כל אלו שמונה כאן, מרבי אליעזר ועד רבי טרפון, היו כולם נשמות גבוהות, והתנהגו
2 למטה כפי שהוא למעלה, וא"כ, בשעה שהגיע זמן ק"ש של שחרית, הי' צ"ל נרגש אצלם שזהו זמן ק"ש,
3 ומדוע הוצרך להיות "עד שבאו תלמידיהם"?

4 וביותר יוקשה, ע"פ הפירוש בחסידות⁴⁰ ש"מספרים" הוא מלשון "אבן ספיר", שע"י שסיפרו ביציאת מצרים
5 פעלו ענין של אור, ומצד זה הרגישו תלמידיהם שהגיע הזמן דשחרית – דלפי זה יוקשה ביותר: אם ענין זה
6 פעל על תלמידיהם, הרי בודאי שהי' צריך להאיר אצלם?

7 י. וע"פ הנ"ל יובן – דמכיון שהכלים שלהם היו גדולים הרבה יותר מהכלים של תלמידיהם, הרי האור
8 שהמשיכו ע"י הסיפור ביציאת מצרים – הנה לגבי תלמידיהם נחשב כבר "שחרית", מצב של אור, כיון שכליהם
9 היו כבר מלאים באור. משא"כ לגבי הכלים שלהם – לא הי' עדיין די אור, כיון שהם אחזו רק ("זיי האבן ערשט
10 געהאלטן") בהענין דיציאת מצרים, היציאה ממצרים וגבולים.

11 אבל אעפ"כ, כיון שפעלו בתלמידיהם שנעשה אצלם אור – הרי בשעה שפועלים אור אצל יהודי אחר, הרי
12 זה פועל גם על עצמו. וזהו "באו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית": דעו
13 שאצלנו כבר נעשה אור, וממילא, גם אם מצד המדריגות שלכם אותים אתם רק ביציאת מצרים – מ"מ, עי"ז
14 שפעלתם אור בנו, יכולים גם אתם לקרוא קריאת שמע של שחרית⁴¹.

15 וזוהי הוראה לכאור"א שיש לפעול על הזולת, להוציא את הזולת מהמצרים שלו. ואף שידע בנפשי שהוא
16 עצמו נמצא ב"מצרים", ובא אליו ה"קלוגינקער" ואומר לו: די לך המצרים האישיים שלך – יש לדעת שהאמת
17 אינה כן, כי עי"ז שמסייעים ליהודי נוסף, יוצאים גם מהמצרים האישיים.

* * *

18 יא. איתא בסידור האריז"ל⁴², שצריכים לומר את ההגדה "בקול רם ובשמחה רבה".
19 ויש לומר, שמתעם זה נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר לומר את ההגדה בקול רם, וגם באותם זמנים שלא הי' ביכלתו
20 לומר בקול רם בעצמו – כלומר, שכפי שנראה בחושי הגשמיים של הזולת לא הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר אומר בקול
21 רם – הי' מצוה לאחרים שיאמרו בקול רם.

* * *

22 יב. "מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו"⁴³:
23 איתא בגמרא⁴⁴ "מתחיל בגנות כו'". והיינו, שאף שהתורה נזהרת שלא לדבר בגנות כל ברי'⁴⁵ (ובפרט
24 במועדים, ובפרט ב"ליל שמורים"⁴⁶), אעפ"כ, "מתחיל בגנות", כדי לכאר את גודל השמחה – שאף ש"מתחילה
25 עובדי עבודה זרה היו אבותינו", שזהו אחד מג' הענינים שבהם ישנו החיוב "יהרג ואל יעבור"⁴⁷, והוא החמור
26 שבהם⁴⁸ – הרי ממעמד ומצב זה "קרבנו המקום לעבודתו", שמצד זה השמחה היא גדולה ביותר.

27 וביאור הענין:

28 בעבודת הברורים, שלימות הברור היא דוקא כשהתחלת הברור היא בהמטה דוקא. וכהמשל המבואר
29 בחסידות⁴⁹ "כשצריכים להגבי' איזה דבר מן הארץ ע"י כלי ההגבהה הנק' ליווע"ר צריכים לאחוז בחלקים
30 התחתונים שבו דוקא, כמו בהגבהת כותלי בית שצריכים להתחיל להגבי' הקורה התחתון דוקא ואז ממילא
31 יוגבהו גם העליונים הימנו, משא"כ אם הי' מתחיל מאמצע הכותל לא הי' מגבי' התחתונים".

(45) ראה פסחים ג, א. ב"ב ככג, א.

(46) בא יב, מב.

(47) סנהדרין עד, א. וש"נ.

(48) ולהעיר, שהענין דע"ז ישנו גם בעבודה – "מאן דמחוי במחוג קמי מלכא כו'" (ראה חגיגה ה, ב), שוה"ע של ע"ז.

(49) תו"א בראשית ד, א. ועד"ז מבואר (לקו"ת נצבים מה, א) עה"פ (ישעי' מ, יב) "ושקל בפלס הרים" (וראה גם שיחת מוצאי ש"פ חיי שרה תשל"ט ס"ו בהערה. סה"מ מלוקט ח"ד ע' קיא הערה 19).

(40) ראה שיחת ליל ב' דחה"פ תש"ז ס"ח-ט (סה"ש תש"ז ע' 105).

וש"נ.

(41) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תשי"ג ס"ז (תורת מנחם – התוועדויות ח"ח ע' 74).

(42) קודם מה נשתנה.

(43) ראה גם שיחת ליל א' דחה"פ תשי"ב ס"ד (תורת מנחם – התוועדויות ח"ח ע' 113 ואילך). וש"נ.

(44) פסחים קטז, א.

1 ועד"ז בעניננו: כיון שביציאת מצרים נתבררו ויצאו ממצרים כל ניצוצות הקדושה (וכלשון רז"ל⁵⁰ "שעשאוה
2 כמצודה שאין בה דגן . . . כמצולה שאין בה דגים"), לכן הוצרך להיות הבירור מהתחתון ביותר – "מתחילה
3 עובדי עבודה זרה היו אבותינו". ומצד שלימות הבירור – נעשה גודל השמחה ביותר.
4 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "והיא שעמדה", וניגן הניגון בעצמו כמ"פ, עד שהמסובים למדוהו].

* * *

5 יג. "רבבה⁵¹ כצמח השדה נתתיך גו":
6 בסדר הפסוקים שבפיסקא זו ישנם כמה נוסחאות, אבל, לפי נוסח רבנו הזקן – שהוא נוסח השוה לכל –
7 אומרים פסוק זה בסיום הפיסקא⁵².
8 והענין בזה:

9 "ואת עירום וערי" – קאי על בני ישראל במצרים שהיו בשפל המצב, מושקעים במ"ט שערי טומאה⁵³, שזוהי
10 תכלית הירידה שאין למטה הימנה (שהרי לשער הנו"ן אין לבני ישראל שייכות כלל, ונמצא, שירידתם במ"ט
11 שערי טומאה היא תכלית הירידה)⁵⁴, וכמארז"ל⁵⁵ "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה".

12 ואעפ"כ, מ"את עירום וערי" הגיעו ל"ותרבי ותגדלי", שזהו מעמד ומצב שנקרא ע"פ תורה ריבוי והגדלה,
13 דהיינו, שאין בשום מקום אף אחד שיכול להשתוות אליו, שהרי אם יש באיזה מקום מי ששוה אליו, הרי לגביו
14 אין זה ריבוי וגדולה, וכיון שהתורה אומרת "ותרבי ותגדלי", הרי זה ביחס לכל המקומות כו'.

15 ומוסיף בכתוב "ותבואי בעדי עדיים" – כמבואר בלקו"ת פ' פקודי⁵⁶ שיש ב' מדריגות ב"עד", "עד ועד בכלל"
16 ו"עד ולא עד בכלל", והיינו שבני ישראל הגיעו (לא לרק למדריגת "עד ועד בכלל", אלא) גם למדריגת "עד
17 ולא עד בכלל", דהיינו מדריגה שאין להשיגה אלא בהשגת השלילה בלבד.

18 ויתרה מזה – שהגיעו למדריגה שהיא למעלה גם מהשגת השלילה, דהיינו עצמות ומהות א"ס ב"ה,
19 וכמארז"ל⁵⁷ "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו", ומבאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁵⁸,
20 ש"בכבודו" קאי על מלכות דא"ס ו"בעצמו" קאי על עצמות דא"ס.

21 והיינו, שהגאולה הוכרחה להיות ע"י עצמות דוקא, כמאמר⁵⁹ "אני ולא מלאך כו' אני ולא שרף כו' אני ולא
22 השליח, אני ה' אני הוא ולא אחר" – דמכיון שבני ישראל היו שקועים במ"ט שערי טומאה, הרי אילו היתה
23 הגאולה ע"י "מלאך", "שרף", "שליח" או "אחר", הי' נדבק בהם משהו מטומאה זו ("וואלט זיך צוגעקלעפט
24 עפעס צו זיי"), ואז לא היתה הגאולה יכולה לבוא⁶⁰.

25 וזהו פירוש הפסוק "רבבה כצמח השדה נתתיך גו" – שדוקא מצד תכלית הירידה ד"ואת עירום וערי",
26 הוצרך להיות הענין ד"ותבואי בעדי עדיים", ועד להגילוי ד"מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו".

* * *

27 יד. "ואת עמלנו אלו הבנים כמה שנאמר⁶¹ כל הן הילוד גו"⁶²:
28 הראי' מהכתוב ("כמה שנאמר") – אינה ש"עמלנו" קאי על בנים, שהרי מהפסוק אין שום ראי' על זה, אלא
29 הראי' היא רק על המציאות, שהי' הענין ד"עמלנו אלו הבנים". ומשמע, שזה ש"עמלנו" קאי על "הבנים" –
30 הרי זה דבר פשוט שאין צורך בראי'.

58 ראה סה"מ אעת"ר ע' עה. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכד.
סה"מ תער"ב-תער"ו ע' סז.

59 נוסח הגש"פ שם (פיסקא ויוציאנו).

60 ראה שיחת ליל א' דחה"פ תשי"ב ס"ב, ליל ב' ס"ו (תורת

מנחם – התועדויות ח"ה ע' 112, ע' 123). וש"נ.

61 שמות א, כב.

62 ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ דאשתקד ס"ג (תורת מנחם –

התועדויות ח"א ע' 195 ואילך). וש"נ.

50 ברכות ט, ב. פסחים קיט, א.

51 יחזקאל טז, ז.

52 ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' כב. וש"נ.

53 ראה ז"ח ר"פ יתרו.

54 ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ דאשתקד ס"ט (תורת מנחם –

התועדויות ח"א ע' 192).

55 ראה זח"ב קע, רע"ב. מכילתא בשלח יד, כח. ועוד.

56 ז, ג.

57 נוסח הגש"פ פיסקא מצה זו ושם לפני פסקא ויוציאנו.

וטעם הפשיטות שבדבר:

1 ידוע הפתגם (מחסידי אדמו"ר הזקן, ולפי נוסח אחר – מאדמו"ר הזקן בעצמו)⁶³ שמצות "פרו ורבו"⁶⁴ היא
 2 המצוה הראשונה בתורה, ומכיון שסדר בתורה גם הוא תורה, נמצא, שהיסוד הראשון בתורה ובחיי האדם
 3 הישראלי הוא, ש"יהודי צריך לעשות יהודי נוסף" ("איין איד דארף מאַכן נאָך אַ אידן").
 4 והנה, ישנו פתגם מכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁶⁵ (בנוגע לשמיני-עצרת), שכאשר רוצים לפעול ענין
 5 בפנימיות – יש צורך להתייגע על כך מתוך פנימיות.
 6 וכיון שהענין ד"פרו ורבו", לעשות יהודי נוסף, הוא יסוד בתורה, וכדי לפעול ענין זה בפנימיות, צ"ל יגיעה
 7 בפנימיות – הרי מובן שבשביל הענין של בנים ברוחניות, כדרשת הספרי⁶⁶ ש"תלמידים קרויים בנים" (שעי"ז
 8 זוכים גם לבנים בגשמיות), יש צורך ביגיעה, ולכן דבר פשוט הוא ש"עמלנו אלו הבנים".
 9 וכאשר ישנו הענין ד"עמלנו אלו הבנים" – אזי אין מה להתפעל מהגזירה ד"כל הבן הילוד היאורה
 10 תשליכוהו", ולא עוד אלא ש"הם הכירוהו תחלה"⁶⁷ – אותם ילדים שנולדו וגדלו בשעת הגזירה, לא משה
 11 ואהרן, לא בני אהרן, לא הזקנים ולא כל הדור שקודם השעבוד, אלא דוקא אותם ילדי ישראל שגידלו אותם
 12 במסירות-נפש – "הם הכירוהו תחלה" בשעת קריעת ים-סוף, ובאופן ד"זה", "זה א-לי ואנוהו"⁶⁸, לשון גילוי.
 13

* * *

14 טו. "רבי יהודה הי' נותן בהם סימנים דצ"ך עד"ש באח"ב":
 15 ה"סימנים" שנתן רבי יהודה, מטרתם בפשטות היא, להקל על זכירת המכות, וכפי שמצינו בכ"מ⁶⁹ שרבי
 16 יהודה הי' נוהג ליתן "סימנים".
 17 ועוד ביאור, שמטרתם של הסימנים היא להורות את סדר המכות – שהוא כסדרם בחומש, ולא כסדרם
 18 בתהלים⁷⁰.
 19 וביאור נוסף, שתיבות אלו היו רשומות על מטה משה, שבו עשה את המכות וקרע את הים⁷¹.
 20 אמנם, כל ביאורים אלו הם רק על כך שרבי יהודה נתן סימנים אלו, אבל אין בהם ביאור על כך שאומרים
 21 סימנים אלו בהגדה.
 22 ובענין זה – ישנו ביאור מר' שמשון מאוסטרופולי⁷²:
 23 "דצ"ך עד"ש באח"ב" – בגימטריא "אשר", לשון "באשרי כי אשרוני בנות"⁷³, שהו"ע התענוג (כמבואר
 24 בחסידות⁷⁴).
 25 והנה, כח התענוג הוא הכח העליון ביותר בנפש, ולכן גילוי כל הכחות תלוי בכח התענוג, והוא השליט
 26 עליהם.
 27 וכפי שמצינו בנוגע לכחות השכל – ש"לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ"⁷⁵ (ש"חפץ" פירושו
 28 תענוג⁷⁶), כיון שכח התענוג הוא בעל הבית על השכל, ומצד התענוג נעשה גילוי השכל. ועד"ז בנוגע לכח
 29 הרצון – שהתענוג הוא סיבת הרצון. ומכל שכן בנוגע להמדות (ההרגשים שבלב) – שבודאי שהם תלויים בכח
 30 התענוג, והוא בעה"ב עליהם.
 31 וזהו החידוש בהענין ד"רבי יהודה הי' נותן בהם סימנים" – שצריך לדעת, ששורש המכות אינו ממדרגה
 32 בסדר השתלשלות, אלא מבחי' התענוג ("אשר") שלמעלה מסדר השתלשלות. וטעם הדבר – דמכיון שסיבת

71 ראה שמו"ר פ"ה, ו. שם ספ"ה ובחי' הרד"ל. תנחומא וארא
 ט (בסופו), וירושלמי – הובא באבודרהם שם.
 72 במכתבו שנדפס בכו"כ הגדות של פסח.
 73 ויצא ל, יג.
 74 ראה תו"א תולדות יח, סע"ב. שמות נג, ב. יתרו ע, רע"ב.
 תצוה פ, א. ובכ"מ.
 75 ע"ז יט, א.
 76 ראה לקו"ת שה"ש כח, ד. וש"נ.

63 ראה שיחה הנ"ל שם (תורת מנחם שם ריש ע' 196). וש"נ.
 64 בראשית א, כח.
 65 ראה גם סה"ש תורת שלום ע' 28 ואילך.
 66 עה"פ (ואתחנן ו, ז) "ושנתם לבניך".
 67 סוטה יא, ב.
 68 בשלח טו, ב.
 69 ראה מנחות צו, א.
 70 שבה"ל ואבודרהם. הובאו בהגש"פ עם לקוטי טעמים
 ומנהגים ע' כו (פיסקא ר"י הי' כו').

1 הגאולה היא ממדריגה שלמעלה מהשתלשלות (כנ"ל סי"ג), לכן נמשכו גם המכות ממדריגה זו, כיון ששני
2 ענינים אלו (הגאולה והמכות) שייכים זל"ז, כמארז"ל⁷⁷ "נגוף למצרים ורפוא לישראל", ושניהם שרשם בכתר.

* * *

3 טז. "פסח מצה ומרור"⁷⁸:

4 ג' החיובים דפסח מצה ומרור – חלוקים ביניהם בנוגע לחיובם בזמן הזה:

5 פסח – אינו שייך בזמן הזה כלל. ואף שיש דעות⁷⁹ שגם בזמן הזה אפשר להתקבץ ולהקריב קרבן פסח –
6 הרי בשביל זה דרושים כמה תנאים, וכל זמן שתנאים אלו אינם, אי אפשר להקריבו.

7 מצה ומרור – ישנם בזמן הזה, אבל הם חלוקים זה מזה: החיוב דמצה – הוא מדאורייתא, ואילו החיוב
8 דמרור – הוא מדרבנן⁸⁰.

9 וטעם הדבר – כיון שהחיוב דמרור אינו חיוב מצד עצמו, אלא תלוי בקרבן פסח, כמ"ש⁸¹ "על מצות ומרורים
10 יאכלוהו", ומכיון שבזמן הזה אין קרבן פסח – אין חיוב מרור מדאורייתא, וחיובו הוא רק מדרבנן, לזכר.
11 משא"כ חיוב מצה – הוא חיוב מצד עצמו, ולכן גם בזמן הזה חיובו מדאורייתא.

12 וביאור החלוקים דפסח מצה ומרור – בפנימיות הענינים:

13 מצה – ענינה עבודה, והגילויים דמצה תלויים בעבודה, באופן ד"באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא"⁸².
14 משא"כ פסח – ענינו דילוג, כמ"ש⁸³ "ופסח הוי", שפירושו "ודלג"⁸⁴, דהיינו גילוי שלמעלה מהשתלשלות, שהו"ע
15 אתערותא דלעילא שלמעלה מעבודה.

16 וכמבואר בספר קדושת לוי⁸⁵, שבני ישראל קורין את היו"ט בשם "חג הפסח", ואילו הקב"ה קוראו בשם
17 "חג המצות", כיון שהקב"ה מספר בשבחן של ישראל ("חג המצות", שמצה הו"ע של עבודה), ואילו בני
18 מספרים בשבחן של הקב"ה ("חג הפסח", שפסח הוא למעלה מעבודה).

19 ולכן⁸⁶: עתה, בזמן הגלות, אין החיוב דפסח – כי מצד חושך הגלות אי אפשר להיות ההמשכה דפסח, כיון
20 שהמשכה זו היא נעלית ביותר; ומה שנותר מהענין דפסח הוא רק הדיבור על ענין זה ("פה סח"⁸⁷), שהו"ע
21 של עבודה.

22 משא"כ החיוב דמצה – ישנו גם בזמן הזה, כיון שההמשכה דמצה אפשר להמשיכה גם בזמן הזה.

23 ובנוגע לענין המרור שענינו בעבודה הו"ע המרירות – הרי החיוב דמרור בזמן הזה אינו אלא מדרבנן, כיון
24 שבזמן הגלות אין צורך במרירות, ומרירות בזמן הגלות אין בה משום עבודה ("עס איז קיין עבודה ניט").

25 יז. בנוגע לשני החיובים דמצה ומרור – איתא בגמרא⁸⁸: "לא ניכרוך איניש מצה ומרור בהדי הדדי וניכול,
26 משום דסבירא לן מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן, ואתי מרור דרבנן ומבטיל ל' למצה דאורייתא".

27 ועפ"ז מתורצת קושיא בדין האפיקומן, ש"לכתחילה טוב לאכול שני זיתים, אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה
28 הנאכלת עם הפסח"⁸⁹ – דלכאורה, מדוע אין אוכלים גם זית שלישי, זכר למרור הנאכל עם הפסח⁹⁰?

29 וע"פ הנ"ל יובן:

30 אילו היו אוכלים גם זית שלישי, זכר למרור – בהכרח שיהי' זית של מרור, ולא זית של מצה במקום המרור
31 (כפי שאוכלים זית של מצה במקום הפסח), שהרי הטעם שאוכלים מצה במקום הפסח, ולא בשר, הוא, כדי
32 לשלול כל דמיון לקרבן פסח, שלא יהא נראה כאוכל קדשים בחוץ⁹¹,

(85) פ' בא עה"פ יב, כז.

(86) מכאן עד סוף הסעיף – אין זוכרים בכיור (המו"ל).

(87) פע"ח שער חג המצות פ"ז. ובכ"מ.

(88) פסחים קטו, א.

(89) שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ז ס"ג.

(90) ראה גם הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' לז (פיסקא

צפון), ובהנסמן שם.

(91) ראה שו"ע אדה"ז סתע"ג סכ"א.

(77) זח"ב לו, א.

(78) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ה ע' 78, ע' 140. וש"נ.

(79) ראה בהנסמן בלקו"ש חל"ג ע' 60 הערה 38.

(80) פסחים קכ, א. וש"נ. שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ה סט"ו.

(81) בהעלותך ט, יא.

(82) ראה זח"א קסד, א. רלה, א. רמד, א.

(83) בא יב, כג.

(84) פרש"י עה"פ.

1 – ומטעם זה מנהגנו לקחת לזרוע חלק מצואר עוף דוקא, וכן מדקדקין שלא לאכול הזרוע אח"כ ניש נוהגים
2 להדר לאכול את הזרוע, כדי שצליית הזרוע לא תהי' מלאכת יו"ט לצורך מצוה בלבד, אבל מנהג בית הרב הוא
3 להיפך, להדר שלא לאכול, שלא יהא כל דמיון לקרבן פסח⁹² –

4 ומכיון שטעם זה אינו שייך בנוגע למרור – הרי אילו היו אוכלים זית שלישי זכר למרור, בהכרח שהיו
5 אוכלים זית של מרור עצמו.

6 וזית של מרור אי אפשר לאכול יחד עם האפיקומן, כי, לדעת רש"י ורשב"ם⁹³ יוצאים ידי חובת מצה באכילת
7 האפיקומן דוקא, כיון שהחיוב דאכילת מצה הוא לאכלה על השובע, ונמצא שמצת האפיקומן היא דאורייתא,
8 ואם יאכלו יחד עמה מרור, שהוא מדרבנן – הרי "אתי מרור דרבנן ומבטיל לי' למצה דאורייתא".

9 יח. ביאור הענין (שאינן אוכלין זית שלישי באפיקומן זכר למרור) – בפנימיות הענינים:
10 ענין האפיקומן שייך להגאולה העתידה – שהרי האפיקומן הוא זכר לפסח, שאינו בזמן הזה, אלא שייך
11 להגאולה העתידה.

12 וכיון שענין האפיקומן שייך להגאולה העתידה – לכן אוכלים לאפיקומן מצה הקשורה עם "זמן חרותנו",
13 ענין הגאולה, ולא מרור, שענינו מירדות, שאינן לזה שייכות להגאולה העתידה.

* * *

14 יט. בחצי' השני של ההגדה – לא נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר לומר ביאורים כלל⁹⁴.
15 ויש לבאר הטעם לזה:

16 שנינו⁹⁵: "בין הכוסות הללו (דהיינו – בין כוס שני לשלישי, ואפילו בין כוס ראשון לשני) אם רוצה לשתות
17 ישתה, בין שלישי לרביעי לא ישתה".

18 ומכיון ש"יין" מורה על הבנה והשגה⁹⁶ – הרי ("בין שלישי לרביעי) לא ישתה" פירושו, שחלק זה של ההגדה
19 אינו שייך להבנה והשגה, ולכן לא נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר לומר ביאורים על חלק ההגדה ש"בין שלישי לרביעי".

* * *

20 כ. "לשנה⁹⁷ הבאה בירושלים":
21 פעם, בעת עריכת הסדר, סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁸, שאביו, אדמו"ר נ"ע, הי' אומר בתחילת ההגדה, בפסקא
22 "הא לחמא עניא", "לשנה הבאה" בפעם הראשונה ("בארעא דיראאל") – מלעיל, ו"לשנה הבאה" בפעם השני
23 ("בני חורין") – מלרע.

24 אמנם, ב"לשנה הבאה בירושלים" אין שום דיוקים דמלעיל ומלרע – כיון שהעיקר הוא ש"לשנה הבאה
25 בירושלים", דהיינו שענין זה אינו צריך להתחזי' בשנה הבאה, אלא ההתחלה צ"ל עתה, וממילא יהי' "לשנה הבאה
26 בירושלים"⁹⁹.

27 יתן השי"ת שיהי' זה בקרוב בעגלא דידן, ולמטה מעשרה טפחים, ונחגוג את הפסח בירושלים יחד עם משיח
28 צדקנו.

97 סעיף זה הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס
בלקו"ש ח"ב ע' 543. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י
המור"ל.

98 ראה שיחת ליל ב' דחה"פ תש"ט סי"ב (סה"ש תש"ט ע' 316).
וש"נ. וראה גם מכתב י"ט סיון שנה זו (אגרות-קודש ח"א ע' קעה).
99 ראה שיחת ליל ב' דחה"פ דאשתקד בסופה (תורת מנחם –
התועדויות ח"א ס"ע 199). וש"נ.

92 ראה הגש"פ הנ"ל ע' ו (פסקא הזרוע) [וראה אוצר מנהגי
חב"ד ניסן ס"ע קל ואילך. וש"נ].

93 פסחים קיט, ב (ד"ה אין מפטירין).
94 ראה גם שיחת ליל א' דחה"פ תשי"ב ס"ז (תורת מנחם –
התועדויות ח"ה ע' 116). וש"נ.
95 פסחים קיז, סע"ב (במשנה). וש"נ.
96 ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ג ע' 22 ואילך. וש"נ.

בס"ד. שיחת אחרון של פסח, ה'תשט"ו.

בלתי מוגה

ח. ...בנוגע לג' החיובים דפסח מצה ומרור¹⁸ – הרי בזמן הזה ישנם רק ב' החיובים דמצה ומרור. ואף
 2 שהחיוב דמרור בזמן הזה אינו אלא מדרבנן, כיון שמדאורייתא החיוב דמרור תלוי בקרבן פסח – הרי גם חיוב
 3 מדרבנן הוא ענין חשוב, ואדרבה, "חמורים דברי סופרים"¹⁹ ו"ערכים עלי דברי סופרים"²⁰.
 4 ומהחילוקים בין מצה ומרור – ש"בלע מצה יצא, בלע מרור לא יצא"²¹, והיינו, שבאכילת מרור נוגע הרגשת
 5 טעם המרידות, ולכן "בלע מרור לא יצא", כיון שאינו מרגיש הטעם, ואילו באכילת מצה אין נוגע הרגשת הטעם,
 6 ודי בעצם האכילה כדי לצאת י"ח, ולכן "בלע מצה יצא".

7 אמנם, אין הכוונה שהמצה עצמה אין צורך שיהי' בה טעם, שהרי המצה עצמה צריך שיהי' בה טעם, כדאיתא
 8 בגמרא²² "יוצאין (י"ח מצה). . לא במבושל . . דבעינן טעם מצה וליכא"; אלא שהאדם האוכל אינו מחוייב
 9 להרגיש את הטעם ("א"צ שיטעום טעם מצה בפיו", אבל "המצה עצמה צריך שיהי' בה טעם מצה"²³).

10 ט. וביאור הענין בעבודה:

11 החילוק בין חמץ למצה הוא, שחמץ הוא דבר המתנשא ("א זאך וואָס עס הויבט זיך"): לוקחים מעט קמח
 12 ומעט מים, ונעשה בצק שתופח להיות "מציאות שלימה" ("עס בלאָזט זיך און ווערט אַ גאַנצע מציאות").
 13 משא"כ במצה – עושים כל מיני עצות כדי שהקמח המעורב במים לא יתפח ויתנשא: מתעסקים בו, מכים בו
 14 וסוטרים לו ("מען פאַרקעט דאָס, מען קלאַפט דאָס און מען פאַטשט דאָס"), ובלבד שלא יתפח.

15 ותוכן הענין בעבודה – שהרגש האדם מטבעו הוא שעשייתו דבר טוב נרגשת אצלו, וגורמת לו "לתפוח"
 16 ולהיות ליש ומציאות. ולכן יש צורך להשתמש בכל מיני עצות כדי "להכות" הרגשה זו, כדי שלא "יתפח"
 17 להיות יש ומציאות, אלא יישאר במצב של ביטול.

18 י. ע"פ שכל – לכאורה אין מקום כלל לענין של ישות, שהרי כל מה שיש לאדם, הן בגשמיות והן ברוחניות
 19 – אין זה משלו, אלא מה שנתן לו הקב"ה.

20 בעניני גשמיות – רואה הוא זאת בעיניו, שהרי ישנם אנשים שהם חכמים כמוהו ויותר ממנו, בעלי אפשרויות
 21 וכחות כמוהו ויותר ממנו, ואעפ"כ לא הצליחו, שהרי "לא לחכמים לחם"²⁴. ונמצא, שכל מה שיש לו – אין זה
 22 אלא משום שהקב"ה נתן לו זאת.

23 ועד"ז בעניני רוחניות – הרי הקב"ה מכין את כל הענינים הדרושים לקיום התומ"צ, כמ"ש²⁵ "מי הקדימני
 24 ואשלם", ואמרר חז"ל²⁶ "אלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו", ונמצא, שגם עניניו הרוחניים אינם בגלל
 25 כחותיו וחכמתו שלו, אלא ע"י עזר הקב"ה.

26 אמנם, לאידך גיסא, יכול הוא לערוך חשבון בנפשו, שכיון ש"הכל בידי שמים תוך מיראת שמים"²⁷, היינו
 27 שבעניני תומ"צ ועבודת ה' ישנה בחירה חפשית – נמצא שכל הענין שלו הוא, שהוא בחכמתו ידע לבחור "את
 28 החיים ואת הטוב"²⁸,

29 וכיון שכן, צריך הוא להתגאות בכך!... ובפרט שזוהי גמרא מפורשת²⁹ – שצ"ל "אחד משמונה בשמינית"
 30 גאווה!... ואם לא גאווה – לכל-הפחות ישות. ואם לא ישות – לכל-הפחות הכרת ערך עצמו, שמשער ומעריך את
 31 מעלותיו – שע"ז שלומד תורה או מקיים מצוה, פועל הוא בכל העולמות, אפילו למעלה מאצילות, ועד
 32 שהקב"ה עצמו אומר³⁰ "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני", ולכן מכיר הוא בערך עצמו, ויודע ומעריך
 33 היטב את ערכו ומעלתו – שהוא גורם להקב"ה נחת רוח!...

הובא במכתב כ"ז ניסן שנה זו (אגרות-קודש חי"א ע' מא).

(24) קהלת ט. יא.

(25) איוב מא, ג. וראה תנחומא אמור ז. ויק"ר פכ"ז, ב.

(26) סוכה נב, רע"ב. וש"נ.

(27) ברכות לג, ב. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת עקב יו"ד, יב.

(28) נצבים ל, טו.

(29) סוטה ה, א.

(30) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ספרי ופרש"י פינחס כח, ח. ועוד.

(18) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ סט"ז ואילך (לעיל ע' 15)

ואילך). וש"נ.

(19) סנהדרין פח, ב (במשנה). ירושלמי שם פי"א ה"ד. ועוד.

(20) ע"ז לה, א ובפרש"י.

(21) פסחים קטו, ב. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סתע"ה ס"ג (סכ"ה).

(22) ברכות לח, ב. וש"נ.

(23) שו"ע אדה"ז או"ח סתס"א ס"ב. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 47.

וש"נ. וראה גם שו"ת מטעמי יצחק (וארשא תרפ"ו) האו"ח ס"ט.

ובכן: חשבון זה הוא אכן אמיתי, ולפעמים יש בו צורך – כאשר בא היצה"ר וטוען: למי נוגע אם הנך
מקיים את המצוה או לא, הרי "אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו, אם צדקת מה תתן לו או
מה מידך יקח"³¹, וא"כ איזו תפיסת מקום יש להמצוות ולהעבירות שלך?! – הנה כדי להנצל מטענה זו של
היצה"ר, עליו לערוך את ה"חשבון" הנ"ל, שאין זה כטענת היצה"ר, אלא כל עבירה שעובר וכל מצוה שמקיים
אכן נוגע למעלה, כנ"ל; אבל, חשבון זה אינו אלא לגבי היצה"ר, אבל כאשר מדובר ע"ד החשבון שלו עצמו –
אין מקום לענין של ישות כלל, אלא עליו להיות בביטול.

וכפי שמצינו במשה רבינו שעליו נאמר³² "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" – שעם
היותו זה ש"קבל תורה מסיני ומסרה"³³ לכל ישראל, לא הי' בו שום ענין של ישות, ועד שהי' קטן בעיניו
"מכל האדם אשר על פני האדמה", בחשבו, שאילו ניתנו להם הכחות שניתנו לו, היו הם במדרגה נעלית יותר
ממנו.³⁴

ועד כדי כך, שאפילו לגבי הדור דעקבתא דמשיחא, דור שפל, שאין לו השגה באלקות – גם לגביהם הי'
משה רבינו קטן בעיניו, בראותו את מעלתם בענין הקבלת עול ומסירות נפש³⁵, כיון שביטול וקבלת עול הם
יסוד העבודה. ולכן תבעו רבותינו נשיאינו³⁶ שיסוד וראשית העבודה יהי' הענין דקבלת עול.

יא. ועל זה אמרו "בלע מצה יצא":

כשתובעים מיהודי שהי' אצלו ענין הביטול (מצה) – טוען הוא שאין לו טעם בזה, כיון שהוא מכיר ערך
עצמו ויודע את מעלותיו, ואינו מבין מדוע עליו להיות בטל.

על כך עונים לו:

האמת היא, שהמצה עצמה – יש בה טעם, דהיינו שיש טעם לכך שהי' אצלו ענין הביטול, שהרי האמת
היא בודאי שמצבו הוא שלא כדבעי, שהרי אמרו חז"ל³⁷ "כל מי שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו",
וכדאיאת בת"ז³⁸ שאילו הי' צדיק אחד חוזר בתשובה שלימה בדורו הי' בא משיח (וזהו טעם פס"ד הרמב"ם³⁹
"כל העולם חציו זכאי וחציו חייב" . עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות"),
וכיון שלא נבנה עדיין ביהמ"ק, הרי מוכח שמצבו הוא עדיין שלא כדבעי. ובמילא, אין הצדקה לכך שתהי' בו
ישות, אלא עליו להיות בביטול.

אלא מאי – טענתו היא שהוא אינו מרגיש זאת! הוא מרגיש שכל כולו אינו אלא מעלות ("ער פילט דורכאויס
מעלות!")... על כך אומרים לו, שכיון שהמצה עצמה יש בה טעם, שישנו טעם לענין הביטול – אין זה משנה
אם הוא אינו מרגיש את הטעם, שהרי "בלע מצה יצא". ולכן, לעת-עתה עליו לכל-הפחות להכניס עצמו ("זיך
אריינשטעלן") בתנועה של ביטול, גם אם אינו מרגיש שום טעם בזה.

* * *

יב. ויש להוסיף בזה:

המציות של "בלע מצה" בגשמיות, היא, באדם שאין לו שיניים בריאות, וקשה לו ללעוס את המצה, ולכן
בולעה.

והענין בזה ברוחניות:

תפקידם של שיניים הוא לחלק ולהפריד ("פאנאנדער-קלייבן") את המאכל. ומי ששיניו חולות – אינו יכול
להפריד ולהבחין בין הדברים, מתי יש צורך להשתמש ב"אחד משמונה בשמינית", ומתי יש צורך בתנועה של
ביטול, כיון שחסר אצלו חוש ההבחנה.

(36) ראה תניא רפמ"א. ועוד.

(37) ראה ירושלמי יומא פ"א ה"א (ד, ב). מדרש תהלים ע"ה פ"קלו,

ז.

(38) כ"ה במאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג. וראה זהר חדש ס"פ נח

(כג, ד).

(39) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(31) איוב לה, ו"ז.

(32) בהעלותך יב, ג.

(33) אבות רפ"א.

(34) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' קנ. וש"נ.

(35) ראה ד"ה כימי צאתך דאחש"פ תשי"ב פ"ט (תורת מנחם –

התועדויות ח"ה ע' 136). וש"נ.

1 ועל זה אומרים לו ש"בלע מצה יצא" – שאין זה משנה שלעת-עתה אין לו חוש ההבחנה ואינו מרגיש את
2 "טעם המצה"; גם במצב כזה עליו "לבלוע את המצה", להכניס את ענין הביטול לתוכו ולעמוד בתנועה של
3 ביטול, גם מבלי להרגיש טעם בכך.

4 וכיון שמצה היא "מיכלא דאסותא"⁴⁰ – הרי ע"י אכילת המצה יתרפא ויהיו לו שיניים בריאות, והיינו,
5 שע"י עמידתו בתנועה של ביטול, יפעל בו הביטול עצמו זיכוך ("וועט דער ביטול אַליין אים אויסאידלען"),
6 וממילא יוכל גם להרגיש את הטעם שבהביטול.

* * *

7 יג. בקרבן פסח כתיב⁴¹ "וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם".
8 ישנם מקומות – בעיקר בקרב הספרדים⁴² – שנוהגים לערוך את ה"סדר" באופן ד"מתניכם חגורים גו".
9 ואף שאצלנו אין נוהגים כן – הרי בוודאי שישנם הענינים ברוחניות, דמכיון שיצי"מ היא "בכל דור ודור ובכל
10 יום ויום"⁴³, הרי תמיד צ"ל הסדר כפי שהי' ביצי"מ בפעם הראשונה.

11 ויש לבאר התוכן דג' ענינים אלו ("מתניכם חגורים", "נעליכם ברגליכם", ו"מקלכם בידכם") ברוחניות⁴⁴.
12 יד. "מתניכם חגורים":

13 "מתנים" – הם דבר המעמיד כל הגוף עם הראש הנצב ועומד עליהם. . וכמו שהוא בגשמיות הגוף כך
14 הוא בבחי' רוחניות הנפש האלקית, האמונה האמיתית בה' אחד. . הנה אמונה זו נק' בשם בחי' מתנים, דבר
15 המעמיד ומקיים את הראש הוא השכל המתבונן ומעמיק דעת בגדולת א"ס ב"ה. . להוליד מתבונה זו דו"ר.
16 והן בחי' הזרועות והגוף שבנפש⁴⁵. וזהו גם שאמרו רז"ל⁴⁶ "בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר⁴⁷ וצדיק
17 באמונתו יחיי", כיון שאמונה היא היסוד לכל הענינים.

18 "אך מי הוא הנותן כח ועוז לבחי' מתנים להעמיד ולקיים הראש והזרועות – הוא עסק ולימוד הלכות בתורה
19 שבע"פ. . וזהו חגרה בעוז מתני'⁴⁸ אין עוז אלא תורה⁴⁹, שהיא נותנת כח ועוז לבחי' מתנים החגורים ומלוכשים
20 בה לחזק ולאמץ זרועותי הן דו"ר"⁴⁵.

21 – במאמר מכ"ק אדמו"ר מהר"ש איתא⁵⁰, ש"הגם כי ע"פ השכל אינו מושג כלל איך עי"ז מתחזק האמונה,
22 (דלכאורה, מהי השייכות דאמונה לתושבע"פ, שמשום זה הנתינת-כח לאמונה היא דוקא ע"י תושבע"פ), אבל
23 באמת כן הוא", והיינו שהעדר ידיעתנו אינו משנה את הענין, וכן הוא הענין, שחיזוק האמונה הוא ע"י
24 תושבע"פ. –

25 וזהו שיציאת מצרים היתה באופן ד"מתניכם חגורים" – דמכיון שבזמן יצי"מ לא היתה בבני ישראל שום
26 מעלה ("זיי האַבן דאָך גאַרניט געהאַט"), כמ"ש⁵¹ "ואת ערום וערי", מלבד ענין האמונה, שע"י היתה הגאולה,
27 כמארוז"ל⁵² "בזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים" – לכן הי' צורך בחיזוק האמונה (ע"י תושבע"פ), שע"י
28 יוכלו בני ישראל לצאת ממצרים.

29 וכיון ש"בכל דור ודור (וכפי שמוסיף אדמו"ר הזקן) ובכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא
30 יצא (היום) ממצרים"⁴³ – הרי גם עתה חייב כאו"א ללמוד תורה שבעל-פה בכל יום, וללמוד כפי יכלתו באמת
31 (היינו, לא באופן שעושה "חשבון" מהי יכלתו... אלא כפי יכלתו האמיתית), ועי"ז יוכל לצאת מהמצרים שלו.

32 טו. "נעליכם ברגליכם":

33 "נעל" – נעשית (לא מצמר או ממשי וכדומה, אלא) מעור של בהמה דוקא, שהוא דבר גס, שלכן, בכדי
34 לעבדו עד שיעשה לבוש הראוי לאדם, אפילו רק לרגלים שבאדם, וברגלים גופא לעקב שברגל (שהוא האבר

(46) מכות כד, א.

(47) חבקוק ב, ד.

(48) משלי לא, יז.

(49) מכילתא יתרו יט, טז. שהש"ר פ"א, ג. ועוד.

(50) המשך וככה הנ"ל פס"א.

(51) יחזקאל טז, ז.

(52) ראה מכילתא בשלח יד, לא. יל"ש שם רמז רמ.

(40) זח"ב קפג, ב.

(41) בא יב, יא.

(42) ראה כף החיים או"ח סתע"ג ס"ק קכג. וש"נ.

(43) פסחים קטז, ב (במשנה). תניא ריש פמ"ז.

(44) ראה גם אוה"ת בא ע' שו ואילך. המשך וככה תרל"ז פ"ד;

פק"ח ואילך.

(45) תניא אגה"ק ס"א.

1 התחתון ביותר) – יש צורך בעבודה רבה, ע"י דבר חריף כו', ועי"ז פועלים ענין שהוא מן הקצה אל הקצה –
 2 לעשות מעור של בהמה לבוש לאדם.
 3 ותוכן ההדגשה "נעליכם ברגליכם" – דלכאורה, למאי נפק"מ בנוגע למהותן של הנעלים אם הן על הרגלים
 4 או על הידים? – כפי שמצינו לגבי טומאה וטהרה⁵³, שכאשר "סנדליו ברגליו" ("נעליכם ברגליכם"), אינם
 5 נחשבים למציאות בפ"ע, אלא הם לבוש שבטל לאדם הלובשם.
 6 וביאור הענין ברוחניות:
 7 ענינה של עבודת האדם – לברר את הנפש הבהמית שתהי' כלי לאלקות, וכמ"ש⁵⁴ "ואהבת את הוי' אלקיך
 8 בכל לבבך", וארז"ל⁵⁵ "בכל לבבך" – בשני יצריך".
 9 אלא שמכיון שמדובר בנפש הבהמית, שהיא בדוגמת בהמה – הרי המלאכה לעשות ממנה לבוש לנפש
 10 האלקית (שהיא בבחי' אדם), אפילו לבוש תחתון ביותר (בדוגמת נעל שהיא לבוש לרגלים בלבד), היינו לפעול
 11 בה ענין של גילוי במדרגה תחתונה, במדרגה תחתונה של אהבה – גם היא מלאכה קשה ביותר ("קומט אויך
 12 אָן זייער שווער"), בדוגמת עשיית לבוש (נעל) לאדם מעור בהמה.
 13 ולכן נקראת מלאכה זו בשם "עבודה" – לשון "עורות עבודים"⁵⁶, כיון שעבודת האדם לברר את הנה"ב היא
 14 בדוגמת עיבוד עורות, כנ"ל.
 15 וכשם שבעיבוד עורות כפשוטו, העיבוד נעשה ע"י דבר חריף דוקא – כן הוא בעבודת הוי', שאופן פעולת
 16 הברור בנה"ב הוא (לא ע"י ענינים של קירוב, אלא) בדרך של קושי וחריופת דוקא, וכמארז"ל⁵⁷ "לעולם ירגיז
 17 אדם יצר טוב על יצה"ר".
 18 – עבודת הוי' עצמה, צריכה להיות בשמחה, ולא באופן ד"ירגיז"; אבל קודם העבודה והברור, דהיינו
 19 כשעומדים לפני התפלה, שאז עדיין לא פעלו ביטול וברור ב"עור הבהמה" (בדוגמת המצב דבני ישראל קודם
 20 יצ"מ, בזמן הציווי ד"נעליכם ברגליכם", שהיו עדיין במצרים, והי' עליהם להמלט משם), אזי צריכה להיות
 21 העבודה ד"נעליכם", דהיינו פעולת הברור בנה"ב ע"י "דבר חריף" ("ירגיז") דוקא.
 22 אמנם, כדי שלא להישאר במדרגה זו, אלא לבוא לאח"ז לעבודת הוי' בשמחה – הנה כבר בהתחלת העבודה
 23 צ"ל ההדגשה ד"נעליכם ברגליכם", היינו, שהעבודה ד"נעליכם" ("דבר חריף") אינה ענין בפני עצמו, אלא היא
 24 "ברגליכם" – ענין שאינו אלא הנחה להעבודה (בדוגמת נעלים שהם טפלים ובטלים להאדם הלובשם), שע"ז
 25 באים לידי עבודת ה' בשמחה.
 26 טז. "ומקלכם בידכם":
 27 בנוגע להענין ד"מקל" – אמרו רז"ל⁵⁸ "כשם שדרכו של כלב ללקות במקל כו'".
 28 ובהקדים החילוק בין כלב לשאר בהמות – שיש בהמות טהורות שאפשר להקריבן ע"ג המזבח, היינו, שעם
 29 היותה "בהמה", אפשר להעלותה לקדושה. משא"כ כלב, שאפילו "מחזיר כלב"⁵⁹ אסור למזבח. ולכן, העצה
 30 היחידה עבור "כלב" היא – לרדותו ולהכותו במקל.
 31 ועד"ז ברוחניות – בנוגע לנפש הבהמית:
 32 ישנו סוג של נפש הבהמית, שאפשר להסביר לו ענין בשכל. והיינו, שאף שנפש הבהמית עיקרו מדות, ואין
 33 לו שייכות לשכל (ולכן נקרא בשם "מלך זקן וכסיל"⁶⁰, כיון שאין לו שייכות לשכל אמיתי) – מ"מ, גם אותו
 34 אפשר "לתפוס" ("מען קאָן אים נעמען") ע"י שכל והסברה.
 35 אמנם, ישנו סוג של נפש הבהמית שהוא בבחי' "כלב" – "נוגז לב"⁶¹, דהיינו שהשקיע עצמו כ"כ בתאוות
 36 איסור, עד שנתבטל ממנו גדר בהמה טהורה ("ער איז שוין אויס בהמה טהורה"), ונעשה חצוף ככלב⁶², ואין
 37 לו עוד שייכות לשכל כלל.

58) שמו"ר פ"ט, ב.

59) תצא כג, יט.

60) קהלת ד, יג.

61) מאורי אור בערכו.

62) ראה ישעי' נו, יא. ביצה כה, ב.

53) נגעים פי"ג מ"ט.

54) ואתחנן ו, ה.

55) ברכות נו, א (במשנה). ספרי ופרש"י עה"פ.

56) שבת מט, ב. בכורות כט, ב (במשנה). וראה תו"א משפטים

עו, א. ובכ"מ.

57) ברכות ה, רע"א.

- 1 ולסוג זה של נפש הבהמית – אין תועלת בהסברה, והעצה היחידה היא – להכותו במקל.
- 2 וענין ה"הכאה" – מצינו גם ע"י דיבור, כמ"ש⁶³ "ויך את המצרי", "שהרגו בשם המפורש"⁶⁴, וענינו בעבודה
- 3 – לצעוק עליו ולגעור בו ("אָנשרייען אויף אים"), וכמ"ש אדה"ז בתניא⁶⁵ "ירעים עלי' בקול רעש ורוגז . .
- 4 לומר לו אתה רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול וכו' . . עד מתי תסתיר לפני . . האמת"!
- 5 כלומר: האמת היא – שכל העולם אינו מציאות לעצמו כלל, אלא הקב"ה הוא המנהיג הכל, וכל העולם
- 6 בטל לגביו. ולעתיד לבוא יהי ענין זה בגילוי, והכל יראו זאת במוחש בעיני בשר, כמ"ש¹¹ "ונגלה כבוד הוי'
- 7 וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר".
- 8 ובפרטיות יותר: "פי הוי' דיבר" – קאי על דיבורו של הקב"ה "אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים
- 9 גוי"⁶⁶, שפירושו, ששם הוי', "הי' הוה ויהי' כאחד"⁶⁷, שלמעלה מזמן ומקום ולמעלה מהגבלות העולם – נעשה
- 10 "אלקיך", "כחך וחיותך"⁶⁸, ויתרה מזה, שבחי' "אנכי", "אנכי מי שאנכי" (שלמעלה משם הוי')⁶⁹, נעשה "כחך
- 11 וחיותך". ומצד זה נעשה "הוצאתיך מארץ מצרים" – יהודי אינו כפוף כלל להמצרים והגבלות דהעולם.
- 12 וענין זה יראו לעתיד לבוא גם בעיני בשר, אבל האמת היא, שגם עתה כן הוא, שיהודי אינו נמצא בתוך
- 13 המצרים והגבלות דהעולם, כיון שחיותו היא משם הוי' שלמעלה מהעולם.
- 14 ולכן מרעים הוא בקולו על הנפש הבהמית – "עד מתי תסתיר לפני . . האמת", ותוסיף לרצות להכניסני
- 15 בתוך המצרים וגבולים דהנחות העולם? ...!
- 16 וזהו ג"כ תוכן הענין ד"ויך את המצרי", "שהרגו בשם המפורש" – שהרי "שם המפורש" הוא שם הוי'⁷⁰,
- 17 והיינו שצ"ל ההתבוננות באלקות שלמעלה מהעולם (שם הוי'), וגילוי אור זה פועל הכאה בנה"ב.
- 18 וזהו שע"י העבודה ד"מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם" – נעשה הענין דיציאת מצרים
- 19 שבכל יום ויום.

* * *

- 20 יז. בכלל⁷¹ ישנו "סדר השתלשלות", ובמילא יש ענינים שהם באופן תחתון, אבל הם משתלשלים מאותם
- 21 ענינים כפי שהם באופן נעלה יותר.
- 22 ישנם הטוענים: "רחמנא ליבא בעי"⁷², וכיון שיש לו לב יהודי, נקודת לבבו שלם, יוצא הוא בכך י"ח קיום
- 23 המצוות. – זוהי כמובן טענה כוזבת.
- 24 מניין באה טענה זו – מזה שבאופן נעלה יותר יש גם סוג טענה כזו: טוענים שר"ה ויוהכ"פ הם זמן שבו
- 25 צריכים להיות כדבעי, משא"כ במשך כל השנה כולה.
- 26 וגם טענה זו באה מכך שבאופן נעלה יותר טוענים שבשבת ויו"ט צריכים אמנם להתמסר לתורה ועבודת
- 27 ה', אבל במשך כל השבוע, כשעוסקים ב"עובדין דחול", אפשר להיות שקוע בהם בכל חושי נפשו, ולא לחשוב
- 28 כלל אודות תורה ועבודה.
- 29 וענין זה בא מכך שבאופן נעלה יותר ישנה טענה, שהן אמת שאפילו בימות החול צריך להיות קביעות
- 30 עתים לתורה ועבודה, אבל אעפ"כ, די בכך שהוא עוסק בתורה ועבודה בזמנים מסויימים ביום, אבל במשך כל
- 31 היום, בשעה שעוסק בעסקיו, אינו יכול להיות קשור עם התורה והתפלה שעסק בהם.
- 32 וענין זה בא מאופן נעלה יותר – שטוענים, שמספיק מה שעוסק בגליא דתורה, המתלבשת בהבנה והשגה
- 33 בשכל אנושי, אבל ענינים של פנימיות התורה, שהם למעלה משכל – עליהם נאמר⁷³ "הנסתרות להוי' אלקינו",
- 34 אבל להאדם אינם שייכים.

(69) לקו"ת פינחס פ, ב.

(63) שמות ב, יב.

(70) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב.

(64) פרש"י שם, יד.

(71) סעיף זה הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס

(65) פכ"ט (לז, א).

בלקו"ש ח"כ ע' 591 ואילך. במהדורה זו ניתוספו עוד איזה ציוני

(66) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(67) זח"ג רנז, סע"ב. פרס ש"א פ"ט. תניא שעהיוה"א פ"ז. ובכ"מ.

(72) סנהדרין קו, ב ובפרש"י. זהר ח"ב קסב, ב. ח"ג רפא, רע"ב.

(68) ראה לקו"ת במדבר טז, סע"ד. ר"פ ראה. סה"מ מלוקט ח"ד

(73) נצבים כט, כח.

ע' מט. ע' רעג. ועוד.

ונמצא, שכאשר מתחילים להפריד גליא דתורה מפנימיות התורה, מתוך טענה שפנימיות התורה היא ענין נעלה שאינו קשור עם גליא דתורה – הרי זו התחלה על האופנים הנמוכים שלאח"ז: מפרידים את זמני התורה ותפלה מהזמנים דמשא ומתן, בטענה שזהו ענין נעלה שאינו שייך לכל היום; כמו כן מחלק הוא את הזמנים של שבת ויו"ט מהזמנים של ימי החול; את הזמנים של ימים נוראים מהזמנים של כל השנה, ועד שמחלקים את נקודת היהדות מחיי היום-יומיים, ורוצים לצאת י"ח בנקודת היהדות בלבד.

כל הטענות הנ"ל יש להם יסודות אמיתיים. "רחמנא ליבא בעי" – הוא מאמר בגמרא. הענין שר"ה ויוהכ"פ הם למעלה משאר ימי השנה – הוא פסוק: "דרשו ה' בהמצאו"⁷⁴, ואמרו רז"ל⁷⁵ דקאי על ימים נוראים שאז הקב"ה הוא "בהמצאו" ו"בהיותו קרוב"⁷⁶; הענין ששבת ויו"ט הם למעלה מימי החול – גם זה אמת, שאז היא השביתה דשם אלקים⁷⁷; וכמו כן דבר פשוט הוא שבשעה שיהודי עוסק בתורה ותפלה, הנה בזמן זה נמצא הוא במעמד ומצב נעלה יותר, להיותו אז מרכבה לאלקות, וכמ"ש בתניא⁷⁸ ש"היד המחלקת צדקה" נעשית בשעת מעשה מרכבה לאלקות; וכמו כן הענין שפנימיות התורה היא למעלה מנגלה דתורה, הרי גם זה אמת, כיון שפנימיות התורה לא נתלכשה כ"כ בשכל אנושי ובעניני עולם, ומכ"ש בטענות של שקר;

אכן ישנם באמת טענות הנ"ל, אבל המסקנות הם כוזבות, כי הכוונה אינה שהענין היותר נעלה צריך להיות לעצמו ולא לקשר זאת עם הענינים התחתונים. – עבודה פירושה לקשר את העליון עם התחתון: לקשר פנימיות התורה עם גליא שבתורה, תורה ותפלה עם העסקים שלו, שבת ויו"ט עם ימי החול, ימים נוראים עם כל ימי השנה, ונקודת היהדות עם החיים היום-יומיים.

יח. ויתרה מזה:

כאשר העליון נשאר למעלה ואינו מתקשר עם התחתון – הרי לא זו בלבד שע"ז נעשה חסרון בהתחתון [ולדוגמא: כאשר נקודת היהדות אינה קשורה להנהגה בחיי היום-יום, אזי נחסר בחיי היום-יום, כיון שהענין ד"רחמנא ליבא בעי" אינו מאיר בחייו היום-יומיים, ועד"ז בשאר הדוגמאות דלעיל], אלא יתירה מזה – שע"ז נחסר גם בהעליון.

והיינו, שכאשר העליון הוא לעצמו, ואינו נמשך בחייו היום-יומיים (תחתון) – אזי העליון אינו מציאות לעצמו כלל.

כאשר האדם מקשר את העליון עם ענינים של הנהגה בפועל (תחתון) – אזי גם הענינים שאינם משתקפים בגילוי הם בבחי' מציאות; אבל כאשר העליון נשאר לגמרי בהעלם – אינו "מציאות" כלל⁷⁹.

יט. אודות⁸⁰ חודש ניסן כתיב⁸¹ "החודש הזה לכם ראש חדשים", וכיון שהעיקר דניסן הוא חג הפסח, נמצא, שפסח הוא ראש השנה שממנו נמשך על כל השנה, גם על ראש השנה שבתשרי.

וזהו הטעם שביו"ט ראשון של פסח מברכים ברכת טל⁸²: הגם שהבקשה על טל שייכת להחורף, שאז אומרים "ותן טל ומטר לברכה" – אעפ"כ מברכים ברכת טל בפסח, כיון שפסח הוא ראש השנה גם על ראש השנה שבתשרי, ובמילא – על כל החורף.

הנפקא-מינה בין ר"ה שבתשרי לר"ה שבניסן היא⁸³, שר"ה שבתשרי הוא המשכה כללית על כל השנה על ענינים של טבע, המשכה וגילוי אלקות השייכים להעולם, דהיינו שהם בהגבלה לפי אופן העולם, ובמילא ה"ז מתעורר ע"י אתערותא דלתתא; ואילו ר"ה שבניסן הוא המשכה כללית על כל השנה על ענינים של נסים, המשכת וגילוי אלקות שלמעלה מהעולם, ענינים של בלי גבול, ובמילא, אתערותא דלתתא אינה יכולה להכריח זאת, אלא זהו אתערותא דלעילא מצד עצמו.

(80) סעיף זה הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 544 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(81) בא יב, ב.

(82) ראה גם שיחת ליל א' דחה"פ דאשתקד בסופה (תורת מנחם – התוועדות חי"א ס"ע 186 ואילך).

(83) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 233 ואילך. שיחת ליל ב' דחה"פ ס"ב (לעיל ע' 4). ושי"נ.

(74) ישע"י נה, ו.

(75) ר"ה יח, א. וש"נ.

(76) וכמו"כ נאמר (ישע"י נב, יו"ד) "חשף הוי' את זרוע קדשו", ואמרו רז"ל (זח"ג ריד, ב. הובא בלקו"ת שה"ש נ, ג) דקאי על ימים נוראים (מהנחה בלתי מוגה).

(77) ראה לקו"ת שה"ש לב, א. ובכ"מ.

(78) פכ"ג (כה, ב).

(79) סיום השיחה – חסר (המו"ק).

1 ועל פי זה יבואר הטעם שדוקא בפסח מברכים ברכת טל, כידוע⁸⁴ החילוק בין טל למטר, שמטר הוא ענין
2 הנמשך על ידי עבודת הנבראים, משא"כ טל הוא באתערותא דלעילא מצד עצמו, ולכן "טל לא מיעצר"⁸⁵. ולכן
3 בתשרי מברכים ברכת גשם, כיון שאז היא ההמשכה על ענינים השייכים לעולם, ובניסן מברכים ברכת טל,
4 ש"טל לא מיעצר".

5 כ. וכשם שישנם ב' האופנים דגשם וטל בהמשכות הגשמיות – כמו כן ישנם גם בעבודת הבורא ב' אופני
6 עבודה: עבודה מלמטה למעלה, כפי ערך הנבראים (בחי' גשם) – דהיינו שיש להאדם עדיין שייכות להרע
7 ועליו לבררו; ועבודה שמצד מלמעלה למטה (בחי' טל) – שאין לו שום שייכות להרע.
8 וב' אופני עבודה אלו חלוקים לב' החדשים דניסן ותשרי: חודש ניסן – עבודת הצדיקים, וחודש תשרי –
9 עבודת הבעלי-תשובה⁸⁶. חודש תשרי – בא אחרי ההכנה דחודש אלול, שהיא עבודת התשובה וחשבון הנפש;
10 ואילו בנוגע לחודש ניסן – כיון שיצי"מ היתה ענין של גירות⁸⁷, ד"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי"⁸⁸, הרי אין
11 לו שייכות להרע, ועבודתו היא עבודת הצדיקים.

12 כא. והנה, החילוק בין ב' אופני עבודה אלו הוא החילוק בין תורה ותפלה⁸⁹: תפלה – ענינה העלאה מלמטה
13 למעלה, עבודת הנבראים; ותורה – ענינה המשכה מלמעלה למטה, המשכת אלקות, והיינו, שעל ידי לימוד
14 התורה ממשיכים אלקות למטה. ונמצא, שלימוד התורה הוא בדוגמת מקום המקדש, שבו הי' גילוי אלקות, ומשם
15 נמשך בכל העולם.

16 וכשם שבבית-המקדש היו ג' חלוקות⁹⁰: העזרה, ההיכל וקדשי הקדשים (שענינם בסדר השתלשלות הוא
17 ענין ד"תלת עלמין אית לי' לקוב"ה"⁹¹) – כן הוא בתורה, שגם בה ישנם ג' מדריגות: גליא דתורה, רזין
18 דאורייתא, ורזין דרזין.

19 וכשם שע"י התורה בכלל נמשך אלקות בכללות העולם, בדוגמת ביהמ"ק שממנו נמשך אלקות בכל העולם
20 – כן הוא גם בפרטיות בתורה גופא, שיש להמשיך מ"רזין דאורייתא" בגליא דתורה, ומ"רזין דרזין" – ב"רזין".
21 וכפי שהי' בבית-המקדש, שע"י הדלתות שהיו בו היו הולכים מקדשי הקדשים להיכל, ומהיכל לעזרה.

22 כב. ...ומכיון שתורה בכלל ענינה הוא המשכה מלמעלה למטה, מלמעלה מהעולם, ובפרט פנימיות התורה,
23 שהיא בוודאי אור עליון שלמעלה מהעולם, כאמור לעיל (סי"ז) שפנימיות התורה לא נתלכשה בטענות של שקר
24 כו', ונקראת "אילנא דחיי"⁹² שלמעלה מעץ הדעת – הרי מובן, שהזמן המתאים להמשכת פנימיות התורה הוא
25 חודש ניסן בכלל, ובפרט חג הפסח.

26 והיינו, שמחודש ניסן ומחג הפסח צריך כל אחד לקחת עמו כוחות כדי להפיץ פנימיות התורה במקום
27 שההשגחה הפרטית עשאתו לשליח שם.

28 וע"פ דברי הגמרא¹⁷ "גדולה לגימה שמקרבת" – הונהג שהשלוחים נוטלים עמהם יין מהתוועדות דחה"פ,
29 כדי לערוך במקומם התוועדות חסידית, ועי"ז לפעול את ענין הקירוב לתורת החסידות.

30 [כ"ק אדמור"ר שליט"א נתן בידו הק' בקבוק יין לכאו"א מהשלוחים, ואח"כ אמר:]⁹³

31 אלו הנוסעים מעבר לגבול, כיון שייתכן שיבדקו את חפציהם כו' – כדאי שיבשלו תחילה את היין, כיון
32 שביין מבושל אין כל חשש⁹⁴.

33 [ואח"כ הוסיף:] אפשר להוסיף עוד יין לתוך יין זה, אלא שיש למזוג את היין הנוסף לתוך יין זה, שאז
34 "קמא קמא בטיל"⁹⁵.

35 כג. בחג הפסח ישנו חידוש לגבי שאר המועדים – שהענינים דחג הפסח קשורים עם ענינים גשמיים: פסח
36 – שהרי גם בזמן הזה שאין מקריבין קרבן פסח, מקשרים זאת עם ענין גשמי – הזרוע והביצה, שהם זכר לפסח
37 ולחגיגה; ובפרט מצה ומרור.

(91) זח"ג קנט, א.

(92) שם קכד, ב (ברע"מ).

(93) ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד סכ"ג (תורת מנחם –

התוועדויות חיי"א ע' 226).

(94) ראה טושו"ע יו"ד סקכ"ג ס"ג.

(95) ראה ע"ז עג, א ובפרש"י ותוס'. טושו"ע ואדה"ז או"ח סקפ"ב

ס"ה.

(84) ראה לקו"ת האזינו עג, א ואילך. ובכ"מ.

(85) תענית ג, סע"א.

(86) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 70. וש"נ.

(87) ראה יבמות מו, א"ב.

(88) יבמות כב, א. וש"נ.

(89) ראה תו"ר ר"פ תשא. ובכ"מ.

(90) ראה "רשימת המנורה" (קה"ת תשנ"ח) ע' פה. וש"נ.

- והנה, בנוגע לאכילת מצה מוסיף אדמו"ר מהר"ש נ"ע בא' ממאמריו⁹⁶ – וכפי הנראה מקורו עוד לפני –
 שהענין ד"מיכלא דמהימנותא"⁴⁰ הוא לא רק בנוגע להכזית הראשון, אלא גם בכל ימי הפסח.
 והחידוש בזה הוא⁹⁷ – שמקשרים ענין של מצוה, "מיכלא דמהימנותא", עם אכילה גשמית, שנעשית "דם
 ובשר כבשרו"⁹⁸, והיינו שהגוף הגשמי ניזון מאלקות!
 והחידוש בזה – כיון שכל הענינים נמשכים תחילה בהנשמה, נפש האלקית, ומהנפש האלקית נמשך הענין
 בנפש הבהמית, ומנפש הבהמית נמשך בגוף הגשמי; משא"כ באכילת מצה, "מיכלא דמהימנותא" – ההמשכה
 היא מיד בגוף הגשמי, ומהגוף הגשמי באה ההמשכה לנפש הבהמית ולנפש האלקית.
 והיינו, שענין זה הוא ע"ד שמצינו לעתיד לבוא, שהגילוי יהי' בהגוף, והיינו, שהגוף עצמו יהי' ניזון מה"טל
 תחי"⁹⁹, ולא יהי' זקוק להנשמה, ואדרבה – הנשמה תהי' ניזונת מן הגוף¹⁰⁰. וכמו כן הוא בחג הפסח.
 – כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' מספר¹⁰¹ אודות "מאָטל פּאָלטאָווער" [הכוונה היא להרב ר' יעקב מרדכי, שהי'
 רב בפאָלטאָווא, אלא שכ"ק מו"ח אדמו"ר נהג לכנותו "מאָטל פּאָלטאָווער"], שכאשר הי' מבאר ענין שהונח
 ("אָפּגעלייגט") אצלו בוודאות ובבהירות, אלא שלא נחה דעתו בהבנת הענין לתכליתו, הי' נוהג לומר "אָזוי
 אָזוי איז דער ענין".
 ובנדו"ד: הענין המדובר לעיל¹⁰² – לא ראיתיו בפירושו בחסידות, אבל מהרצאת הענינים המדוברים בענין
 זה יש להסיק שכן הוא הענין ("אָזוי איז דער ענין").
 כד. חג הפסח¹⁰³ הוא הרי הכנה לחג השבועות, כמ"ש¹⁰⁴ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים
 על ההר הזה", היינו, שיציאת מצרים היא הכנה למתן תורה. ולכן ישנם ענינים שבהם חג הפסח וחג השבועות
 הם בדומה זה לזה.
 אחד מענינים אלו הוא¹⁰⁵ – שהן בפסח¹⁰⁶ והן בשבועות מודגשת מעלתן של נשי ישראל: בנוגע לחג הפסח
 איתא¹⁰⁷ "בשכר נשים צדקניות נגאלו ישראל ממצרים", ובנוגע למתן-תורה כתיב¹⁰⁸ "כה תאמר לבית יעקב" –
 "אלו הנשים", ורק אח"כ "ותגיד לבני ישראל".
 "תאמר" – פירושו "בלשון רכה", ו"תגיד" – פירושו "דברים הקשים כגידין"¹⁰⁹. מתי אפשר לדבר עם
 האנשים "דברים הקשים כגידין" – בשעה שמובטחים תחילה ("מען איז פריער באַוואָרנט") בנוגע לנשים. עי"ז
 שדיברו עמהן "בלשון רכה", וכבר נתקבל אצלן הענין – אזי אפשר לדבר עם האנשים "דברים הקשים כגידין".
 כה. אשה יהודי' צריכה לדעת שהיא עקרת הבית¹¹⁰, והנהגת הבית תלוי' בה. לא רק הנהגת הילדים, שהיא
 בוודאי תלוי' בה, שהרי חינוך הבית מונח בידי', אלא גם הנהגתו של הבעל, והנהגת הבית בכלל – תלוי' בה.
 ובמילא, אם רצונה בתואר שהתורה נתנה לה, "עקרת הבית", ולא להיפך חס ושלום – עלי' לפעול בענין
 זה, שהבית יהי' בית יהודי. אין המדובר רק אודות ענינים של שבת, כשרות, טהרה והדומה – כמובן מאלינו
 ("וועגן דעם איז אָפּגערעדט"); הכוונה היא שגם בימות החול, בחיי היום-יום, צריך הבית להיות בית יהודי
 ובית חסידי.
- כאשר נכנסים לבית – צריכים לחוש שנכנסו לבית חסידי, וכאשר אנשים יוצאים מהבית – עליהם לחוש
 שיצאו מבית חסידי. ודבר זה תלוי בנשי ובנות ישראל.

המשך בעמוד קנ

- (96) המשך וככה תרל"ז פ"ס.
 (97) ראה גם שיחת אחש"פ תשי"ב סכ"ט (תורת מנחם –
 התוועדויות ח"ה ס"ע 156 ואילך). וש"נ.
 (98) ע"פ תניא פ"ה (ט, סע"ב).
 (99) ראה זח"ב כח, ב. ועוד.
 (100) ראה ד"ה כימי צאתך דאחש"פ תשי"ב פ"ח (תורת מנחם שם
 ע' 135). וש"נ.
 (101) ראה סה"ש תש"ו ע' 13. וש"נ. וראה גם שיחת אחש"פ
 תשי"ג סכ"ד (תורת מנחם – התוועדויות ח"ה ריש ע' 113). ח"ט ע'
 108.
 (102) אולי הכוונה – שההמשכה שע"י מצה בפסח היא כמו
 לעת"ל (המו"ל).
 (103) מכאן עד סוף השיחה – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א
 (באידית), ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 546 ואילך. במהדורא זו ניתוספו
 עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
 (104) שמות ג, יב.
 (105) ראה גם מכתב ד' אייר שנה זו (אגרות-קודש ח"א ע' סג):
 "וע"ד המבואר בהתוועדות דאחרון של פסח כו".
 (106) ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד סכ"ה ואילך (תורת מנחם
 – התוועדויות ח"א ע' 228 ואילך).
 (107) סוטה יא, ב.
 (108) יתרו יט, ג ובמכילתא ופרש"י. וראה גם שמו"ר פכ"ח, ב.
 (109) פרש"י שם.
 (110) ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. ועוד.

לקוטי שיחות חג הפסח כרך ז'

מתורגם ללשון הקודש

- 22 כדי לערוך עבורם את הסדר, ולומר עמם את ההגדה.⁶ ולכן
23 אין קיים בפסח החשש "שמא ילך אצל הבקי ללמוד".⁷
24 אך תירוץ זה אינו מובן:
25 (א) בודאי יש אנשים שמתביישים להראות שהם עמי
26 הארץ ואינם בקיאים בהלכות, ובמיוחד אנשים שבכל זאת
27 יודעים לומר את ההגדה וכדומה, ואל אנשים אלו אין
28 הבקיאים באים. ואם כך, קיים החשש לגביהם, שהם ילכו
29 בחשאי אל הבקי ללמוד?
30 (ב) לפי זה יוצא, שבפשוטו, גם בפסח קיים החשש
31 וצריך היה לקבוע תקנה זו, אלא שמפני שבית דין נהגו
32 לשלוח שליחים אל הבתים, לא גזרו גזירה זו בפועל. אך
33 דבר זה הוא חידוש מיוחד, שהגמרא, או, לפחות, מפרשי
34 הגמרא, ה"ראשונים", היו צריכים לצינו. ואילו בפועל אין
35 מזכרת קושיה זו או הסיבה דלעיל, אלא רק ב"אחרונים"!

ג.

לימוד ההלכות במקום קיום המצוה בפועל

- 36 תירוץ נוסף מופיע בדברי ה"אחרונים"⁸:
37 תקנת חכמים, שבראש השנה ובסוכות שחלים בשבת
38 לא יתקעו בשופר ולא יברכו על הלולב, אינה עוקרת
39 לחלוטין את מצות תקיעת שופר ונטילת לולב, כי גם
40 בשבת אפשר ללמוד את ההלכות של מצוות אלו, וכל
41 העוסק בתורת עולה כאילו⁹ הקריב עולה".
42 ואילו במצוות הפסח חייבות גם נשים¹⁰, וכיון שנשים
43 פטורות מתלמוד תורה¹¹, יוצא, שאם יקבעו תקנה זו,
44 תבוטלנה מצוות אלו אצל הנשים לחלוטין.

א.

תקנת חז"ל ביום טוב שחל בשבת

- 1 ככל חג יש ענינים יחודיים שבהם הוא נבדל מהחגים
2 האחרים. כך גם לגבי פסח, בכל שנה. ובמיוחד כאשר הוא
3 חל, כבשנה זו, בשבת, שאז ניכרת יותר יחודיותו משאר
4 החגים, כפי שיוסבר להלן.
5 בגמרא¹ נאמר, שאין תוקעים בשופר ב"יום טוב של
6 ראש השנה שחל להיות בשבת", כי "הכל חייבין בתקיעת
7 שופר ואין הכל בקיאים... גזירה שמא יטלנו בידו ויוליכנו
8 אצל הבקי ללמוד ויעבירונו ד' אמות ברשות הרבים".
9 ומסיימת שם הגמרא²: "והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא
10 דמגילה", שמאותה סיבה – שמא יעבירונו – אין נוטלים
11 את הלולב בסוכות שחל בשבת, ואין קוראים את המגילה
12 בפורים שחל בשבת.
13 שואלים ה"אחרונים"³: לפי זה צריך היה לגזור,
14 לכאורה, שגם בפסח שחל בשבת לא יאכלו מצה ומרוח,
15 לא ישתו ארבע כוסות, ולא יאמרו את ההגדה, ובמיוחד
16 כאשר לגבי המצה והמרור ושתיית ארבע הכוסות יש
17 הלכות רבות ומפורטות, יותר מאשר בשופר ובמגילה,
18 ועל-אחת-כמה-וכמה בלולב, שאי-הבקיאות בו הוא לגבי
19 "נענועו או ברכתו"⁴?
20 בין התשובות לשאלה זו⁵:
21 בפסח הלכו הבקיאים אל בתיהם של אלו שאינם בקיאים,

ב.

פסח הולכים הבקיאים אל הבתים

20 בין התשובות לשאלה זו⁵:

21 בפסח הלכו הבקיאים אל בתיהם של אלו שאינם בקיאים,

(אלא) ש"אינו צריך לא עולה כו".
10) פסחים מג, ב – בנוגע למצה. וראה שו"ע אדה"ז הל' פסח סתע"ב
ס"ה ש"כל המצות הנוהגות בלילה זה אין חילוק בין אנשים לנשים".
11) קידושין כט, ב. הל' ת"ת לאדה"ז ספ"א.
ואף שחייבות ללמוד הלכות הצריכות להן (הל' ת"ת שם) – הרי באם
יפטרון ממצוות אלו בפסח, שוב אין צריכות להן הלכות אלו עד לשנה הבאה.
ויתירה מזו י"ל (גם באם ילמדו ההלכות), דמכיון שהלימוד שלהן הוא
רק בכדי לידע את המעשה, היינו שהוא 99 מעין הכשר מצוה – אין זה פוטר
מהמצוה עצמה (משא"כ באנשים).
אבל צ"ע בזה. כי מזה שמברכות ברכות התורה – לפי שחייבות ללמוד
מצות הצריכות להן (שו"ע אדה"ז או"ח סוסמ"ז), משמע שלימוד זה, אף
שהוא רק בכדי לידע איך לקיים את המצות, הו"ע של תורה. ולהעיר גם
ממ"ש בסוסמ"ז שם "ובקריאת פ' התמיד הן שוות לאנשים", ושם רסמ"ח:
כאילו הקריבו כו'. וראה לקו"ש ח"ד ע' 37 ואילך.

1) ר"ה כט, ב.
2) וכ"ה גם בסוכה מב, ב. מגילה ד, ב.
3) שואל ומשיב מהדור ד' ח"א ס"ה. העמק שאלה לשאלות שאלתא
סו סכ"א.
4) רש"י סוכה שם סע"ב.
5) העמק שאלה שם.
6) ראה רי"ף סוף מס' פסחים. טור או"ח סתפ"ד.
7) עוד תירוץ בהעמק שאלה שם, שבליילה אין דרך לצאת כ"כ, ומשום הכי
לא גזרו במצה וכו' שהם בלילה (וע"פ סברא זו רוצה לחדש שגם במגילה הי'
מותר בעצם לקרות בליל שבת, ועיקר הגזירה היא מצד הקריאה שביום, עיי"ש).
אבל קשה לומר כן, כי – בכדי לצאת י"ח מצה וכו' בודאי ילך לבקי גם
בלילה. ובפרט שהוא ליל שימורים.
8) חמדת ישראל (להר" מאיר דן פלאצקי) בהקדמה.
9) מנחות קי, א. ובפרט לפי דעת רבא במנחות שם (שלא רק כאילו הקריב,

16 פורים חל בשבת, יקראו את המגילה ביום חול¹⁷,
 17 הרי בנוסף לכך: אף לדעת רש"י¹⁸, שמלכתחילה "י"ד
 18 הוקבע לפרוים" (אפילו כשחל בשבת), ו"חכמי ישראל
 19 שאחר כנסת הגדולה" תיקנו שכאשר חל פורים בשבת
 20 יקראו ביום חול,
 21 הרי כיון שמקרא מגילה היא מצוה מדרבנן בלבד, יש
 22 בכוחם של חכמים לעקור את המצוה לגמרי¹⁹, כי "הם
 23 אמרו והם אמרו"²⁰. לעומת זאת, מצוות שופר ולולב הן
 24 מדאורייתא, ואם לא תהיה אפשרות לקיימן לפחות על ידי
 25 עיסוק בתורת שופר ולולב, הרי לא יעקרו אותן חכמים.
 26 ולכן לא גזרו חכמים גזירה זו לגבי אכילת מצה, שהיא
 27 מצוות עשה מן התורה²¹, כיון שהיא חלה גם על נשים,
 28 כדלעיל, ואם תחול לגביה תקנה זו, תיעקר בכך לחלוטין
 29 מצוות עשה מן התורה.
 30 אך עדיין נותרה בעינה השאלה, כדלעיל בסעיף ג':
 31 מזה שלא כתוב בשום מקום שבר"ה ובסוכות שחלים
 32 בשבת קיימת חובה מיוחדת ללמוד הלכות שופר ולולב,

1 לפי זה אפשר לומר, שה"חידוש", שגזירת רבה אינה
 2 קיימת בפסח שחל בשבת, אינו מופיע בגמרא
 3 וב"ראשונים", כי מלכתחילה נקבעה תקנה זו רק כאשר אין
 4 היא מבטלת את המצוה לחלוטין, ואילו כאשר המצוה
 5 נעקרת, מובן מאליה שהתקנה אינה קיימת.
 6 אך גם תירוץ זה אינו מובן: לפי זה, הרי צריך היה
 7 להופיע, בשולחן ערוך או בספרי הלכה אחרים, שבראש
 8 השנה ובסוכות שחלים בשבת חובה ללמוד את ההלכות
 9 של שופר²² ולולב?

ד.

מקרא מגילה - מדרבנן

10 לכאורה, מתעוררת שאלה נוספת על התירוץ שהובא
 11 לעיל: גם במקרא מגילה נשים חייבות²³, ובכל זאת נקבעה
 12 הגזירה של רבה גם על כך!
 13 אך לאמיתו של דבר אין זה קושי כלל, כי בנוסף לכך
 14 שיש לומר²⁴, שמצות קריאת מגילה נקבעה לאחד גזירת
 15 רבה²⁵, ולכן תיקנו במקרא מגילה מלכתחילה²⁶ שכאשר

שחולקים בזה מתי תיקנו שלא לקרוא בשבת), "ל שפולגת רבי ורבנן היא,
 שרבי סובר שהתקנה דמקרא מגילה (מצד עצמה) היא שבכל שנה יקראו פורים
 ב"ד ומקופין בט"ו, אלא שמצד גזירה דרבה דחו (באותו זמן עצמו) תקנה זו.
 ורבנן ס"ל שמצד גזירה דרבה היתה התקנה דמקרא מגילה, ששכשיחול בשבת
 יקדימו את קריאתה. וראה הערה הבאה.
 17 ועפ"י תוכן קרשיית הש"ס (מגילה ד, ב) "וסבר רבי עיירות לא דחינן
 ליום הכניסה והתניא חל להיות בשבת.. הואיל ונדחו עיירות ממקומן ידחו
 ליום הכניסה"
 – דלכאורה: הרי כברייאא זו עצמה אומר "הואיל ונדחו כו", ומהיכי
 תיתי לומר שגם כשחל פורים בערב שבת ידחו עיירות ממקומן?
 – כי מכיון שהתקנה דמקרא מגילה היתה מלכתחלה שכשחל בשבת
 יקראו בזמן אחר, לכן ס"ל להמקשן שכונת רבי ב"הואיל ונדחו כו ממקומן"
 היא – דחי' שנדחו מזמנם שבכל שנה ושנה. ומכיון שס"ל לרבי שהיכא שנדחו
 מזמנם שבכל שנה נדחינן ליום הכניסה, לכן מקשה שגם כשחל פורים בערב
 שבת ידחו ליום הכניסה בכדי שיהיו עיירות קודמין למוקפין, כי כשיקראו
 שניהם באותו היום – הוא שינוי מזמנם שבכל שנה (דוגמת "נדחו ממקומן").
 וע"ז מחדש התרצן "התם זמנם שבת הוא כו", שפירוש "הואיל ונדחו
 כו" הוא (לא מזמנם שבכל שנה, כ"א) מעיקר התקנה, כי לדעת רבי, התקנה
 מצד עצמה היא לקרוא ב"ד בכל שנה, ככהערה הקודמת.
 18 מגילה ה, א.
 19 ובפרט שלא עקרו את המצוה לגמרי, ורק דחו אותה לזמן אחר.
 20 וכמו שמתרץ בחמדת ישראל – במפתחות והוספות בתחלתם.
 21 ובמילא לא גזרו גם על שתיית ד' כוסות, כי אין תיקון ע"י אי שתיית
 ד' כוסות – שהרי גם אז ילך אצל הבקי ללמוד בנוגע למצה וכו'. ולחשוש
 להבקי במצה ואינו בקי בד' כוסות – לא שכיחא. ואדרבה, שהרי באכילת מצה

12 בנוגע לשופר, י"ל (בדוחק גדול עכ"פ) שזה נעשה ע"י אמירת פסוקי
 שופרות.

ואף שהלשון במנחות שם הוא "כל העוסק כו", צ"ל שהעוסק לאו דוקא
 – ראה תענית כו, ב: בזמן שקוראין כו. (ובפרט שבכ"י (או"ח סוס"א) הביא
 ב' מרז"ל אלו ביהד). וכן מוכח מזה שאומרים פרשת העולה כו קודם התפלה
 מטעם כל העוסק כו כאילו הקריב (או"ח שם) – אף שלימוד התורה שקודם
 התפלה אינו בדרך התנסקות*.

ועפ"י יומתק מה שאדה"ז (במהדו"ב סוס"א) מוסיף שדרשת כל העוסק
 כו היא ע"פ זאת התורה לעולה גו' (דלכאורה, למאי נפק"מ) – שהוא לתרץ
 ולהכריח ש"עוסק" לאו דוקא, כ"א שתהי' "התורה לעולה". – ולהעיר מהל'
 ת"א לאדה"ז פ"ב הי"א.

13 מגילה ד, א. או"ח ר"ס תרפט.

14 ראה טורי אבן (מגילה ה, א), שלדעת רב יוסף (ד, ב) שהטעם דאין
 קוראין מגילה בשבת הוא "מפני שעניהם של עניים כו", מוכרח לומר שכן
 היתה התקנה מלכתחלה. כי מטעם ש"עניהם כו" לא היו רבנן בתראי יכולין
 לבטל זמן מקרא מגילה שציוו חכמים שלפניהם. עיי"ש. ועפ"י י"ל, שכ"ה גם
 לדעת רבה (ודלא כמ"ש בטו"א שם), כי דוחק לומר** שרבה ור"י חולקים
 בזמן תקנת הקדמת קריאת המגילה.

15 ברש"י (הובא לקמן בפנים). וראה גם תשב"ץ ח"ג סי' חצור) שתקנת
 הקדימה היתה מחכמי ישראל שאחר כנסת הגדולה, אבל במדרש שכל טוב
 וירא (כב, יח): גזרו אנשי כנסת הגדולה על השופר ועל הלולב ועל המגילה.
 ולהעיר מלקו"ת ר"ה נ, ג. ולהעיר מסמ"ג מ"ע רכד, שהשבות הדואה משום
 גזירה דרבה (פסחים טט, א) היתה בימי משה.

16 וכפשטות המשמעות דלשון הש"ס (מגילה ה, א) "דערב שבת זמנם
 הוא***". ומה שס"ל לרבי "הואיל ונדחו כו" (אף שאין סברא לומר

(* ולהעיר שניקרו זמן ת"ת (עיי' בשו"ע אדה"ז או"ח ר"ס קנה) ומעלת לימוד התורה הוא לאחרי התפלה. כידוע בענין שתהא תפילתי סמוכה למסתי (לקו"ת ברכה צ, ב).
 (**) להעיר גם מ"מ"ש התוס' (ד"ה ורבי יוסף) "דאיכא נפקותא מיהא במקדש כו", ואילו להסו"א הרי יש נפקותא בכל משך חומן עד שריתה גזירה דרבה. – אף ש"ל, שהתוס'
 נקטו נפקותא שישנה תמיד. וכיו"ב.

*** מה שמקשה שם "ערב שבת זמנם הוא שבת זמנם הוא" – יש לומר:

א) שהמקשה סבר שהא דנקט "זמנם" הוא ע"פ לשון הכתוב (מג"א ט, כז). והרי בפסוק שם קאי "זמנם" (משא"כ "בזמניהם" שם, ל – ראה מגילה ב, א) רק על "שני דומים האלה".
 ב) שהמקשה סבר, שגם לדעת רבנן, מה שמקדימים את קריאת המגילה (כשחל פורים בשבת) הוא בדרך דחי'. כמו לרבי (ורק שלא ס"ל הטעם ד"הואיל ונדחו כו ידחו ליום
 הכניסה", ולכן דוחין רק ליום אחד), ומשו"ז מקשה "הוא שבת זמנם הוא". ועל זה מחדש התרצן "לאפיקי מדרבי. הא קמ"ל דערב שבת זמנם הוא", היינו שלדעת רבנן, אי"ו
 בגד דחי', כפנים ההערה.

1 הכרחי, לכאורה, שמפני החשש "שמא יעבירונו..." נעקרה
2 מצות עשה מן התורה. ואם כך, מדוע לא נקבעה תקנה זו
3 גם בקשר לאכילת מצה וכדומה בפסח שחל בשבת?

ה.

בשבת אין צורך בתקיעת שופר

4 להבנת הדברים בדרך החסידות, יש להקדים ולבאר
5 שאלה המובאת בכמה מאמרי חסידות על כך שאין
6 תוקעים בשופר בראש השנה שחל בשבת: כיצד דחו חז"ל
7 מצות עשה מדאורייתא מפני החשש "שמא יעבירונו..."?

8 מכך מוכיחה תורת החסידות, שבראש השנה שחל
9 בשבת אין זקוקים לשופר, כי השפע הרוחני ש"נמשך" על
10 ידי תקיעת שופר (לאחר חורבן בית ראשון), "נמשך"
11 בשבת מצד עצמו, ללא תקיעת שופר.

12 ולכאורה לא מובן: ההלכה קובעת²², ש"יש כוח ביד
13 חכמים לעקור דבר מן התורה", ומדוע אפוא מתעורר הקושי
14 "איך²³ דחו" או "איך²⁴ היה כוח ביד חכמים לעקור"²⁵?

15 ההסבר לכך הוא:

16 הקדוש־ברוך הוא מהווה תמיד את הבריאה מאין ליש²⁶,
17 ותכלית הבריאה היא בשביל ישראל ובשביל התורה²⁷.
18 לפיכך לא ייתכן מצב בבריאה או בקביעות הזמנים אשר
19 יפריע לקיום תורה ומצוות, כך שהאדם לא יוכל לקיים
20 מצוה שהוא חייב לקיימה, למרות שירצה לקיימה.

21 וכיון שגם בשבת חלה חובת תקיעת שופר, כדלעיל
22 בסעיף ד', לא ייתכן שיהא צורך לחשוש "שמא יעבירונו",
23 שהרי אז יוצא שהקדוש־ברוך הוא קבע בבריאה מצב

24 המחייב מניעה של המצוה של תקיעת שופר בראש השנה
25 שחל בשבת. ומשום שדבר זה לא ייתכן, הכרחי לומר
26 שאין לחשוש "שמא יעבירונו".

27 ומכך שחז"ל בכל זאת עוררו חשש זה, ותיקנו בגינו
28 שבראש השנה שחל בשבת לא יתקעו בשופר²⁸, מוכיחה
29 תורת החסידות, שבראש השנה שחל בשבת אין צורך
30 בתקיעת שופר²⁹, כדלעיל.

.1

בפסח אין אפשרות לחטא

31 מכך מובן בענייננו, שלגבי פסח שחל בשבת לא תיקנו
32 חכמים את הגזירה של רבה, כי הענינים הרוחניים ה"נמשכים"
33 על ידי אכילת מצה וכדומה אינם "נמשכים" בשבת מאליהם.
34 וכיון שגם בשבת זקוקים לאכילת מצה וכדומה, הרי זו הוכחה
35 לכך שאין קיים כאן החשש "שמא יעבירונו..."³⁰.

36 זוהי מעלת הפסח, והמצוות הקשורות בו, על שאר
37 המועדים ומצוותיהם, שבחג זה אין קיים החשש אפילו
38 לפגיעה בהלכה בשוגג³¹.

ההסבר לכך הוא:

39 חטא בשוגג נובע מהתגברות הנפש הבהמית³², וכיון
40 שבפסח "לא הספיק להחמיץ" – אין כלל אפשרות³³
41 לחמץ (זה היצר הרע³⁴), לכן כל ישראל, אפילו "הדיוטים"
42 וקלי הדעת³⁵, נמצאים בדרגה שבה "לא³⁶ יאונה לצדיק
43 כל און", אפילו בענינים שאינם קשורים באכילה³⁷.

(משיחת ליל ב' דחג הפסח)

ואחש"פ תשכ"ה)

ה"ז) דהדחיות הם בכדי לפגוע ביום קיבוץ האמתי, ולכן גם צ"ל ג' ימים
דחויים ובהפסק (יום) ביניהם. (וכדברי הלבוש או"ח סתכ"ז) בחרו בימי אד"ו
– מפני ערבה מתייא וירקא.

ועפ"ז שתי השגות הראב"ד על הרמב"ם שם מתורצות זכ"ז.

הדעות בהג"ל ושקו"ו וכו' – ראה תורה שלימה ח"ג (בא). ואכ"מ.

29 ראה ער"ז תו"א צח, ג.

30 ועפ"ז תתורץ גם קושיית התוס' (מגילה ד, ב ד"ה ויעבירונו) בנוגע
למילה. ולהעיר שמילה ופסה שייכים זל"ז (ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם]
ח"ג ע' 121 ואילך. מכתב כללי לפסח – תש"ל – נדפס בהגש"פ [קה"ת
תשמ"ו ושלאח"ז] ע' תרכו. ועוד).

31 ואולי י"ל שגו"ז שייך להענין דליל שימורים.

32 אגה"ק סו"ס כח.

33 ראה לקו"ת צו יד, א: "דאין ביכולתו להחמיץ כלל מפני עוצם הגילוי
דבחי ממה"מ שנגלה עליהם".

ואף שגילוי זה הוא אחר חצות – הרי מבואר בלקו"ת שם ד"לאחר
שקיבלו ישראל תומ"צ.. גם במצה זו שאנו אוכלים קודם חצות יכולים אנו
לקבל.. מבחי' שנגלה.. אחר חצות", עיי"ש.

34 ראה לקו"ת שם יג, ג ובהנסמן שם.

35 לשון אדה"ו בלקו"ת (נעתק לעיל הערה 25).

36 משלי יב, כא.

37 ראה תוד"ה השתא – גיטין ז, א. וש"נ. אבל ראה לקו"ש [המתורגם]

ח"ה ע' 187 הערה 23.

ישנם כו"כ דינים ועד לפלוגתת חכמים והלל.

22 תוד"ה וחותם – ברכות טז, א. ובכ"מ.

23 רד"ה יו"ט של ר"ה דשנת תרנ"ט, תרס"ה, תש"ג, ועוד.

24 סידור רמ"ג.

25 בלקו"ת ר"ה נו, א ובהמשך ר"ה תרס"ו בתחלתו, הלשון הוא: "מה

ראו כו' והלא החשש הוא להדיוטים וקלי הדעת כו'". (ועפ"ז ה"י אפ"ל,
שהקושיא היא למה עקרו את המצוה מאלו שאין לחשוש בהן שיעבירו ד"א
– בשביל ההדיוטים כו' וע"ד שאין אומרים לאדם חטוא בשביל שיזכה
חבירך). אבל בסדור שם ועוד – אינו מסיים "והלא החשש הוא להדיוטים
כו'", וזוהו משמע שהקושיא היא גם על מה שביטלו את המצוה מאלו שיש
עליהם חשש זה. ומ"ש בלקו"ת ובתרס"ו "והלא החשש הוא כו'" – היינו רק
בכדי לחזק את הקושיא. ובהמשך ר"ה תש"ג בתחלתו, מפורש: ועוד זאת כו'.

26 שעהייהא בתחלתו.

27 נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 159 הערה 62.

28 ולהעיר ג"כ שדוחים ר"ה מלחול בימי אד"ו ולא דחו מלחול בשבת

(עכ"פ – בכדי שלא לדחות לפעמים לארבעה ימים (ראה שו"ת רש"י דלהלן)
– במקום יום א' או או"ו) מפני שופר ולולב [ראה ירושלמי סוכה פ"ד סוף
ה"א (ובפרט לתוס' רי"ד (מהדר"ק) למגילה (ד, ב) ולמהרש"א פסחים (עא, א
ד"ה ליל) דהדחי' מיום א' מפני ערבה – תקונה לאחר זמן]; אבל ראה תוד"ה
לא (סוכה מג, ב) פרס לרש"י שו"ת סקנ"ג (ובהוצאת עהרנרייך – סוף הל'
חזה"מ). שו"ת רש"י סקי"ח].

ועוד ועיקר דאנו אין לנו למסקנא אלא דברי הרמב"ם (הל' קדה"ח פ"ז

יום ראשון י"א ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 106, והיינו אפילו אם... עד עמ' 106, לקמן.

31 אדם עושה דבר בשביל חברו למלאות רצונו אלא אם כן אוהבו
32 או ירא ממנו, כך אי אפשר לעשות לשמו ותברך באמת
33 למלאות רצונו – של הקב"ה, לבר בלי זכרון והתעוררות אהבתו
34 ויראתו כלל במוחו ומחשבתו ותעלמות לבו על כל פנים. –
35 שיזכור לפחות את האהבה

36 במוח ויעוררה בתעלומות
37 לבו. אך, אם גם דבר זה הוא
38 לא עורר בתוכו – אין
39 עבודתו נעשית כדי למלא
40 רצון הקב"ה, למרות שאין
41 לו שום פניה עצמית
42 בעבודתו זו, אלא הוא עושה
43 אותה בגלל רגילותו. וְגַם
44 אַתְּכָה לְבַדָּה גַם אִם הוּא
45 מעורר ומגלה בתוכו אהבה
46 להקב"ה, אך אם זו אהבה
47 בלבד מבלי שיעורר בתוכו
48 גם יראה, אינה נקראת
49 פְּשֻׁם "עבודת", – אם היא
50 נעשית, בלי יראה תתאה –
51 יראה תחתונה, לפחות,
52 שְׁהֵיא – היראה התחתונה,
53 מְסַתְּרַת בְּלִבָּהּ כָּל יִשְׂרָאֵל, – כלומר: העבודה שהוא עושה מתוך
54 התעוררות אהבה בלבד, בלי הרגש היראה, אינה נקראת בשם
55 עבודה; אמנם יש כאן ה"לשמה", שהרי הוא עושה זאת מתוך אהבת
56 ה', ובכל זאת אין היא יכולה להיחשב ל"עבודה". שכן, עבודה
57 משמעה – כעבד המשרת את אדונו, שעבודתו באה בעיקר מתוך
58 יראתו את אדונו; שלא כמו בן שממלא רצון אביו בעיקר מתוך
59 אהבתו אליו. ומכיון שחסרה היראה – אין זה נחשב ל"עבודה" כְּמוֹ
60 שִׁיתְּבָאָר לְקָמֵן. – בפרק מ"א.

1 וְהֵינּוּ אֲפִילוּ אִם אֵינוֹ עוֹסֵק – בתורה ומצוות, שלא לשמה
2 ממש, לשום איזו פניה חס ושלום, – כשהוא עוסק בעבודה מתוך
3 פניה עצמית, לא זו בלבד שחסר אז ה"לשמה", אלא קיים כאן
4 ה"היפך" מלשמה, שהרי הוא עושה זאת בגלל הפניה העצמית שלו;
5 אֵלָא כְּמוֹ שְׂבִתּוּבָא:
6 "וְתֵהִי יִרְאַתְם אוֹתִי מִצֹּת
7 אַנְשִׁים מְלַמְּדָה", פִּרְוֵשׁ
8 מַחְמַת הַרְגֵל שְׁהַרְגֵל
9 מִקְטְנוֹתָי¹², שְׁהַרְגִילוּ
10 וְלִמְדוּ אֲבִיו וְרַבּוֹ לִירָא
11 אֶת ה' וְלַעֲבֹדוֹ. וְאֵינוֹ
12 עוֹסֵק – בתורה ובמצוות,
13 לְשִׁמְהָ מִמֶּשׁ, כִּי – לעסוק
14 בעבודה לְשִׁמְהָ מִמֶּשׁ אִי
15 אֲפִשֶׁר בְּלֹא הַתְּעוֹרְרוֹת
16 דְּחִילוֹ וְיִחְיִמוּ – יראה
17 ואהבה הַטְּבִיעִים עַל כָּל
18 פְּנִים, לְהוֹצִיאָן מִהֶסֶתֶר
19 הַלֵּב אֶל הַגִּילּוּי בְּמַח
20 וְתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ עַל כָּל
21 פְּנִים, – אם אין בכוחו
22 לַיְצוֹר וְלַעוֹרֵר אַהֲבָה גְלוּיָהּ

ליקוטי אמרים

23 בלבד, שהלב ירגיש את האהבה – עליו, כאמור, לעורר לכל הפחות
24 את האהבה המסותרת, שתורגש במוחו ובהעלם לבו. גם אהבה כזו
25 מעוררת בו רצון ונכונות ללמוד תורה ולקיים מצוות. הרי שגם
26 התעוררותה של האהבה המסותרת, מהווה סיבה לעבודה זו, שכן,
27 הנכונות לעסוק בעבודה זו, באה כתוצאה מהאהבה המסותרת.
28 ברם, כשהוא אינו מעורר את האהבה המסותרת, למרות שהיא
29 קיימת בתעלומות לבו, אין היא מהווה סיבה לעוררו לעסוק בעבודה
30 – וממילא חסר ה"לשמה" בעבודה זו, וכל כך למה? – כִּי כְּמוֹ שְׁאִין
31 בְּלִבּוֹ, שֶׁהֵלֵב יִרְגִישׁ אֶת אַהֲבָה – עליו, כאמור, לעורר לכל הפחות
32 את האהבה המסותרת, שתורגש במוחו ובהעלם לבו. גם אהבה כזו
33 מעוררת בו רצון ונכונות ללמוד תורה ולקיים מצוות. הרי שגם
34 התעוררותה של האהבה המסותרת, מהווה סיבה לעבודה זו, שכן,
35 הנכונות לעסוק בעבודה זו, באה כתוצאה מהאהבה המסותרת.
36 ברם, כשהוא אינו מעורר את האהבה המסותרת, למרות שהיא
37 קיימת בתעלומות לבו, אין היא מהווה סיבה לעוררו לעסוק בעבודה
38 – וממילא חסר ה"לשמה" בעבודה זו, וכל כך למה? – כִּי כְּמוֹ שְׁאִין

יום שני י"ב ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 106, וכשעוסק שלא לשמה... עד עמ' נד, בוהר.

69 פְּנִיָּה שְׂמִצֵּד תְּקַלְפָּה דִּנְגָה
70 מִתְּלִפְשָׁת בְּתוֹרָתוֹ,
71 וְהַתּוֹרָה – שלמד מתוך
72 אותה פניה, הִיא בְּכַחֲנִית
73 גְלוּת בְּתוֹךְ תְּקַלְפוֹת לְפִי
74 שְׁעָה, – הגלות היא רק לפי
75 שְׁעָה, עַד אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
76 כְּגוֹן לְהִיּוֹת תְּלִמִּיד חֶכֶם וְכַהֲאִי נִנְיָא – וכדומה, אִין אוֹתָהּ תְּשׁוּבָה, שְׂמִכִּיאָה רְפוּאָה לְעוֹלָם, שְׂבִשׁוּבוֹ אֶל ה' – גַּם

ליקוטי אמרים

61 וְכַשְׁעוֹסֵק שְׂלֹא לְשִׁמְהָ
62 מִמֶּשׁ, – שלא זו בלבד
63 שחסר בעבודה זו ה"לשמה"
64 של אהבה ויראה, אלא,
65 שהעבודה נעשית בפירוש
66 שלא לשמה, רק לשום
67 איזו פְּנִיָּה לְכַבּוֹד עֲצָמוֹ,
68 כְּגוֹן לְהִיּוֹת תְּלִמִּיד חֶכֶם וְכַהֲאִי נִנְיָא – וכדומה, אִין אוֹתָהּ תְּשׁוּבָה, שְׂמִכִּיאָה רְפוּאָה לְעוֹלָם, שְׂבִשׁוּבוֹ אֶל ה' – גַּם

11. ישעי' כט, יג. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ באם (מפני שהרגיל עצמו) בגדלותו (כדלעיל פרק ט"ו) – שאז י"ל שהלשמה תחתלת עבודתו מעלה ג"ז, וכמו בתפילה מלוקטת (שבסוף הפ'). וצ"ע. וי"ל דנקט בקטנותו - מפני שזהו נמצא בכא"א, וצ"ל נמצא ע"פ תורה שציוותה ושנתנם לבניך גו".

1 תורתו – שלמד מתוך פניה של קליפה, שָׁבָה עִמּוֹ. וְלִבְנֵי אָמְרוּ
 2 רְבוּתֵינוּ וְזָרוּנֵם לְבָרְכָהּ¹³: "לְעוֹלָם יַעֲסֹךְ אָדָם וְכוּ' – בתורה,
 3 אפילו שלא לשמה, שְׁמַתוֹךְ שְׁלֵא לְשִׁמְהָ בָּא לְשִׁמְהָ" בְּרִדְאֵי,
 4 שְׁבוּדָאֵי סוּפוּ לְעִשׂוֹת תְּשׁוּבָה בְּגִלְגּוּל זֶה אוֹ בְּגִלְגּוּל אַחֵר,
 5 כִּי לֹא יָדָה מִמֶּנּוּ נִדְהָ. –
 6 גם מי שהיה בזמן מסויים
 7 "נדח" מהקב"ה, לא ישאר
 8 נידח, אלא, סוף סוף יחזור
 9 בתשובה; ובשעה שיעשה
 10 תשובה, תחזור לקדושה גם
 11 התורה שלמד מתוך פניה –
 12 הרי שאז הוא יגיע
 13 ל"לשמה". הרי שפירוש
 14 המאמר הוא לא ש"מ"שלא
 15 לשמה" הוא יכול להגיע
 16 ל"לשמה", אלא שהוא
 17 בודאי יגיע ל"לשמה".
 18 "ויתירה מזו, גם מה שלמד שלא לשמה – ייעשה למצב (יעלה)
 19 כאילו נלמד מלכתחילה לשמה" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
 20 כל האמור הוא כשהלימוד הוא ממש שלא לשמה, לשם פניה של
 21 כבוד עצמי. אֵךְ בְּשִׁעוּשָׁה כְּתָם, לֹא לְשִׁמְהָ וְלֹא שְׁלֵא לְשִׁמְהָ
 22 – אֵין הַדְּבָר תְּלוּי בְּתְשׁוּבָה, אֵלֵא מִדְּ שְׁחֻזָּר וְלוֹמַד דְּבָר זֶה
 23 לְשִׁמְהָ, הֲרֵי גַם מַה שְׁלָמַד בְּסִתָּם, מִתְּחִלָּה וּמִצְטָרֵף לְלָמוּד
 24 זֶה וּפְרָקָא לְעִילָא, – ועולה למעלה, מאחר שְׁלֵא נִתְלַבֵּשׁ בּוֹ

ליקוטי אמרים

גם תורתו שבה עמו ולכן אמרו רז"ל לעולם יעסוק
 אדם וכו' שמתוך שלא לשמה בא לשמה בודאי
 שבודאי סופו לעשות תשובה בגלגול זה או בגלגול
 אחר כי לא ידה ממנו נדה אך כשעושה סתם לא לשמה
 ולא שלא לשמה אין הדבר תלוי בתשובה אלא מיד
 שחוזר ולומד דבר זה לשמה הרי גם מה שלמד בסתם
 מתחבר ומצטרף ללימוד זה ופּרַחַא לְעִילָא מאחר שלא
 נתלבש בו עדיין שום קליפה דנוגה ולכן לעולם יעסוק
 אדם כו' וכן הענין בתפלה שלא בכונה כמ"ש בזהר:

חסר בה הכוונה, כְּמוֹ שְׁפָתַיב בְּזִתְרָא¹⁴: כאשר לתפילה, כתוב
 להלן ב"קונטרס אחרון", שמכיוון שכונתו (בתפילה) היא לשמים,
 לכן מספיק הדבר, שבמשך כל השנה, תצטרף, מכל התפילות של
 כל השנה, תפילה אחת מתוך כוונה (יום אחד הוא התפלה חלק
 זה בכוונה; יום אחר – חלק אחר, עד שבמשך כל השנה, מצטרפת
 תפילה אחת שלמה בכוונה) עולות או למעלה כל התפילות
 שהתפלל במשך כל השנה.

יום שלישי י"ג ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נד, פרק מ אך... עד עמ' 108, למטה בעו'הו.

49 פֶּרֶק מ. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שעליית התורה והמצוות, שיהודי
 50 לומד ומקיים, תלויה בכוונה וברצון המביאים ללימוד תורה ולקיום מצוות:
 51 אם כוונתו ורצונו הם באהבה ויראה הבאות מתוך הבנתו העמוקה בגדלות ה'
 52 – עולות או תורתו ומצוותיו בעשר ספירות "עולם הבריאה", שהוא עולם
 53 ההשגה; אך, אם הן אהבה
 54 ויראה טבעיות – עולות התורה
 55 והמצוות בעשר ספירות "עולם
 56 היצירה", שהוא עולם המדות.
 57 ברם, אם בלימודו תורה ובקיומו
 58 מצוות, חסר ה"לשמה" של
 59 אהבה ויראה, גם אם אינו "שלא
 60 לשמה" ממש (בגלל פניה
 61 עצמית), אלא מתוך "מצוות
 62 אנשים מלומדה", מפני שהוא רגיל מקטנותו ללמוד תורה ולקיים מצוות –
 63 אין בכוח לימוד התורה וקיום המצוות שלו, לעלות "קדם ה'", (לפני ה'). ואילו
 64 – הסביר רבנו הזקן – כשהוא חוזר ולומד אותה תורה "לשמה" – מצטרף
 65 הלימוד הקודם שהיה חסר בו ה"לשמה", ללימוד "לשמה" הנוכחי, וגם הוא
 66 עולה למעלה יחד עם הלימוד הנוכחי שלמד "לשמה".

ליקוטי אמרים

פרק מ אך כל זמן שלא חזר ולמד דבר זה
 לשמה אין לימודו עולה אפי' בי"ם
 המאירות בעולם היצירה והעשייה כי הספירות הן בחי'
 אלהות ובהן מתלבש ומתייחד אור א"ס ב"ה ממש ובלא
 דחילו ורחימו לא יכלא לסלקא ולמיקם קדם ה' כמ"ש
 בתיקונים רק לימודו עולה להיכלות ומדורין שהן

25 עֲדִין שׁוּם קְלִיפָה דְּנִגְהָ. – שהרי, הוא לא למד מתוך פניה עצמית
 26 (ולכן לימוד התורה הראשון שלו, לא היה בגלות בקליפת נוגה)
 27 היה חסר כאן רק ה"לשמה", לכן זה עולה כעת, כשהוא חוזר על
 28 אותו לימוד לשמה. וְלִבְנֵי "לְעוֹלָם יַעֲסֹךְ אָדָם כּוּ". – בתורה,
 29 גם כאשר חסרה הכוונה
 30 לשמה, כִּי, מה"שלא
 31 לשמה" יגיע הלימוד עצמו
 32 ל"לשמה" (ולאו דוקא על
 33 ידי תשובה, המעלה את מה
 34 שלמד שלא לשמה, אלא)
 35 על ידי שילמד מחדש אותו
 36 דבר ומתוך לשמה. וְכֵן
 37 הָעֵינָן בְּתַפְלָה שְׁלֵא
 38 בְּכוּנָה, – שאם הוא
 39 מתפלל לאחר מכן, אותה
 40 תפילה מתוך כוונה – עולה
 41 גם התפילה הקודמת שהיה
 42 חסר בה הכוונה, כְּמוֹ שְׁפָתַיב בְּזִתְרָא¹⁴: כאשר לתפילה, כתוב
 43 להלן ב"קונטרס אחרון", שמכיוון שכונתו (בתפילה) היא לשמים,
 44 לכן מספיק הדבר, שבמשך כל השנה, תצטרף, מכל התפילות של
 45 כל השנה, תפילה אחת מתוך כוונה (יום אחד הוא התפלה חלק
 46 זה בכוונה; יום אחר – חלק אחר, עד שבמשך כל השנה, מצטרפת
 47 תפילה אחת שלמה בכוונה) עולות או למעלה כל התפילות
 48 שהתפלל במשך כל השנה.

אֵךְ, כֹּל זְמַן שְׁלֵא חֻזַּר וְלָמַד דְּבָר זֶה לְשִׁמְהָ – שלא חזר ולמד
 67 "לשמה" את מה שלמד קודם מצד "מצוות אנשים מלומדה", וחסר
 68 ה"לשמה" באותו לימוד, אֵין לְמוּדוֹ עוֹלָה אֵפְלוּ בִּי סְפִירוֹת
 69 הַמְּאִירוֹת בְּעוֹלָם הַיְצִירָה וְהַעֲשִׂיָה, – לא זו בלבד שאין לימודו
 70 עולה בעשר ספירות "עולם
 71 הבריאה", אלא גם אינו
 72 עולה בעשר ספירות "עולם
 73 היצירה" וגם לא בעשר
 74 ספירות "עולם העשייה", כִּי
 75 הַסְפִירוֹת הֵן בְּחִינּוֹת
 76 אֱלֹהוּת, וְכֵן – בספירות,
 77 מִתְלַבֵּשׁ וּמִתְיַחַד אֹרֵי-אֵין
 78 סוּף בְּרוּךְ-הוּא מְמַשׁ, –
 79 ובאם לימודו היה עולה בעשר הספירות, היה זה אומר שלימודו
 80 עולה באור אין סוף ברוך הוא, וּבְלֵא דְחִילּוֹ וְרַחֲמֵי – בלי יראה
 81 ואהבה, לֹא יִבְלָא לְסַלְקָא וּלְמִיקָם קָדָם ה', – אין בכוח לימודו
 82 לעלות ולעמוד "קדם ה'", לפני אור אין סוף ברוך הוא, כְּמוֹ שְׁפָתַיב
 83 בְּתִיקוּנֵים, – ב"תיקוני זוהר". רַק לְמוּדוֹ עוֹלָה לְהִיכָלוֹת וּמְדוּרֵין
 84

44 הפניה באה מצד הקליפה. הנהה* (כמו שכתוב בזהר חלק ג דף
45 לא עמוד ב ודף קכא עמוד ב, עין שם: הריא מלה סלקא
46 ובקעא ריקעין בו' - אותה מלה עולה ו'בוקעת ריקעים' ואתער
47 מה דאתער - ומתעורר מה שמתעורר: אי טב מב בו', - אם

48 המלה היא טובה (דיבור של
49 תורה וכדומה) - מתעורר
50 טוב בו', עין שם; ודף קח
51 עמוד א: מלה דאורייתא
52 אתעביד מניה קלא וסליק
53 בו'; - מדיבור של תורה
54 מתהווה קול שעולה
55 למעלה, ודף קסח עמוד ב:
56 קלון דאורייתא וצלותא
57 סלקון לעילא וקעין
58 ריקעין בו' - קולות התורה

59 והתפילה עולים למעלה
60 ו"בוקעים ריקעים": מכל
61 הדברים האמורים שב"זהר"
62 אנו רואים, שדיבורי התורה
63 עולים למעלה ו"בוקעים
64 ריקעים". וכמו שכתוב
65 בזהר על פסוק: "מה
66 יתרון לאדם בכל עמלו
67 שיצמל תחת השמש" - על
68 פסוק זה אמרים חכמינו ז"ל,

69 שרק ב"עמל" שתחת השמש, אין לאדם יתרון, ואילו ב"עמל תורה"
70 יש לאדם יתרון, כי תורה איננה תחת השמש, כי אם למעלה מהשמש
71 - ואילו ב"זהר" נאמר על פסוק זה: דאפלו עמלא דאורייתא, אי
72 עביד בגין יקריה בו'. - שאפילו עמל תורה, אם הוא נעשה בשביל
73 כבוד, הוא גם כן עמל ש"תחת השמש", וגם עליו נאמר "מה יתרון".
74 וזה שאמרו: - חכמינו ז"ל: "אשרי מי שבא לכאן ונתלמודו
75 בידו", פרוש שלא נשאר למטה בעולם הזה. - כלומר: לימודו
76 היה "לשמה" והתורה שלמד עלתה למעלה; ואילו כשהלימוד הוא
77 "שלא לשמה" - נשארת אז התורה למטה בעולם הזה. על כל פנים,
78 למדנו שאם הלימוד הוא מצד "מצות אנשים מלומדה", למרות שאין
79 הלימוד לשם פניה, אלא שחסר בו ה"לשמה" של אהבה ויראה - אין
80 אותו לימוד עולה למעלה בספירות העליונות. מדוע, באמת, אין
81 תורה זו עולה למעלה? - התורה והקב"ה הם הרי דבר אחד לגמרי,
82 שהרי התורה היא רצונו של הקב"ה, והרצון העליון הרי הוא למעלה
83 מהספירות העליונות, מדוע, איפוא, על התורה להודק ל"כוונה"
84 כדי להתעלות על ידה בספירות שבעולמות ה"יצירה" וה"בריאה"?
85 אמנם, הספירות הן אלקות, אבל התורה היא הרי רצון העליון שהוא
86 למעלה מהספירות? ובלשון ה"תניא":

הנהה

(כמ"ש בזהר ח"ג דף ל"א ע"ב
ודף קכ"א עמוד ב' עי' שם
הריא מלה סלקא ובקעא ריקעין
בו' ואתער מה דאתער אי טב מב
בו' ע"ש ודף ק"ה ע"א מלה
דאורייתא אתעביד מניה קלא
וסליק בו' וד' קס"ח ע"ב קלון
דאורייתא וצלותא בקעין ריקעין
בו':)

1 שהן חיצוניות העולמות - ה"ספירות" הן הפנימיות והאלקות של
2 העולמות, ואילו ה"היכלות" וה"מדורין" הם חיצוניות העולמות -
3 ענין של "עולם" ולא ענין של "אלקות", שבהן - ב"היכלות"
4 וב"מדורין", עומדים המלאכים; וכמו שכתב הרב חיים וימאל

5 ז"ל בשער הנבואה פרק
6 ב, שמהתורה שלא בכונה
7 נבראים מלאכים בעולם
8 היצירה, ומהמצות פלי
9 בונה נבראים מלאכים
10 בעולם העשיה, - ומכיוון
11 שגם מהתורה והמצוות בלי
12 כונה, נבראים מלאכים,
13 משמעות הדבר, שאין
14 התורה והמצוות נכללות
15 ב"ספירות" שהן אלקות, כי
16 אם הן ענין שמקומו
17 בחיצוניות העולמות. המלים
18 "שלא בכונה" ב"שער
19 הנבואה" האמור, אין
20 משמען שלא היתה לו כל
21 כונה ומחשבה כלל ורק
22 הסתפק בעצם אמירת
23 המלים ועשיית המצוות,
24 שכן - וכל המלאכים הם
25 בעלי השר וצורה. - דבר

26 המורה, שהדבר שממנו נבראו (הלימוד או המצוה), היה לו נוסף
27 ל"חומר" (עצם הדיבור והעשיה), גם "צורה" - פירוש המלות,
28 המודעות לעשיית המצוה וכיוצא בזה) - אלא שחסר ה"לשמה".
29 שכן, מ"חומר" המצוה, נברא ה"חומר" של מלאך, ומ"צורת" המצוה,
30 - "צורת" המלאך, והעובדה שב"עולם היצירה" או ב"עולם העשיה",
31 נברא מלאך בעל חומר וצורה, מראה, שלמצוה או ללימוד התורה
32 אודותם מדבר רבי חיים וויטאל, יש גם חומר וגם צורה, ומה שנקרא
33 "שלא בכונה", הוא רק מפני שחסר בהן ה"לשמה";¹ ובכל זאת
34 עולות תורה זו ומצוות אלו בחיצוניות העולמות" בלבד - דרגת
35 המלאכים, ולא בספירות - פנימיות העולמות". האמור לעיל
36 מתייחס כאמור לתורה ולמצוות שחסר בהן הכוונה "לשמה", אך אין
37 הן נלמדות ונעשות במפורש "שלא לשמה". אכל תורה - שנלמדה,
38 שלא לשמה ממש, - אלא לשם דבר אחר, בגון - שהוא לומד
39 כדי להיות תלמיד חכם וכהאי גוונא וכדומה, אינה עולה - תורה
40 זו, כלל למעלה - היא אינה עולה אפלו להיכלות ומדור
41 המלאכים דקדושה, - כי הרי חיצוניות העולמות היא ענין של
42 קדושה. אלא נשארת למטה בעולם הזה הנשמי שהוא מדור
43 הקלפות; במקום זה נשארת התורה שנלמדה מתוך פניה, כי, עצם

1. הפירוש ב"וכל המלאכים הם בעלי חומר וצורה" הוא מכ"ק אדמו"ר שליט"א בשם אביו הרה"ג הרה"ח ר' לוי יצחק ז"ל, רבה של יקטרינסלב. 2. "בזהר שם: סלקין לעילא ובקעין ריקעין. ונ"ל שגם כאן צ"ל כן (והוא השמטת המעתיק) ובפרט שבב' הציונים שלפ"ז בהגהה זו מדייק דסליק" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 3. קהלת א, ג. 4. פסחים נ, א.

יום רביעי י"ד ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 108, ואף דאורייתא וקב"ה... עד עמ' נה, הוא גשמי.

45 רבים, עד שנתלבשה בקלפת נגה להחיות כל דברים הפתורים
46 שבעולם הזה, - וכפי שלמדנו בפרקים הקודמים, שכל הדברים
47 הטהורים והמותרים שבעולם הזה, מקבלים חיות מ"קליפת נוגה",
48 ויכולים להיות מנוצלים גם לטוב ולקדושה וגם להיפך מכך, ובכללם

הוא - בתוך כל הדברים

הטהורים שבעולם הזה, נפש

החיונית המדברת

שבאדם; ולכן, שבמדברת

- הנפש החיונית, דברי

תורה ותפלה בלא פונה,

אף שהן אותיות קדושות,

ואין קלפת נגה שבנפש

החיונית מסך מבריל כלל

להסתיר ולכסות על

קדושתו ותפלתו המלבשת

בהן, כמו שהיא מסתרת

ומכסה על קדושתו ותפלתו

שבנפש החיונית

שבמדברת דברים בטלים,

- כשמדברים דברים בטלים,

מכסה קליפת נוגה ומסתירה

על קדושתו של הקב"ה,

ושבנפש החיונית שבשאר

בעלי חיים הפתורים, -

שגם בהם מכסה קליפת נוגה

במידה רבה ביותר על

קדושת הקב"ה שבהם; ואף

דלית אתר פנוי מניה, -

למרות שאין מקום פנוי

מהקב"ה, הרי שהוא יתברך

נמצא בנפש החיונית גם בשעה שהיא מדברת דברים בטלים, או

בנפש החיונית של שאר בעלי חיים. כיצד, איפוא, שייך לומר,

שקליפת נוגה תכסה שם בכלל על קדושתו של הקב"ה? אומר על

כך רבנו הזקן: מכל מקום איהו סתימו דכל סתימו, - הקב"ה

הוא ה"מסתרת" מכל המסתתרים, ונקרא "אל מסתתר", - שהוא

מסתיר עצמו מהנבראים, וגם ההארה והתפשטות החיות ממנו

ותפלתו מסתתרת בלבושים ומסכים רבים ועצומים, עד

שנתלבשה ונסתתרה בלבוש נגה; - התלבשות והסתרות זו

בלבוש קליפת נוגה היא, בנפש החיונית כשהיא מדברת דברים

בטלים, או בנפש החיונית של שאר בעלי חיים, בהם החיות האלקית

לבושה בלבושים ומסכים המסתירים; מה שאין בן האותיות

הקדושות של דברי תורה ותפלה, דאדרבה - להיפך, קלפת

נגה מתהפכת לטוב ונקללת בקדושה זו, בנזקך לעיל - הרי,

שבדיבורי תורה ותפילה, לא זו בלבד שלא קיימים בהם הבלבושים

1 ואף דאורייתא וקדושה פרידה הוא בלא תד, - התורה והקב"ה הם

2 דבר אחד, שהוא הקב"ה, ורצונו - תורה, אחר - מדוע, איפוא,

3 כשחסרה ה"כוונה" של "לשמה" בתורה שהוא לומר, אין בכוח תורה

4 זו לעלות למעלה בעשר ספירות? - מסביר רבנו הזקן להלן: דיבורו

5 של אדם המדבר דברי

6 התורה, הוא דיבור גשמי,

7 ולכן למרות שמדובר כאן

8 בדברי קדושה, שהחיות

9 האלקית שבהם אינה מכוסה

10 באותם לבושים המכסים את

11 החיות של שאר הדברים

12 הגשמיים שבעולם הזה, אך

13 כיוון שהחיות האלקית

14 המחיה בדרך כלל את

15 הדברים הגשמיים, היא חיות

16 מצומצמת - הרי דבר זה

17 קיים גם בדיבורים הגשמיים

18 של תורה. ולכן אין דיבורים

19 אלה יכולים לעלות בספירות

20 העליונות שהן אלקות. ורק

21 אם יש בהם הכוונה הרוחנית

22 של אהבה ויראה - מעלות

23 או האהבה והיראה את דברי

24 התורה לספירות ומתבטא

25 בהם הרצון העליון בגילוי -

26 הרי קדושה פרידה הוא -

27 הקב"ה, איהו ממלא כל

28 עלמין בשוה, - נמצא בכל

29 העולמות בשוה, ואף על

30 פי בן אין העולמות שונים

31 במעלתם; והשנוי - שבין עולם אחד למשנהו, הוא מהמקבלים, -

32 את החיות האלקית, כב' פחינות: - בשתי בחינות מתבטא ההבדל

33 שבין עולם אחד למשנהו: הא', שהעליונים - העולמות והנבראים

34 העליונים, מקבלים הארה יותר גדולה לאין קץ מהתחתונים; הם

35 מקבלים הארה גדולה בהרבה מאשר ההארה שמקבלים העולמות

36 והנבראים התחתונים; והשנית, - הבחינה השניה, בה מתבטא

37 ההבדל שבין עליונים ותחתונים, הוא: שבמקבלים - העליונים, בלי

38 לבושים ומסכים רבים כל כך כבתחתונים; - ההארה שמקבלים

39 העליונים, היא בלי כל כך הרבה בלושים ומסכים, כמו שהדבר

40 בקבלת ההארה על ידי התחתונים; ועולם הזה הוא עולם השפל -

41 ושפלותו מתבטאת בב' פחינות: - האמורות: פי ההארה שבו -

42 החיות האלקית המחיה את העולם הזה, מצומצמת מאד עד קצה

43 האחרון, ולכן הוא חמרי וגשמי, וגם זאת, - ונוסף לכך הבחינה

44 השניה, היא - ההארה המצומצמת, לבושה בו בלבושים ומסכים

ליקוני אמרים

ואף דאורייתא וקב"ה כולא חד

שהוא ורצונו אחד הרי קב"ה איהו ממלא כל עלמין

בשוה ואעפ"כ אין העולמות שוים במעלתם והשינוי

הוא מהמקבלים בב' בחי' הא' שהעליונים מקבלים

הארה יותר גדולה לאין קץ מהתחתונים והשנית

שמקבלים בלי לבושים ומסכים רבים כ"כ כבתחתונים

ועו"הו הוא עולם השפל בב' בחי' כי ההארה שבו

מצומצמת מאד עד קצה האחרון ולכן הוא חומרי וגשמי

וגם זאת היא בלבושים ומסכים רבים עד שנתלבשה

בקליפת נוגה להחיות כל דברים הטהורים שבעו"הו

ובכללם הוא נפש החיונית המדברת שבאדם ולכן

כשמדברת דברי תורה ותפלה בלא כוונה אף שהן

אותיות קדושות ואין קליפת נוגה שבנפש החיונית

מסך מבריל כלל להסתיר ולכסות על קדושתו ית'

המלוכשת בהן כמו שהיא מסתרת ומכסה על קדושתו

ית' שבנפש החיונית כשמדברת דברים בטלים ושנפש

החיונית שבשאר בעלי חיים הטהורים דאף דלית אתר

פנוי מיני' מ"מ איהו סתימו דכל סתימו ונק' אל מסתתר

וגם ההארה והתפשטות החיות ממנו ית' מסתתרת

בלבושים ומסכים רבים ועצומים עד שנתלבשה

ונסתתרה בלבוש נוגה משא"כ באותיות הקדושות

של דברי תורה ותפלה דאדרבה קליפת נוגה מתהפכת

לטוב ונקללת בקדושה זו כנ"ל מ"מ ההארה שבהן

נמצא בנפש החיונית גם בשעה שהיא מדברת דברים בטלים, או

בנפש החיונית של שאר בעלי חיים. כיצד, איפוא, שייך לומר,

שקליפת נוגה תכסה שם בכלל על קדושתו של הקב"ה? אומר על

כך רבנו הזקן: מכל מקום איהו סתימו דכל סתימו, - הקב"ה

הוא ה"מסתרת" מכל המסתתרים, ונקרא "אל מסתתר", - שהוא

מסתיר עצמו מהנבראים, וגם ההארה והתפשטות החיות ממנו

ותפלתו מסתתרת בלבושים ומסכים רבים ועצומים, עד

שנתלבשה ונסתתרה בלבוש נגה; - התלבשות והסתרות זו

בלבוש קליפת נוגה היא, בנפש החיונית כשהיא מדברת דברים

בטלים, או בנפש החיונית של שאר בעלי חיים, בהם החיות האלקית

לבושה בלבושים ומסכים המסתירים; מה שאין בן האותיות

הקדושות של דברי תורה ותפלה, דאדרבה - להיפך, קלפת

נגה מתהפכת לטוב ונקללת בקדושה זו, בנזקך לעיל - הרי,

שבדיבורי תורה ותפילה, לא זו בלבד שלא קיימים בהם הבלבושים

12 מְּכַל מְּקוֹם הַהֶאֱרָה שֶׁפָּהֵן – בדיבורי התורה והתפילה, מְּכַדְשָׁתוּ
 13 וְתַפְרָה, הִיא בְּכַחֲנֵת צְמֻצוֹם עַד קֶצֶה הָאֲחֵרוֹן, מֵאַחַר שֶׁהִקְוֶל
 14 וְהַדְּבֹר הוּא גִשְׁמִי. – ולכן, למרות שאלה הם דיבורי תורה, והרי
 15 "אורייתא וקוב"ה כולא חד"
 16 (=התורה והקב"ה הם דבר
 17 אחד). בכל זאת, אם חסרה
 18 בהם ה"כוונה" הרוחנית של
 19 אהבה ויראה, אין הם
 20 יכולים לעלות למעלה
 21 בספירות העליונות שהן אלקות, מאחר שההארה האלקית שבהם –
 22 מצומצמת ביותר.

ליקוטי אמרים

מקדושתו ית' היא בכח' צמצום עד קצה האחרון
 מאחר שהקול והדבור הוא גשמי

1 והמסכים של קליפת נוגה, אלא להיפך, קליפת נוגה עצמה נהפכת
 2 על ידי דיבורים אלה לקדושה – ובאשר לבחינה השנייה, שבגלל
 3 הלבושים והמסכים הרבים, העולם הזה הוא עולם השפל, הרי בכך,
 4 שונים לגמרי דיבורי התורה
 5 והתפילה מאשר שאר עניני
 6 העולם הזה; ואילו בנוגע
 7 לבחינה הראשונה,¹ שההארה האלקית המחיה
 8 את עניני העולם הזה, היא
 9 מצומצמת ביותר – שווים דיבורי התורה והתפילה לשאר עניני
 10 העולם הזה, שהרי גם הם הינם דיבורים גשמיים – ובלשון ה"תניא":
 11

יום חמישי ט"ו ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נה, אבל בתפלה ככוונה... עד עמ' נו, בפרע"ה.

54 הארת והתגלות הרצון העליון באותיות התורה והתפילה או
 55 במצוה, כשהן עדיין בעולם הזה הגשמי, אינה דומה כלל להארה
 56 ולהתגלות הרצון העליון, בשעה שהן עולות למעלה בעשר ספירות
 57 עולמות ה"יצירה" וה"בריאה" – לֹא מִיִּנְהָ וְלֹא מִקְצָתָהּ, – לא
 58 ממנה ואף לא מקצת ממנה
 59 – מההארה כפי שהיא
 60 מאירה בעשר הספירות
 61 (כשאותיות התורה
 62 והתפילה והמצוה עולות
 63 למעלה) – לא תוכל
 64 להתגלות כשאותיות התורה
 65 והתפילה הן עדיין בעולם
 66 הזה הגשמי – ודבר זה הוא
 67 כך, עַד עֵת קֵץ הַיָּמִין, –
 68 של לעתיד לבוא, שִׁיתְעַלֶּה
 69 – אז, הָעוֹלָם מִגִּשְׁמִיּוֹתוֹ,
 70 "וְיִנְגַלַּה בְּבוֹד ה' וְגו'" –
 71 וכפי שמסיים הפסוק "וראו
 72 כל בשר יחדיו", שכולם יראו
 73 כבוד ה', בְּנִזְכָּר לְעִילָה¹⁰
 74 בְּאִרְיִכוֹת. – לעתיד לבוא,
 75 יאיר הרצון העליון

ליקוטי אמרים

אבל בתפלה ככוונה ותורה ככוונה לשמה הרי הכוונה מתלבשת באותיות הדבור הואיל והיא מקור ושרש להן שמחמתה ובסיבתה הוא מדבר אותיות אלו לכן היא מעלה אותן עד מקומה ב"ם דיצירה או דבריאה לפי מה שהיא הכוונה בדחילו ורחימו שכליים או טבעיים כו' כנ"ל ושם מאיר ומתגלה אור א"ם ב"ה שהוא רצון העליון ב"ה המלוכש באותיות התורה שלומד ובכוונתן או בתפלה ובכוונתה או במצוה ובכוונתה בהארה גדולה לאין קץ מה שלא יכול להאיר ולהתגלות כלל בעוד האותיות והמצוה בעו"הו הגשמי לא מינה ולא מקצתה עד עת קץ הימין שיתעלה העולם מגשמייתו ונגלה כבוד ה' וגו' כנ"ל באריכות*

23 אֲבָל בְּתַפְלָה בְּכוּנָה וְתוֹרָה בְּכוּנָה לְשִׁמָּה – שהוא מתפלל ולומד
 24 תורה מתוך כוונה "לשמה", הרי הַכוּנָה מְתַלַּבֶּשֶׁת בְּאוֹתִיּוֹת
 25 הַדְּבֹר, הוּאִיל וְהִיא מְקוֹר וְשֵׁרֶשׁ לָהֶן, – לאותיות התורה
 26 והתפילה שהוא אומר, שִׁמְחָמְתָהּ וּבְסִפְתָּהּ הוּא מְדַבֵּר אוֹתִיּוֹת
 27 אֵלָיו, לָכֵן הִיא – הכוונה
 28 הרוחנית של אהבה ויראה,
 29 מְעֻלָּה אוֹתָן – את דיבורי
 30 התורה והתפילה, עַד
 31 מְקוֹמָהּ ב' סְפִירוֹת
 32 דִּיצִירָה או – בעשר ספירות
 33 דְּבִרְיָאָה, לְפִי מָה שֶׁהִיא
 34 הַכוּנָה בְּדַחִילוֹ וְרַחִימוֹ
 35 שְׁכָלִיִּים – יראה ואהבה
 36 שכליות, שאז העליה היא
 37 בעשר ספירות "עולם"
 38 הבריאה, או מְבַעֲרִים כו',
 39 – או יראה ואהבה טבעיות,
 40 שאז העליה היא בעשר
 41 ספירות "עולם היצירה",
 42 בְּנִזְכָּר לְעִילָה. – הרי
 43 שהכוונה הרוחנית מעלה
 44 את אותיות הדיבור, שמצד
 45 עצמן הן אותיות גשמייות, בעשר ספירות "עולם היצירה", או "עולם
 46 הבריאה"; וְשֵׁם – בעשר הספירות, מֵאִיר וּמְתַנַּלָּה אוֹרֵי־אֵין־סוֹף
 47 בְּרוּדֵיהוּא, שֶׁהוּא רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּדֵיהוּא, מְתַלַּבֶּשׂ בְּאוֹתִיּוֹת
 48 הַתּוֹרָה שְׁלוֹמֵד וּבְכוּנָתוֹ, – שכן, גם בכוונה קיים הרצון העליון,
 49 שהקב"ה רוצה שיהודי ידבק עצמו אתו על ידי אהבה ויראה, או –
 50 הרצון העליון המלוכש, בְּתַפְלָה וּבְכוּנָתָהּ, או בְּמִצְוָה – שהוא
 51 מְקִיִּים, וּבְכוּנָתָהּ, – מאיר הרצון העליון פְּתָאָרָה גְדוֹלָה לְאֵין קֵץ,
 52 – ומתגלה שם, מָה שֶׁלֹּא יִכּוֹל לְהֵאִיר וְלְהִתְגַּלּוֹת כֻּלָּל בְּעוֹד
 53 הָאוֹתִיּוֹת – של תורה ותפילה, וְהַמִּצְוָה בְּעוֹלָם הַגִּשְׁמִי, –

הגהה

(ושם מאיר ומתגלה ג"כ היחוד)

בהתגלות, בתורה ובמצוות כפי שהן למטה בעולם הזה. ברם, עד אז, הרי הארת הרצון העליון המאירה בתורה ובמצוות כפי שהן למטה בעולם הזה, אינה דומה כלל ואינה בערך להארת והתגלות הרצון העליון בשעה שהתורה והמצוות עולות למעלה. הגהה בהגדה הבאה, אומר רבנו הזקן, שבהתגלות הרצון העליון הנוצרת למעלה בעולמות העליונים, על ידי עליית התורה והמצוות ב"עת רצון" – מתהווה התכללות במדות שבאותם עולמות, וה"גבורות" נמתקות ב"חסדים" (שממילא נוצרת על ידי כך השפעה של חסדים למטה בעולם הזה); אלא, כפי שמסיים רבנו הזקן, עיקר ה"יחוד" של

47 נְקָרָאִים 'נְדָפִין' דְּרַף מְשַׁל, – מזה שיראה ואהבה נקראות "כנפיים"
 48 למשל, בְּדַבְּרֵיב: – כמו שכתוב¹¹: "וּבְשָׂתַיִם יַעֲוֹפָה" – הכוונה לשני
 49 הענינים של אהבה ויראה, [וְכִמוּ שְׂבָתְכָה רַבֵּי חַיִּים וַיִּמָּאֵל ז'ל
 50 בְּשַׁעַר הַיְחֻדִים פָּרַק יא], שְׂהַכְנִפִים בְּעוֹף הֵן – כמו, זְרוּעוֹת הָאָדָם
 51 כו'; – כשם ששתי המדות
 52 אהבה ויראה מכונות
 53 "זרועות האדם", למשל:
 54 "חסד דרועא ימינא, גבורה
 55 דרועא שמאלא" (=חסד –
 56 זרוע ימנית, גבורה – זרוע
 57 שמאלית) – כך ה"כנפיים"
 58 בעוף, מכונות לאהבה
 59 ויראה; וּבְתַקְוִינִים פִּרְשׁ, –
 60 בספר "תיקוני זוהר" פירשו:
 61 שְׂהַעֲוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת
 62 בְּדַחֲלוֹ וְדַחֲלוֹ – ביראה
 63 ואהבה, נְקָרָאִים "בְּנִים",
 64 וְאִם לָאוּ – אם חסרות
 65 האהבה והיראה בתורה
 66 ובמצוות, נְקָרָאִים
 67 "אֶפְרוֹחִים", דְּלֹא יִכְלִין
 68 לְפָרְחָא. – שאין באפשרותם
 69 לפרוח, מפני חסרות להם
 70 הכנפיים, ובעניננו: חסרות
 71 האהבה והיראה. מדוע, אכן,
 72 נקראות אהבה ויראה, בשם
 73 "כנפיים"? הַגְהָה – מזה שרבנו
 74 הזקן אומר כאן, שאהבה
 75 ויראה נקראות "כנפיים"
 76 (גדפין), מפני שכשם
 77 שהכנפיים אינן עיקר העוף,
 78 הן משמשות רק לצורך זה,
 79 שעל ידן יוכל העוף לעוף ולפרוח – כך גם אהבה ויראה מעלות את
 80 התורה והמצוות, כפי שרבנו הזקן הביא מ"תיקוני זוהר" – על כך מביא
 81 רבנו הזקן בהגהה זו מ"תיקוני זוהר" תיקון מ"ה – שם מוסברים הדברים
 82 יותר בפרוטרוט: * (וּבְתַקְוִין מ"ה, – כתוב: דְּעוֹפָא הוּא מַט'ט, –
 83 "עוף" הוא בחינת "מט'ט", וכשם שהעוף מורכב מראש, גוף וכנפיים –
 84 כך הדבר גם בבחינת "מט'ט": רִישָׁא דְלִיָּה – י', – הראש של בחינת
 85 מט'ט, הוא ה"יו"ד" משם הוי' – בחינת חכמה, עליה רומזת האות יו"ד,
 86 וְגוֹפָא – ו'א, הַגּוֹף של בחינת מט'ט, הוא ה"ו"א"ו" משם הוי' – בחינת
 87 המדות שהן במספר ששה, ולכן הן מרומזות באתו ו', וְתַרְוִין נְדָפִין – ה'
 88 ה' כו', – שתי הכנפיים הן שתי ה"ה"א"ן" משם הוי', שהן בחינות בינה
 89 ומלכות, וְחִינּוּ עוֹלָם הַיְצִירָה שְׂנַקְרָא מַט'ט, – כפי הידוע, רומזת
 90 בחינת מט'ט, ל"עולם היצירה" הנקרא "מט'ט", וְבִז' – ב"עולם
 91 היצירה", הן גופי הַלְבוּשׁ שְׂבַמְשַׁנָּה, וְרִישָׁא דְלִיָּה הֵן הַמְחִין
 92 וּבְחִינּוֹת חֻכְמָה בִּינָה דַעֲתָה, – כענין הַרָאשׁ בַּכְּמוּ מִקוּמוֹת, שהוא

1 המדות, יוצרות המצוות ב"עולם האצילות". * (וְשֵׁם מְאִיר וּמְתַגְלָה
 2 גַם בֶּן הַיְחֻד הָעֲלִיּוֹן הַנְּעֻשָׂה בְּכָל מִצְוָה וְתַלְמוּד תּוֹרָה, שֶׁהוּא
 3 יְחֻד – התאחדות והתכללות, מְדוּחֵי וְתַבְרָף, – מן הספירות
 4 שבאותם עולמות, שְׂנַכְלָלוֹת זו בָּזוּ, וְנִמְתְּקוֹת הַנְּבֻרוֹת
 5 בְּחֻסְדִים, – שנהיה טוב
 6 בלבד, עַל יְדֵי עֵת רְצוֹן
 7 הָעֲלִיּוֹן אֵינְסוּף בְּרוּךְ ה'
 8 הוּא, הַמְאִיר וּמְתַגְלָה
 9 בְּבְחִינַת גְּלוּי רַב וְעֲצוּם,
 10 בְּאֶתְרֵיהּ דְּלַתְתָּא – על
 11 ידי התעוררות הבאה
 12 מלמטה – הִיא –
 13 ההתעוררות מלמטה, עֲשִׂיתָ
 14 הַמִּצְוָה אוּ עִסַּק הַתּוֹרָה,
 15 שֶׁבָּהּ מְלַבֵּשׁ רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן
 16 אֵינְסוּף בְּרוּךְ הוּא. –
 17 ההתגלות של אותו רצון –
 18 "עת רצון" – מביאה
 19 להתכללות
 20 ולהמתקת הגבורות. אַךְ
 21 עִסַּק הַיְחֻד – המתהווה על
 22 ידי תורה ומצוות, הוּא
 23 לְמַעַלְהָ מַעַלְהָ בְּעוֹלָם
 24 הָאֲצִילוֹת, שֶׁשֵּׁם הוּא
 25 מְהוּת וְעֲצוּמוֹת מְדוּחֵי
 26 יְתַבְרָף, מִיְחַדוֹת בְּמַאֲצִילוֹ
 27 אֵינְסוּף בְּרוּךְ הוּא, וְשֵׁם
 28 הוּא מְהוּת וְעֲצוּמוֹת רְצוֹן
 29 הָעֲלִיּוֹן אֵינְסוּף בְּרוּךְ
 30 הוּא, וְהֶאֱרַתָּ לְכַד הִיא
 31 מְאִירָה בְּכִרְיָאָה יְצִירָה
 32 עֲשִׂיָה, בְּכָל עוֹלָם מִהֵן
 33 לְפִי מַעַלְתוֹ. וְאַף שֶׁנֶּפֶשׁ הָאָדָם הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּמִצְוָה זוּ אֵינָה
 34 מְאֲצִילוֹת, – כיצד, איפוא, בכוחו של אותו אדם להביא את
 35 ה"יחוד" ב"עולם האצילות"? – מְכַל מְקוּם הַרִי רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן
 36 הַמְלַבֵּשׁ בְּמִצְוָה זוּ, – ולמעלה מכך, הרצון העליון המלוכב
 37 בתורה, וְהוּא הוּא – הרצון העליון, עֲצוּמוֹ דְּהַבְרָה הַלְבָּה וְהַתּוֹרָה
 38 שְׂעוֹסֵק בָּהּ, הוּא – הרצון העליון, הוּא אֱלֹהוֹת וְאוֹרֵי אֵינְסוּף
 39 הַמַּאֲצִיל בְּרוּךְ הוּא, – שהאציל את עשר ספירות "עולם
 40 המאציל", שְׁהוּא – אור אין סוף, וְרִצּוֹנוֹ אֶחָד, וְכִרְצוֹנוֹ יְתַבְרָף
 41 הָאֲצִיל מְדוּחֵי הַמִּיְחַדוֹת בּוֹ יְתַבְרָף, – הרי שהרצון העליון הוא
 42 מקור המדות, וְעַל יְדֵי גְלוּי רְצוֹנוֹ הַמְתַּגְלָה עַל יְדֵי עִסַּק תּוֹרָה
 43 וּמִצְוָה זוּ, הֵן – המדות, נְכַלְלוֹת זוּ בָּזוּ וְנִמְתְּקוֹת הַנְּבֻרוֹת
 44 בְּחֻסְדִים, בְּעֵת רְצוֹן זוּ): וְכֵן – במה שלמדנו, שאהבה ויראה
 45 מעלות את התורה והמצוות למעלה, ושם מתגלה הרצון העליון
 46 ומתהווה על ידי כך יחוד העליון – יוֹכֵן הַיִּטֵּב, הָאֵל דְּדַחֲלוֹ וְדַחֲלוֹ

ליקוטי אמרים

הגהה

(ושם מאיר ומתגלה ג"כ היחוד
 העליון הנעשה בכל מצוה ות"ת
 שהוא יחוד מדותיו ית' שנכללות
 זו בזו ונמתקות הנבורות בחסדים
 ע"י עת רצון העליון א"ס ב"ה
 המאיר ומתגלה בבחי' גלוי רב
 ועצום באתערותא דלתתא היא
 עשית המצוה או עסק התורה
 שבהן מלוכב רצון העליון א"ס
 ב"ה אך עיקר היחוד הוא למעלה
 מהות ועצמות מדותיו ית' מיוחדו'
 מהות ועצמות רצון העליון א"ס
 ב"ה והארץ לכד היא מאירה בבי"ע
 בכל עולם מהן לפי מעלתו
 והוא ע"י עסק התורה ונמתקות
 החסרות בחסדים בעת
 רצון זו):

הגהה

(ובתיקון מ"ה דעופא הוא מט'ט
 רישא דליה י' וגופא וא"ו ותרין
 גדפין ה' ה' כו' והיינו עולם
 היצירה שנקרא מט'ט וכו' הן
 גופי הלכות שבמשנה ורישא
 דליה הן המוחין ובחי' הכ"ד

שעל ידן יוכל העוף לעוף ולפרוח – כך גם אהבה ויראה מעלות את
 התורה והמצוות, כפי שרבנו הזקן הביא מ"תיקוני זוהר" – על כך מביא
 רבנו הזקן בהגהה זו מ"תיקוני זוהר" תיקון מ"ה – שם מוסברים הדברים
 יותר בפרוטרוט: * (וּבְתַקְוִין מ"ה, – כתוב: דְּעוֹפָא הוּא מַט'ט, –
 "עוף" הוא בחינת "מט'ט", וכשם שהעוף מורכב מראש, גוף וכנפיים –
 כך הדבר גם בבחינת "מט'ט": רִישָׁא דְלִיָּה – י', – הראש של בחינת
 מט'ט, הוא ה"יו"ד" משם הוי' – בחינת חכמה, עליה רומזת האות יו"ד,
 וְגוֹפָא – ו'א, הַגּוֹף של בחינת מט'ט, הוא ה"ו"א"ו" משם הוי' – בחינת
 המדות שהן במספר ששה, ולכן הן מרומזות באתו ו', וְתַרְוִין נְדָפִין – ה'
 ה' כו', – שתי הכנפיים הן שתי ה"ה"א"ן" משם הוי', שהן בחינות בינה
 ומלכות, וְחִינּוּ עוֹלָם הַיְצִירָה שְׂנַקְרָא מַט'ט, – כפי הידוע, רומזת
 בחינת מט'ט, ל"עולם היצירה" הנקרא "מט'ט", וְבִז' – ב"עולם
 היצירה", הן גופי הַלְבוּשׁ שְׂבַמְשַׁנָּה, וְרִישָׁא דְלִיָּה הֵן הַמְחִין
 וּבְחִינּוֹת חֻכְמָה בִּינָה דַעֲתָה, – כענין הַרָאשׁ בַּכְּמוּ מִקוּמוֹת, שהוא

9 האדם כו' ובתיקונים פי'
 10 שהעוסקים בתורה ומצוות
 11 בדחילו ורחימו נקראים
 12 בנים ואם לאו נק' אפרוחים
 13 דלא יכלין לפרחא*
 14 כי כמו שכנפי העוף
 15 אינם עיקר העוף
 16 ואין חיותו תלוי בהם
 17 כלל כדתנן ניטלו אנפיה
 9 המדות, יוצרות המצוות ב"עולם האצילות". * (וְשֵׁם מְאִיר וּמְתַגְלָה
 2 גם בֶּן הַיְחֻד הָעֲלִיּוֹן הַנְּעֻשָׂה בְּכָל מִצְוָה וְתַלְמוּד תּוֹרָה, שֶׁהוּא
 3 יְחֻד – התאחדות והתכללות, מְדוּחֵי וְתַבְרָף, – מן הספירות
 4 שבאותם עולמות, שְׂנַכְלָלוֹת זוּ בָּזוּ, וְנִמְתְּקוֹת הַנְּבֻרוֹת
 5 בְּחֻסְדִים, – שנהיה טוב
 6 בלבד, עַל יְדֵי עֵת רְצוֹן
 7 הָעֲלִיּוֹן אֵינְסוּף בְּרוּךְ ה'
 8 הוּא, הַמְאִיר וּמְתַגְלָה
 9 בְּבְחִינַת גְּלוּי רַב וְעֲצוּם,
 10 בְּאֶתְרֵיהּ דְּלַתְתָּא – על
 11 ידי התעוררות הבאה
 12 מלמטה – הִיא –
 13 ההתעוררות מלמטה, עֲשִׂיתָ
 14 הַמִּצְוָה אוּ עִסַּק הַתּוֹרָה,
 15 שֶׁבָּהּ מְלַבֵּשׁ רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן
 16 אֵינְסוּף בְּרוּךְ הוּא. –
 17 ההתגלות של אותו רצון –
 18 "עת רצון" – מביאה
 19 להתכללות
 20 ולהמתקת הגבורות. אַךְ
 21 עִסַּק הַיְחֻד – המתהווה על
 22 ידי תורה ומצוות, הוּא
 23 לְמַעַלְהָ מַעַלְהָ בְּעוֹלָם
 24 הָאֲצִילוֹת, שֶׁשֵּׁם הוּא
 25 מְהוּת וְעֲצוּמוֹת מְדוּחֵי
 26 יְתַבְרָף, מִיְחַדוֹת בְּמַאֲצִילוֹ
 27 אֵינְסוּף בְּרוּךְ הוּא, וְשֵׁם
 28 הוּא מְהוּת וְעֲצוּמוֹת רְצוֹן
 29 הָעֲלִיּוֹן אֵינְסוּף בְּרוּךְ
 30 הוּא, וְהֶאֱרַתָּ לְכַד הִיא
 31 מְאִירָה בְּכִרְיָאָה יְצִירָה
 32 עֲשִׂיָה, בְּכָל עוֹלָם מִהֵן
 33 לְפִי מַעַלְתוֹ. וְאַף שֶׁנֶּפֶשׁ הָאָדָם הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּמִצְוָה זוּ אֵינָה
 34 מְאֲצִילוֹת, – כיצד, איפוא, בכוחו של אותו אדם להביא את
 35 ה"יחוד" ב"עולם האצילות"? – מְכַל מְקוּם הַרִי רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן
 36 הַמְלַבֵּשׁ בְּמִצְוָה זוּ, – ולמעלה מכך, הרצון העליון המלוכב
 37 בתורה, וְהוּא הוּא – הרצון העליון, עֲצוּמוֹ דְּהַבְרָה הַלְבָּה וְהַתּוֹרָה
 38 שְׂעוֹסֵק בָּהּ, הוּא – הרצון העליון, הוּא אֱלֹהוֹת וְאוֹרֵי אֵינְסוּף
 39 הַמַּאֲצִיל בְּרוּךְ הוּא, – שהאציל את עשר ספירות "עולם
 40 המאציל", שְׁהוּא – אור אין סוף, וְרִצּוֹנוֹ אֶחָד, וְכִרְצוֹנוֹ יְתַבְרָף
 41 הָאֲצִיל מְדוּחֵי הַמִּיְחַדוֹת בּוֹ יְתַבְרָף, – הרי שהרצון העליון הוא
 42 מקור המדות, וְעַל יְדֵי גְלוּי רְצוֹנוֹ הַמְתַּגְלָה עַל יְדֵי עִסַּק תּוֹרָה
 43 וּמִצְוָה זוּ, הֵן – המדות, נְכַלְלוֹת זוּ בָּזוּ וְנִמְתְּקוֹת הַנְּבֻרוֹת
 44 בְּחֻסְדִים, בְּעֵת רְצוֹן זוּ): וְכֵן – במה שלמדנו, שאהבה ויראה
 45 מעלות את התורה והמצוות למעלה, ושם מתגלה הרצון העליון
 46 ומתהווה על ידי כך יחוד העליון – יוֹכֵן הַיִּטֵּב, הָאֵל דְּדַחֲלוֹ וְדַחֲלוֹ

11. ישע"י, ו, ב. 12. "אולי צ"ל: וא"ו [שאו מתורץ כו"כ בהג"ה זו. וק"ל]. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

45 נקראות אהבה ויראה "גדפין" (כנפיים), מפני שהן מעלות את התורה
 46 והמצוות, כשם שהכנפיים מרימות את העוף למעלה. הנהגה על מה
 47 שרבנו הזקן אמר, שהמקום בו מתגלה הרצון אור אין סוף ברוך הוא
 48 והיחוד, הוא בעולמות ה"יצירה" וה"בריאה" – ומבזהיר בהגדה* (א)
אפילו בעשיה ב' כפירות
דקדשה, – שב"עולם
 51 העשיה, מקום מצות
 52 מעשיות, – גם שם, יכולה
 53 להיות עליית המצוות
 54 והתגלות היחוד העליון,
 55 זאת בשעה שמקיימים את
 56 המצוות מתוך קבלת עול,
 57 שקבלת עול מלכות שמים,
 58 יש לה שייכות ל"עולם
 59 העשיה, וכן מקרא. –
 60 המצוה שב"מקרא" היא
 61 לבטא את הפסוקים בדיבור,
 62 הרי שיש לכך שייכות
 63 ל"עולם העשיה", שכן,
 64 דיבור הוא ענין של "מעשה
 65 זוטא", אבל בפעולה
 66 מתגלה היחוד ואוראין
 67 סוף ברוך הוא ביצירה, –
 68 כי, משנה היא הרי פסק
 69 ההלכות: כשר או פסול או
 70 חייב וכדומה, דבר זה בא
 71 ממדות חסד או גבורה, ולכן
 72 יש לכך שייכות ל"עולם
 73 היצירה", ובתלמוד
 74 בקריאה. – ב"תלמוד"
 75 מתגלה יחוד אור אין סוף ברוך הוא, ב"עולם הבריאה"¹⁴, דתיינו,
 76 משמעות הדבר אינו שה"יחוד" מתהווה רק ב"עולם העשיה" או
 77 ב"עולם היצירה", ולא בעולמות שלמעלה מהם, שהרי, "מקרא"
 78 קדוש יותר מאשר "משנה" (כפי שאנו רואים שמותר להניח חומש על
 79 גבי משניות, ולא להיפך), כך גם קדושה יותר "משנה" מאשר
 80 "תלמוד", מדוע, איפוא, סדר ההתגלות הוא להיפך – "מקרא" בעולם
 81 התחתון ביותר – "עשיה", "משנה" בעולם עליון יותר – "יצירה", וכך
 82 הלאה? – אלא משמעות הדבר היא: שבתלמוד מקרא מתפשט
 83 ומתגלה, היחוד ואוראין סוף ברוך הוא מאצילות עד העשיה,
 84 ובמשנה עד היצירה לבדה, – ולא גם ל"עולם העשיה", כפי
 85 שהדבר ב"מקרא", ובתלמוד עד הבריאה לבדה, – ולא גם ל"עולם
 86 היצירה", כפי שהדבר ב"משנה", כי בלן – גם מקרא, גם משנה וגם
 87 תלמוד, הן באצילות. – והיחוד מתהווה ב"עולם האצילות"; ההבדל
 88 מתבטא רק בכך, עד היכן מתפשטים על ידי הלימוד, היחוד

1 בחינת המוחין חכמה בינה דעת. ולגבי ענין המשנה שמקומה ב"עולם
 2 היצירה", הרי זה: שנתן פנימיות ההלכות וסודן וטעמיהן, שכן
 3 במשנה הרי ישנם גם ענינים אלה, ותרין גדפין דחילו ורחימו – ושתי
 4 הכנפיים (שענינם לעופף בהם בכמה מקומות – הערות כ"ק אדמו"ר
 5 שליט"א) המכוונות ליראה
 6 ואהבה – הן ה' עלאה, –
 7 שידוע בכמה מקומות –
 8 שהיא רחימו, – שהן ה'
 9 עילאה (ה"הא" הראשונה
 10 שבשם הוי') שכפי הידוע
 11 בכמה מקומות, היא מרמות
 12 ל"אהבה", וה' תתאה –
 13 שידוע בכמה מקומות – היא
 14 ריאה תתאה, – וה"הא"
 15 השניה שבשם הוי', מרמות,
 16 כפי הידוע בכמה מקומות,
 17 ל"יראה תתאה" (המדריגה
 18 התחתונה שביראה), שהיא –
 19 על מלכות שמים ופחד ה',
 20 כפחד המלך דרך משל,
 21 שהיא – יראה זה היא ריאה
 22 היצונית ונגלית; מה שאין
 23 בן ריאה עלאה, – המדריגה
 24 העליונה שביראה, שהיא
 25 ריא בשת, – הוא ירא מחמת
 26 בושתו מגדלות ה', היא
 27 מ"הנקטרות" – השייכות לה'
 28 אלהינו, והיא – "יראה
 29 עילאה" זו, כהכמה עלאה –
 30 שעליה מרמות יו"ד של שם
 31 הוי"ה ברוך הוא, כמו שכתוב ברעיא מהימנא): מכל האמור אנו
 32 למדים, שאהבה ויראה נקראות "כנפיים" (גדפין); ובהתאם למה
 33 שלמדנו שאהבה ויראה מעלות את התורה והמצוות – יובנו הדברים
 34 היטב: כי כמו שפנפי העוף אינם עקר העוף, ואין חיותו – של
 35 העוף, תלוי בהם כלל, – בכנפיים שהרי העוף יכול לחיות גם בלי
 36 הכנפיים, כדתנן: – כפי שלמדנו¹⁵: "נפלו אנפיה – בשרה", – גם
 37 כשניטלו כנפיו – העוף כשר, והעקר – של העוף, הוא ראשו וכל
 38 גופו, והכנפים אינם רק משמשים לראשו וגופו לפקחא בהון;
 39 – הכנפיים משמשות לעוף כלי שרת שראשו וגופו יוכלו לעוף; וכך
 40 דרך משל, התורה והמצוות הן עקר היחוד העליון, על ידי גלוי
 41 רצון העליון המתגלה על ידיו, – על ידי התורה והמצוות,
 42 והרחימו ויראה, – והיראה והאהבה, הם מעלים אותן – את
 43 התורה והמצוות, למקום שיתגלה בו הרצון ואוראין סוף ברוך
 44 הוא והיחוד, שנתן – המקום הוא, עולמות יצירה ובריאה. – ולכן

ליקוטי אמרים

הנהגה

שהן פנימיות ההלכות וסודן
 וטעמיהן ותרין גדפין דחילו
 ורחימו הן ה' עילאה שהיא רחימו
 וה' תתאה היא יראה תתאה על
 מלכות שמים ופחד ה' כפחד
 המלך ד"מ שהיא יראה היצונית
 ונגלית משא"כ יראה עילאה ירא
 בושת היא מהנסתרות לה' אלהינו
 והיא בכמה עילאה יו"ד של שם
 הוי"ה ב"ה כמ"ש בר"מ):

הנהגה

(או אפילו בעשיה ב"ם דקדושה
 מקום מצות מעשיות וכן מקרא
 אבל במשנה מתגלה היחוד ואור
 אין סוף ברוך הוא ביצירה
 ובתלמוד בכריא' דהיינו שבלימוד
 מקרא מתפשט היחוד ואור א"ם
 ב"ה מאצילו עד העשיה ובמשנה
 עד היצירה לבדה ובתלמוד עד
 הבריאה לבדה כי כולן באצילות

13. "במשנה: 'שכתבו' (חולין פ"ג מ"ד). אלא שמה נלמד דגם ניטלו כשרה (ראה ט"ז ר"ס נג) – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 14. הערת
 כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה בכ"ז, דמקרא מקודש יותר ממשנה (שלכן הדין דמניחין מקרא – חומש – על המשנה, אבל לא להיפך)
 וכן משנה מתלמוד, והתגלותם, כנ"ל, בהיפך: מקרא בעולם הכי תחתון – עשי, משנה כו'. – אבל הפי' בזה: דהיינו שבלימוד... ראה תו"א יז,
 רע"א".

מתבטא רק בכך שעל ידן פורח העוף למעלה – כך גם ביחס של
 אהבה ויראה לגבי תורה ומצוות: העיקר הוא (קיומן של) תורה
 ומצוות, ענינן של אהבה
 ויראה הוא רק שעל ידן
 עולות למעלה התורה
 והמצוות. רבנו הזקן מעיר
 להלן, שגם אהבה ויראה הן
 הרי מתרי"ג המצוות, מדוע, איפוא, הן נקראות "גדפין" (כנפיים)
 בלבד? –

ליקוטי אמרים

הגהה

אבל קבלה אינה מתפשטת כלל
 מאצילות לבי"ע כמ"ש בפרע"ח):

1 וההתגלות של אור אין סוף. **אָבֵל קִבְּלָהּ אֵינָה מִתְפַּשֶּׁטת פְּלֵל**
 2 **מֵאֲצִילוֹת לְבְרִיאָה וַיִּצְרְחַ עֲשֵׂיהָ**, – בלימוד תורת הקבלה, מתהווה
 3 ה"יחוד" כולו וההתגלות,
 4 ב"עולם האצילות" דוקא,
 5 ואין זה מתפשט כלל
 6 בעולמות שלמטה מ"עולם
 7 האצילות". **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**
 8 **בְּפָרִי עֵץ חַיִּים**) –: למדנו, שאהבה ויראה נקראות "גדפין" (כנפיים).
 9 מפני שהכנפיים בעוף אינן נחשבות לעיקרו של העוף, תפקידן

יום שישי ט"ז ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 110, והנה אף דרחילו... עד עמ' נו, באריכות.

בתענוגים" שהיא מעין עולם הבא, **אֵלָא עֲדוּן נִפְשׁוֹ שׁוֹקֵקָה**
 52 **וַצְמָאָה לָהּ וְקִלְתָּהּ אֵלָיו כֹּל הַיּוֹם, וְאֵינוּ מְרוּה צְמָאוֹנוּ** –
 53 לאלקות, **כְּמִי הַתּוֹרָה שֶׁלִּפְנֵינוּ** – **הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁעוֹמֵד בְּנֶהָר**
 54 **וְצוּעֵק: "מִים! מִים!" לַשְּׂתוֹת, כְּמוֹ שֶׁקוֹבֵל עָלָיו הַנְּבִיא¹⁶: "הוּי**
 55 **כְּל צְמָא לְבוֹ לְמִים"**, –
 56 חכמינו ז"ל מפרשים: "מים"
 57 היינו "תורה" – "אין מים
 58 אלא תורה"¹⁷ – ואותו
 59 "צמא" שהנביא קובל עליו,
 60 אינו מתכוון שהוא צמא
 61 ללימוד התורה, שהרי אם
 62 כך, ירווה בעצמו את
 63 צמאונו בלימוד תורה –
 64 מדוע, איפוא, קובל עליו
 65 הנביא וקורא לו ללמוד
 66 תורה? אלא, ה"צמא" כאן
 67 מתכוון, שהוא צמא ומקוננת
 68 בו אהבה חזקה לאלקות.
 69 ועל כך אומר לו הנביא
 70 ומצביע שעליו לרוות את
 71 צמאונו לאלקות – בלימוד
 72 התורה, ובלשון ה"תניא": **כִּי**
 73 **לְפִי פְּשׁוּטָא** – של הפסוק
 74 "הוּי כֹל צְמָא", שהצמאון
 75 הוא ללימוד התורה, **אֵינוּ מוֹבָן, דְּמִי שְׁהוּא צְמָא וּמְתַאָּוָה לְלִמְדָה,**
 76 **פְּשׁוּטָא שְׁלִמְדָה מְעַצְמוֹ, וְלִמְדָה לֹא** – איפוא, **לְנְבִיא לְצַעֵק עָלָיו**
 77 **"הוּי?"** – אלא, משמעות המלה "צמא" כאן, היא, שהוא צמא
 78 לאלקות, ולו היתה באהבה כוונת (להקב"ה) כשלעצמה, משום
 79 "תכלית" – היה יכול להסתפק בעבודת התפילה המביאה את
 80 האהבה והצמאון לאלקות; אך, כיוון שה"תכלית" היא ה"עבודה"
 81 הבאה מן האהבה – לכן "צועק" הנביא, ומכריז, שכל יסתפק באהבה
 82 עצמה, אלא – ילמד תורה, ובכך ירווה את צמאונו לאלקות ויגיע
 83 ל"תכלית" האהבה, **וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: מְקוֹם אַחֵר בְּאִרְיֹכוֹת:**
 84

ליקוטי אמרים

הגהה

אבל במשנה מתגלה היחוד ואור
 אין סוף ברך הוא ביצירה
 ובתלמוד בבב"א' דהיינו שבלמוד
 מקרא מתפשט היחוד ואור א"ם
 ב"ה מאצילו' עד העשיה ובמשנה
 עד היצירה לברא ובתלמוד עד
 הבריאה לברא כי כולן באצילות
 אבל קבלה אינה מתפשטת כלל
 מאצילות לבי"ע כמ"ש בפרע"ח):

19 **וְהֵנָּה, אֵף דְרַחֲלֵיו וְרַחֲמֵיו** – יראה ואהבה, **הֵם גַּם בְּן מִתְרִי"ג**
 20 **מְצוֹת, אֵף עַל פִּי בֶן נִקְרָאִין** – התורה והמצוות, "גדפין", –
 21 כנפיים. **לְהוֹיֹת כִּי תְכַלִּית הָאֱהָבָה הִיא הַעֲבוּדָה מֵאֱהָבָה**. – הרי,
 22 אף שגם אהבת ה' היא מצוה, אבל התכלית במצוה זו, היא לא
 23 האהבה כשלעצמה, כי אם
 24 שהאהבה תביא לעבודת ה'.
 25 ומכיוון שהאהבה משמשת
 26 כאמצעי לעבודת התורה
 27 והמצוות, היא (וכן היראה) –
 28 נקראת "גדפין" (כנפיים) –
 29 כמו הכנפיים שתפקידן
 30 לשמש את גוף העוף.
 31 **וְאֱהָבָה כְּלִי עֲבוּדָה**, –
 32 אהבה שאיננה מביאה
 33 ל"תכלית", לקיום התורה
 34 והמצוות, אלא היא
 35 "תכלית" לעצמה – **הִיא**
 36 **"אֱהָבָה בְּתַעֲנוּגִים"**, –
 37 מדריגה עליונה ביותר
 38 באהבה, להתענג מאלקות,
 39 **לְהִתְעַנֵּג עַל ה' מְעִין עוֹלָם**
 40 **הַבָּא** – ענינו של עולם
 41 הבא, הוא הרי "נהנין מזיו
 42 השכינה" – תענוג מאלקות,
 43 ואהבה זו היא מעין התענוג שבעולם הבא, **וְקִבְּלָתָּ שְׂכָר**, – באהבה
 44 זו יש גם משום קבלת שכר (ולא ענין של עבודה). כלומר: יש לאותו
 45 אדם, כאן למטה בעולם הזה, מעין, משוהו, מהשכר שנותנים בעולם
 46 הבא עבור עבודתו; **וְ"הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", כְּתִיב, וְ"לְמַחֵר לְקַבֵּל**
 47 **שְׂכָרָם"**¹⁵. – והרי כתוב "היום" לעשותם, "היום" – בעולם הזה הוא
 48 הזמן ל"מעשה", ל"עבודה", ו"למחר" – בעולם הבא, ב"גן עדן", הוא
 49 הזמן של קבלת שכר. לפיכך, הרי "היום", כאן בעולם הזה, ובזמן של
 50 "עבודה" – נוגעת האהבה המביאה ל"עבודה" ולקיום תורה ומצוות.
 51 **וּמִי שְׁלֹא הִגִּיעַ לְמִדָּה זוֹ, לְמַעַם מְעִין עוֹלָם הַבָּא**, – "אהבה

15. עירובין כב, א. 16. ישעי' נה, א. 17. בבא קמא יז, א.

יום שבת קודש י"ז ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נו, פרק מא ברם... עד עמ' 112, ותפילין.

45 שלשם כך לא נדרש ממנו להתעמק בגדלות ה' באותה מדה
46 שהדבר נדרש, כשהוא רוצה לעורר את המדרגה העליונה יותר
47 שביראה (על ידי התבוננות). שְׁתַּהֲא – יראה זו, בְּהַתְּגַלּוֹת לְבוֹ אוֹ
48 מִחוּץ עַל כָּל פְּנִים. – גם בהתעוררות יראה זו, ישנם שני אופנים: א)
49 הוא מעורר את היראה עד
50 לידי הרגשתה בלבד.
51 ("בהתגלות לבר"). ב) אין
52 בכוחו לעורר יראה זו
53 בהרגשת הלב, אלא, שתהא
54 מורגשת במוחו ובמחשבתו
55 בלבד ("מוחו על כל פנים").
56 דְּהִינּוּ – כיצד מעורר אדם
57 בקרבו יראה זו? – על ידי
58 שהוא מביא את עצמו
59 לְהַתְּבַוֵּן בְּמַחְשַׁבְתּוֹ עַל
60 כָּל פְּנִים – כדי לעורר
61 יראת ה' בהתגלות בלב – יש
62 להתבונן מתוך העמקת
63 הדעת, ואילו אם אין בכוחו
64 של אדם להגיע לכך – עליו

65 לפחות להתבונן במחשבתו, בלי העמקת הדעת, בְּדַלֵּת אֵינְסוֹף
66 בְּרוּחָהּ, וּמַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר הִיא – מַלְכוּתוֹ, הִיא, "מַלְכוּת כָּל
67 עוֹלָמִים" – עֲלִיּוֹנִים וְתַתְּוֹנִים, – וככל שגדולה יותר מלכותו של
68 מלך, היא מעוררת יותר מורא ופחד מהמלך, וְאִיּוֹ "מַמְלָא כָּל
69 עֲלָמִין" – הקב"ה "ממלא" את כל העולמות ומחיה אותם בחיות
70 פנימית. חיות זו אפשר שתהא מורגשת בנבראים, ונבראים אפשר
71 שתהיה להם השגה והבנה בחיות אלקית זו, וְ"סוֹכְבֵי כָּל עֲלָמִין", –
72 והקב"ה "סוכב" כל העולמות, הוא מחיה אותם גם בחיות שאינה
73 מורגשת בנבראים ואין ביכולת הנבראים להשיג חיות זו; וְכַמוֹ
74 שְׁכַתּוּבֵי: "הֲלֹא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אָנִי מְלֵא", – אומר
75 הקב"ה, וּמְנִיחַ הָעֲלִיּוֹנִים וְתַתְּוֹנִים – הקב"ה "מניח" את הנבראים
76 של העולמות העליונים והתחתונים, כלומר, כל אלה אינם מהווים
77 תכלית הבריאה, ואין הקב"ה מייחד מלכותו עליהם, שייקרא אלקה
78 ומלך שלהם, אלא, וּמְיַחַד מַלְכוּתוֹ עַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּכֻלּוֹ, – שכן,
79 הקב"ה נקרא "מלך ישראל", וְעַלְיוֹ בְּפָרְטוֹ, – מייחד הקב"ה את
80 מלכותו, בִּי הֵיכַל אָדָם לְזַמְרֵי: בְּשִׁבְלֵי נִבְרָא הָעוֹלָם, – כל כוונת
81 הבריאה, שהיא כדי שהקב"ה יהיה מלך, הרי זה "בשבילי", שיהיה
82 מלך עלי, ובפשטות – האמת אכן כך היא, שכן, כל ישראל הם הרי
83 קומה אחת שלימה, כמו גוף אחד, המכיל אברים שונים – הרי כל
84 אבר נוגע לגוף כולו, וכשארם הוא חס־שלום בעל מום, ביד או
85 ברגל, מהווה הדבר פגם בכל הגוף, כולל הראש – כך גם ביחס למה
86 שהקב"ה מייחד מלכותו על עם ישראל, הרי כאשר חסר משהו
87 ביהודי אחד – חסר בקומת כלל ישראל כולה. ענין זה, שהקב"ה
88 מייחד מלכותו עליו בפרט, מטיל על היחיד יתר אחריות ויתר קבלת

1 פְּרָק מֵא. כפי שמוכח בדף-השער של ספר זה, מבוסס ספר ה"תניא",
2 על הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", שקרוב
3 וקל ליהודי לקיים תורה ומצוות עם הלב, מתוך אהבת ה' ויראת ה';
4 אהבת ה' היא השרש לקיומן של כל מצוות-העשה, שלצורך קיומן
5 כראוי, הדבר צריך להיות
6 תוצאה של אהבתו של יהודי
7 להקב"ה ורצונו להיות דבוק בו
8 – שבגלל כך הוא מקיים מצוה,
9 משום שעל ידה הוא מתדבק
10 עם הקב"ה; יראת ה' היא
11 שורש לקיומן של כל מצוות
12 הלא-תעשה, הימנעותו של
13 יהודי לעבור עבירה, באה
14 מיראתו ופחדו להמרות ציוויו
15 של הקב"ה.
16 בפרקים הקודמים למדנו גם כן
17 שאהבת ה' ויראת ה' הן "כנפיים"
18 (גדפין), על ידן מתעלות התורה
19 והמצוות בספירות העולמות
20 העליונים; כשחסרה בקיום

21 המצוות הכוונה של אהבת ה' ויראת ה' – המצוות הן או, כגוף בלי נשמה.
22 בפרק מ"א, אותו אנו מתחילים ללמוד, יוסבר, שיראת ה' היא ראשיתה
23 ועיקרה של עבודת ה', ולמרות שכאמור, אהבת ה' היא שורש קיומן של
24 מצוות-עשה, בכל זאת, לא די ב"אהבת ה'" בלבד לשם קיום מצוות-העשה,
25 ומן ההכרח לעורר, לשם כך, לכל הפחות, גם דרגה קטנה של "יראת ה'", שכן,
26 יש לשרת את הקב"ה באופן של עבודה דוקא (עבודת ה'), ככתוב: "ועבדתם
27 את ה' אלקיכם", "ואותו תעבודו", כמו עבד המשרת את אדונו. ובעבודת עבד
28 נדרש ענין היראה. לכן, יראה היא ראשיתה ועיקרה של עבודה (ובאהבת ה'
29 ויראת ה' – יראה קודמת לאהבה). בְּרַם, צָרִיךְ לְהִיזֵת לְזִכְרוֹן תָּמִיד –
30 ולתשומת לב מתמדת את רְאֵיִת הָעֲבוּדָה – עבודת ה', וְעִקְרָהּ
31 וְשִׁרְשָׁהּ. וְהוּא, בִּי אָף שֶׁהִירָאָה הִיא שֶׁרֶשׁ לְ"סוֹר מִרַע" –
32 למרות שיראת ה' היא השרש להימנעות מעשיית רע, שלא לעבור
33 על מצוות לא-תעשה, וְהָאֲהָבָה – היא שורש, לְ"וַעֲשֵׂה טוֹב", –
34 לקיום מצוות-עשה, אָף עַל פִּי בֶן לֹא דִי לְעוֹרֵר הָאֲהָבָה לְבִדָּה
35 לְ"וַעֲשֵׂה טוֹב", – גם לשם קיומן של מצוות-העשה, לא די ליהודי
36 לעורר בקרבו "אהבת ה'" בלבד, ואילו "יראת ה'" תישאר חבויה
37 עמוק בלבד; וּלְפָחוֹת צָרִיךְ – לשם קיום המצוות, לְעוֹרֵר תְּחִלָּה
38 הִירָאָה הַמְּבַעֵיִת הַמְּסַתֶּרֶת כָּל כָּל יִשְׂרָאֵל, – המביאה, שְׁלֵא
39 לְמִדָּה בְּמִלְךְ מַלְכֵי הַמַּלְכוּת הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּחָהּ, בְּנִזְכָּר לְעִיל, –
40 שבלב כל יהודי ישנה יראה מסותרת טבעית – פחד שלא להמרות
41 ציוויו של הקב"ה. יראה זו לכל הפחות, עליו לעורר כדי לקיים
42 "ועשה טוב", כלומר: לאמיתו של דבר, על יהודי לעורר יראה
43 מהקב"ה על ידי התבוננות בגדלות ה', אך אם אין בכוחו להגיע לכך
44 – עליו, לכל הפחות, לעורר את היראה הטבעית המסותרת בלבד.

22 האדם, אם עובדו כראוי, ועל כן צריך – האדם, לעבד לפניו
 23 באימה וביראה, – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא רק כזה
 24 שנמצא במדינת המלך, כי אם, בעומד לפני המלך. – כמי שעומד
 25 בעצמו לפני מלך. ויעמיק – ויתעמק, במחשבתו זו ויאריך בה כפי
 26 יכלת השגתו, ויבטח בה
 27 ומחשבתו, וכפי הפנאי
 28 שלו, – שיש ביכולתו
 29 להקדיש להתבוננות זו.
 30 שעתה של התבוננות זו,
 31 היא: לפני עסק התורה, או
 32 המצוה, כמו – למשל,
 33 לפני לבישת טלית
 34 ותפילין. – לפני שהוא עוסק
 35 בעבודת ה', בלימוד תורה או
 36 בקיום מצוות, יתעמק
 37 בהתבוננות האמורה, כדי שה"עבודה" שהוא עומד לעשות תהיה
 38 מתוך יראת ה' שהוא יעורר בקרבו על ידי התבוננות. להלן מסביר
 39 רבנו הזקן ענין נוסף של התבוננות, שאיננה התבוננות כללית
 40 שצריכה להיות כאמור לפני עבודת ה' בכלל – כי אם התבוננות
 41 פרטית, לפני עשותו מצוה פרטית – התבוננות זו קשורה בתוכנה
 42 וחידושה של כל מצוה, והשפעתה על נפשו.

1 עול מלכות שמים – ובפרט לפי ביאורו של הרבי שליט"א (בשיחתו
 2 הנדפסת בסוף פרק זה), הרי זה חל עליו במיוחד בתור יחיד. והוא
 3 גם הוא מקבל עליו – מצדו, מלכותו, להיות מלך עליו, –
 4 שהקב"ה יהיה מלך עליו, ולעבדו ולעשות רצונו בכל מיני
 5 עבודת עבד, – בענין זה
 6 עליו להתעמק במחשבתו,
 7 כדי לקבל על עצמו עול
 8 מלכות שמים. שכן, יהודי
 9 בכלל צריך שיהיה לו עול
 10 מלכות שמים ולהיות נכון
 11 לעשות רצון הקב"ה, כמו
 12 עבד שעושה רצון אדונו.
 13 להלן מסביר רבנו הזקן,
 14 שהתבוננות זו (כדי לעורר
 15 את היראה הטבעית במוחו
 16 כו') צריכה להיות לא רק שהקב"ה מייחד עליו מלכותו באופן כללי
 17 – כי אם, יתירה מזו, ובלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא רק מייחד
 18 מלכותו בכללות כ"א עוד זאת: "והנה ה' נצב עליו", ו"מלא כל
 19 הארץ – הוא רק, כבודו", ומביט עליו, – לא זו בלבד שהקב"ה
 20 נמצא בכל מקום ורואה כל דבר, אלא, הוא מביט עליו באופן מיוחד,
 21 ובוהן בליות ולב – הקב"ה בוהן רגשותיו ורעיונותיו הפנימיים של

ליקוטי אמרים

3. בראשית כח, יג.

המשך מעמוד לז

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

כיוצר שעבוד (אף שאכן ניתן להשתמש בו כראיה) ולהלואה
 חדשה דרוש שטר חדש.

"שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולווה בו, שכבר נמחזק
 שנבדוד". כלומר: עם פרעון ההלוואה, פג תקפו של השטר

(תורת מנחם תשמ"ח, ח"א, עמ' 609)

שבת קודש י"ז ניסן ה'תשס"ט

'מנהג המקום'

והסכימו.

אולם למעשה, המהרש"ך מחלק בין מנהג המקום לגבי גוף
 העסקה, לבין מנהגי המקום שנוגעים לחלק המשפטי: בשאלה
 דוגמת איזה סוג מטבע יחושב החוב – שאלה בגוף העסקה –
 הדבר פשוט שאם אין פירוט אחר בשטר, המטבע הוא מטבע
 המקום בו נחתם השטר.
 לעומת זאת כאשר לאחד הצדדים יש תביעה משפטית
 בעסקה, דוגמת השאלות באיזה מקום ועל פי אילו חוקים תידון
 התביעה, יש מקום לומר שמנהג המקום בו נעשית העסקה אינו
 קובע גם את אופן ומקום הדיון בתביעות שנוגעות לעסקה זו.
 (אלא שבענין הנידון הכריע המהרש"ך לדון גם בחלק המשפטי
 של העסקה כדיני המקום, אבל פסק זה נובע מכך שבאותו
 מקרה היה ברור כי הכוונה בעת חתימה העסקה היתה שהיא
 תידון בהתאם למקום ביצוע העסקה).

הלכות מלוה ולוה, פרק י"ז הלכה ט: המוציא שטר חוב
 על חברו, והיה כתוב בבבל, מנכהו ממעות בבבל; היה כתוב בארץ
 ישראל, מנכהו ממעות ארץ ישראל.
 לפני המהרש"ך – רבי שלמה הכהן, אב בית הדין וראש
 השיבה בשאלוניקי – הגיעה תביעה שהתובע מבקש לדון בה
 "בבית דין של הסוחרים" – כמנהג סוחריו וינציא, בה נעשתה
 העסקה. המהרש"ך קיבל את התביעה ודחה את טענת הנתבע
 לדון על פי דין תורה במקום התביעה.
 והמהרש"ך הסביר: היות שהעסקה נעשתה על פי מנהג
 הסוחרים בוינציא, ומנהגם הוא שלא ידונו בדין (על מנת לפשט
 את הליך הבריורים ביניהם, כדי שלא לפגוע ברציפות ניהול
 העסקאות והוצאתם לפועל).

אמנם, על פסקו זה העיר מהרש"ך עצמו, מדברי הרמב"ם
 כאן שלכאורה ההכרעה פשוטה: מנהג מקום העסקה הוא קובע
 את תנאי העסקה, שהרי על דעת אותם תנאים התחייבו

(שרית המהרש"ך ח"ב סי' רכ"ט)

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מי"ב נשיאים. וכיום י"ג זאת חנוכת המזבח. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהי רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

יום ראשון י"א ניסן

ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פגעאל בן עכרון: קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן פגעאל בן עכרון:

יום שני י"ב ניסן

ביום שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי אחירע בן עינין: קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אחירע בן עינין:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבוננו של עולם, תכנים ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שני י"ב ניסן

נפתלי

ליום ראשון י"א ניסן

אשר

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הפלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

יום שישי י"ג ניסן*

זאת חנכת המזבח ביום המשח אתו מאת נשיאי ישראל קערת כסף שתים עשרה מזרקי כסף שנים עשר כפות זהב שתים עשרה: שלשים ומאה הקערה האחת כסף ושבעים המזרק האחד כל כסף הכלים אלפים וארבע מאות בשקל הקדש: כפות זהב שתים עשרה מלאה קמרת עשרה עשרה כסף בשקל הקדש כל זהב הכפות עשרים ומאה: כל הבקר לעלה שנים עשר פרים אילם שנים עשר כבשים בני שנה שנים עשר ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת: וכל בקר | זבח השלמים עשרים וארבעה פרים אילם ששים עתדים ששים כבשים בני שנה ששים זאת חנכת המזבח אחרי המשח אתו: וכבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על ארן העדת מבין שני הכרבים וידבר אליו: וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר אל אהרן ואמר: אל מול פני המנוחה יאירו שבעת הנרות: ויעש כן אהרן אל מול פני המנוחה העלה נרותיה כאשר צוה יהוה את משה: וזה מעשה המנוחה מקשה זהב עדירכה עדיפרחה מקשה הוא כמראה אשר הראה יהוה את משה כן עשה את המנוחה:

(* אומרים הפסוקים אבל אין אומרים ה"יהי רצון" (ראה לקו"ש חל"ב עמ' 21 הערה 21).

ה'תש"ג	יא ניסן	יום ששי	<p>יום ראשון תהלים: מפרק ס עד פרק סה</p>
<p>שיעורים. חומש: מצורע, ששי עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תניא: והנה ה' . . . 112 ותפילין.</p>			
<p>ביום ההלדת, על האדם להתבודד, ולהעלות זכרונותיו ולהתבונן בהם, והצריכים תקון ותשובה ישוב ויתקנם.</p>			

ה'תש"ג	יב ניסן, שבת הגדול	שבת	<p>יום שני תהלים: מפרק סו עד פרק סה</p>
<p>הפטורה וארבעה אנשים. במונחה עבדים היינו. שיעורים. חומש: מצורע, שביעי עם פירש"י. תהלים: סו"סח. תניא: וגם יתבונן . . . 112 והמוח כו'.</p>			
<p>מזמן יציאת מצרים נקראו בני ישראל "צבאות ה'". ההפרש בין עבדים – שנקראו בן בני ישראל – וצבאות, הוא: עבד עושה עבודת רבו – ובה כמה דרגות, נוקב מרגליות, עושה שאר מלאכות, עושה מלאכות פשוטות – ויש בה יגיעה ועמל רב, אבל אין זה ענין של מסירת נפש. צבא הם עבדים שעובדים ביגיעה רבה ועמל ובמסירת נפש, הן במלחמת הגנה והן במלחמת תנופה, ועומדים על משמרתם בתכלית התקף מבלי התפעל מהמנגד ושונא, ועבודתם זו אינה ענין של השגה, כי הם מתנהגים על פי הוראת מצביאם.</p> <p>והנה נשמות ישראל במצרים היו בתכלית השפלות בעיניו קשים ומרים, ועם זה לא שנו שמם ולשונם ולבושיהם, ועמדו על משמרתם בתכלית החזק, כי ידעו שהקדוש ברוך הוא הבטיח לגאל אותם, והמתנהג כזה במצב זה הוא מצבא ה', דה' עזרו בדרך מלמעלה מן השבע בטבע.</p>			

ה'תש"ג	יג ניסן	יום ראשון	<p>יום שלישי תהלים: מפרק סט עד פרק עא</p>
<p>שיעורים. חומש: אחרי מות, פר' ראשונה עם פירש"י. תהלים: סט"עא. תניא: ובעטיפת ציצית . . . נו לאדונו ומלכו.</p>			
<p>הלולא של כבוד קדשת ה"צמח צדק". נסתלק שנת תרכ"ו בלויבאוויטש, ושם מנוחתו כבוד. מספורי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: ה"צמח צדק" התחיל לכתב 'נגלה' ו'דא"ח' [=חסידות, דברי אלוקים חיים] בהיותו בן שתים עשרה שנה.</p>			

ה'תש"ג	יד ניסן	יום שני	<p>יום רביעי תהלים: מפרק עב עד פרק עו</p>
<p>בדיקת חמץ אחר תפילת ערבית שיעורים. חומש: אחרי מות, שני עם פירש"י. תהלים: עבי"עו. תניא: משא"כ . . . נו ליודעים.</p>			
<p>בבית רבנו נזהגים שלא לעשות את הרב למרשה, אלא למכר לו את החמץ ובערב קבלן. באפית השמונה ערב פסח אחר חצות, היה אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] נוכח, ואומר גם בן הלל, והיה מפסיק – גם באמצע פרק – להורות בהנוגע להלישה, אפיה וכהאי גוונא [=וכדומה].</p>			

ה'תש"ג

טו ניסן, א דחג המצות

יום שלישי

יום חמישי

תהלים:
מפרק עז
עד פרק עח

לְמִרְדּוֹ וְזָרָת – הוּ זָרִיין וְהוּ סֵאלֵאט וּ=חֶסֶהוּ.
קְדוּשָׁה בְעֵמִידָה. הָא לְחֶמָא – הָהָא בְצִיּוּרֵי. בְּבִרְכַת אֲכִילַת מִזְוֹר מְכַנְיִים גַּם עַל מִזְוֹר שְׁבִכּוֹרָה.
שִׁיעוּרִים. חוּמֵשׁ: אַחֲרֵי מוֹת, שְׁלִישִׁי עִם פִּירֵשׁ"י.
תהלים: עז-עח.
תניא: והנה . . . 114 ולבושיהן כנ"ל.

בסדר הראשון הי' אאמו"ר מקצר בכדי לאכול האפיקומן לפני חצות, אבל בשני הי' מאריך. מתחיל לפני שעה ט וגומרו בשעה גד אחר חצות, והי' מאריך בביאור ההגדה. אדמו"ר הזקן אמר: מיכלא דמהימנותא – לילה הראשון; מיכלא דאסותא – לילה השני. אז די רפואה בריינגט די אמונה, וואָס ער זאָגט א דאנק דיר גט פאר מיינ רפואה, איז ער דאָך געווען קראנק. אָבער אז די אמונה בריינגט די רפואה, איז מען לכתחילה ניט קראנק.

בסדר הראשון הִיָּה אֲדֹנֵי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְשׁ"ב] מְקַצֵּר בְּכַדֵּי לְאָכֵל הָאֲפִיקוּמָן לְפָנֵי חֲצוֹת, אָבֵל בְּשֵׁנֵי הַיּוֹם אָבֵל בְּשֵׁנֵי הַיּוֹם מְאָרִיךְ. מִתְחִיל לְפָנֵי שְׁעָה ט, וְגוֹמְרוּ בְשְׁעָה גִיד אַחֲרֵי חֲצוֹת, וְהִיָּה מְאָרִיךְ בְּבִאּוֹר הַהֶגְדָּה.

אָדמוֹר"ר הַזְּקֵן אָמַר: מִכְּלָא דְמַהֲמִנּוֹתָא [=מִכְּלָא הָאֲמוּנָה] – לַיְלָה הָרִאשׁוֹן; מִכְּלָא דְאִסוּתָא [=מִכְּלָא הָרְפוּאָה] – לַיְלָה הַשֵּׁנִי. כְּאֲשֶׁר הָרְפוּאָה מְבִיאָה (גוֹרְמַת) אֶת הָאֲמוּנָה, שְׂאוֹמֵר "תּוֹדָה לָךְ ה' עַל רְפוּאָתִי" – הוּא הִיָּה הַרִי חוֹלֵה; אִךְ כְּשֶׁהָאֲמוּנָה מְבִיאָה אֶת הָרְפוּאָה – מְלַכְתְּחִלָּה לֹא חוֹלִים.

ה'תש"ג

טז ניסן, ב דחהמ"צ, אחד לעומר

יום רביעי

יום שישי

תהלים:
מפרק עט
עד פרק פב

לִיל ב' דְּזֶזַג הַמְּצוֹת – קְרִיאַת שְׁמוֹעַ שְׁעַל הַמִּסֵּה כְּמוֹ בְּכָל יוֹם טוֹב.
שִׁיעוּרִים. חוּמֵשׁ: אַחֲרֵי מוֹת, רְבִיעִי עִם פִּירֵשׁ"י.
תהלים: עט-פב.
תניא: אך אמנם . . . 116 אתה וכה"ג.

גם מי שאין לו אב, ר"ל, אומר לפני מה נשתנה "טאטע איך וועל בא דיר פרעגן פיר קשיות". וסמוכות לזה, שגם מי שאין לו אב ואם, ר"ל, צ"ל בברכת המזון: הרחמן הוא יברך את אבי מורי כו' אמי מורתי כו'.

גַּם מִי שְׂאִיין לוֹ אָב, וְחֲמִנָּא לְצֻלָּן, אֹמֵר לְפָנֵי "מַה נִּשְׁתַּנָּה": "אָבָא, אֲשָׁאֵל אוֹתְךָ אַרְבַּע קוּשִׁיּוֹת". וְסִמּוּכוֹת לְזוֹה, שְׁגַם מִי שְׂאִיין לוֹ אָב וְאִם, וְחֲמִנָּא לְצֻלָּן, צָרִיךְ לוֹמֵר בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן: הַרְחֵמֵן הוּא יְבָרְךָ אֶת אָבִי מוֹרֵי כו' אֲמִי מוֹרְתִי כו'.

ה'תש"ג

יז ניסן, שני לעומר

יום חמישי

שבת קודש

תהלים:
מפרק פג
עד פרק פז

שִׁיעוּרִים. חוּמֵשׁ: אַחֲרֵי מוֹת, חֲמִישִׁי עִם פִּירֵשׁ"י.
תהלים: פג-פז.
תניא: והנה בהכנה . . . 116 כנודע.

"הרי זה משבח" – "זה" מורה על מדרגה דקדושה, "הנה אלקינו זה" – וְכָל הַמְּרַבֵּה כו', "זה" שְׁלוֹ הוּא מְשַׁבַּח.

קרן וכפל

יום ראשון י"א ניסן ה'תשס"ט

זה צריך להבין: אם הבהמה עצמה אינה קנויה לשומר, איך קנה את הכפל שעדיין לא בא לעולם?

וכתב הש"ך (ח"מ סי' רצה סק"א) שקרוב לומר כי גם הרמב"ם לא אמר שהבהמה חוזרת לבעליה אלא משום שאמר הריני משלם אך עדיין לא שילם וכיון שטרם שילם, מסתמא אינו מקפיד על גוף הבהמה אלא רק על הדמים. אבל אילו רוצה השומר את הבהמה הרי היא חוזרת אליו. ונמצא שאכן יש לו קנין בפרה עצמה.

אך הגר"ח הלוי (בחדושי לב"מ שם) מבאר ברעת הרמב"ם, שאמנם בעל הבית הקנה לשומר את הפרה, אבל ההקניה היתה משעת מסירה עד לאחר שהגבגב יושלם את הכפל לשומר, וכששילם את הכפל – חוזרת הפרה לבעלים ממילא כדין 'מתנה על מנת להחזיר', שבתום הזמן חוזרת לבעלים ללא צורך בקנין חדש.

ואין לתמוה איך שייכת הקרן לבעלים והכפל לשומר, כי הקרן היא תשלום בפני עצמו והכפל הוא ענין בפני עצמו בתור קנס (חדושי הצ"צ לב"מ שם).

הלכות שאלה ופקדון, פרק ח הלכה א: המפקיד אצל חברו בהמה או בליים, ונגנבו או אבדו, ואמר: 'הריני משלם', ולא רצה להשבע, ונמצא הנגב - משלם תשלומי כפל.. למי משלם? למי שהיה הפקדון אצלו, שהרי אמר 'אשלם'. חזרה הבהמה עצמה - חוזרת לבעליה.

שומר חנם שנגנבה ממנו בהמה ואמר הריני משלם ואיני נשבע ואח"כ נמצאה הגניבה, הגנב משלם כפל לשומר אע"פ שהשומר לא שילם עדיין את הגניבה לבעלים, והבהמה חוזרת לבעלים.

ואף שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מבואר בגמרא (ב"מ לד, א) שהשומר זכה בכפל כי בשעה שבעל הבית מסר לו את הבהמה לשמירה נעשה כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלמי, פרתו קנויה לך מעכשיו.

ובתוס' (שם לג, ב) מבואר שעל ידי אמירה זו מכר לו בעל הבית את גוף הפרה, וממילא הכפל שלו.

אך לדעת הרמב"ם אם חזרה הבהמה – חוזרת לבעליה. ולפי

'לאו שניתן לתשלומים'

יום שני י"ב ניסן ה'תשס"ט

כשלעצמו.

והגר"ח גרודינסקי ביאר באופן אחר:

המלווה חייב לשלם על המשכון גם אם היה אנוס, וזאת אף שאחריות המלווה על המשכון היא כשומר שכר שפטור באונסין (שכירות פ"י ה"א). מכאן שהתשלום עבור המשכון אינו מצד חיוב השבת העבוט, אלא מדין השבת הגזילה שהרי גולן חייב באונסין.

ולכן: אם המלווה מחזיר את החפץ שלקח כמשכון אינו לוקה, כי הלאו של נטילת המשכון ניתק לעשה, שהרי השבת העבוט מתקנת את הלאו. אך אם המשכון אבד והמלווה משלם ללווה את דמי המשכון, אמנם השיב את הגזילה אבל לא תיקן את מעשה נטילת העבוט, שהרי אינו מחזיר את המשכון עצמו (שו"ת אחיעזר ח"א כב, א)

הלכות מלווה ולווה, פרק ג הלכה ד: עבר בעל חוב, ונגנב לבית חלוה ומשגגו... אינו לוקה, שהרי נתק לעשה, שנאמר: 'השיב תשיב לו את העבוט'. ואם לא קיים עשה שבה, כגון שאבד המשכון או נשרף - לוקה. ומחשיב דמי המשכון.

והקשה הראב"ד: מדוע לוקה המלווה משום "לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו", והרי זה 'לאו שניתן לתשלומים', שאין לוקין עליו?

ומבאר המגיד משנה:

'לאו שניתן לתשלומים' היינו שהתשלום מתקן את האיסור שנעשה. לדוגמה – הגזול מחבירו מחסרו ממון, והתשלום מתקן ומשלים את החיסרון ושוב אין כאן גזל. אבל בנטילת משכון שלא כדין, התשלום על אובדן המשכון אינו מתקן את איסור נטילת המשכון שאינו קשור לחסרון ממון אלא הוא איסור

ריבית שלא בשעת הלוואה

יום שלישי י"ג ניסן ה'תשס"ט

בהלכות מכירה (פ"ז ה"ד) שאפשר לקנות במלווה: "מי שהיה לו חוב אצל חברו ואמר לו מכור לי הבית של יין בחוב שיש לי אצרך... הרי זה כמי שנתן דמים".

ויש לתמוה: מדוע בהארכת זמן הפירעון תמורת מגורים בחצר הלווה אין ריבית, והרי כשהמלווה מאריך את מועד הפירעון הוא בעצם נותן ללווה – שוב – סכום כסף, ולמה אין כאן ריבית של תורה?

ואכן, הראב"ד חולק וסובר שיש כאן ריבית.

וכתב ה'מגיד משנה', שדין זה לא מפורש בגמרא והוא "סברות חלוקות למפרשים", אך הוסיף ונתן טעם לשיטת

הלכות מלווה ולווה פרק ו, הלכה ג: הורו רבותי, שהמלווה את חברו, ולאחר זמן תבע חובו, ואמר לו הלווה: 'דור בחצרי עד שאחזיר לך חובך' - הרי זה אבק רבית, לפי שלא קצין בשעת הלוואה, שנאמר: 'לא תתן לו בנשך'.

מדברי הרמב"ם עולה שאיסור ריבית מהתורה הוא רק אם בזמן ההלוואה קצב הלווה לתת למלווה יותר מסכום ההלוואה, אבל אם ההלוואה ניתנה ללא סיכום על ריבית אלא שכאשר המלווה בא לגבות חובו ואמר לו הלווה "דור בחצרי" כדי שיאריך לו את מועד הפירעון, אין כאן איסור ריבית מהתורה אלא מדרבנן.

אמנם, לדעת הרמב"ם הלוואה נחשבת כ'ממון', וכפי שכתב

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים – י"א-י"ז ניסן ה'תשס"ט

יום ראשון י"א ניסן ה'תשס"ט

הלכות שאילה ופקדון פרק ו

א. שומר חנם שאמר: 'הריני משלם, ואיני נשבע' - אם היה הפקדון דבר שקל מינו שנה ומצוי בשוק לקנות כמותו, כגון פרות, או גריעות של צמר או פשתן השוות בכל ענינם, או קורות המצויות, וכל פיוצא בהן - הרי זה משלם, ואינו נשבע. אבל אם היה פקדון בהמה, או בגד מציר, או כלי מחקן, או דבר שאינו מוצא לקנות כמותו בשנה - חוששין שמא עיניו נתן בו, ומשביעין אותו בתקנת חכמים שבועה בנקיטת חפץ [קדוש] שאינו ברשותו, ואחר כך משלם. והוא הדין לשאר השומרים, כגון השואל שאמר 'מתה' או 'נגנבה', ושומר שכר או השוכר שאמר 'נגנבה' או 'אבדה' - אף על פי שהן חייבין לשלם, משביעין אותן שבועה שאינה ברשותן, ואחר כך משלמין דמי הבהמה או החפץ; שאינו חוששין לו, שמא עיניו נתן בה. ואם אמרו הבעלים: 'יתר על זה היה שנה' - כולל בשבועתו שאינו שנה אלא כף וכף. נמצא כל שומר שנשבע שבועת השומרין, כולל בשבועתו שלשה דברים - ששומר כדרך השומרין, ושארעו כף וכף והרי אינו ברשותו, ושלא שלח בו יד (השתמש בו) קדם שארעו המארע הפוטר אותו. ואם רצה לשלם - נשבע שאינו ברשותו, וכולל בשבועתו שפך וכף היה שנה.

ב. יש לשומר להתנות, שאינו שומר כדרך השומרין, אלא מעות אלו שתפקיד אצלי, בנזיית ביתי אני מניח אותן, וכיוצא בזה. טען השומר שתנאי היה בינינו, ובעל הפקדון אומר: 'לא היה שם תנאי' - אף על פי שהפקיד אצלו בעדים - מתוך שכול לומר 'שמרתי כדרך כל השומרין ונאנסתי', נאמן לומר שהיה ביניהן תנאי. לפיכך, ישבע שלא שלח בו יד, ושאינו ברשותו, ושהיה ביניהם תנאי.

ג. שומר חנם שהביא ראיה שלא פשע - פטור משבועה, ואין אומרים שמא שלח בו יד קדם שאבד. ובעל הפקדון שהביא ראיה שפשע השומר, משלם; ואם טען ואמר: 'תנאי היה בינינו' - אינו נאמן, שהרי יש עדים שפשע.

ד. המפקיד אצל חברו בעדים, וכאו עדים שנה החפץ בפנינו הפקידו אצלו - אין השומר יכול לטען ולומר 'חזרתי ולקחתיו ממני', או 'נתנו לי במתנה'. לפיכך, אם מת השומר, מוציאין הפקדון עצמו מן היתומים עצמן בלא שבועה. ולא עוד, אלא מי שבא ואמר: 'כף וכף הפקדתי אצל אביכם', ונתן סימנין מבהקין, ונמצא הפקדון כמו שאמר, ונהיה הדגן יודע שלא היה המת אמוד [מוערר] שנה הפקדון שלו - יש לדגן הנה לתן הפקדון לזה שנתן הסימנין; והוא, שלא יהיה המפקיד רגיל להכנס לזה שמת; אבל אם היה רגיל אצלו - שמא של

אחר הוא, והפיר הסימנין שלו. באו עדים והעידו לדגן שאין זה אמוד, אין מוציאין מן היתומים בעדותן; שאין זה ראיה ברורה, ואמרו דעתן אינו אמד דעתו, ואין לו לדגן אלא מה שדעתו סומכת עליו, כמו שאבאר בהלכות סנהדרין. מעשה באחד שהפקיד שמשמן אצל חברו בעדים, וכא לתבעו, ואמר לו: 'החזרתים לך', אמר לו המפקיד: 'והלא כף וכף היא מדתם, והרי הן מנחין אצלך בחבית', אמר לו: 'שילך החזרתי לך, ואלו אחרים הן'. ואמרו חכמים: אין מוציאין מידו, שמא אלו שמשמן של שומר הם; אלא ישבע השומר בנקיטת חפץ [קדוש] שהחזיר, כמו שבארנו.

ה. בעל הפקדון שתבע פקדונו, ונתן לו השומר, ואמר המפקיד: 'אין זה פקדוני אלא אחר הוא', או 'שלם היה ואתה שברתו', או 'חדש היה ואתה נשתמשת בו', מאה סאין הפקדתי אצלך, ואין אלו אלא חמשים', ובעל הבית אומר: 'זה הוא שהפקדת אצלי בעצמו, ומה שנתת אתה נוטל' - הרי השומר נשבע הסת, כשאר כל הנתבעין; שאין כל שומר נשבע שבועת השומרין האמורה בתורה, אלא בזמן שמודה בעצמו של פקדון כמו שהמפקיד אומר, וטוען שנגנב או מת או נשבה; כולל של דבר, טוען לפטר עצמו מן התשלומין. אבל אם אמר: 'זה הוא שהשאלתני', או 'שהשכרת לי', או 'שנטלתי שכר על שמירתו', והבעלים אומרים: 'אינו זה אלא אחר', או 'נשתנה מקמות שהיה' - השוכר נשבע הסת [דברנו]; או שבועת התורה, אם הודה במקצת. ביצד? מאה סאה הפקדתי אצלך, והשומר אומר: 'לא הפקדת אצלי אלא חמשים' - נשבע שבועת התורה מפני שהודה במקצת, לא משום שבועת השומרין. מאה כור של חטים הפקדתי אצלך, 'לא הפקדת אצלי אלא מאה כור של שעורים' - נשבע הסת כשאר כל הנתבעין בטענה כזו.

הלכות שאילה ופקדון פרק ז

א. המפקיד פרות אצל חברו - הרי זה לא יגע בהן, ואף על פי שהן חסרין ומתמעטין והולכין. במה דברים אמורים? בשחסרו חסרון הראוי להן [הרגיל] בכל שנה. אבל אם חסרו יותר מכדי חסרון - מוכרין בבית דין, מפני שהוא השב אבדה לבעלים. וכשהוא מוכרן, זמכר לכהנים בדמי [בשווי] תרומה; שמא עשו אותן הבעלים תרומה או תרומת מעשר על פרות אחרות.

ב. המפקיד אצל חברו פרות והקריבו, זין והקמיץ, דבש ונפסד - עושה תקנה לבעל הפקדון, ומוכרן לו בבית דין; אף על פי שעמדו בהפסדן, ואין ההפסד פושה [מתרבה] בהן - הרי הקנאים והבלים מוסיפין הפסד.

ג. המפקיד חמץ אצל חברו, והגיע הפסח - הרי זה לא יגע בו, עד שעה חמישית מיום ארבעה עשר; יוצא

אָצלו ב'שוב, וְהביא פְקֻדוֹנוּ בַמִּדְבָּר - אינו מְקַבְּלוֹ מִמֶּנּוּ, אֲלֵא יֹאמֵר לוֹ: 'הֲרִי הוּא בְּאַחֲרֵי־יָדְךָ, עַד שֶׁתִּחְזַרְתָּהוּ בִּישׁוּב, כְּדֶרֶךְ שֶׁהִפְקֵדְתִּי אֲצִלְךָ בִּישׁוּב'.

יב. הַמִּפְקִיד אֲצֵל חֲבֵרוֹ, וְהֵלֵךְ בַּעַל הַפְּקֻדוֹן לַמְדִינַת הַיָּם, וְהֲרִי הַשׁוֹמֵר רוּצָה לִפְרֹשׁ, אוֹ לְצֵאת בְּשִׁירָה - יֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שְׂאֵם בָּא הַשׁוֹמֵר וְהִבִּיא הַפְּקֻדוֹן לְבֵית דִּין, נִפְטָר מֵאַחֲרֵי־יָתִיב שְׂמִירְתוֹ. וְדָרְכִים שֶׁל טַעַם הֵן; שְׂאִין אוֹסְרִין [כּוּבֵלִים] זֶה בַּמְדִינָה זֶה, מִפְּנֵי פְקֻדוֹן שֶׁל זֶה שֶׁבָרַח, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹלִיכֵו עִמּוֹ, שְׂמָא יֵאָרְעוּ אֲנִס, וְיִהְיֶה חֵיב בְּאַחֲרֵי־יָתוֹ. וְיֵבִית דִּין מִפְּקִידִין אוֹתוֹ בְּיַד נְאֻמָּן אֲצֵלֶם, מִשׁוּם הַשֵּׁב אֲבָדָה לְבַעֲלֵים.

הִלְכוֹת שְׂאֵלָה וּפְקֻדוֹן פָּרֶס ח

א. הַמִּפְקִיד אֲצֵל חֲבֵרוֹ בְּהֵמָה אוֹ בְּלִים, וְנִגְנְבוּ אוֹ אֲבָדוּ, וְאָמַר: 'הֲרִינִי מִשְׁלֵם', וְלֹא רָצָה לְהִשָּׁבַע, וְנִמְצָא הַגָּנֵב - מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל; טֹבַח אוֹ מִכָּר, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. לְמִי מִשְׁלֵם? לְמִי שֶׁהִיָּה הַפְּקֻדוֹן אֲצֵלוֹ, שֶׁהֲרִי אָמַר 'אֲשֵׁלֶם'. חוֹרָה הַבְּהֵמָה עֲצָמָה - חוֹזֵרֶת לְבַעֲלֵיהָ, הִיא וְגִזְזוּתֶיהָ וְיִלְדוּתֶיהָ; שְׂאִין זֶה הַשׁוֹמֵר קוֹנֶה שִׁבְחַת הַבָּא מְגוּפָה, אֲלֵא שִׁבְחַת הַבָּא מֵאֲלִיו [כּגוֹן כּפֹל]. וְכִבֵּר בְּאַרְנוֹ, שְׂאִין הַגָּנֵב מִחֲזִיר גִּזְזוּת וְיִלְדוּת, אֲלֵא לִפְנֵי יְאוּשׁ. נִשְׁבַּע הַשׁוֹמֵר וְלֹא רָצָה לְשֵׁלֶם, וְאַחַר כֶּף נִמְצָא הַגָּנֵב - מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל; טֹבַח אוֹ מִכָּר, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. לְמִי מִשְׁלֵם? לְבַעַל הַפְּקֻדוֹן. וְכֵן הַשׁוֹכֵר פְּרָה מִחֲבֵרוֹ, וְנִגְנְבָה, וְאָמַר 'הֲרִינִי מִשְׁלֵם וְאִינִי נִשְׁבַּע', וְאַחַר כֶּף הִכָּר הַגָּנֵב - מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל וְתְשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה לְשׁוֹכֵר; שְׂאֵלוֹ רָצָה הַשׁוֹכֵר, הִיָּה נִשְׁבַּע שֶׁנִּגְנְבָה בְּאֲנִס, וְנִפְטָר.

ב. שׁוֹמֵר חֲנָם שְׂאֵמֵר 'פִּשְׁעֵתִי' - זָכָה בַּכֶּפֶל; שֶׁהֲרִי חֵיב עֲצָמוֹ לְשֵׁלֶם, וְאֵלוֹ רָצָה - אָמַר 'נִגְנְבָה' אוֹ 'אֲבָדָה', וְהִיָּה פְטוּר. וְכֵן נוֹשֵׂא שֶׁכָּר וְהַשׁוֹכֵר שְׂאֵמֵר 'נִגְנְבָה' - קוֹנֶה הַכֶּפֶל; שֶׁהֲרִי חֵיב עֲצָמוֹ בְּתְשֻׁלוּמֵי, וְאֵלוֹ רָצָה - אָמַר 'מִתָּה', וְהִיָּה נִפְטָר. אֲבָל הַשׁוֹאֵל - אינו קוֹנֶה הַכֶּפֶל, עַד שֶׁיִּשְׁלֵם מִעֲצָמוֹ. קָדַם וְשֵׁלֶם מִעֲצָמוֹ, וְאַחַר כֶּף הִכָּר הַגָּנֵב - מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל וְאַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה לְשׁוֹאֵל.

ג. כָּל הַקוֹנֶה הַכֶּפֶל, קוֹנֶה הַשִּׁבְחַת הַבָּא מֵאֲלִיו. כִּיצַד? הַפְּקִיד אַרְבַּע סֵאִין אֲצֵל חֲבֵרוֹ, וְהֲרִי הֵן שְׁוִין סֹלַע, וְנִגְנְבוּ אוֹ אֲבָדוּ, וְאָמַר: 'הֲרִינִי מִשְׁלֵם סֹלַע, וְאִינִי נִשְׁבַּע', וְאַחַר כֶּף נִמְצָאוּ, וְהֲרִי הֵן שְׁוִין אַרְבַּע סֹלַעִים - הֲרִי הֵן שֶׁל שׁוֹמֵר, וְאינו מִשְׁלֵם אֲלֵא סֹלַע. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא הִטְרִיחַן לְבַעֲלִים בְּדִין. אֲבָל אִם הוֹדָה שֶׁפִּשְׁעוֹ, וְחִיבֵהוּ בֵּית דִּין לְתַן, וְלֹא נָתַן בְּרִצּוֹנוֹ, עַד שֶׁכִּפְּפוּהוּ בֵּית דִּין עַל כְּרַחוֹ וְנִטְלוּ מִמֶּנּוּ, וְאַחַר כֶּף הִכָּר הַגָּנֵב, אוֹ נִמְצָא הַפְּקֻדוֹן - יִחְזַר לְבַעֲלִים כְּמוֹת שֶׁהוּא, וּמִחֲזִירֵין לְשׁוֹמֵר הַדְּמִים שֶׁלְקָחוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם כָּלִים אוֹ קָרְקַע גָּבוּ בֵּית דִּין מִמֶּנּוּ בְּשׁוּמָה [בַּהֲעוֹכַח], מִחֲזִיר לְשׁוֹמֵר כָּלִיו אוֹ שְׂדֵהוּ.

ד. תְּכַעֲוֵהוּ בַעֲלִים לְשׁוֹמֵר, וְנִשְׁבַּע, וְאַחַר כֶּף שֵׁלֶם, וְהִכָּר הַגָּנֵב - הוֹאִיל וְשֵׁלֶם בְּרִצּוֹנוֹ, זָכָה בַּכֶּפֶל, אֲף עַל פִּי

וּמוֹכְרוֹ בְּשׁוּק לְשַׁעְתוֹ [בְּאוֹתָהּ שַׁעַח], מִשׁוּם הַשֵּׁב אֲבָדָה. וְהוּא הַדִּין לְשַׁעַר הַפְּקֻדוֹנוֹת, שֶׁלֹּא יִצַּע בְּהֵן, אֲף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדַע בְּיָדָיו שִׁיזְלוּ בְּזַמַּן פְּלוּנִי, אוֹ יֵאָנֵס אוֹתָם הַפֶּלֶךְ; שְׂמָא יָבוֹאוּ בַעֲלֵיהֶן מִקְדָּם, וְיִטְלוּ מִמֶּנּוּ.

ד. הַמִּפְקִיד סֶפֶר תּוֹרָה אֲצֵל חֲבֵרוֹ, גּוֹלְלוֹ אֶחָד לְשָׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ. וְאִם כִּשְׁהוּא גּוֹלְלוֹ, פּוֹתַחוּ וְקוֹרָא בוּ - מִתָּר; אֲבָל לֹא יִפְתַּח בְּגִלְל [לְצוּרִין] עֲצָמוֹ, וְיִקְרָא. וְהוּא הַדִּין לְשַׁעַר הַסְּפָרִים. וְאִם פּוֹתַח וְקָרָא בְּגִלְל עֲצָמוֹ - הֲרִי שֶׁלַח יָד בַּפְּקֻדוֹן, וְנִתְחַיֵּב בְּאַנְסִין. הַפְּקִיד אֲצֵלוֹ כְּסוֹת שֶׁל צִמָּר - מְנַעֲרָה אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם, כְּדֶרֶךְ שֶׁאֲמַרְנוּ בַּאֲבָדָה; וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּנָה; שֶׁזוֹ חוֹכָה עֲלֵיו מִשׁוּם הַשֵּׁב אֲבָדָה לְבַעֲלִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּפְּקֻדוֹן שֶׁהִלְכוּ בַעֲלֵיו לַמְדִינַת הַיָּם; אֲבָל אִם הָיוּ עִמּוֹ בְּאוֹתָהּ הָאָרֶץ - הֲרִי זֶה לֹא יִצַּע בוּ, אֲף עַל פִּי שֶׁהוּא אֲבָד.

ה. כָּל הַמוֹכֵר פְּקֻדוֹן עַל פִּי בֵּית דִּין, הֲרִי זֶה מוֹכֵר לְאַחֲרִים; וְאינו מוֹכֵר לְעֲצָמוֹ, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד [שִׁיּוּרִיד מִמְחִירוֹ]. וְהַדְּמִים יְהִי מִנְחִים אֲצֵלוֹ, וְיֵשׁ לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן; לְפִיכָף, הֲרִי הוּא עֲלֵיהֶן שׁוֹמֵר שֶׁכָּר, אֲף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן.

ו. הַמִּפְקִיד מַעוֹת אֲצֵל הַשְּׁלֵחַנִי [חלפן] אוֹ הַחֲנֻנִי - אִם הָיוּ צְרוּרִין וְחֲתוּמִין, אוֹ קְשׁוּרִין קָשָׁר מִשְׁנָה - הֲרִי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן; לְפִיכָף, אִם נִגְנְבוּ אוֹ אֲבָדוּ, אינו חֵיב בְּאַחֲרֵי־יָתוֹן. וְאִם אינו חֲתוּמִין, וְלֹא קְשׁוּרִין קָשָׁר מִשְׁנָה - אֲף עַל פִּי שֶׁהֵן צְרוּרִין, יֵשׁ לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן; לְפִיכָף, הוּא נַעֲשֶׂה עֲלֵיהֶם שׁוֹמֵר שֶׁכָּר, וְאִם נִגְנְבוּ אוֹ אֲבָדוּ חֵיב בְּאַחֲרֵי־יָתוֹן. וְאַנְסוּ, כְּגוֹן שֶׁאֲבָדוּ בְּלִסְטִים מִזֵּין - הֲרִי זֶה פְטוּר.

ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? קָדַם שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן; אֲבָל אַחַר שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן - נִתְחַיֵּב בְּאַחֲרֵי־יָתוֹן כְּכֹל מְלֵגָה שֶׁבַעֲוֹלָם, עַד שֶׁיִּחְזְרוּן לְבַעֲלִים.

ח. הַמִּפְקִיד מַעוֹת אֲצֵל בַּעַל הַבַּיִת, בֵּין צְרוּרִין בֵּין מִתְרִין [מִפְחוּרִין] - הֲרִי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן; לְפִיכָף, אִם אֲבָדוּ אוֹ נִגְנְבוּ, אינו חֵיב בְּאַחֲרֵי־יָתוֹן - וְהוּא, שֶׁיִּטְמַנֵּם בַּקְּרַעַע, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

ט. הַמִּפְקִיד חֲבִית אֲצֵל חֲבֵרוֹ, בֵּין שִׁיחְדוּ [קִבְעוּ] לָהּ הַבַּעֲלִים מְקוּם בֵּין שֶׁלֹּא יִחְדוּ לָהּ הַבַּעֲלִים מְקוּם, וְטִלְטְלָהּ לְצָרְכוֹ וְנִשְׁבְּרָה, בֵּין מִתּוֹךְ יָדוֹ נִשְׁבְּרָה בֵּין אַחַר שֶׁהִחְזִירָה לְמְקוּמָה שִׁיחְדוּ לָהּ נִשְׁבְּרָה - חֵיב לְשֵׁלֶם; טִלְטְלָהּ לְצָרְכָה, בֵּין שֶׁנִּשְׁבְּרָה מִתּוֹךְ יָדוֹ בֵּין שֶׁנִּשְׁבְּרָה מִשְׁהִנִּיחָה בְּמְקוּם אַחַר - הֲרִי זֶה פְטוּר.

י. אִין מְקַבְּלִין פְּקֻדוֹנוֹת לֹא מִן הַנְּשִׁים, וְלֹא מִן הַעֲבָדִים, וְלֹא מִן הַתִּינוּקוֹת. קָבַל מִן הָאִשָּׁה, יִחְזִיר לְאִשָּׁה; מִתָּה, יִחְזִיר לְבַעֲלָהּ. קָבַל מִן הַעֲבָד, יִחְזִיר לְעַבְדוֹ; מֵת, יִחְזִיר לְרַבּוֹ. קָבַל מִן הַקֶּטָן - יִקְנֶה לוֹ בּוֹ סֶפֶר תּוֹרָה, אוֹ דָּקֵל שִׁיאֲכַל פְּרוֹתָיו. וְכֹלֵן שֶׁאֲמָרוּ בַּעַת מִיתָתוֹ: 'שֶׁל פְּלוּנִי הֵם' - אִם נִאֻמְנִין לוֹ, יַעֲשֶׂה כְּפִרוּשָׁן; וְאִם לֹאוּ, יִחְזִיר לְיִזְרְשִׁיחָן. **יא.** הַפְּקֻדוֹן וְהָאֲבָדָה, לֹא נִתְּנוּ לְתַבַּע אֲלֵא בְּמְקוּמָן. כִּיצַד? הַפְּקִיד אֲצֵלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, אינו יָכוֹל לְתַבַּעוֹ בְּנֵב; וְאִם יִחְזִיר לוֹ פְּקֻדוֹנוֹ בְּנֵב, מְקַבְּלוֹ מִמֶּנּוּ [חִיִּיב]. הַפְּקִיד

ב. כל הנוגש את העני, והוא יודע שאין לו מה יחזיר לו - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תהיה לו פגשה". ומצות עשה לנגש את הנכרי, ולהציר לו, שנאמר: "את הנכרי תגש" - מפי השמועה למדו, שזו מצות עשה.

ג. אסור לאדם להראות לבעל חובו בזמן שידע שאין לו, אפלו לעבר לפניו - שלא יפחידו או יכלימו, אף על פי שאינו תובעו; ואין צריך לומר, אם תבעו. וכשם שאסור לזה לתבע, כך אסור ללזה לקבש ממון חברו שבגדו ולומר לו: 'לך ושוב' - והוא שיש לו; שנאמר: "אל תאמר לרעהך לך ושוב". וכן אסור ללזה לקח ההלוואה ולהוציאה שלא לצורך ולאבדה, עד שלא ימצא בעל חוב מאין יגבה, אף על פי שהמלוה עשיר גדול. ועושה זה - רשע הוא, שנאמר: "לזה רשע, ולא ישלם". וצויו חכמים ואמרו: 'יהי ממון חברך חביב עליך כשליך'.

ד. כשיתבע המלוה הלוואתו - אף על פי שהוא עשיר, והלוה דחוק וטרוד במזונות - אין מרחמין בדין, אלא גובין לו חובו עד פרוטה אחרונה מכל המטלטלין שימצאו לו. ואם לא הספיקו המטלטלין - גובין מן הקרקע, אחר שמחרימין [מטילין חרם סתם] על מי שיש לו מטלטלין או מי שידע [שיש] לו מטלטלין, ולא יביאם לבית דין. וגובין מכל קרקע שיש לו; אף על פי שהיא משעבדת לכתבת אשתו, או לבעל חוב שקדם - גובין לזה; ואם נבוא הראשון לטרף, יטרף. טעם הלוה, 'שמטלטלין אלו שבגדי אינן שלי, אלא פקדון הן בגדי', או שכורין, או שאולין - אין שומעין לו; אלא או יביא ראיה, או יגבה מהן בעל חובו.

ה. אין בעל חוב גובה לא מכסות אשתו ובניו של לזה, ולא מנגדים צבועין שצבען לשמן, אף על פי שצדין לא לבשו אותן, ולא מסגדלים חדשים שלקחן לשמן; אלא הרי אלו שלהן. במה דברים אמורים? בכלי החל. אבל בגדי השפת והמועד, גובה אותן בעל חוב; ואין צריך לומר אם היו בהם טבעות וחקלי [תכשיטי] זהב או כסף - שהכל לבעל חובו.

ו. הנה לו מטלטלין או קרקע, והרי עליו שטרי חובות לגויים, ואמר: 'הרי כל נכסי משעבדין לגויים, ואם יטלו אותן הישראלים בחובן, יאסרו אותי הגויים בחובן, ואיזה בשבחה' - הורו רבותי שאין שומעין לו, ויגבו הישראלים; וכשיבואו הגויים ויאסרוהו, הרי כל ישראל מצוין לפדותו.

ז. מסדרין לבעל חוב [דברים חיוניים], כדרך שמסדרין בערכין. כיצד? אומרים ללזה: 'הבא כל מטלטלין שיש לך, ולא תניח אפלו מחט אחת'. ונותנין לו מן הכל מזון שלשים יום, וכסות שנים עשר חדש, מכסות הראויה לו; ולא שילבש בגדי משי או מצנפת זהובה, אלא מעבירין אותה ממנו, ונותנין לו כסות הראויה לו לשנים עשר חדש; ומטה לישב עליה, ומטה ומצע הראויין לו לישן עליהן; ואם הנה עני, מטה ומפץ לישן עליו. ואין נותנין

שהטריחן בתחלה לדין, עד שנסבע. אמר השומר בתחלה 'איני משלם', וחסר ואמר 'הריני משלם' - זכה בפסל.

ה. אמר: 'הריני משלם', וחסר ואמר: 'איני משלם', או שאמר: 'הריני משלם' ומת, ואמרו הבנים: 'אין אנו משלמין', או שלא הספיק לתבע את השומר עד שמת, ותבע את הבנים ושלמו בני השומר, או ששלמו הבנים לבנים, או ששלם השומר מחצה; שאל שתי פרות ושלם אחת מהן, שאל מהשתפין ושלם לאחד מהם, שאלו השתפין ושלם אחד מהן, שאל מן האשה ושלם לבעלה, אשה ששאלה ושלם בעלה - כל אלו ספק, והרי הפסל משל בספק, ואינו תחת יד אחד מהן; לפיכך, חולקין הפסל או השבח בין בעל הפקדון ובין השומר, ואם קדם אחד מהן ותפש הפל - אין מוציאין מדו, ואפלו בחוצה לארץ. ונגב הפקדון באנס, ואחר כך הפקדון - אחד שומר חנם ואחד שומר שכר - עושה דין [טורח בדין] עם הגנב, ואינו נשבע. קדם ונשבע, ואחר כך הפקדון - אם שומר חנם הוא - רצה, עומד בשבועתו [והולך לו], רצה, עושה דין עם הגנב; ואם שומר שכר הוא, עושה עמו דין. ונגב הפקדון באנס, והחזירו הגנב לבית השומר, והרי היא בהמה, ומתה שם בפשיעה - יש בדבר ספק, אם פלטה [הסתים חיוב] שמירתו ונפטר, או עדין לא פלטה שמירתו. לפיכך, השומר פטור מלשלם; ואם תפשו הפעלים, אין מוציאין מדם.

ברוך רחמנא דסיעין

יום שני י"ב ניסן ה'תשס"ט

הלכות מלוה ולוה

יש בכללן שתיים עשרה מצוות - ארבע מצוות עשה, ושמנה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להלוות לעני ומך; (ב) שלא יגש אותו; (ג) לנגש את הנכרי; (ד) שלא ימשכן בעל חוב בזרוע; (ה) להחזיר המשכון לבעליו בזמן שהוא צריך לו; (ו) שלא יאחר המשכון מבעליו העני בעת שהוא צריך לו; (ז) שלא יחבל אלמנה; (ח) שלא יחבל פלים שעושים בהן אכל נפש; (ט) שלא יתן המלוה ברבית; (י) שלא ילוה הלוה ברבית; (יא) שלא יתעסק אדם בין מלוה ולוה ברבית, לא יעיד ביניהן, ולא יכתב שטר, ולא יערב; (יב) ללוות מן הנכרי ולהלוותו ברבית. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות מלוה ולוה פרק א

א. מצות עשה להלוות לעני ישראל, שנאמר: "אם כסף תלוה את עמי, את העני עמך". יכול רשות? תלמוד לומר: "העבט תעביטנו" וגו'. ומצוה זו גדולה מן הצדקה על העני השואל [המבקש] - שנה כבר נצרך לשאל, וזה עדין לא הגיע למדה זו. והתורה הקפידה על מי שימנע מלהלוות לעני, שנאמר: "ורעה עינך באחיד האביון" וגו'.

התורה. אלא הלנה עצמו יוציא בליו, או יאמר: 'כף וכן הוא שיש לי'; מניחין הראוי (הדרוש) לו, ויוציא השאר, וישבע בתקנה זו. וכזה דנין ישראל בכל מקומותם. נראה לו [אצל] ממון אחר ששבע שבועה זו, ואמר: 'של אחרים הוא', או 'עסק הוא ביד' - אין שומעין לו, עד שיעביא ראיה; וכן הווי רבובתי.

ג. מי ששבע שבועה זו, שאין לו כלום וכל מה שיריח יתן לבעל חובו - אין כל אהד ואהד מבעלי חובות בא ומשביעו; ששבועה אחת כוללת כל בעלי החובות. ותקנת אחרונים היא, ואין מדקדקין בה להחמיר אלא להקל.

ד. מי שהתחזק שהוא עני וכשר והולך בתם, והדבר גלוי וידוע לדנין וילרב העם, ויבא בעל חובו להשביעו בתקנה זו, והחזק התובע שאינו מסתפק בעניות זה [ודאי לו שעני הוא], אלא רוצה לצערו בשבועה זו ולהצר לו ולהבישו בפרטים כדי להנקם ממנו, או כדי שילך וילנה מן הגוים ברבית או יקח נכסי אשתו ויתן לנה, עד שינצל משבועה זו - נראה לי שאסור לדנין ירא שמים להשביעו שבועה זו; ואם השביעו - בטל לא תעשה של תורה, "לא תהיה לו כנשה". ולא עוד, אלא ראוי לדנין לגער בתובע ולטרונו [לגרשו], מפני שהוא עור והולך בשרירות לבו; שלא תקנו גאונים תקנה זו, אלא מפני הרמאי; והרי נאמר: "עד דרש אחיך אתו" - עד שתדרש את אחיך אם רמאי הוא, או אינו רמאי. ומאחר שהחזק זה שהוא עני, ושאינו רמאי - אסור להשביעו. וכן אני אומר, שמי שהחזק רמאי ודרכיו מקלקלין במשא ומתנו, והרי הוא אמוד שיש לו ממון, וטען שאין לו כלום, והרי הוא רץ להשבע בתקנה זו - שאין ראוי להשביעו; אלא אם יש פח בדין לעשותו [לכופו] עד שיפרע בעל חובו, או לנדונו עד שיתן - יעשה, מאחר שהוא אמוד: שפריעת בעל חוב מצוה. קללו של דבר: כל שיעשה הדין מדברים אלו, וכונתו לרדף הנצדק בלבד שנוצטוינו לרדפו ולא לעבר [להטות] הדין על אהד מבעלי דינים - הרי זה מרשה לעשות ומקבל שקר; והוא, שיהיו מעשיו לשם שמים.

ה. מי שנתחייב בשבועה זו מפני שטר חוב שעליו, והודה לאחרים בחובות אחרים, והשיגה ידו יתר על הראוי לו [- למחיתו] - לא יטל היתר [הסודר] על צרכיו אלא בעלי השטרות בלבד, שמה קנוניא [תחבולה] עשה בהודאתו על נכסיו של זה.

ו. ראובן שהיה חייב לשמעון מאה, ולוי חייב לראובן מאה - מוציאין מלוי, ונותנין לשמעון. לפיכך, אם אין לראובן נכסים, והיה לו שטרי חוב על לוי, ואמר לוי: 'שטר אמנה [עדיין לא הלווה] הוא', פרוע הוא, והודה לו ראובן - אין משגיחין על הודאתו; שמה קנוניא [תחבולה] הן עושין לאבד זכותו של שמעון; אלא ישבע שמעון ויטל מלוי, כדין כל טורף [גובה ממשועבדים], שאינו נפרע אלא בשבועה. וכן כל מי שיש עליו שטר חוב, והודה לאחר מעצמו בחוב אחר - אם אין לו נכסים

כלים כאלו לאשתו ובניו, אף על פי שהוא חייב במזונותם. ונותנין לו סנדליו ותפליו [תפיליו]. היה אפן - נותנין לו שני כלי אמנות מכל מין ומין; כגון שהיה חרש - נותנין לו שני מעצדין [כלי שיוף] ושתי מגרות [מסורים]. היה לו מין אהד מרבה ומין אהד מועט - נותנין לו שנים מן המרבה, וכל שיש לו מן המועט; ואין לוקחין [קונים] לו כלים מדמי המרבה. היה אפר או חמר, אין נותנין לו לא צמדו [צמד בקר] ולא חמורו, וכן אם היה ספן, אין נותנין לו ספינתו; אף על פי שאין לו מזונות אלא מאלו. אין אלו כלים, אלא נכסים; וימכרו עם שאר המטלטלין בבית דין, וינתנו לבעל חובו.

ח. מלוה שבא להפרע שלא בפני הלנה, כגון שהיה הלנה במדינה רחוקה, ותפשה האשה מטלטלין מנכסי הבעל כדי שתזון מהן - מוציאין אותן מידיה, ונותנין לבעל חוב; שאפלו היה בעלה עומד - לא היה יכול לזון את אשתו ובניו, עד שיפרע כל חובו.

הלכות מלוה ולוה פרק ב

א. דין תורה, שבזמן שיתבע המלוה את חובו - אם נמצאו ללוה נכסים - מסדרין לו [דברים חיוניים], ונותנין לבעל חוב את השאר, כמו שבארנו. ואם לא נמצא ללוה כלום, או נמצא לו דברים שמסדרין לו בלבד - ילך הלנה לדרכו. ואין אסרין אותו, ואין אומרין לו: 'הבא ראיה שאתה עני', ולא משביעין אותו כדרך שדנין הגוים, שנאמר: "לא תהיה לו כנשה"; אלא אומרין למלוה: 'אם אתה יודע נכסים לזה המחייב לך, לך והפש אותן'.

ב. טען [המלווה] שיש לו [ללווה] והחביא אותן, והרי הן בתוף ביתו - אין מן הדין שיינס לביתו, לא הוא ולא שליח בית דין; שהתורה הקפידה על זה, שנאמר: "בחוץ תעמד". אבל מחרימין [מטילים חרם סתמי] על מי שיש לו ולא יתן לבעל חובו. כשראו הגאונים הראשונים שעמדו אחר חבור התלמוד, שרבו הרמאים ונגעלה דלת בפני לוי [שפחדו להלוות], התקינו שמשביעין את הלנה שבועה חמורה פעין של תורה בנקיטת חפץ [קדוש], שאין לו כלום יתר על דברים שמסדרין לו, ושלא החביא ביד אחרים, ולא נתן מתנה על מנת להחזיר. וכולל בשבועה זו, שכל שיריח, וכל שיבוא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו - לא יאכיל ממנו כלום, לא לאשתו ולא לבניו, ולא ילביש אותם, ולא ישפל בהם, ולא יתן מתנה לאדם בעולם, אלא יוציא מכל אשר תשיג ידו מזון שלשים יום וקסות שנים עשר חדש, מזון הראוי לו וקסות הראוי לו - לא אכילת הזוללים והסוכאין או בני מלכים, ולא מלבושי הפחות והסגנים [שרי מלוכה], אלא כדרך. וכל היתר על צרכו - יתן לבעל חובו ראשון ראשון, עד שיגבנו כל חובו. ומחרימין תחלה על מי שידע לפלוני נכסים גלויין או טמונין ולא יודיע לבית הדין. גם אחר התקנה הזאת, אין בעל חוב יכול להפנס לתוף ביתו של לנה, לא הוא ולא שליח בית דין; שלא תקנו לעקר גוף

ה. אחד הממשפן את חברו בבית דין, או שמשכנו בידו ברוצ, או מדעת הלנה - אם איש עני הוא, ומשכנו דבר שהוא צריך לו - הרי זה מצנה להחזיר לו העבוט בעת שהוא צריך לו; מחזיר לו את הכר בלינה כדי לישן עליו, ואת המחרשה ביום כדי לעשות בה מלאכתו, שגאמר: "השב תשיב לו את העבוט". עבר ולא השיב לו כלי היום ביום וכלי הלילה בלינה - עובר בלא תעשה, שגאמר: "לא תשכב בעבוטו" - לא תשכב ועבוטו אצלך, זו כסות לילה; ובכלים שהוא עושה בהן מלאכתו ביום, או לוכשן - הוא אומר: "עד בא השמש תשיבנו לו", מלמד שמחזירו כל היום. אם כן הוא, שמחזיר לו המשכון בעת שהוא צריך לו, ולוקח אותו בעת שאינו צריך לו - מה יועיל המשכון? כדי שלא ישמט (יתבטל) החוב בשביעית, ולא יעשה (החוב) מטלטלין אצל בניו ונאיו גוביו מטלטלין מיתומים], אלא יפרע מן המשכון אחר שמת הלנה. הא למדת, שהממשפן את העני דבר שהוא צריך לו ולא החזירו לו בזמנו - עובר משום שלשה שמות: משום "לא תבא אל ביתו", ומשום "השב תשיב לו את העבוט", ומשום "לא תשכב בעבוטו". בפה דברים אמורים? שמשכנו שלא בשעת הלואתו. אכל אם משכנו בשעת הלואתו - אינו חייב להחזיר לו ככלל, ואינו עובר בשם [בלאו] מן השמות האלו.

ו. שלוח בית דין שבא למשפן - לא ימשפן דברים שאי אפשר לאדם לתן אותן משכון, כגון בגד שעליו, וכלי שאוכל בו, וכיוצא באלו; ומניח מטה ומצע לעשיר, ומטה ומפץ [מצע זול] לעני. וכל הנמצא בידו חוץ מאלו, יש לו למשכנו; ויחזיר לו כלי היום ביום, וכלי הלילה בלינה. היו לפניו שני פלים - נוטל אחד, ומחזיר אחד. עד מתי הוא חייב להחזיר ולקח? עד לעולם. ואם היה המשכון מדברים שאינו צריך להם, ואין מניחין אותן ללנה - הרי זה מניחן אצלו, עד שלשים יום; ומשלשים יום ולהלן, מוכר המשכון בבית דין. מת הלנה, אינו מחזיר לבניו; מת הלנה אחר שהשיב לו המשכון - שומטו [לוקח] המלנה מעל בניו, ואינו מחזיר.

ז. [את] הערב - מתר למשכנו ברוצ, ולהכנס לביתו, ולטל המשכון, שגאמר: "לקח בגדו, כי ערב זר". וכן מי שיש לו שכר אצל חברו - בין שכר מלאכתו, בין שכר בהמתו וכליו, בין שכר ביתו - הרי זה מתר למשכנו שלא על פי בית דין, ונכנס לביתו ונוטל המשכון בשכרו. ואם זקף [החשיב] השכר עליו במלנה - אסור, שגאמר: "כי תשה ברצף משאת מאומה" וגו'.

ח. מי שהיה בידו משכנו של עני - אם היה שוכרו [דמי השימוש בו] יתר על פתחו [מרוב שימוש], כגון קרדס ומסר גדול וכיוצא בהן - הרי זה מתר להשפירו, ומנפה שוכרו מחובו תמיד, מפני שזה כמשיב אבדה, ואין צריך רשות בעלים.

כדי שיגבו שניהם, גובה בעל השטר בלבד; שלא יעשו קנוניא על שטר של זה.

ז. אסור לאדם להלוות מעותיו בלא עדים, ואפלו לתלמיד חכמים, אלא אם כן הלנהו על המשכון; והמלנה בשטר, משבח יתר. וכל המלנה בלא עדים - עובר משום "ולפני עור לא תתן מכשל", וגורם קללה לעצמו.

ח. הרב שלנה מעבדו ואחר כך שחררו, או לנה מאשתו ואחר כך גרשה - אין להם עליו כלום; שכל מה שקנה עבד, קנה רבו; וכל המעות שבנד האשה, בחזקת בעלה - אלא אם כן הביאה ראיה שהן מגדוניתה [שהביאה לחתונתה].

הלכות מלוה ולוה פרק ג

א. אלמנה - בין שהיא עניה בין שהיא עשירה, אין ממשפנין אותה, לא בשעת הלואה ולא שלא בשעת הלואה, ולא על פי בית דין, שגאמר: "ולא תחבל בגד אלמנה". ואם חבל, מחזירין ממנו בעל כרחו. ואם תודה לו, תשלם; ואם תכפר, תשבע. אכר המשכון או נשרף קדם שיחזיר - לוקה.

ב. וכן המלנה את חברו - בין שהלנהו על המשכון בין שמשכנו אחר הלואה, בידו או על פי בית דין - לא יחבל פלים שעושין בהן אכל נפש, כגון הרחים, והערכות [קערות] של עץ, ויורות שמבשלין בהן, וספינין של שחיטה, וכיוצא בהן, שגאמר: "כי נפש הוא חבל". ואם חבל, מחזיר בעל כרחו; ואם אכר המשכון או נשרף קדם שיחזיר - לוקה.

ג. חבל פלים הרבה של אכל נפש, כגון שחבל ערכה ויורה וסכין - חייב על כל כלי וכלי בפני עצמו; ואפלו שני פלים שהן עושין מלאכה אחת - חייב עליהן משום שני פלים, ולוקה שתיים על שניהם, שגאמר: "לא יחבל רחים ורכב" - לחייב על הרכב בפני עצמו, ועל הרחים בפני עצמו. כשם שהרכב והרחים מיוחדין, שני פלים ומשמשין מלאכה אחת, וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו - כך כל שני פלים, אף על פי שמשמשין מלאכה אחת, חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. וכן אם חבל צמד בקר החורש, לוקה שתיים.

ד. המלנה את חברו, אחד עני ואחד עשיר - לא ימשפנו אלא בבית דין. ואפלו שלוח בית דין שבא למשפן - לא יכנס לביתו ומשפנו, אלא עומד בחוץ, והלנה נכנס לביתו, ומוציא לו המשכון, שגאמר: "בחוץ תעמד". אם כן, מה בין בעל חוב לשלוח בית דין? ששלוח בית דין - יש לו לקח המשכון מד הלנה ברוצ, ונתנו למלנה; ובעל חוב - אין לו לקח המשכון, עד שיתן לו הלנה מדעתו. עבר בעל חוב, ונכנס לבית הלנה ומשכנו, או שחטף המשכון מידו ברוצ [בכח] - אינו לוקה, שהרי נתק לעשה, שגאמר: "השב תשיב לו את העבוט". ואם לא קים עשה שבה, כגון שאכר המשכון או נשרף - לוקה. ומחשב דמי המשכון [מנכהו מהחוב], ותובע השאר בדין.

יום שלישי י"ג ניסן ה'תשס"ט

הלכות מלוה ולוה פרק ד

א. נִשְׁפָּךְ וּמִרְבִּית - אֶחָד הוּא, שְׁנֹאמַר: "אֵת כֶּסֶף לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁפָּךְ, וּבִמְרִבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ", וְלֹהֲלֵךְ הוּא אוֹמֵר: "נִשְׁפָּךְ כֶּסֶף, נִשְׁפָּךְ אֶכְל, נִשְׁפָּךְ כֹּל דְּבַר אֲשֶׁר יִשְׁפָּךְ". וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ 'נִשְׁפָּךְ'? מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנוֹשֵׁף, שֶׁמִּצְעַר אֵת חֲבֵרוֹ וְאוֹכֵל אֵת בְּשׂוֹ. וְלִמָּה חֲלָקָן הַכְּתוּב? לְעֵבֶר עֲלֵיו בְּשֵׁנֵי לְאוּיָן.

ב. כִּדְרָךְ שְׂאֵסוֹר לְנוֹתֵן לְהִלּוּת, כִּף אֶסוֹר לְלוֹקֵחַ לְלוּת בְּרִבִּית, שְׁנֹאמַר: "לֹא תִשִּׁיף לְאַחִידָךְ" - מִפֵּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזוֹ אֲזַהֲרָה לְלוֹה, כְּלוֹמַר: לֹא תִנְשָׁף לְאַחִידָךְ. וְכֵן אֶסוֹר לְהִתְעַסֵּק (לְהִיּוֹת לְעוֹד) בֵּין לֹוֹה וּמְלוּה בְּרִבִּית. וְכֹל מִי שֶׁהֵיָה עֶרֶב, אוֹ סוֹפֵר, אוֹ עַד בִּינְיָהן - הֲרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאמַר: "לֹא תִשְׁיָמוּן עֲלֵיו נִשְׁפָּךְ", זֶה אֲזַהֲרָה אֶף לְעַדִּים וְלְעֶרֶב וְלְסוֹפֵר. הֵיא לְמַדְתָּ, שֶׁהַמְלוּה בְּרִבִּית עוֹבֵר עַל שֵׁשׁ לְאוּיָן - "לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנוֹשֶׁה", "אֵת כֶּסֶף לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁפָּךְ", "וּבִמְרִבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ", "אֵל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נִשְׁפָּךְ וּתְרִבִּית", "לֹא תִשְׁיָמוּן עֲלֵיו נִשְׁפָּךְ", "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכָשֵׁל". וְהִלּוֹה עוֹבֵר בְּשָׁנַיִם - "לֹא תִשִּׁיף לְאַחִידָךְ", "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכָשֵׁל". עֶרֶב, וְעַדִּים, וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - אֵין עוֹבְרִין אֶלָּא מֵשׁוּם "לֹא תִשְׁיָמוּן עֲלֵיו נִשְׁפָּךְ". וְכֹל מִי שֶׁהֵיָה סָרְסוֹר [מִתּוֹרֵן] בֵּין שְׁנֵיהֶם, אוֹ שְׂפִיעַ אֶחָד מֵהֶן, אוֹ הוֹרְהוּ [הוֹרָה לוֹ] - עוֹבֵר מֵשׁוּם "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכָשֵׁל".

ג. אֶף עַל פִּי שֶׁהַמְלוּה וְהִלּוֹה עוֹבְרִין עַל כָּל אֵלוֹ הֵלְאוּיָן, אֵינָן לוֹקִיִן, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּן לְהִשְׁכּוֹן; שֶׁכָּל הַמְלוּה בְּרִבִּית - אִם הֵיָתָה רִבִּית קְצוּצָה [קְצוּבָה מִשַּׁעַת הַלּוּוּאָה], שֶׁהִיא אֶסוּרָה מִן הַתּוֹרָה - הֲרִי זֶה יוֹצֵאָה [מִיַּד הַמַּלּוּוּה] בְּדַגְנִין [וּבְבִי"ד], וּמוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִן הַמְלוּה, וּמַחְזִירִין לְלוֹה; וְאִם מֵת הַמְלוּה, אֵין מוֹצִיאִין מִיַּד הַבָּנִים.

ד. הַנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן מַעוֹת שֶׁל רִבִּית - אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן יוֹדְעִין שֶׁהֵן שֶׁל רִבִּית, אֵינָן חַיְבִין לְהַחְזִיר. הַנִּיחַ לָהֶן פְּרָה וְטִלִּית שֶׁל רִבִּית, וְכֹל דְּבַר הַמְסִים - חַיְבִין לְהַחְזִיר, מִפְּנֵי כְּבוֹד אֲבִיהֶם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשַׁעֲשֶׂה תִשׁוּבָה וְלֹא הִסְפִּיק לְהַחְזִיר עַד שִׁמַּת. אֲכָל אִם לֹא עָשָׂה תִשׁוּבָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְכַבּוֹדוֹ, וְאֶפְלוֹ דְּבַר הַמְסִים אֵין מַחְזִירִין.

ה. הַגְּזֻלְנִין וּמְלוֹי בְּרִבִּית שֶׁחֲזִירוּ - אֵין מְקַבְּלִין מֵהֶן, כְּדִי לְפַתַּח לָהֶן דְּרָף לְתִשׁוּבָה; וְכֹל הַמְקַבֵּל מֵהֶן, אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחֵה הֵימָנוּ. וְאִם הֵיָתָה הַגְּזֻלָּה קְנִימָה, וְהַרְבִּית דְּבַר [חֲפֵץ] מְסִים, וְהֲרִי הוּא [קִיּוּם] בְּעֶצְמוֹ - מְקַבְּלִין מֵהֶן.

ו. שֶׁטֵר שֶׁכְּתוּב בּוֹ רִבִּית, בֵּין קְצוּצָה בֵּין שֶׁל דְּבָרֵיהֶם [מִדְּרַבָּנָן] - גּוֹבָה אֵת הַקֶּרֶן, וְאֵינוֹ גּוֹבָה אֵת הַרְבִּית. קֵדָם וְגָבַהּ הַפֶּל, מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ הַרְבִּית הַקְּצוּצָה; אֲכָל אֲבָק רִבִּית, שֶׁהוּא מִדְּבָרֵיהֶם - אֵינוֹ גּוֹבָה [בֵּית דִּין] מִן הַלּוֹה לְמַלְלוֹה, וְאֵין מַחְזִירִין אוֹתוֹ מִן הַמְלוּה לְלוֹה.

ז. כָּל הַכּוֹתֵב שֶׁטֵר רִבִּית, הֲרִי זֶה כְּכּוֹתֵב וּמַעֲיֵד עֲלֵיו [עַל-עַצְמוֹ] עַדִּים שֶׁכָּפַר בָּהּ אֲלֵהִי יִשְׂרָאֵל. וְכֵן כָּל הַלּוֹה וּמְלוּה בְּרִבִּית בֵּינָן לְבֵינָן עֶצְמָן - שְׁנֵיהֶם כְּכּוֹפְרִין בָּהּ אֲלֵהִי

יִשְׂרָאֵל, וְכִפְרוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, שְׁנֹאמַר: "אֵת כֶּסֶף לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁפָּךְ... אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם מִצְרַיִם".

ח. אֶסוֹר לְאָדָם לְלוּת מִבְּנֵיו וּבְנֵי בִיתוֹ בְּרִבִּית; אֶף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ מְקַפֵּיד, וּמִתְּנָה הוּא שְׁנוֹתֵן לָהֶן - הֲרִי זֶה אֶסוֹר, שְׂמָא יִרְגִּילֵן בְּדַבְרֵי זֶה.

ט. תְּלַמְדֵי חֲכָמִים שֶׁהִלּוּ זֶה אֵת זֶה, וְנִתְּן לוֹ יֵתֵר עַל מַה שֶׁלָּוֵה מִמֶּנּוּ - הֲרִי זֶה מִתֵּר; שֶׁהַדְּבַר יְדוּעַ שֶׁלֹּא נִתֵּן לוֹ אֶלָּא מִתְּנָה, שֶׁהֲרִי הֵן יוֹדְעִין חֲמֵר אֶסוֹר הַרְבִּית.

י. הַמְלוּה אֵת חֲבֵרוֹ וּמִצָּא הַלּוֹה יֵתֵר, אוֹ שֶׁחֲזִיר לוֹ חוּבוֹ וּמִצָּא יֵתֵר - אִם בְּכַדִּי שֶׁהִדְעַת נוֹטָה [יְכוּלָה לְטַעוֹת] - חַיְבֵי לְהַחְזִיר; וְאִם לֹא - מִתְּנָה הוּא שְׁנוֹתֵן לוֹ, אוֹ גּוֹלָה הֵיָתָה לוֹ בְּיָדוֹ וְהַבְּלִיעַ [הַכְּנִיס] לוֹ בְּחֻשְׁבוֹן [אֵת שׁוּוּיָה], אוֹ אַחַר צְרוּהוּ לְהַבְּלִיעַ לוֹ. בְּכַמָּה הִדְעַת נוֹטָה? בְּאַחַת וּבְשֵׁפְתַיִם אוֹ בְּחֻמְשָׁה אוֹ בְּעֶשְׂרֵה, שְׂמָא חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה מְנָה, אוֹ עֶשְׂרֵה עֶשְׂרֵה מְנָה בְּהֵם [וְהוֹסִיף בְּטַעוֹת]. וְכֵן אִם מִצָּא יֵתֵר מִנֵּן הַחֲמִישִׁית אוֹ מִנֵּן הַעֲשָׂרֹת אֶחָד אֶחָד - חַיְבֵי לְהַחְזִיר לוֹ, שְׂמָא הָאֲחָדִים שֶׁהֵיָה מוֹנֵה בְּהֵם [עַל יַדָם] הַחֲמִישִׁית אוֹ הַעֲשָׂרֹת נִתְעַרְבוּ עִמָּהֶן.

יא. הַמְלוּה אֵת חֲבֵרוֹ עַל הַמְטָבֵעַ [שִׁיחִזִּיר מִטַּבַּע מְסוּיִים], וְכֵן הַכּוֹתֵב לְאַשְׁתּוֹ בְּכַתְּבָתָהּ מְטָבֵעַ יְדוּעַ, וּפְרַשׁ מִשְׁקָלוֹ, וְהוֹסִיפוֹ [הַמְדִינָה] עַל מִשְׁקָלוֹ - אִם הוֹזְלוּ הַפְּרוֹת מִחֻמַּת הַתּוֹסֶפֶת [שְׁנוֹסְפָה לְמִטַּבַּע] - מְנַכָּה לוֹ שְׁעוֹר הַתּוֹסֶפֶת, וְאֶפְלוֹ הוֹסִיפוֹ עֲלֵיו כָּל שֶׁהוּא; וְאִם לֹא הוֹזְלוּ מִחֻמַּת הַתּוֹסֶפֶת - אֵינוֹ מְנַכָּה לוֹ, אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ מִמְטָבֵעַ הַיּוֹצֵא בְּאוֹתָהּ שְׂעָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהוֹסִיפוֹ עֲלֵיו עַד חֲמִישִׁיתוֹ, כְּגוֹן שֶׁהֵיָה אֲרַבְעָה וְעֶשְׂוֵהוּ חֲמִשָּׁה. אֲכָל אִם הוֹסִיפוֹ עֲלֵיו יֵתֵר עַל חֲמִישִׁיתוֹ - מְנַכָּה לוֹ כָּל הַתּוֹסֶפֶת, אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹזְלוּ הַפְּרוֹת. וְהוּא הַדִּין לְמַלְלוֹה עַל הַמְטָבֵעַ וּפְתָחוֹ מִמֶּנּוּ.

יב. הַמְלוּה אֵת חֲבֵרוֹ עַל הַמְטָבֵעַ, וְנִפְסַל [יֵצֵא מִהַשּׁוּק] - אִם זָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ בְּמִדְּיָנָה אַחֲרָתָה, וְיֵשׁ לוֹ דְּרָף לְאוֹתָהּ הַמְדִינָה - נוֹתֵן לוֹ מִמְטָבֵעַ שֶׁהִלְלוּהוּ, וְאוֹמֵר לוֹ: 'לָךְ וְהוֹצִיאָהּ בְּמָקוֹם פְּלוּנִי'; וְאִם אֵין לוֹ דְּרָף לְשֵׁם, נוֹתֵן לוֹ מִמְטָבֵעַ הַיּוֹצֵא בְּאוֹתָהּ שְׂעָה. וְכֵן בְּכַתְּבָה [שֶׁל אִשָּׁה].

יג. הוֹרוּ מְקַצֵּת הַגְּזֻלְנִים, שֶׁלּוֹה שֶׁמִּחַל לְמַלְלוֹה בְּרִבִּית שֶׁלָּקַח מִמֶּנּוּ, אוֹ שֶׁעֲתִיד לְקַח מִמֶּנּוּ - אֶף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ שֶׁמִּחַל אוֹ נִתֵּן מִתְּנָה, אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם; שֶׁכָּל רִבִּית שֶׁבְּעוֹלָם מִחִילָה הִיא, אֲכָל הַתּוֹרָה לֹא מִחִלָּה, וְאֶסְרָה מִחִילָה זֶה. וְלִפְיָךְ אֵין הַמִּחִילָה מוֹעֵלֵת בְּרִבִּית, אֶפְלוֹ בְּרִבִּית שֶׁל דְּבָרֵיהֶם. יִרְאֵה לִי, שְׂאֵין הוֹרְאָה זֶה נְכוּנָה; אֶלָּא מֵאַחַר שְׂאוּמָרִים לְמַלְלוֹה 'חֲזוֹר לוֹ', וְיָדַע הַמְלוּה שֶׁדָּבַר אֶסוֹר עָשָׂה, וְשִׁישׁ לוֹ [יְכוּל הַלּוּוּה] לְטַל מִמֶּנּוּ - אִם רָצָה לְמַחֵל, מוֹחֵל כְּדָרָךְ שֶׁמוֹחֵל הַגּוֹל. וּבְפִירוּשׁ אֲמָרוֹ חֲכָמִים, שֶׁהַגְּזֻלְנִין וּמְלוֹי בְּרִבִּית שֶׁחֲזִירוּ - אֵין מְקַבְּלִין מֵהֶן, מִכָּל שֶׁהַמִּחִילָה מוֹעֵלֵת לָהֶן.

יד. נִכְסֵי יְתוּמִים - מִתֵּר לָתֵן אוֹתָן [שִׁיעֶשֶׂה בָהֶם מִסְחָר] לְאָדָם נֶאֱמָן שִׁישׁ לוֹ נִכְסִים טוֹבִים [רוּחוּיִים], קְרוֹב לְשֶׁכֶר

ח. ואסור לאדם לתן מעותיו [לאחר שיעשה עמם עסקים] קרוב לשכר ורחוק להפסד (שיטול חלק רק ברווחים), שנה אבק רבית הוא; והעושה פן - רשע. ואם נתן, חולקין בשכר ובהפסד פדין העסק. והנותן מעותיו קרוב להפסד [יחלוק עמו בהפסדים] ורחוק לשכר [ירויח פחות משליש], הרי זה חסיד.

ט. אין מושיבין חנוני למחצית שכר [רווח], ולא יתן לו מעות לקח בהן פרות למחצית שכר, ולא ביצים להושיבין תחת התרנגולין שלו למחצית שכר, ואין שמיין [שווין] עגלים וסוסיין לפטמן למחצית שכר - אלא אם פן נתן לו שכר עמלו ומזונו [שיוציא עליהם], או יהיה רוח המתעסק יותר על הפסדו, כמו שבארנו בענין השתפות.

י. המשתתף עם חברו במעות, או בקרקע, או הנותן לו עסק [כסף והשני מתעסק בו] - לא יצרך השכר [הרווח] עם הקרן; שמה לא יהיה שם שכר, ונמצאו באין לידי רבית. וכן לא יתן לו מעות בתורת עסק או שתפות, ויכתב אותן מלוה; שמה ימות, ונמצא השטר ביד היורש, וגובה בו את הרבית.

יא. אסור להקדים את הרבית, או לאחר אותה. ביצד? נתן עיניו ללוות ממנו, והיה משלח לו סבלונות [מתנות] בשביל שילוהו - זו היא רבית מקדמת; לנה ממנו והחזיר לו מעותיו, והיה משלח לו סבלונות בשביל מעותיו שהיו בטלין אצלו - זו היא רבית מאחרת. ואם עבר ועשה פן, הרי זה אבק רבית.

יב. מי שלנה מחברו, ולא היה רגיל מקדם להקדים לו שלום - אסור להקדים לו שלום; ואין צריך לומר שיקלוטו בדברים, או ישפם לפתחו, שנאמר: 'נשף כל דבר', אפלו דברים אסורים. וכן אסור לו ללמד את המלוה מקרא או תלמוד, כל זמן שמעותיו בידו, אם לא היה רגיל בזה מקדם, שנאמר: 'נשף כל דבר'.

יג. המלוה את חברו - לא יאמר לו: 'דע אם בא איש פלוני ממקום פלוני, כלומר: 'שתכבדו ותאכילו ותשקהו כראוי'; וכן כל פיוצא בזה.

יד. יש דברים שהן כמו רבית, ומתרין. ביצד? לוקח אדם שטרותיו של חברו ומלנתו [שטר חוב] של חברו בפחות [משוויו], ואינו חושש. ומתן לאדם לתן לחברו דינר, כדי שילנה לפלוני מאה דינרין; שלא אסרה תורה, אלא רבית הבאה מן הלנה למלוה. וכן אומר אדם לחברו: 'הא לך דינר זה, ואמר לפלוני שילוני'; שלא נתן לו אלא שכר אמירה.

טו. יש דברים שהן מתרין, ואסור לעשותן מפני הערמת רבית. ביצד? אומר לו: 'הלוני מנה', אומר לו: 'מנה אין לי, חטים במנה יש לי', ונתן לו חטים במנה, וחזר ולקחן ממנו בתשעים - הרי זה מתן, אכל אסרוהו מפני הערמת רבית; שהרי נתן לו תשעים, ולוקח מנה. ואם עבר ועשה כזה - הרי זה מוציא ממנו המאה בדין, שאפלו אבק רבית אין כאן. וכן מי שהיתה שדה חברו ממשפנת בידו - לא יחזר וישפיר אותה לבצל השדה, מפני הערמת רבית;

ורחוק להפסד [כדלהלן]. ביצד? אומרין לו: 'תהיה נושא ונותן בהן - אם היה שם רוח, תן להם חלקם מן הרוח, ואם יש שם הפסד, תפסיד לבדך'; שנה פאבק רבית הוא, וכל אבק רבית אינה אסרה אלא מדבריהם, ובנכסי תומים לא גזרו.

הלכות מלוה ולוה פרק ה

א. הגוי וגר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות], לזין מהן ומלוין אותן ברבית, שנאמר: 'לא תשיף לאחיד' - נשף 'לאחיד' אסור, ולשאר העולם מתן. ומצות עשה להשיף לגוי, שנאמר: 'לנכרי תשיף' - מפי השמועה למדו, שהו מצות עשה; וזה הוא דין תורה.

ב. אסרו חכמים שיהיה ישראל מלוה את הגוי ברבית קצוצה [קצובה משעת הלוואה], אלא בכדי חיינו [פרנסתו]. גזרו שמה ללמד ממעשיו, ברב ישבתו עמו; לפיכך, מתן ללוות מן הגוי ברבית, שהרי הוא בורח מלפניו, ואינו רגיל אצלו. ותלמיד חכמים, שאינו בא ללמד ממעשיו, מתן להלוות לגוי ברבית, אפלו להרויח. וכל אבק רבית עם הגויים, מתרת לכל.

ג. ישראל שלנה מעות מן הגוי ברבית, ובקש להחזירם לו - מצאו ישראל אחר, ואמר לו: 'תנם לי, ואני אעלה לך [במקומו] כדרך שאתה מעלה לו' - הרי זו רבית קצוצה, אפלו העמידו אצל הגוי [והגוי הסכים]; עד שיטל הגוי מעותיו, ויחזר ויתנם ביד הישראלי האחר.

ד. גוי שלנה מעות מישראל ברבית, ובקש להחזירם לו - מצאו ישראל אחר, ואמר לו: 'תנם לי, ואני אעלה לך [במקומו] כדרך שאתה מעלה לישראל' - הרי זה מתן; ואם העמידו [הביא את הגוי] אצל ישראל [והסכים היהודי שיחליפו] - אף על פי שנתן הגוי המעות בידו - הואיל ומדעת ישראל נתן, הרי זו רבית קצוצה.

ה. אסור לישראל לתלות [להפקיד] מעותיו ביד גויים, כדי להלוות אותן לישראל ברבית. וגוי שהלנה את ישראל ברבית, אסור לישראל אחר להיות לו ערב; שפינן שדיניהם שתובע את הערב תחלה [לפני הלווה], נמצא הערב תובע את ישראל ברבית שהערב חיב בה לגוי; לפיכך, אם קבל עליו הגוי שלא יתבע את הערב תחלה, הרי זה מתן.

ו. ישראל שלנה מעות מן הגוי ברבית, וזקפן [גילס את הריבית לתוך ההלוואה] עליו במלוה, ונתגזר - אם עד שלא נתגזר זקפן עליו במלוה - גובה את הקרן ואת הרבית; ואם משנתגזר זקפן - גובה את הקרן, ואינו גובה הרבית. אבל גוי שלנה מישראל ברבית, וזקף עליו את הרבית במלוה - אף על פי שזקפן עליו אחר שנתגזר, גובה את הקרן ואת הרבית, שלא יאמרו: 'בשביל מעותיו נתגזר זה; וגובה הישראל ממנו אחר שנתגזר, כל מעות הרבית שנתחייב בהן כשהיה גוי'.

ז. מצוה להקדים הלוואת ישראל בחנם, להלוואת הגוי ברבית.

קנה אותה מעכשיו, והביא לו בתוך שלש - אין לו פרות; לא הביא לו בתוך שלש, הרי כל הפרות ללוקח.

ה. המוכר בית או שדה, ואמר המוכר ללוקח: 'לכשיהיו לי מעות תחזיר לי קרקעי' - לא קנה; וכל הפרות שאכל - רבית קצוצה, ומוציאין אותה. אבל אם אמר לו הלוקח מדעתו: 'כשיהיו לי מעות אני אחזיר לך קרקע' - זה מתר; והלוקח אוכל פרות, עד שיהזיר לו מעותיו.

ו. מכר לו את השדה, ונתן לו מקצת הדמים - אם אמר לו המוכר: 'קנה כשעור מעותיך' - כל אחד משניהם אוכל פרות כשעור מעותיו. אמר המוכר ללוקח: 'לכשתביא שאר המעות, תקנה מעכשיו' - שניהן אסורין לאכל הפרות מיד: המוכר אסור - שמא יביא הלוקח שאר המעות, ונמצאת השדה שלו, ונמצא המוכר אוכל הפרות בשביל המעות שנספגו לו אצל הלוקח. וכן הלוקח אסור - שמא לא יביא, ונמצא שאכל בשביל מקצת המעות שיש לו אצל המוכר. לפיכך מניחין את הפרות על ידי שלישי [אדם שלישי], עד שינתנו לאחד מהן. אמר לו המוכר: 'לכשתביא שאר המעות, תקנה' - הרי המוכר אוכל פרות עד שביא הלוקח; ואם אכל הלוקח, מוציאין ממנו. אמר לו המוכר: 'קנה מעכשיו, ושארו המעות הרי הן חוב אצלך' - הרי הלוקח אוכל הפרות; ואם אכל המוכר, מוציאין ממנו כל מה שאכל.

ז. הורו רבותי, שהמלנה את חברו, ומשפן לו שדהו על מנת שאיכל כל פרותיה כל ימי המשכונה - אף על פי שאינו מנפה לו כלום - הרי זה אבק רבית, ואינה יוצאה [מידי המלוה] בדינין [בבב"ד]; שאין הממשפן את השדה דומה לממשפן חצרו, שהרי אין בשדה פרות מצויין בעת ההלואה, ואפשר שירויח ויהיו שם פרות, ואפשר שיפסיד ביריעתה ועבודתה; ולפיכך היא אבק רבית. וכן אין המשכונה דומה למי שמכר באסמכתא - שהמוכר באסמכתא לא גמר והקנהו, והממשפן גמר והקנהו גוף זה לפרותיו. וכנה יראה מן התלמוד, שהמשכונה אבק רבית, ואין לה להעמידה אלא בממשפן שדהו, כמו שהורו רבותי. נמצאת למד, ששלש משכונות הן: משכונה שהיא רבית קצוצה, ומשכונה שהיא אבק רבית, ומשכונה המתרת. ביצד? משפן לו מקום שפרותיו מצויין תדיר, כגון חצר או מרחץ או חנות, ואכל פרותיהן - הרי זו רבית קצוצה. משפן לו שדה וכיוצא בה, וכאן שם פרות ואכלן - הרי זו אבק רבית; וכן אם משפן חצרו וכיוצא בה בנכפו, הרי זו אבק רבית. משפן שדהו בנכפו, הרי זה מתר. ביצד הוא הנכפו? כגון שהלואה מאה דינרין, ומשפן לו בהן חצרו או שדהו, ואמר לו המלנה: 'הריני מנפה לך מעה כסף בכל שנה בשכר קרקעך, כדי שיהיו פרותיה שלי' - בחצר וכיוצא בה, אסור; ובשדה וכיוצא בה, מתר. ח. הורו מקצת גאונים, שכל משכונה שאין בה נכפו כלל, הרי זו רבית קצוצה בין בחצר בין בשדה; ולא ירדו לעמק הדבר, להפריש בין שדה לחצר, ולפיכך נתקשו להם דברי חכמי תלמוד. וכן הורו, שכל משכונה, אפלו

שהרי זה עומד בשדהו כשהיה, ונותן לזה שכר בכל חודש בשביל מעותיו שהלואה.

טז. אסור להשכיר [להלוות בלשון שכירות] את הדינרין, שאין זה דומה למשכיר את הכלי; שהכלי חוזר בעצמו, וזה מוציא אלו ומביא דינרין אחרות, ונמצא זה אבק רבית. יז. מלף שהיו דיניו, שכל מי שיתן המכס הקצוב על כל איש ואיש על ידי [בעבוד] זה שלא נתן, ישתעבד בו, ונתן על ידו דינר - אף על פי שמשעבד בו יתר מדינר, הרי זה מתר. וכן כל כיוצא בזה.

הלכות מלוה ולוה פרק ו

א. המלנה את חברו סלע [ד' דינרים] בחמשה דינרים [תמורת ה'], או סאתים חטים בשלש, או סלע בסלע וסאה, או שלש סאין בשלש סאין ודינר - כללו של דבר, כל הלואה בתוספת כל שהוא - הרי זו רבית של תורה, ויוצאה [מידי המלוה] בדינין [בבב"ד]. וכן המלנה את חברו, והתנה עמו שידור בתצרו חנם עד שיהזיר לו הלואתו, או ששכר ממנו בפחות וקצב הדבר שפוחת לו מן השכר עד שיהזיר לו הלואתו, או שמשפן בידו מקום שפרותיו מצויין בעת הלואתו, כגון שמשפן חצרו על מנת שידור בו חנם - הרי זו רבית של תורה, ויוצאה בדינין. וכן המוכר שדה או חצר באסמכתא [בהקניה שאיננה מוחלטת, עם תנאים והסתייגויות לא מוחלטים] - הואיל ולא קנה הגוף - הרי כל הפרות שאכל רבית, ומחזיר אותן. והוא הדין לכל מי שלא קנה קנין גמור מתחלה, שהוא מחזיר את הפרות, מפני שאם אכל הפרות, הרי זו רבית של תורה. וכל דבר שהוא אסור משום רבית, חוץ מאלו - הרי הוא אסור מדברייהם, גזרה שמא יבוא לרבית של תורה; והוא הנקרא 'אבק רבית', ואינו יוצא בדינין.

ב. המלנה את חברו - לא ימשף עבדו [של לוה] כדי שיעשה בו מלאכה, אף על פי שהעבד יושב וקטל. ולא ידור בתצרו בחנם, אף על פי שאין החצר עשויה לשכר [להשכיר], ואין דרוף בעל החצר להשכיר. ואם דר, צריך להעלות לו שכר; ואם לא העלה לו - הרי זה אבק רבית, לפי שלא התנה עמו שילווהו וידור בתצרו. לפיכך, אם עדין לא החזיר לו חובו, וכא לנכות שכר החצר שדר בה מן החוב - אם היה השכר כנגד החוב - אינו מנפה הכל, אלא כמו שיראו הדינין; שאם תסלק אותו בלא כלום, הרי זה כמו שהוציא אותו בדינין, ואבק רבית אינה יוצאה בדינין. ג. הורו רבותי, שהמלנה את חברו, ולאחר זמן תבע חובו, ואמר לו הלנה: 'דור בתצרי עד שאחזיר לך חובך' - הרי זה אבק רבית, לפי שלא קצץ בשעת הלואה, שנקאמר: "לא תתן לו בנשף".

ד. המלנה את חברו על השדה, ואמר לו: 'אם לא תחזיר לי מכאן עד שלש שנים, הרי היא שלי' - הרי זה לא קנה, מפני שהיא אסמכתא [ואין גמירות דעת להקנותו]; לפיכך מנכה כל הפרות שאכל, מפני שהיא רבית של תורה. אבל אם אמר לו המוכר: 'אם לא אחזיר לך עד שלש שנים,

ה. אף על פי שמשכוננה זו אסורה היא, ואבך רבית כמו שבארנו - אפשר שיהיה זה מנהג בטעות, או לגויים, או דרך כל מי שחוטא ומשפן באותה המדינה; הואיל ואבך רבית היא, הולכין אחר המנהג. ויש מי שהורה שזאת המשכוננה בנכרי [ומותרת].

ו. גוי שמשפן חצרו לישראל, וחזר הגוי ומכרה לישראל אחר - אין הממשפן חייב להעלות שכר לישראל מעת שקנה הישראלי, אלא דר בחצר בלא שכר עד שיתחזר לו הגוי את המעות שיש לו על חצר זו; שהרי היא ברשות הממשפן בדיניהם [של הגויים], עד שיתן את מעותיו ויסתלק.

ז. הממשפן בית או שדה ביד חבירו, והיה בעל הקרקע הוא האוכל פרותיה, ואמר לו המלוה: 'לכשתמכר קרקע זו, לא תמכרנה אלא לי בדמים אלו' - הרי זה אסור; ואם אמר: 'לא תמכרנה אלא לי בשויה, ועל מנת כף אני מלוה אותך' - הרי זה מתר.

ח. מתר להרבות בשכר הקרקעות. ביצד? השפיר לו את החצר, ואמר לו: 'אם מעכשו אתה נותן לי, הרי היא לך בעשר סלעים בכל שנה, ואם תתן שכר חדש חדש, הרי הוא בסלע בכל חדש' - הרי זה מתר.

ט. המשפיר שדה לחברו בעשרת פורים לשנה, ואמר לו: 'תן לי מאתים וזו שאפרנס בהן את השדה, ואני אתן לך שנים עשר פור בכל שנה' - הרי זה מתר; מפני שאם פרנס את השדה בדינרין אלו, יהיה שכר [רווח] יותר. וכן אם השפיר לו חנות או ספינה בעשרה דינרין לשנה, ואמר לו: 'תן לי מאתים וזו שאכנה בהן חנות זו ואצירנה ואכירנה [אייפנה], או אתקן בהן ספינה זו וכל כלי תשמישיה, ואני אעלה לך שנים עשר דינר בכל שנה' - הרי זה מתר. אבל אם אמר לו: 'תן לי מאתים כדי להתעסק בהן בחנות, או אציאם בסחורה של ספינה, או אשכר בהן מלחים, ואני אעלה לך בשכר' - הרי זה אסור.

י. אסור להרבות בשכר האדם. ביצד? לא יאמר לו: 'עשה עמי היום מלאכה זו שהיא שוה כסף, ואני אעשה עמך בשבוע אחר מלאכה שהיא שוה שפלים'.

יא. ומת' לאדם לומר לחברו: 'נכש עמי ואנכש עמך', 'עדר עמי ואעדר עמך'; אבל לא יאמר לו: 'נכש עמי ואעדר עמך', 'עדר עמי ואנכש עמך'. כל ימי גריד [קרי] אקד [דינם שווה], וכל ימי רביעה [חורף] אקד. לא יאמר לו: 'חרש עמי בגריד, ואני אחרש עמך ברביעה', שהרי טרח החרשה בימות הגשמים יתר. וכן כל כיוצא בזה.

יב. השוכר את הפועל בימי החרף לעשות עמו בימי הקר בדינר בכל יום, ונתן לו השכר [כבר עכשיו], והרי שכרו שוה בימי החרף סלע [ד' דינרים] בכל יום - הרי זה אסור, מפני שנהאה כמלוה אותו היום כדי שיחיל לו בשכרו. אבל אם אמר: 'תעשה עמי מהיום עד זמן פלוני בדינר בכל יום' - אף על פי ששוה שכרו סלע בכל יום, הרי זה מתר; הואיל והוא מתחיל לעשות מעשה, אינו נראה כנוטל שכר מעותיו שהקדים ונתן לו בשכרו.

בנכרי - אסורה, בין בחצר בין בשדה; ואין להם משכוננה מתרת אלא בדרך הזאת: ביצד? כגון שהלוחו מאה דינרין, ומשפן לו בהן בית או שדה, והתנה עמו שאחר עשר שנים תחזר קרקע זו לבעליה חנם - הרי זה מתר לאכל פרותיה כל עשר שנים, אפלו היה שכרה שוה אסף דינר בכל שנה, שאין זה אלא כמי ששכר בפחות. וכן אם התנה בעל השדה עמו, כל זמן שיביא לו מעות יחשב לו עשר בכל שנה [תמורת כל שנה] ויסלקו ממנה - הרי זה מתר. וכן אם התנה הלוח, שכל זמן שירצה מחשב לו מה שדר בו, ויתחזר לו שאר הדמים ויסתלק - הרי זה מתר; שאין זה אלא כשכירות, וכל תנאי שבשכירות קיים כמו שבארנו, ומת'.

יום רביעי י"ד ניסן ה'תשס"ט

הלכות מלוה ולוה פרק ז

א. המלוה את חבירו, ומשפן לו את השדה עד זמן קצוב, או עד שיביא לו מעות ויסתלק, והיה המלוה אוכל כל פרותיה - אפלו אכל בשעור חובו, אין מסלקין אותו בלא כלום; שאם תסלק אותו בלא מעות, הרי זה כמו שהוציא ממנו בדינרין. ואין צריך לומר שאם אכל יתר על מעותיו, אין מוציאין ממנו. וכן אין מחשבין משטר לשטר [כדמפרש מיד] במשכוננה. היתה הקרקע הממשפנת בידו של יתומים, ואכל שעור חובו - מסלקין אותו בלא כלום. אבל יתר על חובו - אין מוציאין היתר, ומחשבין לו משטר לשטר. ביצד מחשבין משטר לשטר? הרי שהיתה שדה זו ממשפנת לו במאה דינרין, ושדה אחרת ממשפנת לו בשטר אחר במאה דינרין, ושתי השדות לאדם אחד, ואכל מפרות השדה האחת בחמשים ומפרות השנייה במאה וחמשים - אומרין לו: 'אכלת מן הפרות במאתים ואין לך כלום, וכאלו שני השטרות שטר אחד ומשכוננה אחת'.

ב. מקום שנהגו לסלק המלוה [משדה הלווה] כל זמן [מתן] שיביא לו מעות - הרי זה כמי שפרש, ואינו צריך לפרש דבר זה. וכן מקום שנהגו שלא יסתלק המלוה עד סוף זמן המשכוננה - הרי זה כמי שפרש; וכל הממשפן סתם [ללא תאריך], אינו יכול לסלקו עד שנים עשר חדש.

ג. מקום שדרךן לסלק המלוה כל זמן שירצה הלוח, והתנה עמו המלוה שלא יסתלק עד סוף זמן המשכוננה - הרי זה אינו יכול לסלקו. היה המנהג שאין המלוה מסתלק עד סוף זמנו, וקבל המלוה עליו שישתלק בכל עת שיביא לו מעותיו - הרי זה צריך לקנות מידו [בקיניו סודר] על כף.

ד. המשכוננה במקום שמהגן לסלק המלוה בכל עת שיביא לו [הלווה] מעותיו - אין בעל חוב של מלוה גובה ממנה בדרך שגובה מן הקרקע, ואין הבכור [של מלווה] נוטל בה פי שנים, ושביעית משמטתה [את הלוואתה]. וכשמסלק אותו, אינו נוטל אפלו פרות שבשלו ונפלו לארץ; ואם הגביה אותו קדם שישלכו, קנה אותו. ומקום שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו - בעל חוב גובה ממנה, והבכור נוטל בה פי שנים, ואין השביעית משמטתה.

ח. אָרִיסִין (העובדים תמורת יבול) שֶׁהֵיוּ בְּעֲלֵי הַשְּׂדוֹת מְסֻלָּקִין אוֹתָם מִן הַשְּׂדֵה בְּנִיסָן, וְנוֹתְנִין לָהֶם הָאֲרִיסִין בְּכָל זֶרַע חֹמֶר (מידת שטח) אַרְבַּע סָאִין, וְהַנִּיתִּים זֶה אֲרִיסִין בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ עַד אֵיזֵר, וְנִטְלָה מֵהֶם שֵׁשׁ סָאִין - הָרִי זֶה מִתֵּר, וְאִין כָּאֵן שֵׁם רְבִית.

ט. הַלּוֹקֵחַ חֲטִים אַרְבַּע סָאִין בְּסַלְעַ, וְכֵן הַשַּׁעַר, וְנִתֵּן לוֹ אֶת הַמְּעוֹת, וּכְשָׁבָא לְגִבּוֹת אֶת הַחֲטִים לְאַחַר זְמַן, הוֹסִיף לוֹ בְּמִדָּה וְנִתֵּן לוֹ יֵתֵר - הָרִי זֶה מִתֵּר; שֶׁהָרִי בְּרָצוֹנוֹ הוֹסִיף לוֹ, וְאֵלּוֹ רִצָּה - לֹא הוֹסִיף, שֶׁהָרִי לֹא הָיָה שֵׁם תְּנָאִי.

י. מִתֵּר לְאָדָם לִתֵּן דָּמֵי חֲבִית שֶׁל יֵין לְחִבְרוֹ, וְלוֹמֵר לוֹ: 'אִם הִתְמִיצָה מִכָּאֵן עַד יוֹם פְּלוֹנִי, הָרִי הִיא בְּרִשׁוֹתְךָ, אֲבָל אִם הִוְנָלָה אוֹ הוֹקִינָה, הָרִי הִיא שְׁלִי'; שֶׁכֵּיֵן שֶׁקָּבַל עָלָיו הַזּוֹל, הָרִי זֶה קְרוֹב לְשֹׁכֵר וְלִהְפֹסֵד. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה. וְכֵן מִתֵּר לְאָדָם לְקַנּוֹת מִחִבְרוֹ בְּתַשְׁרֵי מֵאָה פְּדִין שֶׁל יֵין בְּדִינָר, וְאִינוֹ נוֹטְלֵן עַד טֵבַת, וּכְשׁוֹטְלֵן - בּוֹדֵק וּמַחְזִיר הַחֲמִץ וְלוֹקֵחַ חֲטִים טוֹב; שֶׁלֹּא קָנָה מִמֶּנּוּ אֶלָּא יֵין, וְאֵלּוֹ שֶׁהִתְמִיצוּ מִתְחִלָּה [כבר בתשרי] הֵיוּ רְאוּיִין לְהַחְמִיץ [מקולקלים היו], אֲבָל לֹא יוֹדַע הַדְּבָר עַד אַחַר זְמַן.

יא. מְקוֹם שֶׁנִּהְיָ לְשֹׁכֵר הַסְּפִינָה וְלִטַל שְׂכָרָה, וְאִם נִשְׁכְּרָה שְׂמִין לוֹ מֵה שֶׁפָּתְחָה וּמְשַׁלֵּם יֵתֵר עַל הַשְּׂכָר - הָרִי זֶה מִתֵּר. וְכֵן מִתֵּר לְהַשְׁכִּיר סִיר שֶׁל נַחֲשֵׁת וְכִיּוֹצֵא בוֹ, וְנוֹטֵל הַשְּׂכָר וְדָמֵי מֵה שֶׁפָּתַח מִמְשַׁקְלוֹ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה.

יב. אִין מְקַבְּלִין צֵאֵן בְּרִזְל מִיִּשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֲבָק רְבִית. וְכִיּוֹצֵא הֵן צֵאֵן בְּרִזְל? הָרִי שֶׁהָיָה לוֹ מֵאָה צֵאֵן, וְקַבְּלָן מִמֶּנּוּ לְהַטְפִּיל בְּהֵן, וְהֵיָיוּ הוֹלְדוֹת וְהַגְּזוֹת וְהַחֲלָב לְאִמְצָע לְשִׁלִּישׁ אוֹ לְרִבְעִי, עַד שָׁנָה אוֹ עַד שְׁנַתִּים כְּמוֹ שֶׁהִתְנִי בִּיגִינֵיהֶם, וְאִם מֵתוּ הַצֵּאֵן, הָרִי הַמְּקַבֵּל מְשַׁלֵּם דָּמֵיהֶן - הָרִי זֶה אֲסוּר, שֶׁהָרִי בְּעַל הַצֵּאֵן קְרוֹב לְשֹׁכֵר וְרַחֹק לְהַפְסֵד (שמחלק רק ברווח). לְפִיכָךְ, אִם קָבַל עָלָיו בְּעַל הַצֵּאֵן שֶׁאִם הוֹקֵרוּ אוֹ הוֹזְלוּ הָרִי הֵן בְּרִשׁוֹתוֹ, אוֹ אִם נִטְרָפוּ הָרִי הֵן בְּרִשׁוֹתוֹ - הָרִי זֶה מִתֵּר. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה.

יג. הַשֵּׁם פְּרָה מִחִבְרוֹ, וְאָמַר לוֹ: 'אִם מֵתָה, הָרִי הִיא עָלַי בְּשִׁלְשִׁים דִּינָרִים, וְאִנִּי אֶעֱלֶה לָךְ סַלַע בְּכָל חֹדֶשׁ' - מִתֵּר, לְפִי שֶׁלֹּא עֲשִׂיָה דָמִים אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה. יד. וּמִשְׁפָּרַת אִשָּׁה לְחִבְרָתָהּ תְּרַנְגְּלַת לִישֵׁב עַל הַבִּיצִים בְּשָׁנֵי [תמורת] שָׁנִי אֲפֻרֹחִים בְּשָׁנָה, וְאִין כָּאֵן חֲשֵׁשׁ רְבִית.

טו. מִי שֶׁהָיָה נוֹשֵׂה בְּחִבְרוֹ אַרְבָּעָה דִּינָרִין שֶׁל רְבִית, וְנִתֵּן לוֹ בְּהֵן חֲפִץ שֶׁשָּׁוָה חֲמִשָּׁה - כְּשִׁמוּצֵיאִין מִמֶּנּוּ, מוּצִיאִין מִמֶּנּוּ חֲמִשָּׁה, הוֹאִיל וּבְחֻבְרַת רְבִית כָּא לְדִדוֹ. וְכֵן אִם נִתֵּן לוֹ בְּהֵן כֶּסֶת אוֹ כְּלִי, מוּצִיאִין מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ הַכְּלִי עֲצָמוֹ וְאוֹתָהּ הַכֶּסֶת עֲצָמָה. הַשְּׁכִיר לוֹ בְּהֵן מְקוֹם שֶׁשָּׁוָה שְׂכָרוֹ שְׁלִשָּׁה דִּינָרִין - כְּשִׁמוּצֵיאִין, מוּצִיאִין מִמֶּנּוּ אַרְבָּעָה, שֶׁהָרִי בְּאַרְבָּעָה שְׂכָר מְקוֹם זֶה מִמֶּנּוּ, וְהָרִי קָבַל עָלָיו.

הַלְכוֹת מְלוּוֹה וְלוֹוֵה פָּרָק ט

א. אִין פּוֹסְקִין [משלמים] עַל הַפְּרוֹת [לפני קבלתם], עַד שֶׁיּוֹצֵא הַשַּׁעַר; יּוֹצֵא הַשַּׁעַר, פּוֹסְקִין - אִף עַל פִּי שְׂאִין [פירות] לָזָה [ללווה], יֵשׁ לָזָה [למישהו אחר, ולא הוֹ

הַלְכוֹת מְלוּוֹה וְלוֹוֵה פָּרָק ח

א. אֲסוּר לְהַרְבּוֹת עַל הַמְּכָר. כִּיּוֹצֵר? הַמּוֹכֵר לְחִבְרוֹ קָרַקַע אוֹ עֲבָדִים אוֹ מְטַלְטְלִין, וְאָמַר לוֹ: 'אִם מֵעַכְשָׁו תִּתֵּן לִי הַדָּמִים, הָרִי הֵן שְׁלֶךְ בְּמֵאָה, וְאִם עַד זְמַן פְּלוֹנִי, הָרִי הֵן שְׁלֶךְ בְּמֵאָה וְעֶשְׂרִים' - הָרִי זֶה אֲבָק רְבִית; שֶׁזֶה דוּמָה כְּמִי שְׁנוֹטֵל עֶשְׂרִים בְּשִׁבִיל שְׁנֵתֵן לוֹ מֵאָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ עַד זְמַן פְּלוֹנִי. וּכְשִׁיתְּבַעֲנוּ בְּדִין, אִינוֹ חֵיב לִתֵּן לוֹ אֶלָּא מֵה שֶׁהָיָה שָׁוָה בְּשַׁעַת הַמְּכָר; אוֹ יִחְזִיר [המוכר יקח בחזרה] מִמְּכָרוֹ מִיָּדוֹ, אִם הָיָה קָנִים. וְכֵן אִם מְכָר לוֹ מְטַלְטְלִין עַד זְמַן פְּלוֹנִי בְּמֵאָה, וְהֵיוּ שְׁוִין בְּשׁוּק לְמִי שֶׁקּוֹנָה בְּמַעוֹתָיו מִיָּד תַּשְׁעִים - הָרִי זֶה אֲסוּר, וְאִינוֹ נוֹתֵן לוֹ אֶלָּא תַשְׁעִים; אוֹ מַחְזִיר מִיָּדוֹ סְחוּרְתּוֹ, אִם הָיְתָה קָיָמָה.

ב. הַלּוֹקֵחַ מִחִבְרוֹ חֲפִץ בְּשִׁוְהוֹ, עַל מְנַת שִׁיתֵּן לוֹ [את] הַתְּמוּרָה הַכֹּסֶפִית] מִכָּאֵן וְעַד שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ - הָרִי זֶה רִשְׁאֵי לוֹמֵר לוֹ: 'תֵּן לִי מִיָּד בְּפָחוֹת, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשׁוּם רְבִית.

ג. חֲבִית שֶׁל יֵין שֶׁהִיא שָׁוָה עֵתָה דִינָר, וּמְכָרָה לוֹ בְּשִׁתִּים עַד הַקִּיץ [ואז ישלמנה], עַל מְנַת שֶׁאִם תִּאָרַע בָּהּ תִּקְלָה, הָרִי הִיא בְּרִשׁוֹת הַמּוֹכֵר עַד שִׁיתְּמַכְנֶנָה הַלּוֹקֵחַ - הָרִי זֶה מִתֵּר; שֶׁאִם אֲבָדָה אוֹ נִשְׁכְּרָה, אִינוֹ מְשַׁלֵּם כְּלוּם; וְאִם לֹא מִצָּא לְמְכָרָה וְלַהֲרִוּיָת בָּהּ, הָיָה לוֹ לְהַחְזִירָה לְבַעֲלֵיהֶם. וְכֵן אִם מְכָרָה לוֹ בְּשִׁתִּים, וְאָמַר לוֹ: 'הִיתֵר עַל הַשְּׁתִּים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ בְּשִׁבִיל שֶׁאֵתָה מְטַפֵּל לְמְכָרָה, וְאִם לֹא תִמְצָא לְמְכָר אוֹתָהּ כְּמוֹ שֶׁתִּרְצָה, הַחְזִירָה לִי' - הָרִי זֶה מִתֵּר; אִף עַל פִּי שֶׁאִם אֲבָדָה אוֹ נִגְנַבָה אוֹ הִתְמִיצָה, תִּהְיֶה בְּרִשׁוֹת הַלּוֹקֵחַ.

ד. הֵיוּ לוֹ פְרוֹת שֶׁאִם יִרְצָה לְמַכְרָן בְּשׁוּק וְלָקַח דָּמֵיהֶן מִיָּד, מוֹכְרָן בְּעֶשְׂרָה, וְאִם תַּבַּע [רצה] אוֹתָן הַלּוֹקֵחַ לְקַנּוֹתָן, וְיִתֵּן הַמְּעוֹת מִיָּד יִקְנֶה אוֹתָן בְּשָׁנִים עֶשֶׂר - הָרִי זֶה מִתֵּר לְמַכְרָן בְּשָׁנִים עֶשֶׂר, עַד שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ; שֶׁאִפְלוּ הִבִּיא זֶה מַעוֹתָיו עֵתָה, בְּשָׁנִים עֶשֶׂר הָיָה קוֹנֶה אוֹתָן. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה.

ה. אֲסוּר לְקַנּוֹת פְּרֵי הַפְּרֹדֶס, קֶדֶם שֶׁיִּגְמַר וְיִתְבַּשֵּׁל; מִפְּנֵי שֶׁזֶה שְׁמוֹכֵר בּוֹזוֹל עֵתָה בְּעֶשֶׂר, הוּא פְּרֵי שֶׁשָּׁוָה עֶשְׂרִים כְּשִׁיּוֹצֵא; נִמְצָאת הַתּוֹסֶפֶת בְּשִׁבִיל הַהַקְפָּה. אֲבָל אִם קָנָה עֶגְלָ בּוֹזוֹל, וְהָיָה אֶצֶל הַבַּעֲלִים עַד שִׁיגְדִיל - הָרִי זֶה מִתֵּר; שֶׁהָרִי אִם מֵת אוֹ כָּחַשׁ, בְּרִשׁוֹת הַלּוֹקֵחַ הוּא; וְהַמִּיתָה דְבָר מְצוּי תָּמִיד.

ו. הַנּוֹתֵן מַעוֹת לְבַעַל הַכֶּרֶם עַל הַשְּׂרִיגִים וְעַל הַזְּמֹרוֹת, וּכְשִׁיּוֹצֵא שְׁוִין בִּיקָר, וְהֵן קוֹנִין אוֹתָן [כעת] בּוֹזוֹל עַד שֶׁיִּיבֹשׁוּ וְיִכְרְתוּ - הָרִי זֶה צְרִיף לְהַפֵּךְ [לטפל] בְּהֵן לְשִׁיָּהּ מִחִבְרָן, שֶׁנִּמְצָא קוֹנֶה אֵילָן לְזְמֹרוֹתָיו. וְאִם לֹא הַפֵּךְ, נִמְצָאוּ הַמַּעוֹת הַלְּוָאָה, וְהֵן לּוֹקְחִין בּוֹזוֹל מִפְּנֵי הַהַקְפָּה, וְאֲסוּר.

ז. שוֹמְרֵי הַשְּׂדוֹת שְׁנוֹתְנִין לָהֶן הַחֲטִים בְּשִׁכְרָן בּוֹזוֹל מִן הַגֶּרֶן - כְּשִׁיּוֹבֵאוּ לַגֶּרֶן, צְרִיכִין לְהַתְּעַסֵּק עִמָּהֶן בְּמִלְאָכָה בַּגֶּרֶן, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַחֲטִים הָאֵלּוֹ שְׁנוֹטְלוֹ, בְּסוּף זְמַן הַשְּׂכִירוֹת. וְאִם לֹא עָשׂוּ כֵן - נִמְצָאת הַשְּׂכִירוֹת אֶצֶל הַבַּעֲלִים כְּמִלְוָה, וְזֶה שֶׁלָּקְחוּ בּוֹזוֹל, מִפְּנֵי שֶׁאֵתְרוּ שְׂכָרָן עַד הַגֶּרֶן.

ושל בעל הבית שלש - פוסק ללקוטות כשער לקוטות; ולא יפסק לבעל הבית, עד שיקבע השער לבעל הבית.

ה. גי'ן שנקבע השער, מתר לו לפסק [לטכס מחיר] על השער הגבוה [פירות רבים בדמים מועטים]. כיצד? היו החטים נמכרות ארבע סאין בסלע, ופסק עמו שיתן לו החטים כשער הזול - אם עמדו אחר פן עשר סאין בסלע, נותן לו עשר סאין; עמדו שלש סאין בסלע - נותן לו ארבע סאין כשער שהיה בשוק, שהרי פסק עמו כשער הגבוה. נתן לו המעות סתם, ולא פסק עמו כשער הגבוה, והזולו - נותן כשער שהיו שוין כשנתן לו המעות; ומי שתור בו, מקבל 'מי שפרע' [קללה למי שאינו עומד בדיבור]. במה דברים אמורים? בפוסק על דעת עצמו. אבל אם היה שליח לאחרים, בין המוכר בין הלוקח - אינו נוטל אלא כשער הזול, או מחזיר את הדמים, ואינו מקבל 'מי שפרע' כשליח; שהרי המשלח אומר לו: 'למקן שלחתיך, ולא לענות' [לקלקל], כמו שבארנו.

ו. היו החטים נמכרות ארבע סאין בסלע, ונטל הדמים שיתן לו חמש בסלע - אם יש לו חטים, מתר. היו לו חטים חוב אצל אחרים, ונטל המעות עד שיגבה חטיו ויתן לו - אסור; שהרי הן מחסרין גביה, וכאלו אינם; והרי זה פקובע זמן, והזולל לו מפני שמקיפו.

ז. היו החטים במדינה ארבע סאין בסלע, ובכפרים שש בסלע - הרי זה מתר לתן סלע לתגר, כדי שיביא לו שש סאין מן הכפר; והוא, שיהיו ברשות הלוקח - אם אבדו בדרך או נגנבו, אבדו לו. ואדם חשוב, אסור לו לעשות זה. ובמיני סחורה - אסור לכל אדם, לפי שאין מיני סחורה מצויין תמיד בפרות.

ח. התמרין שנקנסו לעיר, והרי החטים ארבע סאין בסלע, והזילו ומכרו למכיריהם או לספסריהם חמש בסלע במעות שנתנו להם תחלה כשיקנסו לעיר, עד שיפתחו שקיהם ויקפרו לכל אדם - הרי זה מתר; שאין אלו מוכרין להן בזול מפני שנתנו המעות עתה ולא יקחו אלא לאחר זמן, אלא מפני שמודיעין להם את השער ומסעדין [מסייעים] אותם.

ט. המוליך פרות ממקום למקום - מצאו חברו ואמר לו: 'תנם לי, ואני אעלה לך פרות שיש לי במקום פלוני באותו מקום' - אם יש לו שם, מתר; ואם לאו, אסור. היה מוליך סחורה ממקום למקום - אמר לו: 'תנם לי, ואני אעלה לך דמיה כמו ששנה באותו מקום' - אם היתה ברשות המוכר עד שהגיע לשם, מתר; ואם היתה ברשות לוקח, אסור.

י. הנותן לבעל הגנה דמי עשר קשואין אלו, דמי עשר אבטיחים אלו, והרי הם קטנים, והתנה עמו שיתנם לו כשיגדילו - הרי זה מתר; שהרי הוא מניחם, והם גדלים מאליהם; ואלו קצצם עתה כשהם קטנים, לא היו באים אחרים תחתיהם. וכן כל פיוצא בזה, מדבר שאין בו הפסד ולא חסרון על המוכר.

כריבית]. כיצד? היה השער לחטים קבוע בשוק ארבע סאין בסלע - הרי זה פוסק עמו על מאה סאין, ונותן לו חמש ועשרים סלעים. ואם יתן לו מאה סאה של חטים אחר זמן, בעת שיהיו החטים סאה בסלע - אין בזה רבית כלל, אף על פי שלא היה למוכר חטים כלל בעת שפסק. במה דברים אמורים? בשלא היה לו כלום מאותו המין שפסק עליו. אבל אם היה למוכר מאותו המין - אף על פי שעדין לא נמרה מלאכתו - הרי זה מתר לפסק עליו, אף על פי שעדין לא יצא השער. כיצד? היה הוא תחלה לקוצרים - הרי זה פוסק על החטים, אף על פי שעדין הן גדיש [לפני דישן]; ופוסק על היין, משיכצור הענבים ויתנם בעביט [בור]; ועל השמן, משנתן הזיתים במעטן [מקום לזיתים]; ועל הסיד, משישקענו בכבשן. וכן פוסק על כלי החרש, משיעשה היוצר [האומן] הביצים [חומרי גס] שלהן. במה דברים אמורים? בשעה עפרן לכן. אבל עפר שחר - פוסק על הכלים הנעשין ממנו, אף על פי שלא נעשו, מפני שהוא מצוי לכל; ואף על פי שאין לזה, יש לזה. וכן פוסק על הזבל כל ימות השנה, אף על פי שאין לו זבל, מפני שהוא מצוי תמיד.

ב. כל דבר שהוא מחסר מלאכה אחת או שתיים [לגמור מלאכתו], פוסק עמו עליו. היה מחסר שלש מלאכות - אינו פוסק עליו, אלא אם כן יצא השער; שפיון שהוא מחסר שלש מלאכות - הרי זה כמי שאין לו מאותו המין כלום, וכאלו לא בא לעולם עדין. כיצד? גדיש שהיה מחסר גדישה שייבש, ודישה, וזרה - אינו פוסק עליו; שפיון שהוא מחסר שלש מלאכות - הרי זה כמי שאין לו מאותו המין כלום, וכאלו אינו. היה יבש, ואינו מחסר אלא דישה וזרה - פוסק עליו. ביצים של יוצר שהיו מחסרין לפיפה [צורה ראשונית], ויבוש, והולכה לכבשן, ושרפה, והוצאה - אינו פוסק עליהן. היו יבשין, ואינן מחסרין אלא הולכה לכבשן ושרפה - פוסק עליהן; והוא שיהיה דרך הלוקח להוציא אותן מן הכבשן; אבל אם היה המוכר הוא שמוציא - הרי אלו מחסרין שלש, ואינו פוסק עליהן עד שיצא השער. וכן כל פיוצא בזה.

ג. ההולך לחלב את עזיו, ולגזוז את רחליו, ולרדות את פורתו, ומצאו חברו ואמר לו: 'מה שעזי חולבות מכור לך', 'מה שרחלי גוזזות מכור לך', 'מה שפנתי רודה מכור לך' - הרי זה מתר. אבל אם אמר לו: 'מה שעזי חולבות כף וכך מכור לך בכך וכך', 'מה שרחלי גוזזות כף וכך מכור לך בכך וכך', 'מה שפנתי רודה כף וכך מכור לך בכך וכך' - אסור, אלא אם כן פסק עמו כשער שבשוק. וכן כל פיוצא בזה.

ד. אין פוסקין על שער שבפירות, מפני שאין השער קבוע, אלא על שער המדינה. היו החטים החדשות במדינה ארבע סאין בסלע, וישנות שלש סאין בסלע - אין פוסקין, עד שיצא השער לתדש ולישן. היו החטין של לקוטות [של עניים, שזכו בהן ב'לקוט'] ארבע סאין בסלע,

יום חמישי ט"ו ניסן ה'תשס"ט

הלכות מלוה ולוה פרק י

א. כשם שמותר למוכר לפסק על שער שבשוק - כך מותר ללוות סתם הפרות, ופורעין אותן בלא קביעת זמן על שער שבשוק. כיצד? הנה השער קבוע וידוע לשניהם, ולוה מחברו עשר סאין - חייב להחזיר לו עשר סאין, אף על פי שהוקרו החטים; שהרי בשלוח ממונו, הנה השער ידוע; ואלו רצה - הנה קונה ומחזיר לו, שהרי לא קבע לו זמן. ב. הנה לו מאותו המין שלוח - הרי זה מותר ללוות סתם בלא קביעת זמן, ופורע סתם, אף על פי שעדין לא יצא השער. ואפלו היתה לו סאה אחת, לנה עליה כמה סאין; היתה טפה אחת של שמן או זין, לנה עליה כמה גרבי זין ושמן. לא הנה לו מאותו המין כלום, ולא נקבע שער השוק עדין, או שלא ידעו בשער שבשוק - הרי זה אסור ללוות סאה בסאה. וכן בשאר הפרות - לא ילוה אותן, עד שיצטעה אותן [ישער אותן] דמים. ואם לנה, ולא עשה אותם דמים, והולו - מחזיר לו פרות כמדה שלוח ממונו, או כמשקל; ואם הוקרו, נוטל דמים שהיו שוין בשעת ההלוואה. אף על פי שיש לו מאותו המין, או שהנה השער קבוע בשוק - הרי זה אסור ללוות פרות בפרות, עד זמן קבוע; אלא לנה סתם, ופורע באיזה זמן שיפרע.

ג. לא יאמר אדם לחברו: 'הלוני כור חטים, ואני מחזיר לך כור לגרן' [בזמן הגורן]; אכל אומר לו: 'הלוני עד שיכוב בני', או 'עד שאמצא את המפתח'.

ד. לנה פרות עד זמן קבוע - אם הולו, מחזיר לו פרות בזמן שקבע; ואם הוקרו, נותן לו דמים שהיו שוין בשעת ההלוואה.

ה. מלוה אדם את אריסיו חטים בחטים לזרע [לזורעם בשדה], בין קדם שיירד האריס לשדה, בין אחר שיירד. כמה דברים אמורים? במקום שנהגו שיתן האריס את הזרע, שהרי ביד בעל הקרקע לסלקו כל זמן שלא נתן. אכל במקום שירד בעל הקרקע לתן את הזרע - אם עדין לא ירד האריס, הרי זה מותר להלוותו חטים בחטים; שעדין יש לו לסלקו, נמצא בעת שיירד לשדה, ירד על דעת שיחזיר לו חטים שהלוהו. אכל אחר שיירד לשדה - הואיל ואינו יכול לסלקו, הרי הוא ככל אדם, ואסור להלוותו חטים בחטים לזרע; אכל מלוהו סתם [גלא זמן], על שער שבשוק.

ו. מי שהנה נושה בחברו מעות, ואמר לו: 'תן לי את מעותי, שאני רוצה לקח בהן חטים', אומר לו: 'צא וצטעה אותן עלי כשער של עכשו, ויהיה לך אצלי חטים בהלוואה' - אם יש לו חטים כשעור מעותיו, מותר; ואם אין לו אורו המין, הרי זה אסור; שלא אמרו חכמים שמותר לפסק על שער שבשוק אף על פי שאין לו כלום מאותו המין, אלא בנותן מעותיו לקנות בהן; אכל הרוצה להצמיד הלוואתו על גב הפרות - אסור, עד שיהיו לו פרות. הנה ללוה חטים, וצטעה הלוואתו עליו חטים, וכא אחר זמן ואמר לו:

'תן לי חטי, שאני רוצה למכרן ולקח בדמיהן זין', אומר לו: 'צא וצטעה אותן עלי זין, כשער שבשוק עתה' - אם יש לו זין, הרי זה מותר, ונצטת הלוואתו אצלו זין; ואם אין לו זין, אסור. הרי שלא הנה לו, ועבר והחזיר ההלוואה פרות - אף על פי שקנה פרות אחר כך - אינו חייב לתן לו פרות, אלא נותן לו מעות שהלוהו.

הלכות מלוה ולוה פרק יא

א. המלוה את חברו בפני עדים, או שאמר לעדים: 'היו עלי עדים שאני חייב לך מנה', או 'אתם עדי שאני חייב לנה מנה' - זו היא הנקראת 'מלוה על פה', ואינו צריך לפרעו בעדים; לפיכך, אם טען אחר כך ואמר 'פרעתי' - נשבע הסת [מדרבנן], ונפטר. אכל המלוה את חברו בשטר, צריך לפרעו בעדים; לפיכך, אם טען ואמר: 'פרעתי שטר זה', אינו נאמן, אלא אומרים לו: 'או הבא עדים, או צמד ושלם לו חובו'. לפיכך, האומר לעדים: 'היו עלי עדים שאני חייב לנה מנה' - אין כותבין עדותו ונותנין למלוה; שלא יחזירו [יעשו] עדות על פה מלוה בשטר, עד שיאמר להן הלוה: 'כתבו שטר וחתמו ותנו לו'. ואף על פי שאמר להם כך, צריכין להמלך בו אחר שחתמו בשטר, ואחר כך נותנין השטר ביד המלוה. קנו מידו [בקניו חליפין] שהוא חייב לו מנה - הרי אלו כותבין ונותנין, אף על פי שלא אמר להם 'כתבו'; שסתם קנן - לכתובה עומד, ואינן צריכין להמלך בו.

ב. לנה שכתב שטר בכתב ידו, והעיד בו עדים ונתנו למלוה - הרי זה שטר פשר. וכן אם כתב שטר, אף על פי שאין בו עדים, ונתנו למלוה בפני עדים - הרי זה מלוה בשטר; והוא שיהיה כתב שאינו יכול להזדיף, ויקראו אותו העדים שנמסר בפניהם. ויש מן הגאונים שהורה שצריך לומר לעדים שמסרו בפניהם, 'חתמו והעידו שנמסר בפניכם'.

ג. הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו, ואין שם עדים - אף על פי שהחזק כתב ידו בבית דין, הרי זה כמלוה על פה לכל דבר. ואם טען שפרע - נשבע הסת, ונפטר; ואינו גובה בכתב זה, לא מן היורש ולא מן הלקוחות.

ד. כל מלוה שבשטר - גובה אותה מן היורשין, וגובה אותה מן הלקוחות, כמו שיתבאר. ומלוה על פה - גובה אותה מן היורשין, ואינו גובה אותה מן הלקוחות; לפי שאין לה קול, לפיכך לא יטרף בה. אכל מלוה שבשטר, קול יש לה, והלוקח הפסיד על עצמו, שלא שאל עד שיזע שונכסיו של זה משעבדין במלוה שעליו, שכל נכסי הלוה תחת שעבוד המלוה, מן התורה.

ה. המוכר שדהו בעדים, ויצאת מתחת ידי הלוקח [ע"י בעל חוב של המוכר] - אף על פי שאין שם שטר ביד הלוקח, הרי זה חוזר וטורף מנכסים משעבדים, כמו שיתבאר; שכל המוכר - בפרהסיא מוכר, וקול יש לו.

ו. אין ההלוואה שעל פה נגבית מן היורשין, אלא באחד משלשה דברים אלו: כשהחייב בה מודה, וצוה בחלו

ממון יתומים יוצא שלא פדין [שהרי לא ידע]; שאין כח בתקנת אחרונים [שאחר התלמוד] לחייב בה יתומים.

הלכות מלוה ולוה פ"ק יב

א. אין נפרעין מן הירושין אלא אם כן היו גדולים; אבל יורשין קטנים, אין נפרעין מהן שטר חוב.

ב. אפלו היה בו כל תנאי שבבעולם - לא יפרע בו המלוה כלום, עד שיגדלו היתומים; שמה יש להם ראיה ששוכרין בה את השטר.

ג. היתה המלוה רבית של גוי, שהרי הרבית אוכלת בנכסיהן - מעמידין להם אפיטרופוס, ונוקקין בית דין לנכסיהן, ומזכרין ופורעין החוב. וכן אשה שתבעה כתבתה, בין אלמנה בין גרושה - מעמידין להן אפיטרופוס, ונוקקין משום חן האשה, כדי שיהיה לה כלום [משהו] שתנשא בו האשה לאחר. לפיכך, אם קפצה האשה ונשאת, ואחר כך באת לתבע כתבתה מנכסי יתומים - אין נוקקין לה עד שיגדלו היתומים; שהרי אין לה מזונות, והרי נשאת.

ד. הורו מקצת הגאונים, שאם היו הנכסים כנגד הכתבה בלבד, או פחותין ממנה - שאין נוקקין להן, שהרי אין כאן זכות [רווח] ליתומים; שלא אמרו 'נוקקין לנכסי יתומים להפרע מהן הכתבה', אלא פדי שלא יפחתו הנכסים מן המזונות; וזאת, הואיל והיא נוטלת הכל, מה זכות יש ליתומים הקטנים בדבר זה, עד שנוקקין להן, ולא חשו לחן האשה.

ה. צוה המורישין ואמר: 'תנו מנה לפלוני', או 'תנו שדה לפלוני' - נוקקין, אחר שמעמידין להן אפיטרופוס לטען טענתן. אמר: 'תנו מנה זה לפלוני', או 'שדה זו לפלוני' - נוטנין, ואין צריכים להעמיד להם אפיטרופוס.

ו. נמצאת קרקע שאינה שלהן, אלא טען הטוען שהיא גזל בידי מורישן - נוקקין להם, ומעמידים להם אפיטרופוס לטען ולדון; ואם נמצאת גזולה, מחזירין אותה לבעליה. וכן קטן שתקף בעבדיו [ע"י עבדיו], ויבד לתוף שדה חברו, וכבשה - אין אומרין; עמתין לו עד שיגדיל, אלא מוציאין אותה מידו; ולכשיגדיל - אם יש לו עדים, יביא עדיו.

ז. קרקע שהיתה בחזקת קטנים, וביא אחד וטען שהיא לקוחה לו ממורישם, ויש לו עדים שהחזיק בה ואכלה שני תזקה בחיי אביהם - אין מוציאין אותה מידם, עד שיגדילו; שאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין, והקטן כאלו אינו עומד כאן הוא חשוב. אבל אם הוציא שטר שהיא לקוחה בידי - הרי זה מקיים [מאשר בב"ד] את השטר, ומוציאין אותה מיד אחר שמעמידין להם אפיטרופוס.

ח. כשנוקקין בית דין לנכסי יתומים למכר - שמין את הקרקע, ואחר כך מכריזין עליה שלשים יום רצופין, או שלשים יום שני וחמישי; ומכריזין בבקר ובערב, בשעת הכנסת פועלין ובשעת הוצאת פועלין. וכל מי שרוצה לקנות, יוליף הפועלין לבקר [לבדוק] לו [את טיבה]. וכעת

[קודם שמת] שיש לפלוני עליו חוב עדין. או שהיתה ההלוואה לזמן, ולא הגיע זמן לפרעה; וחקקה היא שאין אדם פורע בתוף זמנו. או שגדוהו עד שיתן, ומת בנדויו. כל אלו גובין מן הירוש בלא שבועה. אבל אם באו עדים שהיה אביהן חיב לזה מנה, או בפנינו הלוהו - אינו גובה מן הירוש כלום, שמה פרעו; שהמלוה את חברו בעדים, אינו צריך לפרעו בעדים. וכן אם הוציא כתב יד אביהן שהוא חיב לו - אינו גובה בו כלום, כמו שבארנו.

ז. לזה שאין לו מטלטלין ויש לו קרקע - אם נודע לבית דין שתלה [הניח] מעותיו בידי אחרים [להתחמק מפרעו], כופין אותו למכר ולתן לבעל חובו. ואם לא נודע להם דבר זה, מחרימין [מטילין חרם סתם] על מי שידע לו מטלטלין, או מי שיש לו מטלטלין ולא יביאם; ואחר כך יורדין לבינונית שבנכסיו, ומגבין לבעל חובו, כמו שיתבאר. במה דברים אמורים? בזמן שנפרעין מן הלוה עצמו. אבל הבא להפרע מן הירוש, בין קטן בין גדול - לא יפרע מן המטלטלין, אפלו היו מקדין או מלוה אצל אחרים; שהמטלטלין אינן תחת שעבוד בעל חוב מן התורה.

ח. מצוה על היתומים לפרע חוב אביהן מן המטלטלין שהניח. ואם לא רצה הירוש לתן, אין כופין אותו; ואם תפש בעל חוב מחיים, גובה מהן. טען שמחיים תפשתי, והירוש טען שאחר מיתה תפש - על הירוש להביא ראיה, או ישבע המלוה שפך וכף הוא חיב לו; ויכול לטען עד כדי דמיהן [שוויין], וכולל בשבועתו שמחיים תפש. היו הדברים שתפש שטרות [חוב], וטען שהן משפון בידי על חובו, ושמחיים תפש - על המלוה להביא ראיה שמחיים תפש; ואם לא הביא - יחזיר לירושין, מפני שאינו טוען לקנות גופן [של שטרות] אלא לראיה שבהן.

ט. יתומים שגבו קרקע בחוב שהיה לאביהן אצל אחרים - יש לבעל חוב של אביהם לחזר ולגבות אותה מהן, שהרי קרקע זו של אביהם היא.

י. ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות [שיחזיר לו מעותיו אם יגבו אותה], וזקף [החשיב] שמעון דמי השדה עליו מלוה לראובן, ומת ראובן, וביא בעל חוב של ראובן לטרף משמעון השדה, ופיסו שמעון במעות והלף לו - הדין נוטן, שגבאו יורשי ראובן, ויתבעו שמעון במלוה שזקף עליו; שהרי אינה משתעבדת לבעל חוב של ראובן. לפיכך, אם היה שמעון פקח - נוטן להם הקרקע שלקח מראובן במלוה שזקף על עצמו, וחוזר וטרף אותה מהם מפני המעות שנתן לבעל חובו של ראובן כדי שלא יטרף אותה ממנו; שהרי באחריות לקחה מראובן.

יא. כתבו הגאונים האחרונים בלן, שהיה בעל חוב גובה מטלטלין מן הירושין; וכן דיני ישראל בכל בית דין שבועולם. אבל במערב היו פותכין בשטרי חובות, שיש לו לגבות מן הקרקע ומן המטלטלין, בין בחייו בין אחר מותו; ונמצא גובה לפי תנאי זה יותר מן התקנה [גובין מטלטלין אפילו כשיש קרקע]. ויסיק [תיקון] גדול עשו בדבר - שמה לא ידע הלוה בתקנה זו [של הגאונים], ונמצא

ג. מלנה שבא לבית דין, והביא משכון בידו, ואמר: 'זה משכוננו של פלוני הוא, ואני רוצה למכרו ולהפריע חובי' - אין בית דין נזקקין לו, עד שיבוא לנה ויטען [טענתו]; שאם רצה לומר 'לקוח [קנוני] הוא בידו', אומר. ומשיאין לו עצה למכרו בפני עדים, כדי שידע הלנה בכמה נמכר. וכן המלנה את חברו על המשכון, ומת הלנה והמלנה, בין שמת לנה תחלה, בין שמת מלנה - הואיל והוא נפרע ממה שמתת ידו, ואלו רצה [יכול] לומר 'לקוח הוא בידו' - הרי זה נשבע בנקיטת חפץ [קדוש] ונוטל, כדרך כל הנשבעין ונוטלין. ומפני מה אינו נשבע הסת [מדברנו]? לפי שאינו נשבע על עצמו של משכון, אלא על הממון שלוקח; שאילו אמר על עצמו של חפץ זה: 'אתה מכרתו לי', אתה נתתו לי במתנה - הנה נשבע הסת ונפטר. אבל אם היו שם עדים שחפץ זה משכון בידו, ולא ידעו על כמה - אינו יכול לטל אלא בשבועה. והואיל ואין שם עדים, ויכול לומר 'שלי הוא' - נאמן לומר 'יש לי עליו כף וכך'. וכן בשבועה עצמה שהיה נשבע, אם היו שם עדים שהוא משכון - שאין אומרים 'מגו' לפטרו משבועה אלא לפטרו מממון, שלא יחזיר המשכון עד שיטל מה שטען.

ד. המלנה את חברו על המשכון, ואבד או נגנב בלא אגס, שהרי המלנה חייב בדמי המשכון, כמו שבארנו, ואמר המלנה: 'סלע הלוייתך עליו, ושני דינרין היה שנה', ולנה אומר: 'סלע הלוייתני עליו, וסלע היה שנה' - הרי המלנה נשבע תחלה שבועת השומרין שאינו ברשותו, והלנה נשבע הסת שהיה שנה כנגד החוב, ויפטר. אמר המלנה: 'סלע הלוייתך עליו, ושני דינרין היה שנה', והלנה אומר: 'סלע הלוייתני עליו, ושלושה דינרין היה שנה' - ישבע המלנה תחלה שאינו ברשותו, ואחר כך ישבע הלנה כמה היה שנה, שהרי הודה במקצת, וישלם הדינר. אמר הלנה: 'סלע הלוייתני עליו, ושתיים היה שנה', והמלנה אומר: 'סלע הלוייתך עליו, וסלע היה שנה' - ישבע המלנה שאינו ברשותו, ויכלול בשבועתו שהיה המשכון כנגד החוב. אמר הלנה: 'סלע הלוייתני עליו, ושתיים היה שנה', והמלנה אומר: 'סלע הלוייתך עליו, ושתיים היה שנה', ויכלול שלא היה שנה יתר על חמשה דינרין, וישלם דינר. 'סלע הלוייתך עליו, ושני דינרין היה שנה', והלנה אומר: 'איני יודע דמיו' - ישבע מלנה שאינו ברשותו, ויכלול בשבועתו ששני דינרין היה שנה, וישלם הלנה שאר החוב; שהרי הוא יודע בנדאי שהוא חייב לו, ואינו יודע אם פרעו אם לא פרעו. 'סלע הלוייתני עליו, ושתיים היה שנה', והמלנה אומר: 'איני יודע דמיו' - ישבע המלנה שאינו ברשותו, ויכלול שאינו יודע שדמיו יתר על החוב אפילו בפרוטה אחת, ויפטר; שהרי לא חייב עצמו בכלום. אבל אם אמר המלנה: 'יודע אני שהיה שנה יתר על החוב, אבל איני יודע כמה הוא' - הרי זה משלם כל מה שטען הלנה בלא שבועה, כפי שאמר: 'חמשים יש לך בידו, וחמשים איני יודע' - שהוא מחייב שבועה ואינו

שמכריזין, מסימין [מציינים] את השדה במצריה [גבוליה], ומודיעין כמה היא פה [שווה], ובכמה היא שומה [מוערכת בברי"ד], ומפני מה רוצין למכרה, אם להגבות לבעל חוב או לכתבת אשה; לפי שיש מי שרוצה [מעדיף] לתן לבעל חוב, ויש מי שרוצה להגבות לאשה.

ט. כשפותבין האדרכתא [אישור גביה] על נכסי תומים, בין גדולים בין קטנים, כותבין בה: 'והפרנו שהנכסים האלו הם של פלוני המת'. ואם לא כתבו כן, הרי האדרכתא פסולה; ואין אוכלין בה פרות, אפלו מאחר ששלמו ההקדשות.

י. בית דין שמכרו שלא בהכרזה - נעשו כמי שטעו בדבר [המפורש] משנה, וחוזרין ומוכרין בהכרזה. ובית דין שמכרו, האחריות [אם ימצא שאינה שלהם] על התומים. יא. ובית דין שהכריזו כראוי, ובדקו יפה יפה, ודקדקו בשומא - אף על פי שטעו ומכרו שנה מנה במאמים, או שנה מאמים במנה - הרי מכרן קים. אבל אם לא בדקו בשומא [בהערכה], ולא כתבו אגרת בקרת [אישור השומא], שהיא דקדוק השומא וההכרזה, וטעו והותירו שתות [שישית] או פחתו שתות - מכרן בטל; פחות משתות, מכרן קים. וכן אם מכרו הקרקע בעת שאינן צריכין להכריז עליה, וטעו ופחתו שתות או הותירו שתות - מכרן בטל, אף על פי שהכריזו. פחות משתות - מכרן קים, אף על פי שלא הכריזו; שאינן צריכין הכרזה באותה העת. וזו היא העת שאינן צריכין הכרזה: בעת שימכרו קרקע לקבורה, או למזון האשה והבנות, או לתן מנת [מס] המלך - אין צריכין הכרזה, לפי שהדבר נחוי. וכן בית דין שמכרו דברים שאין צריכין הכרזה, וטעו בשתות - מכרן בטל; פחות משתות, מכרן קים. ואלו הן הדברים שאין מכריזין עליהן: העבדים, והשטרות, והמשטלטין. העבדים, שמא ישמעו ויברחו; והשטרות והמשטלטין, שמא יגנבו. לפיכך, שמין אותם בבית דין, ומוכרין אותן מיד. ואם השוק קרוב למדינה [לעיר], מוליכין אותן לשוק.

יום שישי ט"ז ניסן ה'תשס"ט

הלכות מלנה ולנה פרק יג

א. מלנה שבא להפריע בשטר שבגדו שלא בפני לנה - אם יכולין בית דין לשלח אליו ולהודיעו, עד שיצמד עמו בדין - שולחין ומודיעין לו. ואם אי אפשר להודיעו במהרה - אומרים למלנה שישבע ויטל מנכסיו, בין מן הקרקע בין מן המשטלטין; ואין חוששין לשובר [שמא ללווה יש שטר פרונו]. ודין זה - תקנת חכמים הוא, כדי שלא יהיה כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חברו והולך ויושב לו במדינה אחרת, ונמצא נועל דלת בפני לוי.

ב. שלש ראיות צריף להביא לבית דין, ואחר כך יפרע שלא בפניו: ראיה ראשונה, לקים [לאשר בברי"ד] השטר שבגדו; ראיה שנייה, שבפעל חובו במדינה אחרת ואינו מצוי בכאן לעמד עמו בדין; ראיה שלישית, שאילו נכסים של פלוני הלנה הן.

שפָּרְעוּ, וְרַבּוּתֵי הוֹרֵי שְׁלֵא יִשְׁבַּע הַמְּלֹאָה, אֲלֵא אִם כֵּן טַעַן עָלָיו הַלְוֵה שִׁפְרָעוּ בְּלִבְד, שִׁהְרֵי הוֹדָה בְּשִׁטְר [שְׁכַשְׁר הוּא], וְלִפְרָעוֹן הוּא עוֹמֵד; אֲבָל כָּל אֱלוֹ הַטְּעָנוֹת, לֹא כָּל הַיְמָנוּ לְבַטֵּל שִׁטְר מְקַיֵּם, אֲלֵא יִשְׁלַם, וְאַחֵר כִּף יִטְעַן עַל הַמְּלֹאָה בְּמֵה שִׁיִּרְצָה - אִם יוֹדָה, יִחְזִיר לוֹ, וְאִם כִּפֹּר, יִשְׁבַּע הֶסֶת. וְלִזְה דַּעֲתֵי נוֹטָה.

ד. הַמוֹצֵיא שִׁטְר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ - מְלֹאָה אוֹמֵר: 'לֹא נִפְרַעְתִּי כְּלוּם, וְלִזְה אוֹמֵר: 'פְּרַעְתִּי מִחֲצָה', וְהַעֲדִים מְעִידִים שִׁפְרָעוּ כְּלוֹ - נִשְׁבַּע הַלְוֵה וְנוֹתֵן מִחֲצָה, שִׁהְרֵי הוֹדָה בְּמִקְצָת; וְאִינוּ כְּמִשִּׁיב אֲבָדָה [שְׁהָרֵי יִכַּל לְסַמּוֹךְ עַל הַעֲדִים וְלִיפְטֹר], מִפְּנֵי שְׁאִימַת הַשִּׁטְר עָלָיו. וְאִין הַמְּלֹאָה גוֹבֵה מִחֲצָה אֲלֵא מִכְּנֵי הַחוֹרִין, שִׁהְרֵי הַלְקוּחוֹת אוֹמְרִין: 'אִינוּ עַל הַעֲדִים נִסְמָךְ, וְהָרֵי בְּטָלוּ שִׁטְר זֶה'.

ה. הוֹצֵיא עָלָיו שִׁטְר חוֹב שְׁאִינוּ יָכוֹל לְקַיְמוֹ [לְאִמַּחַת אוֹתוֹ], וְאָמַר הַלְוֵה: 'אֲמַת שְׁאִנִּי פְּתַכְתִּי שִׁטְר זֶה, אֲבָל פְּרַעְתִּיו, אוֹ 'אֲמַנָּה הוּא, אוֹ 'כְּתַבְתִּי לְלוֹת בּוֹ וְעֵדִין לֹא לְוִיתִי, וְכָל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה - הוֹאִיל וְאִם רָצָה, אָמַר: 'לֹא הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם, וְהָרֵי מִפְּנֵי נִתְקַיֵּם - הָרֵי זֶה נֶאֱמַן, וְיִשְׁבַּע הֶסֶת וְיִפְטֹר. וְאִם קָיְמוּ הַמְּלֹאָה אַחֵר כִּף בְּבֵית דִּין, הָרֵי הוּא כְּשִׁפְרָעוֹ שִׁטְרוֹת.

ו. הוֹצֵיא עָלָיו שִׁטְר מְקַיֵּם, וְאָמַר הַלְוֵה: 'שִׁטְר מְזַיֵּף הוּא, וּמֵעוֹלָם לֹא כְּתַבְתִּיו, אוֹ 'שִׁטְר אֲמַנָּה הוּא, וְאָמַר הַמְּלֹאָה: 'כֵּן הִדְבָרִים, אֲבָל שִׁטְר כָּשֵׁר הָיָה לִי עָלָיו וְאֲבָד' - אָף עַל פִּי שִׁהַמְּלֹאָה, הוּא שִׁשְׁבַר אֶת שִׁטְרוֹ, וְאֱלוֹ רָצָה, אָמַר: 'אִינוּ מְזַיֵּף, שִׁהְרֵי נִתְקַיֵּם בְּבֵית דִּין - אִינוּ גוֹבֵה בּוֹ כְּלוּם, אֲלֵא נִשְׁבַּע הַלְוֵה הֶסֶת וְנִפְטֹר; שִׁהְרֵי זֶה הַשִּׁטְר כְּתָרֵשׁ הוּא חֲשׂוֹב. ז. שִׁטְר שְׁלֹנָה בּוֹ וּפְרָעוֹ - אִינוּ חוֹזֵר וְלִזְה בּוֹ, שִׁכְבַּר נִמְחַל שִׁעְבּוּדוֹ וְנִעֲשָׂה כְּתָרֵשׁ.

ח. הַמוֹצֵיא שִׁטְר חוֹב מְקַיֵּם עַל חֲבֵרוֹ, וְאָמַר לוֹ הַלְוֵה: 'יְהֵאֵל פְּרַעְתִּיךָ, וְאָמַר לוֹ הַמְּלֹאָה: 'כֵּן הָיָה, אֲבָל חֲזַרְתִּי וְהַחֲזַרְתִּי לָךְ הַמְּעוֹת, וְהַלְוִיתִי אוֹתְךָ פַּעַם שְׁנִיָּה' - הָרֵי בְּטַל הַשִּׁטְר; שִׁשְׁבַר שִׁפְרָעוֹ, הָרֵי הוּא כְּתָרֵשׁ. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: 'הַחֲזַרְתִּי לָךְ הַמְּעוֹת, מִפְּנֵי שְׁלֵא הָיוּ טוֹבוֹת, עַד שִׁפְתַּחֲלִיפִם' - לֹא בְּטַל הַשִּׁטְר, וְעֵדִין שִׁעְבּוּדוֹ קַיֵּם.

ט. הוֹצֵיא עָלָיו שִׁטְר מְקַיֵּם שִׁישׁ לוֹ עָלָיו מְנָה, וְאָמַר לוֹ: 'יְהֵאֵל פְּרַעְתִּיךָ בְּפָנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וּכְבֹּאוּ אֵלָיו וְהַעֲדוּ שִׁפְרָעוֹ, אֲבָל לֹא הִזְכִּיר לוֹ הַשִּׁטְר, וְאָמַר לוֹ הַמְּלֹאָה: 'כֵּן הוּא שִׁפְרָעְתָּ, אֲבָל חוֹב אַחֵר פְּרַעְתָּ שֶׁהָיָה לִי אֲצִלְךָ' - הָרֵי בְּטַל הַשִּׁטְר. בְּמֵה דְבָרִים אֲמורִים? בְּשֶׁהַעֲדוּ שִׁנְתָן לוֹ כְּתוּרַת פְּרָעוֹן. אֲבָל אִם רָאוּהוּ נוֹתֵן לוֹ מְעוֹת, וְלֹא יָדְעוּ אִם נָתַן כְּתוּרַת פְּרָעוֹן, אוֹ כְּתוּרַת פְּקוּדוֹן, אוֹ כְּתוּרַת מִתְנָה - אִם אָמַר בְּעַל הַשִּׁטְר: 'לֹא הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם' - הָרֵי זֶה הַחֲזֹק כְּפָרָן, וּבְטַל הַשִּׁטְר. וְאִם אָמַר: 'פְּרָעוֹן שָׁל חוֹב אַחֵר הָיוּ' - הָרֵי זֶה נֶאֱמַן, וְנִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מֵה שִׁבְשִׁטְר; שִׁהְרֵי לֹא פְּרָעוֹ בְּעֵדִים, וּמִתוֹךְ שִׁיכּוֹל לוֹמַר 'מִתְנָה נִתְּנָם לִי, נֶאֱמַן לוֹמַר 'פְּרָעוֹן שָׁל חוֹב אַחֵר הֵם'. אָמַר לוֹ הַלְוֵה: 'יְהֵאֵל שִׁטְר חוֹב זֶה, דְּמֵי שוֹר שִׁלְקַחְתִּי מִכֶּךָ הוּא, וְאִתָּה גְבִיתָ אֶת דְּמֵי בְּשָׂרוֹ, וְאָמַר לוֹ בְּעַל הַשִּׁטְר: 'כֵּן, אֲנִי גְבִיתִי דְּמֵי

יָכוֹל לְהִשְׁבַּע, כְּמוֹ שִׁיִּתְבָּאֵר. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים [לְהַטִּיל חֲרָם סַתָּם] עַל מִי שִׁטְעַן שִׁטְר.

ה. הַמְּלֹאָה אֶת חֲבֵרוֹ, וְקָבַע לוֹ זְמַן לְפָרְעוֹ - אָף עַל פִּי שְׁלֵא קָנוּ מִיָּדוֹ [בְּקַיְוָה], אִינוּ יָכוֹל לְתַבְּעוֹ עַד סוֹף הַזְּמַן; בֵּין בְּמְלֹאָה עַל פֶּה, בֵּין בְּמְלֹאָה בְּשִׁטְר, בֵּין שֶׁהַלְוֵהוּ עַל הַמְּשֻׁכּוֹן, בֵּין שְׁמַת לוֹה, בֵּין שְׁמַת מְלֹאָה. וְסַתָּם מְלֹאָה - שְׁלִשִּׁים יוֹם, בֵּין בְּשִׁטְר בֵּין עַל פֶּה בֵּין עַל הַמְּשֻׁכּוֹן. וְאִם הַתְּנָה שִׁיִּתְבַּע בְּכָל עַת שִׁיִּרְצָה - יֵשׁ לוֹ לְתַבְּעוֹ בְּיוֹמוֹ, שִׁתְּנָאֵי מְמוֹן הוּא.

ו. טַעַן הַמְּלֹאָה וְאָמַר: 'הַיּוֹם סוֹף הַזְּמַן שִׁקְבַּעְתִּי, וְהַלְוֵה אוֹמֵר: 'עַד עֲשֶׂרָה יָמִים קְבַעְתָּ' - הַלְוֵה נִשְׁבַּע הֶסֶת. וְאִם הָיָה שֵׁם עַד אֶחָד שְׁהַיּוֹם סוֹף זְמַנוֹ - הָרֵי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, כְּשִׁפְרָעוֹ הַטְּעָנוֹת. זֶה אוֹמֵר: 'חֲמִשָּׁה יָמִים נִשְׁאָר מִן הַזְּמַן, וְזֶה אוֹמֵר: 'עֲשֶׂרָה' - אוֹמְרִין לְמְלֹאָה: 'הִמַּתָּן עַד סוֹף הַחֲמִשָּׁה', וְיִשְׁבַּע הֶסֶת שִׁנְשִׁיבָר עוֹד חֲמִשָּׁה יָמִים.

ז. הִיתָה הַמְּלֹאָה בְּשִׁטְר, וְטַעַן הַלְוֵה שִׁזְמַן קְבַעְתָּ לִי - יִרְאֶה לִי שִׁישְׁבַע בְּעַל הַחוֹב הֶסֶת שְׁלֵא קָבַע לוֹ זְמַן, וְיִטַּל מִיָּד.

ח. הַמְּלֹאָה נִתְּנָה לְהַתְּבַע בְּכָל מְקוֹם. כִּיִּצַּד? הַמְּלֹאָה אֶת חֲבֵרוֹ בִּישׁוּב, וְתַבְּעוֹ בְּמִדְבָּר - אִינוּ יָכוֹל לְדַחֲתוֹ, אֲלֵא חֲבִיב לְפָרַע לוֹ בְּכָל מְקוֹם שִׁיִּתְבַּעְנוּ. כִּי הַלְוֵה לְפָרַעוֹ בְּמִדְבָּר, הִרְשׁוֹת בְּיַד הַמְּלֹאָה: אִם רָצָה, מְקַבֵּל; וְאִם רָצָה, אוֹמֵר לוֹ: 'אִינוּ נִפְרָע אֲלֵא בִישׁוּב, כְּדָרְךָ שִׁנְתִּי לָךְ, וְהָרֵי הֵן בְּרִשׁוֹתָ עַד שִׁיִּפְרָעְנוּ בִישׁוּב.

הַלְכוֹת מְלֹאָה וְלוֹה פֶּרֶק יז

א. הַפּוֹגֵם אֶת שִׁטְרוֹ [מִדַּה שְׁפֹרַע חֲלָקוֹ], אוֹ שִׁעַד אֶחָד מְעִיד עַל שִׁטְרוֹ שֶׁהוּא פְּרוּעַ, וְהִבָּא לְפָרַע שְׁלֵא בְּפָנֵי הַלְוֵה, וְהַטּוֹרֵף מִיַּד הַלּוֹקֵחַ, וְהַנְּפָרַע מִן הַיּוֹרֵשׁ בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל - לֹא יִפְרַע אֲלֵא בְּשְׁבוּעָה כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה; וְאוֹמְרִין לוֹ כְּשִׁיִּתְבַּע: 'הַשִּׁבַּע, וְאַחֵר כִּף תִּטַּל'. וְאִם הָיָה הַחוֹב לְזְמַן קְבוּעַ, וְתַבְּעוֹ בְּזְמַנוֹ - נִפְרַע שְׁלֵא בְּשְׁבוּעָה; עֵבֶר זְמַנוֹ, לֹא יִגְבֶּה אֲלֵא בְּשְׁבוּעָה.

ב. הַתּוֹבֵעַ אֶת חֲבֵרוֹ לְפָרְעוֹ, וְטַעַן הַלְוֵה שִׁפְרָעוֹ שִׁטְר זֶה אוֹ מִקְצָתוֹ, וּבְעַל הַשִּׁטְר אוֹמֵר: 'לֹא פְּרַעְתָּ כְּלוּם' - אוֹמְרִין לוֹ: 'שְׁלֵם לוֹ'. טַעַן הַלְוֵה וְאָמַר: 'יִשְׁבַּע לִי שְׁלֵא פְּרַעְתִּי וְיִטַּל' - מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ שְׁלֵא נִפְרַע כְּלוּם, אוֹ שְׁלֵא פְּרָעוֹ אֲלֵא כִּף וְכָךְ, וְאַחֵר כִּף יִטַּל; וְאִם הָיָה הַמְּלֹאָה תַלְמִיד חֲכָמִים, אִין נִזְקָקִין לְשְׁבוּעָתוֹ.

ג. הוֹצֵיא עָלָיו שִׁטְר מְקַיֵּם [מֵאוֹשֵׁר בְּבִי"ד], וְהַלְוֵה טוֹעַן וְאוֹמֵר: 'שִׁטְר מְזַיֵּף הוּא, וּמֵעוֹלָם לֹא כְּתַבְתִּי שִׁטְר זֶה, אוֹ שִׁטְעַן שִׁחֹב זֶה רַבִּית הוּא אוֹ אֲבַק רַבִּית, אוֹ שִׁטְעַן שֶׁהוּא שִׁטְר אֲמַנָּה [עַדִּין לֹא קִיבַל הַלוֹאוֹתוֹ], אוֹ שִׁטְעַן: 'כְּתַבְתִּי לְלוֹת וְעֵדִין לֹא לְוִיתִי' - כְּלוֹל שֶׁל דְּבָר: טַעַן טַעֲנָה שְׁאִם הוֹדָה בָּהּ בְּעַל הַשִּׁטְר, הָיָה הַשִּׁטְר בְּטַל, וְהַמְּלֹאָה עוֹמֵד בְּשִׁטְרוֹ וְאוֹמֵר שְׁזָה שִׁטְר טוֹעַן, וְאָמַר הַלְוֵה: 'יִשְׁבַּע לִי וְיִטַּל' - הָרֵי זֶה מִחֲלָקַת בֵּין הַגְּאוֹנִים: יֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שִׁחֲבִיב בְּעַל הַשִּׁטְר לְהִשְׁבַּע כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה, כְּמִי שִׁטְעַן עָלָיו

שהלנהו - הרי זה צריך לפרעו בעדים, מפני התנאי. טען הלנה ואמר לו: וכן עשיתי, ופרעתיך בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת הים, או 'מתו' - הרי זה נאמן, ונשבע שבועת הסת שפרעו, ונפטר. וכן אם אמר לו: 'אל תפרעני אלא בפני תלמידי חכמים', או 'בפני רופאים', ואמר לו: 'בפניהם פרעתיך, ואותן העדים שפרעתיך בפניהם מתו', או 'הלכו להן למדינת הים' - הרי זה נאמן, ונשבע שבועת הסת ונפטר. אבל אם אמר לו: 'אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני', ואמר לו: 'פרעתיך בפני אחרים, ומתו' או 'הלכו למדינת הים' - אינו נאמן; שמפני טענה זו התנה עליו ואמר לו: 'אל תפרעני אלא בפני ראובן ושמעון' שהם עומדין עמו, כדי שלא ידחה אותו ויאמר 'בפני אחרים פרעתי, והלכו להם'.

ב. יש נסחאות מן התלמוד שכתוב בהן, שהאומר לחברו 'אל תפרעני אלא בעדים', ואמר לו 'פרעתיך בפני פלוני ופלוני, והלכו להן למדינת הים' - אינו נאמן. וטעות סופרים היא; ולפיכך טעו המורים, על פי אותן הספרים. וכבר חקרתי על הנסחאות הישנות, ומצאתי בהן שהוא נאמן. והגיע לידי במצרים מקצת תלמוד לישן כתוב על הגוילים, כמו שהיו כותבין קדם לזמן זה בקרוב מחמש מאות שנה, ושתי נסחאות מצאתי מן הגוילים בהלכה זו, ובשניהם כתוב: "ואם אמר 'פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להן למדינת הים', נאמן". ומפני טעות זו שארעה למקצת הספרים, הורו מקצת גאונים, שאם אמר לו 'אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני', ופרעו בפני אחרים - שאינו נאמן, אף על פי שהביא העדים שפרעו בפניהם. וגם זו טעות גדולה. והדין האמת, שאם באו עדים שפרעו בפניהם - נפטר, ואין כאן מקום חשש. גם ההוראה הזאת, על פי ספריהם שכתוב בהן באותו שאמר לחברו 'פרעני בפני עדים ששנו הלכות' [תלמידי חכמים], 'והלך ופרעו בפני עדים', וזו טעות סופרים היא. ומצאתי בגוילים פתוב, 'אזל פרעיה ביניה לבין דיליה' [בינו לבין עצמו]. אף על פי שהספרים המגהיין כמו שאמרנו, כף יראה מדין התלמוד. ועוד, דברים של דעת הן; וכי מה היה לו לעשות - אמר לו: 'אל תפרעני אלא בעדים', פרעו בעדים; וכי יש לו לאסר את העדים בבית הסהר כל ימיהם, שלא ילכו? ועוד, אם מתו, מה יעשה? נמצא זה פורע פעם אחר פעם לעולם, עד שיביא עדים. אם בן הוא, נעשת עדות זו בשטר, ונמצא זה, כיון שאמר לו 'אל תפרעני אלא בעדים', נעשת מלוה בשטר; ואין מי שעלה זה על לבו. אבל ודאי אם אמר לו 'בפני פלוני ופלוני' - הוא הפסיד על עצמו, שפרע בפני אחרים והלכו להן; אבל אם באו והעידו שפרעו, אין כאן בית מחוש. וכזה ראוי לדון ולהורות.

ג. התנה המלוה על הלנה, שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא פרעו - הרי זה נוטל בלא שבועה, אף על פי שטען שפרעו. ואם הביא עדים שפרעו, אינו נוטל כלום.

מחוב אחר שהיה לי אצלך - הואיל והודה מעצמו שדמי השור הוא החוב, ומדמיו נפרע - בטל השטר, ואף על פי שאין עדים עליו שפרע מדמיו; וישבע הלנה הסת שפרעו. וכן כל כיוצא בזה.

י. הוציא עליו שטר חוב בעד אחד, והלנה טען: 'פרעתי' - הרי זה מחיב שבועה [עפ"י עד אחד] ואינו יכול לשבע [לא מחכישו], ומשלים. טען ואמר: 'ישבע לי שלא פרעתי', (הרי זה נשבע; שאפלו היה בשטר שני עדים, ואמר: 'ישבע לי שלא פרעתי') - הרי זה ישבע, כמו שבארנו. **יא.** וכן הורו רבותי, שהכופר במלוה על פה בבית דין, ובא עד אחד שלנה - הרי זה ישבע שבועת התורה. חזר ואמר: 'פן היה, לויתי ופרעתי', או 'מחל לי', או 'נתחייב לי ממקום אחר' - הרי זה מחיב שבועה ואינו יכול להשבע, ומשלים.

יב. מי שטען שפרע השטר, ואמר: 'ישבע המלוה ויטל' - אומרים לו: 'הבא מעותי, ואחר כך ישבע ויטל'. אם אין לו כלום לשלם - משביעין אותו בתקנת הגאונים שאין לו; ולכשתגיע ידו, ויתן לבעל חובו, ישבע שלא פרעו, ואחר כך יתן לו.

יג. מי שהיה לו חוב על חברו בשטר, ואבד השטר והרי העדים קמין - אף על פי שקנו מידו [במנין], וטען שפרע - הרי זה נשבע הסת. והורו רבותי, שאפלו היה החוב לזמן, ועדין לא הגיע זמנו להפרע - הואיל וכתבו לו שטר ואין בידו שטר, והלנה טוען 'פרעתי' - נאמן, ונשבע הסת שפרעו; שאנו חוששין שמה פרעו, ולפיכך קרע השטר או שרפו. וכן הורו, שאפלו היה השטר יוצא מתחת ידי אחר, והלנה טוען: 'ממני נפל אחר שפרעתי' - אף על פי שהוא בתוך זמנו, נשבע הסת ונפטר; שפיון שאין השטר ביד המלוה, אין שם חזקה.

יד. שנים שהיו אוחזין בשטר - המלוה אומר: 'שלי הוא, והוצאתי להפרע בו ממך', והלנה אומר: 'פרעתי, וממני נפל' - אם היה השטר שכיול לקימו, זה ישבע שאין לו בדימים אלו פחות מחצים, וזה ישבע שאין לו בהן פחות מחצים, וישלם הלנה מחצה. ואם אינו יכול לקימו - ישבע הלנה הסת שפרעו, ויגלה לו.

טו. האומר לחברו: 'מנה יש לי בידך', והלה אומר: 'אין לך בדי כלום', או שאמר 'פרעתיך' - אמר לו התובע: 'השבע לי הסת', אמר לו הנתבע: 'והלא שטר יש לך עלי, ואתה רוצה להשביע אותי תחלה, ואחר כך תוציא השטר הפרוע ותגבה בו' - אומרים לו: 'הבא השטר'. אמר המלוה: 'אין לי עליו שטר מעולם', או 'שטר היה לי ואבד' - הורו רבותי שאומרים למלוה: 'בטל כל שטר שיש לך קדם זמן זה, ואחר כך תשביעוהו הסת, או התרם חרם סתם, ולך ובקש עד שתמצא השטר'.

הלכות מלוה ולוה פרק טו

א. המלוה את חברו בעדים, ואמר לו: 'אל תפרעני אלא בעדים' - בין שאמר לו בשעת הלואה, בין שאמר לו אחר

[באותו מעמד], וקבל [הסכים] לוי, ונמצא ראובן עני, ואין לו מה שיגבה ממנו - הרי לוי חוזר בחובו על שמעון, שזה הטענה. ואם ידע לוי שהוא עני, או שהיה עשיר באותה שעה והעני - אינו יכול לחזור בו, שהרי קבל טען לוי שהיה ראובן עני, והטענה, ושמעון אומר: 'עשיר היה, והעני' - יראה לי שעל שמעון להביא ראיה, ואחר כך יפטר מחוב לוי; לא יהיה אלא [כאילו יש] שובר בקדו - אומרין לו: 'קיים שוברך, והפטר'.

ד. כבר בארנו בהלכות מקח וממכר, שראובן שלא היה לו אצל שמעון כלום, והיה ראובן חייב ללוי מנה והמתנהו [הפנהו לגבות] אצל שמעון [בהסכמתו] - אף על פי שהמתנהו במעמד שלשתן, לא קנה. ואם רצה שמעון שלא יתן, לא יתן; ואם נתן - חוזר וגובה מראובן, שהרי על פי נתן. וכן אם רצה לוי לחזור בו, ולומר: 'איני רוצה לגבות משמעון' - חוזר וגובה חובו מראובן; ואף על פי שנופרע מקצת משמעון, חוזר וגובה השאר מראובן.

ה. חנוני שהיה נותן לבעל הבית מן התנות כל מה שיירצה בתורת הלואה, ומקיפו [נותן בהקפה] עד שיתקבץ הכל [סכום מסויים] ופורע לו, ואמר לו בעל הבית: 'תן לפועלי סלע', או 'לבעל חובי מנה שיש לו אצלי, ואני אתן לך', והרי החנוני אומר 'נתתי', והפועל או בעל חוב אומר 'לא לקחתי' - הרי הפועל או בעל חוב נשבע [שלא קיבלו], ונוטל מבעל הבית חובו; וכן החנוני נשבע [שנתן] ונוטל מבעל הבית מה שטען שנתן, שהרי הוא אומר לו לתן. והפועל נשבע במעמד החנוני, וכן החנוני נשבע במעמד הפועל או בעל חוב, כדי שיבטלו [יתביישו] זה מזה. וכן כל פיוצא בזה. ושבועה זו תפנת חכמים היא בנקיטת חפץ, מפני שבאין שניהן לטל. לפיכך, אם מת החנוני, נוטל בעל חוב שלא בשבועה; וכן אם מת הפועל או בעל חוב, נוטל החנוני שלא בשבועה; שהרי אין בעל הבית מפסיד כלום, ואינו משלם אלא תשלום אחד.

ו. החנוני אומר: 'אתה אמרת לתן לזה', או 'צוית לי ואמרת אם יבוא פלוני תן לו', ובעל הבית אומר: 'לא אמרתי לך' - הרי בעל הבית נשבע הסת ונפטר, והחנוני עושה דין עם זה שנתן לו. וכן אם אמר החנוני לבעל הבית המקיפו [מוכר בהקפה]: 'כתוב בפנקסי שיש לי אצלך מנה', ובעל הבית אומר: 'איני יודע' - נשבע בעל הבית הסת שאינו יודע, ונפטר, כדין כל טוען על חברו לכל דבר; ואין בזה תפנת חכמים.

ז. ראובן שהוציא שטר חוב שיש ללוי על שמעון, וטען שלוי נתנו לו בכתיבה ומסירה [וממילא קנאו], ואבד השטר שהקנהו בו, או שטען שהקנהו לו על גב [אגב הקניית] הקרקע - הרי זה גובה אותו משמעון, הואיל ויצא מתחת ידו. טען שמעון שפרע ללוי, ואמר 'ישבע לי' - ישבע לו, ואחר כך יגבה ראובן. הודה לו שפרע, ישלם לוי לראובן. טען לוי שלא מכר ולא נתן שטר זה - נשבע הסת ונפטר.

ד. התנה עליו שיהיה המלוה נאמן בשני עדים - אף על פי שהביא עדים שפרעו, הרי זה גובה ממנו בלא שבועה, שהרי האמינו בשני עדים; ואפילו הביא מאה עדים שפרעו בפניהם, שהשנים כמאה. אבל אם אמר לו: 'הרי אתה נאמן עלי כשלשה' - הואיל וירד למנין - אם פרעו בפני ארבעה, הרי זה פרוע. זה שהאמין המלוה בשני עדים, מה תהיה תפנתו כשיפרע? יקרע השטר, או יעיד ויצהיר בפני עדים זה המלוה על עצמו שבטל כל שטר שיש לו על פלוני, או יעיד על עצמו שלא בפני הלואה שקבל כל חוב שיש לו אצל פלוני.

ה. הרי שפרעו, וטען המלוה שלא נפרע, וחזר ופרעו פעם שניה מפני התנאי [שיאמין לו כדלעיל] - הרי הלואה חוזר ותובע את המלוה בדין, ואומר לו: 'כך וכך אתה חייב לי, מפני שפרעתיך שתי פעמים'; אם הודה, ישלם; ואם כפר, ישבע שבועת הסת על כך שלא פרעו אלא פעם אחת. וכן כל פיוצא בזה.

ו. התנה הלואה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר 'פרעתי' - אינו גובה בשטר זה, לא מן הירוש ולא מן הלוקח [מהלווה]. ואפילו אמר לזה 'לא פרעתי' - אין המלוה טורף בשטר זה מן הלוקחות; שמא יעשו קנוניא [תחבולה] על נכסיו של זה. טען הלואה בשטר זה ואמר: 'פרעתיך מקצתו', והמלוה אומר: 'לא פרעתי כלום' - משלם המקצת שהודה בו, ונשבע שבועת הסת, שהרי האמינו. ואם התנה עליו שיהיה נאמן בלא שבועת הסת, אינו נשבע.

ז. התנה המלוה שיהיה גובה בלא שבועה, הרי זה גובה ממנו בלא שבועה. אבל אם בא לגבות מירוש, ישבע ואחר כך יגבה; ואם התנה שיגבה אף מן הירוש בלא שבועה, גובה בלא שבועה. וכן אם התנה שיגבה מן העדית - גובה מן העדית אף מן הירושין, שכל תנאי שפדמון קיים. בא לגבות מן הלוקח [מן הלווה] - לא יטרף אלא בשבועה, שאין זה מתנה לאבד ממון חברו.

שבת קודש י"ז ניסן ה'תשס"ט

הלכות מלוה ולוה פ"ק טז

א. החוב באחריות הלואה, עד שיפרענו ליד המלוה או ליד שלוהו. אמר לו המלוה: 'זרק לי חובי והפטר', וזרקו לו ואבד או נשרף קדם שיגיע ליד המלוה - פטור. אמר לו: 'זרק לי חובי בתורת [כחוקין] גטין' - היו המעות קרובין ללוה, הרי הן עדין באחריותו; היו קרוב למלוה, נפטר הלואה. מחצה על מחצה - אם אבדו משם או נגבבו, משלם הלואה מחצה.

ב. היה ראובן חייב לשמעון מנה, ואמר ללוי: 'הולך לשמעון מנה זה שאני חייב לו' - אם בא לחזר [לקחת הכסף בחזרה], אינו חוזר; והוא חייב באחריותו, עד שיגיע המנה לשמעון. החזיר לוי את המנה לראובן - שניהם חייבין באחריותו, עד שיגיע ליד שמעון כל חובו.

ג. ראובן שהיה חייב לשמעון מנה, ואמר שמעון לראובן: 'מנה שיש לי בידך, תנהו ללוי', והיו שלשתן עומדין

שלא נפרע אביהן כלום. ואם עבר הדגן והשביע יורשי מלוגו, וגבו את חובן - אין מוציאין מידן. לפיכך, שטר חוב של יתומים הבאים להפרע מן היתומים שמת אביהן הלוגה תחלה - אין קורעין אותו, ואין מגבין בו: אין גובין בו, שאין אדם מוריש שבוועה לכניו כמו שבארנו; ואין קורעין אותו, שמא יבוא דגן שידון בו ויוציא בו.

ד. אפלו היה שם ערב, ומת הלוגה תחלה - לא יפרעו יורשי המלוגה מן הערב; שאם תאמר יפרעו מן הערב, הרי הערב חוזר ונפרע מיורשי לוגה.

ה. אין דגין מדין זה לכל הדומה לו; אלא הרי הפוגם את שטריו (מודה שפרוע חלקו) ומת - אף על פי שאינו גובה אלא בשבוועה, הרי בניו נשבעין 'שלא פקדנו אבא, ולא צוננו אבא, ולא מציינו בין שטרותיו של אבא שקל השטר הזה פרוע'; וגובין את שאר השטר, בין מן הלוגה בין מיורשיו.

ו. יורש שבא לגבות מן היורש, ואמרו יורשי לוגה: 'אמר לנו אבא, לא לוייתי חוב זה' - הרי יורשי המלוגה גובין שלא בשבוועה; שקל האומר 'לא לוייתי', כאומר 'לא פרעתי'. וכן מלוגה שבא להפרע מיורשי לוגה, ואמרו: 'אמר לנו אבא, לא לוייתי חוב זה' - הרי זה גובהו בלא שבוועה, ואפלו האמינו בשטר כל זמן שאמר 'פרעתי'; שקל האומר 'לא לוייתי', כאומר 'לא פרעתי'.

ז. יורש שבא להפרע מן הלוגה בשטר שיש בו נאמנות ללוגה כל זמן שאמר 'פרעתי' - הרי הלוגה נשבע הסת שפרעו לשטר זה ונפטר, אף על פי שלא כתב לו ויהי אתה נאמן על יורשי; שעקר השטר, על תנאי זה היה. אם התנה עליו שיהיה נאמן בלא שום שבוועה - אינו נשבע אפלו ליורשי מלוגה.

ח. יורש קטן שהיה שטר חוב לאביו, ויצא עליו שובר אחר מיתת אביו - אין קורעין את השטר, ואין מגבין בו עד שיגדלו היתומים; שמא שובר מזיף הוא, ולפיכך לא הוציאו הלוגה בחיי האב.

ט. המוציא שטר חוב על חברו, והיה פתוח בכבל, מגבהו ממעות בכבל; היה פתוח בארץ ישראל, מגבהו ממעות ארץ ישראל - מה שאין פן בכתבה. לא היה בשטר שם מקום, והוציאו בכבל - גובה בו ממעות בכבל; הוציאו בארץ ישראל, גובה בו ממעות ארץ ישראל. בא לגבות בו ממעות המקום שהוציא בו השטר, וטען הלוגה שהמעות שאני חיב לו מכסף שהוא פחות מזה המטבע - ישבע המלוגה ויטל. היה בו כסף סתם - מה שיירצה לוגה, יגבהו. מכאן אתה למד, ששטר שאין בו שם מקום שנכתב בו, כשר לכל דבר. והוא הדין לשטר שאין בו זמן כלל, שהוא כשר, אף על פי שעדות זו אין אתה יכול להזמה. אין מדקדקין בדיני ממונות בדרישה וחקירה, כמו שיתבאר, כדי שלא תנעל דלת בפני לוי. ולפיכך, שטרי חוב המאחרין [תאריכם מאוחר מיום כתיבתם] כשרין, אף על פי שאין יכול להזמן, כמו שיתבאר במקומו.

ח. שטר שהיה ביד שלישי [אדם שלישי], והוציאו מתחת ידו בבית דין, ואמר 'פרוע הוא' - נאמן, אף על פי שהשטר מקים [מאושר בבי"ד]; ושאלו רצה, היה שורפו או קורעו. וכן אם מת השלישי, ונמצא כתב יוצא מתחת ידי השלישי ששטר זה המנח אצלו פרוע - הרי זה פרוע, אף על פי שאין עדים על הכתב. אבל כתב שיצא מתחת ידי המלוגה ששטר פלוני פרוע - אפלו היה בכתב ידי המלוגה, אינו אלא כמשחק.

ט. היו עדים על הכתב [שאצל המלווה, שהחוב פרוע] - אם היו מקימין [בדוקים בבי"ד], הרי השטר פרוע. ואם אין עליו קיום, ישאלו העדים החותמין על זה השובר: אם לא ידעו, או שאין העדים מצויין - הואיל ומתחת ידי המלוגה או מתחת ידי יורשיו יצא - אין השובר כלום.

י. נמצא השטר בין שטרות פרועין - הרי זה פרוע, ואף על פי שאין עדים על הכתב הנמצא. וכן אם נמצא כתוב בגופו של שטר, בין מלפניו בין מאחוריו ואפלו בקצתו [קצהו], ששטר זה פרוע או נפרע ממנו כך וכך - עושין על פי הכתב, אף על פי שאין על הכתב עדים, ואף על פי שיצא מתחת ידי המלוגה; ושאלו לא נפרע, לא היה כותב על השטר.

יא. המוציא שטר [של אחרים] בין שטרותיו, ואין ידוע מה טיבו [אם פרוע] - יהיה מנח עד שיבוא אלגהו.

יב. האומר לכניו: 'שטר בין שטרותי פרוע, ואני יודע אינה הוא' - שטרותיו בלן פרועין; נמצא לאחד [ללווה] שם שנים, הגדול פרוע והקטן אינו פרוע. אמר לחברו: 'שטר יש לך בדי פרוע' - הגדול פרוע, והקטן אינו פרוע; 'חוב לך בדי פרוע' - כל שטרות שיש לו עליו, בלן פרועין.

הלכות מלוגה ולוגה פרק יז

א. מלוגה שמת, ובא היורש לתבע את הלוגה בשטר שעליו, ואמר: 'פרעתי את אביו', והיורש אומר: 'אני יודע' - אומרין לו: 'עמד ושלם לו'. אמר: 'ישבע לי' - הרי זה נשבע בנקיטת חפץ, 'שלא פקדנו [הודיענו] אבא על ידי אחר, ושלא אמר לנו אבא כפיו, ושלא מציינו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע', וגובה.

ב. מת הלוגה אחר שמת המלוגה, ובא היורש להפרע מן היורש - לא יפרע אלא בשבוועה; ואומר לו [ליוורש] תחלה: 'השבע שלא פקדנו אבא, ושלא אמר לנו אבא, ולא מציינו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע'. ואפלו היה היורש קטן המטל בעריסה כשמת מורישו - הרי זה נשבע ונטל. ואם צוה המלוגה בשעת מיתתו ששטר זה אינו פרוע - יפרע היורש בלא שבוועה, אפלו מן היורש.

ג. מת הלוגה תחלה, ואחר כך מת המלוגה - אין יורשי מלוגה נוטלין מיורשי לוגה כלום; שבשעה שמת הלוגה, נתחב המלוגה להשבע ואחר כך יטל, כמו שבארנו; וכבר מת, ואין אדם מוריש שבוועה לכניו, שאינן יכולין להשבע

ה. עשה עבדו היפותיקי ומכרו - הרי בעל חוב גובה ממנו, מפני שיש לו קול [מתפרסם השיעבוד]. עשה שורו היפותיקי ומכרו, אין בעל חוב גובה ממנו; וכן שאר המטלטלין, מפני שאין להן קול.

ו. עבד שעשהו רבו היפותיקי, ושתרו - אף על פי שכתב לו: 'לא יהיה לך פדיון אלא מזה', יצא לחרות; וכן אם הקדישו; שהחמץ [שמעובד לגוי] והשחרור וההקדש מפקיעין מיד השעבוד; והרי בעל חוב חוזר וגובה חובו מן הלוה, וכותב עליו שטר [חדש] בחובו, וטורף מזמן זה [המעודכן של] השטר. ולמה הוא חייב לשלם? מפני שגם לאבד ממון חברו, וכל הגורם להזיק - משלם, כמו שבארנו במקומו. וכופין את רבו השני לשחררו, מפני תקון העולם, שלא ימצאנו בשוק, ויאמר לו: 'עבדי אתה'.

ז. המקדיש נכסיו - אין בעל חוב יכול לטרוף מן ההקדש, שההקדש מפקיע השעבוד. וכשפודין הקרקע מיד ההקדש, אומדין כמה אדם רוצה לתן בשדה זו, על מנת שינתן לבעל חוב את חובו, ולאשה כתבטה; לפי שכשתפדה ותצא לחלין ביד הלוקח - יבוא בעל חוב ויטרף אותה, או האשה בכתבטה, כמו שבארנו בערכין. ח. בעל חוב שבא לטרוף [משדה שמכר הלווה] - אם יש מעות ללוקח, יכול לסלקו ולתן לו דמי מה שהוא טורף; וחוזר הלוקח, ותובע למוכר. ואם עשה אותה היפותיקי, אינו יכול לסלקו בדרמים.

ט. ראיבן שהיה חייב לשמעון מאתים זוז, והיו לו שתי שדות, ומכר אחת מהן ללוי במנה, וחזר ומכר לו השנייה במנה, וכא שמעון וטרף האחת במנה, וחזר לטרוף השנייה במנה הנשאר לו, והביא לוי מאתים ואמר לו: 'אם תרצה להיות השדה שטרפת שומה לך בכל המאתים שיש לך, הרי מוטב; ואם לאו, הילך מאתים של חובך והסתלק' - הדין עם לוי. רצה שמעון, ועמד בה - אף על פי שקבלה במאתים, אין לוי חוזר ותובע ראיבן אלא במנה.

י. מת ראיבן, והניח שדה אחת שנה מאה, וכא שמעון וטרפה, ונתנו לו היתומים מאה מן המטלטלין שהניח אביהם וסלקוהו - הרי זה חוזר וטורף אותה בשאר חובו; שמאה שנתנו לו - מצוה עשו, שמצוה על היתומים לפרע חוב אביהן. ואם אמרו לו: 'אלו המאה דמי השדה שטרפת', אינו יכול לחזר ולטרוף אותה פעם אחרת בשאר חובו.

הלכות מלוה ולוה פרק יח

א. המלוה את חברו סתם, הרי כל נכסיו אחראין וערכאין [משועבדים] לחוב זה. לפיכך, כשיבוא לגבות, תובע את בעל חובו תחלה: אם מצא עמו נכסים, בין מטלטלין בין קרקעות - גובה מהן ברצון הלוה; ואם לא נתן הלוה מדעתו, מגבין אותו בית דין. לא הספיק לו כל הנמצא כנגד שטר חובו - הרי זה גובה מכל הקרקעות שהיו ללוה, אף על פי שהן עתה מכורין לאחרים או נתונים במתנה; הואיל ומכר הלוה או נתן אחר שנשתעבד בחוב זה, הרי זה מוציא מיד הלוקוחות או מיד בעלי המתנות; וזה הוא הנקרא 'טורף'. במה דברים אמורים? בקרקעות שהיו לו בעת שלוה. אבל נכסים הבאין לו לאחר שלוה - לא נשתעבדו לבעל חוב, ואינו טורף. ואם התנה עליו שכל נכסים שיקנה יהיו משעבדין להפרע מהן, וקנה אחר שלוה ומכר או נתן - הרי בעל חוב טורף מהן.

ב. אין כל הדברים האלו אמורין, אלא בקרקע. אבל המטלטלין, אין עליהן אחריות; אפלו מטלטלין שהיו לו בעת שלוה, שמכרן לשעתו - אין בעל חוב טורף אותן. הקנה לבעל חובו כל המטלטלין על גב הקרקע שיש לו, להיותו נפרע מן הכל - הרי זה טורף מאותן המטלטלין; והוא שיתכתב לו בשטר חובו: 'שהקניתי לך מטלטלין שיש לי על גב הקרקע שיש לי, שלא כאסמכתא [הבטחה מוגזמת שאינה בלב שלם], ושלא כטפסי השטרות' [טיוטות]. וכן אם כתב לו: 'שכל נכסים שאני עתיד לקנות, בין קרקעות בין מטלטלין, הרי הן משעבדין לך להפרע מהן, והמטלטלין קנויין לך על גב הקרקעות להפרע מהן, שלא כאסמכתא, ושלא כטפסי השטרות' - הרי זה טורף אף מן המטלטלין שקנה הלוה לאחר שלוה; שכל תנאי שבממון קנס.

ג. עשה שדהו היפותיקי [שיעבוד] לבעל חובו, או לאשה בכתבטה, והוא שיתכתב להן: 'מכאן תגבו, ושטפה נהר - הרי זה גובה משאר נכסים, וטורף אותן; ואם התנה עמו שלא יהיה לו פדיון אלא מזו, אינו גובה משאר נכסים. וכן אם לוה ממנו, ופרש [בשטר] שאין לו עליו אחריות - הרי זה אינו גובה מן המשעבדין לעולם.

ד. העושה שדהו היפותיקי לבעל חוב או לאשה בכתבטה, ומכרה - הרי זו מכורה; וכשיבוא בעל חוב לגבות - אם לא ימצא נכסים בני חורין, יטרף אותה. במה דברים אמורים? בשמכרה לשעתה [עד שיגבה בעל חוב]; אבל מכרה ממפר עולם, אינה מכורה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"א-י"ז ניסן ה'תשס"ט

רבינו ל'מדרו: 'אל תפשת רשע עד'. ואפלו עד כשר שידע בחברו שהוא רשע, ואין הדינין מפירין רשעו - אסור לו להעיד עמו, אף על פי שהיא עדות אמת; מפני שמצטרף עמו, ונמצא זה הכשר השית ידו עם הרשע עד שנתקבלה

יום ראשון י"א ניסן ה'תשס"ט

הלכות עדות פרק י

א. הרשעים פסולין לעדות מן התורה, שנאמר: "אל תפשת ידך עם רשע, להיות עד חמס"; מפני השמועה [ממשה

וכן סוחרים שביעית - והם בני אדם שיושבין בטלים, וכיין שבאה שביעית [שמיטה], פושטים זרועותיהן, ומתחילין לשא ולתן בפרות; שחזקת אלו, שהם אוספין פרות שביעית ועושין בהם סחורה. וכן המשחק בקביה - והוא, שלא תהיה לו אמנות אלא היא - הואיל ואינו עוסק בישוב העולם, הרי זה בחזקת שאוכל [מתפרנס] מן הקביה, שהוא אבק [מעין] גזל. ולא בקביה בלבד אמרו, אלא אפלו בקלפי אגוזים וקלפי רמונים. וכן לא יונים בלבד אמרו, אלא אפלו הממירים בבמה תיה ועוף, ואמרו: 'כל הקודם את חברו או כל הנוצח את חברו, יטל בעליו את שניהם', וכן כל פיוצא בשחוק זה - והוא, שלא תהיה לו אמנות אלא שחוק זה - הרי הוא פסול. וכל אלו פסולין מדבריהם.

ה. אריס [העובד בשדה תמורת יבול] שלקח דבר מועט מן הפרות שבפרו [הקדימו להתבשל] בימי ניסן וימי תשרי, קדם שתגמר מלאכתם - אף על פי שלקח שלא מדעת בעל השדה - אינו גנב, וכשר לעדות; שאין בעל השדה מקפיד על זה. וכן כל פיוצא בזה.

יום שני י"ב ניסן ה'תשס"ט

הלכות עדות פרק יא

א. מי שאינו לא במקרא, ולא במשנה, ולא בדרך ארץ - הרי זה בחזקת רשע, ופסול לעדות מדבריהם; שכל מי שיגיד עד פה, תזקה שהוא עובר על רב העברות שיבואו לידו.

ב. לפיכך, אין מוסרין [- ממניס ל -] עדות לעם הארץ, ואין מקבלין ממנו עדות; אלא אם כן החזק שהוא עוסק במצוות ובגמילות חסדים, ונוהג בדרך הישרים, ויש בו דרך ארץ - מקבלין עדותו, אף על פי שהוא עם הארץ, ואינו לא במקרא ולא במשנה.

ג. נמצאת אומר: כל תלמיד חכמים בחזקת כשר, עד שיפסל; וכל עם הארץ בחזקת שהוא פסול, עד שיחזק שהוא הולך בדרך הישרים.

ד. וכל מי שקבל עדות עם הארץ קדם שתהיה לו תזקה זו, או קדם שיבואו עדים ויעידו שהוא נוהג במצוות ובדרך ארץ - הרי זה הדייט, ועתיד לתן את הדין; שהרי מאבד ממנו ישראל על פי רשעים.

ה. וכן הבזויין, פסולין לעדות מדבריהם; והם האנשים ההולכין ואוכלין בשוק לפני כל העם, ובגון אלו שהולכין ערמים בשוק בעת שהם עוסקין במלאכה מגולת, וכיוצא באלו שאינן מקפידין על הבשת; שכל אלו חשובין ככלב, ואינן מקפידין על עדות שקר. ומכלל אלו, האוכלין צדקה של גוים בפרהסייה - אף על פי שאפשר להם שיונו מהן בצנעה - מבזין עצמן לכה, ואינן חוששין. כל אלו פסולין מדבריהם.

ו. מה בין פסול לעדות מן התורה, לפסול לעדות מדבריהם? שפסול מן התורה שהעיד - עדותו בטלה, אף על פי שלא הכריזו עליו [שהוא פסול] בכתיבנסיות ובכתיב מדרשות. והפסול מדבריהם, צריך הכרזה. לפיכך, כל

עדותו. ואין צריך לומר, עד כשר שהוא יודע בעדות לחברו, וידע שהעד השני שעמו עד שקר - שאסור לו להעיד, שנאמר: "אל תשת ירך עם רשע".

ב. איזה הוא רשע? כל מי שעבר עברה שחביבין עליה מלקות - זהו רשע, ופסול לעדות; שהרי התורה קראה למחייב מלקות רשע, שנאמר: "והיה אם בן הכות הרשע". ואין צריך לומר למחייב מיתת בית דין שהוא פסול, שנאמר: "אשר הוא רשע למות".

ג. עבר על עברה שחביבין עליה מלקות מן התורה, הרי זה פסול מן התורה; ואם היה החיוב שבה מדבריהם [מדרבנן], הרי זה פסול מדבריהם. כיצד? אכל בשר בהמה בחלב, או שאכל נבלות ושקצים וכיוצא בהן, בין לתאבון [למאלות תאוותו] בין להקעים [את הקבה], או שחלל את יום טוב ראשון, או שלבש שעטנז, שהוא שוע [מעורב צמר ופשתן ומסורק] או טווי [החוטים מצמר ופשתן] או נזו [ארוג מצמר ופשתן] - הרי זה פסול לעדות מן התורה. אבל אם אכל בשר עוף בחלב, או שחלל את יום טוב שני של גליות, או שלבש בגד צמר שאבד בו חוט של פשתן וכיוצא בו - הרי הוא פסול לעדות מדבריהם. וכבר מנינו כל עברה ומצוה דברים עליה מלקות; וכבר נתבאר בכל מצוה ומצוה דברים שאסורין מן התורה, ודברים שאסורין מדבריהם.

ד. ועוד יש שם רשעים שהם פסולין לעדות, אף על פי שהן בני תשלומין ואינן בני מלקות; הואיל ולוקחין ממון שאינו שלהן בחמס - פסולין, שנאמר: "כי יקום עד חמס" - בגון הגנבים והגזלנים - אף על פי שהחזיר, הרי הוא פסול לעדות מעת שגנב או גזל. וכן עד זומם - אף על פי שהזומם בעדות ממון, ושלם - הרי זה פסול מן התורה לכל עדות. ומאימתי הוא נפסל? מעת שהעיד בבית דין, אף על פי שלא הוים על אותה עדות אלא אחר כמה ימים. וכן המלוה ברבית - אחד הלוה, ואחד המלוה - שניהן פסולין לעדות: אם רבית קצוצה [- קבועה מראש] עשו, הרי הם פסולין לעדות מן התורה; ואם אבק [- מעין] רבית עשו, הרי הן פסולין מדבריהם [מדרבנן]. וכן כל העובר על גזל של דבריהם, הרי הוא פסול מדבריהם. כיצד? החמסנים, והן הלוקחים קרקע או מטלטלין שלא ברצון הבעלים - אף על פי שנותנין הדמים, הרי אלו פסולין מדבריהם. וכן הרועים - אחד רועה בהמה דקה, ואחד רועה בהמה גסה של עצמן - הרי אלו פסולין; שחזקתן פושטין ידיהן בגזל, ומניחין בהמתן לרעות בשדות ופרדסים; ולפיכך סתם רועה פסול. ומגדלי בהמה דקה בארץ ישראל, פסולין; אבל בחוצה לארץ, כשרין. ומתיר לגדל בהמה גסה, בכל מקום. וכן המוכסין [- שקנו מהמלך זכות המיסים] - סתמן פסולין; מפני שחזקתן לקח יותר מדבר הקצוב להן בדין המלכות, ולוקחין היתר לעצמם. אבל גבאי מנת [גובי מס] המלך, סתמן כשרין; ואם נודע שלקחו אפלו פעם אחת יתר מן הראוי להן לגבות - הרי אלו פסולין. וכן מפריחי יונים בישוב - פסולין, מפני שחזקתן שגזולין יונים של אחרים בחנם.

נבלה או בעל בעילה אסורה - אינו נפסל, עד שיהיה שם שני עדים; שאין אדם משים את עצמו רשע. לפיכך, ראובן שהעיד עליו שמעון שהלך ברבית, והעיד לוי ואמר: 'לי הלך ברבית' - הרי ראובן נפסל בעדות שמעון ולוי; אף על פי שהודה לוי שלכה ברבית, אינו משים עצמו רשע; ונאמן על ראובן, ואינו נאמן על עצמו. וכן מי שהעיד שפלוני רבעו, בין באנסו של נרבע בין לרצונו - הוא ואחר מצטרפין להרגו. 'פלוני בא על אשתי' - הוא ואחר מצטרפין להרגו, אכל לא להרגה (כי הוא קרובה). וכן כל פיוצא בזה. 'פלוני רבע את שורי' - הוא ואחר מצטרפין להרגו, שאין אדם קרוב אצל ממונו.

ג. שנים שהעידו על אחד שהוא פסול בעברה מאלו העברות, וכאו שנים והעידו שעשה תשובה וחר בו או שלקה - הרי זה כשר. אכל אם באו שנים והכחישום, ואמרו: 'לא עשה עברה זו ולא נפסל' - הרי זה ספק פסול; לפיכך לא יעיד, ואין מוציאין ממונו בעדותו, ולא ידון - עד שיודע שעשה תשובה.

ד. כל מי שנתחייב מלקות - בין שלקה בבית דין, חזר לכשרותו. אכל שאר פסולי עדות, שהן פסולין משום ממונו שחמסו או גזלו - אף על פי ששלמו, צריכין תשובה, והרי הן פסולין עד שיודע שחזרו בתשובה מדרך הרעה.

ה. מאימתי חזרת מלוי ברבית? משיקרעו את שטריהם (של ריבית) מעצמם, ויחזרו חזרה גמורה, שלא ילוו ברבית אפלו לגוים.

ו. מאימתי חזרת המשחקין בקביה? משישברו את פסיפסיהן (קוביות המשחק) מעצמן, ויחזרו בהם חזרה גמורה, שלא יעשו ואפלו בחנם.

ז. ומאימתי חזרת מפריחי יונים? משישברו את הפלים שצדין בהם, ויחזרו בהם חזרה גמורה, שאפלו במדבר לא יהיו עושין.

ח. מאימתי חזרת סוחרי שביעית? משתגיע שביעית אחרת, ויבדקו. ולא חזרת דברים בלבד, אלא כותב: 'אני פלוני בן פלוני כנסתי מאתים זוז מפרות שביעית, והרי הם נתונים במתנה לעניים'.

ט. מאימתי חזרת המועל בשבועות (החשוד להשבע לשקר)? משיבוא לבית דין שאין מפירין אותו, ויאמר להם: 'חשוד אני', או יתחייב שבועה בבית דין שאין מפירין אותו בממונו חשוב (סכום גדול), וישלם ולא ירצה להשבע. וכן טבח שהיה בודק (סכיניו והריאות) לעצמו ומוכר, ויצאת טרפה מתחת ידו, שהרי הוא בכלל אוקלי טרפה, שהם פסולין לעדות - הרי זה פסול לעדות, עד שיראה ממעשיו שנחם על רעתו, וילבש שחרים ויכסה שחרים וילך למקום שאין מפירין אותו, ויחזיר אבנה בדבר חשוב (בשווי גדול), או יוציא טרפה מתחת ידו בדבר חשוב.

י. וכן עד זומם שהלך למקום שאין מפירין אותו, ונתנו לו ממונו חשוב להעיד בשקר, ולא רצה - הרי זה עשה תשובה, וחר לכשרותו. וכן כל פיוצא בזה.

עדות שהעיד קדם שהכריזו עליו - מקבלין אותה, כדי שלא לאבד זכות העם; שהרי לא ידעו בו שהוא פסול, ואין פסולו אלא מדבריהם.

ז. עד אחד נאמן באסורין (לברר איסור), אף על פי שהוא פסול לשאר עדיות; שהרי רשע בעברה ששחט - שחיטתו כשרה, ונאמן לומר 'בהלכה שחטתי'. אכל החשוד על דבר - אינו נאמן על שלו (אם האיסור הנדון שלו), אכל נאמן הוא על של אחרים;

ח. לפיכך, החשוד על דבר - יש לו לדון בו ולהעיד בו לאחרים; חזקה אין אדם חוטא כדי שיהנו אחרים. כיצד? נאמן עם הארץ לומר: 'פרות פלוני מעשרין הן'; ונאמן הנחשד למכר בשר בכור לומר: 'בשר זה שמוכר פלוני חלין הוא'; וכן כל פיוצא בזה משאר האסורין. לפי שאימת האסורים על הרשעים, ואין אימת הממון עליהם. ט. מלכי ישראל - לא מעידין, ולא מעידין עליהן; שהם בחזקת אלמים בעלי זרוע, ואין נכנעין תחת על הדגנים. אכל כהן גדול - מעידין עליו, ומעיד הוא למלך בבית דין הגדול, כמו שבארנו.

י. המוסרין, והאפיקורוסין, והמנינים, והמשמדים - לא הצרכו חקמים למנות אותם בכלל פסולי העדות; שלא מנו אלא רשעי ישראל, אכל אלו המורדין והפופרין - פחותין הן מן הגוים; שהגוים - לא מעלין ולא מורדין, ויש לחסידיהם חלק לעולם הבא; ואלו - מורדין ולא מעלין, ואין להן חלק לעולם הבא.

יום שלישי י"ג ניסן ה'תשס"ט

הלכות עדות פרק יב

א. כל הנפסל בעברה - אם העידו עליו שני עדים שעשה עברה פלונית, אף על פי שלא התרו בו ואינו לוקה - הרי זה פסול לעדות. במה דברים אמורים? בשעבר על דברים שפשוט (מפורסם) בישראל שהם עברה - כגון שגשבע לשקר או לשוא, או גזל, או גנב, או אכל נבלה וכיוצא בה; אכל אם ראוהו עדים עובר על דבר שקרוב העושה להיות שוגג - צריכין להזהירו, ואחר כך יפסל. כיצד? ראוהו קושר או מתיר בשבת - צריכין להודיעו שזה חלול שבת, מפני שרב העם אינן יודעין זה. וכן אם ראוהו עושה מלאכה בשבת או ביום טוב - צריכין להודיעו שהוא שבת, שמא שוכח הוא. וכן המשחק בקביה תמיד, או מי שנעשה מוכס (הקונה זכות המס מהמלך) או גבאי (גובה מס המלך) שמוסיף לעצמו - צריכין העדים להודיעו שהעושה דבר זה פסול לעדות; שרב העם אינן יודעין דברים אלו. וכן כל פיוצא בזה. כללו של דבר: כל עברה שהדברים מראים לעדים שזה ידע שהוא רשע, ועבר בידון - אף על פי שלא התרו בו, הרי זה פסול לעדות, ואינו לוקה.

ב. אין אדם נפסל בעברה על פי עצמו. כיצד? הרי שבא לבית דין, ואמר שגנב או גזל או לנה ברבית - אף על פי שמשלם על פי עצמו, אינו נפסל. וכן אם אמר שאכל

יום רביעי י"ד ניסן ה'תשס"ט

הלכות עדות פָּרָק יג

א. הַקְרוֹבִים פְּסוּלִין לְעֵדוּת דִּין תּוֹרָה, שְׁנַאֲמַר: "לא יומתו אבות על בנים, ובנים לא יומתו על אבות". מפי השמועה [ממשה רבינו] לְמַדוּ, שְׁבַכְלָל לָאוּ זֶה, שְׁלֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל פִּי בָנִים, וְלֹא בָנִים עַל פִּי אָבוֹת; וְהוּא הַדִּין לְשָׂאֵר הַקְרוֹבִים. אֵין פְּסוּל בְּדִין תּוֹרָה, אֲלֵא קְרוֹבִים מִמְשַׁפַּחַת אָב בְּלֶבֶד; וְהֵם: הָאָב עִם הַבֵּן, וְהַבֵּן עִם הָאָב, וְהָאֲחִין מִן הָאָב זֶה עִם זֶה, וּבְנֵיהֶם זֶה עִם זֶה; וְאֵין צָרִיף לומר, הַדּוֹד עִם בֶּן אָחִיו. אֲבָל שְׂאֵר הַקְרוֹבִים מִן הָאֵם, אוֹ מִדְּרָף הָאִישׁוֹת [- ע"י נישואין] - בְּלֵן פְּסוּלִין מִדְּבַרְיָהֶן [מדרבנן].

ב. הַגֵּרִים אֵינֶם בְּדִין הַקְרוֹבִים. אֶפְלוּ שְׁנֵי אַחִים תְּאוּמִים שְׁנַתְּגִירוּ, מְעִידִים זֶה לְזֶה; שֶׁהֵגַר שְׁנַתְּגִיר, כְּקִטָּן הַנּוֹלָד הוּא חָשׁוּב.

ג. הָאֲחִים זֶה עִם זֶה, בֵּין מִן הָאָב בֵּין מִן הָאֵם - הֵרִי הֵם רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן; וּבְנֵיהֶם זֶה עִם זֶה - שְׁנֵי בְּשָׁנֵי; וּבְנֵי בְּנֵיהֶם זֶה עִם זֶה - שְׁלִישִׁי בְּשָׁלִישִׁי.

ד. וְלַעוֹלָם שְׁלִישִׁי בְּרֵאשׁוֹן [נכד לאח הסב] כְּשֵׁר, וְאֵין צָרִיף לומר שְׁלִישִׁי בְּשָׁנֵי [נכד לבן אח הסבא]. אֲבָל שְׁנֵי בְּשָׁנֵי, וְאֵין צָרִיף לומר שְׁנֵי בְּרֵאשׁוֹן - שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין.

ה. וְהָאָב עִם בְּנוֹ, בְּרֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן הוּא. לְפִיכָף, הָאָב עִם בֶּן בְּנוֹ, פְּסוּל; וְעַם בֶּן בֶּן בְּנוֹ, שֶׁהוּא רְבִיעִי מִמֶּנּוּ - כְּשֵׁר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי בְּרֵאשׁוֹן. וְכֵן הַדְּרָף בְּנֵקְבוֹת. בֵּיצֵד? שְׁתֵּי אָחִיוֹת אוֹ אֶחַ וְאָחוֹתוֹ, בֵּין מִן הָאָב בֵּין מִן הָאֵם - הֵרִי הֵם רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן; בְּנֵיהֶם, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקֵבוֹת - שְׁנֵי בְּשָׁנֵי; בְּנֵי בְּנֵיהֶם, אוֹ בְּנוֹת בְּנֵיהֶם - שְׁלִישִׁי בְּשָׁלִישִׁי. כְּדָרָף שְׂאֵתָה מוֹנֶה בְּזָכָרִים, דוֹר רֵאשׁוֹן וְשְׁנֵי וְשָׁלִישִׁי - כָּף אֵתָה מוֹנֶה בְּנֵקְבוֹת.

ו. כָּל אִשָּׁה שְׂאֵתָה פְּסוּלָה לָהּ - כָּף אֵתָה פְּסוּלָה לְבַעְלָהּ; שֶׁהַבַּעַל בְּאִשְׁתּוֹ. וְכָל בַּעַל שְׂאֵתָה פְּסוּל לּוֹ - כָּף אֵתָה פְּסוּל לְאִשְׁתּוֹ; שֶׁהָאִשָּׁה כְּבַעְלָהּ.

ז. כָּל שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁהֵן זֹו עִם זֹו שְׁנֵי בְּשָׁנֵי, בַּעְלֵיהֶן מְעִידִין זֶה לְזֶה; אֲבָל אִם הָיוּ רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן, כְּגוֹן שְׁלֵקַח זֶה אִשָּׁה וְזֶה בַּתָּהּ - אֵין מְעִידִין זֶה לְזֶה.

ח. וְכֵן בַּעְלֵי אָחִיוֹת - פְּסוּלִין זֶה לְזֶה, וְהֵרִי הֵן רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן.

ט. וְכֵן לֹא יַעֲיֵד לְכֵן אָחוֹת אִשְׁתּוֹ, וְלֹא לְבַעַל בַּת אָחוֹת אִשְׁתּוֹ; אֲבָל מְעִיד הוּא לְכֵן בַּעַל אָחוֹת אִשְׁתּוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֵאִשָּׁה אַחֶרָת.

י. כָּל אִישׁ שְׂאֵין אֵתָה מְעִיד לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בַּעַל קְרוֹבָתָךְ - הֵרִי אֵתָה מְעִיד לְשָׂאֵר קְרוֹבָיו, כְּגוֹן בְּנֵיו וְאָחִיו. וְכֵן כָּל אִשָּׁה שְׂאֵין אֵתָה מְעִיד לָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ קְרוֹבָךְ - הֵרִי אֵתָה מְעִיד לְשָׂאֵר קְרוֹבֵיהָ.

יא. וְאָבִי כְּלָה וְאָבִי חַתָּן, מְעִידִים זֶה לְזֶה.

יב. אָחִי הָאֵחַ מִן הָאֵם - מְעִידִין זֶה לְזֶה, שֶׁהֵרִי אֵין בְּנֵיהֶם קְרָבָה כָּלָל. בֵּיצֵד? רַחֵל שְׁנַשְׂאֵת לְיוֹסֵף, וְיִלְדָה

מִמֶּנּוּ רֵאבוֹן, וְהִיָּה לְיוֹסֵף בֶּן מֵאִשָּׁה אַחֶרָת, וְהוּא מְנַשֶּׂה, וְנִשְׂאֵת לְשִׁמְעוֹן, וְיִלְדָה מִמֶּנּוּ יְהוּדָה - הֵרִי מְנַשֶּׂה וְיְהוּדָה מְעִידִין זֶה לְזֶה.

יג. הָאִישׁ עִם אִשְׁתּוֹ - בְּרֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן; לְפִיכָף, אֵינוֹ מְעִיד לֹא לְבְּנָהּ, וְלֹא לְאִשְׁתּוֹ בְּנָהּ, וְלֹא לְבַעַל בַּתָּהּ, וְלֹא לְאָבִיהָ, וְלֹא לְאִמָּהּ, וְלֹא לְבַעַל אִמָּהּ, וְלֹא לְאִשְׁתּוֹ אָבִיהָ.

יד. אִשְׁתּוֹ אַרוֹסָה - אָף עַל פִּי שְׁלֹא נִגְמְרָה הָאִישׁוֹת, הֵרִי הִיא לוֹ כְּנִשְׂוֹאָה לְעִנְיַן עֵדוּת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאַרוֹסָתוֹ עֲצָמָה, שְׂאֵינוֹ מְעִיד לָהּ. אֲבָל אִם הָעִיד לְקְרוֹבֵי אַרוֹסָתוֹ, כְּגוֹן בַּעַל אָחוֹתָהּ אוֹ בְּנָהּ וּבַתָּהּ וְכִינִיאָה בְּהֵן - אֵין פְּסוּלִין אוֹתָהּ עַד שִׁישְׂאָנָה.

טו. זֶה שֶׁפְּסָלָה תּוֹרָה עֵדוּת הַקְרוֹבִים - לֹא מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת אוֹהֲבִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁהֵרִי אֵינוֹ מְעִיד לוֹ [- פְּסוּל לַעֲדוּת] לֹא לְטוֹבָתוֹ וְלֹא לְרַעְתּוֹ; אֲלֵא גְזֵרַת הַכְּתוּב הִיא. לְפִיכָף, הָאוֹהֵב וְהַשּׂוֹנֵא כְּשֵׁר לְעֵדוּת, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּסוּל לְדַיְנוֹת, שְׁלֹא גְזָרָה תּוֹרָה אֲלֵא עַל הַקְרוֹבִים.

יום חמישי ט"ו ניסן ה'תשס"ט

הלכות עדות פָּרָק יד

א. כָּל מִי שְׂאֵין אֵתָה מְעִיד לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא בַּעַל קְרוֹבָתָךְ - אִם מִתָּה אִשְׁתּוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁהֵיָּתָה לוֹ בָּנִים, הֵרִי זֶה נִתְרַחַק וְכָשֵׁר.

ב. מִי שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ לְחַבְרוֹ עֵדוּת עַד שֶׁלֹא נַעֲשֶׂה חוֹתָנוֹ, וְנַעֲשֶׂה חוֹתָנוֹ, אוֹ שִׁדְעַת הָעֵדוּת וְהוּא פְּקַח [- אֲזַנּוּי פְּקוּחוֹת], וְאַחַר כָּף נִתְחַרַשׁ, פִּתַּח [עֵינָיו פְּתוּחוֹת] וְנִסְתַּמָּא, אָף עַל פִּי שֶׁיִּכּוֹל לְכוֹן מֵדַת הַקְּרָעָה שֶׁמְעִיד בָּהּ וּמְסִים מְצַרִּיהָ [מסמן גבוליה], שְׁפוּי, וְנִשְׁתַּטָּה - הֵרִי זֶה פְּסוּל. אֲבָל אִם הִיָּה יוֹדֵעַ לוֹ בְּעֵדוּת עַד שֶׁלֹא נַעֲשֶׂה חַתָּנוֹ, וְנַעֲשֶׂה חַתָּנוֹ וּמִתָּהּ בַּתּוֹ, פְּקַח, וְנִתְחַרַשׁ וְחִזּוֹר וְנִתְפַּקַח, שְׁפוּי, וְנִשְׁתַּטָּה וְחִזּוֹר וְנִשְׁתַּפָּה, פִּתַּח, וְנִסְתַּמָּא וְחִזּוֹר וְנִתְפַּתַּח - כְּשֵׁר. זֶה הַכָּלָל: כָּל שֶׁתְּחַלְתּוּ בְּכַשְׁרוֹת וְסוּפוֹ בְּכַשְׁרוֹת - כְּשֵׁר, אָף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַל בִּינְתִים; תְּחַלְתּוּ בְּפְסוּלוֹת - אָף עַל פִּי שֶׁסוּפוֹ בְּכַשְׁרוֹת, פְּסוּל. לְפִיכָף, מִי שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ עֵדוּת וְהוּא קִטָּן, וְכֹא וְהָעִיד בָּהּ כְּשֶׁהוּא גְדוֹל - אֵינָה כְּלוּם.

ג. וְיֵשׁ דְּבָרִים שְׁסוּמְכִין בְּהֵן עַל עֵדוּתָן כְּשֶׁהוּא גְדוֹל, הוֹאִיל וְהֵם דְּבָרִים שֶׁל דְּבַרְיָהֶם. וְאֵלוֹ הֵן הַדְּבָרִים שְׂאֵדָם נִאֲמָן לְהָעִיד בְּגְדָלוֹ, עַל מַה שֶׁרָאָה כְּקִטְנוֹתוֹ: נִאֲמָן אֲדָם לומר: זֶה כְּתָב יְדוֹ שֶׁל אָבִי, אוֹ 'שֶׁל אָחִי' - מִפְּנֵי שֶׁקִּיָּים שְׁטָרוֹת [- אִישׁוֹר הַחַתִּימוֹת בְּי"ד] מִדְּבַרְיָהֶם [- מְדַרְבַּנּוּן]. יְכוֹר אֵינִי בְּפְלוֹנִית שְׁנִשְׂאֵת, וְנַעֲשֶׂה לָהּ מִנְהַג הַבְּתוּלוֹת' - הוֹאִיל וְרֹב הַנְּשִׁים בְּתוּלוֹת נִשְׂאוֹת, וּכְתִבָּה מִדְּבַרְיָהֶם.

ד. שֶׁהִמְקוּם הַזֶּה בֵּית הַפֶּרֶס' [- שִׁדָּה שֶׁנִּחְרַשׁ בָּהּ קְבֵר], מִפְּנֵי שֶׁשְׂמָאָתוֹ מִדְּבַרְיָהֶם. וְעַד כָּאֵן הֵיִינוּ בְּאֵין בְּשִׁפְתָּהּ, שֶׁצְּמָצוּם הַתְּחוּם עַד אֲלֵפִים בְּלֶבֶד מִדְּבַרְיָהֶם. 'שֶׁהִיָּה אִישׁ פְּלוּנִי יוֹצֵא מִבֵּית הַסֶּפֶר לְטַבֵּל וְלֶאֱכַל בְּתוֹרְמָתוֹ', וְשֶׁהִיָּה חוֹלֵק עִמֶּנּוּ תְרוּמָהּ, וְשֶׁהֵיִינוּ מוֹלִיכִים חֵלָה וּמִתְנַוֹת לְפְלוּנִי הַכֶּהֵן עַל יְדֵי עֲצָמוֹ [הוּא הִיָּה הַשְּׁלִיחַן], וְאָמַר לִי אַבָּא, מִשְׁפָּחָה זֹו [שֶׁל כְּהֵנִים] כְּשֶׁרָהּ, 'מִשְׁפָּחָה זֹו פְּסוּלָה',

לְהֵן שִׁתְּעַשְׂרוּ עֲנִיִּים אֵלָיו, הוֹאִיל וְהֵן סְמוּכִין עַל בְּנֵי הָעִיר. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.

ד. קִרְקַע שְׂבִין שָׁנֵי שְׁתַּפְּיִן, שְׂבָא מְעַרְעַר לְהוֹצִיאָהּ מִתַּחַת יַד הַשֶּׁתֶּף - אֵינוֹ מְעִיד לְשִׁתְּפוֹ עֲלֶיהָ, אֲלֵא אִם סִלַּק עֲצָמוֹ מִמֶּנָּה וְקָנוֹ מִיָּדוֹ [- עִשָּׂה קִוּוּ -] שְׁנִתְּנָה לְשִׁתְּפוֹ, וְשָׂאֵם בָּא בַעַל חוֹב שְׁלוֹ וְטָרְפָה מִיַּד הַשֶּׁתֶּף, מְשַׁלֵּם לוֹ דְמִיָּה; וְאַחַר כֵּן מְעִיד לוֹ עֲלֶיהָ. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.

ה. הַעוֹרָר עַל הַשְּׂדָה - אִם יֵשׁ בָּהּ פְּרוֹת, אֵין הָאָרִיס -] הַעוֹבֵד בַּשָּׂדֶה תְּמוּרַת פִּירוֹת] מְעִיד עֲלֶיהָ; שְׁהָרִי רוֹצֵה הָאָרִיס לְהַעֲמִידָה בְּיַד בְּעֲלֶיהָ, כְּדִי שִׁטֵּל חֲלָקוֹ בַּפְּרוֹת; וְאִם אֵין בָּהּ פְּרוֹת, מְעִיד. אֲבָל הַשׁוֹכֵר - אִם לָקַח [דַּמִּין] הַשְּׂכִירוֹת בְּיָדוֹ, וְאָמַר: 'כֹּל מִי שֶׁתִּתְקַסֵּם שְׂדָה זוֹ בְּיָדוֹ יִטַּל' - הָרִי זֶה מְעִיד [כִּי עַדִּיין לֹא שִׁילַם]. וְאִם כָּכֵר נָתַן הַשְּׂכִירוֹת לְכַעַל הַשְּׂדָה - אֵינוֹ מְעִיד; כִּינֵן שָׂאֵם תְּצַא הַשְּׂדָה לְמַעַרְעַר, חָיֵב לְתַן לוֹ שְׂכָר כֹּל הַשָּׁנִים שֶׁיֵּשֵׁב בָּהּ. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.

ו. שְׁמַעוֹן שְׁלֹנָה, וְהָיָה רְאוּבֵן עֲרֹב, וְכֹא יְהוּדָה לְעַרְעַר עַל שְׁמַעוֹן הַלֵּנָה, וְלְהוֹצִיאָהּ קִרְקַע מִתַּחַת יָדוֹ - אִם יֵשׁ לְשְׁמַעוֹן שְׂדָה אַחֲרַת כְּגֹנֵד [- בַּסְּכּוּם] הַחֹב - הָרִי רְאוּבֵן הָעֲרֹב יֵשׁ לוֹ לְהַעֲיֵד עַל אוֹתָהּ קִרְקַע שֶׁהִיא שֶׁל שְׁמַעוֹן; שְׂאֵין לוֹ בְּזָה הַנְּיָה - שְׂאֵם לְקַחַהּ יְהוּדָה, הָרִי שְׂדָה אַחֲרַת שֶׁיִּפְרַע מִמֶּנָּה בַעַל חוֹבוֹ.

ז. וְכֵן לֹקַחַת רֵאשׁוֹן מְעִיד לְלוֹקַחַת שְׁנֵי שְׁלֶקַח אַחֲרָיו, שְׁנֵי הַשְּׂדָה שְׁלוֹ - וְהוּא שְׂאֵשׁ לְמוֹכֵר [הַרְאִישׁוֹן] שְׂדָה בֶּן חוֹרִין, כְּגֹנֵד דְּמֵי הַשְּׂדָה זוֹ שֶׁל לֹקַחַת הַרְאִישׁוֹן; שְׂאֵין לְלוֹקַחַת רֵאשׁוֹן הַנְּיָה בְּעַמִּידַת זוֹ הַשְּׂדָה בְּיַד לֹקַחַת שְׁנֵי - שְׂאֵפְלוֹ נְטָרְף לֹקַחַת הַרְאִישׁוֹן, עַל הַמוֹכֵר הוּא חוֹרֵר, וְהָרִי יֵשׁ שְׂדָה אַחֲרַת שֶׁיִּגְבֶּה מִמֶּנָּה.

שבת קודש י"ז ניסן ה'תשס"ט

הִלְכוֹת יַעֲדוֹת פְּרָק טז

א. רְאוּבֵן שְׁגוֹל שְׂדָה אוֹ טְלִית מְשַׁמְעוֹן, וְכֹא יְהוּדָה וְעַרְעַר עַל רְאוּבֵן וְאָמַר: 'שְׂדָה זוֹ' אוֹ 'טְלִית זוֹ שְׁלִי הִיא' - אֵין שְׁמַעוֹן יְכוֹל לְהַעֲיֵד לְרְאוּבֵן שְׂאֵין זוֹ הַשְּׂדָה שֶׁל יְהוּדָה, וְלֹא זוֹ הַטְּלִית שֶׁל יְהוּדָה; שְׁהָרִי שְׁמַעוֹן רוֹצֵה לְהַעֲמִיד שְׂדָה זוֹ אוֹ טְלִית זוֹ בְּיַד רְאוּבֵן, שֶׁהוּא טוֹעֵן שֶׁהוּא גְּזוּלָה מִמֶּנּוּ, כְּדִי שִׁתְּחַזְרוּ לוֹ מִיַּד הַגְּזוּלָן - שְׁהָרִי אֶפְשָׁר שֶׁתְּהִיָּה הָרְאִיָּה שֶׁל שְׁמַעוֹן שְׁמוּצִיאָה בָּהּ מִיַּד רְאוּבֵן, אֶפְשָׁר שְׂאֵינוֹ יְכוֹל לְהוֹצִיאָהּ בָּהּ מִיַּד יְהוּדָה. וְכֵן אִם מְכַר רְאוּבֵן הַשְּׂדָה הַגְּזוּלָה, אוֹ הוֹרִישָׁהּ לְלוּי, וְכֹא יְהוּדָה לְעַרְעַר עַל לוּי - אֵין שְׁמַעוֹן מְעִיד שְׂאֵינָה שֶׁל יְהוּדָה, שְׂמָא נַחַת יֵשׁ לוֹ [- נוח 17] לְהוֹצִיאָהּ מִיַּד לוּי.

ב. מְכַר הַטְּלִית הַגְּזוּלָה לְלוּי, וְכֹא יְהוּדָה לְעַרְעַר - אִם מֵת רְאוּבֵן, שְׁמַעוֹן מְעִיד עֲלֶיהָ שְׂאֵינָה שֶׁל יְהוּדָה; שְׁהָרִי אֵין טְלִית זוֹ חוֹזְרַת לְשְׁמַעוֹן לְעוֹלָם, שְׂכָכֵר קָנָה אוֹתָהּ הַלֹּקַחַת בְּיָאוּשׁ וְשְׁנוּי רְשׁוּת, וְכָכֵר מֵת רְאוּבֵן הַגְּזוּלָן, וְאֵין לוֹ מִמֵּי יִטַּל דְּמִיָּה. אֲבָל אִם עַדִּין רְאוּבֵן קָם - אֵין שְׁמַעוֹן מְעִיד אֶפְשָׁר עַל הַטְּלִית; שֶׁהַנְּיָה הִיא לוֹ שְׂלֵא תַעֲמַד בְּיַד

וְאֶכְלָנוּ בְּקִצְצָה שֶׁל פְּלוּנֵי שֶׁהֶאֱכִילוּנוּ אָחִיו כְּדִי לְהוֹדִיעַ שְׂאֵחִיָּהֶם פְּלוּנֵי נִשְׂאָה אִשָּׁה שְׂאֵינָה הַגּוֹנֶה לוֹ' [הֵיוּ מְצִינִים נִשְׂוֹאִין כֹּאֲלוֹ בַּטַּקֵּס הַנִּקְרָא "קִצְצָה" - שְׁבִירַת חֲבִית עִם פִּירוֹת] - שְׂפָל אֵלוֹ הַדְּבָרִים לְהַחֲזִיק זֶה הַכֶּהֵן לְאָכֵל בְּתוֹרָמָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם, אוֹ לְדַחֲתוֹ מִמֶּנָּה.

ד. כֹּל אֵלוֹ שְׁמַעִיד בְּהֵן הַגְּדוֹל בְּמָה שְׂיַדַע כְּשֶׁהָיָה קָטָן - אִם הָיָה גוֹי אוֹ עֶבֶד כְּשֶׁרָאָה דְּבָרִים אֵלָיו, וְהַעֲיֵד אַחַר שְׁנִתְּגַרֵּי וְנִשְׁתַּחֲרַר - אֵינוֹ נֶאֱמָן.

ה. מִי שֶׁהָיָה יוֹדַע לְחַבְרוֹ בְּעַדוֹת עַד שְׂלֵא נַעֲשֶׂה גְּזוּלָן, וְנַעֲשֶׂה גְּזוּלָן - הוּא אֵינוֹ מְעִיד עַל כְּתַב יָדוֹ, אֲבָל אִם הַחֲזוּק [הַחוֹכֵר] כְּתַב יָדוֹ שְׂבִשְׁטָר זֶה בְּבֵית דִּין קָדָם שֶׁיַּעֲשֶׂה גְּזוּלָן - הָרִי זֶה שְׂטָר כְּשֶׁר. וְכֵן אִם נַעֲשֶׂה חֲתָנוּ - הוּא אֵינוֹ מְעִיד עַל כְּתַב יָדוֹ, אֲבָל אַחֲרָיִם מְעִידִין עַל כְּתַב יָדוֹ; אֶפְשָׁר עַל פִּי שְׂלֵא הַחֲזוּק בְּבֵית דִּין, אֲלֵא אַחַר שֶׁנַּעֲשֶׂה חֲתָנוּ - הָרִי זֶה כְּשֶׁר; שְׂאֵינוֹ דוֹמָה הַפְּסוּל בְּעֵבֶרָה לְפְסוּל בְּקִרְיָבָה - שֶׁהַפְּסוּל בְּעֵבֶרָה, חֲשׂוֹד לְזוּף.

ו. שְׂטָר שֶׁיֵּשׁ בוֹ שְׁנֵי עֲדִים בְּלִכְד, וְשְׁנֵיָהֶם קְרוּבִים זֶה לְזֶה, אוֹ שְׂאֲחָד מְשַׁנְיָהֶם פְּסוּל בְּעֵבֶרָה - אֶפְשָׁר עַל פִּי שְׂמַסֵּר לוֹ הַשְּׂטָר בְּשְׁנֵי עֲדִים כְּשֶׁרִים - הָרִי הוּא פְּחָרְשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְזַיֵּף מִתּוֹכוֹ.

ז. הַכּוֹתֵב כֹּל נִכְסָיו לְשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם בְּעַדוֹת אַחַת [- שֹׁטֵר אַחַד], וְהַעֲדִים קְרוּבִים לְאֲחָד מִמְּקַבְּלֵי הַמַּתְּנָה, וְרַחֲוִקִים מִן הַשְּׁנֵי - הָרִי הַשְּׂטָר פְּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עַדוֹת אַחַת. אֲבָל אִם כְּתַב בְּשְׂטָר אֶחָד: 'שְׁנַתִּי לְרְאוּבֵן חֲצַר פְּלוּנִית, וְשְׁנַתִּי לְשְׁמַעוֹן שְׂדָה פְּלוּנִית', וְנִמְצָאוּ הָעֲדִים קְרוּבִים לְזֶה וְרַחֲוִקִים לְזֶה - זֶה שֶׁהֶם רַחֲוִקִים מִמֶּנּוּ, מִתְּנַתּוֹ קְנִימָה; שְׂאֵלוֹ שְׁתֵּי עַדוֹת, אֶפְשָׁר עַל פִּי שֶׁהֵן בְּשְׂטָר אֶחָד. לְמָה זֶה דוּמָה? לְאוֹמַר: 'הֵיוּ עֲלֵי עֲדִים, שְׁנַתִּי לְרְאוּבֵן כֶּן וְכָף, וְשְׁמַכְרָתִי לְשְׁמַעוֹן כֶּן וְכָף, וְשְׁלֹוֹתִי מְלוּי כֶּן וְכָף' - שְׂאֵפְשָׁר עַל פִּי שְׂכַתֵּב בְּשְׂטָר אֶחָד, וְהַמְקַנֶּה אִישׁ אֶחָד - הָרִי אֵלוֹ שְׁלֹשׁ עַדוֹת, שְׂאֵינֵן תְּלוּיּוֹת זוֹ בְּזוֹ.

יום שישי ט"ז ניסן ה'תשס"ט

הִלְכוֹת יַעֲדוֹת פְּרָק טו

א. כֹּל עַדוֹת שְׂתִבּוּא לְאָדָם הַנְּיָה מִמֶּנָּה - אֵינוֹ מְעִיד בָּהּ; שְׁנֵי מְעִיד לְעַצְמוֹ. לְפִיכָף, בְּנֵי הָעִיר שְׂבָא מְעַרְעַר לְעַרְעַר עֲלֵיהֶן בְּמַרְחֵץ [צִיבוּרִין] אוֹ בְּרַחוּב [מַגְרֵשׁ] שֶׁל עִיר - אֵין אֶחָד מִבְּנֵי הָעִיר מְעִיד בְּדָבָר זֶה, וְלֹא דֵן בוֹ עַד שִׁסְיַלַּק עֲצָמוֹ כְּקִנְיָן, וְאַחַר כֵּן יָדִין אוֹ יַעֲיֵד.

ב. בְּנֵי הָעִיר שֶׁנִּגְבַּח סֶפֶר תּוֹרָה שְׁלֶהֵן - הוֹאִיל וְלִשְׁמִיעָה הוּא עֲשׂוּי, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְסַלֵּק עֲצָמוֹ מִמֶּנּוּ - אֵין דִּין בְּדִנְיָ אוֹתָהּ הָעִיר, וְאֵין מְבִיאִין רְאִיָּה מֵאֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.

ג. הָאוֹמַר: 'תָּנוּ מִנָּה לְעַנְיֵי עִיר' - אֵין דִּין בְּדִנְיָ אוֹתָהּ הָעִיר, וְאֵין מְבִיאִין רְאִיָּה מֵאֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֵיוּ הָעַנְיִים סְמוּכִים עֲלֵיהֶן, וּפּוֹסְקִין לָהֵן צְדָקָה כְּכֹל שָׁנָה. אֶפְלוֹ אֲמָרוּ שְׁנֵים מֵאֲנָשֵׁי הָעִיר: 'אֲנוּ נָתַן דְּבַר הַקְּצוּב עֲלֵינוּ וְנַעֲיֵד' - אֵין שׁוֹמְעִין לָהֵן; שֶׁהַנְּיָה הִיא

לו קרקע מעולם'. אבל אם לא באו עדים בכך, אף על הפרה והטלית אינו מעיד. ולמה אינו מעיד עליהן? שמא הקנה אותן לבעל חובו על גב הקרקע, וכתב לו 'קנה', והקנה לו מטלטלין על גב הקרקע, שנמצא בעל חוב טורף אף הפרה והטלית; לפיכך לא יעיד עליהן, שהרי רוצה להעמידן ביד שמעון, כדי שיבוא בעל חוב שלו ויטרף אותן. וכן כל פיוצא באלו הדרכים. ודברים אלו אינן תלויין אלא בדעת הדן ועצם בינתו, שביין בעקרי המשפטים, וידע דבר הגורם לדבר אחר, ויעמיק לראות: אם ימצא שיש לזה העד צד הנזה בעדות זו, אפלו בדרך רחוקה ונפלאה - הרי זה לא יעיד בה. וכדרך שלא יעיד בדרך זה, שמא נוגע בעדותו הוא - כך לא ידון באותו דבר. וכן שאר מיני הפסולות - כשם שפוסלין בעדים, כך פוסלין בדינין.

ה. ולפיכך, אין סומכין בסנהדרין שנים הקרובים זה לזה, בין בסנהדרי גדולה בין בסנהדרי קטנה. אבל אלו שמוסיפין עד שבעה לעבר השנה, כמו שבארנו בהלכות קדוש החדש - נראה לי שאם היה בהן קרוב, אין בכך פלוס. ו. כל הכשר לדון, כשר להעיד. ויש כשר להעיד, ואינו כשר לדון: האוהב, והשונא, והגור, והמשחרר [- מעבדות], וכן הזקן, והסריס, והממזר, וסומה באחת מעיניו - כשרין להעיד, ואינן כשרין לדון דיני נפשות, כמו שבארנו.

יהודה, כדי שיביא ראיה שראובן גזלה, וישלם לו דמיה. וכן אם היתה הטלית ביד יורשי ראובן, אין שמעון מעיד עליה - מפני שסופה, אם תעמד ביד היורש, לחזור לו. וכן כל פיוצא כזה.

ג. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ואינו אחראי אם יטרפו ממנו הקרקע, וכא יהודה לערער על שמעון ולהוציא מתחת ידו - אין ראובן מעיד לו עליה; שאף על פי שאין עליו אחריותה, הרי הוא רוצה שתעמד ביד שמעון - כדי שיבוא בעל חוב של ראובן, ויטרף אותה בחובו [שקדם למכירה], ולא יהיה: "לזה רשע, ולא ישלם". ד. ראובן שמכר פרה או טלית לשמעון, וכא יהודה לערער ולהוציא מיד שמעון - ראובן מעיד לו עליה שהיא של שמעון; שאפלו עמדה ביד שמעון - אין בעל חובו של ראובן טורף מן הנכסים והמטלטלין, ואפלו היו הפותיגי [- יחדם לבעל חוב]. במה דברים אמורים? בשהיה שמעון מודה שזו הפרה והטלית הן של ראובן המוכר בודאי, והוא יודע שאמת הן שלו. אבל אם לא הודה שמעון, אין ראובן מעיד לאבד זכות יהודה; שאם תצא מתחת ידי שמעון - יחזור שמעון, ויתבע ראובן בדמים, ויאמר לו: 'מכרת לי דבר שאינו שלך, שהרי באו עדים שהן של יהודה'. במה דברים אמורים, שיעיד ראובן לאבד זכות יהודה, ויעמיד המטלטלין ביד שמעון? כשבאו עדים והעידו, שאנו יודעין ראובן זה שלא היתה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - י"א י"ז ניסן ה'תשס"ט

אמרו ותעלה: אם-כסף תלוה את-עמי את-העני עמך" (שמות כב, כד). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "כל-אם ואם שבתורה רשות, חוץ משלשה, האחד: אם-כסף תלוה את-עמי". אמרו: אם-כסף תלוה — חובה. אתה אומר חובה, או אינו אלא רשות? תלמוד לומר: העבט תעביטנו די מחסרו (דברים טו, ח) — חובה ולא רשות". וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בכמה מקומות בכתבות (מח.) וב(בבא) בתרא (ח.).

המצוה הרל"ד — האזהרה שהזרנו מלתבוע המלוה את-הלוה אם גדע שאינו יכול לפרוע חובו, והוא אמרו ותעלה: "לא-תהיה לו פנשה" (שמות כג, כד). ובגמרא כבא מציעא (עה:) אמרו: "מנין לנושה בחברו מנה ויודע בו שאין לו, שאסור לעבור לפניו (לפני הלוה כדי שלא יזכירו חובותיו)? תלמוד לומר: "לא-תהיה לו פנשה". ובמכלתא (פרשת שופטים שם): "לא-תהיה לו

יום ראשון י"א ניסן ה'תשס"ט
מצות עשה רמב.
המצוה הרמ"ב — הצווי שצטוינו בדין שומר חנם, והוא אמרו ותעלה: "כיי-יתן איש אל-רעהו כסף או-כלים לשמר" (שמות כ, ו), וכבר נתבאר משפטי דין זה בפרק ט' מ(בבא) קמא ופרק ג' מ(בבא) מציעא ופרק ח' משבועות.

יום שני י"ב ניסן ה'תשס"ט
מצות עשה קצז. מצות לא תעשה רלד.
המצוה הקצ"ז — הצווי שצטוינו להלות לעני, כדי להרחיב לו ולהקל על עוניו. ומצוה זו יותר חובה ויותר תמורה ממצות צדקה; כי מי שצטרף ונתפזה ומגלה פניו לביקש מבני-אדם, אין מצוקתו וצערו בדרך זה (בפשיטת ידו לצדקה) כמו זה שעדין לא גלה פניו, והוא זקוק לעזרה כדי שלא יתגלה מצבו ולא יהא נצרך (ומצוקתו היא גם נפשית ולא רק כלכלית). הצווי במצוה זו הוא

כְּנֶשֶׁה — שְׁלֵא תִרְאֶה לוֹ בְּכָל-זְמַן". וְדַע שְׁלֵאוֹ זֶה כּוֹלֵל גַּם אֶת הַתּוֹבֵעַ חוֹב הַרְבִּית, וְלִפְיֶךָ אָמְרוּ, שֶׁהַמְלִיחָה בְּרִבִּית עוֹבֵר גַּם עַל אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה", כְּמוֹ שְׁאֲבָאָר לְקַמּוֹ.

יום שלישי י"ג ניסן ה'תשס"ט

מצות עשה קמב.

הַמְצוּהָ הַקַּמ"ב — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנו לְנִגּוֹשׁ אֶת-הַנֶּכְרִי וְלִלְחוֹץ עָלָיו בְּתַבִּיעַת הַחוֹבוֹת, כְּדָרָךְ שֶׁנֶּצְטוּיֵנו לְחַמּוֹל עַל יִשְׂרָאֵל וְהַזְהַרְנוּ מִלְנַגְשׁוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֶת-הַנֶּכְרִי תִגַּשׁ" (דברים טו, ג). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשֶׁת רֵאָה): "אֶת-הַנֶּכְרִי תִגַּשׁ — זֶה מְצוֹת עֲשֵׂה".

יום רביעי י"ד ניסן ה'תשס"ט

מצות לא תעשה רלט.

הַמְצוּהָ הָרֵל"ט — הַאֲזִהְרָה שֶׁהַזְהַרְנוּ מִלְמַשְׁכֵּן אֶת-הַחַיִּב, כְּמוֹ יְדִינוּ, אֲלֵא בְּפִקְדַת הַדִּין וְעַל-יְדֵי שְׁלוּחוֹ, וְלֹא שֶׁנֶּכְנַס אֲנַחְנוּ לְבֵית הַחַיִּב בְּעַל פְּרוֹחוֹ וְנִמְשָׁכְנוּ. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִבֵּא אֶל-בֵּיתוֹ לְעַבְט עֲבָטוֹ" (דברים כד, י). וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (בבא מציעא פ"ק ט משנה יג): "הַמְלִיחָה אֶת-חֲבֵרוֹ לֹא יִמְשָׁכְנוּ אֲלֵא בְּבֵית דִּין וְלֹא יִכְנַס לְבֵיתוֹ לְטוֹל אֶת-מִשְׁכוֹנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "בַּחוּץ תַּעֲמֹד" (שם, יא). וְלֹא זֶה נִתְקַן לְעֲשֵׂה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "הֵשֵׁב תֵּשִׁיב לוֹ אֶת-הָעֲבוֹט" (שם, יג), וְכֵן נִתְבָּאָר בְּפֶרֶק אַחֲרוֹן בְּגִמְרָא מְכוֹת (טו). וְדַע שֶׁאִם לֹא הִחֲזִירוּ וְלֹא קִיַּם עֲשֵׂה שָׂבָה — חַיִּב מְלָקוֹת וּמְשַׁלֵּם דָּמֵי הַמִּשְׁכוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּאַחֲרוֹן דְּמְכוֹת (טו). וְכֵן נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצוּהָ זֶה בְּפֶרֶק ט' מִבְּבֵא מְצִיעָא (ק"ג).

וּמִשְׁכָּנִים בְּיוֹם. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פֶּרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים): "עַד-בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תֵּשִׁיבֵנוּ לוֹ" (שְׁמוֹת כב, כה) — זֶה כְּסוּת יוֹם שֶׁאֲתָה מִחֲזִיר לוֹ כְּלֵי-הַיּוֹם; וְכְסוּת לִילָה שֶׁאֲתָה מִחֲזִיר לוֹ כְּלֵי-הַלַּיְלָה מִנֵּי? תִּלְמוּד לומר: הֵשֵׁב תֵּשִׁיב לוֹ אֶת-הָעֲבוֹט (הַמִּשְׁכוֹן) כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ (דברים כד, יג) מִכָּאן אָמְרוּ: מִמִּשְׁכָּנֵי כְסוּת יוֹם בְּלִילָה וְכְסוּת לִילָה בְּלִילָה. וְכֵן נִתְבָּאָר בְּגִמְרָא מְכוֹת (טו). שֶׁאָמְרוּ: "לֹא-תִבֵּא אֶל-בֵּיתוֹ לְעַבְט עֲבָטוֹ" (שם, י) — הוּא לֹא שֶׁנִּתְקַן לְעֲשֵׂה (הַמְקִיִּים אֶת הָעֲשֵׂה, מִנִּתְקַן וּמִבְטֵל אֶת הַלֹּא), וְשֶׁהָעֲשֵׂה הוּא אָמְרוּ: "הֵשֵׁב תֵּשִׁיב לוֹ אֶת-הָעֲבוֹט". וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשֶׁת כִּי-תִצַּא שֶׁם): "הֵשֵׁב תֵּשִׁיב — מִלְּמַד שֶׁמִּחֲזִיר לוֹ כְּלֵי יוֹם בְּיוֹם, וְכֵלֵי לִילָה בְּלִילָה: סְגוּס (שְׁמִיכַת צִמְר) בְּלִילָה, וּמִחֲרָשָׁה בְּיוֹם". וְכֵן נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצוּהָ זֶה בְּפֶרֶק ט' מִבְּבֵא מְצִיעָא (ק"ג).

הַמְצוּהָ הַמְשַׁלְיָמָה מֵאֲתִים וְאֶרְבָּעִים — הַאֲזִהְרָה שֶׁהַזְהַרְנוּ מִלְמַשְׁכוֹן מְבַעְלֵי בְשָׂעָה שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ, אֲלֵא נִחֲזִיר לוֹ כְּלֵי-יוֹם בְּיוֹם וְכֵלֵי-לַיְלָה בְּלַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרָה הַמִּשְׁנָה (בבא מציעא פ"ק ט משנה יג): "מִחֲזִיר אֶת-הַפֶּר בְּלִילָה וְאֶת-הַמִּחְרָשָׁה בְּיוֹם". וְהִלְאוּ שֶׁבֵּא בְּעִנְיָן זֶה הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא תִשְׁכַּב בְּעֲבָטוֹ" (שם, יב). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשֶׁת כִּי תִצַּא שֶׁם): "לֹא תִשְׁכַּב וְעֲבוֹטוֹ עִמָּךְ". אֲלֵא מִחֲזִיר לוֹ מֵהַשָּׂאִי אֲפָשֶׁר לוֹ בְּלַעֲדָיו (אֵינן לוֹ תַחֲלִיף לְשִׁימוֹשׁ) מִחֲמַת עֲנִיּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבָּאָר וְאָמְרוּ: "כִּי הוּא כְּסוּתָה לְכַדָּה הוּא שְׁמֵלְתוֹ לְעָרוֹ" (שְׁמוֹת כב, כו), וְכֵן נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצוּהָ זֶה בְּפֶרֶק ט' מִבְּבֵא מְצִיעָא (שם).

יום שישי ט"ז ניסן ה'תשס"ט

מצות לא תעשה רמא. רמב.

הַמְצוּהָ הָרַמ"א — הַאֲזִהְרָה שֶׁהַזְהַרְנוּ מִלְמַשְׁכֵּן אֶלְמָנָה בֵּין עֲנִיָּה בֵּין עֲשִׁירָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא תִחַבֵּל בְּגַד אֶלְמָנָה" (דברים כד, יז). וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (בבא מציעא פ"ק ט משנה יג): "אֶלְמָנָה בֵּין שְׁהִיא עֲנִיָּה בֵּין שְׁהִיא עֲשִׁירָה אֵינן מִמִּשְׁכָּנֵי אוֹתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִחַבֵּל בְּגַד אֶלְמָנָה". וְכֵן נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצוּהָ זֶה בְּפֶרֶק ט' מִבְּבֵא מְצִיעָא (שם).

יום חמישי ט"ו ניסן ה'תשס"ט

מצות עשה קצט. מצות לא תעשה רמ.

הַמְצוּהָ הַקַּצ"ט — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנו לְהַחֲזִיר אֶת-הַמִּשְׁכוֹן לְבַעְלָיו הַיִּשְׂרָאֵלִי בְּעַת שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ. אִם הַמִּשְׁכוֹן מִמֵּה-שֶׁנֶּזְקָקִים לוֹ בְּיוֹם, כְּגוֹן: כְּלֵי עֲבוֹדָתוֹ וּמְלֵאכָתוֹ — יִחֲזִירֵם לוֹ בְּיוֹם וּמִשְׁכָּנִים בְּלִילָה: וְאִם הוּא מִמֵּה-שֶׁנֶּזְקָקִים לוֹ בְּלִילָה — כְּגוֹן מְצַעוֹת וְכְסוּתוֹת (שְׁמִיכוֹת, וְצִרְכֵי לַיְלָה) שֶׁהוּא יִשֵּׁן בֵּהֶן — יִחֲזִירֵם בְּלִילָה

פי שמשמשין מלאכה אחת חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. ואם עבר ומשפן — מוציאים מידו ויושב לבעליו, ואם אבד או נשרף קדם שניחזרנו — לוקה. וכך הדין בכגד אלמנה וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא מציעא.

שבת קודש י"ז ניסן ה'תשס"ט

מצות לא תעשה רלה.

המצוה הרל"ה — האזהרה שהזרנו מלהלות ברבית, והוא אמרו יתעלה: "את-כסף לא-תתן לו בנשך (בצורה כזו הנושכת גם ממון שלא היה בכלל החוב) ובמרבית (שהפירות מתרבים ומתווספת כמות שלא היתה בכלל החוב) לא-תתן אכלך" (ויקרא כה, לו). ושני לאוין אלו באו בענין אחד (ונאמרו) לחזוק (ליתר תוקף), שהמלוה ברבית יהיה עובר בשני לאוין. לא שהם שני ענינים (אף שבפשטות הכתובים מדובר בשני ענינים: 'נשך' — ריבית ממון ו'תרבית' — ריבית האוכל —), לפי שהנשך הוא הרבית והרבית הוא הנשך. ובגמרא בבא מציעא (ס: א"ר: (אף שהמקובל להשתמש לגבי ממון במילת 'נשך' ובאוכל 'תרבית' בכל זאת) אי אפה מוצא נשך בלא תרבית ולא תרבית בלא נשך (כי במציאות הדברים שייכים בשני סוגי הריבית), ולמה חלקו הפתוב? לעבור עליו בשני לאוין. ושם אמרו "דאורייתא נשך ותרבית תדא מלתא ננהו (דבר אחד הם)". ועוד אמרו שם: השתא דכתבי, את-כסף לא-תתן לו בנשך ובמרבית — קרי בה (המילים 'נשך ומרבית' נקראים מלעיל ומלרע): את-כסף לא-תתן לו בנשך ובמרבית, ובנשך ובמרבית לא-תתן אכלך", ויהיה פל-המלוה ברבית כסף או פרות עובר על שני לאוין, נוסף על שאר לאוין שבאו גם בן במלוה, לחזוק, לפי שפבר נכפל לאו זה בלשון אחר ואמר: "אל-תקח מאתו נשך ותרבית" (שם, לו) ונתבאר בגמרא בבא מציעא (סא.), שגם לאו זה למלוה הוא, אלא שפל-אלו לאוי יתירי, כמו שבארנו בכלל התשיעי, לפי שכלם בענין אחד נכפלו, והוא שהזהר המלוה מלהלות ברבית. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' מבבא מציעא.

המצוה הרמ"ב — האזהרה שהזרנו מלמשפן פלים שמשמשים בהם פני אדם בהקנת מזונותיהם, כגון פלי הטחינה וכלי הלישה וכלי הבשול וכלי שחיטת בעלי החיים וזולתם ממה-שכוללו שם דבר שעושים בו אכל נפש, והוא אמרו יתעלה: "לא-יחבל רחים ורכב (החלק העליון — ה'רוכב' — של הרחיים) כיינפש הוא חבל" (שם, ו). ולשון המשנה (שם): "לא רחים ורכב בלכד, אלא פל-דבר שעושין בו אכל נפש, שנאמר: כיינפש הוא חבל". ונשאר שנבאר לך כאן אמרם: "וחייב משום שני פלים, שנאמר: "לא-יחבל רחים ורכב", שאפשר לחשוב על-פי זה שהן שתי מצוות, וכל-שפן באמרם (בבא מציעא קטו): "וחייב על הרחים בפני עצמן ועל הרכב בפני עצמו". וענין דבר זה, שפל-הממשפן כלי שעושין בו אכל נפש — הרי זה עובר על מצות לא-תעשה, כמו שנתבאר; ואם משפן פלים רבים שפל-אחד מהם עושין בו אכל נפש — חייב על פל-כלי וכלי, כגון שמשפן פלי טחינה וכלי אפיה וכלי לישה. וזה ממה-שאין צריך לבארו, לפי שהוא דומה למי שחבל בגד אלמנת ראובן ובגד אלמנת שמעון ובגד אלמנת לוי שהוא עובר על פל-בגד ובגד. אבל ענין הדבר במי שחבל שני פלים, שבשניהם יחד נעשה אכל נפש ואין אחד מהם מספיק לעשיית אכל נפש בלעדי האחר, האם נאמר כיון שאין האכל נעשה אלא בשניהם יחד הרי הם ככלי אחד ויהיה חייב משום פלי אחד; או כיון שהם שני פלים — חייב על פל-אחד ואחד לבדו. לפיכך בארו לנו שהוא חייב עליהם משום שני פלים, אף-על-פי שבשניהם יחד נעשית המלאכה כמו רחים ורכב, שאין טוחנים באחד מהם בלעדי האחר, שאם חבל רחים ורכב יהיה כמי שחבל ערכת הלישה וספין השחיטה שהם שני פלים שפל-אחד מהם מיחד למלאכתו, וזהו ענין אמרם: וחייב משום שני פלים, לא שהן שתי מצוות. וזה לשון ספרי (פרשת כי תצא) בענין זה שבארתי לך, אמרו: "מה רחים ורכב מיחדין שני פלים וממשפין מלאכה אחת וחייבין על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, כך פל-שני פלים שמשמשין מלאכה אחת חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו". ענין הדבר ובאורו: אף-על-

נוהגים ללמוד בימי הספירה מס' סוטה נוסף על השיעורים הקבועים - דף ליום דף ליום

היום יום ד' אייר

משיחת ערב חג השבועות תשמ"ה

י. הוזכר לעיל (סעיף ח) על דבר המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו ללמוד בימי הספירה מסכת סוטה (נוסף על השיעורים הקבועים) - דף ליום דף ליום, אשר בהתאם לכך, ה"סיום" דמסכת סוטה הוא - בערב חג השבועות.

ובהקדם - "קלאץ-קשיא" בעניין זה שאין שמים לב. וזאת, למרות שרגילים לדייק בעניינים דקים "כחות השערה":

מקובל לחשוב שבמסכת סוטה ישנם מ"ט דפים - בהתאם למ"ט הימים דספירת העומר. דף ליום דף ליום. אמנם, לאמיתו של דבר, יש במסכת סוטה מ"ח דפים בלבד, שכן, התחלת המסכת (כבכל המסכתות) - בדף ב', ובמילא, ישנו יום אחד שבו חסר, לכאורה, הלימוד דמסכת סוטה, מה שאין כן בנוגע לספירת העומר - אם יחסר ח"ו יום אחד ממ"ט ימי הספירה, אין זה "שבע" שבתות תמימות!

ויש לומר - ש"דף-השער" דמסכת סוטה משלים את המנין דמ"ט הדפים המכוונים כנגד מ"ט ימי הספירה. והביאור בזה:

"דף-השער" הוא בבחינת "שומר" על המסכת כולה - בדוגמת שער העיר שענינו לשמור שלא ייכנסו דברים בלתי רצויים. וכפי שידוע ומבין גם פשוט שבפשוטים, ש"דף-השער" של "סידור", "תהילים" וכיוצא-בזה, ובנדון דידן, מסכת סוטה - שומר על שאר הדפים שלא יתקמטו, ופשיטא - שלא ייקרעו, וכן שלא יפול עליהם כלל וכיוצא-בזה. ומכיון שכן, יש לו שייכות ל"פנים" הספר, ובנדון-דידן - מסכת סוטה.

אמנם, ביאור זה אינו מספיק עדיין, שכן, יום ראשון דספירת-העומר הוא אחד מימי הספירה (ולא רק הקדמה וכיוצא-בזה), ולא עוד, אלא שיש בו מעלה יתירה לגבי שאר ימי הספירה, שהרי כל ימי הספירה אינם באים אלא מכוחו של יום ראשון, שבו היתה הבאת והקרבת העומר. ואם-כן, כיצד ייתכן שביום זה ילמדו את ה"שער" בלבד?

ולכן, יש לומר, ש"דף השער" אינו בבחינת שומר בלבד, דבר הטפל כו', אלא אדרבה - יש בו עילוי לגבי כל המסכת:

ב"דף-השער" נדפס גם שם המסכת - שם הכולל את המסכת כולה, ונפקא-מינה לדינא בנוגע למכירת ספר (מסכת) על-ידי "שטר", שכאשר כותבים ב"שטר" את שם הספר, אזי עובר הספר מרשותו של המוכר לרשותו של הלוקח. וכל זה - אפילו ב"שמות הסכמיים", ועל אחת כמה וכמה ב"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש", אשר, כתורת הבעל שם טוב², מהווה מחייה ומקיים את הדבר הנקרא בשם זה.

ולהעיר מדברי השל"ה³: "אף מי שהוא עם הארץ גמור, ומצטער מאוד על מיעוט הבנתו ואינו מבין שום דבר, קורא בכל לבו שמות של תורה שבכתב ותורה שבעל-פה . . . ושמות כל המסכתות . . . וקריאת השמות תועיל להיות נחשב כאילו עיין ולמד כולם".

(1) אמור כג, טו. וראה טוש"ע (אדה"ז) או"ח סתפ"ט ס"ח
(2) שעהיוה"א פ"א.
(3) יג, סע"א ואילך בהג"ה. (סכ"ג-כד).

ומעלה מיוחדת בנוגע לשם דמסכת "סוטה" - להיותו מהמסכתות ששמן נזכר בגמרא⁴.

ונמצא, ש"דף-השער" אינו "שומר" בלבד, כלומר דבר הטפל לדפי המסכת עצמה, אלא אדרבה: מכיון שנדפס בו שמה של המסכת, כולל הוא ומהווה ומחיי את כל דפי המסכת כולה.

וזוהי שייכותו של "דף-השער" ליום א' דספירת-העומר - שכל ימי הספירה באים מכוח הבאת והקרבת העומר ביום זה:

בלימוד דף ליום דף ליום - הרי גם כאשר לומר על דרך הפשט, הדרוש, הרמז והסוד, אין לו אלא העניינים השייכים לדף פרטי זה, על דרך ובדוגמת הספירה הפרטית דכל יום: מה שאין כן ביום א' דספירת העומר שאז קורא ולומד שמה של המסכת ב"דף-השער" (ומחליט ומכריז שלמחרתו מתחיל ללמוד דף ליום דף ליום) - יש לו את המסכת כולה (לא רק "בכוח" בלבד, אלא) באופן של "כלל", ומזה נמשכים ה"פרטים" - דף ליום דף ליום, על דרך ובדוגמת שאר ימי הספירה הבאים מכוח הבאת העומר ביום א'.

ועל פי זה יש לבאר את הענין ד"נעוץ סופן בתחילתן"⁵ - דלכאורה, מכיוון שב"סופן", לאחר שסיים את כל דפי המסכת, יש לו את המסכת כולה, אם כן, מהו העילוי בכך ש"נעוץ סופן בתחילתן", "תחילתן" ממש, לפני שהתחיל ללמוד את הדף הראשון (שהרי לאחר שכבר התחיל - שוב אינו אווז בהתחלה ממש)? ! והביאור - על פי האמור - שב"תחילתן", ב"דף-השער", ישנו כל הענין באופן של "כלל".

יא. על-פי האמור, יש להתעכב תחילה על ההוראה שלמדים משמה של המסכת - "סוטה".

ובהקדמה: אף שאין זה אלא שם (מסכת) בלבד, מכל מקום, מכיון שגם זה ענין בתורה, ועד ששייך הוא לתורה כולה, כדברי הרמב"ם⁶: "האומר שאין התורה מעם ה', אפילו פסוק אחד, אפילו תיבה אחת, אם אמר משה אמרו מפי עצמו, הרי זה כופר בתורה (כולה), וכן הכופר בפירושה והוא תורה שבעל פה". מובן, שגם בענין זה יש הוראה ולימוד בעבודת ה', כדלקמן.

והענין בזה:

הפירוש ד"סוטה" הוא - מלשון "שטות", כדרשת חכמינו ז"ל⁷ על הפסוק⁸ "איש כי תשטה אשתו", "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות".

ולכאורה, בשלמא עצם העובדה ד"נכנס בו רוח שטות" - אפשרית היא מצד ענין הבחירה, אבל כיצד ייתכן שענין כזה ("סוטה") יהיה שם של חלק (מסכת) בתורה? !

ואף שהקב"ה הוא "כל יכול", מכל מקום, הרי נאמר⁹ "לא יהי' לך אלהים אחרים על פני", ואם כן, נשאלת השאלה: איך ייתכן שבתורתו של הקב"ה - "על פני" - יהי' ענין של "רוח שטות" שעלול להביא לעבירה על רצונו ית', שזהו ענין ד"אלהים אחרים"¹⁰? !

והביאור בזה:

ידוע הכלל דירידה צורך עלי', כלומר, כוונת הירידה היא - כדי שעל ידי זה יבוא האדם לעילוי גדול יותר מכמו שהיה קודם הירידה, על דרך מעלת הבעל-תשובה לגבי צדיק¹¹, וזהו גם הדיוק בלשון "נכנס בו רוח שטות" - שבעצם אין הדבר שייך אליו כלל, אלא ש"נכנס בו" ממקום אחר, באופן ד"נורא עלילה על בני אדם"¹², וזאת, כדי שעל ידי זה יבוא לעילוי גדול יותר מכמו שהיה לפני הירידה.

וכן הוא בנוגע לירידה ד"סוטה", שהכוונה בזה היא - שעל ידי זה יהי' העילוי ד"ונקתה ונזרעה זרע", "אם היתה עקרה נפקדת". אם היתה יולדת בצער יולדת בריווח, נקבות יולדת זכרים כו"¹³, וכמסופר בגמרא¹⁴

(4) סוטה בתחילתה.

(5) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(6) הל' תשובה פ"ג ה"ח.

(7) סוטה ג, א. וראה תניא פכ"ד.

(8) נשא ה, יב.

(9) יתרו כ, ג. ואתחנן ה, ז.

(10) ראה תניא שם.

(11) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. ובכ"מ.

(12) תהלים סו, ה. וראה תנחומא וישב ד. תו"ח תולדות יג,

א ואילך. שעה"ת לאדהאמ"צ ח"א כ, ד ואילך.

(13) סוטה כו, א. הובא בפרש"י עה"ת נשא שם, כח.

(14) ברכות לא, ב.

בנוגע לחנה: "אם ראה תראה¹⁵ . אמרה חנה לפני הקב"ה, אם ראה - מוטב, ואם לאו - אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה, ואי אתה עושה תורתך פלסתר, שנאמר ונקתה ונזרעה זרע".

[ולהעיר, שגם בהשקאת הסוטה מודגש הענין דירידה צורך עלי' - כמאמר רבותינו ז"ל¹⁶ "גדול השלום שהשם [שם הוי', שם היותר נעלה מבין כל השמות שאין נמחקין, "שם המפורש"¹⁷] שנכתב בקדושה, אמר הקב"ה, ימחה על המים שבביל להטיל שלום בין איש לאשתו", שבוה מודגש גודל העילוי דענין השלום, אשר לא זו בלבד ש"מזבח מוריד עליו דמעות"¹⁸, אלא יתירה מזה, שהקב"ה אומר שבשביל עילוי זה מותר ש"ימחה שמי על המים", תכלית הירידה. ולא עוד, אלא שיש מצוה בדבר, ובלבד שיהי' "שלום בין איש לאשתו".

יב. ביאור הענין:

לכאורה, אינו מובן: כיצד אמרה חנה "אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה כו" - הרי השקאת הסוטה אינו אלא אם נסתרה לאחרי קינוי הבעל, ולאחרי קינוי הבעל אזי הסתירה אסורה (גם בסתירה כזו שלולי קינוי הבעל אין בה איסור¹⁹), ואם כן, כיצד ייתכן שחנה תעבור על הקינוי דאלקנה ותסתתר, בה בשעה שיש איסור בדבר?!

אפילו לולי האיסור, לא מסתבר שחנה תעבור על דבריו של אלקנה - כאשר יודעים אודות גודל מעלתו של אלקנה. כמסופר במדרש²⁰ בנוגע לאופן עלייתו לרגל, שהי' מעלה עמו את כל אנשי העיר שבדרך, ו"בדרך שהי' עולה שנה זו לא הי' עולה שנה אחרת, עד שהיו כולם עולים", כלומר, שזיכה רבים מישראל בענין ד"יראה כל זכורך אל פני הארון ה'"²¹, "כדרך²² שבא ליראות כך בא לראות"! וכל זה, כאמור, מצד דבריו של אלקנה בלבד, וכל שכן וקל וחומר - כאשר יש איסור בדבר!

ואם מפני שעל ידי זה יהי' "ונקתה ונזרעה זרע" - הרי זה על-דרך ובדוגמת (אבל לא ממש) "האומר אחטא ואשוב", ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה"²³ (אלא אם כן "דחק ונתחזק כו"²⁴)!

אמנם, בנוגע לפועל - בוודאי לא נסתרה כו', אלא רק "אמרה . . אלך ואסתתר כו'", אבל אף על פי כן, השאלה היא: כיצד יכלה להעלות על דעתה ולומר שתעבור על דבר איסור?!

והביאור בזה:

מכיון שכוונתה אינה אלא כדי שעל ידי זה יהי' הענין ד"ונקתה ונזרעה זרע" - הרי במקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא²⁵, ובמילא, מצד פנימיות העניינים אין ב"סתירה" זו ענין של חטא כלל;

ובנוגע לחיצוניות העניינים במעשה בפועל, אשר המעשה הוא העיקר, שישנו המעשה ד"סתירה" - הנה לזה מועילה התשובה, שכן, כאשר "דחק ונתחזק כו' מקבלין תשובתו", וטעם הדבר - מכיון שמצד פנימיות העניינים לא הי' כאן ענין של חטא.

ויש להוסיף בזה - בעומק יותר:

אפילו כשהסתירה היא (לא כדי שיהי' "ונקתה ונזרעה זרע", אלא) מצד ה"רוח שטות", ויתירה מזה, אפילו לאחרי שנתברר שהי' ענין של היפך הטהרה כו' - הנה גם אז, הרי מצד פנימיות העניינים כפי שהם למעלה (אף שבמחשבת ורגש האדם אינו כן), תכלית הכוונה בזה היא - שבביל העלי' דתשובה, כלומר, כל הירידה אינה אלא כדי שסוף כל סוף יבוא לעילוי דתשובה, שהרי "בוודאי סופו לעשות תשובה, בגלגול זה או בגלגול אחר, כי לא ירח ממנו נדח"²⁶.

(21) משפטים כג, יז.

(15) ש"א א, יא.

(22) הגיגה בתחלתה.

(16) במדבר"ר פ"א, ז. וש"נ. וראה שבת קטז, א. וש"נ.

(23) יומא פה, ב - במשנה. רמב"ם הל' תשובה רפ"ד.

רמב"ם הל' חנוכה בסופן.

(24) ראה תניא פכ"ה. אגה"ת פ"א.

(17) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב.

(25) כש"ט הוספות סל"ח. וש"נ. וראה לקו"ש ח"כ ע' 426

(18) גיטין בסופה.

הע' 78. וש"נ.

(19) ראה צפע"נ הל' סוטה פ"א ה"ז. וראה לקו"ש ח"ח ע'

(26) תניא ספ"ט. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סוס"ג.

.61

(20) יל"ש ש"א רמז עז.

ולכן, גם אז הרי זה ("סוטה") שם דתורה - דמכיוון ש"בוודאי סופו לעשות תשובה", נמצא, שתכליתו של החטא (כמו שהוא מצד למעלה) הוא - העלי²⁷.

ולא עוד, אלא אפילו כשהחטא הוא באופן ד"אחטא ואשוב", שאז "אין מספיקין בידו לעשות תשובה" - גם אז, הרי מצד פנימיות העניינים כפי שהם למעלה, הכוונה בזה היא - שיהי' "דחק ונתחזק", היינו, לעוררו לתשובה נעלית יותר²⁸.

יח. ובפשטות - שזוכים תיכף ומיד לגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²⁹, שלימות העם, ובאים לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³⁰, שלימות הארץ, ושם גופא - להר הקודש, ולבית המקדש השלישי, ומקבלים גם את התורה - "אוריאת תליתא", שלימות התורה, ובצירוף כולם - שלימות המשולשת, "חוט המשולש"³¹, וכל זה - תיכף ומיד, במהרה בימינו ממש.

(27) ראה לקו"ש ח"ה ע' 65 ואילך. ח"ח ע' 236 הע' 14.	(29) בא י, ט.
(28) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1153 הע' 16.	(30) עקב יא, יב.
	(31) ראה קהלת ד, יב.

אגרות קודש

ב"ה, ערב חג המצות, ה'תשכ"א

ברוקלין, נ.י.

לכבוד ועד עדת הספרדים בירושלים עיה"ק ת"ו

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

באיחור זמן רב הגיעני מכתבם ואחרי כן פרסומיהם, ות"ח על שימת לבכם לשלחם אלי.

ולתוכן מכתבם בשאלות בעית הרבנות הראשית, יותר נכון - בעית הרב הראשי הראשון לציון, אף שלכאורה כבר אינה אקטואלית כעת, בכל זה על פי מה שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל אבהיר עוד הפעם עמדתי, אף שלכאורה נתפרסמה די צרכה, והיא:

בנידון דידן אין בזה שאלה פרטית כלל וכלל, כי אם ענין עקרוני, ומפני זה נוגע לא רק לכללות אחינו בני ישראל אשר באה"ק ת"ו אלא לכל בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם, ונוגע בכבוד הרבנות שכמובן קשור בכבוד התורה. והשאלה היא: המותר על פי תורתנו תורת חיים לדחות רב ממשרתו בקדש, ובפרט על ידי ועידה שחלק חשוב שלה הם אנשים חילוניים בהחלט. וכיון שעמדת השלחן ערוך בזה היא פשוטה וברורה - בשלילת ענין שכזה לגמרי, הנה בדרך ממילא נפתרת גם השאלה בנוגע לבחירת רב פלוני, או פלוני בתור ממלא מקום.

לשאלתם שבאם אין מקום לדחית רב ממשרתו על ידי הועידה הנ"ל אם כן מהו התוכן דהגבלת שירות הרב לתקופה מסויימת ואחרי כן בחירות על ידי ועידה כהנ"ל, הנה קושיא אינה מבטלת ח"ו דין, ובפרט דין הנוגע בכבוד התורה, ועשית דבר שהוא נגד השו"ע בעבר והודעה שיעשו כן גם בעתיד אינה מהפכת עבירה למצוה.

בכבוד ובברכה לחג הפסח כשר ושמח ולחירות אמתית ממצרים וגבולים ומכל ענינים המבלבלים עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

המקנא לאשתו - פרק ראשון

1 ומטעם זה סמך גם התנא את מסכת סוטה למסכת נזיר. שואלת הגמרא, אם
 2 כן וְלִיתֵיגֵי תחילה מסכת סוטה וְהָרִד לִיתֵיגֵי מסכת נזיר כפי סדר פרשיות
 3 התורה. עונה הגמרא, סדר המסכתות בסדר נשים נקבע כך משום שאִיִּדִי
 4 דְתַנָּא מאחר ששנה את מסכת בְּתוּבוֹת וְתָנָא בה את פרק הַמְדִיר שְׁוֹסֵק
 5 בעניני נדרים, תָּנָא סמוך לו את מסכת נְדָרִים, וְאִיִּדִי דְתַנָּא את מסכת
 6 נְדָרִים, תָּנָא סמוך לו את מסכת נזיר משום דְתַנָּא לְנְדָרִים - שניירות חלה
 7 על ידי נדר שמקבל על עצמו. וְתָנָא את מסכת סוטה סמוך למסכת נזיר,
 8 כְּדָרְבִי - ללמדך שכל הרואה סוטה בקילקולה יזיר עצמו מן היין.
 9 מדייקת הגמרא מלשון התנא שאמר תַּקְנָא לאשתו, ולא אמר - רבי
 10 אליעזר אומר מקנא אדם לאשתו על פי שנים, שְׁדִיעָבֵד אִין לְבִתְחִילָה לֹא
 11 - לכתחילה אין ראוי שיקנא בעל לאשתו, ופרשת סוטה נאמרה באופן
 12 שעבר על האיסור וקינא לה, שְׁקָבֵר תַּנָּא דִּיהָן שְׁאִסוּר לְקַנְאוֹת - כיון
 13 שהקיניו גורם לריב בין הבעל לאשה על שחושד בה.

14 אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, כִּי הָיָה פֶּתַח רִישׁ לְקִישׁ בְּסוּטָה -
 15 לדרוש בפרשת סוטה, אָמַר רַבִּי, אִין מוּזוּגִין לוֹ לְאָדָם אִשָּׁה אֱלָא לְפִי
 16 מְעַשְׂוֹ - צנועה לצדיק ופרוצה לרשע. שְׁנָאמַר "כִּי לֹא יָנֹחַ שִׁבְטֵי הָרִשָּׁע
 17 עַל גּוֹרֵל הַצְּדִיקִים למען לא ישלחו הצדיקים בעולתה ידיהם" הרי
 18 שמתאימים לאדם את סביבתו על פי מעשיו. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר הֵנָּה אָמַר
 19 רַבִּי יוֹהָנָן וְקִשְׁוִין לְוִזוּגִין - איש לאשה כְּפָרְיֵת יָם סוּף אשר נשתנו בה
 20 סדרי בראשית, שְׁנָאמַר "אֱלֹהִים מוֹשִׁיבֵי יְהוּדִים בְּיָתֵהּ - מושיב את האיש
 21 ואשה שחיו ביחידות בתוך אותו בית, ומוציא אֱסָרִים בְּפִשְׁרוֹת" - והוציא
 22 את ישראל שהיו אסורים במצרים, בזמן שכשר וטוב ללכת, בחודש ניסן
 23 שהוא לא חם ולא קר, הרי שהוקש וזווג איש ואשה לקריעת ים סוף. מקשה
 24 הגמרא על ריש לקיש, אִינִי, וְהָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אֲרֻבָּעִים יוֹם
 25 קוֹדֵם יִצְרָת הַנֶּזֶד הוֹכֵר, בַּת קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמֶרֶת בַּת פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי, בַּיַּת
 26 פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי, שְׂדֵה פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי - ומבואר שאין הזיווג נקבע לפי
 27 מעשיהם, שהרי לא ניתן לדעת בשעת יצירת האדם האם יהיה צדיק או
 28 רשע. מתרצת הגמרא, לֹא קִשְׁיָא, הָא - מה שאמר רבי יהודה בשם רב
 29 שארבעים יום קודם יצירת הוולד נקבע הזיווג משמים, זהו בְּזוּג רִאשׁוֹן
 30 שהוא לפי מזל, וְהָא - מה שאמר ריש לקיש שנקבע הזיווג צדיק לצנועה
 31 ורשע לפרוצה, זהו בְּזוּג שְׁנִי שהוא לפי מעשיהם.

32 שנינו במשנה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר מְקַנָּא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם וְכוּ' רבי יהושע
 33 אומר וכו'. מדייקת הגמרא, עַד בָּאֵן לֹא פְּלִיגִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִם
 34 צָרִיךְ שְׁנֵי עֵדִים או שדי בעד אחד, אֱלָא בְּקִינּוֹ וְקִתְיָהּ - שלדעת רבי
 35 אליעזר צריך להביא שני עדים רק על הקיני, ולדעת רבי יהושע צריך
 36 להביא שני עדים גם על הסתירה, אֲבָל בְּמוֹמָאָה - אם העידו שנים על
 37 הקיני וכל הסתירה, ובא עד אחד והעיד שנבעלה לאותו פלוני כשהתחידה
 38 עמו, ובעל מודים שהעֵד אֶחָד מְהִימֵן - ואין בודקים אותה במים המאררים,
 39 אלא יוצאת בלא כתובה ואסורה לבעל ולבעל, שהרי לא נחלקו בכך. וְהָנֵן
 40 נְפִי - וכן מפורש במשנה לקמן, עַד אֶחָד אָמַר אִנִּי רֵאִיתִי שְׁנַיִם מֵמַת -
 41 שנבעלה לאותו פלוני כשהתחידה עמו, לֹא הִיָּתָה שוֹתֶה את המים
 42 המאררים, משום שמאמינים לעד שאכן זינתה. שואלת הגמרא,
 43 מְדַאֲרִייתָא מְנַלֵּן דְּמַהִימֵן עַד אֶחָד - מהו המקור בתורה שנאמן עד אחד
 44 לומר שזינתה. עונה הגמרא לפי מה ששנינו בבבליא דְתַנּוּ רַבְּנָן נֹאמַר
 45 לגבי אשה שקינא לה בעלה ונסתרה "והיא נטמאה וְעַד אִין בְּהָ" - ואף
 46 שנכתב 'עד' בלשון יחיד, בְּשְׁנַיִם הַכְּתוּב מְדַבֵּר - כוונת הפסוק שאין שני
 47 עדים שראו שנבעלה, או אִינוּ אֱלָא אֲפִילוּ בְּאֶחָד - שמא נפרש שאין
 48 אפילו עד אחד שנבעלה, אין לומר כן, שֶׁתְּלַמּוּד לֹאמַר - שהרי נאמר
 49 בתורה "לֹא יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עוֹן וְלְכָל חַטָּאת",

50

1 אשה שקינא לה בעלה, דהיינו שאמר לה אל תתייחדי עם פלוני, ונסתרה,
 2 דהיינו שעברה על ציוויו והתייחדה עמו - היא הנקראת סוטה, ואסורה
 3 לבעלה מן התורה כדין אשת איש שזינתה, אלא אם כן תיבדק כסדר
 4 הכתוב בפרשה ויוכח שלא נבעלה לאותו פלוני. סדר בדיקתה הוא,
 5 שמביאה בעלה לבית המקדש, ובית דין הגדול משקים אותה מים מאררים,
 6 אם מתייסרת באיסורים משונים ומתה - סימן הדבר שנבעלה לו, ואם לא
 7 היו מזיקים לה המים - סימן הדבר שטהורה היא ולא נבעלה לו, וחוחרת
 8 לבעלה ואף הייתה מתברכת בבנים זכרים. אם האשה מודה שנבעלה, אין
 9 משקים אותה, אלא מגרשה ומפסידה כתובתה כדין אשת איש שזינתה. וכן
 10 אם אמרה האשה שאינה רוצה להיבדק, או שאמר האיש שאינו רוצה
 11 שתיבדק, אינה שותה. ובמקרים אלו ודומיהם שאין משקים אותה, חייב
 12 הבעל לגרשה, ואף לאחר שתתגרש או ימות בעלה אסורה על הבעל, וכן
 13 אינה אוכלת בתרומה, כדין אשת איש שזינתה.

משנה

14 בעל הַמְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ ואומר לה אל תתייחדי עם איש פלוני, והיא עברה על
 15 ציוויו והתייחדה עמו מרצון, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר אינה נאסרת על בעלה כדין
 16 סוטה וכן אינו משקה אותה את המים המאררים, אלא אם כן מְקַנָּא לָהּ עַל
 17 פִּי שְׁנַיִם - ציווה עליה בפני שני עדים כשרים והעידו שציווה עליה
 18 בפניהם. אך אין צריך שיעידו שנים שהתייחדה עם אותו פלוני, אלא
 19 ומשקה על פִּי עַד אֶחָד - אף אם העיד עד אחד שהתייחדה עמו או עַל פִּי
 20 עַצְמוֹ - או שהבעל עצמו אמר שראה שהתייחדה עמו - הרי היא סוטה,
 21 שאסורה לבעלה ומשקים אותה את המים המאררים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ חוֹלֵק
 22 וְאוֹמֵר שאינה נחשבת סוטה להיאסר על בעלה ולהשקותה את המים
 23 המאררים - אלא אם כן מְקַנָּא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם - שהעידו שנים שציווה
 24 עליה בפניהם שלא להתיחד עם אותו פלוני, וּמְשַׁקָּה עַל פִּי שְׁנַיִם - וכן
 25 שהעידו שנים שהתייחדה עמו בפניהם.

26 כאומר, אין האשה נחשבת סוטה אלא אם כן קינא לה בעלה ועברה על
 27 ציוויו. דנה המשנה בִּיצֵד מְקַנָּא לָהּ - מהו הציוו שמצווה עליה, אם אָמַר
 28 לָהּ בְּפִנֵּי שְׁנַיִם אֶל תְּדַבְּרִי עִמָּי אִישׁ פְּלוֹנִי, אין זה נחשב קינוי, ואף שעברה
 29 על ציוויו וְדַבְּרָה עִמּוֹ, ואפילו אם התייחדה עם אותו פלוני עֲדִין הִיא
 30 מוֹתֶרֶת לְבִיתָהּ - לשמש עם בעלה, וּמוֹתֶרֶת לְאָבִיבֵל בְּתַרוּמָה אם היא
 31 אשת כהן. אבל אם אמר לה אל תסתרי עם פלוני, והיא עברה על ציוויו
 32 וּבְנַכְסָה עִמּוֹ - עם אותו פלוני לְבֵית הַפֶּתֵר - מקום מסתור, וְשִׁתְּתָה עִמּוֹ
 33 באותו מקום כְּרִי מוֹמָאָה - זמן של העראה, אֲסוּרָה לְבִיתָהּ - לשמש עם
 34 בעלה, וְאֲסוּרָה לְאָבִיבֵל בְּתַרוּמָה אם בעלה כהן, כדין אשת איש שזינתה,
 35 כל זמן שלא השקה אותה והוכח שהיא טהורה. וְאִם לפני שהספיק
 36 להשקותה מֵת הבעל בלא בנים, שאסורה להינשא בלא יבום או חליצה,
 37 חוֹלְצַת לאחי בעלה, אך וְלֹא מְתִיבָמָת, ובגמרא יתבאר טעם הדבר.

גמרא

38 שואלת הגמרא, מְכַרֵּי תַנָּא מְנַזֵּר כְּלִיק - הרי התנא סיים לעסוק במסכת
 39 נזיר, מַאי תַנָּא דְקָא תַנָּא סוּטָה - איזה דבר שנה התנא בנזיר שדומה
 40 לסוטה שלכך הסמיך לה את מסכת סוטה. עונה הגמרא, כְּדָרְבִי - על פי
 41 דברי רבי, דְתַנָּא רַבִּי אָמַר לְמַה נִּמְכְּבָה בתורה פְּרֻשֶׁת נזיר לְפְרֻשֶׁת
 42 סוּטָה, כדי ללמדך ולוֹמַר לָהּ שְׁכַל הַרְוָאָה סוּטָה בְּקַלְקוּלָהּ - בניוולה,
 43 יזיר עַצְמוֹ מִן תַּיִן - יקבל על עצמו נזירות ויאסר בשתיית יין שמביא את
 44 האדם לידי קלות ראש, שקלות הראש היא אשר גרמה לסוטה לחטוא.

45

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שני לעומר

1 מְשַׁמְיָה דְאִבְנֵי אָמַר, נקרא קינוי' משום שהוא דְכָר הַמְטִיל קַנְיָהּ בֵּינוּ
 2 לְבִינָה - שבאה לידי כעס ומריבה עם בעלה על שחושד בה. מדייקת
 3 הגמרא אֲלֵמָא קְסָבֵר כּמִשְׁתַּנְתּוּ שְׁקִינּוֹ עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים, וממילא וְכוּלֵי
 4 עֲלָמָא דִיעָי דְקִנְיָ לָהּ ואינם באים עם האשה לידי כעס, וְאִיהוּ הוּא דְאִתִּי
 5 לְמִיעָבֵד קַנְיָהּ בְּהָרָה - ורק לבעל יגרם כעס ומריבה עם האשה.

6

1 שאחרים יכעסו עליה, וקיניו מלשון כעס. מדייקת הגמרא מדבריו, אֲלֵמָא
 2 קְסָבֵר שְׁקִינּוֹ עַל פִּי עַצְמוֹ - שאין צריך לקנאות בפני עדים, וְכוּלֵי עֲלָמָא
 3 לֹא יִדְעֵי קִנְיָ לָהּ - ולכן האנשים לא ידעו שקינא לה, וְאֲמַרֵי מַאי דְקַנְיָ
 4 דְקָא בְּדָלָה - ויאמרו מפני מה היא מתרחקת מהאנשים, וְאִתּוֹ לְמִיעָבֵד
 5 קַנְיָהּ בְּהָרָה - ויבואו לידי כעס ומריבה עמה. וְרַב יוֹמֵר בַּר רַבִּי שְׁלָמָיָא

6

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ב עמוד א

רש"י

תוספות

המקנא. איירי דתנא נדרים תנא נמי נזיר דלמיה לנדרים. תימיה והא כריס מסכת נזיר (דף טז.) אמר דלא תנא ליה אלא אגב סוטה כדכרי וי"ל דלא קבעה כסדר נשים אלא אגב סוטה ומשום דלמיה לנדרים קבעה בתר נדרים מ"ז. ותימיה אמאי לא [קאמר ד] קבעה אגב נדרים דהא כ"פ"ד [דנזיר] תנא משניות טובא דמייירי

המקנא לאשתו. לשנא דקרא נקט, וקנא את אשתו (פסקי דין ט.) וקלמן בגמ' מפרש מאי לשון קנאי, ובמתניתין מפרש ביצר מקנא לה. אומר לה אל תסתרי עמי איש פלוני. **מקנא לה ע"פ שנים.** אם בא להשקותה צריך להביא שני עדים שאמר לה בפניהם אל תסתרי עמו, ואם לא קנא לה בפני שנים אינה נאסרת עליו

המקנא

בסתירתה ואינו משקה ומשקה ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו. ואפלו אין עדים שנסתרה, אלא עד אחד או הוא עצמו אומר ראיתיה שנסתרה אחר שקנאתי לה. נאסרת בסתירה עד שתשתה. וקלמן יליפין מקראי שסתירתה אוסרתה עליו מספק: ר' יהושע אומר. צריך ב' עדים אף לסתירתה: ודברה עמו. שלא במקום סתר: עדין [היא] מותרת לביתה. לשמש עם בעלה: ומותרת בתרומה. אם אשת פהו היא: פדי מנא. כדי שתשתה: אסורה לביתה. מספק בדילפין לקמן (דף כה.) שלשה ונטמאה אמורים בפרשה, וקנא את אשתו והיא נטמאה, ונסתרה והיא נטמאה. תחת אישה ונטמאה, אחד שאסורה לבעל, ואחד שאסורה לבעל אם ימות בעלה ואי יגרשה. ואחד שאסורה לתרומה: ואם

לאשתו רבי אליעזר אומר מקנא לה על פי שנים ומשקה על פי עד אחד או על פי עצמו, רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים ומשקה על פי שנים. ביצר מקנא לה, אומר לה בפני שנים אל תדברי עמי איש פלוני ודברה עמו, עדיין היא מותרת לביתה ומותרת לאכול בתרומה. ונטמאה עמו לבית הסתר ושתה עמו פדי מנא, אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה, ואם מת הולצת ולא מתיבמת: גמ' מכדי תנא מנייר סליק מאי תנא דקא תנא סוטה, כדרכי דתניא רבי אומר למה נסקמה פרישת נזיר לפרשת סוטה לומר לה שכל הראוה סוטה בקלקולה זייר עצמו מן הנין. וליתני סוטה והדר ליתני נזיר, איירי דתנא פתובות ותנא המדיר תנא נדרים, ואיירי דתנא נדרים תנא נזיר דדמי לנדרים וקתני סוטה כדרכי. המקנא דיעבר אין לכתחילה לא, קסבר תנא דידן אסור לקנאות. אמר רבי שמואל בר רב יצחק פי הוה פתח ריש לקיש בסוטה אמר הכי, אין מוויגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו שניאמר כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים. אמר רבה בר בר הנה אמר רבי יוחנן וקשין לזווגין בקריעת ים סוף שניאמר אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בפושרות. איני, והא אמר רב יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני בית פלוני לפלוני שדה פלוני לפלוני. לא קשיא, הא בזוג ראשון הא בזוג שני: רבי אליעזר אומר מקנא לה על פי שנים וכו': עד

הוא והא קתני בסוף אלו עוברין (פסחים דף מט.) האוהך לשחוט את פסחו ובעבודה זרה פרק השוכר (דף סט.) המניח עובד סוככים בחנותו דמסיק בשמעתתא קמייתא דשמיטת חולין (דף כג.) דמייירי לכתחילה ובפרק ב' דשמיטת חולין (דף סג.) השוחט את המסוכנת ובפרק קמחא דביבא (דף סג.) השוחט את התרנגולת ומלא בה ביצים גמורות וש לומר דכל היכא דאיכא לניחילי בלישאל דייק הכי כגון הלא ובריש פ"ב דשמיטת חולין (דף סג.) והתם נמי כ"פ קמח (דף סג.) השוחט במגל ד' וצ"פ קמח דביבא (דף סג.) השוחט חיה ושוחף יחפור ברוק וצ"פ לבית (פסח דף סד.) הרוחץ במי מערה או במי טבילה ותימיה היכי דייק מהכא דלסור לקנאות אמאי לא מתחז' המקנא שאל (למלך) כדמתחז' כ"פ"ד דביבא (דף סג.) ועל כרחך אית לן למימר דהכא ממשנה יתיירא דייק כדפרש"י:

הא בזוג ראשון לא בזוג שני. תימיה כ"פ ואלו מגלחין (מ"ד דף יח.) דלמך שמואל מוכר לארס בחולו של מועד שאל יקדמו אחר קפידן ליה מהכא ארבעים יום קודם יצירת הולד אמאי לא מוקי התם מלתיה דשמואל בזוג שני:

קודם יצירת הולד. נראה לכ"פ קודם יצירת הולד בין אם לא נולדה הנקיבה עדיין בין אם נולדה:

אבל בעומאה עד אחד מהימן. תימיה ארכיב איכא למימר איכא אכל בעומאה בעיניו כי תרי ומשום דלאסרתה איסור עולם ואי לאו ממתיני דמיייתי מהיכא פשיטא ליה למימר הכי וי"ל דעדיפא ליה עומאה מקיינו וסוטה ק"ף על גב דלאסרתה איסור עולם משום דרגליס לכ"כ:

כאן לא פליגי אלא בקיינו וסתירה אבל בטומאה עד אחד מהימן ותנן נמי עד אחד אומר אני ראיתי שניטמאת לא היתה שותה. מדאורייתא מנלן דמהימן עד אחד, דתנו רבנן "עד אין בה" בשנים הכתוב מדבר או אינו אלא אפילו באחד, תלמוד לומר לא יקום עד אחד באיש. ממשמע

יחידים ביתה. אדם יחיד ואשה יחידה, והוא מונום יחד ומישיב מהם בית: מוציא אסירים בפושרות. הוציא את ישראל ממצרים בחדש פשר, לא חמה ולא צינה. מקיש וזוג יחידים ליציאת מצרים: איני. מי הוי וזוג לפי רשע וכוות, והא מקדם יצירתם שאין נודע רשעו וכוותו מכריזין את זוגו, ואם תאמר הכל גלוי לפניך, הכל בידי שמים חרין מיצאת שמים כדאמר במסכת נדה (דף טז.) מלאך הממונה על ההריון נוטל טפה ומביאה לפני המקום ואומר לפניך, גבור או חלש, חכם או טפש, עשיר או עני. אבל צדיק ורשע לא קאמר ליה, דאין זה בידי שמים: זוג ראשון. לפי המולד: זוג שני. לפי מעשיו. וקשה לזווג לפי שאינה בת זוג: עד כאן לא פליגי אלא בקניין וסתירה. כלומר עד כאן לא שמענו מפלוגתיהו דבעינן שני עדים אלא בקניין לר"א ובסתירה לר' יהושע: אבל בטמאה. אם יש עדים בקניין וסתירה יש עד אחד ששקלה בסתירתה נאמן ואינה שותה אלא יוצאה בלא בתבה ואסורה לבעל ולבעל ולתרומה: שניטמאת. באותה סתירה: מנלן דמהימן עד אחד. בטמאה של סתירה אחר קנאי: ועד אין בה בשנים הכתוב מדבר. וקאמר עדים שנים אין בטמאה זו אלא עד א' / וקרא בטמאה קמשהעי, ושכב איש אותה שכבת זרע, ועדים שנים אין בה אלא א' / והיא לא נתפשה לא נאנסה, וממילא שמעינן דמהימן מדכתוב והיא לא נתפשה, להחמיר עליה בא הכתוב לדונה במוקדה, ומרשיא דקרא נמי שמעת דמהימן דקאמר ומעלה בו מעל ושכב איש אותה, ואין מעיד בך אלא זה. וקלמן (דף ג.) מפרש דהאי קרא בתר קנאי בתיב. דכתיב בתריה ועבר עליו רוח קנאה וגו' ודרשינן ליה לקמן שבבר עבר: או אינו אלא אחד. דקאמר קרא דאפלו עד אחד אין בה. וקלמן פריך אלא במאי מתפרש דקאמר קרא והיא נתפשה. אלאא פשיטא דנטמאת מדמהדר בתר אנס ורצון: ת"ל לא יקום עד א' וגו'. מהאי קרא שמעינן דכל עד האומר בתורה שנים הם כדמפרש ואזיל: ממשמע

ביתו ויחיד ואשה יחידה, והוא מונום יחד ומישיב מהם בית: מוציא אסירים בפושרות. הוציא את ישראל ממצרים בחדש פשר, לא חמה ולא צינה. מקיש וזוג יחידים ליציאת מצרים: איני. מי הוי וזוג לפי רשע וכוות, והא מקדם יצירתם שאין נודע רשעו וכוותו מכריזין את זוגו, ואם תאמר הכל גלוי לפניך, הכל בידי שמים חרין מיצאת שמים כדאמר במסכת נדה (דף טז.) מלאך הממונה על ההריון נוטל טפה ומביאה לפני המקום ואומר לפניך, גבור או חלש, חכם או טפש, עשיר או עני. אבל צדיק ורשע לא קאמר ליה, דאין זה בידי שמים: זוג ראשון. לפי המולד: זוג שני. לפי מעשיו. וקשה לזווג לפי שאינה בת זוג: עד כאן לא פליגי אלא בקניין וסתירה. כלומר עד כאן לא שמענו מפלוגתיהו דבעינן שני עדים אלא בקניין לר"א ובסתירה לר' יהושע: אבל בטמאה. אם יש עדים בקניין וסתירה יש עד אחד ששקלה בסתירתה נאמן ואינה שותה אלא יוצאה בלא בתבה ואסורה לבעל ולבעל ולתרומה: שניטמאת. באותה סתירה: מנלן דמהימן עד אחד. בטמאה של סתירה אחר קנאי: ועד אין בה בשנים הכתוב מדבר. וקאמר עדים שנים אין בטמאה זו אלא עד א' / וקרא בטמאה קמשהעי, ושכב איש אותה שכבת זרע, ועדים שנים אין בה אלא א' / והיא לא נתפשה לא נאנסה, וממילא שמעינן דמהימן מדכתוב והיא לא נתפשה, להחמיר עליה בא הכתוב לדונה במוקדה, ומרשיא דקרא נמי שמעת דמהימן דקאמר ומעלה בו מעל ושכב איש אותה, ואין מעיד בך אלא זה. וקלמן (דף ג.) מפרש דהאי קרא בתר קנאי בתיב. דכתיב בתריה ועבר עליו רוח קנאה וגו' ודרשינן ליה לקמן שבבר עבר: או אינו אלא אחד. דקאמר קרא דאפלו עד אחד אין בה. וקלמן פריך אלא במאי מתפרש דקאמר קרא והיא נתפשה. אלאא פשיטא דנטמאת מדמהדר בתר אנס ורצון: ת"ל לא יקום עד א' וגו'. מהאי קרא שמעינן דכל עד האומר בתורה שנים הם כדמפרש ואזיל: ממשמע

ביתו ויחיד ואשה יחידה, והוא מונום יחד ומישיב מהם בית: מוציא אסירים בפושרות. הוציא את ישראל ממצרים בחדש פשר, לא חמה ולא צינה. מקיש וזוג יחידים ליציאת מצרים: איני. מי הוי וזוג לפי רשע וכוות, והא מקדם יצירתם שאין נודע רשעו וכוותו מכריזין את זוגו, ואם תאמר הכל גלוי לפניך, הכל בידי שמים חרין מיצאת שמים כדאמר במסכת נדה (דף טז.) מלאך הממונה על ההריון נוטל טפה ומביאה לפני המקום ואומר לפניך, גבור או חלש, חכם או טפש, עשיר או עני. אבל צדיק ורשע לא קאמר ליה, דאין זה בידי שמים: זוג ראשון. לפי המולד: זוג שני. לפי מעשיו. וקשה לזווג לפי שאינה בת זוג: עד כאן לא פליגי אלא בקניין וסתירה. כלומר עד כאן לא שמענו מפלוגתיהו דבעינן שני עדים אלא בקניין לר"א ובסתירה לר' יהושע: אבל בטמאה. אם יש עדים בקניין וסתירה יש עד אחד ששקלה בסתירתה נאמן ואינה שותה אלא יוצאה בלא בתבה ואסורה לבעל ולבעל ולתרומה: שניטמאת. באותה סתירה: מנלן דמהימן עד אחד. בטמאה של סתירה אחר קנאי: ועד אין בה בשנים הכתוב מדבר. וקאמר עדים שנים אין בטמאה זו אלא עד א' / וקרא בטמאה קמשהעי, ושכב איש אותה שכבת זרע, ועדים שנים אין בה אלא א' / והיא לא נתפשה לא נאנסה, וממילא שמעינן דמהימן מדכתוב והיא לא נתפשה, להחמיר עליה בא הכתוב לדונה במוקדה, ומרשיא דקרא נמי שמעת דמהימן דקאמר ומעלה בו מעל ושכב איש אותה, ואין מעיד בך אלא זה. וקלמן (דף ג.) מפרש דהאי קרא בתר קנאי בתיב. דכתיב בתריה ועבר עליו רוח קנאה וגו' ודרשינן ליה לקמן שבבר עבר: או אינו אלא אחד. דקאמר קרא דאפלו עד אחד אין בה. וקלמן פריך אלא במאי מתפרש דקאמר קרא והיא נתפשה. אלאא פשיטא דנטמאת מדמהדר בתר אנס ורצון: ת"ל לא יקום עד א' וגו'. מהאי קרא שמעינן דכל עד האומר בתורה שנים הם כדמפרש ואזיל: ממשמע

בוטה. פרק ראשון - המקנא דף ב עמוד ב

תוספות

רש"י

בל מקום שנאמר עד הכי כחן שנים. ואחד דכתיב גבי ועד אחד לא יענה בנפש (פסלמכר) (ס) מוקי לה בפרק אחד דיני ממונות (פסלמכרין דף ע"ג) בדרישה מן התלמודים ולא יומת על פי עד אחד (דברי' ט) דרשין בפרק ראשון למכות (דף ע"ג) לעדות מיוחדת לאפקורי אחד רואה מחלו זה ואחד רואה מחלו זה אבל קטיף דגבי שבעת העדות כתיב וטאו

עד (ויקרא ט) ומחייבין אפילו אחד כדתנן (פסלמכר דף ע"ג) כבר אחד וטוהר אחד הכופר חייב וי"ל דשבעת העדות לא חייבה טוהר אלא בחביעה כדילפינן התם מקדוהי הולכך כל היכא דמפסידו ממון מייחייב דבהפסד ממון תליא מילתא:

מאי טעמא דר' יהושע. ביושלומו מפיק ליה מהני קראו מאו טעמא דרבי יהושע כי מנא זה ערוה דבר ערוה זו הסתירה דבר זו קטיו וילפינן דבר דבר מה דבר האומר להן על פי שנים אף כחן ע"פ שנים תני רבי יוסי בר' יהודה וכו' משקה ע"פ שנים נאמר כי מנא ואין מניחה בכל מקום אלא על פי עדים מה מקיים רבי אליעזר דבר דבר שטאו מרגיל לבא לדי ערוה עוד ביושלומו כתיב ועבר עליו רוח קטאה וגו' שלא יקנא לה מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך גלות אלא מתוך דבר של אימה עבר וקינא לה מחמת הדברים הללו מה את אמרת למנא וכו' לעיבוד אס תאמר מנא קטיו קטיו אס תאמר לעיבוד אין קטיו קטיו אמר רבי מנא אחיא כהלא כל מקום שנאמר חוקה טוהר מעט:

מ'ש'שמע ש'נאמר עד. ולא נאמר עדים איני יודע דאחד קאמר, אלא מדאיצטריך למכתב אחד שמע מנה דעד שנים משמע, דאינו אלא לשון עדות וחסם עדות שנים: ואמר ר' חמנא תרי לית בה. לעיל קאי לפרושי טעמא דמלתיה היכי מדידריש ועד אין בה: אלא טעמא כו'. קושטיא היא, כלומר טעמא דכתיב לא יקום עד אחד, דההוא מוכיח לך דהאי ועד אין בה בתרי קאמר, הא לאו הכי הוה אמינא עד דכתיב הקא בסוטה חד הוא וקאמרין אפלו אחד אין בה: איצטריה. לא יקום עד אחד לגלוי עליה דהאי ולאשמעינן דחד מדידון, דאי לאו הכי הוה אמינא כל סתם עד אחד הוא ובסוטה לא הוה אמינא דמתסרא ואפי' בעד א' וכל שכן בלא עד, והכי הוה דרשינן ליה ועד אין בה דקא אמר ר' חמנא היכי קאמר ועד אחד אין נאמן בה אלא שנים: ופרכינן אין נאמן בה. בתמיה: אלא מאי ג'עני. קרא עד דאיבא תרי בתמיה, אמאי אקרא קרא להאי לשתוק קרא מניה כו'. ד'ר' ד'ר' ד'ר' מ'מ'מון. פתיב בנאפת פי מצא בה ערות דבר (דקרי' כו) וכתיב בדיני ממונות ע"פ שני עדים יקום דבר וס' יטו: איצטריה. לא יקום לגלוי עליה דהאי עד דבשנים הכתוב מדבר, דאי לא גלי עליה הוה אמינא עד חד משמע ואין נאמן בה, קאמא קרא לאשמעינן. ודקשיא לך למה לי קרא, סלקא דעתך אמינא סוטה שאחר קטיו וסתירה בא עד אחד והעיד שנטמאה באותה סתירה שאני רואי להאמינו כאן שהרי נגלים לדבר. וכו' מצית אמרת. דאי לא גלי ר' חמנא דכל עד שנים הם דבא (והנהו) אמינא דהאי עד אין בה אין נאמן בה קאמר א"כ בא הכתוב להקל עליה: והא מוכתיב והיא לא נתפשה מכלל. דפשיטא לך דנטמאה, והיכי קאמר והיא לא נתפשה אנדע אין בה. נהי דרישא דקרא איבא למימר ע"י שנים עדים, ושכב איש אותה בעדים ועד אחד אין נאמן בה, אלא והיא לא נתפשה היכי קאי אפין נאמן בה, הא אמרת דלא מחוקי לה בנבעלת. בה. בטמאה קאי דהא מנה סליק, והיא נטמאה ועד אין בה. ודרשינן אין בה תרי אלא חד: בה. עד אחד נאמן ולא בקטיו: סתירה עדיפא. לאחמורי' בה: שכן אוכרתיה. על הבעל ועל הבעל מספק: בטמאה. ודאית בדרשינן לקמן מגיד לך הכתוב שעל הספק אסורה. בפרק בשם שהמים בודקין (דף כ"ג): שכן עקר גרם לה. ש"ע הקטיו סתירה אוכרתיה: מתני'. דקתני לר"א דקטיו בשנים וסתירה על פי עצמו: דלא כי האי תנא. דקתני לר"א סתירה בשנים וקטיו על פי עצמו: ד'ר' ר"י בר' יהודה אין לדברי ר' אליעזר סוף. ולקמן מפרש לה: מאי ניהו. אין לדבר סוף דקאמר: ואמר קנאי. בשבועס עליה אומר קנאתי לה מפלוני ומביא עדים שנסתרה עמו סתירה כל שהוא. דכיון דלא קנא לה לא נהרהר בו: הא למשנתנו יש

מ'ש'שמע ש'נאמר לא יקום עד באיש איני יודע שהוא אחד מה תלמוד לומר אחד זה בנה אב כל מקום ש'נאמר 'עד' תרי באן שנים עד שיפרוט לך הכתיב אחד, ואמר ר' חמנא תרי לית בה אלא חד. והיא לא נתפשה" אסורה אלא מעמא דכתיב לא יקום עד אחד באיש, הא לאו הכי הוה אמינא עד דסוטה חד הוא, ואי אפילו חד ליבא, אלא במאי מיתסרא, איצטריה סלקא דעתך אמינא 'עד אין בה' אין נאמן בה, אין נאמן בה ואלא מאי בעי עד דאיבא תרי לשתוק קרא מניה דאתיא 'דבר' 'דבר' מ'מ'מון. ואנא ידענא מידי דהוה אכל עדיות שבתורה, איצטריה סלקא דעתך אמינא סוטה שאני דרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה ליתרימן בה עד אחד ומי מצית אמרת דאין נאמן בה ושריא והא מדכתיב והוא לא נתפשה מכלל דאסורה, איצטריה סלקא דעתך אמינא אין נאמן בה עד דאיבא תרי ובתרי נמי היא דלא נתפשה קא משמע לן: רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים וכו': מאי טעמא דרבי יהושע,

מאי טעמא דר' יהושע. ביושלומו מפיק ליה מהני קראו מאו טעמא דרבי יהושע כי מנא זה ערוה דבר ערוה זו הסתירה דבר זו קטיו וילפינן דבר דבר מה דבר האומר להן על פי שנים אף כחן ע"פ שנים תני רבי יוסי בר' יהודה וכו' משקה ע"פ שנים נאמר כי מנא ואין מניחה בכל מקום אלא על פי עדים מה מקיים רבי אליעזר דבר דבר שטאו מרגיל לבא לדי ערוה עוד ביושלומו כתיב ועבר עליו רוח קטאה וגו' שלא יקנא לה מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך גלות אלא מתוך דבר של אימה עבר וקינא לה מחמת הדברים הללו מה את אמרת למנא וכו' לעיבוד אס תאמר מנא קטיו קטיו אס תאמר לעיבוד אין קטיו קטיו אמר רבי מנא אחיא כהלא כל מקום שנאמר חוקה טוהר מעט:

מאי טעמא דר' יהושע. ביושלומו מפיק ליה מהני קראו מאו טעמא דרבי יהושע כי מנא זה ערוה דבר ערוה זו הסתירה דבר זו קטיו וילפינן דבר דבר מה דבר האומר להן על פי שנים אף כחן ע"פ שנים תני רבי יוסי בר' יהודה וכו' משקה ע"פ שנים נאמר כי מנא ואין מניחה בכל מקום אלא על פי עדים מה מקיים רבי אליעזר דבר דבר שטאו מרגיל לבא לדי ערוה עוד ביושלומו כתיב ועבר עליו רוח קטאה וגו' שלא יקנא לה מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך גלות אלא מתוך דבר של אימה עבר וקינא לה מחמת הדברים הללו מה את אמרת למנא וכו' לעיבוד אס תאמר מנא קטיו קטיו אס תאמר לעיבוד אין קטיו קטיו אמר רבי מנא אחיא כהלא כל מקום שנאמר חוקה טוהר מעט:

מאי טעמא דר' יהושע. ביושלומו מפיק ליה מהני קראו מאו טעמא דרבי יהושע כי מנא זה ערוה דבר ערוה זו הסתירה דבר זו קטיו וילפינן דבר דבר מה דבר האומר להן על פי שנים אף כחן ע"פ שנים תני רבי יוסי בר' יהודה וכו' משקה ע"פ שנים נאמר כי מנא ואין מניחה בכל מקום אלא על פי עדים מה מקיים רבי אליעזר דבר דבר שטאו מרגיל לבא לדי ערוה עוד ביושלומו כתיב ועבר עליו רוח קטאה וגו' שלא יקנא לה מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך גלות אלא מתוך דבר של אימה עבר וקינא לה מחמת הדברים הללו מה את אמרת למנא וכו' לעיבוד אס תאמר מנא קטיו קטיו אס תאמר לעיבוד אין קטיו קטיו אמר רבי מנא אחיא כהלא כל מקום שנאמר חוקה טוהר מעט:

סוף. לדברי רבי אליעזר בתמיה: והא זמנין דלא אסתתרי. ואומר ר' איתיה שנסתרה: ולא מיבעיא למשנתנו. בתמיה: איבא עקר. שכבר התחיל בעדים שלא ע"י בעס. הקא ליבא עקר. ולכשיבעוס נקל לומר קנאתי והוא ימצא לה סתירות הרבה: לא ליבא איניש. אפלו בינו לבינה: ומסתתרה. ונסתרה ונאסרת עליה: קנאה. בעס כמו הם קאנאי בלא אל (דקרי' כו) כי קנאה חמת גבר (משלי יו): מאי דקנא. מה יש לפנינו, מה אירע עכשיו שזו בודלת מן האנשים: וכלי עלמא דע"י דקני לה. שהעדים מגלץ הדבר ואינן שונאים אותה: ואיהו דאתי למיעבד קנאה בהרה. שזו מקניטתו על שחזרה:

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

60 עדים שכן אוסרתה בטומאה - שהרי על ידי הסתירה נאסרת מספק כאילו
 61 ודאי נבעלה. שואלת הגמרא, אדרבה, קנינו עדיף להחמיר בו שלא יצטרכו
 62 שני עדים, שכן עיקר גרם לה - שהרי הקנינו הוא הגורם לאיסור. ומשיבה,
 63 עדיף להחמיר בסתירה, משום שחיי קנינו מי איתא - שהרי
 64 אם לא התורה אינה נאסרת תחת הקנינו. שואלת הגמרא, ואי לא קנינו,
 65 סתירה מאי אהני - הרי גם בסתירה לבד אינה נאסרת בלא קנינו, ואם כן
 66 מדוע עדיף להחמיר בסתירה יותר מבקנינו. מתרצת הגמרא, אפילו הכי
 67 סתירה עדיפה להחמיר בה, משום דאתחלתא דטומאה היא - היחוד הוא
 68 התחלת הטומאה.

69 שנינו במשנה, שלדעת רבי אליעזר קנינו בפני שני עדים וסתירה בפני עד
 70 אחד או בפני הבעל. אומרת הגמרא, מתניתין דלא כי האי תנא - אינה
 71 סוברת כהנא של הברייתא דלהלן. דתניא רבי יוסי ברבי יהודה אומר
 72 משום רבי אליעזר, המקנה לאשתו, מקנה על פי עד אחד או על פי
 73 עצמו, ומשקה לה על פי שנים - וזה להיפך ממה שמבואר במשנתנו בשם
 74 רבי אליעזר. המשך הברייתא, השיבו חכמים לדברי רבי יוסי ברבי
 75 יהודה, אם נחשב קנינו גם על פי עד אחד ועל פי עצמו אין לדבר סוף -
 76 שכל בעל יאמר שקינא לאשתו. שואלת הגמרא, מאי טעמא דרבי יוסי
 77 ברבי יהודה בדעת רבי אליעזר, שלקניו מספיק עד אחד ולסתירה צריך שני
 78 עדים. ומשיבה, אמר קרא ב'ה', וממעטים ב'ה' - על טומאה נאמן עד אחד
 79 ולא בסתירה. שואלת הגמרא, ואימא - שידרוש גם ב'ה' ולא בקנינו -
 80 ומדוע בקנינו מועיל עד אחד. משיבה הגמרא, קנינו איתקש לטומאה
 81 דבתיב "וקנא את אשתו והוא נטמאה" - וכשם שלגבי טומאה מועיל עד
 82 אחד, גם לגבי קנינו מועיל עד אחד. שואלת הגמרא, סתירה נמי איתקש
 83 לטומאה דבתיב "ונסתרה והיא נטמאה". ומשיבה, ההוא לבמה שיעור
 84 סתירה כדי טומאה הוא דאיתא - מהיקש זה לומדים שזמן סתירה הוא
 85 זמן שיכולה לבוא בו לדי טומאה.

86 שנינו בברייתא, השיבו חכמים, לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר
 87 סוף. שואלת הגמרא, מאי ניהו - מדוע לדבריו אין לדבר סוף. ומשיבה
 88 דוקנין דלא קני ואמר קנאי - פעמים שהבעל לא קינא לאשתו, ומתוך
 89 שיכעס עליה יאמר שקינא לה ויהיה נאמן. מקשה הגמרא, הא למשנתנו
 90 יש לדבר סוף - משמע מדברי חכמים שהקשו על רבי יוסי, שלשית
 91 משנתנו בדעת רבי אליעזר שנאמן על הסתירה ולא על הקנינו, לא הוקשה
 92 שאין לדבר סוף. והרי דוקנין דלא איתתר ואמר איתתר - פעמים שלא
 93 נסתרה האשה ומתוך שיכעס עליה הבעל יאמר שנסתרה ויהיה נאמן, ואם
 94 כן גם על שיטה זו היה לחכמים להשיב שאין לדבר סוף. מתרצת הגמרא,
 95 אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן, אף לדברי רבי יוסי ברבי יהודה
 96 אין לדבר סוף, ואכן תשובת חכמים היא גם לשיטת רבי אליעזר במשנה.
 97 שואלת הגמרא, מהלשון אף לדברי רבי יוסי ברבי יהודה, משמע שולא
 98 מיבעיא למשנתנו - על שיטת רבי אליעזר במשנה פשוט שיש להשיב,
 99 וחדושו שאף לשיטת רבי יוסי יש להשיב, והרי אדרבה - מסתבר להיפך,
 100 שלמשנתנו עיקר - שקינא לה בפני עדים, ולכן מסתבר להאמין
 101 לו, אבל התם - לשיטת רבי יוסי ליכא עיקר - שלדעתו אין צריך לקנא
 102 לה בפני עדים, ולדבריו יותר מתקבלת תשובת חכמים שיש לחשוש שמתוך
 103 כעסו יאמר שקינא לה. מתרצת הגמרא, אלא אי איתמר הכי איתמר -
 104 כך נאמרו הדברים, אמר רבי יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן לדברי רבי
 105 יוסי ברבי יהודה ואף למשנתנו אין לדבר סוף, ואכן עיקר תשובת חכמים
 106 היא על שיטת רבי יוסי ברבי יהודה, וחדושו שאף למשנתנו יש תשובה
 107 לשיטת רבי אליעזר.

108 אמר רבי הנינא מסורא, לא ליטא איניש לאיתתיה בזמן הזה שאין
 109 בית המקדש קיים ולא ניתן להשקות את הסוטה. לא תיפתרי בהרי פלוני
 110 - אל תיחדי עם פלוני, ואפילו בינו לבניה בלא עדים לא יאמר כך לאשתו,
 111 משום דילמא קיימא לן ברבי יוסי ברבי יהודה - שמא הלכה כרבי יוסי
 112 ברבי יהודה דאמר בשם רבי אליעזר קנינו על פי עצמו, ומיתתתרא -
 113 והאשה תתיחד עם ארתו פלוני בפני שנים, והרי היא סוטה וליכא האידנא
 114 מי סוטה למיפקה - ואין בזמן הזה מי סוטה לבדוקה, וקאמר לה עיניה
 115 איסורא דלעולם - ומספק תהיה אסורה עליו לעולם. לכן לא יקנא הבעל
 116 לאשתו בזמן הזה, וממילא לא יתחשב סוטה להיאסר עליו.
 117 אמר ריש לקיש, מה לשון קנינו - מפני מה נקרא ציווי הבעל לאשתו
 118 'קנינו', משום שהוא דבר המפיל קנאה בינה לבין אחריה - הקנינו גורם

1 ויש להקשות, הרי משמע שנאמר לא יקום עד באיש - בלשון יחיד,
 2 איני יודע שהוא אחד, מה תלמוד לומר אחד - לשם מה נאמר 'עד'
 3 אחד, אלא זה פנה אב - התורה באה ללמדנו בזה שבכל מקום שנאמר
 4 בתורה 'עד' אין פירושו עד אחד, אלא הרי פנא שנים, עד שפרוט לה
 5 הכתוב אחד - אלא אם כן נאמר בפירוש 'עד אחד'. מסיימת הגמרא,
 6 מאחר ואמר דתניא תרי לית בה - שהרי יודע אין בה' היינו שאין שני
 7 עדים שנבעלה אלא חד, ואף על פי כן נאמר 'וקנא לא נתפשה' - שאם
 8 לא נאנסה אלא עשתה כן מרצון, אסורה לבעלה, ומכאן לומדים שעד
 9 אחד נאמן לומר שזינתה אם קינא לה ונסתרה.

10 מקשה הגמרא על הברייתא, אלא טעמא - ההוכחה ש'ועד אין בה'
 11 היינו שאין שני עדים אך יש עד אחד שנבעלה, היא מדבתיב "לא יקום עד
 12 אחד באיש", הא לאו הכי הוה אמינא עד דסוטה חד הוא - אך לולי כן
 13 היינו מפרשים שאין אפילו עד אחד שנבעלה, וקשה, שהרי ואי אפילו חד
 14 ליכא, אלא בטאי מיתקרא - אם אין אפילו עד אחד שנבעלה מדוע
 15 נאסרת בוודאי כל בעלה. אלא ודאי שאין שני עדים אלא עד אחד, ומדוע
 16 הוצרכה הברייתא להוכיח כן מהפסוק, מתרצת הגמרא, איצטריך -
 17 הברייתא הוצרכה ללמוד זאת מהפסוק, שלולי כן סלקא דעתך אמינא
 18 שהפסוק 'עד אין בה' בא ללמד שאם יש עד אחד שנבעלה - אין נאמן בה
 19 ואינה נאסרת על פיו. שואלת הגמרא, כיצד היינו יכולים לפרש שבא
 20 הפסוק לומר שעד אחד אין נאמן בה לומר שנבעלה, ואלא מאי בעי עד
 21 דאיכא תרי - אלא צריך שני עדים, אם כן לישתוק קרא מיניה - היינו
 22 יודעים זאת, משום דאיתא דיני עריות נלמדים בגזירה שוה 'דבר' 'דבר'
 23 מקמו, ואנא דענא שצריך שני עדים מיד דתהא אכל עריות שבתורה
 24 כשם שצריכים שני עדים לכל עדות בדיני ערוה בתורה. מתרצת הגמרא,
 25 איצטריך - הוצרכה התורה להשמיענו דבר זה, משום שסלקא דעתך
 26 אמינא סוטה שאני - דין סוטה שונה משאר דיני ערוה, שאף שבכל דיני
 27 ערוה אין עד אחד נאמן, מכל מקום לגבי דרנלים לדבר - שיש סיבה
 28 לחשוש שאכן נבעלה, שיהי קניא לה ונסתרה, ולפיכך היינו סבורים
 29 שליתיהימן בה עד אחד - יהיה עד אחד נאמן לומר שנבעלה. לכן הוצרכה
 30 הברייתא ללמוד מהפסוק שבכל מקום 'עד' היינו שנים. חזרת הגמרא
 31 ומקשה, ומי מצית אמת דאין נאמן בה ונשריא - האם ניתן לפרש את
 32 הפסוק שבא לומר שעד אחד אינו נאמן, וממילא מתרת לבעלה, והא
 33 מדבתיב בהמשך הפסוק 'וקנא לא נתפשה' - שמחמירים עליה משום
 34 שלא נבעלה באונס אלא ברצון, מקלל דאסורה - מוכח מהפסוק בא
 35 לאסורה ולא להתירה. מתרצת הגמרא, איצטריך - ללמוד מהפסוק 'לא
 36 יקום וגו' שעד' היינו שני עדים, שלולי כן סלקא דעתך אמינא אית
 37 הפסוק כאמור, שעד אחד אין נאמן בה עד דאיכא תרי. ובתרי נמי את
 38 דלא נתפשה - והמשך הפסוק 'היא לא נתפשה' בא לומר שגם כשיש שני
 39 עדים שנבעלה, אינה טמאה אלא אם הבעילה הייתה במיד. קא משמע
 40 לן מהפסוק 'לא יקום וגו' שכל מקום שנאמר 'עד' היינו שנים, וחידישה
 41 התורה שעד אחד נאמן לאסרה.

42 שנינו במשנה, רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים וכו'. שואלת
 43 הגמרא, מאי טעמא דרבי יהושע שצריך שני עדים על הקנינו והסתירה.
 44 ומשיבה, אמר קרא 'ועד אין בה', ודרשה הגמרא מהפסוק שעד אחד נאמן
 45 להעיד שנבעלה, ומדייק רבי יהושע, שדוקא ב'ה' - להעיד שנטמאה עד
 46 אחד נאמן ולא בקנינו, וכן ב'ה' ולא בסתירה - אלא על הקנינו והסתירה
 47 צריך שני עדים כשאר עדויות שבתורה. מבראת הגמרא, ורבי אליעזר
 48 הסובר שלגבי הסתירה מועיל עד אחד, אומרי שדורשים רק א'ה' ולא
 49 בקנינו. שואלת הגמרא, ואימא ב'ה' ולא בסתירה ונצריך שני עדים גם
 50 שנסתרה. ומשיבה, סתירה איתקש לטומאה דבתיב "ונסתרה והיא
 51 נטמאה" - התורה הסמיכה סתירה לטומאה, ולומדים מההיקש שכשם
 52 שלגבי טומאה מועיל עד אחד, כך לגבי סתירה מועיל עד אחד. שואלת
 53 הגמרא, הרי קנינו נמי איתקש לטומאה, דבתיב "וקנא את אשתו והוא
 54 נטמאה", ומדוע בקנינו מודה רבי אליעזר שצריך שני עדים. ומשיבה, הא
 55 מעט דתקנא ב'ה', שרק על עדות שנבעלה מספיק עד אחד, וממעטים
 56 שעל הקנינו צריך שני עדים. שואלת הגמרא, ומה ראיית - הרי גם קנינו
 57 וגם סתירה הוקשו לטומאה, ומדוע העדיף רבי אליעזר למעט מ'בה'
 58 שבקנינו צריך שני עדים, וללמוד מהיקש שבסתירה עד אחד נאמן, ולא
 59 להיפך. ומשיבה, מסתברא סתירה עדיפה להחמיר בה שלא יצטרכו שני

שופטים יד א-כ

יד א וַיֵּרֶד שְׁמֵשׁוֹן תַּמְנַתָּה וַיֵּרָא אִשָּׁה בְּתַמְנַתָּה מִבְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים: ב וַיַּעַל וַיֵּגֵד לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ וַיֹּאמֶר אִשָּׁה רְאִיתִי בְּתַמְנַתָּה מִבְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים וְעַתָּה קְחוּ-אוֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה: ג וַיֹּאמֶר לוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ הַאִין בְּבָנוֹת אַחֶיךָ וּבְכָל-עַמִּי אִשָּׁה כִּי-אַתָּה הוֹלֵךְ לִקְחַת אִשָּׁה מִפְּלִשְׁתִּים הָעַרְלִים וַיֹּאמֶר שְׁמֵשׁוֹן אֶל-אָבִיו אוֹתָהּ קַח-לִי כִּי-הִיא יִשְׂרָאֵל בְּעֵינָי: ד וְאָבִיו וְאִמּוֹ לֹא יָדְעוּ כִּי מִיְהוָה הִיא כִּי-תֵאנָה הוּא-מִבְּקֵשׁ מִפְּלִשְׁתִּים וּבָעֵת הַהִיא פְּלִשְׁתִּים מְשָׁלִים בְּיִשְׂרָאֵל: ה וַיֵּרֶד שְׁמֵשׁוֹן וְאָבִיו וְאִמּוֹ תַּמְנַתָּה וַיָּבֹאוּ עַד-פְּרָמִי תַּמְנַתָּה וְהִנֵּה כְּפִיר אַרְיֹת שָׂאֵג לִקְרָאתוֹ: ו וַתְּצַלַח עָלָיו רוּחַ יְהוָה וַיִּשְׁפְּעוּהוּ כְּשֹׁפַע הַגְּדִי וּמְאוּמָה אֵין בְּיָדוֹ וְלֹא הִגִּיד לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה: ז וַיֵּרֶד וַיְדַבֵּר לְאִשָּׁה וַתִּישַׁר בְּעֵינָי שְׁמֵשׁוֹן: ח וַיֵּשֶׁב מִיָּמִים לִקְחָתָהּ וַיִּסַּר לְרֵאוֹת אֵת מַפְלַת הָאֲרִיָּה וְהִנֵּה עֶדְת דְּבוּרִים בְּגוּיַת הָאֲרִיָּה וּדְבָשׁ: ט וַיִּרְדְּהוּ אֶל-כַּפְּיֹו וַיִּלְךְ הַלֹּךְ וְאָכַל וַיִּלְךְ אֶל-אָבִיו וְאֶל-אִמּוֹ וַיִּתֵּן לָהֶם וַיֹּאכְלוּ וְלֹא-הִגִּיד לָהֶם כִּי מְגוּיַת הָאֲרִיָּה רָדָה

רש"י

הבדלתו רדייה, (שבת קיז ב): הרודה פת מן התנור, (בבא מציעא סד א): הרודה את כוורתו, על שם שהדבש עשוי על ידי חלות שעושה מדובק בדופני הכלי בכל צדדין מדופן אל דופן, כמדת עוגל הכלי, וכן תרגם יונתן: וירדהו, ונסחיה:

מצודת ציון

(ג) האיין, וכי איין: ישרה. מלשון ישר וטוב: (ד) תאנה. עלילה, כמו (מלכים ב ה ז) מתאנה הוא לי: (ה) כפיר אריות. ארי בחור: (ו) ותצלח. ועברה, כמו (שמואל ב יט יח) וצלחו הירדן: וישפעוהו. ענין קריעה לשנים, כמו (ויקרא א יז) ושסע אותו בכנפיו: (ז) ותישר. מלשון ישר: (ח) מימים. מסוף ימים, ולא פירש כמה; או 'ימים' רוצה לומר, שנה: ויסר. סר ממקום מהלכו: מפלת. נבלת הארי במקום מפלתו: עדת דבורים. אסיפת דבורים, ואמר 'עדת' בלשון שאלה; וכן (משלי ל כה) שפנים עם לא עצום: בגוית. בגוף, כמו (שמואל א לא יב) גוית שאלו: (ט) וירדהו. ענין הלקיחה ממקום דבוקו, וכן (ירמיהו י ו) רדנו לא נשוב, בדברי רבותינו זכרונם לברכה (שבת קיז ב) רדיית הפת:

מצודת דוד

(ב) קחו אותה וגו'. כי גיירה טרם לקחה, לשיהיה לו בה קדושין (ראה רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק יג הלכות יד-טז): (ד) מה' היא. ה' נתן זאת בלבו: כי תואנה. כי בדבר זה יהיה הוא מבקש מפלשתים עלילה להרוג בהם: מושלים בישראל. ואם הכה בהם בלא עלילה, היו הפלשתים חושבים שבני ישראל הסיתוהו והיו נוקמים מהם, מה שאין כן על ידי עלילה, כי אז יאמרו שמדעתו עשה: (ה) לקראתו. בהיותו לבדו: (ו) כשסע הגדי. רצה לומר, בקלות, כמו שקורעין את הגדי: ומאומה אין בידו. לא היה בידו דבר מה מכלי זיין להעזר בו: ולא הגיד. על כי לא היה נחשב בעיניו לגודל גבורה להתהלל בדבר: (ז) וידבר לאשה. שמשון עצמו דבר עמה, להכיר בה אם היא משכלת: ותישר בעיני שמשון. גם בזה, כי מצא בה חכמה: (ח) וישב. כי מתחלה עשה רק שידוכין וחזר לבית אביו, ואחר זמן שב לקחתה: ודבש. מן הדבורים היה בה הדבש: (ט) וירדהו. מגוית האריה רדה הדבש אל כפיו: הלוך ואכל. בעת ההלוך היה אוכל:

מגוית האריה רדה הדבש. מן הדבורים היה בה הדבש: (ט) וירדהו. מגוית האריה רדה הדבש אל כפיו: הלוך ואכל. בעת ההלוך היה אוכל:

הַדְּבָשׁ: וַיֵּרֶד אָבִיהוּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיַּעַשׂ שָׁם שְׁמִשׁוֹן מִשְׁתָּה כִּי כֵן יַעֲשׂוּ
הַבְּחוּרִים: יֵא וַיְהִי כִּרְאוֹתֶם אוֹתוֹ וַיִּקְחוּ שְׁלֵשִׁים מַרְעִים וַיְהִיו אִתּוֹ: יב וַיֹּאמֶר
לָהֶם שְׁמִשׁוֹן אַחֲוֹדֵה־נָּצַא לָכֶם חִידָה אִם־הִגִּדְתֶּם תִּגְדִּי אוֹתָהּ לִי שְׁבַע־לֶחֶם
הַמִּשְׁתָּה וּמִצָּאתֶם וּנְתַתִּי לָכֶם שְׁלֵשִׁים סְדִינִים וּשְׁלֵשִׁים חֶלֶפֶת בְּגָדִים:
יג וְאִם־לֹא תוֹכְלוּ לְהַגִּיד לִי וּנְתַתֶּם אִתְּם לִי שְׁלֵשִׁים סְדִינִים וּשְׁלֵשִׁים חֶלֶפֶת
בְּגָדִים וַיֹּאמְרוּ לוֹ חוֹדָה חִידַתְךָ וְנִשְׁמָעְנָה: יד וַיֹּאמֶר לָהֶם מִהָאֵכֶל יֵצֵא מֵאֵכֶל
וּמִעֵזוֹ יֵצֵא מִתּוֹק וְלֹא יִכְלוּ לְהַגִּיד הַחִידָה שְׁלֹשֶׁת יָמִים: טו וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וַיֹּאמְרוּ לְאִשְׁת־שְׁמִשׁוֹן פְּתִי אֶת־אִישְׁךָ וַיְגַד־לָנוּ אֶת־הַחִידָה פֶּן־נִשְׂרָף אוֹתְךָ
וְאֶת־בֵּית אָבִיךָ בְּאֵשׁ הַלִּירְשָׁנוּ כִּרְאוֹתֶם לָנוּ הֲלֹא: טז וַתִּבְכֶּי אִשְׁת־שְׁמִשׁוֹן עָלָיו
וַתֹּאמֶר רַק־שָׂנֵאתָנִי וְלֹא אֶהְבַּתָּנִי הַחִידָה חֶדֶת לְבַנִּי עִמִּי וְלִי לֹא הִגַּדְתָּה
וַיֹּאמֶר לָהּ הֲנֵה לְאָבִי וּלְאִמִּי לֹא הִגַּדְתִּי וְלָךְ אֲגִיד: יז וַתִּבְכֶּי עָלָיו שְׁבַע־לֶחֶם
הַיָּמִים אֲשֶׁר־הָיָה לָהֶם הַמִּשְׁתָּה וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְגַד־לָהּ כִּי הִצִּיקְתָּהּ
וַתִּגַּד הַחִידָה לְבַנִּי עִמָּה: יח וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֲנִשֵׁי הָעִיר בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּמִרְסָם יָבֵאוּ

רש"י

הלמסכנותנא קריתון יתנא הלכא: (יז) שבעת הימים. הנותרים משבעת הימים, מרביעי ואילך: (יח) בטרם יבא החרסה. לפני שקיעת החמה, שעדיין היה להם שהות עד הערב: חרשתם בעגלתי. משל הוא (תרגום): אילולפון

מצודת ציון

(יא) מרעים. חברים ושושבינים: (יב) אחודה. ענין דבר הסתום שקשה לדעתו: סדינים. שם מלבוש מה: חליפת בגדים. יקראו כן, כי דרך להחליפם בכל פעם: (טו) ויגד לנו. רוצה לומר, לצרכנו: (יז) הציקתה. ענין צרה ודחק, כמו (ישעיהו ח כב) מעוף צוקה: (יח) יבא. ענין שקיעה, כמו (בראשית כח יא) כי בא השמש: החרסה. השמש, כמו (לעיל ח יג) מלמעלה החרס: לולא. אם לא: חרשתם. מלשון חרישה, גם היא מענין חתירת המחשבה והעיון בדבר, כמו (משלי ג כט) אל תחרוש על רעך רעה:

מצודת דוד

(י) וירד אביהו אל האשה. (תרגום): על עסקי איתתא: (יא) מרעים. חברים לשובבינות: (טו) ויהי ביום השביעי. לימות השבת, ולא שביעי למשתה, והוא רביעי לימי המשתה: הלירשנו קראתם לנו הלא. תרגם יונתן: (י) וירד אביהו. מתחלה ירד אביו להכין צרכי המשתה, כי שמשון עשה שם המשתה משלו, כי כן דרך הבחורים לעשות המשתה משלהם בעת הנשאם, ולזה ירד אביו בתחלה להכין הכל: (יא) כראותם. כאשר ראו האשה ואביה את שמשון בא אחר אביו: ויהיו אתו. לדבר עמו ולשמחו: (יב) אחודה וגו'. אשאל אתכם חידה ואם תגידו ביאור החידה במשך ימי המשתה: ומצאתם. רצה לומר, אם תבינו לאמיתת הדבר: (יג) חודה. רצה לומר, אמור החידה, ולתוספת ביאור אמרו, חידתך: (יד) מהאוכל. מהדבר האוכל זולתו, יצא דבר מאכל,

ומדבר חזק, יצא דבר מתוק: (טו) ביום השביעי. לא לימי המשתה אלא על יום השבת יאמר, והיה רביעי לימי המשתה, ובעבור כי בשבת לא התמיד שמשון לשבת עמהם, מצאו מקום לדבר אל האשה: ויגד לנו. רצה לומר, לך יגיד לצרכנו, כי תשובי ותגיד לנו: הלירשנו. וכי לרשת אותנו קראת לנו על המשתה, בתמיהה: הלא. כי לא לרשת, ורצה לומר, הקריאה היתה לשמוח ולא לרשת, ועתה ראינו שהכוונה היתה לרשת: (טז) לא הגדתה. הביאור מן החידה: (יז) שבעת הימים. רצה לומר, עד כלות שבעת הימים: אשר היה להם המשתה. רצה לומר, אשר הדרך לשמוח בהן, והיא בכתה: כי הציקתה. היתה דוחקת אותו מאוד, ומנעה עצמה ממנו, וכדומה: (יח) בטרם יבא החרסה. בעוד לא עבר יום השביעי, שהוא סוף הזמן שקבעו: מה מתוק. אין דבר יותר מתוק מדבש: לולא חרשתם.

הַחֶרֶסָה מֵהַמָּתוֹק מִדְּבַשׁ וּמָה עֵז מֵאֲרִי וַיֹּאמֶר לָהֶם לֵיּלֵא חֲרָשְׁתֶּם בְּעִגְלֹתַי
 לֹא מִצְאֲתֶם חִידָתִי: יִט וַתְּצַלַח עָלָיו רוּחַ יְהוָה וַיֵּרֶד אֲשַׁקְלוֹן וַיָּד מֵהֶם שְׁלֵשִׁים
 אִישׁ וַיִּקַּח אֶת־חֲלִיצוֹתָם וַיִּתֵּן הַחֲלִיפּוֹת לְמַגִּידֵי הַחִידָה וַיַּחַר אֹפוֹ וַיַּעַל בֵּית
 אָבִיהוּ: כ וַתְּהִי אִשֶּׁת שְׁמִשׁוֹן לְמַרְעֵהוּ אֲשֶׁר רָעָה לוֹ:

רש"י

בדקתון באתתי: (יט) רוח ה'. (תרגום:) רוח מעליהן: (כ) למרעהו. לאחד משוביניו
 גבורה מן קדם ה': חליצותם. מלבושים שחלץ

מצודת דוד

מצודת ציון

(יט) ותצלח. ועבר, כמו (שמואל ב יט יח) וצלחו הירדן:
 חליצותם. ענין שליפה, כמו (דברים כה ט) חלוץ הנעל, ורצה
 לומר הבגדים שחלץ מהם; או הבגדים יקראו כן, כאשר
 יקראו חליפות על שם שמחליפים בכל פעם, וזהו בהסרת
 ושליפת הבגדים שהוא לבוש בהם, ולזה יקראו גם חליצות:

רצה לומר, אם לא גלתה לכם אשתי, לא הייתם יודעים
 החידה, ואמר בלשון משל. או שאמר, אם לא היתה
 חתירת מחשבותיכם באמצעות אשתי לשהיא תחקור
 ממני להגיד לכם, לא מצאתם חידתי (ולפי שמלת 'חרישה'
 היא משותפת לחרישה ממש ולחתירת המחשבה, כינה אשתו בשם 'עגלה'
 המלומדת לחרוש, והיא מליצה נאותה): (יט) ויחר אפו. על

אשתו, בעבור שגלתה מצפוננו: (כ) ותהי וגו'. נשאת לחברו אשר נתחבר לשמשון לשובין:

דברי הימים ב ט א-יא

ט א וּמִלְפַת־שָׂבָא שָׁמְעָה אֶת־שִׁמְעַי שְׁלֹמֹה וַתָּבֹא לְנִסּוֹת אֶת־שְׁלֹמֹה
 בְּחִידוֹת בִּירוּשָׁלַם בְּחִיל כְּבֹד מְאֹד וְגַמְלִים נִשְׂאִים בְּשָׁמַיִם וְזָהָב לָרֹב וְאֶבֶן
 יָקָרָה וַתָּבֹא אֶל־שְׁלֹמֹה וַתִּדְבֹר עִמּוֹ אֵת כָּל־אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבָּבָה:
 ב וַיִּגְדַּלְהָ שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־דְּבָרֶיהָ וְלֹא־נִעְלַם דְּבַר מִשְׁלֹמֹה אֲשֶׁר לֹא הִגִּיד
 לָהּ: ג וַתֵּרָא מִלְפַת־שָׂבָא אֵת חֲכַמַת שְׁלֹמֹה וְהַבֵּית אֲשֶׁר בָּנָה: ד וּמֵאֲכָל
 שְׁלַחְנוֹ וּמוֹשָׁב עַבְדָּיו וּמַעְמַד מְשֻׁרְתָיו וּמִלְבוּשֵׁיהֶם וּמִשְׁקֵיו וּמִלְבוּשֵׁיהֶם

רש"י

(א) לנסות את שלמה. אם אמת מה ששמעה מחכמתו ובאה לנסותו: בחידות. כמו (שופטים יד) אחודה נא לכם חידה דשמשון: (ב) ולא נעלם דבר. כיון שראתה שהגיד לה הכל לא נעלם דבר ממה ששאלה אשר הגיד לה אז הודתה על השמועה כי אמת שמעה ובתרגום מגלת אסתר שם כתובים קצת מן החידות אשר

מצודת דוד

מצודת ציון

(א) לנסות. מלשון נסיון: בחידות. דברים סתומים קשה
 ההבנה: ובחיל. ענין עושר ורכוש כמו חילך וכל
 אוצרותיך (ירמיה ז): כבוד. ענין רבוי: יקרה. תשובה:

(א) לנסות. לשאלו דברים סתומים קשה הידיעה לבחון
 חכמתו אם יוכל להגידם: עם לבבה. אשר הסתירה מכל
 אדם ושמרה בלבבה ולא גלתה מאז לחשוש שיהיה
 הדבר נשמע לשלמה: (ב) את כל דבריה. אשר שאלה

אותו: אשר לא הגיד לה. אשר לא יוכל להגיד לה: (ד) ומושב עבדיו. כל אחד במקום הראוי לו וכן היה מעמד
 משרתיו כ"א במקום הראוי לשירותו: ומלבושיהם. הראוי לכל אחד לפי מה שהוא: ומשקיו. המשרתים להשקות

וְעֲלִיתוּ אֲשֶׁר יַעֲלֶה בֵּית יְהוָה וְלֹא־תִהְיֶה עוֹד בְּהָ רוּחַ: ה וַתֹּאמֶר אֶל־הַמֶּלֶךְ
אָמֵת הִדְבָּר אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּאָרְצִי עַל־דְּבָרֶיךָ וְעַל־חֲכֻמָּתֶךָ: ו וְלֹא־הֶאֱמַנְתִּי
לְדַבְרֵיהֶם עַד אֲשֶׁר־בָּאתִי וַתִּרְאֶינָה עֵינָי וְהִנֵּה לֹא הִגְדַּלְתִּי חֲצִי מִרְבִּית
חֲכֻמָּתֶךָ יִסְפֹּת עַל־הַשְּׂמוּעָה אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי: ז אֲשֶׁרִי אֲנִשְׂיָךְ וְאֲשֶׁרִי עֲבָדֶיךָ
אֵלֶּה הָעַמְדִים לְפָנֶיךָ תָּמִיד וְשָׁמַעִים אֶת־חֲכֻמָּתֶךָ: ח יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּרוּךְ
אֲשֶׁר | חֲפִיץ בְּךָ לְתַתֶּךָ עַל־כִּסְאוֹ לְמֶלֶךְ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּאַהֲבַת אֱלֹהֶיךָ
אֶת־יִשְׂרָאֵל לְהַעֲמִידוֹ לְעוֹלָם וַיִּתְּנֶךָ עֲלֵיהֶם לְמֶלֶךְ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וַיְצַדֶּקְהָ:
ט וַתִּתֵּן לְמֶלֶךְ מֵאָה וְעֶשְׂרִים | בְּכָר זֶהָב וּבִשְׁמִים לָרֶב מְאֹד וְאַבְנֵי יָקָרָה וְלֹא
הָיָה בְּבִשָּׁם הַהוּא אֲשֶׁר נָתַנָּה מִלְּפַת־שֶׁבַע לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה: י וְגַם עֲבָדֵי חֵירוֹם
(חֵירוֹם קָרִי) וְעֲבָדֵי שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר־הֵבִיאוּ זֶהָב מֵאוֹפִיר הֵבִיאוּ עִצֵּי אֲלֻגּוּמִים וְאַבְנֵי
יָקָרָה: יא וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ אֶת־עִצֵּי הָאֲלֻגּוּמִים מִסְּלוֹת לְבֵית־יְהוָה וּלְבֵית הַמֶּלֶךְ
וּכְנָרוֹת וּנְבָלִים לְשָׁרִים וְלֹא־נִרְאוּ כֵהֶם לְפָנַי בְּאֶרֶץ יְהוּדָה:

רש"י

למחר: ומלבושיהם. לא כמלבושיהם שהם
לבושים היום לובשים למחר: ומשקיו. רוב
משקיו: ועליתו. מסלות עליותיו אשר יעלה
עליהם מביתו לבית ה': ולא היה עוד בה רוח.
שהיתה סבורה שאין חכמה בכל המלכיות כי אם
בארצה וכמו חכמיה כי ארצה במזרח ולפיכך הם
חכמים ביותר לפי שמסתכלין במזלות כדאיתא
בפרק קמא דראש השנה לדין מכסי סיהרא י"ח
שעו' דארץ ישראל במערב ככל וזהו שכתוב
ותרב חכמת שלמה מכל חכמת בני קדם שהם היו
במזרח כדכתיב ויהי בנסע' מקדם (בראשית י"א)
ומכל חכמת מצרים שהיו מכשפים חרטומים
ואשפים וחכם היה בטיי"ר כך כתיב בפסיקתא
טייר הוא ל' ערבי ובויקרא רבה בפ' בן המצרי כי
עוף השמים יוליך את הקול (קהלת) זה עורב
וחכמת טויארי: (ו) חצי מרבית. רכוי חכמות:
(י) עצי אלגומים. מפרש בפסיקת' כתוב אחד
אומר אלמוגים וכתוב אחד אומר אלגומים אלא
אלגומים שמם ונקרא אלמוגים לפי שהיה
מתמוגג ונכפף מתוך רכיכתו כמו כוסות שהוא
נכפף מתוך חשיבתו: (יא) מסלות. מדרגות
(ובמלכים א' י) כתיב מסעד כדרך שעושין לעוליין
בדרך מעלות ומדרגות וי"א מסעד ומסילה אחד
הם: וכנרות ונבלים לשרים. י"א לבני לוי
המשוררים בכלי שיר ור' אליעזר זצ"ל פי'
לשרים המשוררים לטייל לפני המלך דוגמא (שם
ד) ויהי שירו חמשה ואלף הם שירות של חול
שעשה לשורר לפניו לטייל והוא שכתוב (לקמן
ל"ה) ויקונן ירמיה על יאשיהו ויאמרו כל השרים
והשרות וגו':

מצודת דוד
המסובין: ועליתו. דרך עליתו לבית ה': ולא היה וכו'.
אמרה בלשון גוזמא לרוב התמהון: (ו) יספת. החכמה
הנמצא בכ מרובה יותר מאשר הוגד לי: (ז) באהבת.
בעבור שה' אוהב את ישראל שיתקיימו לעולם לזה העמידך למלוך במ הנהיגם במישור לפי רוב החכמה: (ט) ולא
היה כבושם ההוא. בכמות רב מאד: (יא) מסלות. הוא העלייה שזכר למעלה שהיתה כעין מסלה: לבית ה' ולבית
המלך. ר"ל מזה לזה: לשרים. למשוררים: כהם. ברוב הגודל: לפנים. קודם הזמן הזה:

מצודת ציון

(ו) מרבית. מל' רכוי: (י) אלגומים. הוא הפוך מן אלמוגים
והוא מין עץ יקר: (יא) מסלות. מל' מסילה ודרך:

מצודת דוד

המסובין: ועליתו. דרך עליתו לבית ה': ולא היה וכו'.
אמרה בלשון גוזמא לרוב התמהון: (ו) יספת. החכמה
הנמצא בכ מרובה יותר מאשר הוגד לי: (ז) באהבת.
בעבור שה' אוהב את ישראל שיתקיימו לעולם לזה העמידך למלוך במ הנהיגם במישור לפי רוב החכמה: (ט) ולא
היה כבושם ההוא. בכמות רב מאד: (יא) מסלות. הוא העלייה שזכר למעלה שהיתה כעין מסלה: לבית ה' ולבית
המלך. ר"ל מזה לזה: לשרים. למשוררים: כהם. ברוב הגודל: לפנים. קודם הזמן הזה:

46 כל הנזק, בין גוף המתכת שנחסר, ובין מה שהופחת שווי המטבע על ידי
 47 מחיקת הצורה.
 48 מדברי רבה עולה שהמזיק ערך המטבע על ידי מחיקת צורתו בלא שחיסר
 49 מגופו אין נחשב מזיק. ומקשה הגמרא: **מְתִיב רַבָּא**, שנינו בברייתא העוסקת
 50 בענין יציאת עבד כנעני בשן ועין, עבד כנעני שהכהו אדונו **עַל עֵינָו**,
 51 **וְסִמָּאָה**, או שהכהו **עַל אָזְנוֹ וְחָרְשׁוֹ**, הרי **הַעֲבָד יוֹצֵא בְהֶן** ו-על ידי חבלות
 52 אלון לְחִירוֹת. אבל אם הכה האדון על הכותל **פְּגָנָד עֵינָו**, ונבעת העבד
 53 מקול ההכאה, **וְאִינוּ רֹאֵה** מחמת כן, וכן אם הכה על הכותל **פְּגָנָד אָזְנוֹ**,
 54 ונבעת העבד **וְאִינוּ שׁוֹמֵעַ**, **אֵין עֲבָד יוֹצֵא בְהֶן לְחִירוֹת**, לפי שאינו מזיק
 55 בידיים אלא גרמא הוא. ומתבאר בדין הראשון, שבכך שחירש אוחנו על ידי
 56 שהכה עליה נחשב ששיחת האוזן, ואף שלא הזיק גוף האבר כלל רק קילקל
 57 כחו. ואם כן גם בפגם צורת המטבע ופיחת מערכו, יש להחשיבו למזיק
 58 המטבע אף שלא פיחת מגוף המטבע, וקשה על רבה.
 59 מתרצת הגמרא: אין להקשות על רבה מכך, משום שרַבָּה שהחשיב שף
 60 צורת מטבע כגרמא בעלמא לְמַעֲמֵיהָ אמר כן, **וְהָאִמְרַר רַבָּה**, חָרְשׁוֹ לְאִבְיוֹ,
 61 **נְהָרְגִי**, כדון המכה אביו והוציא ממנו דם, מפני שֵׁאֵי אֶפְשָׁר לְחִרְיָשָׁה –
 62 לעשות אדם חרש בלא לעשות בו חַבְרוּת – הוצאת דם, דָּעַל ידי ההכאה
 63 **מִטְּפֵתָא דְרַמָּא נְפִלְתָּ לִּיהָ בְּאוּנְיָה** – טיפת דם נופלת בתוך האוזן. ולפי זה
 64 אין להקשות על רבה מדין העבד, שהרי לשיטתו אם נתחרש העבד על ידי
 65 ההכאה ודאי נחבלה האוזן בפנים, מה שאין כן שף מטבע, שלא הזיק גוף
 66 המטבע כלל.
 67 הגמרא מביאה דין נוסף שפטר רבה מזיק, מחמת שנחשב כגרמא: **וְאִמְרַר**
 68 **רַבָּה**, הַצְּוֹרֵם – העושה חריץ באוֹזְן פִּרְתוֹ שֶׁל הַבְּיָרוֹ ונעשית בעלת מום,
 69 ונפסלת להקרבה, פְּטוּר מלשלם היזקו. **מָאִי טַעֲמָא**, פֶּרַה בְּרַבְּרִימָא קְיָימָא
 70 – הפרה קיימת כפי שהייתה, דְּלֵא עֲבָד וְלֵא מִיָּד – שלא עשה בה מעשה
 71 נזק כלל, וְכֹוּלְהוּ שְׁנוּרִים לֵא לְגַבִּי מִזְבַּח קְיָיִם – ואין כל השוורים
 72 עומדים להקרבה על גבי המזבח, ולכן אין נחשב נזק מה שפסל הפרה
 73 מלהקריבה.
 74 מקשה הגמרא: **מְתִיב רַבָּא**, שנינו בברייתא, הַעוֹשֶׂה מְלֵאכָה בְּמֵי תַמְטָת
 75 – מי מעין שמילאום בכלי לערבם באפר פרה אדומה, וְהַעוֹשֶׂה מְלֵאכָה
 76 בְּפֶרֶת תַמְטָת – פרה אדומה העומדת להישחט ולהישרף כדי לעשות ממנה
 77 אפר חטאת, פְּטוּר מִדִּינֵי אֲדָם וְחַיִּיב מִדִּינֵי שְׂמִימִם. ומשמע שדווקא בעושה
 78 מְלֵאכָה הוּא דְּפִטְרַר הַמְזִיק, משום דְּלֵא מִינְכַר הַיּוֹזֵקָה – שאין ניכר הנזק,
 79 שהרי לא נשתנו מחמת המלאכה, אֲכָל צוֹרֵם פְּרָה ופסלה מלהקריבה,
 80 דְּמִינְכַר הַיּוֹזֵקָה, הִכִּי נִמִּי דְּמַחְזִיב דְּיִנֵּי אֲדָם, וקשה על רבה שפטר בזה.
 81 מתרצת הגמרא: אֲמַרִי, הוּא הַדִּין דְּאֶפְּיֵלוֹ צוֹרֵם אוֹזְן פְּרָה פְּטוּר מלשלם
 82 ההיזק, וְגַם דְּנִקְטַת הַתַּנָּא דּוֹקָא עוֹשֶׂה מְלֵאכָה, הָא קָא מְשַׁמַּע לֵךְ, דְּאֶפְּיֵלוֹ
 83 עוֹשֶׂה מְלֵאכָה דְּלֵא מִינְכַר הַיּוֹזֵקָה, בכל זאת תִּיב דְּיִנֵּי שְׂמִימִם.
 84 הגמרא מביאה דין נוסף שפטר רבה מזיק מחמת שנחשב כגרמא: **וְאִמְרַר**
 85 **רַבָּה**, הַשּׁוֹרֵף שְׁטָרוֹ שֶׁל הַבְּיָרוֹ, פְּטוּר מלשלם דמי החוב הכתובים בשטר.
 86 דְּאִמְרַר לִיהָ לְבַעַל הַשֶּׁטֶר, נִיֵּירָא קְלָאִי מִינְךָ – נייר שרפתי לך, ושוויו של
 87 הנייר אשלם לך, אבל את החוב לא שרפתי, וגרמא בעלמא הוא. ורק גרמתי
 88 שאפשר יהיה להכחישו, וגרמא בעלמא הוא.
 89 מקשה הגמרא: מְתִיבָה לָהּ רַבִּי בַר רַבִּי חֵמָא, הִכִּי דְּמִי – באיזה אופן מדובר
 90 שהיה צד לחייבו,

1 **וְאִי מְחַמֵּת תְּרַעָא** ושער השוקן זֵיל, כיון שהיה ברכה בתבואה, לֵא מְנַבְיָן
 2 לִיהָ – אינו מוריד את ההפרש. שואלת הגמרא: **וְהָא קָא שָׁבַח לְעֵינֵי נַכְסָא**
 3 – הלא אם בא להתיכן, כמות המתכת היוצאת במטבע זו מרובה יותר מן
 4 המטבע הראשון, ומדוע אין בזה איסור ריבית. אֲלָא פּוֹסְקַת הַגְּמָרָא, יש
 5 לנהוג בדיון זה כִּי הָא דְּרַב פְּפָא וְרַב הוֹנָא בְּרִיהַ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ עֲבָדֵי עוֹבְדָא
 6 – פסקו הלכה במעשה כזה, שהיה חייב לחבירו מעות, והוסיפו על המטבע,
 7 ובדקו בְּזוּיֵי הַאֲגָרְדִּים מִיָּעָא – במעותיו של סוחר ישמעאלי שהיה לו
 8 משני המטבעות, ומצאו עַד עֶשְׂרֵה בְּתַמְנָא – עשר מטבעות ישנים שקלו
 9 כמו שמונה מטבעות חדשים, ופסקו שישלם לו רק שמונה.
 10 הגמרא מביאה כמה הלכות בשמו של רבה בפטור גורם נזק לחבירו. אֲמַר
 11 **רַבָּה**, הַיּוֹרֵק מִטְּבַע שֶׁל הַבְּיָרוֹ לִים הַגְּדוֹל, פְּטוּר. מָאִי טַעֲמָא, דְּאִמְרַר לוֹ
 12 הַיּוֹרֵק לְבַעַל הַמְטַבַּע, הָא מִנַּח קִמְךָ אֵי בְּעִית שְׁקָלִיָּה – הרי המטבע מונח
 13 לפניך, וברצונך יכול אתה ליטלו. כלומר מעשה הוריקה אינו נחשב
 14 כמעשה היזק, כיון שנמצא לפנינו בשלמותו, ואף שאין הבעלים יודעים
 15 לשוט למעמקי הים כדי ליטלו וצריכים לטכור 'בר אמוראה' שיוציאו, אין
 16 הוריק חייב לשלם לו ממון זה. כיון שלא הפסידו זאת בידיים, ורק נגרם על
 17 ידי זריקתו, וגרמא בנזיקין פטור. אמנם, וְהֵנִי מִיָּלֵי דְּפִטְרַר, בּוֹרֵק בְּמִים
 18 צְלוּלִי, הָקָא תּוּי לִיהָ – שאפשר לראות המטבע, ואז יכול בר אמוראה
 19 לשוט וליטלו, אֲכָל אם זרקו למים עֲבוּרֵי, דְּלֵא קְתוּ לִיהָ, לֵא, שכיון
 20 שאינו נראה אי אפשר להוציאו אפילו על ידי בר אמוראה, ונמצא הוריק
 21 מזיק בידיים, שהרי המטבע אבוד. תנאי נוסף, וְהֵנִי מִיָּלֵי דְּפִטְרַר הַיּוֹרֵק,
 22 דְּאִיִּיהָ אֲדוּיִי – שהכה את חבירו תחת ידו ומכה ההכאה נפל לו המטבע
 23 לים, אֲכָל אם שְׁקָלִיָּה בְּיָדֵיהָ – נטל הוריק את המטבע בידו, חורקו לים, הרי
 24 בעת שנטלו מִיָּלֵי צְלוּלִיָּה מִבְּעֵלְיוֹ, וכיון שגולו חֲשֵׁבָה בְּעַיִן מִיָּעָבַד – חייב
 25 לקיים מצות השבה, ואינה מתקיימת אלא בהשבת המטבע ליד בעליו,
 26 ואינו נפטר בכך שמראדו לו מונח בים לפניו.
 27 מקשה הגמרא: **מְתִיב רַבָּא**, שנינו בברייתא, **אֵין מְחַלְלִין פִּירוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי**
 28 **עַל מְעוֹת שְׂאִינֵן בְּרִשׁוֹתוֹ**, בִּיצֵר, הֵיזוּ לֹא מְעוֹת בְּמִקּוּם רְחוֹק שִׁמּוֹ
 29 קְסָמְרָא, שאין שיירות מצויות לשם כיון שמקום סכנה הוא, או בְּמִקּוּם
 30 הדומה לו הנקרא הַר הַמְּלָךְ, או שְׁנַפְּלָ בֵּיסוֹ לִים הַגְּדוֹל, אֵין מְחַלְלִין
 31 עליהם, כיון שאינם ברשותו. ומבואר שמעות הנמצאות בים הגדול נחשבות
 32 כאינם ברשות בעליהם, ואם כן יש להחשיב הוריק מטבע חבירו לים כמזיק
 33 בידיים, שאיבדו מרשות בעליו, וקשה על רבה. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבָּה,
 34 אין להוכיח מדיון חילול מעשר לענין מזיק, דְּשֵׂאֵי לְעֵינֵי מַעֲשֵׂר דְּבָעֵינֵן
 35 שיהא הכסף מְצוּי בְּיָדֵךְ מִמֶּשׁ, דְּרַחֲמֵנָא אֲמַר לגבי חילול מעשר שני
 36 (דברים יד כה), וְצִרְתָּ תִּקְסָף בְּיָדֶךָ, וְזֶה לִיכָא בְּמַעוֹת הַנִּמְצָאוֹת בֵּים, ואף
 37 שאין נחשבות כאבודות.
 38 הגמרא מביאה דין נוסף שפטר רבה מזיק מחמת שנחשב רק גרמא: **וְאִמְרַר**
 39 **רַבָּה**, הַשֶּׁפֶשׁ מִטְּבַע שֶׁל הַבְּיָרוֹ, ומחק את הצורה המוטבעת
 40 עליו, פְּטוּר מלשלם מה שנפחת המטבע משוויו מחמת שנמחקה צורתו.
 41 **מָאִי טַעֲמָא**, דְּהָא לֵא עֲבָד וְלֵא מִיָּד – שהרי לא עשה מעשה נזק כלל,
 42 כיון שלא פחת מגוף המטבע. אמנם, וְהֵנִי מִיָּלֵי דְּפִטְרַר, דּוֹקָא אם מחק
 43 הצורה על ידי דְּמַחְיָה בְּקוֹרְנָא וְטַרְשִׁיָּה – שהכה המטבע בפטיש,
 44 והחליקו. אֲכָל אם מחק הצורה על ידי דְּשִׁיפָא בְּשׁוּפִינָא – שייף המטבע
 45 בפצירה, חַפְּזוֹי חַפְּזִיָּה – הרי חיסר גוף המטבע, ומזיק הוא, וחייב בתשלום

1 **מַחְמַת תַּרְעָא.** שְׂבָא וְגַשְׁמִים וְנִמְצְאוּ רוב תבואות בעולם והחלו הפירות: לְעֵינֵי
 2 **נִסְכָּא.** אם בא להתיכן ולעשות מהן גרונאות יש יותר מן הראשונים והיו רבית:
 3 **עֲבָדוּ עֹבְדָא.** באדם שהלך את חבירו על המטבע החסיפו עליו והלכו אצל
 4 אנגדימוס סוחר בשמאל והיה לו מן הראשונה וימן השניה ומצאו בח' של מטבע
 5 שניה י' מן הראשונה ונתן לו שמנה: אמר
 6 רבך גרסינן בבבליה: הוורק מטבע של
 7 חבירי פים. אע"ג שאין יכול לשלול: פטור.
 8 כדמפרש ואזיל דלא שקליה בדייה אלא
 9 דאדייה שהיתה ביד בעלים והכהו זה תחת
 10 ידו וניתנה לים הואיל וצוללים תן וקא חוו
 11 ליה אמר ליה הא מנח קמך ואינה אבדה
 12 ואי משום דבעי למיתב וזיא לבר אמוראה
 13 למישט ולמישקליה גרמא הוא שגורם
 14 להפסידו אותו שכר וגרמא בנזקין פטור:
 15 **אָבֵל עֲבוּרִין.** בשעת התנה הנהגה ליה
 16 מעשה בקדים אבוד הוא ואין זה גורם אלא
 17 ממש דהא ממש התנה: היה לו מעות
 18 בקרסטרא. מקום שהוא רחוק מאד ויש בו
 19 סכנת דרכים ואין שמירות ומצוות שם: אין
 20 מחללין. אלמא אבוד חשיב ליה בים
 21 הגדול: השתה. אשפרייז בלע"ז שפחת את
 22 הצורה: בקרסטרא. מרטייל בלע"ז:
 23 ופרשיה. עשאן באבן חלקה לשון טרשים:
 24 **בְּשׁוּפִינְא.** לימ"א בלע"ז של נפחים: חסורי
 25 חסריה. ומקמא חסורי ולא גרמא טעמא
 26 דרבה בבבליה משום גרמא בנזקין הוא
 27 ופטור: על אגוני וחרשו. אלמא אף על גב
 28 דלא חסריה כיון דעשה מעשה בגופו לאו
 29 גרמא קחשיב ליה אלא ממש והכא נמי כיון
 30 דחמייה בקרנסייה ופחתייה ועל ככה חסרו
 31 דמים מעשה חסור: רבה למעמיה. הלכך
 32 גבי עבד נמי חסור הוא ובנגד אגוני פטור
 33 משום דבחיבי לא היו ליה למיחייב והאי
 34 ודאי גרמא הוא: הצורם. אשקרניייר
 35 בלע"ז פונם: כמי חסאת. שקל כנגדן
 36 משקולות ופרך וכל מעשה נפסילה
 37 במלאכה:

1 **עַד** י' בתמניא. פי' בקונטרס ונתן לו שמונה ולפירושו חשיב ממעלה למטה
 2 כלומר י"ב או י"א בתמניא עד י' בתמניא יהיב ליה תמניא אָבֵל הא
 3 תשעה מן הראשונים בתמניא בשנים יהיב ליה ט' מן השניים תחת ט' של
 4 ראשונים או י' בן י"ח פ' עד י' בתמניא יהיב ליה י' ולפירושו היו מלמטה
 5 למעלה:
 6 **עֲבוּרִין** וצוללין. לאו דקא אלא אפי'
 7 עבוירן אי מצי בר אמוראה
 8 למשקליניהו הוה בצלולין ואפי' צוללין אי
 9 לא מצי למשקליניהו חייב והא דנקט
 10 צוללין ועבורין משום דסתם צוללין מצי
 11 שקיל להו בר אמוראה וסתם עבוירן לא
 12 מצי שקיל בר אמוראה:
 13 **וה"מ** דאדייה אדוני. משמע דהא דלא
 14 חשיב הגבחה פי אדייה אדוני
 15 בלא נטילה בידו אע"פ שעומד בארץ
 16 למעלה מג' קודם שפול לגמרי וכן
 17 בהניזקין (מסין דף נ"ט) גבי עני המנקה בראש
 18 הית וקשה דבפ"ק דב"מ (ף טו. וס) אמר
 19 גבי טלית שראשו אָהד על העמוד וראשו
 20 אָהד מונח ע"ג קרקע שאם הגביה אָהד
 21 ראשו המונח ע"ג קרקע ונתק ראש שע"ג
 22 העמוד להביאו אצלו שהוא קונה מטעם
 23 הגבחה ואי משיכה קאמר התם אמאי נקט
 24 ראשו אָהד ע"ג העמוד אלא חשיב
 25 הגבחה הואיל ומביאו על הארץ למעלה
 26 מג' וי"ל דהתם חשיבא הגבחה כפי לפי
 27 שראשו אָהד אותו בידו א"כ התם מיירי
 28 כגון שידו כ"כ בגובה כשנתקנו לא יפול
 29 ראשו לארץ אלא הוא מונחה ג' מעל
 30 הארץ וא"ת דבסוף שילוח הן (וילין דף קמ"א)
 31 משמע דכי טריף אקון ומתגביה יונים
 32 דחשיבא דהתם חשיבא לקנות אע"פ שאין
 33 תופסם בידו וי"ל דדוקא הכא ובהניזקין
 34 לא חשיבא הגבחה דאיכא תרתי
 35 לגריעותא דלא תפסם וגם אין מגבייה
 36 אלא משפיל אָבֵל יונים דמתגביה חשיבא
 37 הגבחה אָבֵל אם היו נופלין למטה ע"י
 38 טריפת הן לא היה קונה כיון שאין תפסו
 39 בידו כלל ולפי' זה הו"מ לפלוגי הכא
 40 באדייה אדוני בין דרך ירידה לדרך עלייה
 41 אלא דניחא ליה לפלוגי בדרך ירידה
 42 גופיה בין אדייה אדוני בין שקליה בדייה אי נמי אין חילוק בין דרך ירידה לדרך עלייה לא קני
 43 כזה הענין אָבֵל ביונים שהן בעלי חיים דרך הגבחה ככר כמו קורא לה והיא באה או הכישה במקל וירצתה לפניו
 44 וימיהו אם היו היונים ירודים ע"י טריפת הן לא חשיב הגבחה אלא עלייתם דוקא:
 45 **הַשָּׁה** מטבע של חבירו פטור. נראה דרבה סבר פסולתו מלכות לא היו נכנסת דאי הוה נכנסת אן כ"ש דשן מטבע
 46 פטור: **מתיב** רבא הכהו על עינו וסמאה על אגוני וחרשה עבד יוצא בהן לחירות. ואמאי והא לא חסריה אלא פיון
 47 אע"פ שאין בו שום פגם וחסרון והואיל וכן הוא ה"ל ליתביב ומשני רבה לטעמיה כו' ויש שם חסרון טיפתא דדמא
 48 דנקלה באגוניה וכיון דיש חסרון באותו קלקול חייב על כל הקלקול כמו בשפיה דחייב בכל הקלקול
 49 דליתחייביה על מה שחסריה לא היה צריך רבה להשמיענו דחייב וא"ת ואמאי עבד יוצא בהן לחירות הא
 50 בעינן מומין שגבלי דמיא דשן ועין ובחרשו היכי הוה בגלוי וי"ל נהי שאין ניכר בו כלום כשהוא יטון או עומד
 51 במקום אָהד ושותק מכ"מ כיון דלפי מנהגו שמענהו וחולך ניכר שהוא חרש חשיב מום שגבלי ועי"ל דאין צריך שיהא קלקול בגלוי אלא שהאבר שיש בו
 52 הקלקול נזקק לחסור פטור. והא דתנן לעיל (ה' טו) גזל בהמה ונתעבדה בה עבירה או שנפסלה מעל גבי המזבח
 53 אומר לו הרי שלך לפניך ונפסלה היינו שגבל דאי נרבעה היינו שנעבדה בה עבירה ומשמע דוקא שנפסלה
 54 אלא הטייל בה מום בקדים חייב וי"ל דמתני' אריי בבמה קדושה דודאי לגבי מזבח קיימא: **הא** קמ"ל דאפי' מלאכה דלא מינבר היזקה. תימה דבפרק הניזקין (מסין דף נ"ט) פריך מהכא
 55 ל"מ"ד היזק שאין ניכר שמה היזק דעושה מלאכה כמי חסאת ובפרת חסאת פטור ואי שמה היזק פטור ומאי קחשיא
 56 הא אפי' בצורם און דמינבר פטור משום דסתם שוורים לאו לגבי מזבח קיימי וא"ל דהתם פריך מפרת חסאת דפרה ארומה דדמיה יקרים פשיטא דלגבי מזבח קיימא והכא בשמעתי
 57 פריך לרבה ממי חסאת דסתם מים לאו למי חסאת קיימי דקודם קידושי דוקא פסלה בהן מלאכה כדתנן במסכת פרה (פ"ז מ"ט) ומי חסאת פוסלת בהן עד שטיילו
 58 את אפר לתוכן ותניא נמי בספרי יבול אף משקדרשו בכל תלמוד לומר למי נדה ובכר הם מי נדה דע"כ בגיטין (ה' טו) ממי חסאת נמי
 59 פריך מודמשיהו התם מי חסאת משקל בהן משקלות וי"ל דכיון דנקט מלאכה לרבותא כדקאמר רבא דאפי' מלאכה דלא מינבר היזקה חייב בדיני שמים א"כ דייק שפיר התם דהיזק שאין ניכר
 60 לא שמה שמה היזק אין כאן שום רבותא במאי דנקט מלאכה כיון דבכל מקום חשיב שאינו ניכר בניכר ועוד יש לומר דרבה סבר
 61 דהיזק שאין ניכר לא שמה שמה היזק שמה היזק כ"ש דמתני' בצורם דמינבר טפי ורבא דפריך בשמעתי לרבה סבר
 62 בצורם הוה מינבר היזקה חייב בדיני שמים אלא שיהא נחיא ליה לעושה וכן בהכשר דבעינן ויתן דומיא
 63 דכי יתן:

1 **שְׁמָרוּ שֶׁל חֲבִירוֹ פֶּטוּר דְאָמַר לֵיה נִירָא קְלָא מִינְךָ הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 2 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 3 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 4 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 5 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 6 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 7 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 8 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 9 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 10 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 11 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 12 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 13 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 14 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 15 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 16 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 17 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 18 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 19 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 20 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 21 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 22 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 23 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 24 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 25 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 26 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 27 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 28 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 29 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 30 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 31 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 32 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 33 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 34 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 35 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 36 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 37 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 38 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 39 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 40 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 41 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 42 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 43 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 44 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 45 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 46 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 47 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 48 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 49 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 50 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 51 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 52 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 53 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 54 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 55 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 56 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 57 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 58 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 59 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 60 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 61 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 62 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**
 63 **דְּלֵא מִינְיָב הַיּוֹקָה חַיִּיב בְּדִינֵי שְׁמִים וְאָמַר רַבָּה הַשּׁוֹרֶף**

1 **נכתוב** ליה שטר'א. לא שייך הקא מפייהם ולא מפי בתבם ולא בההיא דתנן
 2 בגט פשוט (וכ"ז דף קס"ה) מי שנמחק שטר חובו דעדים החתומים על
 3 השטר געשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד והוי כאילו אמרי דני עדים ראנים
 4 שחקרו עדותן בב"ד ובפי' דכתובות (דף טו) הארכתי
 5 **פרושי** קמפרש ביצד כו'. תימה דלא
 6 פריך אי הכי חייבין תרי זמני
 7 למ"ל בדפריך בפרק קמא דסנהדרין (דף ג.)
 8 וכו' אי הכי שלשה שלשה למה לי ובבבמה
 9 מקומות דייק ובבבמה מקומות לא דייק:
 10 הקא

1 **מנא ידעינן.** מאי הוי כתיב ביה ופאי בעי למייתבי ולא אצטרך ליה למימר
 2 דפטור: **במאמינו.** בעל השטר לשורף בכל מה שאומר שפך היה כתוב ביה
 3 ואפי' פטור: דר"ש. בפרק מרובה (שיל דף פ"ה) גבי קדשים שחייב באחריותו כו':
 4 **במועד.** בזמן ביטורו רבו' שעות ודכותה בפסחים (דף טו) לא בדיק בתוך המועד
 5 ובודק לאחר המועד: לר"ש חייב. האי
 6 ששפרו לשלם לנולד דמיהם דבר הגורם
 7 למזון הוא שאם היה בעי היה מחזירו וזלן
 8 לבעליו ופטור דתנן לעיל (דף טו) גזל חמץ
 9 ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך
 10 ועכשיו שאין בעין חזיר דמים לבעליו
 11 ובחמץ בפסח הוא דאמרינן הכי משום
 12 דעיקרו כלומר בתחלתו מזון הוי ועכשיו
 13 אע"פ שאינו שנה לבלום גורם למזון הוא
 14 אבל בשטרי דמעולם לא היה גופו מזון מי
 15 שמעת ליה: **מאן דדאין דינא דגרמי.** ר"מ
 16 היא (בהגזול בתרא) ולקמן (דף ק"ג) **מנבי**
 17 ליה. מן השורף כל השטר שחיי גרמו
 18 להפסיד: **ואכפריה רפרם לרב אשי.**
 19 ששורף שטר חבירו בגלותו: **ואנבי מיניה.**
 20 גביניא מעלא כל מה שכתוב בשטר: **כי**
 21 **בשורא לצלמא.** פרעון גמור מן העדיית
 22 בקורה זו הבחירת משאר קורות לתקן בה
 23 צורה ודיקנאות: **שור שהמית.** את האדם
 24 ומכרו עד שלא נגמר דינו: **מכור.** ולא
 25 יסקל דבעינן מיתה והעמדה דין שיהא
 26 שוין כאחד בפרק שור שנגזר ד' ה': **החזיר**
 27 **שומר לבעליו מוחזר.** ופטור שומר: **דב"ע**
 28 **אומרים באיסורי הנאה כו'.** ומתניתין
 29 דחמץ בפסח אפי' לרבנן: **דאם כו'.** דלרבנן
 30 אין אומרים אדמפלגי בשור לגבי שומר
 31 ליפולגו נמי לגבי גזל חמץ ועבר עליו הפסח
 32 אבל הכא בשור שהמית הוא דאמר אין
 33 מתחזר משום דאמר ליה האי איסור הנאה
 34 לאו איסור דאתי עליה ממילא הוא כגון
 35 חמץ בפסח אלא את קטלמיה בידים
 36 שהבאתו לב"ד דאי הנה גבאי אגא
 37 מעריקנא ליה לאגמא כו' אבל סיפא
 38 דמתניתין ודאי רבי יעקב היא ולא רבנן
 39 דקתני או שהיתה יוצאה לסקל אומר לו
 40 הרי שלך לפניך: **אשכחיה רב חסדא כו'.**
 41 רב חסדא מהדר אמתני' דניהור בה פלוגתא
 42 אחמץ בפסח לאוקמא למילתיה דטעמא
 43 דרבנן משום דאין אומרים באיסורי הנאה
 44 חרי שלף לפניך: **אי משפחת להו.** לבני
 45 הישיבה: **לא תימא להו ולא מירי.** משום
 46 דדחו דמשפחי תיובתא למילת: **שידה.**
 47 ארזו של עגלה העשויה למרפב נשים: והקדירו

1 **אי דאיכא סהדי ידיעי מאי הוה בשטר'א ליכתבו ליה**
 2 **שטר'א מעלי'א ואי דליכא סהדי אגון מנא ידעינן אמר**
 3 **רבא תהא במאמינו אמר רב דימי בר הנינא הא דרבה**
 4 **מחלוקת ר"ש ורבנן היא לר"ש דאמר דבר הגורם למזון**
 5 **במזון דמי מחייב לרבנן דאמרי דבר הגורם למזון לאו**
 6 **במזון דמי לא מחייב מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע**
 7 **אמר דשמעת ליה לרבי שמעון**
 8 **דבר הגורם למזון במזון דמי בדבר שעיקרו מזון כדרבה דאמר רבה גזל חמץ לפני הפסח**
 9 **ובא אחר ושרפו במועד פטור שהכל מצויים עליו לבערו לאחר הפסח מחלוקת ר' שמעון**
 10 **ורבנן לרבי שמעון דאמר דבר הגורם למזון במזון דמי חייב לרבנן דאמרי דבר הגורם למזון**
 11 **לאו במזון דמי פטור בדבר שאין עיקרו מזון מי אמרינן אמר אמיר מאן דדאין דינא דגרמי**
 12 **מנבי ביה דמי שטר'א מעלי'א ומאן דלא דאין דינא דגרמי מנבי ביה דמי נירא בעלמא הוה**
 13 **עובדא וכפריה רפרם לרב אשי ואנבי ביה כי בשורא לצלמא: חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו**
 14 **הרי שלך לפניך: מאן תנא אומרינן באיסורי הנאה הרי שלך לפניך אמר רב חסדא ר' יעקב היא**
 15 **דתניא שור שהמית עד שלא נגמר דינו מכרו מכור הקדושו מוקדש שחטו בשרו מותר החזירו**
 16 **שומר לבעליו מוחזר משנגמר דינו מכרו אינו מכור הקדושו אינו מוקדש שחטו בשרו אסור**
 17 **החזירו שומר לבעליו אינו מוחזר רבי יעקב אומר אף משנגמר דינו החזירו שומר לבעליו מוחזר**
 18 **מאי לאו בהא קמיפלגי דרבי יעקב סבר אומרינן באיסורי הנאה הרי שלך לפניך ורבנן סברי אין**
 19 **אומרינן באיסורי הנאה הרי שלך לפניך אל רבה לא דכילי עלמא אמרינן באיסורי הנאה הרי**
 20 **שלף לפניך דאם כן נפלגו בחמץ בפסח אלא אמר רבה הכא בגומרינן דינו של שור שלא בפניו**
 21 **קא מיפלגי רבנן סברי אין גומרינן דינו של שור שלא בפניו דאמר ליה אי אייתיתיה ניהליה הוה**
 22 **מעריקנא ליה לאגמא השתא מסרתיה ביד מאן דלא מצינא לאישתעווי דינא בהדיה ור' יעקב**
 23 **סבר גומרינן דינו של שור שלא בפניו דאמר ליה מאי עבדי ליה סוף סוף הוה גמרי ליה דינא**
 24 **שלא בפניו אשכחיה רב חסדא לרבה בר שמואל אל תנית מיד באיסורי הנאה אמר ליה אין**
 25 **תניא והשיב את הגזלה מה תלמוד לומר אשר גזל וחזיר בעין שגזל מפאן אמרו גזל ממכע**
 26 **ונפסל פירות והרקיבו וין והחמיץ תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונעבדה בה**
 27 **עבירה ושור עד שלא נגמר דינו אומר לו הרי שלך לפניך מאן שמעת ליה דאמר עד שלא**
 28 **נגמר דינו אין משנגמר דינו לא רבנן וקתני חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך**
 29 **אל אי משפחת להו לא תימא להו ולא מירי: פירות והרקיבו אומר לו הרי שלך לפניך:**
 30 **והתנן פירות והרקיבו משלם בשעת הגזילה אמר רב פפא פאן שהרקיבו בולן פאן שהרקיבו**
 31 **מקצתן: מתני' נתן לאומנין לתקן וקלקלו חייבין לשלם נתן לחרש שידה תיבה ומגדל לתקן**
 32 **וקלקל חייב לשלם והבנאי שמיבל עליו לסתור את הפותל ושיבר האבנים או שהזיקן חייב**
 33 **לשלם היה סותר מצד זה ונפל מצד אחר פטור ואם מחמת הפכה חייב: גמ' אמר רב אפי**
 34 **לא שנו אלא שנתן לחרש שידה תיבה ומגדל לנעץ בהן מסמר ונעץ בהן מסמר ושיברן אבל**
 35 **נתן לחרש עצים לעשות שידה תיבה ומגדל ועשה מהן שידה תיבה ומגדל ושיברן פטור מאי**
 36 **טעמא אומן קונה בשבח בלי תנן נתן לאומנין וקלקלו חייבין לשלם מאי לאו דיהוב להו עצים לא שידה תיבה ומגדל**
 37 **הא מדקתני סיפא שידה תיבה ומגדל מכלל דרישא עצים אמרי פרושי קא מפרש לה ביצד נתן לאומנין לתקן וקלקלו חייבין לשלם כגון שנתן**
 38 **לחרש שידה תיבה ומגדל והכי נמי מסתברא דביצד קתני דאי סלקא דעתך רישא עצים השתא אשמעינן עצים חייבין לשלם ולא**
 39 **אמרינן אומן קונה בשבח פלים שידה תיבה ומגדל מבעיא אי משום הא לא איריא תנא סיפא לגלווי רישא שלא תאמר רישא שידה**
 40 **תיבה ומגדל אבל עצים לא תנא סיפא שידה תיבה ומגדל מכלל דרישא עצים ואפי' חייב לשלם לימא מסייע ליה הנותן צמר לצבע**
 41 **והקדירו**

מבררת הגמרא: מאן תנא הסובר, אומרין באיסורי הנאה, הרי שקלף
לפניך, כלומר, שדבר שנאסר בהנאה בעודו ביד הגולן, או ביד שומר
שהופקד בידו, לא נחשב כנשתנה, והשבתו לבעליו נחשבת להשבה.
משיבה הגמרא: אמר רב חסדא, רבי יעקב והיא דתניא, שור שהמית את
האדם ותחייב בסקילה, אם עד שלא נגמר דינו להסקל מברו בעליו, הרי
הוא מבורר ללוקח, ונפטר מסקילה, לפי שאין השור מתחייב בסקילה אלא
אם היה ברשות בעלים אחד בשעת נגיחה ובשעת העמדה בדין, אבל אם
מכרהו ביתניים, אין נגמר דינו להסקל. וכמו כן אם הקדישו בעליו לקרבן,
הרי הוא מוקדש, ואם שקטמו בעליו, הרי פשרו מותר באכילה. ואם המית
אדם בעודו ברשות שומר בפשיעת השומר, והתחזיר שומר לבעליו, הרי
הוא מותר, ואין השומר חייב לשלם דמיו, אף שסופו להסקל, כיון שעדיין
לא נגמר דינו, והשבתו נחשבת להשבה. אבל משננמר דינו של השור
ליסקל, אם מברו בעליו, אינו מבורר, וכן אם הקדישו לקרבן, אינו מוקדש.
ואם שקטמו, פשרו אסור באכילה ובהנאה. ואם נגח המית אדם ברשות
שומר, ונגמר דינו ליסקל, אם התחזיר שומר לבעליו, אינו מותר, וחייב
לשלם דמיו, שכיון שאסור בהנאה אינה השבה. רבי יעקב חולק ואומר, אף
משננמר דינו ונאסר בהנאה, אם התחזיר שומר לבעליו הרי הוא מותר
ונפטר השומר בכך.

מבאר הגמרא: מאי לאו, בהא קמילפי רבי יעקב וחסכמים, דרבי יעקב
סבר, אומרין באיסורי הנאה הרי שקלף לפניך, ולכן גם בנגמר דין השור
לסקילה נפטר השומר בהשבתו, ורפנן סבר, אין אומרין באיסורי הנאה
הרי שקלף לפניך, ולכן אינו נפטר בהשבת השור. ומעתה משנתנו ששנתה
שיכול השומר להיפטר בהשבת איסורי הנאה שנויה כדעת רבי יעקב.
דוחה הגמרא: אמר ליה רבה לרב חסדא, לאי דכולי עלמא אמרינן
באיסורי הנאה הרי שקלף לפניך, ומשנתנו דברי הכל היא, ובהכרח כן
הוא, דלדבריהך שנחלקו בו, אם כן, מדוע נחלקו רק בדין שור הנסקל,
נפלונו – והרי יש להן לחלוק גם בתקפין בפסחה, כלומר, אם יכול גולן שגול
חמיץ ועבר עליו הפסח, לומר לבעלים אחר הפסח הרי שלך לפניך?
ולדיפתר בכך, שלדעת חכמים אינו יכול, כיון שאסור בהנאה, ולדעת רבי
יעקב יכול, כיון שסובר שיאומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך. ומכך
שלא נחלקו אלא בשור הנסקל שי לדייק שלא נחלקו ביסוד זה. אלא אמר
רבה, הקא – כאן בברייתא, בגומרין דינו של שור שלא בפניו קא מיפלגי
– נחלקו האם אפשר לגמור דין השור לסקילה שלא בפני השור, או לא,
ומדובר באופן שאחר שהמית השור את האדם, מסרו השומר לידי בית דין
שיסקלוהו. דרפנן סבר, אין בית דין גומרין דינו של שור שלא בפניו,
ואם כן פשע השומר במה שנתנו לידי בית דין, דאמר ליה בעלים לשומר,
אי איתיתיה נתיחיה תהו מעריקנא ליה לאמא – אם היית מחזירו לי
הייתי מבריחו לאגם, ובכך היו בית דין נמנעים מלגמור דינו לסקילה, שהרי
אין השור לפניהם, השתא מסרתיה ביד מאן דלא מיצינא לאישתעויה
דינא בהדיה – כעת מסרתו ביד מי שאין בידי לעמוד עמהם בדין ולהוציאו
מידם, שכיון שהגיע ליד בית דין הרי הם גומרים דינו לסקילה, ויש לחייב
השומר על מסירת השור לידי בית דין, שהרי מוזק בעיני השור. ורבי יעקב
סבר, בית דין גומרין דינו של שור שלא בפניו, ואם כן לא הויק השומר
במה שהתפיסו ביד בית דין. דאמר ליה שומר לבעלים, מאי עבדי ליה –
מה היק עשיתי לשור, והרי גם אם לא הייתי מביאו לבית דין סוף סוף הוה
גמרי ליה דינא לסקילה שלא בפניו.

הגמרא מביאה ברייתא שמוכח מדבריה שאין לפרש מחלוקת רבי יעקב
וחכמים בנידון אם אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך, אלא כפיירשו
של רבה: אשכחיה – מצאו רב חסדא דרבה בר שמואל, אמר ליה, האם
תנית מיד – שנית דבר גענין איסורי הנאה. אמר ליה רבה בר שמואל,
אין – כן, תנינא, כתוב בתורה בחיובו של גולן שנשבע לשקר שלא גול
ואחר כך הורה בגזילו (ויקרא ה, כג), ידהיה כי יחטא ואשם, והשיב את
הגזלה אשר גזל, ומאוד שאמרה תורה 'החשיב את הגזלה', מה תלמוד
לומר 'אשר גזל', והלא 'הגזלה' היינו 'אשר גזל', אלא בא ללמד, שיתחזר
בעין שגול, כלומר, די לו להשיב הגזילה עצמה אם היא עדיין כפי שהייתה
בשעת הגזילה. מבאן אמרו חכמים, גול מטבע ונפסל מלסחור עמו, או
שגול פירות ותרקובו, או יין ורחמיין, או תרומה ונטמא, או חמין ועבר
עליו הפסח, או בהמה ונעבדה בה עבדיה, וכן אם גול שור שהמית אדם,
עד שלא נגמר דינו ליסקל, בכל אלו אומר לו הגולן לבעלים הרי שקלף

והלא ממה נפשך, אי דאיכא סהרי דרדעי מאי הוה בשמרא – אם יש
לפנינו עדים היודעים מה היה כתוב בשטר, ליקתבו ליה שמרא מעליא –
יכתבו לו בית דין שטר חדש על החוב על פי מה שיעידו העדים בפניהם,
ואין כאן נזק כלל. ואי דליכא סהרי, אגן מנא ירעין – ואם אין עדים בדבר,
מדיחין יודעים אנו מה היה כתוב בשטר כדי לחייב בזה את השורף, ומדוע
נצרך רבה לפוטרו. מתרצת הגמרא: אמר רבא, תהא בםאמינו – יש
להעמיד דברי רבה באופן שהשורף מאמין לבעל השטר בכל מה שאומר
שהיה כתוב בו, ובכל זאת פטור ממוש מושושינו נחשב למזיק.
הגמרא תולה את דין השורף שטר במחלוקת תנאים: אמר רב ימי בר
תנינא, הא דרבה – דין שורף שטר של חבירו שדן רבה לפוטרו, מחלוקת
רבי שמעון ורפנן היא, שנחלקו לעיל (עד:) במי שגנב קדשים שחייבים
הבעלים באחריותם, לדעת חכמים אין הגנב חייב בתשלומי כפל וארבעה
וחמשה, כיון שברשות הקדש הם, ונתמעטו מהכתוב (שמות כב ו) יגב
מבית האישי, ודרשו חכמים 'מבית האישי, ולא מבית הקדש'. אמנם לרבי
שמעון חייב הגנב, שאף זה נחשב 'מבית האישי', מפני שסובר שדבר הגורם
לממון כממון דמי, כלומר, אף דבר שבעצמותו אינו ממון אבל הוא מסב
זכות ממון, נחשב לממונו של אדם. ואף בהמה זו, אף שאינה שלו אלא של
הקדש, כיון שאילו מתה או נאבדה חייב להביא קרבן אחר, וכל זמן שהיא
קיימת הרי היא פטור עצמו בה, נחשבת לממונו. וגם חיוב שורף שטרו של
חבירו יש לתלות במחלוקת זו, שהרי גם השטר אף שאין גופו ממון,
שבעצמותו אינו אלא סתם נייר, בכל זאת נחשב לגורם לממון לבעליו,
שעל ידו גובה הדמים הכתובים בו, ולכן, לרבי שמעון דאמר דבר הגורם
לממון כממון דמי, מתייב השורף לשלם לבעל השטר החוב הכתוב בשטר.
ולרפנן דאמר דבר הגורם לממון לאו כממון דמי, לא מתייב, כיון שאין
גופו ממון.

דוחה הגמרא: מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע, אימר דשמעת ליה
לרבי שמעון – באיזה אופן שמעת מרבי שמעון דדבר הגורם לממון כממון
דמי, הרי שמעת זאת רק דבר שעיניו ממו, כלומר, בדבר שמתחילתו
היה ממון גמור לבעליו, אלא שעתה אינו ממון גמור אלא רק גורם לממון,
וכגון דרבה, דאמר רבה, גול חמין לפני הפסח, וקא אחר ושרפו כמזיד
– בזמן ביעורו, והיינו בערב פסח ממש שעות למעלה, פטור, מפני שהכל
מצויים עליו לבערו, וגם זה שרפו מצוה בכך, ולכן אין לחייבו על מה
שרפו. אבל אם שרפו לאחר הפסח, שאז כבר אין מצוה לבערו אמנם
אסור בהנאה, חיובו תלוי במחלוקת רבי שמעון ורפנן לענין דבר הגורם
לממון, שהרי הגולן היה יכול להיפטר מחיוב השבת הגזילה בחמץ זה,
ועתה שנשרף יצטרך הגולן להשיב הגזילה מכיסו, ולכן לרבי שמעון דאמר
דבר הגורם לממון כממון דמי, תיב השורף לשלם לגולן דמי החמץ,
ולרפנן דאמר דבר הגורם לממון לאו כממון דמי, פטור. ואם נאמרו
דברי רבי שמעון בדבר שהיה ממון גמור מתחילתו, כגון חמץ שעבר עליו
הפסח ביד גולן, שקודם הפסח היה ממון גמור, בדרב שאין עיקרו ממו כגון
שטר חוב, מי אמרינן שכיון שגורם לממון הרי הוא כממון.
להלן (ק). נתבאר שדעת רבי מאיר היא שדנים דינא דגרמי, והיינו שהמזיק
לחבירו בלא מעשה בידיים, אלא רק גרם לנזק על ידי מעשיו, חייב בתשלום
הנזק שנגרם ממעשיו. ויש שנחלקו עליו וסוברים שאין דנים דינא דגרמי.
ומביאה הגמרא תלדות נידון השורף שטרו של חבירו במחלוקת זו: אמר
אמימר, מאן דרואן דינא דגרמי – הדין לחייב הגורם נזק לחבירו ורבי
מאיר, מנבי ביה דמי שמרא מעליא – סובר שיש לגבות משורף השטר את
כל החוב שבשטר, שהרי בשירפת השטר גרם להפסיד בעליו את דמי החוב,
שמעתה יכול בעל החוב להכחיש את החוב. ומאן דלא רואן דינא דגרמי
מנבי ביה דמי נירא בעליא – ולדעת הסובר שאין לחייב בגרמי, אין
לגבות מהשורף אלא דמי נייר סתם, וכדברי רבה.

מביאה הגמרא פסק למעשה כדברי אממיר: הוה עובדא, ונפשיה ו-וכפהו
רפרי לרב אשי שטר שטר של חבירו בילדותו, ואנבי ביה – וגבה ממנו
כל מה שהיה כתוב בשטר, מעידית שבנכסיו, כי בשורא לצלמא – כקורה
הנבחרת משאר קורות לתקן על ידה צורות ודיוקנאות, כן בחר העידית
מנכסי רב אשי לתשלום הנזק, והוא מפני שסבר שהלכה כרבי מאיר
המחייב בגרמי, וכדברי אממיר שדבריו יש לחייב השורף שטר בכל דמי
החוב.
שנינו במשנה, גול וכו' חמין ועבר עליו הפסח, אומר לו הרי שקלף לפניך:

57 זה הוא בִּישָׁא בִּישָׁא בִּישָׁא בִּישָׁא – מעה לכל דריכה ודריכה, דְּתִינּוּ
 58 שְׂבִירֹת – שאו הוא נחשב כשכיר יום המקבל תשלום על עצם המלאכה
 59 ושייך בו איסור הלנת שכר, ואין שייך לומר 'אומן קונה בשבח כלי' אלא
 60 באומן שעובד בקבלנות, ומקבל תשלום עבור השבח.
 61 הגמרא מביאה מסוגיתנו ראייה לדינו של רב ששת:
 62 וְלִמָּא דְּסָלִיק אֲדַעְתִּין מִעֲקָרָא – ולפי מה שסברנו בתחילה לומר,
 63 שהברייתא מדברת באופן דְּלָא אֲגִרִיָּה לְבִישָׁא – שלא שכרו לפי דריכות,
 64 אלא בקבלנות, ואף על פי כן עובר על 'בל תלין, מְסִיעֵי לִיהַ לְרַב שֵׁשֶׁת –
 65 אפשר להביא סיוע וראיה לדינו של רב ששת במקום אחר, דְּקָעוּ מִיָּנְיָה
 66 מִרַב שֵׁשֶׁת, בעל הבית שנתן לאומן לעבוד בקבלנות, ולא שילם את שכרו
 67 בזמנו, האם עובר עליו משום 'בל תלין, או אינו עובר, וְאִמַר לְהוּ רַב
 68 שֵׁשֶׁת שְׂעוּרֵי, מבררת הגמרא, לִמָּא דְּרַב שֵׁשֶׁת פְּלִינָא אֲדַרְבֵּי אַפֵּי, ואם
 69 כן כשנתן לאומן עצים כדי לעשות מהן תיבה, ולאחר עשייתה שברה,
 70 משלם דמי תיבה, ודלא כרב אסי. דוחה הגמרא, אִמַר שְׂמוּאֵל בְּרֵי אֲחָא,
 71 מה שרב ששת אמר שעובר בבל תלין בקבלנות הוא משום שדיבר
 72 בְּשִׁלְתָּא דְּאִיגְרָתָא – ששכר שליח להוליך איגרת למקום פלוני, שאף
 73 ששליח זה עובר בקבלנות מכל מקום אין בו שבח. אבל בדבר יש בו שבח
 74 יתכן שסובר כרב אסי שאומן קונה בשבח כלי.
 75 הגמרא רוצה לתלות את דין 'אומן קונה בשבח כלי' במחלוקת הנאים:
 76 לִמָּא פְּתִיגָא, ששינוי בברייתא לגבי אשה הנותנת זהב לאומן ואומרת לו
 77 עֲשֵׂה לִי שִׂירִים – מין צמידים, או נְזָמִים וּמְכַפְּעוֹת, וְאִקְרִישׁ לָךְ תְּמוּרַת שֹׁכֵר
 78 פעולתך, בִּין שְׁעֵשְׂתָּן לְתַכְשִׁיטִים אלו, הרי היא מְקוּדָּשֶׁת לוֹ בשכר
 79 פעולתו, דְּרַבִּי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אֲמָרִים, אִינְהּ מְקוּדָּשֶׁת עַד שִׁינִיעַ
 80 מְמוֹן לְיָדָהּ. מבררת הגמרא, מֵאִיר מְמוֹן – לאיזה ממון הכוונה, אֲלִימָא
 81 אוֹתוֹ מְמוֹן – אם נאמר שכונת חכמים שאינה מקודשת עד שיביא הצורף
 82 את התכשיטים לרשותה, מְכַלְל דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר אוֹתוֹ מְמוֹן לֹא –
 83 שלדעת רבי מאיר הרי היא מקודשת בגמר עשיית התכשיטים אף קודם
 84 שיבואו לידיה, וכיצד יתכן הדבר, אֲלִימָא מְקַדָּשָׁא – וכי במה מתקדשת,
 85 אֲלִימָא פְּשִׁימָא כוונת חכמים עד שיגיע מְמוֹן לידה, עד שיקדשה
 86 בְּמְמוֹן אַחֵר. וְסָבְרוּהּ – וסברו בני הישיבה, דְּכֹנְלֵי עֲלִמָא סוֹבְרִים שִׁישְׁנָה
 87 לְשִׁבְרִיּוֹת מִתְחִילָה וְעַד סוֹף, כלומר, אדם הנותן לפועל לעשות מלאכה
 88 בקבלנות, כל פעם שהפועל עושה מלאכה בשוה פרוטה מתחייב בעל הבית
 89 לשלם לו על כך, אלא ששכר זה נוקף על הבעל הבית בהלוואה עד לשעת
 90 גמר המלאכה. ונמצא, שכאשר מקדש האומן את האשה בשכר פעולתו,
 91 הרי הוא מקדשה במחילת ההלוואה שיש לו עליה. וכמו כן דְּכֹנְלֵי עֲלִמָא
 92 סוֹבְרִים שֶׁמְקַדָּשׁ אִשָּׁה בְּמִלְוֹת שִׁישׁ לוֹ עליה אִינְהּ מְקוּדָּשֶׁת, מֵאִיר לֹא
 93 בְּאִימָן קוֹנֵה בְּשִׁבְחָא בְּלִי קְמִיפְלָגִי – האם אין הכרח לבאר שנחלקו האם
 94 אומן קבלן שמשביח זהב ועושה ממנו כלי זוכה בכלי כנגד ערך השבח, או
 95 לא. דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר, אִימָן קוֹנֵה בְּשִׁבְחָא בְּלִי, וכשמחזיר לה את
 96 התכשיטים, נותן לה את השבח שיש לו בהם לשם קידושין, והרי זה נחשב
 97 שנתן לה מממונו, ולכן היא מקודשת, וְרַבִּנּוּ סָבְרִי, אִין אִימָן קוֹנֵה בְּשִׁבְחָא
 98 בְּלִי, ולכן אין זה נחשב שנתן לאשה מממונו, אלא שמוחל לה את שכר
 99 פעולתו, ומאחר ששכר הפעולה נידון בהלוואה, אין הוא יכול לקדשה בכך.
 100 דוחה הגמרא, לֹא, אין הכרח לומר שנחלקו בדין 'אומן קונה בשבח כלי',
 101 אלא דְּכֹנְלֵי עֲלִמָא סוֹבְרִים שֶׁאִין אִימָן קוֹנֵה בְּשִׁבְחָא בְּלִי, אֲלִימָא הִבָּא בִּישְׁנָה
 102 לְשִׁבְרִיּוֹת מִתְחִילָה וְעַד סוֹף קָא מִיפְלָגִי, רַבִּי מֵאִיר סָבַר אִין לְשִׁבְרִיּוֹת
 103 אֲלִימָא לְבַסְּוֹף – אין מומין המלאכה מתחייב בתשלום שכר האומן אלא
 104 כאשר האומן מביא את המלאכה לרשות הבעלים, ונמצא שאין האומן
 105 מקדשה במחילת מלוה שיש לו עליה מכבר, אלא במחילת השכר
 106 שמתחייבת לו עתה, ולכן היא מקודשת. וְרַבִּנּוּ סָבְרִי, יֵשׁ לְשִׁבְרִיּוֹת
 107 מִתְחִילָה וְעַד סוֹף, ונמצא שמקדשה במחילת מלוה, ולכן אינה מקודשת
 108 עד שיקדשה בממון אחר. וְאִי בְּעִירַת אִימָא, דְּכֹנְלֵי עֲלִמָא יֵשְׁנָה לְשִׁבְרִיּוֹת
 109 מִתְחִילָה וְעַד סוֹף, ונמצא שמעות שכר הפעולה נוקפו כבר על האשה
 110 במלוה. וְהָאָה בְּמְקַדָּשׁ בְּמִלְוֹת קְמִיפְלָגִי, דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר הִמְקַדָּשׁ בְּמִלְוֹת
 111 מְקוּדָּשֶׁת, וְרַבִּנּוּ סָבְרִי שֶׁמְקַדָּשׁ בְּמִלְוֹת אִינְהּ מְקוּדָּשֶׁת, ולכן אינה
 112 מקודשת עד שיתן לה ממון אחר לשם קידושין.

1 וְהִקְדִּיחוּ יוֹרְהָ – ונתקלקל הצמר שהיה בתוך הדוד מחמת שהרתיח יותר
 2 מדאי, נֹתֵן לוֹ הַצֶּבֶעַ לְבַעֲלִים דְּמִי צִמְרוֹ. ומדייקת הגמרא, דְּמִי צִמְרוֹ, אִין
 3 – כן, כלומר את דמי צמרו בלבד צריך הצבע לשלם, אבל דְּמִי צִמְרוֹ וְשִׁבְחָהוּ
 4 לֹא – אינו צריך לשלם על השבח שהצמר הושבח בשעת הצביעה. מבררת
 5 הגמרא, לֹא שֶׁהִקְדִּיחוּ לְאִחֵר נְפִילָה – האם לא מדובר שנתקלקל הצמר
 6 לאחר שכבר קלט את הצבע, דְּאִיבָא שְׂבָחָא – שכבר השביח הצמר, ועל
 7 זה כתבה המשנה שמשלם לו רק על הצמר ולא על השבח, וְשִׁמְעַי מִיָּנְיָה
 8 שֶׁאִימָן קוֹנֵה בְּשִׁבְחָא בְּלִי.
 9 שמואל דוחה את הראיה:
 10 אִמַר שְׂמוּאֵל, הִבָּא בְּמֵאִיר עֲקָקִין – באיזה אופן עוסקת המשנה להלן, כְּגוֹן
 11 שֶׁהִקְדִּיחוּ בְּשֵׁעַת נְפִילָה – שהצמר התקלקל בשעה שנתנו אותו בכלי של
 12 הצבע, דְּלִיבָא שְׂבָחָא – שעדיין לא הספיק להשביח, ולכן משלם רק על
 13 הצמר.
 14 הגמרא מבררת האם אפשר להוכיח מדברי שמואל שאין הלכה כרב אסי:
 15 מדייקת הגמרא מדחיית שמואל, אֲבָל אִם הִקְדִּיחוּ לְאִחֵר נְפִילָה שכבר
 16 השביחו, מֵאִיר – מה יסבור שמואל, שְׁנוֹתָן לוֹ דְּמִי צִמְרוֹ וְשִׁבְחָהוּ, משום שאין
 17 אומן קונה בשבח כלי, ואם כן לִמָּא שְׂמוּאֵל לִית לִיהַ דְּרַב אַפֵּי – האם
 18 אפשר ללמוד, שהוא חולק על רב אסי. ומאחר שהלכה כשמואל בניני
 19 ממונות, הרי שגם בדין זה אין הלכה כרב אסי. דוחה הגמרא, אִמַר לָךְ
 20 שְׂמוּאֵל, הִבָּא בְּמֵאִיר עֲקָקִין, כְּגוֹן דָּגִם הַצִּמְרֵי וְגַם הַסְּמִינִי –הצבעים
 21 דְּבַעַל הַבֵּית, ובאופן זה אין לומר שהאומן קונה בשבח כלי, משום שהשבח
 22 נוצר על ידי הצבע של הבעל הבית, וְהַצֶּבֶעַ, אינו מקבל תשלום על מה
 23 שהשביח את הכלי, אלא אִמַר יְרִיָּה הוּא דְּשִׁקְלֵי – נוטל שכר על טרחתו
 24 ואינו אלא כפועל, ולכן אם קלקל משלם גם על השבח, אבל אומן
 25 שהצבעים שלו יש לומר שקונה את השבח ואינו משלם אלא על הצמר.
 26 שואלת הגמרא, אִי הִבֵּי שֶׁהַבַּעֲלִים נִתְּן לַצֶּבֶעַ גַּם אֵת הַצֶּבֶעַ, נֹתֵן לוֹ דְּמִי
 27 צִמְרוֹ וְסְמִינִי מִיָּנְיָה לִיהַ – הרי בכזה אופן היתה המשנה צריכה לכתוב
 28 שמשלם גם את הצמר וגם את הצבע. מתרצת הגמרא, מה ששמואל
 29 העמיד את המשנה כשנתקלקל הצמר לפני שקלט את הצבע אינו משום
 30 שחולק על רב אסי, אֲלִימָא שְׂמוּאֵל חֲדוּי קָא מְדַחֵי לִיהַ – כוונתו היתה לומר
 31 שאין להביא ראיה מהמשנה לדעת רב אסי, מפני שאפשר להעמיד את
 32 המשנה באופן אחר.
 33 הגמרא מביאה ראיה מהברייתא שאין אומן קונה בשבח כלי:
 34 תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, הַנּוֹתֵן מִלִּיתוֹ לְאִימָן שִׁיתְקַנְהוּ בְּקַבְלָנוֹת, אפילו
 35 גְּמָרוֹ וְהוֹדִיעֵנו – הוא גמר לתקנה הודיע לבעלים שהטלית מוכנה ויבוא
 36 ליטלה, ואינו חפץ לעכבה תחת השכיבות, הדין הוא, שכל זמן שהטלית
 37 ביד האומן, אֲפִילוֹ מְכַאֵן וְעַד עֲשָׂרָה יָמִים – אפילו עברו כבר עשרה ימים
 38 והבעלים עדיין לא שלמו לאומן את שכרו, אִינוּ עוֹבְרֵי עָלָיו מִשּׁוּם לֹא
 39 תְּלִין, כיון שעדיין לא נתחייב לשלם לו שכרו, שהרי האומן תופס משכון
 40 כנגד החוב, אבל אם נִתְּנָה לוֹ האומן לבעלים את הכלי בְּחֻצֵי הַיּוֹם, בִּין
 41 שִׁשְׁקָעָה עָלָיו הַחֲמָה, עוֹבְרֵי עָלָיו מִשּׁוּם בַּל תְּלִין, וְאִי סִלְקָא דְּעִתְקָה
 42 שֶׁאִימָן קוֹנֵה בְּשִׁבְחָא בְּלִי, אֲמַאי עוֹבְרֵי מִשּׁוּם בַּל תְּלִין, הרי דין זה של 'בל
 43 תלין' שייך בשכיבות פועלים, ואילו אומן שהשביח בגד אם הוא קונה
 44 בשבח כלי הרי הוא כמוכר לבעלים את הבגד, וקונה שמעכב את התשלום
 45 למוכר אינו עובר על 'בל תלין'.
 46 הגמרא דוחה את הראיה:
 47 אִמַר רַב מִרִי בְּרִיָּה דְּרַב בְּהֵנָא, לעולם אפשר לומר שאומן קונה בשבח
 48 כלי, והטעם שעובר בבל תלין הוא משום שהברייתא עוסקת בְּגִידֵי
 49 דְּסָבְרָא – באופן ששכר את האומן לסרוק לו צמר המיועד לעשיית סרבל
 50 ובגד עליהן, דְּלִיבָא שְׂבָחָא – שאין דבר שבה. מקשה הגמרא, סוֹף סוֹף
 51 לְמֵאִיר יִהְיֶה נְהִלְיָה – בשביל מה נתן הבעלים לאומן לסרוק את הצמר,
 52 האם לא בשביל לְרַבּוּבֵי – לרכך את הבגד שיהיה רך ונוח, ואם כן בִּין
 53 דְּרַבְּבֵיהּ, הִינּוּ שְׂבָחָא – זהו השבח של הבגד, ואם כן אף בזה שייך לומר
 54 'אומן קונה בשבח כלי', ומדוע עובר ב'בל תלין'. מתרצת הגמרא, לֹא
 55 צְרִיבָא – לא הוצרך התנא להשיענו שעובר על 'בל תלין', אלא באופן
 56 דְּאֲגִרִיָּה לְבִישָׁא – ששכרו לדרוך על הבגד לצורך כיבוסו, והתשלום על

בבא קמא. פרק תשיעי – הגזול עצים דף צט עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס
רש"י תוספות

1 וְהִקְדִּיחוּ יוֹרֵהוּ נִתְקַלְקַל הַצֵּבַע מֵעֲצָמוֹ: לְאַחַר נִפְּלָה. לְאַחַר שֶׁקָּלַט הַצֵּבַע
2 וְנִעְשָׂה שֶׁבַח בְּצִמְרוֹ. לִימָא שְׂמוּאֵל לִית לִיה דְּרַב אַסִּי. הוֹאִיל וּמְהֵרָא לְאוּקְמֵי
3 בְּהִי מִתְנַתִּין וּמְהֵרָא לֹא עֲבָדִין כְּרַב אַסִּי דְהָא קִימָא לָן כְּשִׂמוּאֵל בְּדִינָא: אָמַר
4 לָךְ. הָא מִתְנַתִּין דְּמִשְׁמַע דְּאִי הִקְדִּיחוּ לְאַחַר נִפְּלָה יְהִיב לִיה נִמִּי דְמִי שִׁבְחִיה בְּגוֹן
5 שְׂצִמְרוֹ וְסִמְנִין דְּבַעַל הַבַּיִת דְּהָא לִיכָא
6 לְמִימְרָא אוּפְּן קוֹנָה בְּשִׁבְחָא כְּלִי דְּסִמְנִין הוּא
7 דְּמִשְׁבַּחִי לִיה וְצִבְע שְׂכִיר בַּעֲלָמָא הוּא וְדִאי
8 אוּפְּן שְׁהִסְמִנִין שְׁלוֹ קוֹנָה בְּשִׁבְחָא כְּלִי וְאִין
9 מְשַׁלֵּם אֶלָּא דְּמִי צִמְרוֹ: דְּחִוּי מְדַחֵי לִיה.
10 כְּלוּמַר מִתְנַתִּין לֹא תִסְיַעֲהִי וְלֹא מִשׁוּם
11 דְּנִשְׁמַע מִינָה דְּשִׂמוּאֵל פְּלִיג אֲדָרְבַּא אַסִּי:
12 אַמְרֵי עוֹבֵר. הָא וְבוּנֵי קָא מִזּוֹן לִיה
13 נִתְקַלְקַל וְלֹא שְׂכִירוֹת הֵיאָּא בְּגִרְתָּא
14 דְּסִרְבָּלָא. פְּלוּקִיר בְּגִדִים: לְבִטוּשֵׁי.
15 פְּלֹאֲרָא שׁ בְּלַעֲז׳ וְשְׂכָרוֹ לְדְרַבְהָ וְהִתְנַה
16 עִמּוֹ סְכּוּם הִרְיֻכוֹת כִּל דְּרִיבָה בְּמַעַה
17 דְּשְׂכִיר יוֹם הוּא וְלֹא קִבְּלָן דְּלִקְנֵי בְּשִׁבְחָא:
18 וְלִמְרֵי דְּמִסְּכִין אֲדַעְתָּא מְעִיקְרָא דְּלֹא
19 אֲגָרִיה לְמַנְיָן בְּמִשְׁי. וְקִבְּלוֹת הוּא וְקִתְנֵי
20 עוֹבֵר: מְסִיב לִיה לְרַב שֵׁשֶׁת. לֹא גְרִסִּין
21 נִימָא: נִימָא פְּלִיגָא דְּרַב שֵׁשֶׁת אֲדָרְבַּא
22 אַסִּי. דְּמִדְּקָאֵמֵר עוֹבֵר קִסְבֵּר אִין אוּפְּן קוֹנָה
23 בְּשִׁבְחָא כְּלִי וְלֹא וְבוּנֵי נִתְהוּ וְכִינן דְּלֹא קִנֵּי
24 בְּשִׁבְחָא הֵיאָּא וְנָתַן לוֹ עֲצִים לַעֲשׂוֹת מִתָּן
25 תִּיבָה וְעֵשָׂא וְשִׁקְרָה מְשַׁלֵּם תִּיבָה:
26 בְּשִׁלְיָה דְּאִיגְרָתָא. דְּקִבְּלוֹת הֵיאָּא שְׁלֹא
27 שְׂכָרוֹ לְיוֹם אֶלָּא לְהוֹלִיף לוֹ אֲגָרָת לְמִקּוּם
28 פְּלוּנֵי בְּהֵיאָּא קָאֵמֵר רַב שֵׁשֶׁת דְּעוֹבֵר
29 דְּלִיכָא שְׂבָחָא דְּלִקְנֵי: עֵשָׂה לִי שִׁירִין.
30 צְמִידִין מִשְׁלִי וְאֲקַדֵּשׁ לָךְ בְּשִׁכַר פְּעוּלְתֵי:
31 יִשְׁנָה לְשְׂכִירוֹת מִתְחִילָה וְעַד סוּף. כִּינן
32 שְׁעָלָה שְׂכָרוֹ לְפְרוּטָה נִתְחַיְבָה לוֹ מִקֵּד
33 פְּרוּטָה וְהוּאֵי לִיה מְלֻחָה גִבָּה וְאִי לֹא
34 דְּאוּפְּן קוֹנָה בְּשִׁבְחָא כְּלִי מִשׁוּם שְׂכִירוֹת לֹא
35 לִימָא ר״מ דְּהִתְקַדֵּשׁ דְּהִתְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה אֵינָה
36 מְקוּדֶשֶׁת דְּמִלְוָה לְהוֹרְגָא נִיתְנָה וְאֵינָה
37 בְּעִין אֶלָּא מִשׁוּם דְּקִסְבֵּר אוּפְּן קוֹנָה בְּשִׁבְחָא
38 כְּלִי וְכִי יְהִיב לָהּ נִיחִילָה מְקוּדֶשֶׁת בְּשִׁבְחָא
39 וּמִחוּ דְּאִית לִיה פְּרוּטָה אֵיךְ עַל פִּי שְׁלֹא נָתַן
40 לָהּ מִמּוֹן אַחַר וְרַבְּנָן סְבָרִי לֹא קִנֵּי וְאֵינָה
41 מְקוּדֶשֶׁת עַד שִׁגְיַע מִמּוֹן אַחַר לְקִדָּה: אֵינָה
42 לְשְׂכִירוֹת אֶלָּא לְכַסּוֹף. כִּי מִתְהַר לְהוּ
43 נִתְהַלָּה הַלְּפָךְ לֹא מְלֻחָה הוּא:
44 רבא

1 **הָכָא** בְּמֵי עֶסְקִינָן בְּצִמְרוֹ וְסִמְנִין דְּבַעַל הַבַּיִת. הוֹר״מ לְמַפְרָח מֵאִי דְּחִקְיָה
2 לְאוּקְמֵי בְּצִמְרוֹ וְסִמְנִין דְּבַעַל הַבַּיִת וְדוּקָא בְּשֵׁעַת נִפְּלָה לֹקְמָה
3 בְּסִמְנִין דְּפּוֹעַל וְאִפְּלוֹ לְאַחַר נִפְּלָה אֶלָּא מִשׁוּם דְּאִית לִיה עֲדִיפּוֹת לְמִיפְרָח:
4 **דְּאִגְרִיָּה** לְבִטוּשֵׁי. פִּי בְּקוֹנֵטְרָס שְׁהִתְנָה עִמּוֹ סְכּוּם הִרְיֻכוֹת כִּל דְּרִיבָה בְּמַעַה
5 דְּשְׂכִיר יוֹם הוּא וְלֹא קִבְּלָן דְּלִקְנֵי בְּשִׁבְחָא
6 תִּימָה מִה ר״ל דְּמִי בְּרִי קִבְּלָן הוּא וְלֹא
7 שְׂכִיר יוֹם וּבְהַמְקַבֵּל וְכ״מ דְּרִיבָה וְכ״מ פִּירְשָׁה
8 בְּע״א דְּאִגְרִיָּה לְבִטוּשֵׁי בְּשִׁבְחָא לְבִית הַגְּרָדִי
9 בּוֹטְשִׁין בְּרַגְלִים בְּתוֹךְ הַכְּלִי בְּמִים וּמִיחוּ
10 לֹא קִבְּלוֹת עֶסְקִינָן אֶלָּא בְּשְׂכִירוֹת כִּין
11 יִשְׁבִּיחַ בִּין לֹא יִשְׁבִּיחַ שְׂכָרוֹ לְפִי מִנְּן
12 בְּטִישוֹת פֶּךְ וְכַךְ בְּטִישוֹת בְּכַךְ וְכַךְ מַעוֹת
13 עַבְד׳ וְי״מ דְּכִי אֲגָרִיָּה לְבִטוּשֵׁי עוֹבֵר מִשׁוּם
14 בַּל תִּלֵּן אֲבִיטְשָׂא קִמְיִתָּא דְּבַהֲהִיא לִיכָא
15 שְׂבָחָא וְאִית אַמְרֵי לֹא תִירַץ דְּבִשְׂכִיר יוֹם
16 עֶסְקִינָן וְיֵשׁ לְוִמֵר מִשׁוּם דְּקִתְנֵי וְגַמֵּר
17 הוֹדוּעֵי וּבִשְׂכִיר יוֹם מֵאִי הוֹדוּעֵי שְׂיִכָּא:
18 **בְּשִׁלְיָה** דְּאִיגְרָתָא. הוּא דְּלַעֲלֵל לֹא
19 מְצִי לְאוּקְמֵי בְּשִׁלְיָה
20 דְּאִיגְרָתָא דְּהָא בְּהִדְיָא קִתְנֵי הַנּוֹתֵן טְלִיתוֹ
21 אֶבֶל בְּעִינָן דְּרַב שֵׁשֶׁת דְּהָכָא הִימ׳ לְאוּקְמֵי
22 דְּאִגְרִיָּה לְבִטוּשָׂא וְאִת׳ וְהִיכִי מוֹקִי לָהּ
23 בְּשִׁלְיָה דְּאִיגְרָתָא וְהָא בְּהִדְיָא בְּהַמְקַבֵּל
24 וְכ״מ פִּירְשׁ בְּעִינֵיהוּ דְּמַסְפָּקָא לִיה אִי אוּפְּן
25 קוֹנָה בְּשִׁבְחָא כְּלִי אִי לֹא דְּקָאֵמֵר בְּעוֹ מִינָה
26 מִרַב שֵׁשֶׁת קִבְּלָן עוֹבֵר בְּבַל תִּלֵּן אוֹ אִין
27 עוֹבֵר אוּפְּן קוֹנָה בְּשִׁבְחָא כְּלִי וְאִין עוֹבֵר אִי
28 אִין אוּפְּן קוֹנָה בְּשִׁבְחָא כְּלִי וְעוֹבֵר וְי״ל
29 שְׁהֵם שְׂאֵלֹ סְכּוּם וְגַמֵּרָא הוּא שְׂמִפְרָשׁ
30 שְׂאִילָתוֹ כִּן שְׂכִיבֵר שְׁבֻחָה מִסְתַּפֵּק וְכִן
31 אֲרוּחֵיה דְּגַמְרָא לַעֲלֵל בְּרִישׁ פ״ב הוּא (ה׳ י״ט).
32 וּבְכַפָּה דְּקִמְוֹת וְאִין לְהִדְיָרִי:
33 **אֶלָּא** בְּמֵי מְקוּדֶשֶׁת. אוֹר״י דְּסִבְרָא הוּא
34 שְׂאִין מְקוּדֶשֶׁת בְּמֵה שְׂמוּחַל לָהּ
35 שְׂכָרוֹ אַפִּי לֹא יִהְיֵא אוּפְּן קוֹנָה בְּשִׁבְחָא כְּלִי
36 אֶלָּא מְלֻחָה יֵשׁ לוֹ עֲלֵיהּ וְהוּא מוֹחַל לָהּ
37 אִין מְקוּדֶשֶׁת שְׂאִין דְּעֵתָה לְהִתְקַדֵּשׁ עַד
38 שְׂכִיבָא הַשְׂרִיָּאִים וְהַנּוֹמִים לְקִדָּה וְעוֹד
39 אוֹר״י וְנִרְאָה לוֹ עִיקָר שְׂאִינָם שְׂנִיחָם
40 רוֹצִים שְׂחִילוֹ קוֹדֵם הַנְּעַת מִמּוֹן לְקִדָּה
41 אֵינָה מְקוּדֶשֶׁת אַע״פ שְׂמִתְחַיְבָת לוֹ
42 רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן לְפִי שְׂשִׁנָּה לְשְׂכִירוֹת
43 מִתְחִילָה וְעַד סוּף כִּין שְׂאִין יְכוּל לְתוֹבַעַה
44 בְּדִין שְׂכָרוֹ עַד שִׁגְיַע הַמּוֹן לְקִדָּה וְאִין
45 חֲשׁוֹב כְּנֻתָן לָהּ כְּלוּם מִתְחִילָתוֹ עַד שְׂתַבָּא
46 שְׂעָה שְׂכִיבֹל לְתוֹבַעַה בְּדִין:
47 **וְאִיבְעִית** אֵימָא דְּכ״ע וְשָׁנָה לְשְׂכִירוֹת
48 מִתְחִילָה וְעַד סוּף. דְּאִי אֵינָה
49 אֶלָּא בְּסוּף (ב) כִּין שְׂנַגְמָרָה כִּל הַמְלֹאכָה
50 שְׂאִין מִתְחַיְבֵיב שְׂכָרוֹ אֶלָּא הַכֵּל יַחַד וְאִין מוֹחַל לָהּ בְּתוֹרַת קְדוּשָׁתֵי לֹא חֲשִׁיב מְלֻחָה וְאִין לְדַקְדֵּק מִפְּאֵן דְּכִן הַלְּכָה דְּשִׁנָּה לְשְׂכִירוֹת מִתְחִילָה וְעַד סוּף כִּין בִּין דְּלֹא
51 מְצִי לְמִימְרָא בְּע״א אֶבֶל יֵשׁ לְהִבְיָא רֵאָה מִפ״ק דְּע״ז (ה׳ י״ט. וְכ״מ) גְּבִי הַיַּעֲרֵי לְכִיפָה שְׂעִמְמִידִין הָא ע״ז אֲסוּר לְכַנּוּתָה וְקָאֵמֵר בְּגִמְרָא אִם בְּגַה שְׂכָרוֹ מוֹתָר וּמְקַרְשׁ
52 טַעְמָא מִשׁוּם דְּשִׁנָּה לְשְׂכִירוֹת מִתְחִילָה וְעַד סוּף אֵימַת מִיתְסַרָא בְּמִכּוּשׁ אַחֲרוֹן מְכּוּשׁ אַחֲרוֹן לִית בְּהָ שְׁנֵה פְּרוּטָה וְלִיכָא דְּפְלִיג וְהָתֵם מִשְׁמַע דְּהִכִּי הַלְּבָתָא וְאֵע״ג
53 דְּקִי״ל דְּשְׂכִירוֹת אִין מִשְׁתַּלְּמָת אֶלָּא לְבִסּוּף אַפִּי לְמִד׳ שְׁנָה מוֹדָה דְּאִין מִשְׁתַּלְּמָת אֶלָּא לְבִסּוּף בְּדַנְפָּקָא לָן בְּאִיזוּהוּ וְשִׁפְר׳ וְכ״מ דְּר״מ ס׳. וְכ״מ מְדַכְתִּיב בְּשְׂכִיר שְׁנָה בְּשִׁנָּה
54 שְׂכִירוֹת שֶׁל שְׁנָה זוֹ אִין מִשְׁתַּלְּמָת אֶלָּא לְשָׁנָה אַחֲרָת וְהָא דְּאָמֵר נִמִּי דְּפּוֹעַל יְכוּל לְחַזוֹר בּוֹ אַפִּי בְּחִצֵי הַיּוֹם הַיּוֹ אַפִּי לְמִד׳ אֵינָה אֶלָּא לְבִסּוּף דְּכַשְׁחוּר בּוֹ וְאִין
55 רוֹצֵה לְפַעוּל יוֹתֵר אִין הוּא הַסּוּף וְלֹא נִימ׳ בְּפּוֹלִגְתָּא דְּשִׁנָּה לְשְׂכִירוֹת וְאִין לְשְׂכִירוֹת אֶלָּא לַעֲנֵן הֵךְ דְּשִׁמְעָתָא אִי הוּאֵי מְלֻחָה אִי לֹא וְלַעֲנֵן הַיּוֹם דַּע״:
56 **רְבִי** מֵאִיר סְבֵר הַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה מְקוּדֶשֶׁת. וְתִימָה בְּפֶרֶק ב׳ דְּקְדוּשִׁין (ה׳ מ״) אָמֵר רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר מִשׁוּם רַבִּי מֵאִיר מְלֻחָה הָרִי הֵיאָּא בְּפִקְדוֹן וְאִם לֹא נִשְׁתִּיר
57 הַיַּמְנוֹ כְּלוּם אֵינָה מְקוּדֶשֶׁת מִשׁוּם דְּאִין בְּעִין וְאִין סְבָרָא לְוִמֵר דְּמָה שְׂחִיחִיר לָהּ הַנּוֹמִים חֲשִׁיב בְּמִלְוָה בְּעִין כִּין דְּאִין אוּפְּן קוֹנָה בְּשִׁבְחָא כְּלִי וְעוֹד לָהּ כִּין בִּין
58 אַמְרֵי אִין מְקוּדֶשֶׁת לְרַבִּי מֵאִיר לְלִישְׁנָא דְּלַעֲלֵל:

אִימָא

מפני שהוא נושא שֶׁכָּר. אָבֵל בְּחָבֵם פְּטוּר אֵף עַל גַּב דְּאָדָם מוּעָד לְעוֹלָם בְּאֹנֶס כִּי הָאֵי לֹא מְחַיֵּיב אָדָם הַמְזִיק בְּדַפְרִישִׁית בְּרִישׁ הַמְנִיחַ
(כפול דף ס: וסס)

מַנְעָד

מספק איסורא. אור"ת דמשום הכי קרי ליה ספק איסורא משום דרב פסיק בפק דחולין (ה' י"ה) כרבי

דְּבָא אָמַר דְּכ"ע כו' ודכ"ע אין אוּמְן קוֹנָה בְּשֹׁכֵחַ כְּלִי ה"ל: מְלֻחָה וּפְרוּטָה. כִּי יִהְיֶה לָהּ פְּרוּטָה מִדִּידֶיהָ: דְּעֵתָה אֶפְרוּטָה. וּמִיִּקְדָּשָׁא לְהִכִּי נָקַט פְּרוּטָה וְדִקְדוּשֵׁי אֶשָׁה דִּיו לָהּ בְּכַר: בְּשֹׁכֵר שְׁעֵשִׂיתִי עִמָּךְ. הַתְּקַדֵּשׁ לִי: אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת. הוֹאִיל וּבְכַר הַחֲזִירוּ לָהּ וְהוּא מְלֻחָה גְבוּה: בְּשֹׁכֵר שְׁאֵעֲשֶׂה עִמָּךְ מְקוּדָּשֶׁת. דְּאִיָּה לְשִׁכְרוּת אֶלָּא לְבִסְתוֹ וְכִי מִתְהַדֵּר לָהּ נִיחָלָה מִיִּקְדָּשָׁא לִיָּה בְּשֹׁכֵר: בְּשֹׁכֵר שְׁאֵעֲשֶׂה עִמָּךְ אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת. דְּקִסְבַּר ר' נָתַן יִשְׁנָה לְשִׁכְרוּת מִתְחִילָה וְעַד סוֹף וְכָל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה הָיָה לִיָּה מְלֻחָה: וְכָל שֶׁבֶן שְׁעֵשִׂיתִי. דְּמִיּוֹם שֶׁחֲזִירוּ לָהּ נִקְחָה שְׁכָרָה עֲלֶיהָ בְּמֻלָּחָה: וְאִם הוֹסִיף כו' מְקוּדָּשֶׁת. דְּקִסְבַּר מְלֻחָה וּפְרוּטָה דְּעֵתָה אֶפְרוּטָה וְאִילוּ לְרַבִּי נָתַן אַע"ג דְּהוֹסִיף לָהּ אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת דְּדְעֵתָה אֶמְלָחָה: סָבַח אוּמְן שֶׁקִּלְקַל חֵיב. וְכ"ש הָדִיּוֹט דְּלֹא הָיָה לוֹ לְשׁוֹחֲטָה הוֹאִיל וְאִינוּ בְּקִי דְקַעֲבִיד בְּשֹׁכֵר. דְּמִזִּיק חֵיב בְּאֹנֶסִין דְּאָדָם מוּעָד לְעוֹלָם בִּין שׁוּגַג בִּין מוּזֵד דְּקָרְבִי לִיָּה מוּזִק לְחֵיבֵיו בְּאֹנֶס ש"מ בְּאוֹתוֹ שְׁכָר קְאָמַר וְקִמְל' דְּפוּשַׁע הוּא דְלֹא חֵשִׁיב לִיָּה אֹנֶס אֶלָּא פְּשִׁיעָה דְהָיָה לִיָּה לְמִדְּמִיָּה אֲנַפְשִׂיהָ שְׁמֹא תִפְרַסֵּב הַבְּהֵמָה וְיִזְהַר בָּהּ: אוּמְן פְּטוּר. דְּאֹנֶס הוּא: לְעֵבֶר מוֹחֵף. כִּמוּ מִים עֲבוּרִים: קָא מוֹתִיב לִיָּה. הָא מִילְתָּא: הֵתֵם בְּקִרְא' פְּלִיגִי. וְגִזְרֵת הַכְּתוּב הוּא כִּי שׁוֹר שְׁנָגַח אֶרְבָּעָה וְחַמְשָׁה : בְּיָדִים קָלָא מִיַּנְיָה. שְׁנַתְּבוּר: לְטָחוֹן. אָדָם הַמְמוּנָה עַל פֶּךָ וְעָלִיו לְלוֹתְתָן בְּמִים וְכוּתְשֵׁן בְּמִכְתָּשֶׁת לְהִסִּיר הַקְּלִיפָה הַחִיצוֹנָה כְּדִי שְׁתֵּהָא סוּלַת נְקִיָּה: סוֹבִין. גִּסִּין מִמּוֹרְסוֹ: גִּיפּוּלִי. נִשְׁבַּר וְנִפְלַח כְּשִׂאוֹחוֹן אוֹתוֹ: כְּנוֹשֵׂא שְׁכָר. אֵף זֶה חֵיב כְּנוֹשֵׂא שְׁכָר וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵק נוֹשֵׂא אֶלְמָא פְּשִׁיעָה הָיָה וְלֹא אֹנֶס גְּבִי שׁוּמַר חָבֵם נִמִּי חֵיב: שָׁחַט מִתּוֹךְ אַחַת הַטְּבָעוֹת וְהִגְרִים חוּץ בִּין טְבַעַת לְטְבַעַת וְשִׁירֵי מְלֹא חֲחוּט עַל פְּנֵי רִבְוָה וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁר לִיָּה בְּמֹלָא חֲחוּט עַל פְּנֵי רִבְוָה וְרַבֵּן גְּבַע עַל פְּנֵי כּוּלָּהּ כְּדַבְּל שׁוֹחֲטִין שׁוֹחֲטִין וְחִילוֹ דֵּי יָהּ. כְּהוּא בְּקִרְא'. בַּעַל הַבְּהֵמָה: לְכַשְׂרֵי כו'. בְּדִין קְמִירֵי בְּסִנְהֶדרִין: דְּלֹא אֲבָלָד סֶפֶק אִיסוּרָא. דְּמִסְפָּקָא לִיָּה הַלְּכָתָא כִּמְאֵן אִי בְּרַבְּנָן דְּאִסְרֵי אִי בְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה דְּמַכְשֵׁר: וְיִמְנַעַד מִסְפַּק גְּזִילָה. דְּאִי בְּשֹׁכֵר אִם טוֹב הוּא וְיִקְבְּלוּ מִחְבֵּרֵי: דְּנִבְכִי וְאִיסוּר. שׁוֹלְחָנָן אוֹמְנִין הֵי: מַעוּ כְּסִיבְתָא חֲדָתִי. שְׁנַפְסַל הַמְטַבַּע וְהַעֲמִידו צוּרָה אַחֲרָת וְעִדְדִין לֹא הֵי בְּקִיאִין בָּהּ: סִיבְתָא. קוּי"ץ בַּע"ז: רַב שׁוּמַר גְּזוּז שֶׁל רַבִּי תִּיאֵר דּוּדוּ הָיָה: דִּין עֶסֶק בִּישׁ. סְחוּרָה רַעָה הָיָה שְׁעַל עֶסְקוֹ חָבֵם אֲנִי מִפְסִידֵי שְׁלֹא יִהְיֶה לִי לְרִאיוֹתָ:

רְבָא אָמַר דְּכ"ע יִשְׁנָה לְשִׁכְרוּת מִתְחִילָה וְעַד סוֹף וְדְכוּלִי עֲלֵמָא הַמְקַדֵּשׁ בְּמֻלָּחָה אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת וְדְכוּלִי עֲלֵמָא אין אוּמְן קוֹנָה בְּשֹׁכֵחַ כְּלִי אֶלָּא הֵכָא בְּמֵאִי עֲסָקִין בְּגוֹן שְׁהוֹסִיף לָהּ נוֹפֵד מִשְׁלוֹ רַבִּי מֵאִיר סָבַר מְלֻחָה וּפְרוּטָה דְּעֵתָה אֶפְרוּטָה וְרַבְּנָן סָבְרֵי מְלֻחָה וּפְרוּטָה דְּעֵתָה אֶמְלָוּהָ וּבְפְלוּגְתָּא דְהֵינּוּ תִנְיָא דְתַנְיָא בְּשֹׁכֵר שְׁעֵשִׂיתִי עִמָּךְ אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת בְּשֹׁכֵר שְׁאֵעֲשֶׂה עִמָּךְ מְקוּדָּשֶׁת רַבִּי נָתַן אוֹמַר בְּשֹׁכֵר שְׁאֵעֲשֶׂה עִמָּךְ אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת וְכָל שֶׁבֶן בְּשֹׁכֵר שְׁעֵשִׂיתִי עִמָּךְ וְרַבִּי יְהוּדָה הִנְשִׂיא אוֹמַר כְּאֵמַת אֶמְרוּ בִין בְּשֹׁכֵר שְׁעֵשִׂיתִי עִמָּךְ וּבִין בְּשֹׁכֵר שְׁאֵעֲשֶׂה עִמָּךְ אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת וְאִם הוֹסִיף לָהּ נוֹפֵד מִשְׁלוֹ מְקוּדָּשֶׁת (מאי איכא) בִּין ת"ק לְרַבִּי נָתַן אֵיכָא בִּינְיָוִיהוּ שְׁכִירוּת בִּין רַבִּי נָתַן לְר' יְהוּדָה הִנְשִׂיא אֵיכָא בִּינְיָוִיהוּ מְלֻחָה וּפְרוּטָה אָמַר שְׂמוּאֵל טַבַּח אוּמְן שֶׁקִּלְקַל חֵיב לְשִׁלֵּם מוּזִיק הוּא פּוֹשַׁע הוּא נַעֲשֶׂה כְּאוֹמַר לוֹ שְׁחוּט לִי מִכָּאן וְשָׁחַט לוֹ מִכָּאן לְמָה לִיָּה לְמִימַר מוּזִיק הוּא פּוֹשַׁע הוּא אִי אָמַר דְּקָא עֲבִיד בְּשֹׁכֵר אָבֵל הֵיכָא דְקָא עֲבִיד בְּחָבֵם לֹא קָמ"ל לְשְׂמוּאֵל הַנּוֹתֵן בְּהֵמָה לְטַבַּח וְנִיבְלָה אוּמְן פְּטוּר הָדִיּוֹט חֵיב וְאִם נוֹתֵן שְׁכָר בִּין הָדִיּוֹט בִּין אוּמְן חֵיב אָמַר לִיָּה לְעַבַר מוֹחֵף אֶתָּא הַהוּא מַרְבְּנָן קָא מוֹתִיב לִיָּה א"ל הַשְׁתָּא שֶׁקִּלְתָּ מֵאִי דְשָׁקַל הַכֶּרֶךְ קְאָמִינָא לְכוּ אֲנָא רַבִּי מֵאִיר וְקְאָמִרְתוּ לִי רַבְּנָן אֲמֵאִי לֹא דִיִּיקַת מִלִּי שְׂאֵנִי אוֹמַר מוּזִיק הוּא פּוֹשַׁע הוּא נַעֲשֶׂה כְּאוֹמַר לוֹ שְׁחוּט לִי מִכָּאן וְשָׁחַט לוֹ מִכָּאן מֵאֵן אֵית לִיָּה הָאֵי סְבָרָא רַבִּי מֵאִיר מְכַעֵי לִיָּה לְמִירְמֵי אֲנַפְשִׂיהָ הִי רַבִּי מֵאִיר אֵילִמָּא [הָא] רַבִּי מֵאִיר [קל"ן סימן] דְתַנּוּ קִשְׁרוֹ בְּעָלִיו בְּמוֹסִירָה וְנַעַל בְּפִינוּ כְּרָאוּ וְיָצֵא וְהוּזִיק בִּין תַּם בִּין מוּעָד חֵיב דְּכַרִּי רַבִּי מֵאִיר הֵתֵם בְּקִרְא' פְּלִיגִי אֶלָּא הָא רַבִּי מֵאִיר דְתַנּוּ לְצַבּוּעַ לוֹ אָדוּם וְצַבּוּעוֹ שְׁחוּר וְצַבּוּעוֹ אָדוּם רַבִּי מֵאִיר אוֹמַר נוֹתֵן לוֹ דְמֵי צִמְרוֹ הֵתֵם בְּיָדִים קָלָא מוֹיָה אֶלָּא הָא רַבִּי מֵאִיר דְתַנּוּ נִשְׁבְּרָה כְּדוֹ וְלֹא סִילְקָה נִפְלָה גְּמֵלוֹ וְלֹא הַעֲמִידָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמַר חֵיב בְּגוֹן וְחֲכָמִים אוֹמְרִים פְּטוּר מִדְּיִנֵי אָדָם וְחֵיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם וְקִיָּמָא לֵן דְּנִתְקַל פּוֹשַׁע הוּא פְּלִיגִי אָמַר רַבָּה בַר בַּר כְּהֵנָה אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן טַבַּח אוּמְן שֶׁקִּלְקַל חֵיב וְאִפְּלוֹ הוּא אוּמְן כְּטַבְּחֵי צִיפּוּרֵי וְיָמֵי אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן הֵבִי וְהָאִמַר רַבָּה בַר בַּר כְּהֵנָה עוֹבְדָא הָיָה קַמְיָה דְרַבִּי יוֹחֲנָן בְּכִנְיָשְׁתָּא דְמַעוֹן וְאָמַר לִיָּה זֵל אִיִּיתִי רְאוּהָ דְמִמְחִית לְתַנְגּוּלוֹם וְאֶפְסַרְךָ לֹא קִשְׂיָא כַּאן בְּחָבֵם כַּאן בְּשֹׁכֵר כִּי הָא דְאָמַר רַבִּי יוֹרָא הַרוּצָה שִׁיתְחִיִּיב לוֹ טַבַּח יְקָדִים לוֹ דִּינָר מִיתִיבֵי הַמּוּלְחֵי חֲפִים לְטָחוֹן וְלֹא לְתַתֵּן וְעֵשְׂאֵן סוֹבִין אוּ מוֹרְסָן קַמְחָ לְנַחְתוֹם וְעֵשְׂאוּ פַת נִיפּוּלִין בְּהֵמָה לְטַבַּח וְנִיבְלָה חֵיב מִפְּנֵי שְׁהוּא כְּנוֹשֵׂא שְׁכָר אִימָא מִפְּנֵי שְׁהוּא נוֹשֵׂא שְׁכָר הַהוּא מְגוֹרְמָתָא דְאֶתְאִי לְקַמְיָה דְרַב טַרְפִּיָה וּפְטוּרִיהָ לְטַבַּח מְלֻשְׁלוּמֵי דְמֵי פְּנָעוּ בֵּיה רַב כְּהֵנָה וְרַב אִסִּי כְּהוּא גְּבָרָא אָמַר לִיָּה עֲבִיד כְּךָ רַב תְּרַתִּי מֵאִי תְרַתִּי אֵילִמָּא תְרַתִּי לְגַרְעִיעוּתָא דְאֵיבְעֵי לִיָּה לְאֲכִשְׁוֵרֵי כְר' יוֹסִי בְר' יְהוּדָה וְטַרְפָּה כְּרַבְּנָן וְאִי נִמִּי כְּרַבְּנָן דְאֵיבְעֵי לִיָּה חֵיבֵיבָא לְטַבְּחָא וְיָמֵי שְׂרִי לְמִימַר כִּי הָאֵי גְּוָנָא וְהַתְּנִיָּא לְכַשְׂרֵי אִימָר אֲנִי מוֹזֵבָה וְחִבְרֵי מוֹחִיבִין אָבֵל מָה אַעֲשֶׂה שְׁחִבְרֵי רַבּוּ עָלֵי וְעַל זֶה נְאֻמַר הוֹלֵךְ רַכִּיל מְנַלָּה סוּד אֶלָּא תְרַתִּי לְמַעֲלוּתָא דְלֹא אוֹבְלָד סֶפֶק אִיסוּרָא וּמַנְעָד מִסְפַּק גְּזִילָה אֵיתְמַר הַמְרָאָה דִּינָר לְשׁוֹלְחָנֵי וְנִמְצָא רַע תַּנִּי כְּרָא אוּמְן פְּטוּר הָדִיּוֹט חֵיב בִּין הָדִיּוֹט חֵיב אָמַר רַב פְּפָא כִּי תַנְיָא אוּמְן פְּטוּר גְּנוּז דְנָכוּ וְאִיסוּר דְלֹא צְרִיבֵי לְמִזְמַר כְּלָל אֶלָּא בְּמֵאִי מַעוּ מַעוּ בְּסִיבְתָא חֲדָתָא דְהִרְיָא שְׁעֵתָא דְנִפְקַת מִתּוֹתִי סִיבְתָא הִרְיָא אֵיתְמַר דְאֶחָוִיא דִּינְרָא לְרַבִּי חֵיבֵי אָמַר לָהּ מַעֲלוּיָא הוּא לְמַחַר אֶתְאִי לְקַמְיָה וְאֶחָוִיתִיהָ וְאָמַר לִי בִישָׂא הוּא וְלֹא קָא נִפִּיק לִי אָמַר לִיָּה לְרַב זֵל חֲלַפְיָה נִיחָלָה וּכְתוּב אֶפְנָקְסִי דִּין עֶסֶק בִּישׁ וְיָמֵי שְׂנָא דְנָכוּ וְאִיסוּר דְפְטוּרֵי מִשׁוּם דְלֹא צְרִיבֵי לְמִזְמַר רַבִּי חֵיבֵי נִמִּי לֹא לְמִזְמַר קָא בְּעֵי רַבִּי חֵיבֵי אֶפְנָקְסִי דִּין עֶסֶק בִּישׁ וְיָמֵי שְׂנָא דְנָכוּ וְאִיסוּר דְפְטוּרֵי מִשׁוּם זֶה

בית

בית

בית

בית

בית

בית

בית

בית

60 - בא אחד התלמידים מהישיבה וחזר הקשה לשמואל מהברייתא. **אמר**
61 **ליה** שמואל, **השתא שקלת מאי דשקל חברך** - עתה נטלת את אותה
62 נזיפה שנטל חברך, כיון שקאמינא לכו אמא רבי מאיר - אני אמרתי לכם
63 את דעתי כשיטת רבי מאיר, וקאמרתו לי רבנן - ואתם הקשתם עלי
64 משיטת חכמים החולקים עליו. **אמאי לא דייקת מיילי שאני אמר** - מדוע
65 לא דקדקתם בדברי שאמרתי שהטעם לחייב את השוחט הוא משום שבזיק
66 הוא, **פושע הוא, ונעשה באומר לו שחוט לי מכאן ושחט לו מכאן, מאן**
67 **אית ליה האי סברא** - מי התנא שסובר שיש לחייב שוחט משום שלא
68 דקדק בשחיטתו, הרי זו שיטת רבי מאיר **דאמר** שיש לחייב אדם שעל ידי
69 מעשיו נוצר נזק משום שבזיק ליה למרבי **אנפשיה** - שהיה צריך ליתן
70 אל ליבו שלא זיק, ולדקדק יותר במעשיו. ואם כן הוי צריכים התלמידים
71 להבין מדברי שמואל שדיבר בשיטת רבי מאיר, ואילו הברייתא היא
72 כשיטת חכמים.

73 הגמרא מבררת היכן רואים מדברי רבי מאיר שאדם צריך לתת אל ליבו
74 שלא זיק.
75 שואלת הגמרא, **הי רבי מאיר** מאיזו הוראה של רבי מאיר למד שמואל
76 שכן דעתו בענין זה, **אילמא [הא] רבי מאיר** - שמא תאמר שלמד זאת
77 שמואל מהוראת רבי מאיר המובאת בברייתא להלן (ק"ל), **סימן** לשלישת
78 המשניות שתביא הגמרא להלן, וק' קשרו בעליו במוסירה, ול' לצבוע לו
79 אדום, ון 'נשברה כדו', **דתנן** במשנה (לעיל מה), **קשרו פעליו לשור**
80 **במוסירה** - בחבל שקושרים אותו בו, **ונעל בפניו פראו, ויצא והזיק**, הדין
81 הוא שפין בשור **תם ופין במועד, תייב הבעלים, דברי רבי מאיר**, ולכאורה
82 הטעם שמחייב הוא משום שסובר שאדם צריך לתת אל ליבו שלא זיק,
83 והיה צריך לנעול היטב בפני השור באופן שלעולם לא יוכל לצאת ולהזיק.
84 דוחה הגמרא, **התם פקרא פליגי** - שם במשנה נחלקו בבאור הפסוקים,
85 ומה שרבי מאיר חייב שם הוא מגזירת הכתוב, ואין זה מחמת שסובר שאדם
86 צריך לתת אל ליבו שלא זיק.

87 הגמרא מביאה אפשרות ללמוד את שיטת רבי מאיר מהמשנה להלן:
88 **אלא הא רבי מאיר, דתנן** במשנה (להלן ק). הנותן צמר לצבע **לצבוע** לו
89 **אדום, וצבועו שחור**, וכן אם נתן לו צמר שיצבע לו בשחור, **וצבועו באדום,**
90 **רבי מאיר אומר, נתן לו הצבע לבעל הבית דמי צמרו, ולכאורה** טעמו
91 של רבי מאיר שמחייב משום שהיה צריך לתת אל ליבו לעשות מה שבעל
92 הבית ביקש, ויש לדמות לשוחט שקלקל בשחיטתו שהיה עליו לשים לב
93 שלא זיק. דוחה הגמרא, **התם פקדים קלאו מיניה** - שם במשנה מחייב רבי
94 מאיר כיון שעשה בידים ובכוונה תחילה את ההפך ממה שבקשו ממנו,
95 אולם אין כן הדבר באומן השוחט שלא התכוון כלל להזיק.

96 הגמרא לומדת את שיטת רבי מאיר מהברייתא:
97 **אלא, הא רבי מאיר, (דתנן) [דתניא], נשברה כדו ברשות הרבים ולא**
98 **סלקיה, וכן אם נפלה גמלו ברשות הרבים ולא העמידה, וכתוצאה** מכך
99 נתקלו בהם אנשים והחזקו, **רבי מאיר אומר, תייב פנינו, והכמים אמרים,**
100 **פטור מדיני אדם, ותייב דייני שמים** - אין בית דין יכולים לכופו לשלם,
101 אולם כל זמן שאינו משלם חייב המזיק עונש מן השמים, וקניימא לן
102 **דכנתקל פושע הוא, פליגי** - מקובל בידינו שנחלקו בברייתא האם אדם
103 שהולך ברשות הרבים וכדו על שכמו ונתקל ונפל לארץ האם יש להחשיבו
104 'פושע', דעת חכמים שנחשב אנוס, ולכן אינו חייב, דעת רבי מאיר
105 שהבעלים נחשב 'פושע' בהיתקלותו, ולכן הוא חייב בנוקים. ומכאן מוכח
106 שדעת רבי מאיר שאדם שלא נזרר מספיק שלא יגרם נזק על ידי מעשיו יש
107 לו דין של 'פושע' ולא של אנוס, ולכך גם אומן שקלקל בשחיטתו חייב
108 אפילו אם עשה בחינם.

109 רבי יוחנן מחייב אף בשוחט מומחה ביותר:
110 **אמר רבה בר בר חנה, כך אמר רבי יוחנן, טבח אומן שקלקל בשחיטתו,**
111 **תייב, ואפילו הוא אומן כמפתי ציפורי** ששם מאד מומחים, וחדירים
112 בשחיטתו, ולבגיהם המכשול הוא כאנוס גמור. מהקשה הגמרא, **ומי אמר**
113 **רבי יוחנן הכי, והאמר רבה בר בר חנה, עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן**
114 **- מעשה שהיה לפני רבי יוחנן פגנישאתא דמעוז** - בבית הכנסת שהיה
115 ביישוב מעוז, שאומן קלקל בשחיטת תרנגולים, **ואמר** ליה רבי יוחנן
116 לשוחט, **זיל אייתי ראיה דמפתיית לתרנגולים, ואמרתך** - לך הבא ראיה
117 שהנך שוחט מומחה לתרנגולים, ואפטור אותך מהנזק. הרי שלרבי יוחנן
118 שוחט מומחה פטור. מתרצת הגמרא, **לא קשיא, כאן** - בכנישתא דמעוז,

1 רבא מבאר את מחלוקת רבי מאיר וחכמים באופן אחר:
2 **רבא אמר, דכולי עלמא** סוברים **שישנה לשכירות מתחילה ועד סוף,**
3 ונמצא שמעות שכר הפעולה נזקפו כבר על האשה במלואה, **ודכולי עלמא**
4 סוברים שהמקדש **פמלוה אינה מקודשת, ודכולי עלמא אין אומן קונה**
5 **בשכבה בלי,** אלא הרי הוא כשאר שכירות, ונמצא שלא נתן לה כלום
6 מרכושו. **אלא הקא במאי עסקינן, כגון שהוסיף לה האומן בעמיד שעשה**
7 **לה נופך** - אבן טובה, **משלו** - מרכושו. ונמצא שעתה חפץ הוא לקדשה
8 במחילת שכר פעולתו שדינו במקדש במלואה, ובנוסף לכך מקדשה אף
9 בתוספת שהוסיף לה מרכושו, שיש בה שוה פרוטה, ונחלקו התנאים במה
10 היא סופרה להתקיים **רבי מאיר קבר, שהמקדש אשה במלוה שיש לו**
11 עליה, ובנוסף לכך גם נתון לה **פרוטה, דעתה** של האשה **אפרוטה,** ולכך
12 הרי היא מקודשת, **ורבנן קברי, שהמקדש במלוה ופרוטה, דעתה אמלוה,**
13 ולכך אינה מקודשת עד שיתן לה ממון אחר.

14 הגמרא אומרת שמחלוקת זו תלויה במחלוקת תנאים:
15 **ובפלוניתא דהני תנאי** - רבי מאיר ורבנן חולקים במחלוקת תנאים אלו,
16 **דתניא,** האומר לאשה הרי את מקודשת לי **בשכר שעשיתי עמה, אינה**
17 **מקודשת,** כיון שכבר גמר את העבודה והחזירה לאשה, נחשב מלוה,
18 והמקדש במלוה אינה מקודשת, אולם אם אמר לה הרי את מקודשת לי
19 **בשכר** של המלאכה **שאעשה עמה** בעתיד, הרי זו **מקודשת** לאחר שיסיים
20 אותן אתן מלאכתו וישיב את החפץ לרשות האשה, מאחר שתנא זה סובר
21 שאינה לשכירות אלא לבסוף כשמישב את המלאכה, ולכך אינו נידון
22 כמקדש במלוה. **רבי נתן אומר,** אף אם אומר התקדשי לי **בשכר שאעשה**
23 **עמה, אינה מקודשת,** כיון שסובר שישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, וכל
24 פרוטה שעשה דינה כמלוה, והמקדש במלוה אינה מקודשת, **וכל שכן** אם
25 אמר **בשכר שעשיתי עמה** שאינה מקודשת, שכיון שהחזירה ודאי כבר נזקף
26 עליה שכרו במלוה. **ורבי יהודה הנשיא אומר, באמת אמרו** - כן היא
27 ההלכה, **פין** אם אמר **בשכר שעשיתי עמה, ופין** אם אמר **בשכר שאעשה**
28 **עמה, אינה מקודשת, ואם הוסיף לה נופך משלו, מקודשת** באותה האבן.
29 הגמרא מבארת את מחלוקת התנאים:

30 **(מאי איתא) פין תנא קמא רבי נתן** שנחלקו מה הדין במקדש אשה
31 במלאכה שאעשה עמה, **איכא בינייהו שכירות** - נחלקו האם שכירות
32 אינה משתלמת אלא בסוף ולכך אין כן מלוה, ומקודשת, או שישנה
33 מתחילה ועד סוף והרי זה מקדש במלוה ואינה מקודשת. **פין רבי נתן לרבי**
34 **יהודה הנשיא** שנחלקו בדין הוסיף לה נופך משלו, **איכא בינייהו** - נחלקו
35 בדין המקדש אשה **במלוה ופרוטה** אם דעתה על המלוה, שלדעת רבי נתן
36 דעתה על המלוה ואינה מקודשת, ולרבי יהודה הנשיא דעתה על הפרוטה
37 ומקודשת. נמצא שרבי מאיר ורבנן נחלקו במחלוקת רבי נתן ורבי יהודה אם
38 המקדש במלוה ופרוטה מקודשת או לא.

39 הגמרא מביאה הלכה נוספת בענין 'אומנים שקלקלו':
40 **אמר שמואל, טבח אומן שקלקל** - הנותן בהמתו לשוחט אומן כדי
41 שישחטנה, ונתבלה לו בשחיטה, **תייב לשלם.** משום שמזיק הוא, **פושע**
42 הוא, **ונעשה באומר לו שחוט לי מכאן** - בצד זה, **ושחט לו מכאן** - בצד
43 אחר. מהקשה הגמרא, **למה ליה למימר** - מדוע הוצרך שמואל לומר גם
44 **מזיק הוא וגם פושע הוא.** מתרצת הגמרא, **אי אמר** שמואל רק **מזיק הוא,**
45 **הוה אמניא** - הייתי אומר שקלקול זה דומה לאנוס, ולכן דימה שמואל את
46 דינו לאדם המזיק שחייב בתשלומים אף כשהזיק באנוס, כדי ללמד שהני
47 **מילי** - באיזה אופן חייב השוחט, **היכא דקא עבדי בשכר,** ולכך חייב
48 השוחט אף כשקלקל באנוס, **אכל היכא דקא עבדי בתנא,** היה צד לומר
49 **שלא יתחייב, קא משמע לן פושע הוא** ללמד שהזיק זה דומה לפשיעה
50 וחייב אפילו בחנם.

51 רב חמא בר גוריא הקשה על שמואל מברייתא שמבואר שרק בעושה בשכר
52 חייב:
53 **איתיביה רב חמא בר גוריא לשמואל, שנינו בברייתא, הנותן פתחה**
54 **למטבח כדי שישחטנה, וניבילה** - ונתבלה לו בשחיטה, אם הוא שוחט אומן,
55 **פטור,** ואם הוא שוחט **הדיומ, תייב.** ואם נתן שכר לשוחט, **פין** אם היה
56 השוחט **הדיומ, ופין** אם היה **אומן, תייב.** ואם כן מבואר בברייתא זו
57 ששוחט אומן ששחט בחינם ונתבלה לו בשחיטה פטור, וקשה על שמואל
58 שמחייב אומן אפילו אם שחט בחינם. **אמר** ליה שמואל לרב חמא בר גוריא,
59 **לעבר מותך** - אין לך מוח בקדקודך. **אתא תהוא מרבנן, קא מותיב ליה**

ואינו יכול לבטלו, וישלם מבייתו למי שגנרו לו נזק על ידי הוראתו. הרי
 שרבי מאיר מחייב אף על היות שאינו נעשה בידיים אלא על ידי 'גרמי'.
 דוחה הגמרא, הא איתמר עליה – הרי כבר נאמר שם בגמרא, אמר רבי
 אילעא אמר רב, והוא – מה שאמרה המשנה שהדיין ישלם מבייתו, נאמר
 דוקא באופן שגמל הדיין עצמו את הממון שדנים עליו ונתן אותו ביד
 לבעל דין השני, ואם כן הוא מוזק בידיים, ואין ראיה שדנים דין 'גרמי'.
 הגמרא מביאה מקור נוסף לדינו של רבי מאיר:
 אלא הא רבי מאיר – מהמשנה להלן יש להוכיח את שיטתו של רבי מאיר,
 דתנן (להלן ק) הנותן צמר לצבוע לצבוע לו אדום, וצבעו שחור, או
 להיפך, שנתן לו צמר לצבוע בשחור, וצבעו אדום, רבי מאיר אומר, נותן
 לו דמי צמר. וכיון שאין הצמר משתנה מיד כשנותן בהם את הצבע אלא
 רק לאחר כמה ימים כשהצבע נקלט בהם, אם כן מוכח שרבי מאיר מחייב
 בדין 'גרמי'. דוחה הגמרא, התיב קא עביד פנידים – שם במשנה שעשה
 בידיים ובכוונה תחילה את ההפך ממה שבקשו ממנו, נחשב מוזק ממש, ואין
 ללמוד מכאן שרבי מאיר סובר 'דינא דגרמי'.
 הגמרא מביאה מקור אחר לדינו של רבי מאיר:
 אלא הא רבי מאיר, דתנן במשנה בכלאים (פ"ג מ"ד), המסבף את נפנו על
 גבי תבואתו של חבירו, הרי זה קנש – אסר את התבואה משום כלאים, או
 ותיב המסבף לשלם לבעל התבואה, ואף שאין התבואה נאסרת מיד אלא
 כשתוסף מאתים, אם כן מוכח שרבי מאיר מחייב משום שדן דין 'גרמי'.
 דוחה הגמרא, התיב נמי קא עביד פנידים – שם במשנה זו אין ללמוד שרבי
 מאיר דן דין 'גרמי', משום ששם המסבף על תבואת חבירו הוא מוזק בידיים
 ממש, ואין ללמוד מכאן לדין 'גרמי'.
 הגמרא לומדת את דעתו של רבי מאיר שמחייב בדין 'גרמי' מהברייתא:
 אלא הא רבי מאיר – אלא מכאן יש ללמוד שכן דעת רבי מאיר דתנא –
 ששינוי בברייתא, מחייבת הפך המפרידה בין שדה תבואה לכרם,
 שנפריצה, ואם יוסיפו הזרעים אחד ממאתים שיש בהם עכשו יאסרו, שאין
 כאן אלא מאה ותשעים ותשע של היתר, וכלאי הכרם אינם בטלים אלא
 באחד ומאתים.

בית התיקם – שצריכים לעסוק בתלמוד תורה, את הדין זו גמילות
 חסדים, ולכן זו ביקור חולים, כה' זו קבורה – שיש מצוה להתעסק
 בקבורת מתים, את המעשה זה הדין, אשר יעשו' זו לפנים משורת הדין
 – שיש מצוה לנהוג לפנים משורת הדין.
 הגמרא מביאה מעשה בריש לקיש שהראה מטבע לרבי אלעזר והודיע לו
 שסומך עליה:
 ריש לקיש אהוי ליה דינרא לרבי אלעזר – ריש לקיש הראה דינר לרבי
 אלעזר כדי שיבדוק אם הוא טוב ויוכל לקבלו מאחריים, אמר רבי אלעזר,
 מעליא הוא – דינר טוב הוא, אמר ליה ריש לקיש לרבי אלעזר, חיו דעלך
 קא סמכינא – דע לך שאני סומך עליך ואם תאמר לי שדינר טוב הוא
 אקבלנו מאחריים. אמר ליה רבי אלעזר לריש לקיש, כי סמכת עלי מאי
 למימרא – מה כוונתך בזה שאמרת שהנך סומך עלי, האם כוונתך היא
 משתכח בישא בעינא לאחילופי לך – שאם יתברר לבסוף שהדינר רע, אני
 יצטרך לשלם לך דינר חדש תמורתו, והא אתה הוא דאמרת שדין זה רבי
 מאיר הוא דדאין דינא דגרמי – שדן דין 'גרמי', כלומר שמחייב את הגורם
 הפסד לחבירו בדרך 'גרמי', מאי לאו רבי מאיר ולא סכינא לן פנותיה –
 האם אין כוונתך לומר שרק רבי מאיר סובר כן, אבל אין אנו סוברים כמותו.
 אמר ליה ריש לקיש, לא זאת היתה כוונתי, אלא כוונתי היתה שזו דעת רבי
 מאיר, וסכינא לן פנותיה – וכך גם אנו סוברים כמותו.
 הגמרא מבררת מאיזו הוראה של רבי מאיר רואים שמחייב ב'דינא דגרמי':
 שואלת הגמרא, הרי רבי מאיר – מאיזו הוראה של רבי מאיר יש ללמוד
 שסובר כן. אילימא רבי מאיר – אם תאמר שיש ללמוד את שיטתו
 מהמשנה להלן, (ד' ל' מ' פ', סימן לארבע מימרות שתביא הגמרא
 בהמשך. (ד' דן את הדין, ול' לצבוע, ומ' מסבף, פ' מחיצה הכרם שנפריצה).
 דתנן במשנה (בכורות כח): דין שדן את הדין בדיני ממונות וטעה,
 ובטעותו ויפה את התיב, או שהיב את הובא, וכן מורה הוראה שפוסק
 בדיני טומאה וטהרה וטעה, ובטעותו מימא את הפהור – פסק על פירות
 שהם טמאים, ועל פי ההלכה היו הפירות טהורים, או שתייה את הפמא,
 ואחר כך התבררה טעותו, הדין הוא, מה שעשה עשוי – הדין שהורה קיים

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמ' א

בשתי מסכתות אמרינן אין סדר למשנה, ואם זה הרי זה סתם ואחר כך
 מחלוקת.
 הגמרא חוזרת לבאר מדוע אם כן הקשה רב יוסף על רב הונא: ורב יוסף
 יאמר לך, אכן יש לומר בשתי מסכתות אף סדר למשנה, אבל בוליה נזיקין
 – כל סדר נזיקין – בבא קמא, בבא מציעא, ובבא בתרא [תרא מסכתא היא
 נחשבת מסכת אחת, ובמסכת אחת ודאי שנה רבי את המשניות על הסדר,
 ואם כן הרי זו מחלוקת ואחר כך סתם, שהלכה כסתם.
 תירוץ נוסף משום מה היה פשוט לרב יוסף שהלכה כרבי יהודה: ונאיבעית
 אימא יש לומר, שאף אם אין זו מחלוקת ואחר כך סתם, מכל מקום מסתבר
 שהלכה כאותה משנה בבבא מציעא הסותמת כרבי יהודה, משום דקתני
 לה גבי הלכתא פסיקתא – שהתנא שנה הלכה זו במשנה שם יחד עם
 הלכה פסוקה אחרת. שכן שינוי שם במשנה, כל המשנה ידו על
 התחתונה, וכל החזור בו ידו על התחתונה, והרי הלכה זו שכל המשנה
 ידו על התחתונה? אינה מעניין המשנה שם ולא היה לו לתנא לשנות אותה
 שם, אלא רצה התנא להשמיענו שכשם שההלכה השניה שכל החזור בו
 ידו על התחתונה? הלכה פסוקה היא שהרי אין חולק עליה, כמו כן ההלכה
 הראשונה שכל המשנה ידו על התחתונה? הלכה פסוקה היא. ומכאן היה
 פשוט לרב יוסף שהלכה כרבי יהודה.
 הגמרא מביאה נידון בשליח ששינה מדעת משלחו, ודנה הגמרא לדמות
 זאת למחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה במשנתנו גבי אומן ששינה מדעת
 בעל הבית: תנו רבנן, תנות מעות לשלוחו,

הציאת הדין על השבת, נותן לו את השבת. ולאחר מכן שנה רבי קתם
 משנה במסכת בבא מציעא (עו). כדעת רבי יהודה, דתנן, כל המשנה
 מדעת בעל הבית, והיינו בכגון שנתן צמר לצבוע אדום וצבעו שחור,
 ידו על האומן על התחתונה, שמקבל את ההוצאות או את השבה, והיינו
 הפחות מביניהם. ועוד שינוי שם בסיפא, וכל החזור בו באמצע היום, כגון
 פועל שחזר בו ואינו חפץ להמשיך במלאכתו, ידו על התחתונה.
 מתרצת הגמרא: ורב הונא יאמר לך, אצטריד – צריך לומר שהלכה כאן
 כרבי יהודה, כיון שאם משום מחלוקת ואחר כך סתם, סלקא דעתך אמינא
 – היינו סבורים לומר שאין סדר למשנה – אין הכרח שרבי שנה משניות
 אלו בבית המדרש על הסדר, אלא שמא שנה בבא מציעא לפני בבא קמא,
 ורק לאחר מיכן כשסידר המשניות קבע את סדרן כך, ואם אכן כך הרי
 נמצא שבתם ואחר כך מחלוקת היא – ששנה רבי קודם את המשנה
 הסותמת כרבי יהודה, ולאחר מכן שנה את משנתנו שרבי מאיר חולק בה
 על רבי יהודה, ונמצא שלא הכריע הלכה כמי.
 ורב יוסף יאמר לך, אי הכי – אם כן שאנו אמרים אין סדר למשנה, אם
 כן כל מחלוקת ואחר כך סתם נמצא נמצא – נאמר אין סדר למשנה וממילא
 סתם ואחר כך מחלוקת היא. ואם כן מתי נאמר כלל זה שסתם ואחר כך
 מחלוקת הלכה כסתם? אלא בהכרח שיש סדר למשנה.
 הגמרא מבארת מה רב הונא יענה על טענת רב יוסף: ורב הונא יאמר לך,
 כי לא אמרינן אין סדר למשנה, פתרא מסכתא – במסכת אחת, כיון שאת
 המשניות של אותה המסכת ודאי שנה רבי על הסדר, ואכן במסכת אחת
 נאמר הכלל ש'מחלוקת ואחר סתם הלכה כסתם', אכל בתרי מסכתות –

בבא קמא. פרק תשיעי - הגזול עצים דף ק עמוד ב - מתוך מהדורת טובי'ס

1 גְדוּרָה. שלא יוסיף התבואה אחד ממאתים בעוד המחיצה פרוצה ותאסר:
 2 נתייאש ולא נדרה. ובתוך כך הוציאה הירע אחד מן המאתים שהיו בה בהיתר.
 3 הרי זה קידש. ואין כשל אלא באחד ומאתים וכאן יש קצ"ט מן היתר
 4 וזה באיסור: מתני' והקדיחו יורה. שרפתו יורה שהתרחו יותר מדאי:
 5 נותן לו דמי צמרו. והכא ליכא שבתא
 6 ככל דהא שרפו לגמרי ולכא למימר אם
 7 השבח יותר: צבעו פאור. כמו בעור בגמי'
 8 מפרש שצבעו בשירי צבע ומזיק בכזונה
 9 הוא לפיכך ידו על התחזותה דברי הכל.
 10 ואם השבחה. שהשבחה הצמר יתר על
 11 הציצאה של צבעו: נותן לו. לצבע את
 12 הציצאה ולא שבר שלם ומקבל צמרו
 13 דמי צמרו לא אמר דלתיוב דלוקן איהו
 14 שבחא דצמר דהא בצבע שהתנה עמו
 15 צבע ולכא שנויא דנקנייה: לצבוע לו
 16 אדום כו'. קני בשנינו לר"מ ולא קניב ליה
 17 אלא דמי צמרו אבל לא דמי שבחו או זה
 18 יתן שברו משלם וקח הצמר: ר' יהודה
 19 אומר כו'. דקניס ליה להאי דשיקח
 20 להיות ידו על התחזותה ולא נתנהי משבחא ואגרא נמי כוליה לא ישקול
 21 אלא ציצאה ואם ציצאה יתירה על השבח יתן לו את השבח שהשבחה את
 22 הצמר ואם ירצה לתת את שברו כגון שהשבח יותר על השקר יתן שברו: גמ'
 כפרא

1 אומר לו גְדוּרָה. פי' לבעל הכרם דהוא המזיק דד' אמות שאמרו להרחיק
 2 הוא בשביל עבודת הכרם כדתנן בלא יחפור (כ"ג דף טו. וס) לא ישע
 3 אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו ד' אמות אחד גפנים ואחד
 4 כל אילן ומפרש בגמ' ד' אמות שאמרו כנגד עבודת הכרם ואפילו ר' יוסי
 5 דאמר התם על הניזק להרחיק את עצמו
 6 הא א"ר אשי התם מודה ר"י בגמרי דיליה
 7 והכא גמרי דבעל כרם הם דחשדינן ליה
 8 שלא יביא מחרישתו בשדה חבירו לפיכך
 9 צריך לעשות כותל או להרחיק ארבע
 10 אמות והא דנקט אומרין לו גְדוּרָה ולא נקט
 11 חייב לגדור נראה לר"י לפי שצריך
 12 להתרות בו ואם לא התרו בו לגדור אין
 13 חייב באחריותו ולכא נקט נמי תרי זמני
 14 נפרצה אומר לו גְדוּרָה דאף פעם שנית
 15 דנפרצה צריך להתרות בו ואם לא התרו
 16 בו לגדור אין חייב באחריותו שאין סבור
 17 להיות חייב לגדור כל שעה שנפרצה
 18 ונפרצה פעם שלישית מספקא לר"י אם
 19 צריך להתרות בו בכל פעם או שמא סגי
 20 בתרי זמני ור"ת מפרש דלכא נקט תרי זמני
 21 מאתים בין מה שהוסיף בשנפרצה ראשונה ובין מה שהוסיף בשנפרצה שניה
 22 דאין מוצטרפין לאסור דקמא קמא בטלה ודוקא כשיש הפסק בינתיים אבל
 23 בעלמא כלאים נאסרין במאתים ולא אמרינן כל פורתא כשהוא גזול מתבטל
 24 והא דאמר בפ' בתרא דע"ז (דף עג. וס) המערה יין נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו קמא קמא בטל מפרש ר"ת בדפסקי פסוקי אכל אם מערה בלא הפסק
 25 אסור ימיר דהוא אכלאים הנאסרין בתוספת מאתים לפי שגזל בלא הפסק והא דאמר בבבא אשה (כספ דף סג. וס) שמואל עבד לבתיה מקוואות ביומי ניוסן כו'
 26 שמא ירבו הנוטפים על הוהלים היינו שמא ירבה בלא הפסק וכן בפרק הנזיר מן הירק (מליוס דף סו) גבי בצל ששקרו בשבעית ונטעו בשמינית ורבו גידולי על
 27 עיקרו מותר ולא אמרינן קמא קמא בטיל לפי שגזל בלא הפסק ורבי יוחנן גופיה דקאמר בפרק בתרא דע"ז (דף עג. וס) ראשון ראשון בטל אית ליה התם בנדרים
 28 גידולי היתר מעלין את האיסור ור"י בן רבינו מאיר פירש בתוספתא בנדרים דבצל וכלאים ונבי נוטפין דווסתן בכף ליגזל מעט מעט לא בטיל קמא קמא כמו
 29 בין נסך דהתם לא שייך למימר הכי אבל דאמר בפ' הערל (בבבא דף ק. וס) נתן סאה ונטל סאה עד רובו וברובו מירא מייפסל ולא אמר קמא קמא בטיל וי"ל
 30 דהתם במי פירות איירי דהקמירו טפי ואת"א אי במי פירות איירי היכי מדמה לה לתרומה דרבנן דמי פירות דפסולין דאורייתא כדממעט בפרק ביסוי תדים (וילין
 31 דף עג. וס) מדכתביב מים יתירא והיאך יהיו כשירים במחצה על מחצה דאורייתא וי"ל ברוח דאע"ג דמיפסלי מדאורייתא מחצה על מחצה כשירים להטביל בהם
 32 מחטין וצינוריות דאין ירכיבין ארבעים סאה מדאורייתא אלא מדרבנן ומיחו אכתי קשה מהא דמסיק רב דימי בפרק שלישי דבכורות (דף ק. וס) גבי הלוקח ציר
 33 מעם הארץ משיקו במים והוא טהור אי רובא מיא ניהו טלקא אלו השקה ואי רובא ציר ניהו לא בעי השקה דמים בטלים בציר ומסיק לא שנו אלא לטבל
 34 בו פיתו אבל לקדיחה לא דמצא מין את מינו וניעור אלמא התם אע"ג שהיו כבר מבוסלות חוזרות וניעור בתוך הקדיחה וכל שכן דלא אמרינן קמא קמא בטיל
 35 וי"ל דהתם הוקמא הוא שהקמירו גבי טומאה דאע"ג דפסיק פסוקי לא בטלה ואע"ג דבבבא דברים איסור חמור מטומאה כדאמרינן בפרק ביסוי תדים (וילין דף עג. וס)
 36 אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להתיר התם הקמירו חכמים בטומאה יותר ואין קריאה משמעא בתרייתא דבבא (דף ק. וס) דמחלק גבי דם
 37 בתוסה בין פסק ללא פסק דשאני דם בתוסה דרבנן ויש להקל בו יותר ומהא דאמרו בפ' אכלאים (דף ק. וס) ובפרק התעורבות (דף ק. וס) גבי הא דתנן
 38 דם שנתערב במים אין פסק מראית דם בו כשר וקאמר בגמ' לא שנו אלא כשנפלו מים לתוך דם אבל דם שנתערב מים בתוך דם ראשון ראשון בטל התם לא שנויא
 39 שפיר' אתי דהתם גבי דם היינו טעמא דכיון שנדחה שוב אין נראה שכן הוא הדין בכל דבר הקרב ונאפילו למ"ד אין דיחוי בצבעו חיים בשוחטין יש דיחוי
 40 וכן מוכח בפרק ביסוי תדים (וילין דף עג. וס) דטעמא משום דיחוי הוא דמסיק בתר הכי ולענן ביסוי אין בו דיחוי דאין דיחוי אצל מצות מכלל דלענן דם הוי טעמא
 41 משום דיחוי ואין להקשות מהא דאמר בפרק נוטל (כספ דף קמג.) סאה תרומה שנפלה למא' של חולין ולא הספיק להעלותה עד שנפלה אחרת לא תעלה ולא
 42 אמרינן ראשון ראשון בטל אע"ג דנפל ע"י הפסק דהתם צריך להרים ובענן אחר אין ק' סאה שנפלה בהן מתירין ולא שייך התם ראשון ראשון בטל: גמ' נתייאש
 43 ממנה ולא נדרה. דוקא נתייאש אבל אם לא נתייאש ועוסק כל שעה לגדור אע"פ שהוסיף מאתים מותר כדתנן במס' כלאים (פ"ט מ"ח) הוואה ירק בתוך פרמו
 44 אומר בשאגיע שם אלקטנו מותר לכשאחזור שם אלקטנו והוסיף מאתים אסור אלמא כשהוא מחזר אחר לקטותו כל שעה אפילו הוסיף מאתים מותר וטעמא
 45 ו"ל משום דכתיב לא תרע פרקם משמע שבתא דכיון שנתקן שוב אין נראה שכן הוא הדין בכל דבר הקרב ונאפילו למ"ד אין דיחוי בצבעו חיים בשוחטין יש דיחוי
 46 ניכר שהוא כלאים כשירואה הנפנים בשדה אבל מטמא טהרות חבירו אע"פ שרואין השרץ על הטהרות לא חשיב היזק ניכר דמי יודע אם הוכשרו אבל אין
 47 לומר הכא נמי הוי היזק שאין ניכר וקנסוהו כמו במטמא שלא יתא כל אחד חולץ ומטמא טהרותיו של חבירו דהכא ליכא למיחש כיון שבעל כרם נמי מפסיד
 48 ועוד אי קנס הוא כמזיד דוקא הנהו לו להתחייב אם השבח יתר על הציצאה. מפרש בירושלמי מהו השבח יתר על הציצאה בר של דיהיב לחבריה חמש מני
 49 צמר חמש מני סמנך ונפשה מניו אגרא ואמר ליה ויל צבעיה סומקי ואול וצבעיה אוכס א"ל אילו צבעתיה סומקא הנהו עשרים וחמש מניו השתא
 50 דצבעתיה אוכס לית הוא שוי אלא עשרים מניו את אבדת דירך וטא לא אבדנא ידידי עד כאן לשון הירושלמי בפיסקא ואור"י דהכי פי' דרבי יהודה לפי
 51 הירושלמי אם השבח הירושלמי הצמר יותר על ט"ו מניס והתיר על ט"ו מניס וקח יתר על הוצאה והוצאה קרי שבה מניס של שבר הצבע שמוציא
 52 הצבע וטורח ויקנה בשכרו ו' מניס והשתא על ט"ו מניס יותר מ' מניס שבה יציאה נותן לו הציצאה דהיינו ו' מניס ולא יתן לו יותר ואם הציצאה
 53 יתירה על השבח שלא הושבח על ט"ו מניס אלא ד' או ה' יתן לו השבח מה שהושבח על ט"ו ואין נותן לו כל ו' מניס שהתנה עמו דאל"א את אפסדת דירך
 54 ואנא לא אפסדנא ידידי ויש ליתן טעם לדברי הירושלמי למה לא יתנה כאן הדין כמו בנוטע שלא ברשות דנעשה כאן כאילו כן התנה עמו א"כ נקטא הוא
 55 משום דשיקח ממה שצוה לו ומיחו את השבח יתר על הציצאה דתנן גבי צבע בעור לא הוי פירוש כי ההיא דירושלמי כי איך יתנה השבח של צבע בעור יותר
 56 משבח של צבע גמור וגבי כסא בעור דגמרא אפשר ודאי שיהא טוב מן הנאה כגון שהנאה אין חוק כמו הכעור ע"י כך דמי הכעור יתירה על הנאה ואין לשון
 57 ירושלמי משמע כפי' ר"י שהרי משמע שבתא דהוא השבח יתר על הציצאה ולדברי ר"י הוא מפרש הציצאה יתירה על השבח והר"ר אלתרן פי' בע"א
 58 ולא מקציני בתוב:

22 שהשבח הצמר על ידי הצבע הכעור.
 23 המשנה מביאה מחלוקת באופן שצבע את הצמר כראוי, אלא ששינה מן
 24 הצבע שציוה לו הבעל הבית: אם צויה עליו בעל הבית לְצַבֵּעַ לוֹ את
 25 הצמר בְּאֵדוֹם, וּצְבָעוּ שְׁחֹר. וכן להפך, אם צויה עליו לצבוע שְׁחֹר,
 26 וּצְבָעוּ אֲדוֹם. רַבִּי מֵאִיר אָמַר, נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי צִמְרוֹ – הריהו נותן לבעל
 27 הבית את דמי צמרו, כמו שהיה שווה קודם הצביעה, והצמר עם השבח
 28 נשאר אצלו, כדן גולן הקונה את גזילתו בשינוי ומשלם כשעת הגזילה.
 29 שכיון ששינה מדעת בעל הבית, ועשה שינוי בגוף החפץ, נעשה גולן עליו.
 30 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, קנסוהו רבנן לצבע על כך ששינה מדעת הבעל הבית
 31 שלא יהנה מהשבח ואינו קונה הצמר בשינוי, אלא חייב הוא להחזיר את
 32 הצמר עם השבח, ואין חייבי הבעל הבית לשלם לו את שכרו אלא או את
 33 ההוצאות או את השבח, שאם השִׁבַּח יָתֵר עַל הַיְצִיאָה – אם השבח
 34 שנשתבח הצמר מכמות שהיה קודם הצביעה, הריהו יותר מן ההוצאות
 35 שהוציא הצבע, באופן זה נוֹתֵן לוֹ אֶת הַיְצִיאָה – משלם לו הבעל הבית
 36 את ההוצאות. וְאִם הַיְצִיאָה יְתֵירָה עַל הַשִּׁבַּח – אמנם אם ההוצאות הינם
 37 יותר מהשבח שהשביח הצמר, באופן זה נוֹתֵן לוֹ אֶת הַשִּׁבַּח – הריהו
 38 משלם לו רק את שווי השבח שהשביח הצמר על ידי הצבע:

גמרא

39 הגמרא מבארת מה הפירוש בדברי המשנה 'צבעו כאור'. מבררת הגמרא:
 40 מאי – מה כוונת המשנה, צבעו כאור. אָמַר רַבִּי נַחֲמָן, אָמַר רַבָּה בַר בַּר
 41 תְּנֵה, שצבעו באופן הנקרא פְּלָפּוּס. מבארת הגמרא, מאי – מהו פְּלָפּוּס,
 42 אָמַר רַבָּה בַר שְׁמוּאֵל,

1 אָמַר לוֹ בעל התבואה לבעל הכרם גְּדוֹר את הפירצה, כדי שלא תוסיף
 2 התבואה אחד ממאתים בעוד המחיצה פרוצה, ותאסר תבואת השדה על
 3 ידי הגפנים משום כלאים, נִפְרָצָה הגדר שנית, חוזר ואָמַר לוֹ גְּדוֹר,
 4 נְתִיבָאֵשׁ מִמֶּנָּה וְלֹא גְדָרָה – ובאופן שעדיין לא גדר את הפירצה, והתיאש
 5 מלגדור, תְּרִי זֶה קִרְדֵּשׁ – אסר את התבואה משום כלאים, וְתִיבֵיב בְּאַחֲרֵייתוֹ
 6 – חייב בעל הכרם לשלם לבעל התבואה, משום דין 'גרמי'. ומכאן לומדת
 7 הגמרא שרבי מאיר דן דין 'גרמי':

משנה

8 המשנה שלפנינו מביאה אופנים נוספים, באופן שפשע במלאכתו והפסיד
 9 את בעל הבית, מה דינה בעל הבית הַנּוֹתֵן צִמְרוֹ לְצַבֵּעַ בכדי שיצבענו,
 10 וְהִקְדִּיחוֹ יוֹרָה – ושרפתו הירורה, כלומר, שהרתיח את הצמר בירורה יותר מן
 11 הזמן הראוי, עד שנשרף הצמר לגמרי, הריהו נוֹתֵן לוֹ – הצבע לבעל
 12 הבית דְּמֵי צִמְרוֹ – את שווי הצמר שהפסיד לו.
 13 אך אם צְבָעוּ כְּאֹדֶר – באופן מכוער, כלומר, שצבעו בשיירי הצבע שביורה,
 14 באופן זה נוטל בעל הבית את הצמר הצבוע, אך אין מוטל עליו לשלם
 15 לצבע את כל השכר המגיע לו על מלאכה זו, שהרי לא על צביעה שכזו
 16 צויהו, אלא משלם לו את ההוצאות או את השבח, דהיינו, שאם הִשִּׁבַּח
 17 יָתֵר עַל הַיְצִיאָה – אם השבח שנשתבח הצמר מכמות שהיה קודם
 18 הצביעה, הריהו יותר מן ההוצאות שהוציא הצבע על צביעה זו, באופן זה
 19 נוֹתֵן לוֹ אֶת הַיְצִיאָה – משלם לו הבעל הבית את ההוצאות. וְאִם הַיְצִיאָה
 20 יְתֵירָה עַל הַשִּׁבַּח – אמנם אם ההוצאות הינם יותר מהשבח שהשביח
 21 הצמר, באופן זה נוֹתֵן לוֹ אֶת הַשִּׁבַּח – הריהו משלם לו רק את שווי השבח

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמ' ב

31 חזיון. וְכִי מִי הוֹדִיעוּ לְבַעַל הַחֲמִין שִׁיקְנָה חֲמִין לְבַעַל הַבַּיִת, ולא קנה בעל
 32 הבית את החזיון. כיון שכוננת המוכר להקנות ללוקח שלפניו ולא לבעל
 33 המעות, ואם כן לדעתם אף כאן צריך להיות הדין שאין הלוקח קונה את
 34 הקרקע אפילו שהוא בעל המעות אלא הריש גלותא יקנה את הקרקע,
 35 שהרי הלוקח אמר לו שהוא קונה עבור הריש גלותא. אלא תנא זה סובר
 36 שלעולם דעת המוכר להקנות לבעל המעות ואין השליח צריך להודיעו
 37 שיקנה חזיון לבעל הבית, ולכן אף כאן הלוקח קונה את הקרקע אף שהוא
 38 אמר למוכר שהוא קונה אותה עבור הריש גלותא, כיון שהלוקח הוא בעל
 39 המעות, ולעולם דעת המוכר להקנות למי שהוא בעל המעות.
 40 דוחה הגמרא: אִי מְשוּם הָא לֹא קָשְׁיָא – אם משום כך קשה לך על דברי
 41 רב ששת, אין זו קשיא, משום שיש להעמיד את הברייתא שמדובר בַּגִּזּוֹן
 42 דְּאוֹרְעִיָה לְבַעַל שְׂדֵה וְאוֹרְעִיָהוּ לְסַהְרִי – שהודיע הלוקח למוכר ולעדים
 43 שכוננתו לקנות לעצמו, ואינו רוצה שיכתבו את השטר בשם ריש גלותא
 44 אלא בכדי שלא יצאו עליה עוררין, ולכך גם לפי בני מערבא קונה אותה
 45 הלוקח כיון שהודיע למוכר שהוא הלוקח.
 46 הגמרא מקשה על ביאורו של רב ששת מהסיפא של הברייתא: אָלֵא אִימָא
 47 סִיפָא – יש להקשות ממה ששינוי בסיפא, שאם אמר למוכר שקונה את
 48 השדה עַל מְנָת שיכתוב לו הריש גלותא שטר, בּוֹפִין אוֹתוֹ רִישׁ גְּלוּתָא
 49 לְמַבְרָא. מקשה הגמרא, אִמָּא – מפני מה נכפהו על כך, וְלִימָא רִישׁ גְּלוּתָא
 50 – יאמר להם הריש גלותא, לֹא יִקְרְיִיבוּ בְּעֵינָא – איני צריך את כבודכם
 51 שעשיתם אותי שר וחסוב להטיל אימתי על בני אדם, וְלֹא יִלּוּתִיכּוּ
 52 בְּעֵינָא – ואיני צריך את זלזולכם שאתם עושים כעת אותי למוכר שדות.
 53 כלומר, איני חפץ לכתוב שטר ללוקח כאילו אני מוכר שדות, ומדוע ניתן
 54 לכפותו על כך.
 55 אבוי מבאר את דברי הברייתא באופן אחר: אָלֵא אִמָּר אַפְּי, הִכִּי קָאָמַר –
 56 כך הוא ביאור דברי הברייתא, הַלּוֹקֵחַ שְׂדֵה בְּשֵׁם חֲבִירוֹ (ריש גְּלוּתָא) –
 57 אדם שקנה קרקע לצורך עצמו, אלא שאמר למוכר שקונה הוא עבור הריש
 58 גלותא, כדי שלא יצאו עליה עוררין, וכן כתבו בשטר שהלוקח הוא הריש
 59 גלותא.

1 מהצבע והסנדלים של אשתו ובניו הוא משום שכבר זכו בהם אשתו ובניו,
 2 וכדברי רבי אבהו.
 3 רבי אבא חוזר ומתקן את דבריו בביאור המשנה: אָלֵא אִמָּר רַבִּי אַבְבָּא, כָּל
 4 הַמְקַרְשׁ נְכֵסִי, נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁהִקְנָה לְהוֹן כְּסוּת אֲשֶׁתוֹ וּבְנָיו מִעֵיקְרָא –
 5 הרי הוא כאילו הקנה לאשתו ובניו את כסותם מתחילה קודם שהקדיש
 6 נכסיו, ולכך אין חל ההקדש עליהם, ואין יכול הגובר לגבותם בדמי הערכין.
 7 ולעולם אין הטעם כרבי אבהו שכיון שהבעל עושה שליחותם ידו כידם
 8 וחובה להם מאותה שעה שקנה וצבע עבורם, אלא הרי הם עדיין של הבעל
 9 עד שעה אחת קודם שהקדיש נכסיו, ורק אז הם זוכים בדברים הראויים
 10 להם כדי שלא יחול ההקדש עליהם.
 11 הגמרא מביאה ברייתא, וסבורה להוכיח ממנה שלא כדעת בני מערבא: תִּנּוּ
 12 רַבְּנֵי, הַלּוֹקֵחַ שְׂדֵה בְּשֵׁם חֲבִירוֹ, אֵין בּוֹפִין אוֹתוֹ לְמַבְרָא. וְאִם אִמָּר לוֹ
 13 עַל מְנָת, בּוֹפִין אוֹתוֹ לְמַבְרָא.
 14 מבררת הגמרא: מאי קָאָמַר. אִמָּר רַב שְׁשֵׁת, הִכִּי קָאָמַר, הַלּוֹקֵחַ שְׂדֵה
 15 מְחַבְרֵי בְּשֵׁם רִישׁ גְּלוּתָא – אדם שקנה קרקע לעצמו, אלא שלמוכר הוא
 16 אמר שהוא קונה אותה עבור הריש גלותא כדי שלא יצאו עליה עוררין,
 17 וכתב כן המוכר בשטר שהקונה הוא הריש גלותא, אֵין בּוֹפִין אוֹתוֹ רִישׁ
 18 גְּלוּתָא לְמַבְרָא – אין בידינו לכפות את הריש גלותא לחזור ולכתוב שטר
 19 מכירה ללוקח, כדי שיהיה ללוקח שטר שהקרקע אכן שלו. וְאִם אִמָּר
 20 הַלּוֹקֵחַ לְמוֹכֵר, שהוא קונה את הקרקע עַל מְנָת שיחזור ויכתוב לו הריש
 21 גלותא שטר מכירה, בּוֹפִין אֶת הַרִישׁ גְּלוּתָא לְמַבְרָא – לכתוב לו שטר
 22 מכירה.
 23 הגמרא מבארת את טעם הדין לפי ביאורו של רב ששת, ומוכיחה שלא
 24 כדעת בני מערבא: אִמָּר מַר, הַלּוֹקֵחַ שְׂדֵה בְּשֵׁם רִישׁ גְּלוּתָא, אֵין בּוֹפִין
 25 אוֹתוֹ רִישׁ גְּלוּתָא לְמַבְרָא. מדייקת הגמרא, מַכְלֵל – מדברי הברייתא
 26 משמע, דְּמַקְנָא קְנִיָא לִיה – שאת הקרקע קנה הלוקח אף שהמוכר סבור
 27 היה שהלוקח הוא הריש גלותא, ומשמיעה לנו הברייתא שאין בידינו
 28 לכפות את הריש גלותא לכתוב לו שטר כאילו הוא מכרה לו. ואם כן לִימָא
 29 פְּלִיגָא דְּכִנֵּי מִעֵיקְרָא – שמא נתנא של ברייתא זו חולק על בני
 30 מערבא, דְּאִמָּרִי לענין הנותן מעות לשלחו שיקנה לו שעורין וקנה לו

וממילא אינו מחויב לשלם דמיהם, כיון שנחשב שעדין הגזילה בעין. 60
 הגמרא דוחה שאף לצד זה אין להסתפק. תמדה הגמרא: שְׁקִלְיָהוּ – וכי 61
 יכול לומר הגולן לנגול, שיטול את הסממנים מאחר ונחשבים בעין, וכי 62
 בְּמֵאָה שְׁקִלְיָה – במה יכול הוא ליטלם. בְּצִפּוֹן – בבורית, והלא צִפּוֹן עֲבוּרֵי 63
 מֵיעֵבֶר – הבורית בכוחה רק להסיר את הצבע מעל הצמר. אֲךָ הַשֵּׁבֶת לֹא 64
 עֲבִיד – אין בכחה להשיב את הסממנים לקדמותם, וממילא עדיין לא קיים 65
 בכך הגולן את דין השבת הגזילה, וחייב הוא לשלם לו את דמיהם. 66
 הגמרא מעמידה את הספק באופן אחר: אֵלֵּא הָבָא בְּמֵאָה עֶסְקִינָן, בְּגוֹן 67
 דְּגוּל צִמְרָא וְסַמְנֵין דְּחָד – שגול אדם צמר וסממניו של אדם אחד, וצִבְעֵיהּ 68
 לְהַהוּא צִמְרָא בְּהֵנָּה סַמְנֵין – וצבע הגולן לא אותו הצמר באותם סממנים 69
 שגול, וְקָא מְהַדְרֵי לֵיהּ נִיחְלִיהּ לְצִמְרָא – וכעת משיב את הצמר הצבוע 70
 לנגול, והספק הוא האם יִשׁ שֵׁבֶת סַמְנֵין עַל גְּבֵי הַצִּמְרָא, וְקָא מְהַדְרֵי לֵיהּ 71
 סַמְנֵין וְצִמְרָא – וממילא הרי השיב לו בין את הסממנים ובין את הצמר שגול, 72
 ונפטר בכך. או דְּלָמָא אֵין שֵׁבֶת סַמְנֵין עַל גְּבֵי צִמְרָא, וְצִמְרָא מְהַדְרֵי לֵיהּ, 73
 סַמְנֵין לֹא מְהַדְרֵי לֵיהּ – ואם כן נמצא שהשיב לו את הצמר בלבד ללא 74
 הסממנים, ועליו לשלם לנגול מלבד הצמר את דמי הסממנים. 75
 הגמרא מקשה שעדיין אין נפקא מינה לדינא בספק זה: אֲמַרְי, אֵף לְצַד שאין 76
 שבח סממנים על גבי צמר, תִּפְסִיק לֵיהּ – מטעם אחר יש לך לפטור את 77
 הגולן מלשלם את דמי הסממנים, כיון דְּאֵיִנְקָר לֵיהּ נִיחְלִיהּ בְּרַמֵי – שהרי 78
 מכל מקום הושבח הצמר על ידי צביעתו, ונמצא שבכך שמישבי לו את 79
 הצמר הצבוע שהתייקרו דמיו, אֵף שֵׁילֵם לו את דמי הסממנים. 80
 מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא אלא באופן דְּוָל צִבְעָא – שהחול דמי הצמר 81
 הצבוע בעולם, וכעת אין שיווי השבח שהשביח הצמר הצבוע אפילו כדמי 82
 הסממנים. ולכן רק אם יש שבח סממנים על גבי הצמר, כשמישבי הגולן את 83
 הצמר נחשב שהשיב גם את הסממנים שהרי הם בעין, אבל אם אין שבח 84
 סממנים על גבי הצמר, נמצא שלא השיב את הסממנים, ואף לא את שוויים, 85
 כיון שלא הושבח הצמר כעת. אפילו כפי שווי הסממנים בשעת הגזילה. 86
 וְאֵיבְעִית אִמְרָא יש לומר באופן נוסף שלא התייקר החפץ שצבע אפילו 87
 כדמי הסממנים, וְגַוְזֵן שְׂצִבְעֵי בְּהוּ קוֹפָא – שצבע בהם קוף. כלומר, שגול 88
 קוף וסממניו מאדם אחד, וצבע בהן את הקוף, ואין דמי הקוף מתייקרים 89
 מחמת צביעתו, ולכן לצד שאין שבח סממנים על גבי הצמר חייב הגולן 90
 להשיב מלבד הקוף גם את דמי הסממניו שגול. 91
 הגמרא מעמידה את הספק באופן נוסף: רַבִּינָא אָמַר, הָבָא בְּמֵאָה עֶסְקִינָן 92
 בְּגוֹן דְּצִמְרָא דְּחָד וְסַמְנֵין דְּחָד – שהיה הצמר שייך לאדם אחד, והסממנים 93
 שייכים לאדם אחר, וְקָאֵיתִי קוֹף וְצִבְעֵיהּ לְהַהוּא צִמְרָא בְּהֵנָּה סַמְנֵין – ובא 94
 קוף, וצבע את הצמר של זה בסממנים של זה, ובאופן זה יש להסתפק האם 95
 יִשׁ שֵׁבֶת סַמְנֵין עַל גְּבֵי צִמְרָא, דְּאָמַר לֵיהּ הַב לִי סַמְנָי דִּנְהָךְ נִינְהוּ – 96
 וממילא יכול בעל הסממנים לתבוע מבעל הצמר שישיב לו את סממניו 97
 המצויים אצלו, ומאחר שלא ניתן להשיבם בעצמם יתחייב ליתן את דמיהן, 98
 או דְּלָמָא אֵין שֵׁבֶת סַמְנֵין עַל גְּבֵי צִמְרָא, וְאָמַר לֵיהּ לִית לָךְ גְּבֵאֵי בְּלוּם 99
 – ואומר לו בעל הצמר לבעל הסממנים, אין לך ברשותי כלום, ואין לך שום 100
 תביעה עלי, שהרי לא גזלתך. 101
 הגמרא סבורה לפשוט את הספק ממשנה העוסקת בדיני ערלה: פירות 102
 האילן אסורים באכילה ובהנאה בשלושת השנים הראשונות לנטיעתם, 103
 שנאמר (ויקרא יט כג) וְעֲרַלְתֶּם עֲרַלְתוֹ אֶת פְּרִיָו, שֶׁלֶשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם 104
 עֲרָלִים לֹא יֵאָכְלוּ. 105
 תָּא שְׁמַע ממה ששנינו במשנה (ערלה פ"ג מ"א), בְּגַד שְׂצִבְעוּ בְּקִלְפֵי 106
 פירות עֲרַלְתָּ האסורים בהנאה, וְדִלְק – צריך לשרפו. מדייקת הגמרא, 107
 אֲלָמָא חֻוּתָא מִיְלִתָא הִיא – הרי מוכח שמראה הצבע נחשב כדבר שבעין, 108
 שאם לא כן, מפני מה אסור הבגד בהנאה, הרי אין זה נחשב כהנאה מפירות 109
 ערלה. ומכאן ניתן לפשוט שיש שבח סממנים על גבי הצמר. 110
 דוחה הגמרא: אָמַר רַבָּא, לגבי ערלה הַנְּאִה הַנְּרָאָה לְעֵינֵים אִסְרָה תוֹרָה 111
 אף שאין בו ממש, אלא מראה עינים בלבד. וכדְּתַנְיָא, נאמר בתורה (ויקרא 112
 יט כג) עֲרָלִים לֹא יֵאָכְלוּ, אֵין לִי אֵלֵּא אִיסוּר אֲכִילָה, מִנֵּן שְׁלֵא יְהֵנָה 113
 מִמֵּנָה, וְכֵן שְׁלֵא יֵצְעֵי [בו] בקליפי פירות ערלה, וְכֵן שְׁלֵא וְדִלְקֵי בּוֹ אֵת 114
 הַנֶּר בשמן ערלה, תְּלִמוּד לומר – לכן נאמר וְעֲרַלְתֶּם עֲרַלְתוֹ אֵת פְּרִיָו 115
 עֲרָלִים לֹא יֵאָכְלוּ, שכל לשונות אלו מיותרים הם, ולא נאמר אלא לְרַבּוֹת 116
 אֵת בּוֹלָם – שאסורים בהנאה, ולא רק הנאה מהפרי עצמו שיש בו ממש, 117
 אלא אף לא מן הצבע והאור אף על פי שאין בהנאות אלו ממש, אלא 118

בְּפִרְא דְּוָדֵי – קינח את היורה בצמר. כלומר, שצבע את הצמר בשיירי 1
 הצבע, שבאופן זה צביעת הצמר נראית כעורה. 2
 הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה רבי מאיר ורבי יהודה, כעין מחלוקתם 3
 במשנתנו לגבי צבע: תַּנּוּ רַבֵּנּוּ, הַנּוֹתֵן עֵצִים לְחֶרֶשׁ – נגר, לְעֵשׂוֹת מִתֵּן 4
 בְּסֵא, וְעֵשָׂה מִתֵּן סַפְסָל, וכן להיפך, סַפְסָל וְעֵשָׂה מִתֵּן בְּסֵא, רַבִּי מֵאִיר 5
 אָמַר, נוֹתֵן לוֹ הַחֶרֶשׁ לִבְעַל הַבַּיִת דְּמֵי עֲצָיו בְּלִבָּד, והכסא או הספסל 6
 שייכים לחרש, כדן גולן הקונה בשינוי, ואינו משלם אלא כשעת הגזילה. 7
 שכיין ששינה מדעת בעל הבית, ועשה שינוי בגוף החפץ, נעשה גולן עליו. 8
 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, קנסוהו חכמים לחרש על כך ששינה מדעת הבעל הבית, 9
 שלא יהנה מן השבח, אלא חייב הוא להחזיר את הכסא או הספסל, ואין 10
 חייב הבעל הבית לשלם לו אלא או את ההוצאות או את השבח, שאם 11
 הִשְׁבַּח יָתֵר עַל הַיְצִיאָה – אם השבח שנשתבחו העצים מכמות שהיו, 12
 הריהו יותר מן ההוצאות שהוציא החרש, באופן זה נוֹתֵן לוֹ אֵת הַיְצִיאָה 13
 – משלם לו הבעל הבית את ההוצאות. וְאִם הַיְצִיאָה יָתֵרָה עַל הַשְׁבַּח – 14
 אמנם אם ההוצאות הינם יותר מן השבח שהשיביו העצים, באופן זה נוֹתֵן 15
 לוֹ אֵת הַשְׁבַּח. 16
 הברייתא מביאה אופן שבו מודה רבי מאיר לרבי יהודה: וּמוֹדָה רַבִּי מֵאִיר 17
 לרבי יהודה, שאם נָתַן עֵצִים לְחֶרֶשׁ, לְעֵשׂוֹת מִתֵּן בְּסֵא נְאֻה, וְעֵשָׂה מִתֵּן 18
 בְּסֵא בְּעוּר, וכן לעשות מִתֵּן סַפְסָל נְאֻה, וְעֵשָׂה סַפְסָל בְּעוּר, שבאופן זה 19
 אינו קונה בשינוי אלא צריך לתת את הכסא או הספסל לבעל הבית, ולא 20
 יקבל את כל שכרו, אלא אם הִשְׁבַּח יָתֵר עַל הַיְצִיאָה, נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי 21
 הַיְצִיאָה, וְאִם הַיְצִיאָה יָתֵרָה עַל הַשְׁבַּח, נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי הַשְׁבַּח, וכמו 22
 שנתבאר במשנתנו (לעיל ק:). לענין צבע, שאם צבעו כעור, ידו על 23
 התחוננה לדעת כולם. 24
 הגמרא עוברת לדון בדין צביעת צמר לענין גולן: אֵיבְעִיא לְהוּ, צמר שצבעו 25
 על ידי סמניו, יִשׁ שֵׁבֶת סַמְנֵין עַל הַצִּמְרָא – האם נחשב ששבח הסממנים 26
 הינו בעין על גבי הצמר, או אֵין שֵׁבֶת סַמְנֵין עַל הַצִּמְרָא – או שמא אינו 27
 נחשב בעין על גבי הצמר. כלומר, האם בכך שמראה הצבע נראה על גבי 28
 הצמר, נחשב שממשות הצבע עדיין בעין, או שמא אין זה נחשב בעין, אלא 29
 מראה בעלמא. 30
 הגמרא מבררת באיזה אופן נוגעת שאלה זו לדינא: הִיכֵי דְּמֵי – באיזה אופן 31
 יש להסתפק בן, אֵילִימָא דְּגוּל סַמְנֵין וְדִקְנִיָהוּ וְתַרְנִיָהוּ וְצִבְעֵי בְּהוּ – שגול 32
 מאדם אחד סממנים, ושחק אותם ושרה אותם במים כדרך הכנת הצבע, 33
 וצבע בהן את בגדו, והספק הוא האם נחשב שהסממנים בעין, וחייב 34
 להשיבם לבעליהם, או שכבר אינם נחשבים בעין, ואינו חייב להשיבם. 35
 דוחה הגמרא, שאין להעמיד כן את הספק, שהרי אף אם אין נחשבים 36
 הסממנים בעין, תִּפְסִיק לֵיהּ מְשׁוּם דְּקִנְיָהוּ בְּשִׁינּוּ – יש לחייבו לשלם 37
 עבורם, שהרי משעה ששחק את הסממנים כבר קנה אותם בשינוי, ומיד 38
 נתחייב לשלם תחתיהם מעות. 39
 מבארת הגמרא, לֹא צְרִיכָא אלא באופן דְּגוּל סַמְנֵין שְׂרִינּוּ, וְצִבְעֵי בְּהוּ – 40
 שגול אדם מחבירו סממנים שרויים, המוכנים לצביעה, וצבע בהן את צמרו, 41
 מֵאָ – באופן זה יש להסתפק, האם יִשׁ שֵׁבֶת סַמְנֵין עַל גְּבֵי צִמְרָא, דְּאָמַר 42
 לֵיהּ הַב לִי סַמְנָי דְּשִׁקְלִיתִינְהוּ – וממילא תובע הנגול את הגולן להשיב 43
 לו את הסממנים המצויים ברשותו, או דְּלָמָא אֵין שֵׁבֶת סַמְנֵין עַל גְּבֵי 44
 הַצִּמְרָא, דְּאָמַר לֵיהּ – ויכול הגולן לטעון לנגול, לִית לָךְ גְּבֵאֵי וְלֹא מִדֵי – 45
 אין לך ברשותי ולא כלום, ואינו חייב לשלם. 46
 הגמרא דוחה שאין להסתפק בן, אָמַרְי, וְאֵין אֵין שֵׁבֶת סַמְנֵין עַל גְּבֵי צִמְרָא 47
 – אף אם אכן אין נחשבים הסממנים בעין, מכל מקום מֵי מְצִי אָמַר לֵיהּ לִית 48
 לָךְ גְּבֵאֵי וְלֹא מִדֵי – וכי יכול הגולן להיפטר בטענה זו, שאין לך ברשותי 49
 כלום, אדרבה, נִימָא לֵיהּ הַב לִי סַמְנָי דְּאִפְסַקְתִּינְהוּ – יאמר לו הנגול, 50
 השב לי את הסממנים שגזלת ממני, והפסדת אותם, וכיון שלא יוכל 51
 להשיבם, הרי דינו לשלם דמים. ואם כן מהו הצד בספק לומר שאין צריך 52
 לשלם עבור הסממנים. 53
 הגמרא מבארת שאכן צדדי הספק הם בהיפך ממה שסברנו: אֵלֵּא לְתֵדָה 54
 נִימָא – אלא יש להסתפק לצד השני, דהיינו, האם נאמר שאֵין שֵׁבֶת סַמְנֵין 55
 עַל גְּבֵי הַצִּמְרָא, ולכן בְּעֵי שְׁלוּמֵי לֵיהּ – צריך הגולן לשלם לנגול את 56
 דמיהם כיון שאין בידו להשיב את הסממנים עצמם. או דְּלָמָא, יִשׁ שֵׁבֶת 57
 סַמְנֵין עַל גְּבֵי צִמְרָא, וְמִמִּילָא אָמַר לֵיהּ הַגּוֹלֵן לְנַגּוּל, תָּא מְנַחֵי קַמְךָ – הרי 58
 הסממנים מופנים לפניך בעין על גבי הצמר, שְׁקִלְיָהוּ – קחם משם, 59

1 **הא** מנחי קמך שקלינהו. ומי'מ אגרא בעי למיטב למישקל להו דכיון דאתי
 2 לדידיה בעי למיעבר השבחה כדאמר לעיל (דף טז) גבי זורק מטבע לים:
 3 **דול** ציבעא. ומפל מקום איירי דגזול סממנים שריוין דאי דקנינהו ושרינהו קננהו
 4 בשינוי: **דציבע** בהו קופא. פירש בקונטרס שגול קוף וסממנים שריוין וציבע
 5 את חקוף ותימיה דאם פן אפסדיה בידים:
 6 וכה"ג דתיק ניכר הוא ומחזיב ותימיה
 7 לפרש דציבע בהו קופא כדאמר בגרעיות
 8 ובכיעור כעין קוף שהוא מכווער:
 9 **או** דלמא אין שבח של סממנין על גבי
 10 צמר. תימיה דהי נהנה שצמרו מעולה
 11 מדמים יותר וישלם מה שנהנה כמו אכלה
 12 מצדידי רחבה דפ"ב (דף טז) וירדה לגינה
 13 דהבונס (שם דף טז) כפרק אלו נערות וכוונת
 14 דף ז' (סז) אמר תחב לו חבירו משקין של
 15 אחרים בבית הבליעה דמשלם מה שנהנה
 16 ויש לחלק דהנאה דהכא אין באה ע"י
 17 מעשיו ולא ע"י מעשה בהמתו ובתחב לו
 18 חבירו אע"פ שאין זה ע"י מעשיו מכל
 19 מקום נהנה גופו אי נמי הנאה דהכא לא
 20 חשיבא הנאה שאין אלא נוי בעלמא יותר:
 21 **מנזו** שלא ינהה ממנו. בפרק כל שעה
 22 (פסחים דף כג' וסז דף ט"ז מנזו) פריך אמאי
 23 לא נפקא לן איסור הנאה מלא יאכל:
 24 **ולא** יצבע בו ולא ידליק בו הנה. אע"ג
 25 דאסר שאר הנאות דאיסורי לרבויהו
 26 צביעה והדלקה צביעה משום דחזותא
 27 בעלמא הוא והדלקה משום שבחה
 28 האיסור בשעת הדלקה ואם תאמר והא
 29 בפרק כל שעה (סז דף טז) שריון עצים
 30 להדלקה למאי דאמר אין שבח עצים בפת
 31 ולא משכחי עצים דאיסורא אלא כעין
 32 כסא ושרשפא ויש לומר דשמן הוי בעין
 33 בשעה שהוא דולק אבל עצים נעשים
 34 גזולת והשלהבת אין באה אלא מן
 35 הגזולת ואם תאמר ומי'ש דהכא מצריכין
 36 קרא להדלקה וגבי תרומה טמאה מצריכין
 37 קרא להתייר כדדרשין שלף תהא להסיקה
 38 תחת תבשילך וי"ל משום דסד' דנילף
 39 תרומה ממעשר חקל דאמרה תורה לא
 40 בערתי ממנו בטמא כדאמר בבבא
 41 מדליקין (פסח דף סז) ור"ת מפרש דאיצטרך
 42 קרא הכא לאסור צביעה והדלקה שלא
 43 בדרך הנאות כגון צביעה דתאנים ומונים
 44 ודברים דלא אורחיהו והדלקה איצטרך
 45 לשמן שאין עומד להדלקה כלל וההוא
 46 דפרק כל שעה (פסחים דף טז) דהוה שייך
 47 לברתיה בגזולתו דערלה וקאמר מידי

1 **כפרא** דודי. קינה בו את הירדה כלומר בשירי צבע שנשתמירו בירדה צבעו
 2 כפרא לשון קינה כמו בליהא דפרסא למכפריה בהכל שוחטין (וילין דף טז) ונתן
 3 לו דמי עציו. דקנינהו בשינוי אבל נתן עצים בו דלא שיהא ולא קני דוד על
 4 התחזותה: **יש שבח בו**. כלומר חזותא מילתא היא או לאו מילתא: ויתרנהו.
 5 שראן במים בדרין: **וצבע** פתן. צמר שלו
 6 מבעיא לן יש שבח סמנין על הצמר דחזותא
 7 מילתא היא ואמר ליה הב לי סמנאי
 8 דשקלתינהו בו כדבעיא למימר קמון: **אמר**
 9 **ואי אין שבח בו** מי מצי אמר ליה לית
 10 לך גבאי ולא מירי. בתמימה נהו נמי
 11 דחזותא לאו מילתא היא לימא ליה הב לי
 12 סמנאי דאפסדתינהו: **צפון**. שריון: **קא**
 13 **מהדר** ליה. לצמר כשהוא צבוע מאי יש
 14 שבח סמנים על גבי צמר. דחזותא
 15 מילתא היא וקמהדר ליה צמר וקמהדר
 16 ליה סמנים כלומר בהך השבחה דצמר
 17 קמהדר: **דיוול** ציבעא. צמר צבוע הוול
 18 בעולם ואין מוגיעין שבח לדמי סמנים ואמר
 19 ליה נגזל אני הייתי מוכר סמנים או הייתי
 20 צובע בגד ועכשיו הפסדתי דהא לא
 21 השביחו בצמר: **א"ו** **דציבע** בהו קופא. גזול
 22 קוף וסמנים וצבע את חקוף ומחזירו לו דלא
 23 איידיך ליה ואמרי לה קופה של נצרים: כגון
 24 דצמר דחד וסמנין דחד בו. ולא לענין
 25 גזול קבעי לה דאין באן גזול: **בקליפי**
 26 ערלה. קליפי גזוים או שאר פירות אבל
 27 קליפת העץ לא דאין ערלה אלא בפירות:
 28 **הנראה** לעינים. מראה בעלמא אע"פ
 29 שאין בו ממש כגון נר וצבע: **שביעית**. אסור
 30 לעשות סחורה בפירותיה וקליפי פירות
 31 קאמר ולא קליפי עצים דעצים אין שביעית
 32 חלה עליהן כדלקמן דסתם עצים להסקה
 33 ניהוה:

1 **כפרא** דודי: תנו רבנן הנותן עצים לחרש לעשות מהן
 2 כפסא ועשה מהן ספסל ספסל ועשה מהן כפסא ר' מאיר
 3 אומר נותן לו דמי עציו רפי יהודה אומר אם השבח יתר
 4 על הציצאה נותן לו את הציצאה ואם הציצאה יתירה
 5 על השבח נותן לו את השבח ומודה רבי מאיר אם נתן
 6 עצים לחרש לעשות מהן כפסא נאה ועשה מהן כפסא
 7 כעור ספסל נאה ועשה ספסל כעור אם השבח יתר
 8 על הציצאה נותן לו דמי הציצאה ואם הציצאה יתירה
 9 על השבח נותן לו דמי השבח: איבעיא להו יש שבח
 10 סמנין על הצמר או אין שבח סמנין על הצמר היכי דמי
 11 אלימא דגזול סמנין ודקנינהו ויתרנהו וצבע בהן תיפוק
 12 ליה משום דקנינהו בשינוי לא צריכא דגזול סמנין שריוין
 13 וצבע בהו מאי יש שבח סמנין על גבי צמר דאמר ליה
 14 הב לי סמנאי דשקלתינהו או דלמא אין שבח סמנין על
 15 גבי הצמר דא"ל לית לך גבאי ולא מירי אמרי ואי אין
 16 שבח סמנין על גבי צמר מי מצי אמר ליה לית לך גבאי
 17 ולא מירי גימא ליה הב לי סמנאי דאפסדתינהו אלא
 18 להך גיסא אין שבח סמנין על גבי הצמר ובעי שלומי
 19 ליה או דלמא יש שבח סמנין על גבי צמר וא"ל הא
 20 מנחי קמך שקלינהו שקלינהו במאי שקליה בצפון צפון
 21 עבורי מעבר השבחה לא עבירי אלא הב"ע כגון דגזול
 22 צמר וסמנין דחד וצביעה ליהווא צמר בהנך סמנין וקא
 23 מהדר ליה ניהליה לצמר יש שבח סמנין ע"ג הצמר

1 **וקא** מהדר ליה סמנין וצמר או דלמא אין שבח סמנין ליה סמנין לא
 2 מהדר ליה אמרי תיפוק ליה דאידיך ליה ניהליה בדמי לא צריכא דול ציבעא ואיבעית אימא
 3 כגון שצבע בהו קופא רבינא אמר הכא במאי עסקינן כגון דצמר דחד וסמנין דחד וקאתי קוף
 4 וצביעה ליהווא צמר בהנך סמנין יש שבח סמנין על גבי צמר דאמר ליה הב לי סמנאי דגבך
 5 ניהו או דלמא אין שבח סמנין על גבי צמר ואמר ליה לית לך גבאי כלום תא שמע כגון
 6 שצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמא חזותא מילתא היא אמר רבא הנאה הנראה לעינים אסרה
 7 תורה דתניא ערלים לא יאכל אין לי אלא איסור אכילה מנזו שלא ינהה ממנו ולא יצבע [בו]
 8 ולא ידליק בו את הנר תלמוד לומר וערלתם ערלתו את פרוי ערלים לא יאכל לרבות את
 9 כולם תא שמע כגון שצבעו בקליפי שביעית ידלק שאני התם דאמר קרא תהוה בהויתיה תהא
 10 רביעית

1 דרך הנאה קעבידנא התם לא הוה דרך הנאה כלל וקשה לפי דהא בעי למפשט מהכא דחזותא מילתא היא ודחי דשאני הכא דגלי קרא משמע דלא אתא
 2 קרא למיטר שלא בדרך הנאה אלא למיטר אע"ג דליקא אלא חזותא בעלמא וא"ת אם פן תיפשט לאיך גיסא כדאיצטרך למיטר שמע מינה דחזותא לאו
 3 מילתא היא ויש לומר דאיבא למילף מהכא דחשיב כאילו הוא בעין ותימיה לרבי יהושע דגמר בערלה פרי מפרי מבכורים בפרק העור והרטוב (וילין דף ק"ג וסז)
 4 וסב דאין סופגין את הארבעים על הערלה אלא על היוצא מן היותים ומן הענבים אבל היוצא משאר פירות מותר דהיא יאסר לצבוע במשקלן מן התורה
 5 וכל שכן במים שנישורו בהם הקליפין ויש לומר דלא איצטרך קרא אלא צבע בזיתים וענבים וביוצא מהם או בפירותיהם הקליפין הנשחטין
 6 ומיהו לא יצבע דקתני בבביתא מיירי שפיר בכל עניני צביעה דערלה ומשקיהו בכל ענין ומדרבנן ומיהו קרא לא אתיא אלא כדפירשית אי נמי יש לומר דפרי
 7 דערלה דוקא גמר פרי מפרי דביכורים ולהכי אימעוט משקה דידהו אבל שומר לפרי דאיחרבו מאת פרוי את הטפל לפריו לא אמעוט משקה דידהו וליכא
 8 למעוטי מפרי דביכורים דביכורים ליתנהו בשומר לפרי בכלל אע"ג דהיי השתא טפל חמור מן העיקר יש ליתן טעם שלא יקשה מה על שמעקא דריש איהו
 9 מוקמן (פסחים דף ט"ז) אבל אין לומר דאף על גב דליקא מלקות ביוצא משאר פירות עשה דערלתם ערלתו איבא דהא אכל מאי דכתוב ערלתם קאי לא יאכל
 10 דכתוב פתח הכי ועוד אם היה במשקה דשאר פירות דערלה איסור עשה אם פן מנא ליה שלא יצבע בו הא איצטרך לאסור המשקין בשתייה ובהנאה כשתן
 11 בעין ואין להקשות כיון דאיתרבי שומר לפרי דלא חוי לאכילה אם פן על ברחק מיתסרא ערלה בהנאה ולמאי איצטרך קרא שלא ינהה דהא איבא שומרין

טובא דחזו לאכילה:

בבא קמא. פרק תשיעי - הגזול עצים דף קא עמוד ב - מתוך מהדורת טובי'ס

רְבָא רמי תנן בגד שצבעו בקליפי ערלה כו'. תימיה דהא רבא שני לעיל שאני ערלה דכתיב קראי ומתקם לא ילפינן ואם כן מאי פריך מערלה אטומאה ונראה כספרים דגר' לעיל רבה ואי גרס רבא יש לומר דדיתוי הוא: רואין אם מתבבסת הכסות ויוצא ממנה רביעית דם. פירש בקונטרס שאם יתנו מים במדה ימצא רביעית יותר וקשה לפי אפילו אם לא ימצאו רביעית אמאי טוהרה דאי אפשר לעולם אם לא ישתיר בבגד מן המים אלא י"ל כדאמר בתוספתא בפ' ד' דאיהלות רביעית דם שנבלעה בכסות ביצד משערין אותה מביא מים במדה ומכבס בה ומביא מים אחרים ונותן לתוכן רביעית דם אם היה מראיתו שעה טמאה ואין לאו טוהרה והשתא אין מויק כלום מה שמשתייר מן המים בבגד דכשם שששתיר מן המים כף נשתיר מן הדם שמכ"מ היה הכל מעורב יחד מה שצדא ומה שששתיר ומראה אחד הן כאילו יצא הכל וטהורה וטמאה דקתני היינו לענן אם טמאה את הבית שתנתן בו אבל כסות עצמה טמאה היא שנבלע בה רביעית דם מתחילה כדפי' בקונטרס ומיהו קשה דאין סברא שישטע הדם שמשתייר בבגד כיון שאין יכול לצאת בכיבוס זה ומיהו אין לחוש כל כף אם תולין הדבר להחמיר ועוד מצינו לפרש שאומדין כמה נשתיר מן המים הראשונים בבגד ומביא מים אחרים כמדת הראשון רק שחסר מהן כשיעור שנבלע מהן בבגד אבל יש תימיה דמי יכול לכונן זה ועוד קשה דמאי צריך למדידת מים הראשונים בלא מדידת מים הראשונים יכול הוא לדעת אם יש רביעית דם במה שיצא ע"י כיבוס שישחוט לתוך כלי כל מה שצדא מן הכסות וימדוד כמה יש בין מים לדם ויביא רביעית דם מעלמא ויורף עליו מים עד שיהא בין מים ובין דם כשיעור מים ודם שיצדא מן הכסות ואם תטמאה שעה ונראה לפרש דלא נקט מים במדה אלא משום שאם ימצאו יותר מן המדה שנתנו רביעית שלא יצטרכו להביא מים אחרים ודאי יצא מן הכסות רביעית דם אבל אם אין רביעית דם יותר או יביא רביעית דם ומוסיף עליו מים עד שיהא בין מים ודם כמדת הראשונה אחר שתכבס בה הכסות ואם מראיתו שעה טמאה ואם לאו טוהרה ומיהו קשה דהא קתני בתוספתא ברישא ומביא מים אחרים ואחר כך קתני ונותן לתוכו רביעית דם ונותן רביעית דם בבגד כו' ויהי ענין פירוש דהא רבא שני לעיל

רְבָא רמי תנן בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמא הוותא מילתא היא ורמינהי רביעית דם שנבלעה בבית הבית טמא ואמרי לה הבית טהור ולא פליגי הא בכלים דהוה מעיקרא הא בכלים דאתו לבסוף נבלעה בכסות רואין אם מתבבסת הכסות ויוצא ממנה רביעית דם טמאה ואם לאו טוהרה אמר רב פהנא מקולי רביעיות שנו פאן פדם תבוסה דרבנן: רבא רמי תנן ממוין הצובעין ספיחי סטים וקוצה יש להן שביעית ולדמיהן שביעית יש להן ביעור ולדמיהן ביעור אלמא עצים יש בהן משום קדושת שביעית ורמינהי עלי קנים ועלי גפנים שגויבין בהכא על פני השדה לקטן לאכילה יש בהן משום קדושת שביעית לעצים אין בהן משום קדושת שביעית ומשני אמר קרא לאכלה כמו שהנאתו וביעורו שוין יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן והא איכא עצים דמשוחו דהנאתן וביעורן שוין אמר רבא סתם

לאכלה ולא לסחורה ואסור לצבוע בהן דהיינו סחורה אבל מותרים הן להסיקן קודם זמן הביעור דהיינו דומיא דלאכלה: יש להן ביעור. כשמגיע זמן הביעור חייב לבערן בדכתיב ולבהמתך ולחיה וגו' (ויקרא כו) כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך שבביתך והני ספיחי עץ בעלמא ניהו: פהנא. לעשות מהן מחבוא אוצר לימות החורף: אין בהן משום קדושת שביעית. והנה מהן אף לאחר זמן הביעור: שהנאתן וביעורן שוה. דבר שבשעת הנאתו כלה מן העולם: יצאו עצים. שלאחר ביעורן שנעשים חלים הוא דהויא עיקר הנאתן אבל מיני צבעים בשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע נמצאו ונתנו וביעורן שוה הלכך חילא עליהו שביעית: והא איכא עצים דמשוחו. שמאירין כנר אבוקה לנושאן בידו והנאתן וביעורן שוה מתחילה לאכילה דיכול למוכרו ויש לשניהם ביעור

אחר שתכבס בה הכסות ואם מראיתו שעה טמאה ואם לאו טוהרה ומיהו קשה דהא קתני בתוספתא ברישא ומביא מים אחרים ואחר כך קתני ונותן לתוכו רביעית דם ונותן רביעית דם בבגד כו' ויהי ענין פירוש דהא רבא שני לעיל

רְבָא רמי תנן בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמא הוותא מילתא היא ורמינהי רביעית דם שנבלעה בבית הבית טמא ואמרי לה הבית טהור ולא פליגי הא בכלים דהוה מעיקרא הא בכלים דאתו לבסוף נבלעה בכסות רואין אם מתבבסת הכסות ויוצא ממנה רביעית דם טמאה ואם לאו טוהרה אמר רב פהנא מקולי רביעיות שנו פאן פדם תבוסה דרבנן: רבא רמי תנן ממוין הצובעין ספיחי סטים וקוצה יש להן שביעית ולדמיהן שביעית יש להן ביעור ולדמיהן ביעור אלמא עצים יש בהן משום קדושת שביעית ומשני אמר קרא לאכלה כמו שהנאתו וביעורו שוין יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן והא איכא עצים דמשוחו דהנאתן וביעורן שוין אמר רבא סתם

לאכלה ולא לסחורה ואסור לצבוע בהן דהיינו סחורה אבל מותרים הן להסיקן קודם זמן הביעור דהיינו דומיא דלאכלה: יש להן ביעור. כשמגיע זמן הביעור חייב לבערן בדכתיב ולבהמתך ולחיה וגו' (ויקרא כו) כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך שבביתך והני ספיחי עץ בעלמא ניהו: פהנא. לעשות מהן מחבוא אוצר לימות החורף: אין בהן משום קדושת שביעית. והנה מהן אף לאחר זמן הביעור: שהנאתן וביעורן שוה. דבר שבשעת הנאתו כלה מן העולם: יצאו עצים. שלאחר ביעורן שנעשים חלים הוא דהויא עיקר הנאתן אבל מיני צבעים בשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע נמצאו ונתנו וביעורן שוה הלכך חילא עליהו שביעית: והא איכא עצים דמשוחו. שמאירין כנר אבוקה לנושאן בידו והנאתן וביעורן שוה מתחילה לאכילה דיכול למוכרו ויש לשניהם ביעור

רְבָא רמי תנן בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמא הוותא מילתא היא ורמינהי רביעית דם שנבלעה בבית הבית טמא ואמרי לה הבית טהור ולא פליגי הא בכלים דהוה מעיקרא הא בכלים דאתו לבסוף נבלעה בכסות רואין אם מתבבסת הכסות ויוצא ממנה רביעית דם טמאה ואם לאו טוהרה אמר רב פהנא מקולי רביעיות שנו פאן פדם תבוסה דרבנן: רבא רמי תנן ממוין הצובעין ספיחי סטים וקוצה יש להן שביעית ולדמיהן שביעית יש להן ביעור ולדמיהן ביעור אלמא עצים יש בהן משום קדושת שביעית ומשני אמר קרא לאכלה כמו שהנאתו וביעורו שוין יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן והא איכא עצים דמשוחו דהנאתן וביעורן שוין אמר רבא סתם

לאכלה ולא לסחורה ואסור לצבוע בהן דהיינו סחורה אבל מותרים הן להסיקן קודם זמן הביעור דהיינו דומיא דלאכלה: יש להן ביעור. כשמגיע זמן הביעור חייב לבערן בדכתיב ולבהמתך ולחיה וגו' (ויקרא כו) כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך שבביתך והני ספיחי עץ בעלמא ניהו: פהנא. לעשות מהן מחבוא אוצר לימות החורף: אין בהן משום קדושת שביעית. והנה מהן אף לאחר זמן הביעור: שהנאתן וביעורן שוה. דבר שבשעת הנאתו כלה מן העולם: יצאו עצים. שלאחר ביעורן שנעשים חלים הוא דהויא עיקר הנאתן אבל מיני צבעים בשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע נמצאו ונתנו וביעורן שוה הלכך חילא עליהו שביעית: והא איכא עצים דמשוחו. שמאירין כנר אבוקה לנושאן בידו והנאתן וביעורן שוה מתחילה לאכילה דיכול למוכרו ויש לשניהם ביעור

אחר שתכבס בה הכסות ואם מראיתו שעה טמאה ואם לאו טוהרה ומיהו קשה דהא קתני בתוספתא ברישא ומביא מים אחרים ואחר כך קתני ונותן לתוכו רביעית דם ונותן רביעית דם בבגד כו' ויהי ענין פירוש דהא רבא שני לעיל

רְבָא רמי תנן בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמא הוותא מילתא היא ורמינהי רביעית דם שנבלעה בבית הבית טמא ואמרי לה הבית טהור ולא פליגי הא בכלים דהוה מעיקרא הא בכלים דאתו לבסוף נבלעה בכסות רואין אם מתבבסת הכסות ויוצא ממנה רביעית דם טמאה ואם לאו טוהרה אמר רב פהנא מקולי רביעיות שנו פאן פדם תבוסה דרבנן: רבא רמי תנן ממוין הצובעין ספיחי סטים וקוצה יש להן שביעית ולדמיהן שביעית יש להן ביעור ולדמיהן ביעור אלמא עצים יש בהן משום קדושת שביעית ומשני אמר קרא לאכלה כמו שהנאתו וביעורו שוין יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן והא איכא עצים דמשוחו דהנאתן וביעורן שוין אמר רבא סתם

לאכלה ולא לסחורה ואסור לצבוע בהן דהיינו סחורה אבל מותרים הן להסיקן קודם זמן הביעור דהיינו דומיא דלאכלה: יש להן ביעור. כשמגיע זמן הביעור חייב לבערן בדכתיב ולבהמתך ולחיה וגו' (ויקרא כו) כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך שבביתך והני ספיחי עץ בעלמא ניהו: פהנא. לעשות מהן מחבוא אוצר לימות החורף: אין בהן משום קדושת שביעית. והנה מהן אף לאחר זמן הביעור: שהנאתן וביעורן שוה. דבר שבשעת הנאתו כלה מן העולם: יצאו עצים. שלאחר ביעורן שנעשים חלים הוא דהויא עיקר הנאתן אבל מיני צבעים בשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע נמצאו ונתנו וביעורן שוה הלכך חילא עליהו שביעית: והא איכא עצים דמשוחו. שמאירין כנר אבוקה לנושאן בידו והנאתן וביעורן שוה מתחילה לאכילה דיכול למוכרו ויש לשניהם ביעור

אחר שתכבס בה הכסות ואם מראיתו שעה טמאה ואם לאו טוהרה ומיהו קשה דהא קתני בתוספתא ברישא ומביא מים אחרים ואחר כך קתני ונותן לתוכו רביעית דם ונותן רביעית דם בבגד כו' ויהי ענין פירוש דהא רבא שני לעיל

38 המשנה, מִמֵּין הַצּוֹבְעִין – ואלו הם המינים הראויים לצביעה, שנוהגים בהן
 39 כל דיני שביעית, סְפִיחֵי סַמִּים – כרכום, וְקוֹצֵה – מין עשב שעושים ממנו
 40 צבע, שלמינים אלו יֵשׁ לָהֶן – לספחים עצמם קדושת שְׁבִיעִית, שאסור
 41 לעשות בהם סחורה, וְכֵן יֵשׁ לְרִמְיָהוּ קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית, שאם מכר אותם
 42 ספחים, אסור לעשות סחורה עם הדמים שקיבל תמורתם. וכן יֵשׁ לָהֶן –
 43 לספחים בְּעֵוֶר, שבעת שכלה מין זה מן השדה, חייבים לבערם מן הבית,
 44 וקודם לזמן הביעור הריהו יוכל להסיקם בתנורו, וְלְרִמְיָהוּ בְּעֵוֶר, שאם
 45 מכר אותם ספחים, חייב לבער את דמיהם בזמן הביעור. אֲלֵמָּא – הרי
 46 מפורש במשנה זו שאף עֲצִים יֵשׁ בָּהֶן מְשׁוּם קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית ולא רק
 47 בפירות העומדים לאכילה, שהרי ספחים אלו אינם אלא עצים.
 48 וְרִמְיָהוּ – והרי זה סותר לדברי הברייתא ששינוי (סוכה מ). עֲלֵי קָנִים וְעֲלֵי
 49 גִּפְתִּים שְׁנִיבְכָן בְּהָמָא עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה – שליטת אותם אדם מן השדה, על
 50 מנת להניחם באוצר ו-מחסן לימות החורף. מכיון שפעמים משתמשים
 51 בהם לאכילה ופעמים להסקת התנור, הרי דין קדושת שביעית שלהם תלוי,
 52 שאם לְקַטְוֵן לְאֲכִילָה, יֵשׁ בָּהֶן מְשׁוּם קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית, כשאר פירות
 53 העומדים לאכילה, אמנם אם ליקט אותם לְעֵצִים המשמשים להסקה, אֵין
 54 בָּהֶן מְשׁוּם קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית. הרי מבואר מדברי הברייתא שאין קדושת
 55 שביעית בעצים, אלא רק בפירות העומדים לאכילה, ושלא כדברי המשנה,
 56 שספחי הסטים והקוצה קדושים בקדושת שביעית.
 57 הגמרא מביאה את תירוצו של רבא לקושייתו: וּמְשִׁינֵי – ותירץ רבא, אכן אין
 58 הבלל שרק פירות העומדים לאכילה קדושים בקדושת שביעית, אלא כלל
 59 אחר יש בדבר, ולמדוהו חכמים מתוך דְאִמְרַי קְרָא (ויקרא כה ו) וְהִזְיָה
 60 שַׁבַּת הָאֶרֶץ לָכֶם לְאֲכִילָה, והיינו, שאין קדושת שביעית נוהגת אלא בְּמֵי
 61 שְׁהִנָּאתוֹ וּבְעֵוֶרוֹ שְׁנִינֵי, כלומר, בגידולי קרקע כאלו שדרך השימוש
 62 וההנאה מהם הוא בו בזמן שהדבר מתכלה ומתבער מן העולם, כמו גידולי
 63 קרקע הראויים לאכילה שההנאה והביעור מן העולם באים ביחד, וממילא
 64 יֵצְאוּ עֲצִים שְׁהִנָּאתוֹ אַחַר בְּעֵוֶרָן – נתמעטו עצים שבסתם הריהם עומדים
 65 להסקת התנור, שאין עיקר ההנאה באה מהם אלא לאחר שנתבערו,
 66 שמשנעשו גחלים אופין בהן, ובכך מבואר מפני מה חל קדושת שביעית על
 67 ספחי סטים וקוצה, שהרי אלו עומדין לצבע והנאתן וביעורן שוה, שבו בזמן
 68 שרותחת היורה עם הסממנין, מתכלה השריש ונקלט הצבע בבגד.
 69 הגמרא מקשה על הבלל שביאר רבא, במה חל קדושת שביעית. מקשה
 70 הגמרא: וְהָאֵי אִיבָא עֲצִים דְּמִשְׁחָן – והרי יש עצי שמן, שמדליקים אותם
 71 ונושאים אותם ביד להאיר באבוקה, דְּהִנָּאתוֹ וּבְעֵוֶרָן שְׁנִינֵי, שהרי בו זמן
 72 שנהנה מן האור, מתכלה העץ, ואם כן מפני מה אין עצים אלו קדושים
 73 בקדושת שביעית.
 74 מתרצת הגמרא: אִמְרַי קְרָא,

1 כהמשך לנידון הגמרא האם 'חזותא מילתא היא', מקשה רבא שמצינו
 2 סתירה בדיון זה בין המשניות: רְבָא רְמֵי סתירה בין המשניות, תְּנֵן במשנה
 3 (ערלה פ"ג מ"א), כְּנֵד שְׁצַבְעוּ בְּקִלְפֵי עֲרָלָה – בגד שצבעוהו בקליפות של
 4 פירות ערלה, האסורים בהנאה, יְדַלֵּק – צריך לשרפו. מדייקת הגמרא,
 5 אֲלֵמָּא חֲזוּתָא מִלְתָּא הִיא – הרי שמראה הצבע נחשב כדבר בעין, שאם
 6 לא כן, מפני מה אסור הבגד בהנאה, הרי אין זה נחשב כנהנה מפירות
 7 ערלה.
 8 וְרִמְיָהוּ, – והרי זה סותר למה ששינוי לענין טומאת מת, רְבִיעִית דָּם
 9 היוצאת מן המת, שדינה לטמא את כל הנמצא עמה באוהל, שְׁנִבְלָעָה
 10 בְּקִרְקַע הַבַּיִת, הַבַּיִת טָמֵא, כל הכלים הנמצאים בבית טמאים.
 11 וְאִמְרֵי לָהּ – ויש ששנו בדיון זה שְׁהַבַּיִת מְהוּר, כלומר, כל הכלים הנמצאים
 12 בבית טהורים. מבארת הגמרא, וְלֹא פְּלִיגֵי, אלא הָא – השונים שהבית
 13 טמא, מדברים בְּכָלִים דְּהוּוּ מְעִיקְרָא – בכלים שהיו בבית עוד קודם שנבלע
 14 הדם בקרקע, ונטמאו על ידי הרביעית דם. וְהָא – והשונים שהבית טהור,
 15 בְּכָלִים דְּהָתוּ לְבִסּוּף – בכלים שבאו לבית אחר שנבלע הדם, ושוב אינו
 16 מטמא, כיון שכבר אינו בעין. ובסיפא של אותה משנה שנינו, ואם נְבָלְעָה
 17 הרביעית דם בְּכִסּוֹת – בבגד, והכניס את הבגד הבלוע בדם לבית שיש בו
 18 כלים, רוֹאֵין, אִם מְתַבַּסְתָּ הַכִּסּוֹת, וְיִוצֵא מִמֶּנָּה רְבִיעִית דָּם – אם על
 19 ידי כביסו הבגד, יצא ממנו רביעית דם, וכגון שמתחילה נבלע בו יותר
 20 מרביעית, מְטַמְּאָה – טמאים הכלים שהיו בבית עם הבגד, כיון שהבית
 21 מאהיל על רביעית דם. וְאִם לֹא – ואם אין יוצא מן הבגד רביעית דם,
 22 מְהוּרָה – הכלים המצויים בבית טהורים, והיינו משום שהדם הבלוע בבגד
 23 שאינו יכול לצאת בכיבוס אינו נחשב בעין, נמצא שהבית אינו מאהיל על
 24 רביעית דם. והרי זה סתירה למשנה בערלה, שהרי אם חזותא מילתא היא,
 25 אם כן אף הדם שאינו יוצא בכיבוס נחשב בעין לטמא באוהל, שהרי נראה
 26 הוא על גבי הבגד.
 27 מתרצת הגמרא, אִמְרַי רַב בְּהָמָא, מְקוּלֵי רְבִיעִיּוֹת שְׁנֵי בָּאן – משנה זו
 28 עוסקת ברביעית דם שטומאתה קלה, כלומר, שאינו מטמא באוהל אלא
 29 מדרבנן, והיינו בְּדָם תְּבוּסָה דְרַבְּנָן – בהרוג שיצא ממנו רביעית דם, וספק
 30 לנו אם יצא כל הרביעית בחייו והדם טהור, או שיצא כל הרביעית לאחר
 31 מותו והרי זה דם טמא, ומן התורה אינו מטמא מספק אלא רבנן גזרו בו
 32 שיטמא, וכיון שרביעית זו אינה מטמאה אלא מדרבנן, הקילו בה שדם
 33 הבלוע יחשב כאינו בעין על אף שנראה על גבי הבגד.
 34 אגב שהביאה הגמרא סתירה שהקשה רבא, מביאה הגמרא סתירה נוספת
 35 שהקשה רבא בענייני שביעית: רְבָא רְמֵי סתירה בין משנה לברייתא, תְּנֵן
 36 במשנה (שביעית פ"ז מ"א) שקדושת שביעית נוהגת בגידולי קרקע
 37 העומדים לאכילה אדם או בהמה, או הראויים לעשות מהם צבע. ומבארת

אגרות קודש

ב"ה, חיי ניסן, תשכ"ב
 ברוקלין.
 ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מ"ב ניסן.

התקוה חזקה ע"פ תוכן מכתבה שלה, שמרגישה וגם רואה איך שנחוצה פעולתה ועזרתה לבני ביתה, ואדרבה עתה לאחרי פטירת בעלה ע"ה גדלה הנחיצות עוד יותר, וכמובן שתבליג על צערה ומצב רוחה ותעשה כל התלוי בה לעזר הקרובים, לא רק בני ביתה ממש, אלא הנמצאים בסביבתה בכלל, שהרי כל ישראל חברים ואפילו אם עד עתה לא הורגלה בזה, בודאי הרעיון אשר זהו נחת רוח אמיתי הכי נעלה שיכולה לגרום לנשמת הנפטר, תוסיף בה כח ועודד לעשות בכל האמור, נוסף אשר זהו ציווי תורתנו הקי תורת חיים, והרי ציווי התורה הוא גם נתינת כח, ואף שמובן שכל התחלות קשות ובפרט במצבים כהני"ל ובמצב רוח כהני"ל, הרי כאמור ציווי השי"ת הוא גם נתינת כח בערך הקישוים, וכבר הודיעונו חכמנו ז"ל אשר הבא לטהר מסייעין אותו, וינעם לי להתבשר טוב בזה...

ברכה לבשו"ט.

עליהם קדושת שביעית, ולכן מותר להשתמש בהם לשימושים אלו, על אף
 שאין הנאתן וביעורן שוה כאכילה, וממילא אף להיפך, בעצים דמשחן
 שליקטם להאיר, דעת המלקט תגרום שחילוף עליהם קדושת שביעית, כיון
 שליקטם לצורך הנאה הבאה בשעת הביעור.
 הגמרא מביאה ברייתא נוספת הסוברת כדעת רבי יוסי. מבררת הגמרא:
בְּמֵאן אֵילָא הָא דְתַנְיָא – כדעת איזה תנא הולכת ברייתא זו ששנינו בה,
'לְאִכְלָה' ניתנו פירות שביעית **וְלֹא לְמַלְוֵמָא** – לרפואה, **'לְאִכְלָה'** ניתנו
וְלֹא לְזִילוף – לזלף יין בבית לריח טוב, **'לְאִכְלָה'** ניתנו **וְלֹא לְעֵשׂוֹת מְמַנָּה**
אִפְקִימְוִיזין – משקה ששותין ממנו על מנת להקיא וּשְׁפַעְמִים שאדם אוכל
 יותר מדאי ורוצה להקיא מה שאכלו. מסיקה הגמרא, **בְּמֵאן** – כמי, **כְּרַבִּי**
יוֹסִי שהובא בברייתא לעיל, הסובר שלא אסרה תורה אלא שימושים
 שאינם שווים בכל, וכגון רפואה, וכן זילוף שאין עושים אותו אלא אנשים
 מעונגים, וכן אפיקטוזין שאין משתמשים בו אלא הצריכים להקיא, **דְּאִי**
כְּרַבִּנָּן – שהרי אילו היתה סוברת ברייתא זו כרבנן, **אִיכָא נָמִי מְשַׁרְה**
וְכַבּוּסָה – היזה לה למעט מלאכלה' גם משרה וכבוסה שאסורים בפירות
 שביעית.
 שנינו במשנה, **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם הִשְׁבַּח כּו' יתר על היציאה, נותן לו**
 את היציאה, ואם היציאה יתירה על השבח, נותן לו את השבח:
(סִימָן 'סבן') – הגמרא נותנת סימן לשמות האמוראים המוזכרים להלן, רב
 יוסף, רבי אבא, ורב הונא, ונוקטת מכל שם אות אחת.
 הגמרא מביאה מעשה, ממנו נלמד שהלכה כרבי יהודה. מספרת הגמרא:
וְתִיב רַב יוֹסֵף אַחֲרֵי דְרַבִּי אַבָּא – ישב רב יוסף מאחורי רבי אבא, **קָמִיה**
דְּרַב הוֹנָא – ושתיים ישבו לפני רב הונא. **וְתִיב רַב הוֹנָא וְקָאָמֵר** – וישב
 רב הונא ואמר, **הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְחָה** שנחלק על חכמים, **וְהֲלָכָה**
כְּרַבִּי יְהוּדָה החולק על רבי מאיר במשנתו. **אֲהַדְרִינְהוּ רַב יוֹסֵף לְאַפְיָה**
 – רב יוסף סיבב את פניו לאות כעס, שאין נוחה דעתו מדברי רב הונא,
וְאָמַר, בְּשִׁלְמָא לומר שהלכה כרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְחָה לגבי חכמים,
אֲצִטְרִיד – הוצרך רב הונא לומר כן, כיון ד**סִלְקָא דְעֵתָךְ אֲמִינָא** – היינו
 סבורים לומר שהלכה כחכמים, משום שכלל הוא שיתיר **וְרַבִּים הֲלָכָה**
כְּרַבִּים, ולכן **קָא מְשַׁמַּע לֵן** רב הונא שכאן **הֲלָכָה כְּתִיד** – כרבי יהושע
 בן קרח.
 וקודם שהגמרא מסיימת את תמיחת רב יוסף על רב הונא, הגמרא עוברת
 לבאר כלפי איזה מחלוקת רבי יהושע בן קרח וחכמים דיבר רב הונא.
 מבררת הגמרא: **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְחָה, מֵאִי הִיא** – כלפי איזה דין הדברים
 אמורים. משיבה הגמרא, **דְתַנְיָא** בברייתא, בענין מה ששנינו במשנה
 בעבודה זרה (ב). שישאל שנושה חובו בגוי, אסור לו לפרע מן הגוי
 שלשה ימים לפני יום אידם, כיון שהגוי שמח בכך שפרע את החוב המוטל
 עליו, וילך ויודה על כך לעבודת כוכבים שלו ביום אידו. ודעת חכמים שאין
 חילוק בין מלוה בעל פה למלוה בשטר לענין זה. אמנם דעת רבי יהושע בן
 קרח שיש חילוק, שכך שנינו בברייתא, **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְחָה אוֹמֵר, מְלוּה**
בְּשִׁטְר אִין נְפָרְעִין מִהוּן, שכיון שיש לישראל שטר על הגוי, הרי הגוי חושש
 מן החוב המוטל עליו, וממילא כשפורע הגוי את חובו, שמח הוא בכך וילך
 ויודה לעבודת כוכבים שלו, אמנם **מְלוּה עַל פֶּה** – שאין עליו שטר **נְפָרְעִין**
מִהוּן, מִפְּנֵי שְׂהוּא כְּמַצִּיל את החוב מִיָּדָם, כלומר, אין לגוי שמחה בכך
 שפורע חוב זה, כיון שהוא סבור בדעתו שיכפור ולא ישלם לו את החוב כלל
 מאחר ואין לישראל שטר עליו, ועתה שהישראל נפרע ממנו אין זה אלא
 כמציל ממנו מידו. ועל דין זה אמר רב הונא שהלכה כרבי יהושע בן
 קרח.
 הגמרא מסיימת את תמיחת רב יוסף על דברי רב הונא: **אֵילָא הֲלָכָה כְּרַבִּי**
יְהוּדָה לְמָה לִי – לשם מה הוצרך רב הונא להשמיענו שהלכה כרבי יהודה
 במשנתו, הרי **מְהֻלְוֵקֵת וְאַחַר כֵּךְ סָתָם הִיא** – לאחר שנחלקו רבי מאיר
 ורבי יהודה במשנתו, סתם רבי במשנה אחרת כדעת רבי יהודה, וכלל הוא
שִׁמְחָה לְוֵקֵת וְאַחַר כֵּךְ סָתָם, הֲלָכָה כְּסָתָם, שהרי לולי שהביע רבי כדעה
 זו, לא היה סותם במשנה כמותה, ואם כן פשוט הוא שהלכה כרבי יהודה.
 ומבאר הגמרא היכן סתם רבי אחרי המחלוקת כרבי יהודה: הלא
מְהֻלְוֵקֵת רבי מאיר ורבי יהודה שנה רבי כאן **בְּמַסַּכְתָּ בְּבֵא קָמָא**, ששנינו
 במשנתו, הנותן צמר לצבע **לְצַבֵּעַ לֹו** את הצמר **בְּאֲדוּם וְצִבְעוּ שְׁחֹר**,
 או לצבוע **שְׁחֹר וְצִבְעוּ אֲדוּם**. **רַבִּי מְאִיר אוֹמֵר, נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי צִמְרוֹ**. **רַבִּי**
יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם הִשְׁבַּח יְתֵר עַל הַיְצִיאָה נוֹתֵן לוֹ אֶת הַיְצִיאָה. וְאִם

כֶּתֶם עֵצִים ואפילו עצים דמשחן, **לְהַסְקָה הֵן עוֹמְדִין**, ולא להאיר בהם
 כאבוקה, ולכן מלכתחילה, משעת גדילתן בעץ לא חל עליהם קדושת
 שביעית, וכמו שנתבאר לעיל (קא): שבהסקה אין ההנאה אלא לאחר
 הביעור, מה שאין כן ספיחי טסים וקוצה שתמן עומדים הם לצביעה, ולכן
 חל עליהם קדושת שביעית. ועלי קנים ועלי גפנים, שיש שמשמשים בהם
 לאכילה, ויש שמשמשים בהם להסקה, לכך נקבע דינם לפי מחשבת
 המלקט.
 הגמרא מביאה שאכן דין קדושת שביעית בעצים 'דמשחן' אינו מוסכם,
 אלא שנוי במחלוקת תנאים: **אָמַר רַב כְּהֵנָּא, וְעֵצִים לְהַסְקָה**, כלומר, כלל
 זה שאמרו רבא, שמאחר וסתם עצים להסקה הן עומדין, ממילא אף אם
 ליקטם להאיר לא חל עליהם קדושת שביעית, **תַּנְיָא הִיא** – הרי זה שנוי
 במחלוקת תנאים. **אִין מוֹסְרִין פִּירוֹת שְׁבִיעִית** – אין משתמשים
 ביין של שביעית, **לֹא לְמִשְׁרָה** – לשרות בתוכו פשתן, **וְלֹא לְכַבּוּסָה** – לכבס
 בו בגדים. **וְרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, נוֹתְנִין פִּירוֹת שְׁבִיעִית**, כגון יין, **לְתוֹךְ הַמְשַׁרְה,**
וְלְתוֹךְ הַכַּבּוּסָה.
 הגמרא מבררת את סברת מחלוקת: **מֵאִי מְעַמָּא דְרַבִּנָּן** – מה הטעם של
 רבנן, הסוברים שאסור לכבס ולשרות ביין של שביעית. מבארת הגמרא,
 משום **דְּאָמַר קְרָא** (ויקרא כה ו) **וְהִיתָה שֶׁבֶת הָאָרֶץ לְכֶם לְאִכְלָה**, ומשמע
 בפירות שביעית **'לְאִכְלָה'** בלבד ניתנו **וְלֹא לְמִשְׁרָה**, וכן **'לְאִכְלָה'** ניתנו
וְלֹא לְכַבּוּסָה. מבארת הגמרא את טעמו של רבי יוסי, **וְרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר,**
אָמַר קְרָא – הרי באותו פסוק נאמר **'וְהִיתָה שֶׁבֶת הָאָרֶץ לְכֶם'**, ו'לכם'
 משמע **לְכָל צְרִיכְכֶם**, ואפילו למשרה ולכבוסה.
 הגמרא מבארת מה ישיב כל אחד מן התנאים, על דיוקו של חבירו. שואלת
 הגמרא: **וְרַבִּנָּן נָמִי הֲתִיב 'לְכֶם'** – ולדעת רבנן, מה כוונת התורה בלשון
 'לכם', שמשמעו לכל צרכיכם.
 משיבה הגמרא: אכן כוונת התורה לרבות בלשון **'לְכֶם'** שימושים נוספים,
 אך רק כאלו שהם **דְּיִמְיָא ד'לְאִכְלָה'** – דומים לאכילה, והיינו **בְּמֵי שְׁהִנְתָּאוּ**
וּבִיעוּרוֹ שְׁוִין – שימוש שההנאה ממנו באה בזמן שמתבער הדבר מן
 העולם, כאכילה, וממילא **יִצְאוּ מִשְׁרָה וְכַבּוּסָה** שאסורים כיון **שְׁהִנְתָּאוּ**
אֲחֵר בִּיעוּרוֹךְ, שהרי מיד בשעת שריית הפשתן או נתנית הבגד לכיבוס ביין,
 נתקלקל היין, ואין ההנאה באה אלא לאחר שלשה או ארבעה ימים שהם
 נתונים ביין.
 שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יוֹסִי נָמִי הֲתִיב 'לְאִכְלָה'** – לדעת רבי יוסי מה כוונת
 התורה בתיבת 'לאכלה'. משיבה הגמרא, **אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹסִי, הִהוּא מִיְצָעִי**
לִיה לְכַרְתָּנָא – תיבת 'לאכלה' נצרכת למעט שימושים שונים, שלא הותרו
 בפירות שביעית, כמו ששנינו בברייתא. **דְתַנְיָא, 'לְאִכְלָה'** ניתנו פירות
 שביעית, **וְלֹא לְמַלְוֵמָא** – לרפואה. מבארת הברייתא מדוע מיעטה
 מהפסוק דוקא רפואה ולא כביסה, **אֲתָה אוֹמֵר 'לְאִכְלָה' וְלֹא לְמַלְוֵמָא,**
אוּ אִינוּ – שמה אין הפסוק בא למעט **אֵילָא 'לְאִכְלָה' וְלֹא לְכַבּוּסָה**.
 מבארת הברייתא, **כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר 'לְכֶם' הִרִי כַּבּוּסָה אֲמֹר** – הרי כשאמרה
 התורה 'לכם' יריתה התורה שמותר לכבס, **הָא מָה אִנִּי מְכַיִּים 'לְאִכְלָה'**
 – אם כן מה באה התורה למעט בתיבת 'לאכלה', על ברוך לומר **'לְאִכְלָה'**
וְלֹא לְמַלְוֵמָא. ממשיכה הברייתא לבאר, **וְכֵן רְאִיתָ לְרַבּוֹת הַכַּבּוּסָה,**
וְלִהְיָא אֶת הַמְלוּמָא, שמה כוונת התורה בהיפך, להתיר רפואה ולאסור
 כיבוס. תשובתך, **מְרַבָּה אִנִּי אֶת הַכַּבּוּסָה שְׁשׂוּה בְּכָל אָדָם** – מסתבר
 שכוונת התורה לרבות כיבוס להיתר, שהריהו שימוש השייך בכל אדם,
 שכולם נצרכים לכך, **וּמוֹצִיא אִנִּי אֶת הַמְלוּמָא שְׂאִינוּ שְׂוָה בְּכָל אָדָם** –
 שאין שימוש זה נצרך לכל אדם. אלא לחולים.
 הרי שכלל זה שאמרו רבא, ש'סתם עצים להסקה עומדין' ולכן לא חל
 עליהם קדושת שביעית אף אם נלקטו להאיר, שנוי הוא במחלוקת רבנן
 ורבי יוסי. שהרי נחלקו בברייתא בפירות העומדים לאכילה שהנאתן
 וביעורן שוה, שליקטם לשימוש אחר כגון משרה וכבוסה שאין הנאתן
 וביעורן שוה, האם מכל מקום חל על הפירות קדושת שביעית, כיון שסתם
 לאכילה הן עומדין. שדעת רבנן שחל עליהם קדושה ולכן אסורים
 בשימושים אלו, וממילא הוא הדין אף להיפך לגבי עצים דמשחן, שסתמן
 עומדים להסקה שאין הנאתן ובעורן שוה, שאף אם ליקטם להאיר שהנאתן
 וביעורם שוה, לא יחול עליהם קדושת שביעית, שהרי הולכין אחר השימוש
 המצוי. מה שאין כן לדעת רבי יוסי שמתיר לשרות ולכבס ביין, והיינו משום
 שלדעתו כיון שליקט פירות אלו לצורך משרה וכבוסה, ממילא לא חל

ה"ג בקונטרס במס' סוכה (ף ט. נס) אמר רב כהנא ועצים דהסקה תנאי היא
 כו' וכן עיקר פי' כל עצים שבביעית הויא פלוגתא דתנאי אי אית בהו
 קדושת שביעית דכין דטעמא דשרינא להו היינו משום דהנאנתו אחר ביעורן
 אם כן לרבי יוסי דלית ליה דרשה דהנאנתו וביעורו שנה לענן פירות שביעית
 ה"ג לא דריש לה לענן ולא לחול קדושת
 שביעית ואם תאמר לר' יוסי היאך מותרין
 עצים בארץ ישראל להשיק בהן תנור
 והלא יש בהן איסור שביעית לאחר
 הביעור וי"ל דבטלי בשאר עצים דשאר
 שנים ועוד י"ל לפי גירסת הספרים ועצים
 דהסקה תנאי היא פירוש עצים שיש בהם
 קדושת שביעית כגון לולב דהנאנתו
 וביעורו שנה דסתמיה קאי לכבד בו את
 הבית אם מותר להשיקו דהוי הנאה לאחר
 ביעורו או לא דתנאי אין מוכרין פירות
 שביעית כו' הרי לרבנן אסור להשיקו מידי
 דהוי אמירה וכביסה וכו' יוסי מותר אבל
 שאר עצים לדברי הכל אין בהן קדושת
 שביעית אכל השעם אין מיושב דכי ה"כ
 דר' יוסי דריש לכהם לכל צרכיכם אפירות
 שביעית ולא בעי לכהם דומיא דלאכלה
 הכי נמי לענן לחול קדושת שביעית על
 כל דבר שהוא לכהם דמ"ש דהא כוליה חד
 קרא הוא והיתה שבת הארץ לכהם לאכלה
 וגו' א"ל סדר למשנה. דקעמיס היה שנה
 שלא על הסדר ושמן תחילת שנה בי"ב
 ואחר כך ב"ק אבל ודאי אח"כ סדרן רבי
 על הסדר כדדייק בריש (פרק) שבועות הו'
 כ"י מכדי תנא מכות קטילת כו':
 ג"כ הלבנת פסיקתא. תימה אמאי קרי
 לה הלבנת פסיקתא להדיא דכל
 החזיר בו ידו על התחוננה וכל בפרק
 האומנין (דף ע"ג ט"ז) מוקמינן לה כתיבא
 כרבי דוסא ורבנן פליגי עליה ומוכח ה"מ
 דרב לא סבר לה כרבי דוסא בההוא דכל
 החזיר בו וי"ל דהכא סבר באביבעית אימא
 דהתם דאמר כל החזיר בו ידו על
 התחוננה לאתויי כדקתני וי"מ דקתני לה
 בלשון הלבנת פסיקתא דלישנא דכל
 החזיר וכל המשנה משמע לפסוק הלבנתא:
 הנותן מעות לשלוחו. נראה דמיידי
 שנותן למחצית שכן אם פתחו פתחו לו
 ואם הותירו הותירו לאמצע מכאן יש
 להביא ראיה אם אדם נותן מעות לחבירו
 למחצית שכן ואמר ע"מ שלא תלוס
 אלא על משכונות של כסף וזהב ותשמים
 בקרקע ואם תשנה יתא ברשותך להיבי
 בכל דבר ואם פתחו פתחו לך שאין זה
 רבית דהא הקא אם שניה מדעתו אמר
 אם פתחו פתחו לו אפ"ה אם הותירו
 הותירו לאמצע ולא הוי רבית כיון דאם
 לא היה משנה דעתו לא הוי כולן ברשותו
 אלא השכר וההפסד לאמצע כדון פלגא
 מלוה ופלגא פקדון.

ס"תם עצים להסקה ניתנו. ולא להאיר הלכך עצים ניתנו ומעיקרא לא חל
 עליהו שביעית אבל ספיתו טעים סתמן לצביעה הלכך חל עליהו קדושה ואסורי
 לאחר הביעור אף להיסק ועלי קנים וגפנים יש שאוכלין אותן ויש שמיטיקין אותן
 הלכך בתר מחשבת לקיטה אולתין: תנאי היא. איבא למאן דאמר סתם עצים
 להסקה ניתנו ולא חילא שביעית אפילו
 אעצין דמשחן ואיבא ומאן דלית ליה
 ואעצין דמשחן וקרא חילא: לתוף
 המשרה. אין שורין פשתן בין של שביעית
 וכן אין מכבסין בגדים דהוי סחורה: מי
 שהנאנתו וביעורו שנה. הנאה שהיא
 בשעה שהוא כלה מן העולם אתה יכול
 להנאות מפירות שביעית קודם זמן הביעור:
 יצאו משרה וכבוסה. שמשעה שמשולין
 פשתן או בגד בין נחלקל ונבער והנאנתו
 אינו אלא עד שלשה ימים ור' עד שהיא
 הפשתן שריו וכן הבגד והיינו תנאי דרבנן
 סברי סתם פירות לאכילה וחילא עליהו
 קדושת שביעית כדאמרן לעיל דכל דבר
 שהנאנתו וביעורו שנה חילא הלכך אפילו
 לקטן למשרה וכביסה לא מהניא מחשבה
 לאפקועי איסורן למיחוי בעלי קנים שלקטן
 לעצם דמשחן דהתם סתמיהו להכי
 ולהכי אכל פירות סתמן לאכילה ומשעת
 יצירתו חיל קדושתו ותו לא מהני מחשבה
 לאפקועי ואסורין למשרה וכביסה דאין
 נהנין בקדושת שביעית אלא הנאה הדומה
 לאכילה וגבי עצים נמי סתם עצים להסקה
 ניתנו ולא חילא אפילו אעצין דמשחן ור'
 יוסי סבר לא אמרין סתם פירות לאכילה
 ניתנו ומהניא בהו מחשבה בעלי קנים
 וגפנים דהיבא דליקטן למשרה הוי דבר
 שהנאנתו אחר ביעורו ולא חל עליהו
 שביעית כף מצאתי ויש לשונות אחרים וזו
 שמעתי והגוי: למלוגמא. אלנפסו"ר. אינה
 שנה בכל אדם. אינה צריכה אלא
 לחולים: וזוהי. שמופצין מן בבית והאי נמי
 אין שנה בכל אדם שא"צ וזלוח אלא אדם
 מעונן ומעודן: אפיקטיוון. ורש"י להקיא:
 איבא נמי משרה וכביסה. והכא לא נקט
 אלא דבר שאין שנה בכל אדם: מלוה
 בשטר אין נפרעין מהו. לפני אידיון מפני
 ששמחה היא לו ואויל ומודה לעב"ם ביום
 חגם ורבנן סברי אסור לפורען ולפירע מהו
 כלל: ואביעית אימא. הך סתמא ודאי
 עיקר הוא דקתני לה דהם בב"מ (טו) גבי
 הלבנת פסיקתא דהא לא שייכא התם ולא
 תני אלא משום פיסוק הלכה שפסקה התנא
 עם כל החזיר בו שלא נחלק אדם עליהו:
 ליקח

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
36
37
38
39

1 רבי יהודה דאמר שינוי אין קונה. הלכך אם הותירו לאמצע שפך ונתן
2 לו למחצית שפך ואם פחתו פחתו לו דמצי אמר ליה לא היה לך לשנות
3 מדעתי ואתה הוא דפשעתי: **מ**י הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל מעות.
4 אם נפרא דמהאי טעמא אין קונה אותו המשלח אבל לוקח דהיינו שליח קנה

1 ליה איכא למפרך נמי לר' אלעזר אמאי
2 לא אוקי נמי הא והא קנה רבבי יהודה כן
3 לאבילה כן לסיחוריה הדיא דקתני אם
4 פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו
5 היינו לאבילה דקפיד ולא שליחותיה
6 קעביד הלכך לא קני להו לבעל המעות
7 כלל משום טעמא דמי הודיעו לבעל חטין
8 והדיא דקתני אם הותירו הותירו לאמצע
9 לסיחוריה דלא קפיד ושלוחותיה קעביד
10 הלכך קני להו בעל המעות ואם הותירו
11 הותירו לאמצע ומיהו אם פחתו פחתו לו
12 דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעותי
13 ומיהו אין קושיא כ"כ לר"א כמו לר' יוחנן
14 הלכך לא פריך אלא לר' יוחנן ואם נפרא
15 מי הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל
16 מעות הרי בעל מעות לא קנה ושליח נמי
17 לא קנה שלא נתכוון לקנות לעצמו וחזר
18 המקח כמו מקח טעות אז ליכא למפרך
19 לר' אלעזר דלא מצי לאוקמי תרתייהו
20 ברבי יהודה דביין שינוי לא קני לרבי
21 יהודה אם כן אמאי אין פחתו פחתו לו
22 אפילו לאבילה כן בין דקמפיד ולא
23 שליחותיה קעביד ואיכא למימר מי
24 הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל
25 מעות אם כן חזרו המקח ואם כן אמאי
26 אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו
27 דמשמע שקונה אותו השליח:

1 **שאני** חטין וחסין דשליחותיה קעביד
2 תדע דתנן בר' תימא אמאי
3 איצטרך לאתויי מהא דתנן והלא מגופא
4 דבריייתא משמע הכי דוקא נקט לישח
5 ביה חטין ונקט ביה שיעורם הא חטין
6 וחסין משמע דקפיד דאם הותירו
7 הותירו לאמצע והיי' משמע דתירוצא
8 דרבי אלעזר דמתני' כן לסיחוריה משמע
9 משום דלסיחוריה לא קפיד והיי' בחטין
10 וחסין והותירו הותירו לאמצע והיי'
11 דבריייתא מצינן לאוקמי בגון שהודיעו
12 שהוא קונה לבעל המעות והא דפריך מי
13 הודיעו בעי למימר דמסקמא מייירי
14 דבריייתא קנה חטין אפילו לא הודיעו
15 ואהא פריך רב שמואל אי הכי אפילו
16 חטין וחסין נמי אי מייירי שלא הודיעו
17 אלא ע"כ מייירי בשהודיעו ומשני שאני
18 חטין וחסין דשליחותיה קעביד דתנן בר'
19 והשתא ודאי צריך להביא מהא דתנן דגופא
20 בשהודיעו לבעל דהאי אמר דאשתו היא ונראה דלא דמי דלעיל ודאי איכא למימר
21 הוא מודיע בדי שיקנה לבעל המעות אבל מהא דתנן יש להודיעו הלא
22 אין שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא
23 אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא
24 אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא
25 אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא

1 ודאיתא דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
2 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
3 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
4 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
5 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
6 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
7 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
8 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
9 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
10 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
11 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
12 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
13 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
14 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
15 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
16 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
17 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
18 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
19 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
20 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
21 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
22 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
23 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
24 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
25 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
26 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
27 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
28 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
29 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
30 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
31 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
32 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
33 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
34 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
35 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
36 דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן

1 ליקח כהן חטין. למחצית שפך: **הא** ר"מ]. קמיייתא ר"מ ודאמר שינוי קונה
2 בהריתא ר' יהודה ודאמר שינוי אינו קונה ומיהו אם פחתו פחתו לו דלאו
3 לעותיה שדריה: **לגופיה**. צמר לבלוש וספסל להשתמש: **אבל** לסיחוריה. בכל
4 מידי דאיכא רווחא ניקח ליה וכי הותירו לאו שינוי הוא: **מי** הודיעו. למוכר
5 החטין שלצורך בעל המעות הן שיקנה הן

1 דקתני הותירו לאמצע בשלמא לר' אלעזר
2 אליבא דר"מ דאמר בכל דהו ניקח ליה לאו
3 משנה הוא ושלוחותיה דבעל הבית קעביד
4 וקני בעל מעות מחצית השפך אלא לר'
5 יוחנן דאמר משנה הוא ולא הוי שליחות
6 ומיהו שינוי לא קני קושיא דממאן קבעי
7 למקני הא לא קנהו בעל מעות מעולם: **אין**
8 לו. לגובר לא בכסות אשתו למשכנו
9 בשביל הערך וכן לגבי מקדש לא הוה
10 בכלל נכסים להקדישו: **לשמן**. דאשתו
11 וקניו: **תרשים**. רבותא נקט: **מעלין** לו
12 תפילין. ולזה המעות ויתן בשבילם
13 להקדשו: **מעלין**. שמי: **אמר** ליה **אבי** אין.
14 ודאי דעתו של אדם על תפילין להקדישן
15 דסבר האי נמי מצוה קעבידנא דהייבא
16 להקדשו: **והלא חייבי ערכין שנו פאן**.
17 דקתני המעריף את עצמו: **ממשכנין**. בעל
18 כרוז אלמא לאו משום דעתו הוא: הלוקח
19 שדה מחבירו **בשם** ריש גלותא. שאמר
20 לו למוכר לצורך ריש גלותא אני לוקחה
21 ונתכוון להטיל אימה שלא יצאו עליה
22 עסיקין וכתב המוכר שטר המכירה בשם
23 ריש גלותא: **אין** בופין **ריש גלותא**. לחזור
24 ולכתוב שטר מכירה שהוא מקרה ללוקח
25 ואם אומר לו לוקח למוכר על מנת שיכתוב
26 לי ריש גלותא בשמו לשמי שטר אחר בופין
27 ריש גלותא למוכר: **לא** יקריבו. שעשיתם
28 אותי ראש לקטיל אימה: **ולא** וילותיכו.
29 שאתם באים לעשות אותי למוכר שדות:
30 הכי קאמר הלוקח שדה בשם חבירו ריש
31 גלותא

1 **אין**
2 **פל** אומר רבי אבא פל
3 **המקדיש נכסיו נעשה כמו שהקנה להן כסות אשתו ובניו מעיקרא תנו רבנן הלוקח שדה בשם**
4 **חבירו אין בופין אותו למוכר ואם אמר לו על מנת בופין אותו למוכר מאי קאמר אמר רב ששת**
5 **ה"ק הלוקח שדה מחבירו בשם ריש גלותא אין בופין אותו ריש גלותא למוכר ואם אמר על**
6 **מנת בופין את ריש גלותא למוכר אמר מר הלוקח שדה בשם ריש גלותא אין בופין אותו ריש**
7 **גלותא למוכר מכלל דמקנא קניא ליה לימא פליגא דבני מערבא דאמרי וכי מי הודיעו לבעל**
8 **חטין שיקנה חטין לבעל הבית אי משום הא לא קשיא בגון דאודעיה לבעל שדה ואודעיהו**
9 **לסחרי אלא אימא סיפא על מנת בופין אותו ריש גלותא למוכר אמאי ולימא ריש גלותא לא**
10 **יקריבו פנינא ולא וילותיכו פנינא אלא אמר אביי ה"ק הלוקח שדה בשם חבירו (ריש גלותא)**
11 **אין**
12 **לאוקמא נמי**
13 **הוא מודיע בדי שיקנה לבעל המעות אבל מהא דתנן יש להודיעו הלא**
14 **אין שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
15 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
16 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
17 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
18 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
19 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
20 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
21 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
22 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
23 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
24 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
25 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
26 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
27 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
28 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
29 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
30 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
31 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
32 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
33 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
34 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
35 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**
36 **אם יש שבה סממנין על גבי הצמר מה לנו לחוש אם אין הצבע שקנה צבע לאשה. תימא מאי פריך תיבא**

הודיעו להקנות החיטין לבעל המעות.

רבי אבהו מבאר את תמיחת בני מערבא: **אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָהּ, שְׂאֵנִי הַטִּינְן וְהַטִּינְן** – שונה הוא הדין היכן שצויהו לקנות חיטין וקנה חיטין **דְּשְׁלִיחוּתֵיהּ קָא עָבִיד וְכִי פַעַל הַבְּיָרָה דְּמִי** – שכיון שעשה את שליחותו הרי ידו כיד בעל הבית עצמו, שהרי כלל הוא בדינו ששלוחו של אדם כמותו, ובאשר מתכוין בעל החיטין להקנות לשליח ממילא זוכה בעל המעות מכוח שלוחו, אבל כשצויהו לקנות שעורין וקנה חיטין שוב אינו שלוחו עוד, לכך הקשו בני מערבא שצריך שבעל החיטין יקנה לבעל המעות.

רבי אבהו מביא ראייה ממשנה ליסוד דבריה: **תַּדְעַ – וְרַאִינָהּ לְדַבְרֵינוּ, שְׂכַאשְׁרַה שְׁלֵחִים מְקִיִּים שְׁלִיחוֹתוֹ, מְמִילָא זֹכֵה הַבְּעַל הַבֵּית בַּחפֵּץ, דְּתַנְּנָהּ (עֲרִכִין כּוּד), אֶתְרָהּ הַמְּקַדִּישׁ נְכָסָיו** – בין אדם שהקדיש את נכסיו, **וְאֶתְרָהּ הַמְּעַרְיָף אֶת עַצְמוֹ** – ובין אדם שהעריך את עצמו ואמר 'ערכי עלי', שמחויב הוא לשלם את הסכום הקצוב בתורה להקדש, **אִין לֹא לְגֹזֵר הַבָּא לְמַשְׁכְּנוּ בְּשִׁבִיל עֲרֻכּוֹ בְּכִסּוֹת אֲשֶׁתּוֹ, וְלֹא בְּכִסּוֹת בְּנָיו**, וכן לגבי המקדיש, לא חל ההקדש על כסות אשתו ובניו, **וְלֹא בְּצִבְעֵי שְׂצָבַע לְשִׁמּוֹן** – ואף לא בשבב שהשביח הבגד שנתן לצבע לצבוע עבור אשתו ובניו, **וְלֹא בְּסַנְדְּלִים חֲרָשִׁים שְׁלֶקְתָּן לְשִׁמּוֹן** – ולא בסנדלים, ואפילו שעדיין לא השתמשו בהם אלא שקנה אותן לשמן.

רבי אבהו מסיים את ראייתו, הלא הטעם מפני מה אין חל ההקדש ואין יכול הגזבר לגבות מהצבע, הוא משום שכבר זכו בהם האשה והבנים מאחר שהבעל והאב נתנו אותם לצבע לצבוע עבור אשתו ובניו, **וְאֶמְרֵנָּה – מִדּוּעַ זָכוּ בְּהֵן הָאִשָּׁה וְהַבְּנִים, לְיָמָא הָקָא נְמִי** – נאמר גם כאן מי הודיעו לצבוע שִׁנְקָתָה צָבְעוּ לְאִשָּׁה – מי אמר לאומן שצובע את הבגד שיתכוין להקנות את הצבע עבור אשתו של בעל הצמר, **אֶלָּא לֹא מְשׁוּם דְּאֶמְרֵינוּ [דְּשְׁלִיחוּתֵיהּ קָא עָבִיד, וְכִי אֲשֶׁתּוֹ דְּמִי** – אלא על כרחך טעם הדבר הוא, שכיון שקונה הבעל את הדבר עבורה בשליחותה, הרי ידו כידה, וממילא זוכה היא בחפץ, **הָקָא נְמִי] שְׁלִיחוּתֵיהּ קָא עָבִיד וְכִי פַעַל הַבְּיָרָה דְּמִי וקנה בעל המעות את החיטין.**

רבי אבא דוחה את ראייתו של רבי אבהו מן המשנה: **אָמַר רַבִּי אַבָּא, לֹא – אִין לְהוֹכִיחַ שִׁיבּוֹל שְׁלִיחֵי לִזְכוּת עֲבוּר מְשַׁלְּחוֹ אֶפְלוּי בְּלֹא כּוּוֹנַת הַמְּקַנָּה**, מכך שלא חל ההקדש על הצבע והסנדלים, אלא יש לומר שטעם המשנה הוא משום שכל המקדיש נכסיו, **אִין דְּעֵתּוֹ עַל כִּסּוֹת אֲשֶׁתּוֹ וּבְנָיו לְהַקְדִּישֵׁם, אִף שְׂלֹא זָכוּ בְּהֵם דְּעֵינָן, וְלִכְּנָן אִין הַקְּדִישׁ חָל עַל הַצִּבְעַ וְהַסַּנְדְּלִים חֲדָשִׁים שְׁקֵנָה עֲבוּרָן.**

מקשה הגמרא: **מִתְּקִיף לָהּ רַבִּי יוֹדָא לְרַבִּי אַבָּא, אִין לֹמַר שְׁטַעַם הַמְּשַׁנָּה שְׂלֹא הוֹקְדֵשׁוּ הַצִּבְעַ וְהַסַּנְדְּלִים כִּיּוֹן שְׂאִין דְּעֵתּוֹ שְׂל אָדָם עֲלֵיהֶם, שְׁהָרִי וְכִי דְּעֵתּוֹ שְׂל אָדָם הַמְּקַדִּישׁ נְכָסָיו עַל תְּפִילּוֹי לְהַקְדִּישֵׁם בְּכֹלל שֹׂאֵר נְכָסָיו, וְדָאִי שְׂאִין דְּעֵתּוֹ עֲלֵיהֶם, וְאֶפְלוּי שְׂכֵן תַּנְּנָהּ בְּעֲרִכִין (כּג), הַמְּקַדִּישׁ אֶת נְכָסָיו, מְעַלְּזִין לֹא תְּפִילּוֹן – שִׁמִּין אֶת שְׂוִיּוֹ תְּפִילּוֹן שְׂלוֹ, וְלוֹהוּ הַמְּקַדִּישׁ כִּסְף כְּשִׁוּיּוֹ תְּפִילּוֹן וְנוֹתָן אוֹתָם לְהַקְדֵּשׁ תְּמוּרַת תְּפִילּוֹן שְׂלוֹ, הָרִי שְׁחַל הַקְּדִישׁ עַל תְּפִילּוֹן אֶפְלוּי שְׂאִין דְּעֵתּוֹ עֲלֵיהֶם לְהַקְדִּישֵׁם, וְאִם כֵּן אִף צְרִיךְ לְחַל הַקְּדִישׁ עַל הַצִּבְעַ וְהַסַּנְדְּלִים שְׂל אֲשֶׁתּוֹ וּבְנָיו, אֲלֵא עַל כְּרַחֵךְ שְׁטַעַם הַמְּשַׁנָּה הוּא, כְּדַבְּרֵי רַבִּי אַבְדּוֹ מִפְּנֵי שִׁידוּ כִּידִם, וְכַבֵּר זָכוּ בְּהֵם אֲשֶׁתּוֹ וּבְנָיו, מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר לָיְהִי אֶבְיָי לְרַבִּי זִירָא, אֲבָן כְּדַבְּרֵי רַבִּי אַבָּא שְׂכַל הַמְּקַדִּישׁ נְכָסָיו אִין דְּעֵתּוֹ עַל כִּסּוֹת אֲשֶׁתּוֹ וּבְנָיו, וְמָה שְׂתַּמְחַת זָכִי דְּעֵתּוֹ שְׂל אָדָם עַל תְּפִילּוֹ, אִין – אֲבָן כֵּן, דְּעֵתּוֹ שְׂל אָדָם עַל תְּפִילּוֹן לְהַקְדִּישֵׁם, כִּיּוֹן שְׂתַּמְחַת דְּעֵתּוֹ שְׂל אָדָם עַל תְּפִילּוֹן לְהַקְדִּישֵׁם, מִצְדָּה אִנִּי עוֹשֶׂה בְּהַקְדִּישֵׁי אֶת נְכָסִי, וְסוּבּוֹר הוּא שְׂמַקְדִּישׁ מִצְדָּה אִף בְּהַקְדִּישׁוֹ אֶת תְּפִילּוֹ, וְאִין דְּעֵתּוֹ שְׂל אָדָם עַל כִּסּוֹת אֲשֶׁתּוֹ וּבְנָיו לְהַקְדִּישֵׁם, אִף שְׂהוּא סְבוּר לְעִשׂוֹת מִצְוָה, מְשׁוּם אִיָּבָה – כְּדִי שְׂלֹא יִבְאוּ לְשַׁנְאוֹתוֹ.**

רב אושעיא שב מקשה על דברי רבי אבא באופן אחר: **מִתְּקִיף לָהּ רַבִּי אוֹשְׁעִיָא, כִּיצַד נִיתָן לֹמַר שְׁטַעַם הַמְּשַׁנָּה הוּא מְשׁוּם שְׂאִין דְּעֵת אָדָם עַל כִּסּוֹת אֲשֶׁתּוֹ וּבְנָיו, וְהֵלֵא תִּיבִי עֲרִכִין שְׁנֵנוּ כְּאֵן – הָרִי שִׁנְיָה בְּאוֹתָהּ מְשַׁנָּה אִף אֶת דִּין הַמְּעַרְיָף שְׂאִנְרָה עֲרִכִין עַלִּי שְׂאִין לְקַדִּיחַן מִמְּנוּ כִּסּוֹת אֲשֶׁתּוֹ וּבְנָיו, וְתַנְּנָהּ – וְשִׁנְיָנוּ בְּמִשְׁנֵה בְּעֲרִכִין (כּא), תִּיבִי עֲרִכִין מְשַׁבְּנִין אוֹתָן – אָדָם חַיִּיב לְהַקְדֵּשׁ דְּמִי עֲרִכִין, הַגְּזֵבֵר נִכְנַס לְבֵיתּוֹ, וְלוֹקַח חֲפְצָיו בְּעַל כְּרַחֵךְ, וְאִם כְּדַבְּרֵי רַבִּי אַבָּא שְׂתַּלּוּי הַדְּבַר בְּדַעַת הַמְּעַרְיָן, וְכִי דְּעֵתּוֹ שְׂל אָדָם עַל עַצְמוֹ לְמִשְׁבְּנֵנוּ עַל כְּרַחֵךְ, אֲלֵא וְדָאִי כִּיּוֹן שְׂנַתְּחִיב לְהַקְדֵּשׁ אֶת דְּמִי הָעֵרֵךְ, שׁוּב אִין תְּלִי הַדְּבַר בְּרַצּוֹנָה, וְבַעַל כְּרַחֵךְ שְׂמָה שְׂשִׁנְיָנוּ בְּמִשְׁנֵה שְׂאִין הַגְּזֵבֵר נוֹטֵל**

לְיָקַח לֹא הַטִּינְן – לקנות עבורו חיטים, וסיכס עימו שהרווח או ההפסד שיהיו בקנית החיטין יהיו לשניהם בשווה, ושניה השליח מצווייו **וְלְקַח מִמֶּם שְׁעוּרִין**, או ששלחו לקנות **שְׁעוּרִין, וְלְקַח מִמֶּם הַטִּינְן**, נחלקו הבריייתות בדין זה, **תַּנְיָא תְּרָא, שְׂאֵם פְּתָתָה** – הוחלו דמי המקח ושויים פחות מהדמים ששילם עבורם, **פְּתָתָה לֹא הַפְּסַד כּוּלוֹ שְׂל הַשְּׁלִיחַ, וְכֵן אִם הוֹתִירוּ – הַתִּיקְרוּ דְּמִי הַמְּקַח וְשׁוּיִים יוֹתֵר מִהַדְּמִים שְׁשִׁילֵם עֲבוּרָם, הוֹתִירוּ לֹא הַרוּחַ כּוּלוֹ שְׂל הַשְּׁלִיחַ, וְתַנְיָא תְּרָא, שְׂאֵם פְּתָתָה, פְּתָתָה לֹא – לְשִׁלּוּחַ, וְאִם הוֹתִירוּ, הוֹתִירוּ לְאִמְצַע – הַרוּחַ מִתְּחַלֵּק בֵּין בְּעַל הַמְּעוֹת לְשִׁלּוּחַ.**

הגמרא מיישבת את סתירת הבריייתות: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא קְשִׁיָא, שִׁיש לומר דְּהָא רַבִּי מְאִיר, וְהָא רַבִּי יוֹחָנָן, כְּלוּמַר, הָא – הַבְּרִייתָא הָרֵאשׁוּנָה הַסּוּבֵרַת שְׂבִין הַפְּסַד וּבִין הַרוּחַ כּוּלוֹ שְׂל הַשְּׁלִיחַ, רַבִּי מְאִיר הִיא, דְּאָמַר בְּמִשְׁנַתֵּינוּ (ק): לַעֲנִין אוּמָן שְׂאִמְרָ לֹא בְּעַל הַבֵּית לְצַבּוּעַ לֹא צִמְרוּ אָדָם וְצַבּוּעוּ שְׂחוֹר, שְׁנִינֵי קוֹנָה, סוּבֵר רַבִּי מְאִיר שְׂכַל הַמְּשַׁנָּה מִדַּעַת בְּעַל הַבֵּית הָרִי הוּא גוֹלָן, וּמְמִילָא קוֹנָה הוּא אֶת הַצִּמְרָ בְּשִׁנְיָו וְאִינוּ חַיִּיב לְבַעַל הַבֵּית אֲלֵא דְּמִי, אִם כֵּן הוּא הַדִּין בְּנוֹתָן מְעוֹת לְשִׁלּוּחוֹ וְשִׁנְיָה מִדַּעַת בְּעַל הַבֵּית, הָרִי הוּא נַעֲשֶׂה גוֹלָן עַל הַמְּעוֹת וּמַעַתָּה אִינוּ עוֹד שְׁלּוּחוֹ שְׂל בְּעַל הַבֵּית, וְדִינוּ בְּגוֹלָן שְׂגוֹל מְעוֹת וְקֵנָה בְּהֵם שְׁהַרוּחַ וְהַפְּסַד כּוּלוֹ שְׂלוֹ, וְחַיִּיב לְשַׁלֵּם כְּעִין שְׂגוֹל. וְהָא – הַבְּרִייתָא הַשְּׁנִיָּה, רַבִּי יוֹחָנָן הִיא, דְּאָמַר בְּמִשְׁנַתֵּינוּ שְׁנִינֵי אִינוּ קוֹנָה, וְהַמְּשַׁנָּה מִדַּעַת בְּעַל הַבֵּית אִינוּ גוֹלָן, וְלִכְּן אִינוּמָן אִינוּ קוֹנָה אֶת הַצִּמְרָ, וְהוּא הַדִּין בְּנוֹתָן מְעוֹת לְשִׁלּוּחוֹ, אִינוּ נַעֲשֶׂה גוֹלָן עַל הַמְּעוֹת אֲלֵא עֲרִינֵין שְׁלּוּחוֹ שְׂל בְּעַל הַבֵּית הוּא, וְמָה שְׂקֵנָה בְּהֵם קֵנָה לְבַעַל הַבֵּית, וְלִכְּךָ אִם הוֹתִירוּ הוֹתִירוּ לְאִמְצַע, אֲלֵא שְׂאֵם פִּיחֵתּוֹ פִּיחֵתּוֹ לְשִׁלּוּחַ, מְשׁוּם שִׁיכּוֹל בְּעַל הַמְּעוֹת לֹמַר לְשִׁלּוּחַ לְחַקוּנֵי שְׂדֵרְתִיךְ וְלֹא לְעוֹתֵי, כְּלוּמַר, לְתוּעַלְתִּי שְׁלַחְתִּיךְ וְלֹא לְקַלְקַל, וּבְמָה שְׂאִירַע הַפְּסַד אִינְךָ שְׁלּוּחִי אֲלֵא קֵנִיתָ עַל דַּעַתְךָ וְלִכְּךָ כֹּל הַפְּסַד שְׁלִיךְ הוּא.**

רבי אלעזר דוחה את יישובו של רבי יוחנן: **מִתְּקִיף לָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר, מְמִיא – מִנִּין לֹנוּ לְדַמּוּת דִּין שְׁלִיחַ שְׂתוֹן לֹא בְּעַל הַבֵּית מְעוֹת לְקוֹנָת בְּהֵם, לְדִין אוּמָן שְׂנַתָּן לֹא בְּעַל הַבֵּית לְצַבּוּעַ לֹא צִמְרָ, דְּלְמָא – שְׂמָא עַד כְּאֵן לֹא קָאֻמַּר רַבִּי מְאִיר בְּמִשְׁנַתֵּינוּ שְׂהוּא נַחֲשָׁב מְשַׁנָּה מִדַּעַת בְּעַל הַבֵּית וְהָרִי הוּא גוֹלָן אֶלָּא בְּמִדְּרֵי דְּרַחֵי לְגַנְפִיָּה – כְּדַבְּרֵי הָרַאִי לְשִׁמּוּשׁ הַבְּעַל הַבֵּית עַצְמוֹ, כְּמוֹ צִמְרָ שְׂהוּא דְּבֵר שְׂרַאִי לֹא לְלַבִּישָׁה, שְׁבוּזָה וְדָאִי הוּא מְקַפֵּיד שִׁיֻּצַּע כְּמוֹ שְׂאִמְרָ לֹא, אֶלְכָל בְּנוֹתָן מְעוֹת לְשִׁלּוּחוֹ שְׂקֵנָה לֹא חִטִּינֵין, שְׂאִינוּ צְרִיךְ בְּהֵם לְגוּפֵי אֲלֵא לְסַחֲוָתָהּ, לֹא אָמַר רַבִּי מְאִיר שְׂאֵם קֵנָה בְּהֵם שְׂעוּרִים הָרִי זֶה נַחֲשָׁב מְשַׁנָּה מִדַּעַת בְּעַל הַבֵּית וְדִינוּ בְּגוֹלָן, אֲלֵא בְּכַל דְּבַר שִׁיחִיהּ בִּו רּוּחַ הוּא מִתְּרַצָּה, וְכִיּוֹן שְׂלַבְסוּף הוֹתִירוּ הַשְּׂעוּרִים אִין זֶה מְשַׁנָּה מִדַּעַת בְּעַל הַבֵּית וְצְרִיךְ לְהִיּוֹת הַרוּחַ לְאִמְצַע לְרַבִּי מְאִיר כְּמוֹ לְרַבִּי יוֹדָה, וְאִם כֵּן הַבְּרִייתָא שְׂאִמְרָה שְׂהוֹתִירוּ לְשִׁלּוּחַ, אִינָה לֹא כְּרַבִּי מְאִיר וְלֹא כְּרַבִּי יוֹדָה, רַבִּי אֶלְעָזָר מְיִישֵׁב בְּאוּפָן אַחַר אֶת סְתִירַת הַבְּרִייתוֹת: אֶלָּא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הָא וְהָא רַבִּי מְאִיר – שְׁתֵּי הַבְּרִייתוֹת רַבִּי מְאִיר אִמְרוּ, וְזַמְכַל מְקוּם לֹא קְשִׁיָא, מְשׁוּם שְׂכְּאֵן לְאֶבְיָתָה – הַבְּרִייתָא הָרֵאשׁוּנָה מְדַבְּרַת שְׂצִיּוּהוּ בְּעַל הַמְּעוֹת לְקוֹנָת לְצוּרְךָ אֲבִילְתּוֹ, וְלִכְּךָ מְקַפֵּיד הוּא שִׁיֻּקֵּנָה אוֹתוֹ הַמִּין שְׂצִיּוּהוּ, וְאִם שִׁנְיָה מִדַּעַת בְּעַל הַבֵּית, בֵּין אִם פִּיחֵתּוֹ וּבִין אִם הוֹתִירוּ הַכֹּל שְׂלוֹ, וְכֵן לְסַחֲוָתָהּ – הַבְּרִייתָא הַשְּׁנִיָּה מְדַבְּרַת שְׂצִיּוּהוּ לְקוֹנָת לְשֵׁם סוּרָהּ, וְאִינוּ מְקַפֵּיד אֲלֵא שִׁיֻּקֵּנָה דְּבַר שִׁישׁ בִּו רּוּחַ, וְלִכְּךָ אִם הוֹתִירוּ אִין זֶה מְשַׁנָּה מִדַּעַת בְּעַל הַבֵּית וְהוֹתִירוּ לְאִמְצַע, וְאִם פִּיחֵתּוֹ פִּיחֵתּוֹ לְשִׁלּוּחַ מְשׁוּם שְׂאוּמֵר לֹא לְחַקוּנֵי שְׂדֵרְתִיךְ וְלֹא לְעוֹתֵי.**

הגמרא מביאה שבארץ ישראל הקשו על תירוצו של רבי יוחנן באופן אחר: **מִתְּקִיף עֲלֵיהּ בְּמַעְרַבָא – בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל צַחֲקוּ עַל תִּירוּצוֹ שְׂל רַבִּי יוֹחָנָן, וְתַמְהוּ, לְרַבִּי יוֹחָנָן אֶלְיָבָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן – לְדַעַת רַבִּי יוֹחָנָן שְׂבִיאָר שְׂהַבְּרִייתָא הַשְּׁנִיָּה הַסּוּבֵרַת שְׂאֵם הוֹתִירוּ הוֹתִירוּ לְאִמְצַע, סוּבֵרַת כְּדַעַת רַבִּי יוֹדָה שְׂעַל אִף שִׁנְיָה מִדַּעַת בְּעַל הַבֵּית, אִינוּ נַחֲשָׁב גוֹלָן וְלִכְּךָ זָכָה בְּעַל הַמְּעוֹת בַּחִטִּינֵין, עֲדִין שְׂל תַּמְהוּ, וְכִי מִי הוֹדִיעֵנוּ לְבַעַל הַטִּינְן, שְׁיִקְנָה הַטִּינְן לְבַעַל מְעוֹת, הֵלֵא כִּסּוֹר הוּא מְשַׁלֵּחַ קוֹנָה אוֹתָם עֲבוּר עַצְמוֹ, וְאִם כֵּן אֶפְלוּי שְׂאִין הַשְּׁלִיחַ נַחֲשָׁב בְּגוֹלָן מְכַל מְקוּם אִיךְ יִזְכֵּה בְּעַל הַמְּעוֹת בַּחִיטִים בְּלֹא כּוּוֹנַת הַמְּקַנָּה.**

רב שמואל מקשה על תמיחת על בני מערבא: **מִתְּקִיף לָהּ רַבִּי שְׂמוּאֵל בְּרַב סַרְפְּטִי, אִי הָכִי שְׂדַעַת בְּעַל הַחִטִּינֵין לְהַקְנֵת הַחִטִּינֵין לְשִׁלּוּחַ וְלֹא לְבַעַל הַמְּעוֹת, אֶפְלוּי הַטִּינְן וְהַטִּינְן נְמִי לֹא – אִף אִם צִיּוּהוּ לְשִׁלּוּחַ לְקוֹנָת חִטִּינֵין וְקֵנָה חִטִּינֵין גַּם לֹא יִקְנָה בְּעַל הַמְּעוֹת אֶת הַחִטִּינֵין מִחַמַּת טַעְנָה זֹז שְׁהָרִי מִי**

לבעל המעות אלא ללוקח שלפניו, כך גם אין כונת לוקחי הפשתן להקנות
 המעות לבעל הפשתן אלא למוכר שלפניהם, ולכך לא זכה רב כהנא
 במעות. הגמרא דוחה אפשרות זו, שהרי **אָטוּ מִי יִהְיֶה רַב כְּהֵנָּא אֲרִבַּע**
וְשָׁקֵל תִּמְנָי - וכי מתחילה נתן רב כהנא את המעות על מנת להיפרע אחר
 כך מעות, שנאמר שכיון שנתן ארבע ועתה נוטל שמונה הרי זה דומה
 לריבית, הרי לא כך היה המעשה, אלא רב כהנא נתן מעותיו עבור הפשתן
 שלקח, ומעתה הפשתן הרי הוא שלו בכל מקום שהוא, ו**כִּיִּתְּנָא מְמִילָא**
הוּא דְאִיִּיקְר - וכשנתייקר הפשתן הרי הוא נתייקר לו, ובעלי הפשתן
 שמכרוהו לאחרים **מִיְנִיל גְּזֻלָּהּ** - גזלו בכך את הפשתן מרב כהנא, ו**תִּנְן**
 במשמנו (צג) **כָּל הַגְּזוּלִין מְשַׁלְמִין בְּשַׁעַת הַגְּזוּלָהּ**, וכיון שבעלי הפשתן
 מכרוהו משנתייקר, עליהם לשלם לרב כהנא כפי מה שהיה שווה בשעת
 המכירה שהיא שעת הגזילה. ואם כן לא שייכת כאן טענת בני מערבא,
 שהרי אין אנו צריכים שיקנו הלקוחות את המעות שנאמר 'מי הודיען שיקנו
 המעות לרב כהנא, אלא יש לו לרב כהנא ליטול את מעותיו כדן תשלומי
 גזילה שמשלמין כשעת הגזילה, ואם כן מה טעמו של רב.
 הגמרא מבארת שהמעשה היה באופן אחר, ובכך מבואר פסקו של רב:
אָמְרִי, הָתָם בַּמַּעֲשֶׂה דַּרְב כְּהֵנָּא, אָמְנָה הָוּא, וְלֹא מְשִׁכִּיה רַב כְּהֵנָּא
לְכִיִּתְּנָא - לא קנה עדיין רב כהנא את הפשתן בקנין משיכה וכיון שלא היה
 הפשתן עדיין כלל ביד המוכר/אלא רק בתורת 'אמנה', שהאמין למוכר
 ונתן לו מעות על שם שיתן לו לאחר זמן את הפשתן. **וְרַב לְטַעְמֵיהּ** -
 וטעמו של רב שפסק שלא יטול את המעות כפי מה שנתייקר, כשיטתו
 במקום אחר, **דְּאָמְרִי רַב (ב"מ סג) עוֹשִׂין אָמְנָה בְּפִירוּת** - מותר אדם לתת
 מעות לחבירו באמנה, ולפסוק עימו שיתן לו את הפירות לאחר זמן לפי
 השער הזול של עכשיו אפילו אם יתייקרו לאחר מכן, אבל רק אם נתן לו
 לבסוף את הפירות, **וְאִין עוֹשִׂין אָמְנָה בְּרָמִים** - אך אין עושים כן בדמים,
 שיתן לו המוכר לבסוף דמים כשווי הפירות בשער היוקר, כיון שנראה
 הדבר כריבית, שנתן לו הלוקח ארבע זוז ועתה נוטל שמונה. לכך פסק רב
 שאם כשמכרו את הפשתן לא אמרו שהוא של רב כהנא, לא יטול רב כהנא
 את הדמים.
 כל על מה שהתחייב ממון לחבירו וכפר, ונשבע לשקר, חייב לשלם מלבד הקרן
 עצמה עוד חומש מהקרן, וכן להביא 'אשם גזילות'. במשנתנו יבואר שנוסף
 עליו גם חיוב להוליק את הגזילה אחרי הנגול אף למקום רחוק, ואף להוציא
 הוצאות על כך.

משנה

הַגְּזוּל אֶת הַכִּיּוֹד מִמֵּן הַשְּׂנֵה פְּרוּשָׁה, וְנִשְׁבַּע לֹא בִשְׂקָר שֶׁלֹּא גִזַּל, וְחֹזֵר
וְהוֹדָה שְׂגוּלָה, יוֹלִיבֵנוּ הַגְּזוּל אֶתְּחִיּוּ אֶפִּילוּ לְאַרְץ רְחוֹקָה כְּמִדְּבָר, שְׂנֵאמֵר
(ויקרא ה כד) 'לֹאֲשֶׁר הוּא לֹא יִתְּנֵנוּ בַּיּוֹם אֲשֶׁר־נָתַתּוּ, וְעַד שִׁחְזוּרֵהָ לִּנְגוּל
עֲצָמוּ אֵין לֹא כְּפֹרָה, וְאִינוּ יוֹכֵל לְהַבִּיא אֶת אֲשֵׁמוֹ, וְכִיוֵן שֶׁכֵּן, לֹא יִתֵּן אֶת
הַגְּזוּלָה לֹא לְבָנָיו שֶׁל הַנְּגוּל, וְלֹא לְשִׁלּוּחוֹ שֶׁל הַנְּגוּל, כִּיּוֵן שְׂאִינוּ מְקַיִּים חַיּוּב
הַשְּׂבָה עַד שֶׁתּוֹבֵא הַגְּזוּלָה לַיָּד הַנְּגוּל, וְאִם תֵּאבֵד בְּדֶרֶךְ לֹא יִפְטֵר. אֲבָל כִּדִּי
שֶׁלֹּא יִמְנָעוּ הַגְּזוּלִים מִלַּעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה תִּקְנוּ חַכְמִים שְׁנוֹתָן הַגְּזוּלָן אֶת
הַגְּזוּלָה לְשִׁלּוּחַ בֵּית דִּין וְנִפְטֵר בִּכְךָ מַחְיּוּבוֹ, וּמֵבִיא אֶת אֲשֵׁמוֹ אֶף קוֹדֵם
שֶׁהִגִּיעָה הַגְּזוּלָה לַיָּד הַנְּגוּל. אֹמֶרֶת הַמִּשְׁנָה דִּין נוֹסֵף: וְאִם מָת הַנְּגוּל, יִתְּוִיר
הַגְּזוּלָן אֶת הַגְּזוּלָה לְיָדֵי שְׂוִי, וְאִף אַחֲרֵיהֶם חַיּוּב לְלַבֵּת אֶפִּילוּ לַמִּדֵּי, וְעַד
שִׁחְזוּרֵהָ לָהֶם אִינוּ יוֹכֵל לְהַבִּיא אֶת אֲשֵׁמוֹ.
 המשנה מבארת שחיוב ההולכה למדי נאמר רק לגבי הקרן. אומרת
 המשנה: נתן לו הגזול את הקרן, ולא נתן לו את החומש, או שמחל לו
 הנגול על הקרן ולא מחל לו על החומש, או שמחל לו על זה ועל זה,
 חוץ מן הפחות משנה פרושה בקרן, בכל אלו, כיון שלא נשאר על הגזול חיוב
 שיה פרוטה בקרן, אינו צריך ליתן את הקרן בשביל החומש, אלא ינחמו בידו
 עד שיבא הנגול ליטלו ממנו. אך אם נתן לו הגזול את החומש, ולא נתן
 לו את הקרן, או שמחל לו הנגול על החומש ולא מחל לו על הקרן, או
 שמחל לו על זה ועל זה חוץ משנה פרושה בקרן, בכל אלו, כיון שיש
 עליו חיוב שיה פרוטה בקרן צריך ליתן את הקרן.
 המשנה מבארת שאפשר להתחייב בכמה חומשים על גזילה אחת. אומרת
 המשנה: אם נתן לו הגזול את הקרן, ונשבע לו לשקר על חיוב החומש,
 שאמר שכבר נתנו לו, וחזר והודה שלא נתנו,

אֵין בּוֹפִין אֶת הַמוֹכֵר לְמַכּוֹר וְיִמְכּוֹר אַחֲרָיָהּ - אין כופים את המוכר לחזור
 ולכתוב ללוקח שטר נוסף על שמו, שיהיה בידו לראיה נגד יורשי הריש
 גלותא שלא יטענו שירשוה מאביהם, שהרי לא התנה עמו כן מתחילה.
וְאִם אָמַר לֹא הַלּוֹקַח, הַרִינִי קוֹנֵה אֶת הַשְּׂדֵה עַל מְנַת שתכתוב לי שני
 שטרות, אחד על שם הריש גלותא, שאם יבואו מערערים לערער על
 השדה, אראה להם שהשדה שייכת לריש גלותא, ואם יבואו יורשי הריש
 גלותא, אראה להם ששדה זו שלי היא, **בּוֹפִין אֶת הַמוֹכֵר לְמַכּוֹר** - לכתוב
 לו שטר אחר על שמו, שהרי כך התנה עמו.
 הגמרא מבארת את החידוש בדברי הברייתא לשיטת אביי: **אָמַר מֵר,**
הַלּוֹקַח שָׂדֶה בְּשֵׁם חֲבִירוֹ אֵין בּוֹפִין אֶת הַמוֹכֵר לְמַכּוֹר וְיִמְכּוֹר אַחֲרָיָהּ.
 מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא**, וכי משום מה נכפדו על כך. מתרצת הגמרא: **מַהוּ**
דְּתִימָא, מְצִי אָמַר לִיה הַלּוֹקַח, מִידַע דְּרַעְתָּ דְּהָאֵנָּה לְנַפְשָׁא שְׁקוּלָא - הרי
 ידעת שאני קונה את השדה לצעמי, **וּפְנִיחָא בְּעַלְמָא הוּא דְּרַבְּעֵנָּא** - ומה
 שבקשתי לכתוב את השטר על שם הריש גלותא אינו אלא להציל את
 השדה מידי המערערים, **וְזוּזֵי בְּכַדִּי לֹא שְׂרִינָא** - ואף זה יודע אתה שלא
 התכוונתי להשליך את כספי בחינם, שלא תהיה לי הוכחה כלל על בעלותי
 בשדה, **אֵלָא אֲדַעְתָּא דְּתַב לִיה שְׂטְרָא אַחֲרָיָהּ** - אלא הרי זה כאילו
 התניתי עמך בפירוש שתכתוב לי שטר נוסף על שמי, ואם כן נחייב את
 המוכר לכתוב לו, **קָא מְשַׁמַּע לֵן הַבְּרִייתָא**, שאינו מחויב לכתוב לו, **דְּאָמַר**
לִיה הַמוֹכֵר, סִבּוּר הֵייתִי דְּעֵנִינָא עֲבָדִי לֵךְ בְּכַדִּי הוּא דְּרַבְּנִי לִיה בְּשִׁמְיָהּ
 - נתני עשית לך עם הריש גלותא שקנית את השדה על שמו שהוא יכתוב
 לך שטר על שמך, **וְיִכְתּוֹב לֵךְ שְׂטְרָא אַחֲרָיָהּ** - ואם כן יכתוב לך הוא שטר
 אחר, ואין זה נחשב כאילו התנית עימי על כך.
 הגמרא מבארת את החידוש בסיפא של הברייתא, לשיטת אביי: בסיפא של
 הברייתא שנינו, **וְאִם אָמַר לֹא הַלּוֹקַח לְמוֹכֵר, הַרִינִי קוֹנֵה אֶת הַשְּׂדֵה עַל**
מְנַת שתכתוב לי שני שטרות, **בּוֹפִין אֶת הַמוֹכֵר לְמַכּוֹר** - לכתוב לו שטר
 נוסף.
 מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא**, שהרי כך התנה עמו בפירוש. מתרצת הגמרא: **לֹא**
צְרִיכָא - אכן אין דברי הברייתא אמורים באופן שהתנה עמו בפירוש, אלא
 מדובר **דְּאָמַר לִיהוּ בְּכַדִּי קַמְיָה דִּידֵיהּ** - שאמר לעדים בפני המוכר, **הוּוּ**
דְּשְׂטְרָא אַחֲרָיָהּ קָא בְּעֵנָּא - דעו לכם שחפץ אני בשטר נוסף, על שמי.
מַהוּ דְּתִימָא, מְצִי אָמַר לִיה - שיכול לומר המוכר ללוקח, **אָמִינָא** - הייתי
 סבור, **שְׂטְרָא מִתְּיָאֵד דְּקָא שְׁקֻלָּתָ בְּשִׁמְיָהּ קְאָמְרֵת** - שכונתך שהיך
 רוצה שטר אחר מהריש גלותא שקנית את הקרקע על שמו ולא ממני, **קָא**
מְשַׁמַּע לֵן הַבְּרִייתָא, דְּאָמַר לִיה הַלּוֹקַח לְמוֹכֵר, לְהִכִּי מְרַחֵי וְאָמַרִי לִיהוּ
לְעֵרִים קִפְף - לכך טרחתו לומר כן לפני העדים דוקא בפניך, משום דְּרַבְּנִי
הוּא דְּקָא בְּעֵנָּא - שממך אני רוצה שטר נוסף, והרי זה כאילו התנית עמך
 כן בפירוש.
 הגמרא מביאה נידון נוסף השייך למחלוקת רבי יוחנן ובני מערבא לעיל
 (קב): האם יש מקום לטענת 'מי הודיעו לבעל חטיטן שיקנה חטיטן לבעל
 מעות':
רַב כְּהֵנָּא יָהֵב זְוּזָא אֲכִיתָנָא - רב כהנא קנה פשתן ושילם עליו מעות, אלא
 שהשאירו ברשות המוכר, **לְסוּף אִיִּיקְר בִּיתְנָא** - ולבסוף נתייקר הפשתן,
וְכִנְיָה כְּרוּוֹתִיה דְּבִיתְנָא - הלך המוכר, ומכר את הפשתן של רב כהנא
 לאדם אחר לפי שער היוקר, על מנת לתת את המעות לרב כהנא. **אָתָּא**
לְקַמְיָה דְּרַב, אָמַר לִיה מַה אַעֲבִיד - בא רב כהנא לפני רב ושאלו, מה
 אעשה, **אָוִיר אִישְׁקוּל זְוּזָא** - האם אלך ואקח את המעות ששילמו
 הלקוחות, אף על פי שארויח בכך, שהרי הם שילמו יותר ביוקר, או שמא
 נראה הדבר כריבית ואסור מדרבנן. **אָמַר לִיה רַב, אִי כִי קָא וְכִי אָמַרִי**
הָאִי בִּיתְנָא דְּבִיתְנָא הוּא - אם בעת מכירת הפשתן אמרו ללקוחות שפשתן
 זה שייך לרב כהנא, וְלֹא שְׁקוּל - לך קח את המעות, שהרי שלך הם. **וְאִי**
לֹא אמרו להם כן, וסברו הלקוחות ששלהם הוא, לֹא תִשְׁקוּל - אל תקח
 את כל המעות שהם שילמו כשער היוקר, אלא רק כשיעור המעות
 ששילמת אתה על הפשתן, שכיון שלא זכית במעות הרי זה נראה כריבית
 אם תטול יותר ממה שנתת למוכר מתחילה.
 הגמרא תמהה על פסק דינו של רב. מקשה הגמרא: **כִּמָּאן** - כמי סובר רב,
 שפסק שאם לא ידעו הלקוחות שהפשתן שייך לרב כהנא לא זכה במעות,
 האם סובר הוא **כְּכֵי מַעְרְבָא, דְּאָמַרִי לעיל (קב): מִי הוֹדִיעִנו לְבַעַל חַטִּיטִין**
שִׁיקְנָה חַטִּיטִין לְבַעַל מְעוֹת, וכשם שאין כונת בעל החטיטן להקנות החטיטן

בבא קמא. פרק תשיעי - הגזול עצים דף קג עמוד א - מתוך מהדורת טובי'ס תוספות

קה

1 **בגוון** דאדועינהו לדידיה ואדועינהו נמי לטהדי. תימה אם כן אמאי צריך
 2 לדחוק את ריש גלותא שיכתוב לו פטר וכתבו לו עדים פיון שיודעין
 3 שהוא קונה לעצמו וי"ל בגוון דלא בעו עדים למיכתב ליה שטרך אחרניא:
 4 **יהב** וזו אפיקתא. השתא ס"ד דאיירי דמשך נמי ופקדון בעלמא הוא דהרי
 5 גביה: **כמאן** כבני מערבא דאמרי מי
 6 הודינו לבעל חסין כו'. כלומר ומשום הכי
 7 אי לא דאדעיה ללוקח כי קמזבין דהאי
 8 ביתנא דכהנא הוא נמצא דכהנא לא קני
 9 להנהו מעות דאינהו לאו אדעתא דהכי
 10 יהבו ליה מעותיו ואי שקיל כהנא מידי
 11 דמרוותיהו ה"ל כפילו מדידהו יהבו ליה
 12 ומחוי כרבי:

13 **התם** אמנה הוא. פי' בקונטרס שנתן
 14 להם המעות באמנה ולא היה
 15 להם פשתן כשקבלו המעות וקשה דאם כן
 16 היכי מסיק רב לטעמיה והא כבה"ג אפילו
 17 רבי נאי מודה דאסור לקבל המעות פיון
 18 שלא היה לו פירות באותה שעה שהוא
 19 פוסק עמו דהא דאמר ר' נאי מה לי תן
 20 מה לי דמיתן היינו דוקא בשיש לו פירות
 21 באותה שעה שהוא פוסק עמו ורב אפילו
 22 בכה"ג אסור לקבל מעות אלא פירות
 23 דוקא דהא בפרק אהורא נשך (נ"ג דף ג. וס)
 24 מיתיה דרבי נאי אבריייתא דרבי אושעיא
 25 דהיה נושה בבבירו מנה והלך על גורנו
 26 ואמר לו תן לי מעות שאני רוצה ליקח
 27 בהן חסין אמר ליה חסין יש לי כו' עד
 28 ובזמן יש לו מותר אין לו אסור וקאמר
 29 התם ש"מ איתא לר' נאי דאמר מה לי
 30 הן מה לי דמיתן משמע דר' נאי דוקא כי
 31 יש לו מותר ובכה"ג פליג רב 61 מיהו יש
 32 ליישב פי' הקונטרס דהתם דוקא דאיירי
 33 בהלואה לא שרי רבי נאי אלא בשיש לו
 34 פירות דוקא אבל וביני אמר התם דפוסקין
 35 על שער שבשוק אפילו אין לו והיינו
 36 אמנה בפירות ומה שפירש בקונטרס
 37 והתם דרבי נאי מתיר דמיתן שאין מעות
 38 ממש אלא דוקא פירות דומיא דההיא
 39 דבריייתא וזו דמי חסין וכן וזו דמי שמן
 40 שמן דמי וזו דלא מחוי כרביית אבל מעות
 41 אסור אין נראה דהתם בשמעתין מוכחא
 42 דאפילו וזו מותר לקבל והלכה כרבי נאי
 43 כדמוכח התם:

44 **הגזול** מחבירו שוה פרוטה ונשבע כו'.
 45 בגוון שנשבע מעצמו דאין ב"ד
 46 משיביעין אלא בטענת שתי כסף והודא
 47 שוה פרוטה ואפילו בשבועה עצמו מיהיב

48 חומש כדמוכח בשילהי פירקין ובמס' שבועות (דף ע"ג) תני נמי שבועת הפקדון
 49 נוהגת באנשים ובנשים בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד ומפי עצמו א"נ מיירי בטענו
 50 שתי כסף והודה לו שוה פרוטה: **אבל** נותן לשליח ב"ד. פי' הקונטרס מפני
 51 תקנת השבים שלא נחייבנו להוציא מנה בהוצאת הדרך משמע מתוך פירותיו
 52 משמע הכי דאמאי נקט שליח ב"ד הל"ל אם יש ב"ד שם נותן ל"ב ד' ועוד
 53 דאמר בגמ' (דף ע"ג) שליח ב"ד פסיקא ליה ממלתא ל"ש עשאו נגזל ל"ש עשאו גזלן להוליק לנגזל ועוד אמאי קאמר בגמ' דלא מיתקמא מתני' בר' טרפון והא
 54 בפרק המפקד (נ"ג דף ע"ג) פריך אמלקתא דר' טרפון ושקלי ליה כולהו ואולי ומשני תני וגינת ונע"ב ביד בית דין קאמר כי הא דר' אלעזר בר צדוק דמסיק
 55 אליבא דר' טרפון ועוד בגמ' אמאי איצטרך לאתני דרבי אלעזר ממתניתין ה"מ לאתני ע"כ נראה דמתני' איירי לענין ארריית הדרך דמפטר כשימתן לשליח
 56 ב"ד ויש לו כפרה מיד ואין צריך לו להמתין עד שיגיע ליד הנגזל כיון שקבלו שליח ב"ד אבל בתקנתא זו לא איירי מתניתין כלל:
 57 **ואם** מת יחזיר לבניו. נראה דאתא לאשמועינן דאפילו לירשם יוליק למדי אי"נ אהא למימר דאין חילוק בין שתנגזל קיים בין שהוא מת לענין כרן חומש
 58 ואשם כי היכי דיש חילוק בגזול בין הוא לבניו דבניו אין משלמין חומש על גזל אביהם קמ"ל דלענין נגזל אין חילוק.

1 **אין כופין את המוכר.** לחזור ולכתוב שטר מכירה אחר ללוקח שהיה לו
 2 להתנות ולהודיעו כתוב שטרי בשם ריש גלותא שאם יצאו עסקין ארצה להם
 3 שהוא של ריש גלותא וכתוב לי שטר אחר בשמי שלא יבאו היום או למחר יורשי
 4 ראש גזלה לתובעה ממני: **ופנהיא בעלמא** הוא דהעניא. כלומר להעלה
 5 נתכוונתי פנהיא לשון חוק ופבירו בהאשה
 6 ושלום ויבמות (דף קט"ו) לפנהיא שבקיה גבי
 7 מצא כלי וכתוב עליו קר"ף קרבן מ"ם מעשר
 8 ת"ו תרומה: **עניינא.** תנאי: **דאמר** להו
 9 לוקח לטהדי קמי מוכר חזו כו'. ובהדי
 10 מוכר גפיה לא אתני: **אמינא שטרך**
 11 **אחרניא מהיאך כו'.** אני הייתי סובר
 12 שאהא אומר לעדים בעניא דכתוב לי
 13 שטרך אחרניא ריש גלותא: **ובניה מרוותא**
 14 **דכיתנא.** על מנת ליתן דמיתן שחן לוקחין
 15 לרב כהנא: **לא תשקול.** משום רבית:
 16 **כמאן כבני מערבא.** בתמיה כלומר
 17 דאמרינן רב הודיען ללוקחין שיקנו
 18 מעותיהן לרב כהנא לפיכך לא זכה בהן:
 19 **אשו.** מאי איכפת לן בהקבאתו וכי רב
 20 כהנא עתיד ליטול מעות היה ויטול רבית
 21 שנתן לו ד' ויטול ח' והלא פשתנו היה נוטל
 22 וכל מקום שהיה שם שלו היה ואלו
 23 שמכרהו וגלוהו מיניה ומשלמים כל דמיו
 24 ביוקר בשעת הגזילה ובשעת הגזילה כבר
 25 הוקר: **אמנה תנאי.** שנתן להם מעות
 26 באמנה ולא היה להם פשתן כשקבלו דמים
 27 והתנו עמו כשער הוול ליתן לו כל השנה
 28 בשער זה והתן בי"מ (דף ע"ג) קצא השער
 29 פוסקין אע"פ שאין להו יש לזה: **ורב.** דאסר
 30 ליה למשקל וזו: **לטעמיה דא"ר.** באינהו
 31 נשך (נ"ג דף ע"ג) עושין אמנה ליתן מעות על
 32 השער של זול של עבדיהם: **פירות.** לקבל
 33 פירות בשער היוקר: **ואין עושין אמנה**
 34 **דמים.** כשבא לשער היוקר לקבל פירותיו
 35 אסור ליתן לו מוכר דמים של עבדיו
 36 דמיתיו כרביית דהייב ליה תרתי סלעים
 37 ושקיל ארבע: **מתני' ונשבע לו.** על שך
 38 והודה: **יוליכנו אחריו אפילו למדי.** דאין
 39 לו כפרה עד שיחזיר לנגזל עצמו דכתיב
 40 לאשר הוא לו וגו' (ויקרא ט) וגבי נשבע לשקר
 41 כתיב: **לא יתן לא לבנו.** של נגזל להוליכו
 42 לנגזל שאם יאנסהו חייב להחזיר דלא הוי
 43 השבא עד דמטי לדידיה כדאמרן: **לשליח**
 44 **כ"ד.** תקנתא הוא דעבד רבנן מפני תקנת
 45 השבים שלא נחייב לזה להוציא מנה
 46 בהוצאת הדרך: **ואם מת.** נגזל יחזיר גזלן
 47 לירשיו דנגזל: **ולא נתן לו את החומש.**

1 **אין כופין את המוכר למכור זימנא אחריתי ואם אמר לו**
 2 **על מנת כופין את המוכר למכור אמר מר הלוקח שוה**
 3 **בשם חבירו אין כופין את המוכר למכור זימנא אחריתי**
 4 **פשימא מהו דתימא מצי א"ל מידע ידעת דאנא לנפשאי**
 5 **שקילנא ופנהיא בעלמא הוא דקבענא וזווי בכדי לא**
 6 **שרינא אלא אדעתא דכתב ליה שטרך אחרניא קא**
 7 **משמע לן דאמר ליה עניינא עבדי לך בהדי ההוא**
 8 **דובנת ליה בשמיה וכתוב לך שטרך אחרניא ואם אמר**
 9 **לו על מנת כופין את המוכר למכור פשימא לא צריכא**
 10 **דאמר להו לטהדי קמיה דידה חזו דשטרך אחרניא קא**
 11 **בענינא מהו דתימא מצי א"ל אמנא שטרך מהיאך דקא**
 12 **שקלת בשמיה קאמרת קא משמע לן דאמר ליה להכי**
 13 **מרחי ואמרי להו לעדים קמך דמניך הוא דקא בענינא**
 14 **רב כהנא יהב וזווי אפיתנא לסוף אייקר ביתנא ובניה**
 15 **מרוותיה דכיתנא אתא לקמיה דרב א"ל מה אעביד**
 16 **איזיל אישקיל וזווי א"ל אי פי קא יבני אמרי האי**
 17 **ביתנא דכהנא הוא זיל שקול ואי לא לא תשקול כמאן**
 18 **כבני מערבא דאמרי מי הודיעו לבעל חסין שיקנה חסין**
 19 **לבעל מעות אבו מי יהיב רב כהנא ארבע ושקיל תמני**
 20 **ביתנא ממילא הוא דאייקר מיגזל גלוהו והתן כל הגזלין**
 21 **משלמין בשעת הגזלה אמרי התם אמנה הואי ולא**
 22 **משיביה רב כהנא לכיתנא ורב לטעמיה דאמר רב עושין**
 23 **אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים: מתני' הגזול**
 24 **את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו למדי**
 25 **לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו אבל נותן לשליח בית**
 26 **דין ואם מת יחזיר יורשיו נתן לו את הקרן ולא נתן לו**
 27 **את החומש מחל לו על הקרן ולא מחל לו על החומש**
 28 **מחל לו על זה ועל זה חוץ מפחות שוה פרוטה בקרן**
 29 **אינו צריך לילך אחריו נתן לו את החומש ולא נתן לו**
 30 **את הקרן מחל לו על החומש ולא מחל לו על הקרן**
 31 **מחל לו על זה ועל זה חוץ משוה פרוטה בקרן צריך**
 32 **לילך אחריו נתן לו את הקרן ונשבע לו על החומש**
 33 **הו**

34 חומש כדמוכח בשילהי פירקין ובמס' שבועות (דף ע"ג) תני נמי שבועת הפקדון
 35 נוהגת באנשים ובנשים בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד ומפי עצמו א"נ מיירי בטענו
 36 שתי כסף והודה לו שוה פרוטה: **אבל** נותן לשליח ב"ד. פי' הקונטרס מפני
 37 תקנת השבים שלא נחייבנו להוציא מנה בהוצאת הדרך משמע מתוך פירותיו
 38 משמע הכי דאמאי נקט שליח ב"ד הל"ל אם יש ב"ד שם נותן ל"ב ד' ועוד
 39 דאמר בגמ' (דף ע"ג) שליח ב"ד פסיקא ליה ממלתא ל"ש עשאו נגזל ל"ש עשאו גזלן להוליק לנגזל ועוד אמאי קאמר בגמ' דלא מיתקמא מתני' בר' טרפון והא
 40 בפרק המפקד (נ"ג דף ע"ג) פריך אמלקתא דר' טרפון ושקלי ליה כולהו ואולי ומשני תני וגינת ונע"ב ביד בית דין קאמר כי הא דר' אלעזר בר צדוק דמסיק
 41 אליבא דר' טרפון ועוד בגמ' אמאי איצטרך לאתני דרבי אלעזר ממתניתין ה"מ לאתני ע"כ נראה דמתני' איירי לענין ארריית הדרך דמפטר כשימתן לשליח
 42 ב"ד ויש לו כפרה מיד ואין צריך לו להמתין עד שיגיע ליד הנגזל כיון שקבלו שליח ב"ד אבל בתקנתא זו לא איירי מתניתין כלל:
 43 **ואם** מת יחזיר לבניו. נראה דאתא לאשמועינן דאפילו לירשם יוליק למדי אי"נ אהא למימר דאין חילוק בין שתנגזל קיים בין שהוא מת לענין כרן חומש
 44 ואשם כי היכי דיש חילוק בגזול בין הוא לבניו דבניו אין משלמין חומש על גזל אביהם קמ"ל דלענין נגזל אין חילוק.

45 או שמחל לו נגזל על הקרן לאתר שהודה לו ולא מחל לו על החומש. או שמחל
 46 לו על זה ועל זה כו'. נתן לו את הקרן. לאחר שנשבע והודה ונתתיב קרן
 47 וחומש נשבע לו בשבועה שניה על החומש שנתנו לו והודה:
 48 **הו**
 49 דנתנו לשליח ב"ד והוא שומר בידו עד שיבא הנגזל ואין נראה תדא דלישא לא
 50 דאמר בגמ' (דף ע"ג) שליח ב"ד פסיקא ליה ממלתא ל"ש עשאו נגזל ל"ש עשאו גזלן להוליק לנגזל ועוד אמאי קאמר בגמ' דלא מיתקמא מתני' בר' טרפון והא
 51 בפרק המפקד (נ"ג דף ע"ג) פריך אמלקתא דר' טרפון ושקלי ליה כולהו ואולי ומשני תני וגינת ונע"ב ביד בית דין קאמר כי הא דר' אלעזר בר צדוק דמסיק
 52 אליבא דר' טרפון ועוד בגמ' אמאי איצטרך לאתני דרבי אלעזר ממתניתין ה"מ לאתני ע"כ נראה דמתני' איירי לענין ארריית הדרך דמפטר כשימתן לשליח
 53 ב"ד ויש לו כפרה מיד ואין צריך לו להמתין עד שיגיע ליד הנגזל כיון שקבלו שליח ב"ד אבל בתקנתא זו לא איירי מתניתין כלל:
 54 **ואם** מת יחזיר לבניו. נראה דאתא לאשמועינן דאפילו לירשם יוליק למדי אי"נ אהא למימר דאין חילוק בין שתנגזל קיים בין שהוא מת לענין כרן חומש
 55 ואשם כי היכי דיש חילוק בגזול בין הוא לבניו דבניו אין משלמין חומש על גזל אביהם קמ"ל דלענין נגזל אין חילוק.

מניח גזילה ביניהם ומסתלק. בפרק המפקד (נ"ט א) מוקי לה דלאו דוקא ביניהם דשלקו להו כוליהו ואזלי אלא יניח עד שיתברר הדבר מי הם הגבלים: דרבי טרפון. ואפילו לרב הונא ולרב יהודה דאמרי בהגזול בתרא (תמן דף קי"ג) גבי מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חזיב דשמא ובר

ברי עדיף ומפקינן ממונא היכא מודי דאין צריך לשלם לכל אחד דהא לדידיה נמי ברי שארבעה משקרין שבודאי לא גזל אלא האחד הלך ברי דידהו לא חזיב לגבי שמא דדידיה לאפוקי ממונא ואפילו רב נחמן ורבי יוחנן דאמרי התם פטור דלאו ברי עדיף אלא מוקמינן ממונא בתורת מריה מצו סברי הכא אפילו כרבי עקיבא דאמר עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד דהכא מיהא מנה מודה דאית ליה לשלומי אבל התם לא מודי מידי לעולם ר"ע. משום הכי מוקי פלוגתייהו בגשבע ובר"ע ולא מוקי לה בשלא נשבע ימתי כר' טרפון משום דבכל הוכחא מהדרי לאוקמי מתני' בר' עקיבא כדאשכחן בסוף השוכר את האומנין (נ"ט דף ע"ב) דפריך אי הכי קמה לה מתני' דלא כרבי עקיבא.

ורבי טרפון אע"ג דנשבע עבד רבנן תקנתא כו'. תימיה דמשמע הא אין הוצאת הדרך יתירה מוליקה אחריו למדי ואמאי וקאמר ר' טרפון מניח גזילה ביניהם ומסתלק וכו' ה' בני אדם היינו הוצאה מרובה על הקרן הא בשנים נמי קתני לקמן בברייתא דחסיד ושמא השתא אבתי לא שמייע ליה ומיהו תימיה פיון במודה ר"א היכא דאין הוצאה יתירה אמאי קאמר ר"ע היא כר' טרפון נמי אתיא דאפילו למאן דמוקי לה כר"ע לא מיתוקמא מתניתין אלא באין הוצאה יתירה ו"ל דמתני' איירי אפילו בהוצאה יתירה שצריך להוליק עד מדי כשאני מוצא ביד עד מדי אע"ג דלא שכיח ולא נקט מתניתין מדי אלא לפרושי דאפילו בהוצאה יתירה וצריך להוליק עד מדי או עד מקום ב"ד אם יש קרוב יותר אע"ג דהוצאה יתירה עד שם ומש"ה מתוקמא כר"ע ולא כר' טרפון דלר' טרפון אפילו כי אין מוצא ב"ד לעולם אין צריך לעשות הוצאה יתירה על הקרן אלא מניח בידו עד מוצא ב"ד במקום קרוב וא"ת מנלן דס"ל הכי לר' טרפון דלמא כשאין ב"ד מודה וי"ל דסברא הוא דאי היה מצריך להוליק למדי כשאין ב"ד כ"ש בגזל אחד מחמשה דלא הוי סגי במסירה לב"ד פיון דלא הדר ממונא למריה אלא עד שישלם לכל אחד ואחד והוה מצי ר"א בן צדוק לאשמועינן רבייתא שאם הוצאה יתירה עד ב"ד דמניח בידו אלא תקנתא כלל בגשבע הלך דוקא מוקי לה כר"ע ולא כר' טרפון דאית ליה תקנתא ור"ע לית ליה תקנתא אפילו בגזל מאחד היכא דנשבע והא דקאמר ר"ע כי עבד רבנן תקנתא היכא דיע' כו' לדבריו דר' טרפון קאמר כלומר לדידי לית ליה תקנתא כלל בגשבע אלא אפילו לדיך ואתי לך דרבי אלעזר בר' צדוק אפילו בגשבע אבתי איכא למימר הני מיילי היכא דיע' למאן גזל: כל היכא דנשבע לא סגי דלא הודה. וכיון שהודה מסתמא בא לצאת ידי שמים פיון שלא תבעוהו וה"נ צריך להוליקו למדי כי היכי דצריך ליתן מנה לכל אחד ואחד:

הרי זה משלם חומש על חומש עד שיתמעט הקרן משוה פרוטה וכן כפקדון שנתאמר או כפקדון או בתשומת ד או כגזל או עשק את עמיתו או מצא אבידה וכחש בה ונשבע על שקר הרי זה משלם קרן וחומש ואשם: גמ' נשבע לו אין לא נשבע לו לא מני לא רבי טרפון ולא רבי עקיבא דתניא גזל אחד מחמשה ואינו יודע איזה מהן וכל אחד אומר אותי גזל מניח גזילה ביניהם ומסתלק דברי רבי טרפון ר"ע אומר לא זו הדרך מוציאתו מידי עבירה עד שישלם גזילה לכל אחד ביניהם ומסתלק אי רבי עקיבא אע"ג דלא אישתבע אמר עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד לעולם רבי עקיבא היא וכי קאמר רבי עקיבא עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד היכא דאישתבע הוא דקאמר מאי טעמא דאמר קרא לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ורבי טרפון אע"ג דאישתבע עבד רבנן תקנתא דתניא ר' אלעזר ברבי צדוק אומר תקנה גדולה התקינו שאם היתה הוצאה יתירה על הקרן משלם קרן וחומש לבית דין ומביא אשמו ומתכפר לו ור' עקיבא כי עבדו רבנן תקנתא היכא דיע' למאן גזילה דקא מהדר ליה ממונא למריה גזל אחד מחמשה דלא ידע למאן גזילה דלא הדר ממונא למריה לא עבדו רבנן תקנתא מתיב רב הונא בר יהודה א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא על שלקח אחד מחמשה ואינו יודע מאיזה מהן לקח שמיני דמי מקח ביניהם ומסתלק על מה נחלקו שגזל אחד מחמשה בני אדם ואינו יודע מאיזה מהן גזל שר' טרפון אומר מניח דמי גזילה ביניהם ומסתלק ורבי עקיבא אומר אין לו תקנה עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד ואי סלקא דעתך דאישתבע מה לי לקח מה לי גזל ועוד מתיב רבא מעשה בחסיד אחד שלקח משני בני אדם ולא היה יודע מאיזה מהן לקח וכן רבי טרפון אמר לו הנח דמי מקחך ביניהם והסתלק בא לפני רבי עקיבא אמר לו הנה דמי סלקא דעתך דמישתבע חסיד מי מישתבע כשיקרא וכי תימא דמישתבע והדר הוי חסיד והא כל היכא דאמרינן מעשה בחסיד אחד או רבי יהודה בן בבא או רבי אלא לעולם ר' טרפון היא ומודה ר' טרפון היכא דאישתבע מאי טעמא דאמר קרא לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ורבי עקיבא (דאמר) אע"ג דלא מישתבע קנים ור' טרפון מכדי היכא דמישתבע לא סגי דלא הודה מאי איריא ונשבע אפילו בלא שבעה נמי דתניא מודה רבי טרפון באומר לשנים גזלתי אחד מהם ואינו יודע איזה מהם נתן לוה מנה וליה מנה שוכר

הומשו של חומש דחומש ראשון נעשה קרן: עד שיתמעט כו'. שאם חזר ונתן לו חומש ראשון ונשבע על השני והודה משלם חומשו וחומשו של חומש שני וכן לעולם עד שיתמעט הקרן של חומש שלא יכפור לו שוה פרוטה: או עשק את עמיתו. שבר שכיר: תשומת יד. הלוקח גמ' לא נשבע. לא בעי להוליק אחריו עד דמטי לדידיה: עד שישלם לכל אחד. דהשבה לדידיה בעינן ולא סגי במניח לפני לומר מי שהוא שלו ושלגה: מניח גזילה. ולא בעי לאמטוי לדידיה וסגי במניח לפני שהרי הבעלים שם הוא: לעולם רבי עקיבא. כר"ע מעיקרא מהדרין לאוקמי משום דכולהו תנאי סתימתא דאליבא דר"ע סתם כדאמר באלו הן הנחלקין (פ"המ"ו דף ע"ב) עבד רבנן תקנתא. תקנת השבים והכא דמספקא ליה תסגי להו במניח כדתניא עבד תקנות גבי גזול ונשבע והודה ואין הנגזל פאן דאע"פ דכתיב לאשר הוא לו תקן רבנן דנתביה לשליח בית דין ויהא תחת ידם עד שיבא נגזל וישלגה: דקא מתיר ממונא למריה. לאחר זמן וחיורנו בית דין: לא נחלקו על שלקחה. דכיון דליקא איסורא סגי ליה בהכי דלא פתיב לאשר הוא לו אלא במקום שחטא דבעי כפרה: מה לי לוקח כו'. הרי נשבע לשקר ואשבעת שקר כתיב לאשר הוא לו בין אגזל בין אתשומת יד דבהיתיר אתא לדידיה: תנא דחסיד אחד פליג אדר' שמעון בן אלעזר: רבי טרפון היא. מתני' דקתני נשבע דאי ר"ע אפילו לא נשבע נמי ור' טרפון מכדי כו'. אמיתיתין פריך דאמר נשבע אין לא נשבע על ואוקמינן כר' טרפון: לא סגי דלא הודה. דכפרה והשבון דקרא אהודה כתיב דגזול גזול הגר והתודו את חטאתם וגו' (מכילת טו שכבר

שמעון דמי מקח ביניהם ומסתלק על מה נחלקו שגזל אחד מחמשה בני אדם ואינו יודע מאיזה מהן גזל שר' טרפון אומר מניח דמי גזילה ביניהם ומסתלק ורבי עקיבא אומר אין לו תקנה עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד ואי סלקא דעתך דאישתבע מה לי לקח מה לי גזל ועוד מתיב רבא מעשה בחסיד אחד שלקח משני בני אדם ולא היה יודע מאיזה מהן לקח וכן רבי טרפון אמר לו הנח דמי מקחך ביניהם והסתלק בא לפני רבי עקיבא אמר לו הנה דמי סלקא דעתך דמישתבע חסיד מי מישתבע כשיקרא וכי תימא דמישתבע והדר הוי חסיד והא כל היכא דאמרינן מעשה בחסיד אחד או רבי יהודה בן בבא או רבי אלא לעולם ר' טרפון היא ומודה ר' טרפון היכא דאישתבע מאי טעמא דאמר קרא לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ורבי עקיבא (דאמר) אע"ג דלא מישתבע קנים ור' טרפון מכדי היכא דמישתבע לא סגי דלא הודה מאי איריא ונשבע אפילו בלא שבעה נמי דתניא מודה רבי טרפון באומר לשנים גזלתי אחד מהם ואינו יודע איזה מהם נתן לוה מנה וליה מנה שוכר

57 שהגולן יודע ממי גזל, אלא שאינו במקומו ששייב לו, דקא מתיר ליה
58 ממונא למריה – שהרי הממון יחזור לבעליו, כשיחזור הנגול למקומו לאחר
59 זמן, אך בגול אחר מחמשה, דלא ידע הגולן למאן גליה, דאם יניח את
60 הגזילה בבית דין לא ידע ממונא למריה – לא יחזור הממון לבעליו, לא
61 עבוד רבנן תפנתא, אלא חייב להשיבה ליד הנגול, ומשלם לכל אחד
62 ואחד.

63 הגמרא דוחה אוקימתא זו, שמחלוקת רבי עקיבא ורבי טרפון היא רק
64 כשנשבע לשקר. מקשה הגמרא: מתיב רב הונא בר יהודה, שנינו
65 בברייתא, אמר רבי שמעון בן אלעזר, לא נחלקו רבי מאיר ורבי עקיבא
66 על אדם שלקח – קנה חפץ מאחד מחמשה, ואינו יודע מאיזה מהן לקח,
67 שלדברי הכל מניח את דמי המקח ביניהם ומסתלק, כיון שלא עשה איסור
68 בכך, והפסוק לאשר הוא לו יתנו ביום אשמתו המחייב להשיב לידו הנגול
69 נאמר רק במקום שחטא וצריך כפרה, על מה נחלקו, על אדם שגזל מאחד
70 מחמשה בני אדם, ואינו יודע מאיזה מהן גזל, שרבי מרשון אומר מניח
71 דמי גזילה ביניהם ומסתלק, ורבי עקיבא אומר כיון שעבר איסור, אין לו
72 תקנה להפטר, עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד. מסיים רב הונא את
73 קושייתו, ואי סלקא דעתך לומר שנחלקו רק באופן דאישתבע לשקר, אם
74 כן מה לי לקח, מה לי גזל, והרי השבועה היא המחייבתו, וכמו שחייבה
75 התורה בנשבע לשקר על שבר שכיר, אף שבא הממון לידו בהיתר, כך יש
76 לחייבו בשבועת שקר על מקח, אף שבא הממון לידו בהיתר.

77 ועוד מתיב רבא, אף לסבורים שנחלקו רבי עקיבא ורבי טרפון גם במקח,
78 מברייתא שנינו, מעשה בקסיר אחר שלקח חפץ מאחד משני בני אדם,
79 ולא היה יודע מאיזה מהן לקח, וכל אחד מהם טען שלקח ממנו, ורבא לפני
80 רבי מרשון, אמר לו רבי טרפון מניח את דמי מקח ביניהם והסתלק. חזר
81 אותו חסיד ורבא לפני רבי עקיבא, אמר לו רבי עקיבא אין לך תקנה
82 להפטר עד שתשלם את דמי המקח לכל אחד ואחד. מסיים רבא את
83 קושייתו, ואי סלקא דעתך שנחלקו רק באופן דמישתבע לשקר, 'חסיד' מי
84 מישתבע בשקרא – וכי יתכן שאדם המכונה בברייתא 'חסיד' ישבע
85 לשקר. וכי תימא דבתחילה לא היה חסיד, אלא מישתבע לשקר, והדר –
86 ואחר כך הווי חסיד, והא כלל הוא בדינו, דכל תיבא דאמרין מעשה
87 בקסיר אחר, הרי זה או רבי יהודה בן בבא, או רבי יהודה ברי אילעאי,
88 והרי גם רבי יהודה בן בבא וגם רבי יהודה ברי אילעאי חסידים,
89 דמעיקרא הוו – חסידים מתחילתם היו, ובראי לא נשבעו מעולם לשקר.
90 ומברייתות אלו מוכח שמחלוקת רבי טרפון ורבי עקיבא היא באופן שלא
91 נשבע לשקר.

92 הגמרא חוזרת בה, ומעמידה את מחלוקתם באופן אחר, ולפי זה תבאר
93 משנתנו. מתרצת הגמרא: אלא, לעולם משנתנו כרבי מרשון היא, הסובר
94 בגול מאחד מחמשה בני אדם שמינח גזילה ומסתלק, ומדובר באופן שלא
95 נשבע לשקר, ומודה רבי מרשון תיבא דאישתבע לשקר, שחייב לשלם
96 לכל אחד ואחד, ולכן במשנתנו שנשבע לשקר חייב להוליכה אחריו למדי,
97 אך בלא נשבע לשקר אינו חייב בכך. מבררת הגמרא, מאי מעמא דאמר
98 קרא לגבי נשבע לשקר (ויקרא ה כד) 'לאשר הוא לו יתנו ביום אשמתו',
99 וכיון שנשבע אינו נפטר עד שישביח את הגזילה ליד הנגול. ומבאר הגמרא
100 את טעמו של רבי עקיבא לפי אוקימתא זו, ורבי עקיבא (דאמר), אף על
101 גב דלא מישתבע לשקר, קניס, כיון שעשה איסור בגזילתו, וחייב לשלם
102 לכל אחד ואחד, והוה שלא כמבואר במשנתנו שרק אם נשבע לשקר חייב
103 להוליכה אחריו למדי.

104 הגמרא דוחה אף אוקימתא זו. מקשה הגמרא: ורבי מרשון – אם משנתנו
105 כרבי טרפון, מברייתא תיבא דמישתבע – הלא באופן שנשבע לשקר לא מניח
106 דלא הורה – אינו מתחייב בכפרה על שבועתו והשבון לידו הנגול אלא
107 באופן שהורה, שנאמר בפרשה זו (במדבר ה ז) 'התודו את חטאתם אשר
108 עשו', וצריך לומר שמשנתנו מדברת באופן שהורה ובא לצאת ידי שמים,
109 ואם כן מאי איריא – מדוע אמרה המשנה שחייבו ללכת אחרי הנגול למדי,
110 הוא רק כשגול 'ונשבע', והרי בבא לצאת ידי שמים אפילו בלא שבועה
111 נמי עליו להוליכו אחריו למדי, וכדתניא בברייתא לגבי הנגול אחד מחמשה
112 בני אדם, שמודה רבי מרשון לרבי עקיבא באומר לשנים 'גזלתי אחד מכם
113 מנה, ואינו יודע איזה מכם, שנתן לזה מנה ולזה מנה, כיון

1 הרי זה משלם חומש נוסף על החומש הראשון, כיון שאותו חומש נעשה
2 כקרן, שהרי התחייב לשלמו וכפר בו, ודינו ככל מחויב ממון שכפר בו
3 ונשבע לשקר, שמשלם עליו חומש, וכן אם נתן לו את החומש הראשון
4 ונשבע לשקר על החומש השני והודה, חייב להוסיף חומש על החומש השני
5 ושנעשה כקרן, וכן לעולם, עד שיתמעט תפרן – החומש שכפר בו הגולן
6 ודינו עתה כקרן משנה פרוטה, כיון שאין חייב חומש בנשבע לשקר על
7 כפירת פחות משוה פרוטה. מבאר המשנה שדינים אלו שייכים בחיובי
8 ממון נוספים, וכן בפקדון שכפר בו השומר ונשבע לשקר, שגמאר (ויקרא
9 ה כא), נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו (א) בפקדון, או
10 בתשומת יד – הלוואה, או בגזל, או עשק את עמיתו – שבר שכיר, או מצא
11 אברה וכחש בה ונשבע על שקר, בכל אלו, הרי זה משלם קרן וחומש,
12 ומביא קרבן אשם.

גמרא

13 שנינו במשנה: הגזל את חבריו שוה פרוטה ונשבע לו, ויליכו אחריו אפילו
14 למדי. מדייקת הגמרא: אם נשבע לו, אין – כן, חייב להוליכה למדי, אך אם
15 לא נשבע לו, לא, אלא תהא בידו עד שיבוא לטלה ממנו. וסברה הגמרא
16 שחייב ההולכה למדי אינו מחמת השבועה, אלא מדין השבת הגזילה, ולכך
17 מקשה הגמרא, מני – מי הוא התנא של משנתנו, המחייב להוליך למדי רק
18 כשנשבע לשקר, והרי אין זה לא רבי מרשון, ולא רבי עקיבא, (רתניא)
19 [רתנן] ביבמות (קוח): מי שגזל אחר מחמשה בני אדם, ואינו יודע איזה
20 מהן גזל, וכל אחד מהחמשה אומר 'אזתי גזל', הדין הוא שהגולן מניח את
21 הגזילה ביניהם – בין כל החמשה, שהרי אחד מהם הוא הנגול, ומסתלק
22 בכך מן הדין, דברי רבי מרשון. רבי עקיבא אומר, לא זו הדרך שמוציאתו
23 מידו עבירה של גזל, ואינו נפטר מחיובו עד שישלם את דמי הגזילה לכל
24 אחד [ואחד] מהחמשה. והבינה הגמרא שמחלוקתם היא האם חייבה
25 התורה את הגולן להשיב את הגזילה ליד הנגול ממש, או שדי בכך שאינו
26 מעכבה בידו, ומסיימת הגמרא את קושייתו, מני – כדעת מי סוברת
27 משנתנו, אי רבי מרשון, הלא אף על גב דאישתבע לשקר אמר שמינח
28 הגולן את הגזילה ביניהם ומסתלק, ואילו במשנתנו מבואר שבנשבע
29 לשקר חייב להוליכה אחריו למדי. ואי רבי עקיבא, הלא אף על גב דלא
30 אישתבע לשקר אמר שאינו נפטר עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד, כדי
31 שיהיה ברור שבאה הגזילה ליד הנגול, ואילו במשנתנו משמע שאם לא
32 נשבע אינו חייב להוליכה אחריו למדי.

33 הגמרא מבאר את מחלוקתם באופן אחר, ולפי זה תבאר משנתנו.
34 מתרצת הגמרא: לעולם משנתנו כרבי עקיבא היא, וכי קאמר רבי
35 עקיבא שאינו נפטר עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד, רק תיבא
36 דאישתבע לשקר הוא דקאמר כן, וכמבואר במשנתנו שהחייב להוליך את
37 הגזילה למדי הוא רק כשנשבע לשקר, ובאמת אם לא נשבע לשקר מניח
38 את הגזילה ומסתלק, ומאי מעמא, משום דאמר קרא רק לגבי הנשבע
39 לשקר (ויקרא ה כד) 'לאשר הוא לו יתנו ביום אשמתו', כלומר שאינו
40 נפטר עד שישביח ליד הנגול, אבל כשלא נשבע לא חייבתו תורה בכך, ואינו
41 חייב להשיב לכל החמשה, וכן אינו צריך ללכת אחריו למדי. מבאר
42 הגמרא לפי זה את סברת רבי טרפון, ורבי מרשון סובר דאף על גב
43 דאישתבע לשקר ומעיקר הדין חל עליו חיוב השבה ליד הנגול, מכל מקום
44 מניח גזילה ביניהם ומסתלק, כיון דעבוד רבנן תפנתא – עשו חכמים תקנה
45 שיפטר בהנחת הגזילה, כדי שלא ימנע הגולן מלעשות תשובה. וכמו
46 דתניא בברייתא לגבי גולן שנשבע לשקר, והלך הנגול למקום רחוק, רבי
47 אלעזר ברי צדוק אומר, תקנה גדולה התקינו חכמים, שאם היתה
48 ההוצאה של הולכת הגזילה לנגול תיירה על שווי תפרן, אינו צריך
49 להוליכה אחריו, אלא משלם – נותן קרן וחומש לבית דין שיהא בידם עד
50 שיבוא הנגול, ומביא את אשמו מיד, ומתכפר לו, אף שעדיין לא באה
51 הגזילה ליד הנגול. וסובר רבי טרפון שכשם שתקנו חכמים שאינו צריך
52 להוליך את הגזילה למדי, כך כשגזל אחד מחמשה אינו יודע מאיזה מהם,
53 די שניחנה ביניהם ואינו צריך להשיב לכל אחד. חוזרת הגמרא ומבאר
54 את דעת רבי עקיבא: ורבי עקיבא, אף הוא סובר שתיקנו כן לגבי הולכה
55 למדי, אך לדעתו לא תיקנו כן בגזול אחד מחמשה, משום דבי עבוד רבנן
56 תפנתא שיתן את הגזילה לבית דין, היינו תיבא דידע למאן גליה – באופן

55 **בְּדַאמְרָא רַב הִסְדָּא** להלן בבאיור משנתינו, שמדובר בַּשְּׂכִירִי – אדם ששכרו
 56 לעבוד עימו, וְלִקְיָמוּ – או ששכרו ללקוט את תבואתו, וְהִכָּא נָמִי יש לבאר
 57 ש'שלוחו של שואל' היינו בַּשְּׂכִירִי וְלִקְיָמוּ, ולא בשליח שמינהו בפירוש
 58 לשליחות זו.
 59 ממשיכה הגמרא ומקשה על רב חסדא: תַּנְן במשנתינו (קג), לֹא יִתֵּן הַגּוֹלָן
 60 את הגזילה לֹא לְבָנוּ וְלֹא לְשִׁלּוּחֵי שֶׁל הַגּוֹלָן. מבררת הגמרא, הֲאִי 'שִׁלּוּחֵי
 61 של הנגול' הֲיֵיבֵי דְמִי, אִי דְלֹא עֲשָׂאוּ בְּפְנֵי עֲרִים, מִנָּה יִדְעֵנָּה שְׂחֹרֵי
 62 של הנגול, שהמשנה מכנה אותו כ'שלוחו', אֲלֵא לֹא מדובר באופן דְעֲשָׂאוּ
 63 שליח בְּפְנֵי עֲרִים, ומכל מקום אינו יכול לתת לו את הגזילה, וקשה על רב
 64 חסדא הסובר ששליח שהתמנה בעדים הוי שליח. מתרצת הגמרא: הֲרֵינָמֵי
 65 – פירש רַב הִסְדָּא את משנתינו והעמידה בַּשְּׂכִירִי וְלִקְיָמוּ של הנגול, שלא
 66 התמנו בפירוש לשליחות זו, ולכן אין הגולן יכול לתת להם את הגזילה
 67 ולהפטר.
 68 מקשה הגמרא על תירוצו של רב חסדא: לדברייך משנתינו עוסקת בשכירו
 69 ולקישו, אֲבָל אם נתן את הגזילה ליד שְׁלִיחַ שֶׁעֲשָׂאוּ הַגּוֹלָן בְּעֲרִים, מֵאֵי –
 70 מה יהיה הדין, האם תְּכִי נָמִי דְהָוֵי שְׁלִיחַ של הנגול ויפטר הגולן בנתינה
 71 לידו, אם כן קשה, אֲדִיתָנִי – עד ששנה התנא בסיפא: אֲבָל נִתָּן הוּא את
 72 הגזילה לְשִׁלּוּחַ בֵּית דִּין ונפטר, לְפִלּוּגֵי וְלִיתָנִי בְּדִירֵיהּ – היה לתנא לחלק
 73 בדין 'שלוחו של הנגול' עצמו, ולומר שרק בנתינה ליד שכירו ולקישו אינה
 74 פוטרתו, אך שְׁלִיחַ שֶׁעֲשָׂאוּ בְּעֲרִים, תְּכִי נָמִי דְהָוֵי שְׁלִיחַ, ויכול לתת לידו
 75 ולהפטר. מתרצת הגמרא: אֲמַרִי, הטעם שלא נקט התנא אופן של מינוי
 76 שליח בעדים, משום דהלכה זו לֹא פְּסִיקָא לֵיהּ – אינה פסוקה לו ואינו יכול
 77 לשנותה בקצרה וכמו שיבואר להלן, שהרי לגבי שְׁלִיחַ בֵּית דִּין, לֹא שָׁנֵא
 78 – אין חילוק אם עֲשָׂאוּ הַגּוֹלָן, וְלֹא שָׁנֵא אם עֲשָׂאוּ הַגּוֹלָן, הֲוֵי שְׁלִיחַ ויכול
 79 הגולן לתת לו את הגזילה, ופְּסִיקָא לֵיהּ – הלכה זו פסוקה לו, ויכול
 80 לשנותה בדרך קצרה. אך שְׁלִיחַ שֶׁעֲשָׂאוּ בְּעֲרִים, תְּכִי – שרק אם עֲשָׂאוּ
 81 הַגּוֹלָן הוּא דְהָוֵי שְׁלִיחַ, ונפטר הגולן במסירה לידו, אבל אם עֲשָׂאוּ הַגּוֹלָן
 82 לֹא הֲוֵי שְׁלִיחַ הפטור, לֹא פְּסִיקָא לֵיהּ – אין הלכה זו פסוקה לו, ולכן לא
 83 שנה התנא את הדין של שליח שעשאו בעדים אלא את הדין של שליח בית
 84 דין. מוסיפה הגמרא ומבארת: וְלִפְסִיקָא מֵהָא תַּנָּא – משנתינו שהעמדנה
 85 בשליח בית דין מועיל אף אם עשאו הגולן, באה להוציא ולחלוק על תנא
 86 אחר ששנה בברייתא לא כך, דְתַנִּיא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אָמַר, שְׁלִיחַ
 87 בֵּית דִּין שֶׁעֲשָׂאוּ נִגְזָל וְלֹא עֲשָׂאוּ גּוֹלָן, או שֶׁעֲשָׂאוּ גּוֹלָן וְשִׁלַּח הֵלַךְ –
 88 הנגול, שליח אחר, וְנִמְלָא שְׁלִיחַ הַגּוֹלָן אֵת שְׁלֹו מִיָּדוֹ של שליח הגולן, פְּטוּר
 89 הגולן, ומבואר בזה שאין הגולן יכול לעשות שליח בית דין ולהפטר, אלא
 90 רק כשבאה הגזילה ליד שליח הנגול נפטר בכך, ולא כמו שהעמדנו את
 91 משנתינו ששליח בית דין פוטר אף כשעשאו הגולן.
 92 מביאה הגמרא דעת אמוראים נוספים בדין שליח שעשאו בעדים: רַבִּי יוֹהָנָן
 93 וְרַבִּי אֶלְעָזָר דְאָמְרֵי תְּרוּוּיָהוּ – אמרו שניהם, שְׁלִיחַ שֶׁעֲשָׂאוּ בעל הממון
 94 בְּפְנֵי עֲרִים, הֲוֵי שְׁלִיחַ, ומשהגיע הממון ליד השליח הרי הוא באחריותו.
 95 וְאִם הָאָמַר – ואם תקשה על דין זה מִמְשַׁנְתֵּינוּ ששנינו שלא יתן הגולן את
 96 הגזילה לבנו או שלוחו של הנגול, ומשמע שידוע על פי עדים שהוא שלוחו,
 97 יש לומר שמשנתינו אינה עוסקת בשליח שמינהו בעדים, אלא ב'מִמְצִיא לֹו
 98 שְׁלִיחַ', דְאָמַר לֵיהּ הַגּוֹלָן לשליח, אֵית לִי וְזוּי גַבִּי פְּלִגְנָא – יש לי מעות
 99 אצל אדם פלוני וְלֹא קָא מְשַׁדֵּר לָהּ – ואינו שולחם אלי, אֵיתְהוּי לֵיהּ –
 100 התראה לפניו ושאל אותו אם רצונו לשלוח עמך עבורי דבר, דְלִמָּא רְצוּנו
 101 לשולחם, אלא דְאֵינִישׁ הוּא דְלֹא מְשַׁפַּח לְשַׁדְּוֵי לֵיהּ – אינו מוצא אדם
 102 לשלוח אותם עימו. וכיון שלא מינהו שיהא שלוחו, אין הגולן נפטר בנתינת
 103 המעות לידי אותו השליח. ובעוד דרך יש ליישב את משנתינו: אִי נָמִי,
 104 בְּדִרְבַּי הִסְדָּא, שמשנתינו עוסקת בַּשְּׂכִירִי וְלִקְיָמוּ של הנגול, שכיון שלא
 105 מינם הנגול לשליחות זו, אין הגולן נפטר במסירה לידם.
 106 הגמרא מביאה דין נוסף בדיני שליחות מעות על ידי שליח: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה,
 107 אָמַר שְׂמַאֲל,

1 **שְׂכָרְךָ הוֹדָה מִפִּי עֲצָמוּ** ובא לצאת ידי שמים, וגם לדעת רבי טרפן אינו
 2 יוצא ידי שמים עד שישלם לכל אחד ואחד, אף שלא נשבע. ואם כן אף לגבי
 3 הולכה למדי אינו יוצא ידי שמים עד שיוליכנו אחריו, ומדוע נקטה משנתינו
 4 שרק כשנשבע חייב להוליכה אחריו למדי.
 5 הגמרא חוזרת בה מהבנתה הראשונה שיש שייכות בין החיוב לשלם לכל
 6 החמשה, לבין החיוב להוליך את הגזילה למדי. מתרצת הגמרא: אֲלֵא אָמַר
 7 רַבָּא, לעולם משנתינו כדברי הכל, ומחלוקת רבי טרפן ורבי עקיבא לגבי
 8 גזול אחד מחמשה היא בין כשנשבע לשקר ובין כשלא נשבע לשקר, שרבי
 9 עקיבא מעיקר הדין חייב לשלם לכל אחד מהחמשה, ולרבי טרפן מעיקר
 10 הדין מניח ביניהם ונפטר, ורק אם בא לצאת ידי שמים משלם לכולם. ואף
 11 על פי כן משנתינו מחייבת להוליך את הגזילה למדי רק כשנשבע לשקר,
 12 כיון דשֹׂאנֵי מְהַיָּנְתֵינּוּ, דְכֵינָן דְרַבְעָה הַגּוֹלָן לְמָאן גְּזֵילֵיהּ – ממי הוא גזול, וְאִוְרֵי
 13 לֵיהּ – והודה לו שהוא חייב, אלא שאינו במקומו, בֵּינָן דְאֶפְשָׁר לְאִהְיֵי
 14 מְמַנָּא לְמִרְיָה – כיון שהגולן מזומן להשיב את הגזילה, הֲוֵה לֵיהּ כְּמָאן
 15 דְאָמַר לֵיהּ – הרי זה כאילו אמר הנגול לגולן 'הֲוֵי לִי המעות כפקדון בְּיָדְךָ
 16 עד שאבוא ליטלם', ודרי זה כאילו כבר השיב לנגול את הגזילה. הֲלָכָה –
 17 לכן, אם נִשְׁבַּע הַגּוֹלָן לשקר, אֵף עַל גַּב דְאָמַר לֵיהּ הַגּוֹלָן 'הֲוֵי לִי בְּיָדְךָ',
 18 מכל מקום בֵּינָן דְרַבְעָה ו-שְׂהוּא צְרִיךְ בְּפִרְחָה על שבעתו, לֹא סָגֵי – לא די
 19 לו בכך, ואינו מתכפר עַד דְמִטְּי לֵירֵיהּ – שתבוא הגזילה ליד הנגול, הֵא –
 20 אבל אם לֹא אִישְׁתַּבַּע לשקר, הֲוֵי גַבִּיהּ – הרי זה אצלו פְּקוּדוֹן, עַד דְהָוֵי
 21 וְשָׁקִיל לֵיהּ – עד שיבוא הנגול ויטלנו, ואינו חייב להוליכה אחריו למדי אף
 22 בכדי לצאת ידי שמים. מה שאין כן בגזול מאחד מחמשה, כיון שאינו יודע
 23 ממי גזל ואינו עומד להשיב את הגזילה, אין היא כפקדון בידו, ובוזה נחלקו
 24 רבי טרפן ורבי עקיבא האם חייב לשלם לכל אחד ואחד מעיקר הדין או רק
 25 כדי לצאת ידי שמים:
 26 שנינו במשנה: הגזול את חבריו שוה פרוטה ושבע לו, ויוליכו אחריו אפילו
 27 למדי, לֹא יִתֵּן לֹא לְבָנוּ וְלֹא לְשִׁלּוּחֵי:
 28 הגמרא מבררת את דינו של המפקיד מעות אצל חבריו, ושליח שליח שיקח
 29 את המעות מיד השומר ויביאם לו, האם נפטר השומר מאחריות במסירת
 30 המעות ליד השליח, ולפי זה תבואר משנתינו. אֵיתְמַר בבית המדרש, שְׁלִיחַ,
 31 שֶׁעֲשָׂאוּ – מינהו המשלח בְּפְנֵי עֲרִים, הֲוֵי שְׁלִיחַ – מינו חבריו, שהם
 32 אצלו בפקדון או בהלוואה. רַב הִסְדָּא אָמַר, הֲוֵי שְׁלִיחַ – מינו שליח של
 33 בעל המעות, וכשקיבל את המעות מהשומר הרי זה כאילו הגיעו ליד
 34 בעליהם, ונפטר השומר מאחריותם אם נאנסו בדרך. וְרַבָּה אָמַר, לֹא הֲוֵי
 35 שְׁלִיחַ של בעל המעות, אלא המעות עדיין באחריות השומר עד שיגיעו ליד
 36 הבעלים. מבארת הגמרא את טעמיהם: רַב הִסְדָּא אָמַר, הֲוֵי שְׁלִיחַ, מפני
 37 שזו היא כוונת המשלה, דְלְהַכִּי טָרְחֵי וְאִוְקְמִיהּ בְּעֲרִים – לצורך כך טרח
 38 ומינה את השליח בְּפְנֵי עֲרִים, כדי דְלֵיקוּ בְּרִשְׁוֹתֵיהּ – שיעמדו המעות
 39 ברשותו מיד כשיקבלם השליח, ויפטר השומר מאחריותם. וְרַבָּה אָמַר, לֹא
 40 הֲוֵי שְׁלִיחַ, כיון דְהִכֵּי קָאָמַר – כך כוונת המשלה לומר לשומר, שליח זה
 41 אֵינִישׁ מְהַיָּנְתָא הוּא – אדם נאמן הוא, אִי סְמַכְתָּ סְמוּךְ – אם רצונך בכך
 42 יכול אתה לסמוך עליו, אִי בְּעֵית לְשַׁדְּוֵיהּ בִּידֵי שְׁדֵר בִּידֵיהּ – אם רצונך
 43 לשלוח לי את מעותי על ידו, יכול אתה לשולחם כשלוחך, אך אין אני
 44 ממנהו כשלוחי, וממילא אינו נפטר מאחריות במסירתם לשליח זה.
 45 מקשה הגמרא על דברי רב חסדא: תַּנְן במשנה (ב"מ צח): הַשּׂוֹאֵל – אדם
 46 שביקש לשאל מחבירו אֵת הַפְּרָדָה, וְהַמְשָׂאֵל שִׁלְחָהּ אֵלָיו בְּיָד בְּנוֹ, בְּיָד
 47 עֶבְדוֹ או בְּיָד שִׁלּוּחוֹ של המשאל, או ששילחה המשאל בְּיָד בְּנוֹ, בְּיָד
 48 עֶבְדוֹ או בְּיָד שִׁלּוּחוֹ שֶׁל הַשּׂוֹאֵל, וְמָתָה בְּדֶרֶךְ, פְּטוּר, כיון שעדיין לא באה
 49 לרשותו ואין דינו כשואל. מבררת הגמרא, הֲאִי 'שִׁלּוּחוֹ של שואל' הֲיֵיבֵי
 50 דְמִי, אִי דְלֹא עָשָׂה אותו השואל שליח בְּפְנֵי עֲרִים, מִנָּה יִדְעֵנָּה – מנין לנו
 51 שהוא שלוחו, שמוכנה אותו כ'שלוחו', אֲלֵא ודאי מדובר דְעֲשָׂה
 52 אותו שליח בְּעֲרִים, ואף על פי כן קְטַנְיָה דָאם מתה בדרך פְּטוּר, ומוכח
 53 ששליח שעשאו בעדים אינו נחשב כשליח, וְנִקְשָׁא לְרַב הִסְדָּא הסובר
 54 ששליח שעשאו בעדים הוי שליח. מתרצת הגמרא: יש לבאר את המשנה

1 בדייקני. מסר לו בעל הפקדון לשליח סימנין וכתב לו חותמו באגרת ומסרה לו
 2 ואמר לו לך והתראה לפלוני ויתן לך מעות שיש לי בידו: **אי קתב לך**. ר' אבא:
 3 התקבלתי. מעותי בקבלתו של רב ספרא **אדאתי**. בעוד שתודה בדרך בשוק
 4 אצלנו: **שכיב רבי אבא**. דזון הוא וכבר בטל שליחותו קודם שתקבלם ואי הו
 5 אנסי להו מינף באורחא תבעי לן יתמי:
 6 נקנינהו ניהלף **אנב ארעא**. ויהו שקל
 7 בכל מקום שכן דקנימא לן קדישין (ה' ט.)
 8 נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים
 9 שיש להן אחריות: **אסיפא דביתיה**. מפתן
 10 ביתו דמתוהי קרקע הוא ובקרקע הוא כר
 11 שמעתי ל"א סיפא דביתיה סוף בית הקנה לו
 12 וזית אחת: **נפק לאפיה עד תוהו**. הלך
 13 לקראתו עד תוהו שם מקום שהיה שמת
 14 שהביא לו מעותיה: **אלמא חומשא ממונא**
 15 **הוא**. מדאיצטריך ליה למתני א"צ לילך
 16 אחריו אלמא ממונא הוא גביה: **ואי מייית**.
 17 גזלן משלמי יורשין ועוד מדקתני דרי יה
 18 מוסיף חומש על חומש שי"מ ממונא כפריה:
 19 **ופטורין מן האשם**. דהא מונו בעליו דאם
 20 הפרישו בחייו היה טעון ורעהו וכי לא
 21 הפרישו פטורין דאשם כפרה הוא ולא
 22 ממונא ואין כפרה למתים: **עדיין אני אומר**.
 23 רישא בתורת כהנים אשר גזל על גזילו הוא
 24 מוסיף חומש ולא על גזילת אביו: **כאן**
 25 **שהודה**. אביו בחייו אחר שנשבע ונתחייב
 26 לו חומשא משלמי יורשין וברייתא כתיב
 27 בשלא הודה וקס"ד השתא בלא הודה לא
 28 אב ולא בן: ד"ג ותיב רב הוה: **יש תלמוד**
 29 **קאמר מר**. ותנא מקרא מיימי לה מדתביב
 30 כל הני ריבויא הוא שהבן חייב לשלם או
 31 ישתלמו קאמר מר ומסבא הוא משלם ולא
 32 מקרא: **לא הודה אביו והודה בנו**. קרן
 33 משלם אבל חומש לא דמטשה קרא
 34 מחומש על גזל אביו: **ותחייב חומש**
 35 **אשביעתא דידיה**. דקתני נשבע הוא ואביו
 36 לפטורא דכין רבן נשבע והודה אמאי פטור:
 37 **בשאין גזילה קנימא**. דלאו עלמא רמיא
 38 לשלומי דתנן (תקנן דף קס"ה) הגזול והגזיל את
 39 בני פטורים משלם הלףך אי כפר פטירת
 40 דברים בעלמא היא ושביעת בטוי הוא
 41 דליכא חומש: **לא צריכא דאיכא אחריות**
 42 **נכסים**. ואמרינן לקמן (ס"ז) דאם נתיים אביהן
 43 אחריות נכסים קרקעות חייבים להחזיר
 44 מפני כבוד אביהן: **וכי איכא אחריות**
 45 **נכסים מאי תוי כו'**. ל"ג חזא דהא תני
 46 התיס דמשום כבוד אביהם חייבים להחזיר
 ועד

אביו והודה בנו ונתחייב בנו חומשא אשביעיה דידיה אמרי בשאין גזילה קנימת אי בשאין גזילה
 קנימת אפילו קרן נמי לא משלם לא צריכא דאיכא אחריות וכי איכא אחריות נכסים מאי
 הוי מלוה על פה היא ומלוה על פה אינו גובה לא מן היוזשין ולא מן הלוקוחות אמרי
 בשעמד

וב"ב מד: ד"ה דלאו: **חזון** מפותה שנה פרוטה בקרן. תימה אמאי איצטריך למיתני דא פיון דברישיא תנן שנה פרוטה משמע אכל פחות לא: **נתן** לו את הקרן
 ונשבע לו על החומש. הוא הדין אם לא נתן לו את הקרן ונשבע אחריוהו אקרן ואחומש היה מוסיף חומש על חומש אלא אורחא דמילתא נקט דאקרן אן
 נשבעין שני פעמים והוא הדין אם נשבע על החומש דיוליכנו אחריו למדי דכין שנשבע עליו נעשה כגזול: **יש** תלמוד קאמינא ומיריבויא דקראי. תימה אמאי
 איצטריך קרא לקרן דאמאי לא ישלם קרן פיון דאיכא אחריות נכסים ועמד בדין דבהכי מוקמינן לה כסומא: **מלוה** על פה היא ואין גובה לא מן היוזשין ולא
 מן הלוקוחות. למדי שיעבדתי לאו דאורייתא פריך דהקא משעמד דמדאורייתא גובין מיוזשין ומתהויא ברייתא דהגזול והגזיל (תקנן דף קס"ה) אם הניח להם אביהם
 אחריות נכסים חייבים לשלם ליכא למפרך ליה מידי דאיהו מוקי ליה מדרבנן כדי שלא תתעול דלת בפני לוי כדפסיק רב פפא בפרק ט"ז פשוט (כ"ד דף קס"ז) (ס"ז)
 ומיהו לרב ושמואל דאמרי מלוה ע"פ אין גובה לא מן היוזשין ולא מן הלוקוחות ואפילו מדרבנן כדמוכח בחד"ה (ס"ז דף קס"ז) ובסוף מי שמות (ס"ז דף קס"ז) איכא לאקשוי
 מתהויא ברייתא דלקמן ואיכא למימר דאינהו מוקמי לה בשעמד בדין ומה שהקשה בקונט' דהך העמדה בדין מאי מהני דרי כפר ונשבע דהא אוקמינא לעיל
 בשלא הודה אביו והודה בנו י"ל בעמד בדין לאחר שביעיה ע"י עדים מיתחייב האב חומש דרתנן לקמן כמתניתין דהיכא דאיכא עדים לא מיתחייב חומש:
 אמר

אין משלחין מעות בדייקני אפילו עדים חתומים עליה. פי' אם אמר לסופר
 כתוב לפלוני שישלח לי מעות ע"י פלוני ואחר כך חתם בדייקני שלו
 ואפילו עדים חתומים עליה שהיא בדייקני שלו אינו מועיל אכל אם היו חתומים
 על זה שאמר ליה לשלח על ידו אז הוי שליח אי נמי אם כתב בכתב ידו
 שלח על יד פלוני וא"ת קאמאי לא מהני
 דייקני דידיה והא אמרינן בהשולח (ש"ס דף ק"ג)
 (ל) בהמגשר (ס"ז דף ק"ג) דמר חתים כוונתא
 ומר חתים מכותא וי"ל דהני מילי בשמות
 חקמים דפקיעי אכל איניש אחריתא לא
 ופני מאי שפירשנו לעיל אפילו כתב
 בכתב ידו וחתם בדייקני אין מועיל כל ימן
 שלא אמר ליה בפניו:
ורבי יוחנן אמר אם עדים חתומים עליו
 שולחין וד"ה לרבי יוחנן בלא
 דייקני בשליח שעשאו בעדים כדאמר רבי
 יוחנן לעיל דהרי שליח והקא אתא
 לאשמעינן דייקני בלא עדים לא מהני
 ולא מידי ונראה שהלכתא קרב הסדא
 לשליח שעשאו בעדים הוי שליח דהא ר'
 יוחנן ר' אלעזר קנימי כותיה ואע"ג
 דשמואל קאי כרבה ק"ל דרב ר' יוחנן
 הלכה כר' יוחנן וד"ה דלגבי שמואל
 הלכה כר' יוחנן: **אנב** אסיפא דביתיה.
 ומה שכותבין בהרשאה והקניתי לו ד'
 אמות בחצרי לאו דוקא דהא אמרינן
 בפ"ק קדושין (ה' ט.) (ס"ז) דקרקע כל שנה
 חייב בפאה כו' וקונין עמה נכסים שאין
 להם אחריות ומה שכותבין הרשאה
 אפילו אותם שאין להם קרקע י"מ משום
 דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי וקשה
 בדפסק חוקת הבתים (כ"ד דף ק"ג) (ס"ז) דפריך
 וליחוש דילמא אקני ליה מטלטלי אנב
 מקרקעי ומשני לא צריכא דאמרי עדים
 ידענא ביה בהאי גברא דלא הנה ליה
 ארעא מעולם ובפרק מי שמעת מי שמע
 גבי עובדא דאיסור גיורא דקאמר במאי
 לקניי רב מרי בריה לנתהו וזוי אי דליקני
 ליה איסור גיורא אנב קרקע לית ליה
 קרקע וי"ל דההוא דאיסור גיורא מעיקרא
 ודאי לא אסיק אדעתיה טעמא דהודאה
 אכל במסקנא קאמר אדכי נפס אודיתא
 מבי איסור ונהוי דחה כיון שאין אלא
 חששא בעלמא דלמא אקני ליה פיון דלית
 ליה ארעא לא חיישין ונהוי דפ' הנהב
 (כ"ט דף ט.) (ס"ז) גבי הך עומד בגזון דפריך
 וליקני ליה אנב ארעא ומשני דלית ליה
 ארעא התיס מדאורייתא בעינן דאית ליה
 ארעא דאי לית ליה ארעא לא הוי קרוין
 מעותיו מדאורייתא שייכול לפדות ביה
 פירות מעשר שני אבל לענין לגבות פיון
 שהודה שיש לו והקנה לו אנב קרקע לקח
 לא יגבה: ועי' תוס' כותובת נד: ד"ה אע"פ

אין משלחין מעות בדייקני ואפילו עדים חתומים עליה
 ורבי יוחנן אמר אם עדים חתומים עליה משלחין אמרי
 לשמואל מאי תקנתא בי הא דרבי אבא הוי מסיק וזוי
 דרבך יוסף בר חמא א"ל לרב ספרא בהרי דאתית
 אייתניהו ניהלי כי אזול להתם אמר ליה רבא בריה מי
 כתב לך התקבלתי א"ל לא אי הכי זיל ברישא וכתוב
 לך התקבלתי לסוף אמר ליה אי כתב לך נמי התקבלתי
 לאו כלום הוא דלמא אדאתית שכיב רבי אבא ונפלו
 וזוי קמו יתמי והתקבלתי דרבי אבא לאו כלום הוא
 א"ל ואלא מאי תקנתא זיל נקנינהו לך אנב ארעא ותא
 את כתוב לן התקבלתי כי הא דרב פפא הנה מסיק
 תריסר אלפי וזוי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל
 בר אבא אנב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד
 תואד: נתן לו את הקרן וכו': אלמא חומש ממונא הוא
 ואם מייית משלמי ליה יורשין ותנן נמי נתן את הקרן
 ונשבע על החומש הרי מוסיף חומש על חומש אלמא
 חומשא ממונא הוא ותניא נמי הכי הגזול את חברו
 ונשבע לו ומת יורשין משלמים קרן וחומש ופטורין מן
 האשם ויורשין בני שלומי חומשא דאבוהון הוו (אלמא
 חומש ממונא הוא ובעי שלומי יורשין) ורמינהו עדיין
 אני אומר אימתי אינו משלם חומש על גזל אביו בזמן
 שלא נשבע לא הוא ולא אביו הוא ולא אביו אביו ולא
 הוא הוא ואביו מנין ת"ל אשר גזל ואשר עשק והוא לא
 גזל ולא עשק אמר רב נחמן לא קשיא כאן שהודה כאן
 שלא הודה אי לא הודה קרן נמי לא משלם וכי תימא
 הכי נמי דלא משלם והא מדקא מהדר אחומש למימרא
 דקרן משלם ועוד תניא ועדיין אני אומר אימתי הוא
 משלם קרן על גזל אביו בזמן שנשבע הוא ואביו אביו
 ולא הוא הוא ולא אביו לא הוא ולא אביו מנין ת"ל
 גזילה ועושק אבידה ופקדון יש תלמוד ותיב רב הונא
 וקאמר להא שמעתא א"ל רבה בריה יש תלמוד קאמר
 מר או ישתלמו קאמר מר א"ל יש תלמוד קאמינא
 ומריבויא דקראי אמרי אלא מאי לא הודה לא הודה
 אביו והודה בנו ונתחייב בנו חומשא אשביעיה דידיה אמרי בשאין גזילה קנימת אי בשאין גזילה
 קנימת אפילו קרן נמי לא משלם לא צריכא דאיכא אחריות וכי איכא אחריות נכסים מאי
 הוי מלוה על פה היא ומלוה על פה אינו גובה לא מן היוזשין ולא מן הלוקוחות אמרי
 בשעמד

וב"ב מד: ד"ה דלאו: **חזון** מפותה שנה פרוטה בקרן. תימה אמאי איצטריך למיתני דא פיון דברישיא תנן שנה פרוטה משמע אכל פחות לא: **נתן** לו את הקרן
 ונשבע לו על החומש. הוא הדין אם לא נתן לו את הקרן ונשבע אחריוהו אקרן ואחומש היה מוסיף חומש על חומש אלא אורחא דמילתא נקט דאקרן אן
 נשבעין שני פעמים והוא הדין אם נשבע על החומש דיוליכנו אחריו למדי דכין שנשבע עליו נעשה כגזול: **יש** תלמוד קאמינא ומיריבויא דקראי. תימה אמאי
 איצטריך קרא לקרן דאמאי לא ישלם קרן פיון דאיכא אחריות נכסים ועמד בדין דבהכי מוקמינן לה כסומא: **מלוה** על פה היא ואין גובה לא מן היוזשין ולא
 מן הלוקוחות. למדי שיעבדתי לאו דאורייתא פריך דהקא משעמד דמדאורייתא גובין מיוזשין ומתהויא ברייתא דהגזול והגזיל (תקנן דף קס"ה) אם הניח להם אביהם
 אחריות נכסים חייבים לשלם ליכא למפרך ליה מידי דאיהו מוקי ליה מדרבנן כדי שלא תתעול דלת בפני לוי כדפסיק רב פפא בפרק ט"ז פשוט (כ"ד דף קס"ז) (ס"ז)
 ומיהו לרב ושמואל דאמרי מלוה ע"פ אין גובה לא מן היוזשין ולא מן הלוקוחות ואפילו מדרבנן כדמוכח בחד"ה (ס"ז דף קס"ז) ובסוף מי שמות (ס"ז דף קס"ז) איכא לאקשוי
 מתהויא ברייתא דלקמן ואיכא למימר דאינהו מוקמי לה בשעמד בדין ומה שהקשה בקונט' דהך העמדה בדין מאי מהני דרי כפר ונשבע דהא אוקמינא לעיל
 בשלא הודה אביו והודה בנו י"ל בעמד בדין לאחר שביעיה ע"י עדים מיתחייב האב חומש דרתנן לקמן כמתניתין דהיכא דאיכא עדים לא מיתחייב חומש:
 אמר

59 ה'יורשין משלמים קרן וחומש, והיינו כיון שהחומש הוא חיוב ממוני,
60 ופטרין מן האשם, כיון שהוא בא לכפרה, ואין כפרה למתים.
61 הגמרא מבררת את חיוב החומש של היורשים. מקשה הגמרא: וכי היורשין
62 בני שלומי חומשא דאבוהון הוו – חייבים לשלם את חיוב החומש של
63 אביהם (אלמא חומש ממונא הוא ובעי שלומי יורשין), ורמינהו – קשה
64 על כך ממה ששנינו בברייתא, לגבי הדין שאין היורש משלם חומש על גול
65 אביו, עדיין אני אומר – יכול לומר, אימתי אינו משלם חומש על גול
66 אביו, בזמן שלא נשבע לשקר לא הוא ולא אביו, או שהוא נשבע ולא
67 אביו, או אביו ולא הוא, אבל אם גם הוא וגם אביו נשבעו לשקר, מנין
68 שאין הן חיוב חומש, תלמוד לומר (ויקרא ה בג) לענין חיוב חומש יחשיב
69 את הגולה אשר גול ואת העשק אשר עשק, והרי הוא – הן לא גול ולא
70 עשק, ואין לחייבו חומש. והיינו שלא כמו שהוכיחה הגמרא מהמבואר
71 בברייתא הקודמת ומשמעות משנתנו, שהיורשים חייבים בחומש.
72 מתרצת הגמרא: אומר רב נתן, לא קשיא פאן – בברייתא הראשונה
73 מדובר באופן שכבר הודה האב שנשבע לשקר, וכיון שהתחייב חומש, אף
74 בניו חייבים בו, ופאן – בברייתא השנייה, מדובר שלא הודה האב ולא
75 התחייב חומש, והתחדש בברייתא שאף היורשים פטורים. וסברה עתה
76 הגמרא שאף הן לא הודה שאביו נשבע לשקר.
77 מקשה הגמרא: אי לא הודה האב ולא הן, אם כן קרן נמי לא משלם הן,
78 שהרי לא ידוע לנו כלל שאביו גול. וכי תימא, הכי נמי – אכן כוונת
79 הברייתא דלא משלם הן את הקרן, והיא מדקא מתדר אחומש – והרי
80 מכך שהתנא מחזר אחר פסוק הפטר את הן מחומש, למימרא – ניתן
81 ללמוד מכך דקרן משלם הן. מוסיפה הגמרא להוכיח שהן משלם את
82 הקרן, ועוד תניא בהמשך ברייתא זו, ועדיין אני אומר, אימתי הוא משלם
83 קרן על גול אביו, בזמן שנשבע גם הוא וגם אביו, אך אם נשבע אביו ולא
84 הוא, או הוא ולא אביו, או לא הוא ולא אביו, מנין שהן משלם קרן.
85 תלמוד לומר בפסוק (שם) כל אלו המקרים, גיולה, ועושק, אבידה,
86 ופקדון, יש תלמוד. מבאר הגמרא את הלשון 'יש תלמוד', ויתב
87 ו-ישבו רב הונא, וקאמר להא שמעא – ברייתא זו, אומר ליה רבה ברבי
88 ו-בנו, האם 'יש תלמוד' קאמר מר, כלומר שהלימוד הוא מיתור הלשון.
89 על גול התורה את כל האופנים האלו כדי ללמד שהיורש חיוב לשלם קרן
90 על אלה האם, או 'ישתלמו' קאמר מר, והיינו שמסביר חיוב הן לשלם את
91 הקרן. אומר ליה רב הונא, 'יש תלמוד' קאמינא, ומריבויא דקראי אמי
92 – ומריבוי פסוק אמרתי שלומים דין זה. ועל כל פנים מוכח מהברייתא
93 שכן הגולן משלם קרן, והתמעט רק מחיוב חומש, ובראי מדובר כשהודה
94 אחד מהם ולכן התחייב הן קרן, וחזרת קושיית הגמרא כיצד אמר רב
95 נתמן שמדובר כשלא הודה.
96 מתרצת הגמרא: אלא פאן 'לא הודה' שאמר רב נתמן בביאור הברייתא.
97 שלא הודה אביו – הגולן עצמו, והודה בנו, ולכן חיוב הן בקרן, אך
98 פטרתו התורה מחומש. מקשה הגמרא: אם הודה הן, מדוע אמרה
99 הברייתא שאם נשבעו שניהם פטור הן מחומש, והרי אף שאינו חיוב על
100 שבעת אביו, מכל מקום נתיב בנו חומש ואשכח דיריה – על שבעת
101 עצמו. מתרצת הגמרא: אמרי, הברייתא עוסקת בפאן הגיולה קיימת
102 בעולם כשמת האב, ובאופן כזה מבואר להלן (קיא) שהן פטור מלשלם
103 את גול אביו, וכיון שאף ללא שבעתו היה הן פטור מהקרן, אף שנשבע
104 אינו חיוב בחומש, כיון שחיוב חומש הוא רק על שבעה שפטרה מקרן, ולא
105 בכל שבעת שקר. מקשה הגמרא: אי מדובר באופן שאין הגיולה קיימת
106 כשמת הגולן, אם כן אפילו קרן נמי לא משלם הן, כמבואר במשנה (שם).
107 ואילו משמעות הברייתא שמשלם קרן. מתרצת הגמרא: לא צריכא – לא
108 הוצרך התנא בברייתא לומר את דינו אלא באופן דאיא אהריות נכסים,
109 כלומר שהיורש הגולן קרקעות, ואף שבעת מיתת האב לא היתה הגיולה
110 קיימת, חיוב הן לשלמה, כמבואר במשנה (שם). מקשה הגמרא: וכי אפא
111 'אהריות נכסים', פאן הוי – מה בכך, והנה חיוב הסקא של הגולן מלוה על
112 פה היא – חוב שאינו כתוב שטר, ומלוה על פה אינו גובה לא מן
113 היורשין של הלוה, אם מת קודם שפרע, ולא מן התקוחות של הלוה, ואם
114 כן אין היורש חיוב אפילו את הקרן, ואילו בברייתא מבואר שמשלם את
115 הקרן. מתרצת הגמרא, אמרי, שהברייתא עוסקת

1 אין משלחין – אין שומר צריך לשלוח מעות שהופקדו בידו, פדיוקני' – ביד
2 שליח המביא סימן או חתימה מהמפקיד כראיה שהוא שלחו, ואפילו אם
3 עדים חתומים עליה – על הדיוקני, כעדות שאכן זו דיוקני של המפקיד ואך
4 אינם מעידים על השליחות עצמה, וכיון שאף אם ישלחם ישראל באחריותו
5 עד שיגיעו ליד המפקיד, אינו חיוב לשולחם. והטעם שהם נשארים
6 באחריותו, כיון שמכך שלא מינהו המפקיד כשליח בפני עדים אלא רק מסר
7 בידו סימן מוכח שלא התכוין שיהיה שלוחו, אלא רק שימציא את עצמו
8 לפני השומר, שאם ירצה יוכל לשלוח את המעות על ידו, אך ישארו
9 באחריות השומר עד שיגיעו לידו. ורבי יוחנן אמר, אם עדים חתומים
10 עליה, משלחין – צריך השומר לשולחם, כיון שבנתינתם לשליח הוא נפטר
11 מאחריותו, והטעם לכך, שמכך שטרך המפקיד והחתים עדים על הדיוקני
12 מוכח שכונתו למנותו כשלוחו.
13 הגמרא מבררת באיזה אופן משלחים מעות ביד שליח ללא חשש. שואלת
14 הגמרא: אמרי, לשמואל שאין השומר צריך לשלוח את המעות אפילו אם
15 עדים חתומים על הדיוקני, פאן תקנהא – מה תקנתו של המפקיד הרוצה
16 שיתן השומר את מעותיו לשלוחו. משיבה הגמרא על פי מעשה שהיה: כי
17 הא – כמו מעשה שהיה, דרבי אבא הוי מסיק וזו – היה נושא מעות בדרך
18 יוסף בר קמא, כלומר, רב יוסף היה חיוב מעות לרבי אבא, אומר ליה רבי
19 אבא לרב פפא שהיה עתיד לעבור במקומו של רב יוסף, פהרי דאתיה,
20 אייתיהו ניהלי – יחד עם בואך לכאן, הבא לי את המעות מרב יוסף. כי
21 אול רב ספרא להתי, אומר ליה רבא ברבי יוסף, מי – האם קתב לך
22 רבי אבא בשטר 'התקבלתי' מעותי בקבלתו של רב ספרא, כלומר שקבלת
23 המעות על ידך תחשב כאילו קיבלם רבי אבא, ויפטר רב יוסף מיד. אומר
24 ליה, לא. אמר לו רבא, אי תב, אין רב יוסף צריך לתת לך, כיון שאם יאנסו
25 המעות בדרך תהיה אחריותם עליו ויפסיד, אלא ויל פרישא – לך תחילה
26 לרבי אבא ויתב לך 'התקבלתי', ותוכל לגבותם מרב יוסף. לכוה, אומר
27 ליה רבא, אי קתב לך נמי – גם אם יכתוב לך רבי אבא 'התקבלתי', לאו
28 בלוס הוא, והטעם לכך, דקאמא אדאתיה – שמא עד שתבוא לכאן, שכיב
29 רבי אבא – ימות רבי אבא, שכבר היה זקן, ונפלו וזו קמי יתימי – ויפלו
30 המעות בירושה לפני יתומים, ונמצא ש'התקבלתי' דכתב רבי אבא, לאו
31 בלוס הוא, שהרי כשמת טעלה שליחותו, ואם יאנסו המעות בדרך תחייב
32 רב יוסף לשלם שוב לירשי רבי אבא. אומר ליה רב ספרא, ואלא מי
33 תקנהא – מה תקנתו של רבי אבא, שיוכל לגבות את חובו על ידי השיב לו
34 רבא, ויל נקניניהו לך אנב ארעא – לך לרבי אבא ויקנה לך את המעות
35 שביד רב יוסף בקנין אגב קרקע, ואחר כך תא את – תבוא אתה, כתוב לך
36 'התקבלתי' – קיבלתי את המעות, וניתנם לך. וכיון שבאופן זה המעות
37 קבועות לרב חיסדא, הרי כשיפרע לו רב יוסף יפטר מחובו אף אם ביתיים
38 מת רבי אבא.
39 מביאה הגמרא מעשה בנידון דומה: כי הא, דרב פפא הוה מסיק – היה
40 נושא תריסר אלפי זוזי – שנים עשר אלף זוז, בבני אדם שגרו במקום
41 הנקרא פ' חזא, אקניניהו ניהליה – הקנה אותם רב פפא לרב שמואל
42 בר אבא, אנב אסיפא דביתיה – אגב קרקע שבסוף ביתו, וכך גבא רב
43 שמואל עבורו. כי אתא – כשבא רב שמואל, שמח רב פפא שהביא לו את
44 מעותיו, ונפק לאפיה – יצא לקבל את פניו עד מקום הנקרא 'תאוד';
45 שנינו במשנה: נתן לו את הקרן וכו' ולא נתן לו את החומש, וכו' אינו צריך
46 לילך אחריו;
47 הגמרא מבררת את גדרו של חיוב 'חומש' מדייקת הגמרא: מהאמור
48 במשנה שאין הגולן חיוב להלוך את החומש למדי, אלמא – מוכח
49 שתשלום חומש ממונא הוא ולא כפרה, שהרי אם החומש בא לכפרה,
50 היה פשוט שאינו מעכב את הבאת האשם, ולא היתה המשנה צריכה
51 להשמיענו זאת. ויש ללמוד מכאן, שאם מיתת – אם ימות הגולן קודם
52 שישלם חומש, משלמי ליה יורשין – ישלמו זאת יורשיו, אך אם היה זה
53 כפרה היו היורשים פטורים, שאין כפרה למתים. מוכיחה זאת הגמרא: ותני
54 נמי במשנתנו, נתן הגולן את הקרן, ונשבע לשקר על החומש, הרי דינו
55 כגולן על החומש, ומוסיף חומש אחר על החומש שנשבע עליו, אלמא,
56 חומשא ממונא הוא, שהרי חומש בא רק על כפירת חיוב ממון, ולא על
57 כפירת חיוב כפרה. מוכיחה זאת הגמרא גם מברייתא: ותניא נמי הכי
58 בברייתא, הגולל את חבירו, ונשבע לו לשקר שלא גולה, ומת הגולן,

1 ואחר כך שִׁיבְרָן, פְּטוּר מלשלם דמי כלי גמור, מֵאֵי מַעְמָא, משום שאוּמְן
 2 קוֹנֵה בְּשֵׁבֶה כְּלִי – בשכר המעשה שעשה האומן בכלי והשביתו הרי הוא
 3 קונה את השבת, ולכך אין עליו לשלם אלא דמי עצים שקיבל מבעל הבית.
 4 הגמרא מקשה על רב אסי שפטר באופן שנתן לאומן עצים וקלקל,
 5 מהמשנה: תָּנִן – שנינו במשנה, נָתַן לְאוּמְנֵי וְקִלְקְלוּ, תִּיבִין לְשֵׁלֶם.
 6 מבררת הגמרא: מֵאֵי לֹא – האם לא מדובר באופן דִּיהִיב לָהּ – שנתן
 7 לאומנים עֲצִים לעשות מהם כלי, ושברוהו, ואף שיש בזה שבח חייבה
 8 המשנה את האומנים לשלם דמי כלי גמור, וקשה על רב אסי האומר שזכו
 9 האומנים בשבח הכלי, ואם כן אין לחייבם לשלם על השבח שהרי את
 10 שלהם היויקו, אלא חייבים רק דמי עצים. מתרצת הגמרא: לֹא – אין מדובר
 11 במשנה כשנתן לאומן עצים לעשות מהם כלי, אלא עוסקים באופן שנתן
 12 לאומן שִׂידָה או תִּיבָה וּמְגַדֵּל לתקנם, שאין בתיקונם שבח לכלי, וקלקלוהו,
 13 וכיון שלא השביתו את הכלי, חייבים לשלם דמי כלי גמור.
 14 מקשה הגמרא: הֲאֵם מְדַקְדְּנֵי סִיפָא – הרי ממה שכתבה המשנה בסיפא
 15 שאם נתן לאומן שִׂידָה או תִּיבָה וּמְגַדֵּל לתקן וקלקל חייב לשלם, מְבַלְל
 16 דְרִישָׁא עוסקת באופן שנתן לאומן עֲצִים לעשות מהם כלי. הרי שגם באופן
 17 זה חייב לשלם דמי כלי גמור. מתרצת הגמרא: אֲמַרְי – אמרו בני הישיבה,
 18 התנא בסיפא פְּרוּשֵׁי קָא מְפָרְשׁ לָהּ – לרישא, כלומר כל המשנה עוסקת
 19 באופן אחד, וכך יש לפרשה, בְּיַצֵּד – באיזה אופן כוונת המשנה ברישא
 20 לומר שאם נָתַן לְאוּמְנֵי לְתַקְנָהּ, וְקִלְקְלוּ, תִּיבִין לְשֵׁלֶם על כל הכלי, היינו
 21 כְּגוֹז שְׁנַתָּן לְחֵרֶשׁ שִׂידָה תִּיבָה וּמְגַדֵּל.
 22 הגמרא מוכיחה שזה כוונת המשנה: וְהִכִּי נְמִי מְסַתְבְּרָא – וכך גם מסתבר
 23 לומר דְּבִי צֵד' קְהֵנִי – שכוונת המשנה בסיפא לפרש את הרישא, דְּאֵי
 24 סְלִקָא דְעֵתְךָ – אם יעלה בדעתך לומר שברִישָׁא מדובר שנתן לו עֲצִים,
 25 אם כן קשה, הֲשֵׁתָא אֲשֶׁמְעִינָן – עתה ברישא כבר השמיענו התנא שבנותן
 26 לאומן עֲצִים וקלקלוהו תִּיבִין לְתַקְנָהּ, וְהִתְחַדֵּשׁ בּוּז דְלֹא אֲמַרְינָן
 27 שהאוּמְן שעשה כלי מהעצים שנתנו לו קוֹנֵה בְּשֵׁבֶה הַכְּלִים שעשה, אלא
 28 כל השבח ברשות הבעלים, ולכך כשקלקלו משלם כלי גמור כשעת
 29 הקלקול, אם כן באופן שנתן לאומן שִׂידָה או תִּיבָה וּמְגַדֵּל לתקן, וקלקלו,
 30 שבזה אין שבח בכלי, מְפָעֵיא – האם הוצרך התנא לחדש שחייב לשלם,
 31 והרי כיון שלא קנה כלום פשוט שחייב לשלם על היויקו. ומה שכתבה
 32 המשנה גם את הרישא וגם את הסיפא מוכח שכוונת המשנה בסיפא לפרש
 33 את הרישא.
 34 דוחה הגמרא את הראיה: אֵי מְשֻׁמֵי הָא – אם משום קושיא זו, לֹא אִירִיא
 35 – אין הדבר ראיה, כיון שאפשר לומר שְׁתַּנָּא בְּסִיפָא שמדובר בנותן שידה
 36 תיבה ומגדל, כְּדִי לְגַלְוֵי דְרִישָׁא – לגלות וללמד על הרישא, שְׁלֹא תֵאמְר
 37 שהרישא שכתבה המשנה 'נתן לאומן לתקן' עוסקת רק באופן שנתן
 38 לאומן לתקן שִׂידָה או תִּיבָה וּמְגַדֵּל, אֲבָל על אופן שנתן לו עֲצִים לתקן
 39 ואחר כך שִׁיבְרָן, לֹא דברה המשנה, משום שאוּמְן קונה בשבח כלי, ובוז
 40 יהיו האומנים פטורים, לכן הוצרך התנא לכתוב בְּסִיפָא שִׂידָה תִּיבָה
 41 וּמְגַדֵּל, מְבַלְל – כדי שנדייק מזה דְרִישָׁא – שכתבה המשנה 'נתן לאומן
 42 לתקן' מדובר כשנתן לאומן עֲצִים לתקן וְאִפִּילוּ הִכִּי תִיבִין לְשֵׁלֶם.
 43 הגמרא מביאה ראיה לדעת רב אסי שאם נתן לאומן עצים לעשות מהם
 44 כלי, ושיבְרָן, פטור, כיון שאומן קונה בשבח כלי: לִימָא מְפָעֵי לִיהּ מהמשנה
 45 להלן (ק): תְּנוּתָא צְמַר לְצַבְעָא לצובעה.

1 לְפָנֶיהָ, ונפטר בהשבת החפץ שגזל, כיון שדומה לשעת הגזילה.
 2 ויש לברר כדעת מי נשנתה ברייתא זו, מֵאֵי שְׁמַעְתָּ לִיהּ דְאֲמַר שְׁעַד שְׁלֹא
 3 נְגַמַר דִּינוֹ של שור לסקילה, אֵינן – כן, יכול השומר או הגולן להיפטר
 4 בהשבת השור, אבל מִשְׁנַמְרָ דִּינוֹ לסקילה לֹא יכול להיפטר בזה. רַבְּנָן
 5 שנחלקו על רבי יעקב, שהרי לדעת רבי יעקב גם אם נגמר דינו לסקילה יכול
 6 להיפטר בהשבתו. ובכל זאת קְהֵנִי ברייתא שגם אם גזל חֲמִין, וְעָבַר עָלָיו
 7 הַפְּסָח, אוּמַר לֹא הגולן לבעלים הֲרִי שְׁלָף לְפָנֶיהָ. ומבואר, שאף לדעת
 8 חכמים 'אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך', ובהכרח יש לבאר
 9 המחלוקת לענין שור הנסקל בפירושו של רבה.
 10 אֲמַר לִיהּ רב חסדא לרבה בר שמואל, אֵי מְשַׁפְּחַת לָהּ – אם תמצא את
 11 בני הישיבה, לֹא תִימָא לָהּ וְלֹא מִיָּד – אל תאמר להם דבר, ולא תשנה
 12 להם ברייתא זו, שלא ישמחו במציאתם פירכא לדברי בפירוש מחלוקת רבי
 13 יעקב וחכמים:
 14 הגמרא חזרת לדון בדברי הברייתא שהובאה. שנינו בברייתא, גזל פִּירוֹת
 15 וְהַקְּבִיב, אוּמַר לֹא הֲרִי שְׁלָף לְפָנֶיהָ, ונפטר בהשבת פירות אלו: מקשה
 16 הגמרא סתירה על כך, וְהִתְנַן במשנתנו, גזל פִּירוֹת וְהַקְּבִיבוּ, מְשַׁלֵּם פִּירוֹת
 17 טובים כְּשַׁעַת הַגְּזִילָה. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב פְּפָא, כָּאֵן במשנתנו
 18 מדובר שְׁהַקְּבִיבוּ בְּוִלָן, ולכן אין יכול להיפטר על ידי השבתם, כיון שנשנתנו
 19 משעת הגזילה. וְכָאֵן ברייתא, מדובר שְׁהַקְּבִיבוּ רק מְקַצְתָּן, וכיון שדרך
 20 הפירות להירקב במקצתם נחשב הדבר כהיזק שאינו ניכר, ודומה לחמץ
 21 שעבר עליו הפסח וכדומה, ונפטר הגולן בהשבתם לבעלים:

משנה

22 משנתנו עוסקת באומנים שקלקלו את כליו של בעל הבית: נָתַן לְאוּמְנֵי
 23 עצים לְתַקְנָן – לעשות מהם כלי, ולאחר שעשו את הכלי קִלְקְלוּ אותו,
 24 תִּיבִין לְשֵׁלֶם לבעלים את דמי הכלי. וכן אם נָתַן לְחֵרֶשׁ – לנגר שִׂידָה –
 25 עגלה של עֵץ העשויה לרכיבת נשים או תִּיבָה – שולחן שלפני החנוני
 26 וּמְגַדֵּל – או ארון קיר, לְתַקְנָן, וְקִלְקְלוּ, תִּיבִין האומן לְשֵׁלֶם את דמי הכלי.
 27 וְכֵן תִּכְנָאֵי שְׁקִיבֵל עָלָיו לְסַתּוֹר אֶת הַכּוֹתֵל, וְשִׁיבְרָן את הַאֲבָנִים של
 28 הכותל, או שְׁהִיזְקוּן, תִּיבִין לְשֵׁלֶם. אבל אם הָיָה הבנאי סוֹתֵר מְצַד זֶה של
 29 הכותל, וְנִפְּל הכותל מְצַד אַחֵר, כגון שהיה כותל ארוך, ולא נפל הכותל
 30 מחמת המכה ממש, אף על פי שהדבר נגרם מחמת סתירת הכותל, פְּטוּר,
 31 וְאֵם הנפילה לצד האחר היתה מְקַמַת הַמְּכָה של הבנאי, וכגון שהכה
 32 בפטיש בכל כחו, תִּיבִין לשלם מה שהזיק:

גמרא

33 שנינו במשנה, 'נתן לחרש שידה תיבה ומגדל לתקן, וקלקל, חייב לשלם',
 34 מבארת הגמרא באיזה אופן נאמר דין זה: אֲמַר רַב אִסִּי, לֹא שָׁנוּ שאומן
 35 שקלקל חייב לשלם, אֲלֵא באופן שְׁהַבְעֵל הבית נָתַן לְחֵרֶשׁ שִׂידָה תִּיבָה
 36 וּמְגַדֵּל כְּדִי לְנַעֵץ בְּהֵן מְסַמַר – לעשות בהם תוספת תיקון מסוימת, וְנַעֵץ
 37 בְּהֵן מְסַמַר, וְשִׁיבְרָן, שבאופן כזה אין שום שבח בכלי שנוכל לומר שקנאו
 38 האומן בשנוי מעשה, שהרי מתחילה היו עשויים ומתוקנים, ומאחר שקלקל
 39 תיבה חשובה ומעולה, חייב לשלם דמי תיבה מעולה, אֲבָל אם נָתַן לְחֵרֶשׁ
 40 עֲצִים כְּדִי לְעֲשׂוֹת שִׂידָה תִּיבָה וּמְגַדֵּל, וְעָשָׂה מְהֵן שִׂידָה תִּיבָה וּמְגַדֵּל,

6 דוחה הגמרא: שֵׁאֵנִי הָתֵם, כיון דְאֲמַר קָרָא לגבי פירות שביעית (ויקרא
 7 כה יב), 'כי יובל הוא קִדְשׁ תִּהְיֶה לְכֶם', ותיבת 'תהיה' משמעותה בְּהוֹתֵהָ
 8 תְּהָא, כלומר, שפירות שביעית לעולם קדושת שביעית עליהם אף לאחר
 9 שצבעו בגד בקליפיהם.

1 מראה עינים בלבד.
 2 הגמרא מביאה ראיה מברייתא העוסקת בדיני שביעית: תָּא שְׁמַע ממה
 3 ששנינו בברייתא, כְּגַד שְׁצַבְעוּ בְּקִלְיֵי פִירוֹת הקדושים בקדושת שְׁבִיעִית,
 4 וְיִדְּלַק – צריך לשרפו. הרי שמראה הצבע נחשב כדבר בעין, שאם לא כן
 5 מפני מה ישרף הבגד, הרי אין בבגד קדושת שביעית מחמת הצבע כלל.

44 וְחִבְרֵי מְחִיבֵינוּ, אֲכַל מַה אֲעֵשֶׂה שֶׁחִבְרֵי רַבּוֹ עָלַי, וּלְכַן יֵצֵאת חַיִּיב, וְעַל
 45 זֶה נֶאֱמַר (משלי יא יג) 'הוֹלֵךְ רַבִּיל מְעַלֶּה פוֹד'. אֲלֵא בַהֲרַח כּוּונָתָם לומר
 46 לבעל הבהמה שרב פסק לו תְּרֵימִי לְמַעַלְיוֹתָא – שני פסקים לטובה, שאף
 47 שבשניהם פסק לחומרא מכל מקום היו לטובתו, דבר אחד, דְּלֵא אֲכַלְךָ
 48 סֶפֶק אִיסוּרָא – בזה שהחמיר לו כדעת חכמים שפוסלים את השחיטה גרם
 49 לו שלא יאכל ספק איסור, וּמִנְעָךָ סֶפֶק גְּזוּלָה – ובזה שפטר את השוחט
 50 מלשלם, מנע את בעל הבהמה מלעבור בספק על איסור 'לא תגזול', ופסק
 51 כן משום שהסתפק אם ההלכה כרבנן שמטריפים את הבהמה או כרבי יוסי
 52 ברבי יהודה שמכשיר, ולכן מספק אסרה באכילה, אך פטר את השוחט כיון
 53 שאם היא כשרה הרי השוחט פטור.
 54 הגמרא מביאה הלכה נוספת בענין אומנים שקלקלו:
 55 אִיתְּמַר, הַמְרָאָה דִּינָר לְשׁוֹלְחֵינָא בְּשִׁבְלָא שִׁיבְדְּקָנָא אִם הוּא טוֹב, וּיקְבִלְנָא
 56 מִחִבְרֵוֹ, וְאִם לֹא שְׁהוּא טוֹב וּיקְבִלְוּ, וְלְבִסּוּף נִמְצָא רַע, הֲנִי תְּרָא –
 57 בברייתא אחת שנינו שהדין בזה שאם השולחני הוא אוֹמְנָן, הרי הוא פְּטוּר,
 58 וְהַרְיוֹמִי חַיִּיב. וְתֵנִיא אִידָךְ, בֵּין אוֹמְנָן וּבֵין תְּרִיט חַיִּיב. אֲמַר רַב פִּיפְא,
 59 כִּי תֵנִיא אוֹמְנָן פְּטוּר, כְּגוֹן הַשּׁוֹלְחָנִין דְּנִבְּו וְאִיסוּר שְׁהוּ מוּמַחִים גְּדוּלִים,
 60 דְּלֵא צְרִיכֵי לְמִינְמָר כָּלֵל – שאינם צריכים עוד להתלמד, ואם הראה לכוזה
 61 מומחה ונמצא הדינר רע הרי זה בגדר אונס ופטור, והברייתא שאמרה חייב,
 62 עוסקת באופן שהראה למומחה שעדיין צריך להתלמד. שואלת הגמרא,
 63 אֲלֵא כִּמְאִי טַעֲנוּ – אם מדובר באומנים גדולים כל כך, במה היתה טעותם.
 64 מתרצת הגמרא, טַעֲנוּ בְּסִיפְתָא דְּחֵדְתָא – טעו במטבע חדשה, שהמטבע
 65 הישן נפסל, והעמידו חדש במקומו, דְּהַהוּא שְׁעָתָא דְּנִפְסַק מְתוּתֵי סִיפְתָא
 66 – שרק עתה יצא מטבע זו לשוק, ולכן לא הספיקו לעמוד על צורתה.
 67 הגמרא מביאה מעשה באשה שהראתה דינר לרבי חייה שהיה מומחה,
 68 ולבסוף נמצא רע, וחייב את עצמו:
 69 הַהִיא אִיתְּתָא דְּאִחוּיָא דִּינָרָא לְרַבִּי חַיִּיא – מעשה באשה שהראתה דינר
 70 לרבי חייה כדי שיבדוק אם הוא טוב ויכולה לקבלו מאחרים, וְאֲמַר לָהּ
 71 מְעַלְיָא הוּא – מטבע טוב הוא. לְמַחֵר אֲתָא לְקַמִּיָּא – למחרת באה לפניו
 72 וְאָמְרָה לִיה, אִחוּיָתִיָּא – הראיתני לאחרים וְאָמְרוּ לִי כִּישָׁא הוּא וְלֹא קָא
 73 נִפְיִק לִי – דינר רע הוא, ואינו יוצא בשוק. אֲמַר לִיה רַבִּי חַיִּיא לְרַב, זִיל
 74 תְּלַפִּיָּה נִיחָלָה – החלף לה מטבע זו למטבע אחר, וּכְתוּב אֲפַנְקִי דִּין עֲסַק
 75 בִּישׁ – זהו סחורה רעה, כלומר בחינם הפסדתי מטבע זו כיון שלא היה לי
 76 לראותה.
 77 מקשה הגמרא, וּמַאי שָׁנָא דְּנִבְּו וְאִיסוּר דְּפְטִירֵי, מִשּׁוּם דְּלֵא צְרִיכֵי
 78 לְמִינְמָר, רַבִּי חַיִּיא נִמְי לֹא לְמִינְמָר קָא טַעֲנוּ – הרי רבי חייה גם כן היה
 79 בקי במטבעות כל צרכו, ואם כן מדוע חייב רבי חייה את עצמו. מתרצת
 80 הגמרא, רַבִּי חַיִּיא לְפָנִים מְשׁוּרְתֵי דִּין הוּא דְּעִבְד.
 81 הגמרא מביאה את דרשתו של רב יוסף שיש מצוה לאדם להתנהג לפניו
 82 משורת הדין:
 83 כְּדִתְּנֵי רַב יוֹסֵף בְּרִייתָא, נִאֲמַר בְּתוּרָה (שמות יח כ) שִׁיתְרוּ יַעֲקֹב לְמִשָּׁה
 84 רַבִּינוּ וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֵת הַדָּרֵךְ וְלָכֹה בָּהּ וְאֵת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן, והפסוק
 85 נִדְרַשׁ כֵּן, 'וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם' זֶה

1 מדובר בשוחט ששחט בְּחֵנָם, אולם כָּאן – מזה שאמר רבי יוחנן שאפילו
 2 שוחט מומחה חייב, מדובר בשוחט בְּשֶׁכֶר. כִּי הָא דְאֲמַר רַבִּי זִנְרָא – וכן
 3 מצינו שאמר רבי זירא, הַרְוֵזָה שְׁיִתְחַיֵּיב לוֹ הַמְּבַלָּה לְשֵׁלֵם אִם יִקְלַקֵּל
 4 בשחיטתו, וְקָרִים לוֹ דִּינָר – שישלם לו מראש סכום מועט כדי שיחשב
 5 שומר שכר, ואז יתחייב לשלם על הקלקול.
 6 הגמרא מקשה מברייתא שמשמע שיש לחייב מומחה אף שעובד בחינם:
 7 מִיתִיבֵי, שֵׁנִינוּ בְּרִייתָא (ב"ב צג) הַמּוֹלֵךְ הַטִּיִם לְמַחֹן, כְּלוּמַר אִדָּם שֵׁנִתָן
 8 חֲטִיִם לְמִמוּנָה עַל טְחִינַת הַחֲטִיִם כְּדִי לְטַחֲנָם, וּמוּטֵל עֲלֵיו לְלִתּוֹת אֵת
 9 הַחֲטִיִם בְּמִים, וְכֵן לְכּוֹתֶשֶׁן בְּמִכְשַׁת כְּדִי לְהִסֵּר הַקְּלִיפָה הַחִיצוֹנָה כְּדִי
 10 שִׁיחֵה סוֹלֵת נְקִיָּה, וְלֹא קִדְּם וּלְתַתְּנָן, וְעֵשָׂאן – ומתוך כך נעשה הקמח סוֹפְּרִין
 11 – קמח גס וגרוע, אִם שֵׁנַעֲשֵׂה מוֹרֶסֶן – שאינו גס כמו הסובין, וכן אם נתן
 12 קֶמַח לְפִתְחֹתָם כְּדִי שִׁיאַפֶּה לוֹ פֶּתַח, וְעֵשָׂאן פֶּתַח נִיפּוּלִין – פת שנשברת ונפלת
 13 מיד כשנוטלים אותה, או שנתן בְּהַמָּה לְמַכָּה, וְנִיבְלָהּ בְּשָׁחִיטָה, בְּשִׁלּוּשׁ
 14 אופנים אלו חַיִּיב האומן, מִכְּפִי שְׁהוּא כְּנִשְׂאָא שְׁכָר – משום שדינו כמו
 15 שומר שכר, ומשמע מזה שבאופנים אלו מדובר שלא עבדו בשכר, ומכל
 16 מקום חייבים כשומר שכר. מתרצת הגמרא, אִימָא – כך יש לומר (לגרסו),
 17 הַטַּעַם שִׁישׁ לְחַיִּיב בְּשִׁלּוּשׁ הַאֲוּפָנִים שְׁהוּבָא בְּרִייתָא לְעִיל, הוּא מִכְּפִי
 18 שְׁהוּא נִשְׂאָא שְׁכָר – שמדובר שקיבל שכר עבור עבודתו, ולכן יש לחייבו
 19 מדין שומר שכר, אבל אומן שעושה בחינם אכן יהיה פטור.
 20 'הגרמה' היא אחת מחמשת הדברים הפוסלים את השחיטה, ועינינה
 21 הכרעה והטייה, שמכריעה ומטה את הסכין של שחיטה חוץ למקום שחיטה.
 22 ונחלקו בזה תנאים, לדעת חכמים צריך שישיר כל שהוא בכל מקום
 23 השחיטה כולו, ואם הגרים אפילו במיעוט שחיטתו, אף ששחט את רוב
 24 הקנה במקום שחיטה, פסול. ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה, די שישיר מלא
 25 החוט על פני רובה, ואף על פי שבמיעוטה הגרים, די בזה ששחט את רוב
 26 הקנה בהכשר, ולכן שחיטתו כשרה:
 27 הַהוּא מְנַרְוֵמְתָא – מעשה בשוחט ששחט בתוך אחת מן הטבעות, ולאחר
 28 ששחט את רובה היטה את הסכין וגמר את השחיטה בין הטבעות, דְּאֲתָא
 29 לְקַמִּיָּא דְּרַב, וּמְרַפִּיָּה – והטריף אותה כדעת חכמים כיון שנגמר בפסול,
 30 וּפְטִירֵיהּ לְמַכָּה מִלְּשִׁלּוּמֵי דְּמִי – ופטר את השוחט מלשלם על הנזק שגרם
 31 לבעלים. פְּטַעֲנוּ בִּיה רַב כְּהֵנָּא וְרַב אִסִּי כְּהוּא גְּבָרָא, אֲמְרוּ לִיה, עֵבִיד
 32 כְּךָ רַב תְּרֵימִי – רב פסק לך שני פסקים שותרים זה את זה. שואלת הגמרא,
 33 מַאי תְּרֵימִי – מה היתה כוונתם באמירת 'ותרתי', אִילִימָא תְּרֵימִי לְגִרְעִיּוֹתָא
 34 – אם נאמר שכונתם לומר לבעל הבהמה שבשני הדברים פסק לו רב שלא
 35 כהוגן, דבר ראשון, דְּאִיבְעִי לִיה לְאֲכַשְׁרֵי קְרָבֵי יוֹסִי קְרָבֵי יְהוּדָה – שהיה
 36 צריך להכשיר את הבהמה כדעת רבי יוסי ברבי יהודה, ורב עשה עמו שלא
 37 כהוגן וּמְרַפִּיָּה קְרָבֵנָן, וְדַבַּר שֵׁנִי, וְאִי נִמְי קְרָבֵנָן – וגם אם רב סובר כדעת
 38 חכמים שיש להטריף את הבהמה, דְּאִיבְעִי לִיה חַיִּיבָא לְמַכָּהָ – היה עליו
 39 לחייב את השוחט על כך שהטריף את הבהמה. ואם כן ממה נפשך הפסידך
 40 רב שלא כדון.
 41 הגמרא דוחה שלא יתכן שזאת הייתה כוונתם של רב כהנא ורב אסי:
 42 וּמִי שְׂרִי לְמִינְמָר כִּי הָאִי גִּנְנָא – האם מותר לומר כן, וְהַתְּנִיא בְּמִשְׁנָה
 43 (סנהדרין טז.) לְכַשְׁיָצָא הַדִּינָן מִן הַסְּנַהֲרִין, לֹא יֵאֲמַר לְבַעַל דִּין אֲנִי מְכָה

אגרות קודש

[י"א ניסן תשכ"ד]

תי"ח על הבשוי"ט מכ"ז אדר ע"ד הנחת תפילין דר"ת, ולכתבו ע"ד הרעדה בזה וכו' הנה בכלל כל אחד מצווה, עבדו את ה' בשמחה וגילו ברעדה, אולם מה שמקשר הרעדה עם הנחת תפילין דר"ת, יעוין אודות חשיבות הנחת תפילין דר"ת ועוד יותו מחשיבות, בשער הכולל פ"יא (להרב לאוואוט על הסידור) ובכו"כ ספרים (בפרט בסי' מאסף לכל המחנות).

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

- 1 **יא** וְכֵל זֶה בְּשֶׁהֲנַחְלִים הֵן קְטוּמוֹת או שְׁנֵתִבְשֵׁל כְּמֵאֵל בֶּן דְּרוֹסָאֵי מִבְּעוֹד יוֹם או שְׁנֵתֵן חֲתִיכַת בְּשָׂר חִיָּה בְּקִרְרָה
2 סְמוּךְ לַחֲשֵׁכָה מִמֶּשׁ שְׂאֵם לֹא בֶן לְדַבְרֵי הַכֹּל אֶסּוּר אִף בְּלֹא שׁוּם הַטְּמֵנָה כְּמוֹ שְׁנֵתִבְאָר בְּסִי' רנ"ג⁸⁸.
3 בְּמִינֵי¹¹⁷ בָּצֵק וּבְמִינֵי קְטָנוֹת שְׂמֻמָּהֵרִים לְהַתְּבַשֵּׁל אֵין מוֹעִיל כְּלוּם מָה שֶׁהֵן חֵיּוֹן סְמוּךְ לַחֲשֵׁכָה (שְׂמֻמָּהֵרִין לְהַתְּבַשֵּׁל)
4 כְּמוֹ שְׁנֵתִבְאָר בְּסִי' רנ"ד⁹⁰:
5 **יב** וְאִם הִתְנַוּר טוּחַ בְּטִיט סָבִיב כִּיסוּיּוֹ מוֹתֵר בְּכֹל עֲנִין אִף בְּהַטְּמֵנָה מִמֶּשׁ (בְּתוֹךְ הַנְּחָלִים) שְׂאֵז אֵין לְחוּשׁ לְחִיתוּי
6 כְּמוֹ שְׁנֵתִבְאָר שָׁם⁹¹ וְלִכֵּן נוֹהֲגִים לְטוּחַ פִּי הַתְּנַוּר בְּטִיט וּבְמִקּוּמוֹת שְׂאֵין נוֹהֲגִים בֶּן צְרִיךְ שְׂלֵא יִהְיֶה שָׁם הַטְּמֵנָה
7 וְצְרִיךְ שְׂוִיתִבְשֵׁלוֹ הַקְּטָנוֹת וּמִינֵי בָּצֵק מִבְּעוֹד יוֹם כְּמֵאֵל בֶּן דְּרוֹסָאֵי או שְׁהֲנַחְלִים יִהְיוּ קְטוּמוֹת:
8 **יג** מְצוּהָ לְהַטְּמִין לְשֶׁבֶת כְּדִי שְׂיֵאֵכֵל חֲמִין בְּשֶׁבֶת כִּי זֶהוּ מִכְּבוֹד וְעוֹנֵג שֶׁבֶת אֲבָל מִי שֶׁהַחֲמִין מְזִיקִין לוֹ מוֹתֵר לוֹ
9 לְאֵכּוֹל צוֹנֵן אֲבָל מִי שְׂאֵינוֹ מֵאֲמִין בְּדַבְרֵי חֻכְמַיִם וְאוֹסֵר אֲכִילַת חֲמִין בְּשֶׁבֶת חוֹשֵׁשׁוֹן שְׂמָא אֶפְיָקוּרוֹם הוּא¹¹⁸:

ביאורים

- נד] במיני – אוצ"ל: ובמיני⁸⁹.
נח] חוששין שמא אפיקורום הוא – לכאורה ביאור הדברים
הוא: מי שאינו מאמין ואוסר אכילת חמין וודאי שהוא מפני שמזיקין לו⁹².

מקורות

- 88) סעיף א (היתר שהיה כשהגחלים קטומות, או כשאנים קטומות אבל נתבשל כמאכל בן דרוסאי), וסעיף ח (מותר להשהות בשר חי לגמרי סמוך לחשכה ממש).
89) קונטרס השלחן.
90) סעיף ו (פת, עוגה ומיני בצק), סעיף יג (כל מיני קטניות וירקות).
- 91) סימן רנד סעיף א: . . . אלא אם כן טח בטיט סביב הכיסוי שאז אין חוששים שמא יטרח כל כך לסתור הטיחוי ולא יזכור על השבת, לפיכך מותר להשהותו בתוכו בין צלי שעל גבי הגחלים בין מבושל בקדרה בין חי לגמרי בין שהתחיל לצלות או להתבשל ולא נצלה ונתבשל עדיין כמאכל בן דרוסאי.
92) כן הוא ברז"ה פרק כירה מקור דין זה.

חלק ב' סימן רנז, דיני הטמנת החמין סעיפים יא"ג

הלכות קריאת שמע

- 1 **ד** בית הכסא שהוא בחפירה ופיו ברחוק ד' אמות מן הגומא
2 והוא עשוי במדרון בענין שהרעי מתגלגל ונופל מיד
3 למרחוק וכן המי רגלים יורדין מיד לגומא הרי הוא כסתום
4 וכאלו אין שם בית הכסא כלל חוץ לגומא (בין שיש לו מחיצות
5 בין שאין לו) ומותר לקרות שם אם אין שם ריח רע וגם אין
6 משתינים חוץ לגומא.
7 אבל אם משתינים שם לפעמים (ורגילים בכך) אסור להרהר שם
8 בדברי תורה ואצ"ל לקרות קריאת שמע (ואפילו בשעה שאין
9 שם מי רגלים) לפי שיש שם בית הכסא על מקום זה שחוץ
10 לגומא משמתינים שם וצריך להרחיק ממקום זה ד' אמות ולפניו
11 כמלא עיניו (ומכל מקום אם יש לו מחיצות אין להם דין
12 מחיצות בית הכסא להרחיק מהן כיון שאין המחיצות אלא לבית
13 הכסא של הטלת מי רגלים שאין אסורין אלא מדברי סופרים
14 אחר שנפלו לארץ שהצואה שבגומה כסתום דמי ואין מחיצות
15 אלו נקראים בשבילה מחיצות בית הכסא):
16 **ה** בני אדם שיש להם ספסל נקוב שנפנים עליו וכן באותם
17 בתים שיש בתוכם כסאות קטנים נקובים לצורך הילדים
- 18 קטנים שבבית צריך ליהזר שיהיו מכוסים בשעת קריאת שמע
19 ותפלה ודברי תורה או יוציאם מהחדר שמתפלל או לומד בו
20 אפילו הם נקיים בתוכם ועל גבם שכיון שהם מיוחדים לפנות
21 עליהם הרי הם כבית הכסא שאפילו אין בו צואה צריך להרחיק
22 ממנו ד' אמות ולפניו כמלא עיניו מן התורה:
סימן פג, דיני בית הכסא בקריאת שמע סעיפים דה
- 23 **א** מרחץ חדש שלא רחצו בו מותר לקרות בו שאין קריאת שם
24 אוסרתו כמו שאוסרת בבית הכסא לפי שבית הכסא הוא
25 מאוס ביותר.
26 ומרחץ ישן בבית החיצון שכל העומדים שם הם לבושים מותר
27 לקרות שם קריאת שמע ולהתפלל.
28 ובאמצע שקצת מן העומדים שם הם לבושים וקצתם ערומים
29 יש שם שאילת שלום אבל לא קריאת שמע ותפלה ודברי תורה
30 אפילו בשעה שאין שם אדם ערום אבל מותר להרהר שם בדברי
31 תורה אפילו כשיש שם ערומים ומותר לפסוק שם דין ובלבד
32 שלא יאמר טעמו של דבר שזו אינו אלא כמו הרהור בדברי

27 שבקדושה ואפילו הלכות בית הכסא אסור ללמוד בבית הכסא
 28 וכן הלכות בית המרחץ בבית המרחץ:
 29 **ב** אבל דברים של חול מותר לאומרם שם בלשון הקודש אלא
 30 שמדת חסידות הוא להחמיר.
 31 וכן הכינויים כגון רחום וחנון ונאמן וכיוצא בהם מותר לאמרם
 32 שם מן הדין לפי שגם בני אדם מכונים בהם לפעמים כמו
 33 שנאמר חנון ורחום וצדיק:
 34 **ג** שמות המיוחדין להקב"ה והן ד' שמות שאינן נמחקין אסור
 35 להזכירן שם אפילו בלשון חול דהיינו שם שהקב"ה נקרא
 36 בפי כל עם ולשון שיהיה (כגון גא"ט בל"א או בוג"א בלשון
 37 פולין ורוסיא) שאף ששם זה אין בו קדושה באותיות כתיבתו
 38 ומותר למחקן מכל מקום יש בו משום ביוזן בהזכרתו במקום
 39 טינופת כמו בהזכרת שלום שמותר ג"כ למחקן ואעפ"כ כיון
 40 שהקב"ה נקרא בו אף על פי שאינו מיוחד לו אסור להזכירו
 41 כשמתכוין על ענין השלום כמו שנתבאר סימן פ"ד כ"ש שמות
 42 המיוחדים לו בלשונות הנכרים שלכמה דברים דינם כשמות
 43 שבלשון הקודש כגון לענין שבועה ולענין הזכרת שם שמים
 44 לבטלה ולענין קללת חבירו בשם (עיי' ח"מ סי' כ"ז) (ולענין
 45 ברכת השם עיי' בי"ד סי' ש"מ (סל"ו) [סל"ז]):
 46 **ד** אם נודמן לו להפריש מדבר איסור במרחץ או בבית הכסא
 47 מפריש אפילו בלשון הקודש ובענין קודש דהיינו לומר לו
 48 אפילו בלשון הוראה שאסור לעשות כך וא"צ לדקדק ולומר אל
 49 תעשה כך בלי לשון איסור והוא הדין אם נכנסה אשה בלבו
 50 מותר להרהר בדברי תורה מפני שהוא כמו להפריש מדבר איסור
 51 שהתורה מצלת מהרהורים רעים ואפילו שלא להפריש מאיסור
 52 מותר לומר לחבירו עשה לי כך וכך אפילו אם הוא בענין
 53 שממילא הוא הוראה שבזה מורה לו שהוא מותר לו לעשות כך
 54 כיון שאינו אומר בלשון הוראה:

סימן פה באיזה מקומות אסור לקרות קריאת שמע וכו' ד' טעמים

1 תורה שמחשב הטעם בלבו.
 2 והבית הפנימי שכל העומדים שם הם ערומים אפילו שאילת
 3 שלום אסור כי שלום הוא שמו של הקודש ברוך הוא שנאמר
 4 ויקרא לו ה' שלום והוא הדין שאסור ליתן שלום לחבירו
 5 במבואות המטונפות.
 6 ואדם ששמו שלום יש אוסרין לקרות בשמו אלא בלשון (לע"ז)
 7 ויש מתירין כיון שאין מתכוין על ענין השלום אלא להזכרת
 8 שמו של אותו אדם (ובדברי סופרים הלך אחר המיקל וכן
 9 נוהגין).
 10 ואסור לענות שם אמן ולא להרהר בשום דבר שבקדושה ואם
 11 שאל לו אדם דבר הלכה אסור לומר לו אין משיבין במרחץ אבל
 12 בבית האמצעי מותר לומר לו כך:

סימן פד אם מותר לקרות במרחץ וכו' טעמי אחד

13 **א** לא ילך אדם במבואות המטונפות ויניח ידיו על פיו ויקרא
 14 קריאת שמע ואפילו אם היה קורא ובא צריך להפסיק
 15 כשיגיע למבואות המטונפות ואם לא פסק עליו הכתוב אומר כי
 16 דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת וגו' וכשיצא משם חוזר למקום
 17 שפסק אם לא שהה כדי לגמור את כולה כמ"ש בסי' ס"ה.
 18 ולא קריאת שמע בלבד אלא כל ענין שהוא מדברי הקודש אסור
 19 לאמרה במקום הטינופת דהיינו במקום שיש בו צואה או מי
 20 רגלים או בבית הכסא או בבית המרחץ ואפילו לאמרו בלשון
 21 חול.
 22 ולא לאמרו בלבד אלא אפילו להרהר בלבו אסור אפילו בדברי
 23 תורה שחייב להגות בה יומם ולילה ולכן כשנכנס לבית הכסא
 24 טוב לחשוב חשבונותיו שלא יבא לידי הרהור תורה ובשבת
 25 שאסור לחשבם יפנה לבו להרהר בציורים ובנינים נאים וכיוצא
 26 בדמיונים אלו המושכים ומפנים לבו מלבא לידי הרהור דבר

לקוטי תורה

14 **אלא** קודם הצות ה' רק בחינת מצת חסר וי"ו,
 15 דהיינו בחינת יראה תתאה במל רצונך, ועי"ז דוקא
 16 היו יכולים לקבל בחינת הגילוי הנ"ל אחר הצות,
 17 ועי"ז נמשך בהם בחינת שלא הספיק בצקת כו'.
 18 אבל לאחר שקיבלו ישראל תורה ומצות בהר סיני,
 19 והרי בכל השנה כולה גם קודם הפסח ממשיכים
 20 המשכת אלקות ע"י תורה ומצות, על כן גם במצת
 21 זו שאנו אוכלים קודם הצות יכולים אנו [על ידי
 22 קיום התורה ומצות שקדם כל השנה] לקבל בחינת
 23 גילוי שכינה מבחינת שנגלה עליהם מלך מלכי
 24 המלכים אחר הצות כו'.
 25 *במתן תורה, שניתנו תורה ומצוות לישראל, הרי כבר*
 26 *יש בחינת "יראה תתאה" בעבודה דתורה ומצות כל*

1 תוכן הפרק: המעלה שבמצות מצה לדורות לגבי
 2 המצות שאכלו אבותינו במצרים
 3 והנה מעתה י"ל תירוץ הקושיא הנזכר לעיל, איך
 4 אנו אומרים במצת זו שאנו אוכלים קודם הצות
 5 לילה שהוא על שום שלא הספיק בצקת כו', והרי
 6 זהו בחינת ומדרגת המצת הנ' שלא היתה אלא
 7 לאחר שנגלה כו' דהיינו אחר הצות.
 8 אך הענין הוא, כי כל זה דוקא בזמן שהיו ישראל
 9 אז בגלות מצרים, ולא היה להם תורה ומצות עדיין
 10 (ועוד זאת שעדיין היו ישראל "מקושרים מאד
 11 למטה"), על כן לא היה ביכולתם לקבל בחינת
 12 הגילוי העצום דבחינת מורא גדול ולהיות בהם
 13 בחינת ביטול ויראה עילאה קודם הצות.

1 השנה, שהרי המצות הן מצות המלך ועשייתן היא בבחינת
2 קבלת עול מלכות שמים.

3 [ועוד זאת, שבתורה ומצות יש גם הענין ד"גילוי
4 שכינה" שהי' לאבותינו במצרים אחר חצות - וכפי
5 שממשיך:]

6 והיינו לפי שעל ידי קיום התורה ומצות נמשך
7 בחינת תר"ך עמודי אור דכתר עליון.

8 "רצון העליון ב"ה מכונה ונקרא בפי חכמי האמת
9 בשם כתר עליון, ובו תר"ך עמודי אור כו', פירוש דרך משל
10 כמו שיש עמודים בבית חומה גדול נצבים בארץ וראשם
11 מחובר בתקרה, ככה ממש על דרך משל, כתר עליון ב"ה
12 הוא למעלה מבחינת ומדרגת החכמה [ראשיתן של עשר
13 הספירות], והוא מלשון כותרת שהוא מכתיר ומקיף על
14 המוחין שבראש [כמו כתר גשמי שמקיף את הראש]. -
15 ורצון זה נתלבש בתר"ג מצות התורה וז' מצות דרבנן".

16 כלומר: המצוות הן פנימיות רצונו יתברך (המכונה
17 בשם "כתר", בגימטריא תר"ך), וכל מצוה ומצוה מתר"ג
18 מצוות התורה וז' מצוות דרבנן (שהן ג"כ רצונו של הקב"ה
19 שניתנו למשה מסיני, אלא שנתגלו אלינו על ידי חכמי
20 ישראל) - ביחד תר"ך - הוא כמו "עמוד" הממשיך ומחבר
21 בחינת "כתר" (רצונו יתברך) עם העולמות והנבראים.

22 שזהו עצמו ענין שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים
23 כו'.

24 ונמצא, שעל ידי תורה ומצוות נמשך אותו הענין
25 ד"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה", שהוא "גילוי

26 אור אין סוף ב"ה שלמעלה מהשתלשלות" - שהיא היא
27 בחינת "כתר עליון" שלמעלה מן החכמה.

28 ולכן מה שנמשך להם בחצות לילה שהוא עת רצון
29 נמשך לנו במצה זו שאנו אוכלים קודם חצות,
30 והיינו מצד שיש לנו תורה ומצות שהן הן עצמיות
31 רצון העליון כו'.

32 וזהו שאמר בהגדה מצה זו שאנו אוכלים על שום
33 מה, פירוש, דבשלמא כהיותם נגלות מצרים שהיו
34 כבחינת גלות הקליפות וסטרא אחרא מאד, ולא היה
35 להם תורה ומצות, נצטוו באכילת מצה דקודם
36 חצות שהיא בחינת מצת חסד וי"ו, כדי להיות להם
37 זו להכנה שעיי"ז יוכלו לקבל אח"כ הגילוי גדול הנ"ל.
38 משא"כ אנו שכבר ניתן לנו התומ"צ, א"כ מהו ענין
39 אכילת מצה זו דקודם חצות דוקא.

40 ומשני על שום שלא הספיק כו', פירוש, דאכילת
41 מצה שלנו אע"פ שאנו אוכלים אותה לפני חצות
42 דוקא, מ"מ אין הענין וההמשכה רק מבחינת
43 ומדרגת מצה הא' בלבד, אלא שנמשך בה ג"כ
44 מבחינת ומדרגת המצה הב', שהיא בחינת הביטול
45 ומורא גדול, עד שלא הספיק להחמיץ.

46 והוא מבחינת הגילוי שנגלה עליהם מלך מלכי
47 המלכים ונאלם, שהוא גילוי אור אין סוף ב"ה
48 שלמעלה מעלה מהשתלשלות, שגילוי והמשכה זו
49 נמשך לנו במצה זו ג"כ ממעם הנ"ל:

ד"ה ששת ימים פרק ה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

12 והתיקון דהיינו מפני שהתוקף והקושי כארז בלי ינוע לרוח
13 היום מורה על היות העדר ההכנעה והביטול בעצמו כלל
14 וכלל רק עומד בתקפו ובמעמדו במדותיו ושכלו ורצונו בלי
15 יזוז ממקומו להיפוכו כלל, וההיפך הרכות כקנה שינוע
16 לרוח היום מורה על בחי' הביטול וההכנעה במדו' שבלב
17 ושכל ורצון להכלל בהיפוכו המנגדו בקל מאד כו', והכל
18 עולה לענין א' שהוא בחי' האי"ן ומ"ה דתיקון או להיפך
19 בחי' הישו' וגסות, וכן בהפרש שבין השלימות והחסרון
20 ושפלות הנ"ל דכל ג' אלה הענייני' המכוון מהם א' הוא רק
21 משוני' בלשון כו'), אבל בחי' התיקון הרי הע"ס כלול'י
22 זע"ז בתכלית שיש להם אחדו' וחיבור עד מבלי שימצא

1 וזהו כל עיקר בחי' התווה והתיקון למעלה בהיות ידוע
2 דכל בחי' התווה הוא בבחי' ב"ן דכל מלוכה הוא
3 בבחי' שם ב"ן וכו' מלכי' כתי' וימלוך כו' שזהו בחי' יש
4 ודבר מה דוקא והוא הסיבה שאינו יכול לסבול איזה דבר
5 ויש זולתו כלל כמשל הנ"ל בב' מלכי' ושרי' (או בענין הב'
6 הנ"ל שמצד השלימות בעצמו שלא ירצה לקבל מזולתו,
7 והכל א' כנ"ל), וע"כ בחי' אורו' דעולם התווה הן זת"ז
8 דוקא כנ"ל (והוא מ"ש בע"ה דאורו' דתווה תקיפי' וחזקי'
9 ביותר עד שלא יכלו הכלים לסבול האור כו' וכמ"ש במ"א
10 בענין המא' דאל יהא אדם קשה כארז אלא רך כקנה כו',
11 והוא ענין טעם שלישי לענין ההפרש בין בחי' התווה

16 וכמו עד"מ ב' שרים גדולים בתכלית והן ב' הפכי' בתכלית
 17 כאשר יבאו לפני המלך שרם ומתנשא על שניהם כל א'
 18 מתבטל וניזון ממקומו ע"כ יוכלו להתאחד יחד כאילו לא
 19 הי' ביניהם פירוד כלל, והוא רק מצד בחי' הביטול שנק'
 20 מ"ה כו' וכמו האחדו' וחיבור שימצא בבנ"א שפלי' ונמוכי
 21 רוח כו' כנ"ל (וכן ב' תלמידי' חלוקי' בדיעותיהם לב' הפכי'
 22 כאשר יבאו לפני רבם מפני שמתבטלי' שניהם מדעתם
 23 יתאחדו וישמעו לדעת רבם כו'), לפי שבחי' מ"ה הוא בחי'
 24 האי"ן היפך הישות לגמרי דהיינו שהוא בהעדר הרגשת
 25 עצמו מכל וכל כמ"ש ונחנו מ"ה כו' הוא ע"י בחי' מ"ה זה
 26 בא סיבת האחדו' והחיבור וההתכללו' גם בב' הפכי' ממש
 27 כנ"ל. משא"כ בחי' אורו' דתוהו הוא בבחי' שם ב"ן שהוא
 28 כמו המלוכה שהיא בחי' יש לעצמו אלא אמלך כנ"ל אין
 29 להם אחדו' וחיבור כלל (כאש ומים שא"א שיתחברו כלל,
 30 משא"כ בבחי' התיקון א' טרף אש ומים ובללן כו').

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיובתא

1 ראש וסוף (דהראש מקבל מן הסוף שאין שלימו' לא' בלא
 2 זולתו) משא"כ בחי' אורו' דתוהו נק' ענפי' מתפרדי' כו').
 3 וזה ההפרש בין בחי' מ"ה לבחי' ב"ן, דהנה אד"ם גי' מ"ה
 4 הוא בחי' התיקון כידוע (וכן האדמה וארץ כנ"ל) והיינו
 5 בחי' שם מ"ה מלגיו דאיהו ארח כל האצי' כידוע) והיינו
 6 כל סיבת בחי' האחדו' וחיבור הע"ס דתיקון הוא ע"י שם
 7 מ"ה דוקא שזהו בחי' האי"ן וביטול דמ"ה שמצד שיש
 8 בחי' שם מ"ה זה בכל אור מתכלל הוא בהיפוכו המנגדו
 9 (מטעם ג' משלי' הנ"ל שעולין לענין א' כנ"ל), וכענין
 10 עושה השלום במרומיו בין מיכאל וגבריאל דגם שהמה ב'
 11 הפכי' בתכלית זה שר של אש וזה שר של מים ואין מכבי'
 12 זא"ז כלל מפני שמתכללי' זה מזה והיו לאחדו' ממש, וכן
 13 למעלה בבחי' האצי' מתכללי' חו"ג דאצי' אור החסד מאיר
 14 בכלי הגבו' ואור הגבו' בכלי החסד כו' כידוע בענין שם
 15 מ"ב דק"ש כו', וזהו רק ע"י שם מ"ה שמחבר כל ב' הפכי'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

24 אדום (בראשית ל"ו ל"א) שהן ז' מלכין קדמאין דתהו
 25 שמתו ונפלו למטה בבי"ע כמ"ש וימלך וימת וכולן היו
 26 מבחי' הגבורות דב"ן ושרשם הוא המלך הראשון בלע
 27 שנאמר בו ושם עירו דנהבה (בראשית ל"ו ל"ב) דין הבה
 28 כלומר בחי' גבורות כמ"ש בריש אדר"ר וידוע דענין
 29 הגבורות שלהם היו תכלית הקדושה דהיינו שהיו בבחי'
 30 ההסתלקות להכלל ולהדבק במקורן הא"ס ולהפרד
 31 מהכלים אך אחר שנסתלקו האורות ונפלו הכלים למטה
 32 בבי"ע נתגשמו בחי' הגבור' שבהם ונתערב בהם רע, ומתן
 33 נבראו כל שלוחי הדין שלמעלה והמקטרגים והמסטינים
 34 שכל חפצם ותשוקתם לפעול פעולת הדין בבנ"א והן
 35 הנקראי' בזהר רצועה לאלקאה, והיינו ע"ד דוגמא מאשר
 36 אנו רואים למטה שיש בנ"א שעיקר חיותם הוא כשפועלים
 37 דין בבנ"א כנראה בחוש כאשר יקרה לבנ"א הללו אנשים
 38 עוברי עבירה תיכף מתחמם לבנם ויתמלאו חימה וכעס
 39 להענישם ולהכותם מכות אכזרי ורציחה ממש ובפועל ידם
 40 דוקא ולא ינוחו ולא ישקטו עד עשות בהם פעולה הרעה
 41 בתכלית והיינו מצד שטבעם רע בעצם ע"כ זאת הרעה
 42 שיפעלו בבנ"א תחי' אותם חיות וקיום נצחי ובלעדו אין
 43 להם חיות כלל ובכוא לידם פעולת הרציחה כאילו מתחדש
 44 נפשם מצד שזה חיותם. והנה הגם שילבישו הדבר לש"ש
 45 על שעבר עבירה אין זה אמת כלל כי באמת הרי הוא ית'
 46 מלא רחמים וחסד וכמ"ש באור פני מלך חיים (משלי ט"ז

1 **ב) ועתה** יוכן ג"כ שרש ענין איסור העונש בשבת והוא
 2 המצוה שהוציא הרמב"ם מפסוק זה. והענין כי
 3 הנה גם בענין הבערת האש שהוזהרנו לא תבערו כפשוטו
 4 וביארנו הטעם לפי שבבי"ע א"א להיות המשכת הכתר כו'
 5 ולכן אסור לעשות דוגמת היחוד של הכתרים שבאצי' הנה
 6 יש עוד דברים בגו להוסיף טוב טעם מיני' וביה והוא כי
 7 לפי שא"א להמשיך הארת הכתר הנ"ל בבי"ע א"כ ע"י
 8 הבערת אש מעורר בזה ג"כ הבערת ותוקף גבורות קשות
 9 שבבי"ע (משא"כ במקדש גורם עי"ז הארת הכתר כנ"ל
 10 בהדלקת המנורה כו') הנק' ג"כ בשם אש כמשי"ת בעז"ה.
 11 והענין כי בשבת הוא מנוחה שאין גבורות קשות דנוגה
 12 פועלים בעולם כלל מחמת התגברות קדושה העליונה
 13 וכדאי' בהקדמת הזהר י"ד כיון דאתקדש יומא ושלטא
 14 קדושה על עלמא ההוא סט"א אזעירת גרמה ואטמרת כל
 15 לילא דשבתא ויומא דשבתא כו' ולא שלטינן (במ"ש) עד
 16 דיהוין נהוריין מרזא דשרגא בנין דמנהורא דנורא דנגדא
 17 אתיאן כולהו ושלטינן על עלמא תתאה. וכל דא כד בר נש
 18 אדליק שרגא עד לא שלימו ישראל קדושה דסדרא כו'.
 19 ויובן ע"פ הקדמה להבין מארז"ל שחזר הקב"ה את התורה
 20 על כל האומות ולא קבלוה (ע"ז ב' ב') בני שעיר אמרו
 21 מה כתיב בה לא תרצה כבר בירכו אביו ועל חרבך תחי'
 22 (ספרי ברכה) וזהו וזרח משעיר למו וכו' (דברים ל"ג ב'),
 23 והענין כי ידוע בענין ואלה המלכים אשר מלכו בארץ

1 ט"ו) לפי שהוא מקור החיים ומקור הטוב והחסד ומקור
 2 התענוגים ואין פעולת הרע באה מחמתו כלל כמארו"ל
 3 (מד"ר בראשית פנ"א) אין רע יורד מלמעלה (ומה שנסתעף
 4 הדין הוא ע"י שבה"כ שנבראו שלוחי הדין שתובעים דין
 5 והש"י מסכים לזה לא לנקמה על העובר עבירה ח"ו אלא
 6 כמו רפואה שמרפאים חולי הנפש הנעשי' מהעבירות ע"י
 7 היסורים וגיהנם כמו שהאומן מוציא כתם מבגד ע"י מתכת
 8 חם כו') אלא שזהו מצד מזג רוע הנפש מוטבע' מגבורות
 9 קשות להריע ולהעניש כו' ועד"ז הם שלוחי הדין הרוחני'
 10 מבחי' גבורות קשות וחפצם בדין לפעול פעולת הדין
 11 ובזאת יחיו כו'. אך להבין איך היתה התהוות גבורות
 12 קשות הנ"ל מגבורות דתהו הקדושים שהם תכלית הטוב.
 13 יובן ע"פ מארו"ל (חגיגה י"ג ב') ע"פ סערת ה' חימה כו'
 14 מתחולל על ראש רשעים יחול (ירמי' כ"ג י"ט) ושזהו
 15 הגיהנם שנעשה מזיעתן של חיות פי' זיעתן של חיות הוא
 16 עד"מ באדם הזיעה היא פסולת החמימות שיוצא כמ"כ
 17 הגם שחיות הקודש בחי' ההתלהבות שלהם הוא בקדושה
 18 האלקית עכ"ז מבחי' הפסולת של ההתלהבות יומשכו
 19 גבורות קשות כמשל הכעס שיכעס האדם שהי' לו
 20 התלהבות בתפלה על הרשעים והוא ענין בינה דינין
 21 מתערין מינה ר"ל הדיני' מתערי' על אותו שאינו מתבונן
 22 משא"כ חכמה בחי' ביטול מקור החסדים כנ"ל בענין באור
 23 פני מלך חיים שאין מתערי' ממנו דיני' כ"כ גם על מי
 24 שאינו בטל וז"ש אב הרחמן וכמ"ש במ"א, והנה גבורות
 25 קשות הנ"ל הנק' זיעתן של חיות היוצא מהפסולת ממנו
 26 יוצא נהר דינור ר"ל שמזה מתהו' שלוחי הדין הנ"ל
 27 שתובעים דין תמיד כי זה מגמתם. ועד"ז יובן ענין התהוות
 28 גבורות דנוגה משבה"כ דגבורות דתהו הנ"ל. וזהו מאמר
 29 שר של אדום במה שנמנע לקבל התורה משום דכתיב בה
 30 לא תרצח, שכל מגמת התורה לברר בירורי נוגה שהם
 31 גבורות קשות הנ"ל ולהעלותם לקדושה ואז יומתקו ע"י
 32 החסדים וזהו ענין מ"ע ומל"ת של"ת הם הפרדת הרע לא
 33 תרצח שלא ליתן מקום להתפשטות גבורות קשות הנ"ל
 34 שמהם בא הרציחה ואח"כ מ"ע המשכת חסדים. ולכן מיאן
 35 האדום בחי' גבורות קשות בזה באמרו שכבר בירכו אביו
 36 ועל חרבך תחי' (בראשית כ"ז מ') כי עיקר חיותו מפעולת
 37 הדין כנ"ל וא"כ התורה מנגדת לו ואיך יקבלה, ושרש
 38 הענין כי יניקת קליפות הטמאות הוא באמצעות הקליפת
 39 נוגה שמעורבת טו"ר וע"י הטוב היא מקבלת מהקדושה
 40 וע"י הרע משפעת לקליפות הטמאות ועיקר כוונת התורה
 41 להפריד טוב שבנוגה מן הרע שבה ואז בלע המות לנצח
 42 כי רע בלבד אין לו קיום וזה הי' טענת אדום שהרי על
 43 חרבו יחי' ממה שמקבל מרע דנוגה שהנוגה נק' להט
 44 החרב המתהפכת כו' (בראשית ג' כ"ד) וא"כ בלאו
 45 דרציחה שיופרד הטוב דנוגה מן הרע שבו לא יהי' לו קיום
 46 והכל עולה לכוונה א' עם משנת"ל בענין הגבורות קשות

47 שהם מהרע דנוגה כו'. והנה כ"ז הוא בחול אבל בשבת
 48 שאז זמן עליות העולמות כולם אז הקליפות כולם
 49 מתחבאים כנ"ל וכ"ה בזהר ויקהל דף ר"ג ע"ב שאפי'
 50 חייביא דגיהנם נייחי' והטעם שאז אין לגיהנם שרש יניקה
 51 למעלה כלל שהרי התהוותו מפסולת היוצא מהגבורות
 52 הנק' זיעתן של חיות וזה אינו נמשך אלא בחול שאז זמן
 53 ירידת העולמות ממעלה למטה וא"כ יוצא הזיעה הנ"ל
 54 אבל בשבת שכולם בבחי' עליי' לא נמשך כלל זיעתן של
 55 חיות בבחי' ירידה ולפיכך הגיהנם נח בשבת ובחול חוזר
 56 האור לירד אז חוזר הגיהנם לקבל מזיעתן כו' ועד"ז כל
 57 שלוחי הדין אין שולטי' בשבת שיניקתם ג"כ מפסולת
 58 הגבו' ובשבת אין נמשך פסולת כו' ושרש הענין לפי
 59 ששבת הוא גילוי אלהות שלמעלה מבחי' הצמצומים עד
 60 שיהיו התהוות הדינים וכמשל המלך כשהוא בתענוג גדול
 61 מתמתקים הגבורות כידוע ואינו בבחי' צמצומים כלל.
 62 גדולה מזו אמרו בשבת שאפי' הטוב שבנוגה נפרד מן הרע
 63 שבנוגה בשבת ע"י שלהובא דבטש בנוגה בע"ש שדוחה
 64 את הרע דנוגה למטה מטה כמ"ש בזהר ויקהל שם וכדפי'
 65 במק"מ ע"ש האריז"ל ומזה יצא מצות רחיצת פני' ידיים
 66 ורגלים בחמין מע"ש שהוא דוגמת שלהובא לדחות הרע
 67 דנוגה שבנוף ונפש הבהמית ויהי' כולו טוב בשבת ואז
 68 יוכלל הטוב דנוגה בקדושה האלהית הן למעלה והן באדם,
 69 וכמו ששמעתי מפיו הקדוש של מוריני ורבינו נ"ע בכפר
 70 פייענא בימים שלפני הסתלקותו בטבת תקע"ג על ענין
 71 האכילה בשבת ששמענו מפ"ק כמה פעמים ע"פ צדיק
 72 אוכל לשובע נפשו שהאכילה דשבת אינה כשל חול לברר
 73 בירורים כמ"ש ובטן רשעים תחסר (משלי י"ג כ"ה) ר"ל
 74 לברר ניצוצו' מהקליפות הנק' רשעים להוציא בלעם
 75 מבטנם אבל בשבת בורר אסור אלא האכילה היא כמ"ש
 76 רישי' דקרא צדיק אוכל לשובע נפשו ר"ל ע"י העונג
 77 באכילה ממשיך תענוג העליון ואז עולה המאכל ונכלל
 78 בתענוג העליון דא"ס ואין זה בדרך בירור טוב מרע שזה
 79 אסור כנ"ל אלא דרך העלאה שמעלים הטוב למעלה יותר
 80 וכנודע שיש ב' מיני בירורים א' בירור ראשון להפריד
 81 הטוב מהרע, ב' בירור שני שהטוב הנברר הנק' מ"ן מבררו
 82 מ"ד והוא ענין העלאה וע"ד בירור ב' הוא אכילה דשבת
 83 כו', ושאלתי ממנו אז מאחר שהאכילה היא מאכלים
 84 גשמיים שהם מעורבים טו"ר שהרי אותו הלחם והבשר
 85 מתבואה ובהמה א' שאוכלים ממנו בחול שמעורבים טו"ר
 86 כידוע שכל הדברים שבעוה"ז מעורבים טו"ר ושרש' מק"נ
 87 כמ"ש בלק"א א"כ איך יתכן לומר שבשבת אין מבררים
 88 הטוב מן הרע אלא מעלים הטוב דא"כ מה נעשה ברע
 89 שהי' במאכל וא"כ בהכרח שמתברר כו', והשיבני שזה
 90 אינו כי בשבת נפרד הטוב שבנוגה מן הרע שבנוגה מערב
 91 שבת למעלה וכן בכל דברים גשמיים הנמשכים מנוגה
 92 ומלוכש בהם הנוגה ובחול מעורבים טו"ר כמו שהנוגה

16 שאין שולטים בשבת כו' ולפיכך נדרשו שניהם מפסוק א'
 17 הבערה והעונש כי שניהם ענין א' וד"ל: ואחר כל הנ"ל
 18 המעייין בזהר ויקהל דף ר"ג ע"ב ימצא כל דברינו אלה
 19 ברמז ת"ח כיון דעאל שבתא כל אשין דאשא קשי'
 20 אתטמרו ואפי' אשא דגיהנם ובגין דלא לאתערא אשא
 21 אחרא כתיב לא תבערו אש כו' אשא דמדבחא אמאי אלא
 22 כו' וכ' המק"מ שהתירוץ הוא מ"ש ד' ר"ח ע"א כל אשין
 23 אחרנין אטמרו בר אשא חד דקדושה עילאה דאתגלי'
 24 ואתכליל בקדושה דשבתא ור"ל כמ"ש למעלה שהקליפו'
 25 הנק' אש נכנעי' ומתחבאים ולפיכך לא תבערו אש שלא
 26 לעוררם רק אש א' קדוש נעלה מעלה מעלה מאיר בשבת
 27 ואותו אין ממשיכים אלא במקדש וכמ"ש למעלה פ"א,
 28 וע"ש בזהר שביאר שפעולת ברכת מאורי האש בהבדלה
 29 הוא שנמשך הארה מאש הקדוש הנ"ל להכניע הקליפות
 30 הנק' אש והיינו ע"י הברכה כו':

מצות איסור לא תבערו אש

1 מעורבת טו"ר אבל בשבת גם מהם מתפרד הרע דנוגה
 2 ונשארים רק טוב (וזה נעשה בפנימיו' הכח שבמאכל
 3 ולפיכך אין ניכר מבחוץ לעין הרואה) וא"כ כל המאכלים
 4 כבוא שבת נעשים רק טוב ולכן א"צ לבירור אלא כוונת
 5 האכילה הוא להעלות הטוב למעלה מעלה כו': העולה
 6 מזה שבשבת נפרד הטוב מהרע עד שגם הטוב דנוגה נפרד
 7 מהרע וא"כ מובן מזה שבשבת אין שולטין בעולם הגבורו'
 8 קשות הנ"ל שהם שלוחי הדין הנמשכים מהרע דנוגה
 9 ולפיכך נצטוינו בלאו דהבערה כי כשמדליק האדם אש
 10 יעורר ח"ו למעלה התגבורות גבורות קשות הנ"ל מה שהם
 11 אינן שולטים בלא"ה בשבת (משא"כ במקדש היו מעוררים
 12 אש העליון שנמצא בשבת בחי' התגלות הכתר הנ"ל
 13 שבמקדש לבד יכולים לעוררו כו'). וא"כ מובן ג"כ שרש
 14 ענין האזהרה שלא לענוש בשבת שהוא ג"כ מטעם הנ"ל
 15 שלא לעורר שלוחי הדין שלמעלה הנמשכים מגבו' קשות

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

17 בי"ע נתעלה לאצ"י, כמ"כ פליגי רש"י והת"י בהגילוי דלע"ל
 18 ג"כ. ואז יהי' והדריך בנעלים, כי ענין נעל נתבאר בלק"ת
 19 שהוא נעל דשכינתא²⁰, דהיינו שכדי שיוכל להיות נבראים
 20 מוגבלים הוא ע"י מלאכים הנק' בשם נעל, דהיינו שכמו
 21 שהנעל חופה על הרגל שלא יתגלה, כמו"כ הם חופים לאור
 22 מדות דאצ"י שלא יתגלו כמו שהן, ועי"ז מתהווים בע"ג,
 23 ובנ"י ידריכו לע"ל ע"ז הנעלים כי יתעלו למעלה מעלה
 24 מהם, והענין דהנה אי' בזהר הרקיע שיש כדוגמת עתיק
 25 לעילא מן גלגלתא דא"ק, ונק' בשם אצ"י לגבי א"ק שנק'
 26 בשם אדם דבריאה, וכשנפול עליו שם אצ"י ממילא יש שם
 27 ים ונהר ושם יהי' ההנפה על הנהר ובנ"י יתעלו למדריגה זו,
 28 לכן והדריך בנעלים שהם ידרכו על הנעלים ועי"ז והי'
 29 מסילה לשאר עמו. ובוזה יובן ג"כ מה שמדקדק רש"י ע"פ
 30 והי' ביום ההוא יוסיף כו' מאשור ומפתרוס שאינו כ"א ז'
 31 גליות דהיינו דע"י בירור ז' מדות היינו ע' לשון בזמן הגלות
 32 עי"ז יזכו להגילוי העצום דז' נחלים.

וביום הביכורים

חג השבועות תרל"א.

1 **ועד"ז** הפי' ג"כ כאן שהוא מדריגה שהוא למעלה מגדר
 2 מספר. אך מ"מ בהתגלותו יהי' במספר ז' כי הגילוי
 3 יהי' לבנ"י ובנ"י הם בנים דישראל סבא עד רום המעלות
 4 ובנ"י הוא מדות ומספר המדות הוא ז', ואז יקבלו מלמעלה
 5 מבינה, ועל הנהר דבינה יהי' ההנפה לכן והכהו לז' נחלים,
 6 אבל בקרי"ס הי' ליי"ב גזרים כי הגילוי דקיי"ס הי' שיתחבר
 7 בריאה עם אצ"י והגילוי הי' בכדי שיתעלו י"ב שבטים
 8 דבריאה ליי"ב גבולי אלכסון דאצ"י כמ"ש ששם עלו שבטים
 9 דבריאה שבטי י"ה כמו שהוא באצ"י, וכמ"ש י"ב בקר והים
 10 עומד עליהם, ולכן נקרע הים ליי"ב גזרים בכדי שכל שבט
 11 יעלה במסילתו, אבל לע"ל יהי' גילוי כללות שלמעלה מעלה
 12 מהתחלקות ואין שייך שם שום התחלקות שבטים לכן יהי'
 13 לז' נחלים. אך איך יהי' הגילוי בזה פליגי רש"י והת"י דרש"י
 14 פי' לז' גזרים הוא שיהי' עליות מלמטלמ"ע, והת"י מפרש ז'
 15 נחלין היינו שיהי' גילוי מלמעלמ"ט, דכמו בקרי"ס פליגי
 16 בזהר והאריז"ל האיך הי' הגילוי, אם נתגלה אצ"י בכי"ע או

מג, ג ואילך. וראה גם לקו"ת חוקת סד, ב. שה"ש כה, א.

20) ענין נעל נתבאר בלק"ת שהוא נעל דשכינתא: לקו"ת שה"ש

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס התפלה

41 חסידות). ומכ"ש אם מצד איזה סיבה אחרת שהביאו לזה
 42 בתחלתו). ולכן עם היות שנמשך אח"ז ויש לו תשוקה
 43 לשמוע דא"ח ולחזור עליהם. מ"מ מאחר שלא הי'
 44 התעוררות תשובה כנ"ל ממילא אין לו לב נשבר (צוא
 45 בראכיניקייט) אמיתי בעצם טבעו. וגם אם לפעמים פעל בו
 46 הדא"ח ששמע איזה התעוררות תשובה ונשבר לבו קצת
 47 הוא רק דרך מעבר לפי שעה לבד וחלף ועבר מיד שלא
 48 נשאר גם רשימה מזה. ואדרבה הוא איש שלם לגמרי
 49 בעצמו (גאנץ זייער בא זיך בלי שום צוא בראכיניקייט),
 50 וע"כ קבלת דא"ח על השלמות הזאת לא יוקלט בפנימיות
 51 ועומק מוחו ולבו כלל רק דרך מעבר בעלמא כאדם ששומע
 52 ורואה ענין שחוץ ממנו שאינו מתאחד ואינו מתעצם עמו
 53 כלל וכלל. ואע"פ שנהנה ומתפעל לפי שעה הוא
 54 בחיצוניות לבד. היינו בחיצוניות נפשו ומחיצוניות הענין
 55 לבד. ומיד יתעלם והי' כלא הי' כו', והנה הרפואה
 56 האמיתית למחלה זו הוא שיבוא לידי התעוררות תשובה
 57 אמיתית מקרב ולב עמוק ויהי' נשבר טבעו החומרי כו'
 58 (והיינו ע"י שייחד ע"ז שעה ארוכה לעתים קרובים להיות
 59 ממארי דחושבנא בכל עניני ח"נ שלו ובפרטי עניניו
 60 והילוכיו ובמחדו"מ אשר לא לה' המה כפי אשר יודע פרטי
 61 נגעיו ומכאוביו. וכשיאריך בזה ויעשה חשבון צדק בינו
 62 לבין קונו כו' וכמשנת"ל. ישבר רוחו בקרבו ויתעורר
 63 בתשובה כו', וגם יסגף א"ע בתעניתים (וביום התענית
 64 יעשה חשבון הנ"ל) ובשאר סיגופים בכדי לזכך חומר
 65 (בל"א ער זאל ווערין בעצם איידעלער) (כי ע"י הסיגופים
 66 נפרד ממנו הרע שבו כמעט מעט והו"ע מיעוט חלבו ודמו
 67 כו' כמ"ש במ"א, ויהי' מסוגל יותר להתעוררות תשובה
 68 וללב נשבר כו') גם יקבל ביטושים מזולתו וע"י הביטוש
 69 סליק בי' נהורא דנשמתא כו' שהוא התגברות הצורה על
 70 החומר מצד שבירת החומר כו' ועי"ז יהי' כלי לאור אלקי
 71 שיאיר וישכון בפנימיות נפשו כו', כי אמיתית הכלי לאור
 72 פנימיות אלקות הוא הלב נשבר דוקא וכמא' אין מוסרין
 73 רזי תורה אלא למי שלבו דואג בקרבו, ומי שהוא לב דואג
 74 בעצם והו"ע מ"ש טבעית דהיינו צוא בראכיניקייט אמיתית
 75 בטבע ה"ה כלי לאור ה' כו', אמנם כמו"כ יוכל לפעול
 76 בעצמו הלב נשבר ע"י ענינים הנ"ל, ולפ"ע שברון רוחו
 77 ולבו יהי' כלי לאור ה' שישכון בתוכו כו'.
 78 **קיצור:** יבאר אשר ישנם העוסקים בדא"ח ואינם כלים
 79 לזה. ומפני העדר ההרגש ה"ה עוד שלמים
 80 בעיני עצמם. העצה לזה תשובה לשבור חומר הגס.

1 יב. **אמנם** יש כמה בנ"א שהגם שעוסקים בדא"ח אינם
 2 כלים כלל לאור הדא"ח (ומכ"ש שאין להם
 3 חוש ההעמקה וההרגש שנת"ל בענין התבוננות האמיתי
 4 דתפלה בב' האופנים הנ"ל), והסימן ע"ז הוא שאין להם
 5 שום חפץ ותשוקה ללמוד דא"ח ולייגע ולהעמיק בזה, עם
 6 היות שמשתוקקים לשמוע דא"ח ויודעים ומתפעלים קצת
 7 מהענין וחוזרים מה ששומעים כ"פ, אבל ללמוד בעצמם
 8 ולייגע א"ע לידע את הענינים היטב להבינם על בוריים
 9 ומכ"ש לידע עמקות הענינים, היינו לידע כל ענין לעומקו
 10 כו' אינם חפצים כלל, גם כמה ששמעו אינם חפצים לידע
 11 ולהבין הדברים היטב כו', והלימוד בדא"ח הוא למשא
 12 כבדה להם ואינם מוצאים בזה שום תועלת לנפשם (וכן
 13 הוא האמת שאין להם שום תועלת בהלימוד מאחר שאינו
 14 מאיר להם שום אור בנפשם כו') ומובן אשר רע ומר מאד
 15 חולי רעה זו, דאיש אשר אלה לו לבד שאין לו חיות
 16 באלקות, ומעט התפעלות שהי' לו בשמעו דא"ח ג"כ
 17 מתעלם ומסתלק ממנו במהרה ונשאר רק בחיצוניות
 18 הדברים לבד, וגם אינו שייך כלל להעבודה דתפלה כמובן
 19 מכל מה שנת"ל, וממילא אין לו חיות בקיום התומ"צ ואינו
 20 מברר ומזכך כל מדותיו הטבעים, הנה בכללותו הוא חיצוני
 21 מאד ואין לו שום הרגש פנימי בשום דבר, ולזאת כל
 22 עשיית הטוב שלו אין לו יסוד נאמן, ועושה את הטוב רק
 23 מצד הרגילות לבד שמורגל בהנהגה זו (ויש בזה חילוקים
 24 באופן הרגילות, אם הרגילות היא הרגלה טובה וחזקה
 25 ונעשה כעין השרשה בנפשו, והיינו מפני שהי' תמיד בין
 26 חברים טובים ולא ראה את ההיפך כ"כ וממילא הומשך
 27 והורגל בטוב ברגילות חזקה) ה"ה רחוק יותר מרע, ואם
 28 אין הרגילות בחוזק כ"כ (מפני שהי' לו גם חברים רעים
 29 ואם כי לא הי' כמוהם אבל ראה את הרע ונמשך קצת כו')
 30 ה"ה קרוב יותר אל הרע, ויכול להיות שהטוב והרע (היינו
 31 בענינים קלים) ישכנו בו יחד, והחומר שלו הוא בתקפו
 32 כתולדתו בלי שום שינוי, ויכול להיות שיומשך זמן רב ולא
 33 יתגלה בו טבע חומר הרע מצד הרגילות בטוב, וכך יומשך
 34 וילך זמן רב, ויכול להיות גם כל ימיו אבל ע"י איזה מקרה
 35 וסיבה יוכל להתגלות הרע בתקפו ח"ו, והנה הסיבה
 36 האמיתית למחלה זו הוא מפני שלא הורגל מנעוריו
 37 ומקטנותו בעניני חסידות (בל"א ער איז ניט גיבארין אין
 38 דעם) וחומר גס ועב. ואח"כ סיבת ההתעוררות ללימוד
 39 דא"ח לא הי' ע"י התעוררות תשובה מקרב ולב עמוק. כ"א
 40 מצד שנראה לו הענין לטוב (עס איז גיפעלין דער ענין פון

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים ה'תש"ט

"שמע ישראל", שהוא השגה והכנה על ידי אסיפת וקבוץ הפחות⁴, וכמו כן הכונה בענין "נשמע", שיטה לבו ונפשו לשמע ולהקשיב איך ומה הוא הרצון עליון בפרכטי הגזרות, דכל מצוה ומצוה הרי היא פרט מצוון העליון ברוף הוא שבא במדה ושעור באפן כף דוקא, שבאם נעשה כפי הרצון שהוא במצוה זו אז הרי מאיר רצון העליון במצוה היא, ובאם לאו הרי אינה כלי כלל להמשכה וגלוי אור, וכמו על דרך משל במצות תפלין, שבהם המשכת וגלוי בחינת מחין העליונים, הרי הם באים במדה ושעור מגבל, ודוקא כשהתפלין נעשים בדיק כפי רצון העליון ברוף הוא, שיהיו מרבעים, וד' בתים בתפלה של ראש ובינת אחד בתפלה של יד, וכתובות הד' פרשיות בדיו פשר על קלף פשר המעבד לשמן על ידי ישראל⁵, אז הוי מצוה וכהן ועל ידן נמשך האור והגלוי למעלה באורות העליונים, וכמו כן בהאדם שלוש⁶ התפלין ומברך עליהן פדין נמשך עליו בבחינת מקיף האור העליון וגם בגלוי בנפשו, דכל זה הוא דוקא כשנעשה כפי הרצון העליון, ובאם לאו אינו נמשך ואינו מאיר כלל. וכמו כן הוא בשאר המצות, דהרי הקשו כל המצות לתפלין, דכמו שהוא במצות תפלין כמו כן הוא גם בשארי המצות. וזהו מה שהמצות בכלל נקראים "אברים דמלכא"⁷, וכמו על דרך משל אברי האדם הרי בהם מתלבש ומתפשט חיות הנפש להחיותם, דבכל אבר ואבר מתלבש בו כח וחיות פרכטי להחיותו, כח הראיה בעין וכח השמיעה באזן, דידוע דהמשכת אור וחיות הנפש תלויה לפי אפן מזיגת והרכבת האברים, דלכן אם יהיה איזה קלקול באיזה אבר רחמנא לצלן, אז הרי אינו נמשך חיות בהאבר ההוא, ויבדגמא כזאת יובן גם בענין המצות שהם בחינת אברים דמלכא שהם המקבלים וממשיכים⁸ את האור

"בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים רבוא מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל וקשרו להם ב' כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע". והנה מתחלת המאמר משמע דקשירת הכתרים היתה בשביל הקדמת נעשה לנשמע, ומסיום המאמר משמע דמה שקשרו להם ב' כתרים הוא כנגד ב' הענינים דנעשה ונשמע עצמם ולא דוקא בשביל ההקדמה שהקדימו נעשה לנשמע, דאלו בשביל ההקדמה הנה צריך להיות רק פתח אחד. והנה דגמת ענין הקדמת נעשה לנשמע מצינו במשנה (ברכות פ"ב) שאמרו רבותינו ו"ל למה קדמה פרושת שמע להנהיג את שמע, כדי שיקבל עליו על מלכות שמים תחלה ואחר כך מקבל עליו על מצות". וצריך להבין תחלה ענין קבלת על מלכות שמים בכלל, בכל אשר יגור אחר כך קבלת על מצוות שהוא פרכטי, שהוא ענין "קבלו מלכותי ואחר כך קבלו גזרותי"¹, וכמו על דרך משל כשממליכים את המלך הנה תחלה צריכים לקבל על מלכותו שזוהו ענין ההכתרה מה שמכתירים אותו בכתר מלכות, ואחר כך מקבלים גזרותיו ככל אשר יגור אחר, וכמאמר² "אמר מלכא עקר טורא"³, שהוא כח הקבלת על, ויבדגמא כזאת יובן גם ברוחניות, דתחלה צריך להיות קבלת על מלכותו יתברך ואחר כך קבלת על מצוות, וזהו שבה"ג (בעל הלכות גדולות) במנין המצות שלו הנה מצות "אנכי הוי' אלוקיך" כו' אינו מונה בהשבון מצוות פרכטיות³, דלהיות דמצות "אנכי" היא מצות קבלת על מלכותו יתברך, הרי אינה בכלל המצות פרכטיות, כי אם היא מצוה כללית הכוללת את כלם, והיא הנותנת כח ועז על קיום המצות פרכטיות. וכמו כן הוא בהקדמת נעשה לנשמע, דנשמע הוא בפרכטי המצות, דפרוש "נשמע" הוא על דרך

[מאמר] דיבור המתחיל הבאים ישרש ובכמה מקומות בדא"ח [=כדברי אלקים חיים - תורת החסידות]. אף שבגשם וקלף התפלין עצמו יש המשכה מלמעלה (ואינה המשכה הנ"ל) גם קודם שמניחן, מה שאין כן בסתם דברים גשמיים. ולכאורה גם בזה כמה דרוגות: הגשם קודם שהוכן למצוה. לאחר שהוכן (או הוזמן) למצוה. כשנעשית בו המצוה וראוי לקיימה בו עוד הפעם. בשעת קיום המצוה. - ועיין בתורה אור מגילת אסתר [מאמר] דיבור המתחיל יביאו לבוש מלכות. בשערי אורה דיבור המתחיל הנ"ל פרק ה ואילך. בספר הקיצורים לשערי אורה שם. (7) ראה גם כן מאמר ב' ניסן תש"ט סוף סעיף ד ואילך. (8) ראה תורה אור מגילת אסתר ביאור [מאמר] דיבור המתחיל וקבל היהודים. הוספות לתורה אור פרשת ויקהל פרק ג, ושם נסמן.

(* נדפס בספר המאמרים תש"ט עמוד 147 ואילך. הערות ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר.
1) על פי המכילתא שמות כ, ב. ילקוט שמעוני שם.
2) על פי בבא בתרא ג, ב.
3) ראה בזה בספר המצוות להצמח צדק מצות האמנת אלקות.
4) להעיר משערי תשובה - לאדמו"ר האמצעי - חלק ב דיבור המתחיל להבין ההפרש, פרק לח.
5) טור ושולחן ערוך סימן לב סעיף ט. שולחן ערוך רבנו שם סעיף יא ולא. ושם נסמן.
6) גם ההמשכה למעלה היא דוקא כשהאדם לובש התפלין כו', ולא כשמונחים על השולחן וכיוצא בזה, וכמו שמבאר בתורה אור שמות ריש

1 וְהַחַיִּית הַרוּחָנִי. אָמַנְם כָּל זֶה הוּא כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה בְּדִיּוֹק כְּפִי
2 הַכּוֹנֵה וְרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ הוּא, וְזֶהוּ עֲנִיָּן "נִשְׁמָע", שֶׁהוּא
3 הַהִטָּיָה וְשִׁמְת הַלֵּב בְּכָל מִצְוָה וּמִצְוָה בְּפִרְטוּת לַעֲשׂוֹתָהּ
4 בְּהַדוּר כְּפִי רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ הוּא, דְּמִצְוֹת מִצַּד עֲצָמָן הֵן
5 כְּלִים לְהִמְשָׁכַת וְגִלּוֹי אֱלֻקוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "רְחֹבָה מִצְוֹתָךְ

6 מְאֹד", שֶׁהֵם כְּלִים רְחֹבִים לְקַבֵּל מְאֹד הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא בְּחִינַת
7 גְּלוּי אֹר הָאֱלֻקִּי.
8 קְצוּר. הַקְּדָמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע. יְבִיא דְּגָמָא מְקַבְּלַת עַל
9 מְלָכוּת שְׁמַיִם תְּחִלָּה וְאַחַר כֵּן עַל מִצְוֹת. "נִשְׁמָע"
10 הֵינּוּ שִׁמְת לֵב לְמִצְוֹת בְּדִיּוֹק.

ד"ה בשננה שהקדימו

ליל ראשון דחג השבועות תש"ט

לקוטי דיבורים

סעודת יום א' של פסח תש"ג

1 טו. בפסח לא מכבדים באכילה ושתייה, אבל לקחת
2 לבד - מותר.¹
3 טז. במשך הזמן נראית עזובה בדרכי החסידות
4 הדרשת תיקון. אחד מענינים אלה הוא ענין הנגינה.
5 ענין הנגינה זקוק לתיקון וחיוזוק. פעם היה יהודי
6 מתפלל ומנגן בתוך התפלה, וממילא היה מתנגן לו גם
7 אחרי התפלה. ואילו כיום התפלה היא מצות אנשים
8 מלומדה, אין במה להתפלל, שכן, לא לומדים חסידות,
9 יוצאים ידי חובה באימרה חסידית ובסיפור. אימרה
10 חסידית כשלעצמה היא בודאי טוב, סיפור חסידי - נחוץ
11 בודאי, אך אין הם יכולים לתפוס את המקום של לימוד
12 חסידות, להבין השגה אלקית. וכאשר לא לומדים
13 חסידות אין במה להתפלל וחסר כל היסוד הפנימי של
14 דרכי החסידות, דבר שניכר גם בחיצוניות.
15 היסוד הפנימי של דרכי החסידות וקליטת אור
16 החסידות - הוא עבודת התפלה. נגינה היא חיצונית
17 דרכי החסידות. בתורת החסידות מוסבר בהרחבה,
18 בהסברים נרחבים ביותר, שבכל פנימיות ישנה החיצונית
19 של הפנימיות, ובכל חיצונית ישנה הפנימיות של
20 החיצונית. תפלה חסידית - היא פנימיות. החיצונית של
21 פנימיות זו היא ה"רצוא ושוב" של תחנונים והדרת
22 הכבוד שנוצר בתפלה חסידית. נגינה היא חיצונית דרכי
23 החסידות. הפנימיות של חיצונית זו היא הכניסה תוך
24 קירוב בהיכל עדין זה.
25 בעלי בתים חסידיים ובעלי עסקים חסידיים היו
26 תוססים בניגונים חסידיים. כל חסיד, באיזה סוג אנושי
27 שהיה, היה מתענג בניגון. הניגון היה מוצא חן בעיניו,
28 וכשהיה מנגן היה מתנתק מגסותו ומתעלה ממצבו
29 החולני.
30 יז. ידוע המאמר, שמספר הימים ששהה אדמו"ר

31 הזקן במאסר² הם כמספר פרקי ה"תניא" - יום לפרק
32 יום לפרק - המאסר - מיומו הראשון, היה ענין של
33 נפשות, כפי הידוע שהובילו אותו מביתו בעגלה שחורה
34 כפי שהיו מובילים מורדים במלכות ונידונים למיתה.
35 הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר ה"צמח צדק" אמר - י"ט
36 כסלו תקצ"ב:
37 - אברהם אבינו ידע שעליו להוליד בן שמזרעו יהיה
38 העם הנבחר, כן ידע כוחו של נמרוד שהוא גיבור ציד
39 להמריד נגד הוי', ויכול להיות שנמרוד בסיוע השטן
40 וסייעתו ינצח אותו - את אברהם אבינו - ומיתו. בכל
41 זאת מסר אברהם אבינו את נפשו בסכנה ממשית. ואין
42 זה מפני שהיה ענין של בטחון בה', כי אם מסירות נפש
43 שהפקיר וסיכן את נפשו בפועל לפרסם אלקותו יתברך
44 בעולם, מבלי לחשוב מחשבות כלל מה יהיה לאחר מכן.
45 כן, הוד כ"ק זקני³ ידע כוחו של השטן המקטרג על
46 שיטתו ודרכו של מורנו הבעל שם טוב והרב המגיד נ"ע.
47 שכן, מאז שהתחיל לדבר ברבים המאמרים של ספר
48 ה"תניא" - תקמ"ב - נתחזקה ההתנגדות באופן מבהיל.
49 וכשאמרו בפעם השניה - תק"ן - התחזק הקטרוג יותר
50 וארך שלש שנים בהתגברות גדולה, עד שאמי החליפה
51 אותו ונסתלקה בשלישי בתשרי תקנ"ג⁴, והפקיר וסיכן
52 את נפשו הקדושה לסדר את ספר ה"תניא", תורה
53 שבכתב של תורת חסידות חב"ד. וכך עמד בסכנת נפשו
54 עד שנת תקנ"ט, שנוספה אז גם סכנת גופו הקדוש, וסבל
55 יסורי מות נ"ג ימים כנגד נ"ג הפרקים שבספר ה"תניא".
56 ובעבודתו הקדושה זכה כי "תניא", שהוא אותיות
57 "איתן", יעורר את האיתן שבשנמה⁵ בכל מי שלומד את
58 ספרו הקדוש ויפעל בו התחזקות בעבודת השי"ת.
59 בשיחה קדושה זו טמון הרבה אור, ומשיחה קדושה
60 זו יש הרבה מה ללמוד. למרות שהאור שבשיחה קדושה
61 זו הוא האור כפי שעודנו כלול במאור - לומדי חסידות⁶

(4) ראה לקוטי דיבורים כ' כסלו תרצ"ג.

(5) ענינו ראה לקו"ת ר"פ ראה. ד"ה לעולם יהא אדם רך כקנה תש"ג ועוד.

(6) ראה שער היחווה"א פ"ג ופ"י, ד"ה כי עמך מקו"ח רס"ו.

(1) ראה "היום יום" ע' מז.

(2) ראה החוברת "ט כסלו".

(3) אדמו"ר הזקן.

מישרים. בתחילת מלכותו היה טוב ליהודים ולאחר מכן
 נשתנה לרע, אבל בכל זאת היה טוב יותר בטבעו מאחיו
 ניקולאיי שהיה איש רע ומושחת המדות בטבעו האכזרי
 ואדוק באמונתו.
 בימים האחרונים לשבת הוד כ"ק רבנו במאסר
 "פטרופובלבסק"⁸ הובילו אותו מלשכת החוקרים לבית
 מאסרו. הנער ניקולאיי, אחיו של אלכסנדר, שיחק אז
 בחצר עם אחד מבני גילו הנערים מזרע המלוכה, ולהיותו
 אכזר בטבעו היה נושא עמו תמיד שוט. כשראה את הוד
 כ"ק רבנו התריז כנגדו עם השוט להפחידו. הוד כ"ק רבנו
 הסתכל בו במבט חד, וההבטה פעלה על הנער האכזר
 חלישות גדולה עד כי נפל השוט מידו, השפיל את עיניו
 והוריד את ראשו, ואמר לפדגוגו כי פג לבו בקרבו
 מחרדת ההבטה שהאסיר הסתכל בו.
 הוד כ"ק אאזמור"ר אדמור"ר "צמח צדק" אמר בשעת
 הכרתת הקיסר ניקולאיי, שהוד כ"ק זקנו היה פועל
 בראייתו כמו אחד מבני גילו הקדושים בדיבורו, והפעולה
 היתה במדריגה גבוהה יותר, כמעלת הראיה על הדיבור.
 הענין של "הקב"ה בורא רפואה קודם למכה"⁹
 בהשגחה פרטית, רואים במוחש בכל ענין כללי ופרטי.
 ההשגחה הפרטית שהיה על ניקולאיי לשחק בילדותו
 בחצר בשעה שהובילו את הסבא מלשכת החוקרים אל
 בית מאסרו, שניקולאיי בראותו את הסבא התריז כנגדו
 בשוטו כדי להפחידו, שהסבא הסתכל עליו במבט חד,
 ומגודל הפחד נפל השוט מידו, הבטה שפעלה שבירה
 כללית ברע - זה הענין של קדימת הרפואה למכה בענין
 הכללי. לולא אירוע זה, לא היו יכולים חלילה לסבול את
 הגזירות הקשות שהיה גוזר. הסבא בהבטתו פעל שבירה
 בשוט המלכות של ניקולאיי, כפי שפעל יוסף בדיבורו
 בהזכרת שם אלקים שבירה כללית בקליפת מלכות
 פרעה.
 יט. בקובץ "היום יום" סודר שיעור לימוד "תניא"
 בכל יום. שיעור הלימוד המתחיל היום בפרק מ"א -
 עמוד נ"ז - בד"ה "והנה אף מי שגם במוחו ובמחשבתו
 אינו מרגיש שום יראה ובושה" הנה לפי המבואר לעיל,
 שסוף דבר הנסיון של מעלה - לסיבת הקטרוג שלמעלה
 שהיה על תורת ושיטת מורנו הבעש"ט - וסוף מסירות
 הנפש והגוף של הוד כ"ק מורנו על תורת חסידות חב"ד,
 היה המאסר הקשה ביסורי מות בימים כמספר הפרקים
 שבספר "תניא", הרי שיעורי הלימוד מה שאנו - כל
 הזוכים לקיים בפועל כל עניני השליחות הנמסרים על
 ידי לדורו של משיח - ויתן השי"ת שנזכה אנחנו לביאת

יודעים ההבדל בין אור מן המאור המאיר בחלל העולם
 לבין האור שעדיין כלול במאור - בכל זאת יכולים ללמוד
 הרבה משיחה קדושה זו, וביותר - ללמוד את מסירות
 הנפש על עבודה בפועל.
 העבודה בפועל של הרבי היא לפעול על חסידים, גם
 בנפשם וגם בגופם. הפעולה בנפשם היא התעוררות
 הרחמים שהרבי מעורר רחמים שתהיה בחסידים פתיחת
 החושים בתורה ובתפלה. בגופם - התעוררות הרחמים
 על המוח והלב הגשמיים של החסידים, שיהיו כלים
 להשגה אלקית במוח ולהתעוררות אהבה ויראה בלב.
 זוהי העבודה בפועל של נשמה כללית. ועל עבודה זו
 יש לנשמה כללית מסירות נפש, ומסירות הנפש היא
 בפועל ולא רק בכוח.
 יח. אימרה של הרבי וגם תנועה שלו בלבד עושה
 רושם בכל העולמות. על המקום שהרבי קנה בו שביתה
 בערב שבת קודש, כשהובילו אותו מליאזנא לפטרבורג,
 ואמר שם המלים "צווחין אף עקתינ", קם לאחר מכן
 ישוב יהודי. הרבי שבת שם, הוא החל בבירור המקום,
 על דרך יוסף במצרים כדי שיעקב והשבטים יוכלו לברר
 את הבירורים במצרים, כך עשה הרבי שם את הבירור
 הכללי, ולאחר מכן היה בכוחם של היהודים שחיו שם
 לברר את הבירורים.
 ברשימותיי רשום שם העיר, אבל אינני זוכר אם זה
 היה לפני נעויל או אחריה.⁷
 בכלל יקר אצלי כל ענין וענין הנוגע לחסידים
 וחסידות והנהגת כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים זי"ע,
 שגם דבר הבא רק בדרך אגב, אי אפשר להזכירו בקיצור,
 הרי זה בכלל "שימושה" הנותן כוח ועוז ב"לימודה".
 למרות שהרבי היה נתון בסכנה הגדולה ביותר בנפשו
 כמו בגופו, כפי שנרמז לעיל, שההתנגדות שלמטה היא
 בהתאם לקטרוג שלמעלה, שכשם שבראש השנה הרי
 "ויתיצבו בני האלקים" התובעים דין ומשפט, ובתביעה זו
 ישנם חילוקי דרגות: יש שהם תובעים דין על חטאים
 ופשעים, ובכך גופא כמה חילוקי דרגות, כן קיימת
 תביעה על צדיקים, שלפי מעלתם היתה צריכה להיות
 הנהגתם בקירוב יותר לעולם, וישנה תביעה וקטרוג לבני
 האלקים על צדיקים העובדים במסירות נפשם ובכך הם
 מסייעים לבני דורם וגם לדורותם בעבודת השי"ת. כך
 היה הקטרוג למעלה על הוד כ"ק אדמור"ר הזקן, ומזה
 באה ההתנגדות למטה. בכל זאת גם אז היה כוחו הקדוש
 אתו עמו להתגבר על הקליפה ולהכניעה.
 המלך אלכסנדר הראשון היה איש טוב ואוהב

(9) ראה מגילה יג, ב. פס"ז שמות ג, א.

(7) לקוטי דיבורים כ' כסלו תרצ"ג.

(8) שם בית האסורים.

ומהי ההתקשרות שלהם. 33
 בפרקים אלה מסביר הרבי שלשה ענינים: א) עבודת 34
 בן. ב) עבודה מאהבה. ג) עבודה מיראה. ביאורו של הרבי 35
 בשלשה סוגי עבודה אלה אינו רק כדי להסביר את 36
 הדבר, אלא יש בו גם משום תביעה, שאת מה שהוא 37
 מסביר יביאו בעבודה בפועל. 38
 בתביעתו של הרבי עבודה בפועל בשלשה סוגי 39
 העבודה האמורים, הרי בחילוקי הדרגות שבשני הסוגים 40
 הראשונים, עבודת בן ועבודה מאהבה, למרות שהרבי 41
 תובע אך אין הוא תקיף כל כך בתביעתו, ואילו בסוג 42
 העבודה השלישי, עבודה מיראה, הרבי תקיף מאד 43
 בתביעתו, שהעבודה מיראה צריכה ומוכרחה להיות בכל 44
 אחד. 45
 העבודה מיראה יכולה להיות בקבלת עול, והרבי 46
 תובע שענין היראה יהיה לכל הפחות "כהאי תורא 47
 דיהבין עלי" עול בקדמיתא בגין לאפקא מיני' טב 48
 לעלמא"¹³. כמו שבארץ ישנו ענין הזריעה, שממנה באה 49
 הצמיחה בתוספת מרובה, כך קבלת עול היא ענין 50
 הזריעה, ולאחר מכן נעשה ענין הצמיחה בתוספת 51
 מרובה. 52
 כאן הרבה כ"ק אדמו"ר להפליג בענין יותר עול יותר 53
 עבודה) - 54
 וכשהרבי תובע - הריהו תובע. 55
 שאלה: מה ענין התביעה כאן? 56
 תשובה: תביעתו של הרבי יש בה משום סיוע ונתנת 57
 כוח בעבודה בפועל, שתהיה כפי שהוא תובע. על דרך 58
 שנתבאר בדא"ח¹⁴ בביאור ענין "ראה נתתי לפניך היום 59
 את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע"¹⁵ ומסיים¹⁶ 60
 "ובחרת בחיים", הרי זה עצמו שכתוב "ובחרת בחיים" 61
 הוא סיוע לבחור בחיים. כך גם כאן, תביעתו של הרבי 62
 יש בה משום סיוע לבעלי עבודה. 63

חג הפסח תש"ג

המשיח בקרוב ממש - אשר בכלל זה הוא שיעור זה 1
 שאנו - לומדים היום ומהיום עד גמירא בחלק ראשון 2
 של ספר ה"תניא", הרי הם י"ג הפרקים שכנגדם ישב 3
 הוד כ"ק רבנו במאסר שלשה עשר הימים האחרונים 4
 וסבל עבורם יסורי מות. 5
 ידוע ששנים עשר הימים האחרונים שישב הרבי 6
 במאסר, במבצר הפטרופובלבסקי, היו הימים המרים 7
 ביותר בשבילו. באותם ימים עינוהו בריבוי שאלות על 8
 היסוד: יהודי מה זה? "גימל-אלף-טית"¹⁰ מה זה? מהי 9
 ההתקשרות של יהודים עם "גימל-אלף-טית" ומהי 10
 ההתקשרות של "גימל-אלף-טית" עם יהודים. וכך ציערו 11
 את הרבי שבשמעו השאלות בכלל ובשפה מגושמת 12
 בפרט, היו פורצות ממנו דמעות מה"קרעו לבבכם"¹¹ 13
 ולבו נקרע בקרבו לשמע שאלות אלו ועל הכל היה צריך 14
 לענות בהסברה טובה שמוחותיהם המגושמים של מנהלי 15
 החקירה והדרישה גם כן יבינו. 16
 אחת השאלות היתה על מה שכתוב במדרש על 17
 הפסוק¹² "ד' אשר עשה את משה ואת אהרן" - "משה 18
 ואהרן אשר עשו את ד'". יכולים אנו לתאר לעצמנו איך 19
 מוח מגושם יכול להבין ענין זך ורוחני כזה ובאיזה 20
 ביטויים. 21
 הרבי הסביר להם שהמדרש מפרש את הכתוב 22
 שבאותם הכוחות הקדושים שד' עשה את משה ואת 23
 אהרן, שקיבלו כוח אלקי על כל הענינים הטבעיים, 24
 שבהרמת יד יעשה ממים דם, ושאר מכות מצרים, באותו 25
 כוח הכירו משה ואהרן את ענין האלקות בעולם, 26
 להראות במוחש איך שהשי"ת בורא ומנהיג את העולם 27
 ומלואו. זה מה שהמדרש אומר על הכתוב "ד' אשר עשה 28
 את משה ואת אהרן" שהכוח מה שהשי"ת נתן להם, כוח 29
 זה עצמו שימש למשה ולאהרן לגלות אלקות בעולם. 30
 בפרקים ממ"א עד נ"א משתקפת התשובה על 31
 השאלה היסודית: מה זה "גימל-אלף-טית", מה זה יהודי 32

13) זח"ג ר"פ בהר (קח).
 14) ראה לדוגמא: ד"ה רבי אומר תש"ב.
 15) דברים ל, טו.
 16) שם, ל, יט.

10) כך ביטא כ"ק מו"ח אדמו"ר כדי שלא לאמר שם. ראה שו"ע או"ח
 - לרבנו הזקן - פ"ה ס"ג וברה"נ פ"ג ס"ד. וע"ל אות כ.
 11) יואל ב, יג.
 12) שמואל א, יב, ו.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ל"ט - האם והבת

1 לאחר שעברו שלושה חדשים מאז חשה דבורה שהיא עומדת להיות אם - גילתה בשמחה את
 2 סודה לבעלה ר' נחום. הבשורה נתקבלה אצל ר' נחום ברגשות מעורבים: הוא שמח מאד על עצם

- 1 הידיעה, שלה ציפה זמן רב, אך מאידך חש מועקה מסוימת בליבו, שכן זכר היטב את דבריו של
 2 המקובל ר' משה גרשון, וידע כי סופו קרוב, שכן עושרו גדל דווקא באותה תקופה, ופירוש הדבר כי
 3 מתוך שני הדברים בהם נתברך, הדבר העומד להילקח ממנו הוא - אריכות ימים.
- 4 ר' נחום לא מצא לנכון לספר על כך לאשתו, שכן לא רצה לצערה, אך כשלעצמו החל להגביר
 5 את התבודדותו, ולעסוק יותר ויותר בתשובה, תפילה ובלמוד תורה. מדי יום ביומו היה בוכה רבות
 6 ואף אומר וידי. ברם, כשיצא מחדרו היה משתדל להיראות עליז ומעודד, כדי שדבורה לא תחשוד
 7 במשהו.
- 8 מיום ליום הרגיש ר' נחום שכוחותיו הולכים וּפְּלִים. כעבור חודשיים תקפה אותו חולשה גדולה,
 9 ותוך ימים ספורים שבק חיים.
- 10 במלאות חדשי הריונה ילדה דבורה בת, ושמה נקרא בישראל - נחמה, על שם האב ר' נחום.
 11 לפי צוואת ר' נחום חולק העיזבון לשלושה חלקים שווים: חלק אחד נועד לחלוקה לצדקה, כפי
 12 ראות עיני האלמנה. חלק נוסף ניתן לדבורה, והחלק השלישי יועד לזכות הילד שהיה עתיד להיוולד.
 13 ר' נחום אף השאיר מכתב סגור אותו ציווה לפתוח ביום היכנס הילד למצוות.
- 14 דבורה גידלה את נחמה באותה רוח בה חינכה את עצמה. משחר ילדותה דאגה גם ללמדה תורה
 15 על ידי מלמדים מיוחדים.
- 16 בינתיים עברו עשרים וחמש שנים מאז באה דבורה לגור בוויטבסק, ובמשך הזמן חל שינוי גדול
 17 במהות הרוחנית של העיר. מספר תלמודי התורה גדל וכן מספר תלמידי הישיבה. שינוי גדול חל במצב
 18 הרוחני של הנשים, מרבית הנשים כבר ידעו להתפלל בעצמן, וחלק אף הבין את תוכן התפילות
 19 ופירושן.
- 20 באמצעות ספר "צאנה וראינה" ויצירות אחרות באידיש התוודעו הנשים לשורה של ענייני יסוד
 21 ביהדות.
- 22 כשהייתה נחמה לבת מצווה כבר היו לה ידיעות רבות בלימודי היהדות. הגיעה השעה לפתיחת
 23 מכתבו החתום של ר' נחום, וממנו נודע הסיפור על ברכת המקובל. במכתבו גם ביקש ר' נחום שדבורה
 24 תייסד ישיבה על שם הילד שיילד, ושהישיבה תחזק מכספי חלק הילד בעיזבון.
- 25 בשנת תנ"ז הוקמה ב"גדה הגדולה" של וויטבסק ישיבה על שם "נחמה של ר' נחום בר' טעוול",
 26 שבפי הנשים נקראה בשם "ישיבת נחמה של דבורה" לזכרה של האלמנה.
- 27 בין הלמדנים הגדולים שהיו אותה עת בוויטבסק היה אחד בשם ר' שמחה זעליג, שנקרא גם
 28 "העילוי מסטאוויסק", שבמשך עשר שנים תמימות הסתגר בבדידות ועסק בתורה. עילוי זה מונה כראש
 29 הישיבה שנשאה את שמה של יתומת ר' נחום.
- 30 תוך שנתיים כבר מנתה הישיבה 130 תלמידים ושלושה רמ"ם, אך ר' שמחה זעליג לא המשיך
 31 לעמוד בראשה שכן העדיף ללמוד תורה ביחידות.
- 32 אך למרות כל זאת לא הגיעה עדיין וויטבסק לדרגתה של מינסק כמקום תורה. אף לא יכלה
 33 להשתוות עם סלוצק ובריסק, שבהן היו ישיבות רבות, ובוודאי לא עם וילנה, שהייתה אז כבר עיר
 34 ואם בישראל. קהילת מינסק אף שימשה מקור השפעה להפצת תורה בכל סביבתה. הישיבות בערים
 35 כסמילוביץ וסמרגן נוסדו על ידי תלמידים שלמדו בישיבות מינסק.

1 על מינסק ושיבותיה, וכן על מינסק כמקור השפעה לקהילות אחרות, נודע לברוך רק כאשר הגיע
2 לחג הפסח לדוברומיסל לאליעזר ראובן הנפת. כן נודע לו אז על המעמד הנכבד שהיה לזקנו במינסק,
3 שם התגורר, במוחו של ברוך נולד הרעיון לבקר במינסק בהזדמנות הראשונה. אותו ברוך, שבמשך כל
4 הזמן התרחק ממשפחתו, התמלא עתה תשוקה להתקרב שוב אליה. כן פיעמה בו שאיפה לדעת פרטים
5 נוספים על אמו, שנפטרה בהיותו ילד קטן, אשר הייתה ידענית גדולה, כפי שזכור לברוך.

6 בחג הפסח של אותה שנה השכיל ברוך ללמוד הרבה בביתו של הנפת על תבל ויושבי בה. הרבה
7 למד על אופיו המעניין של ר' אליעזר ראובן עצמו. אליעזר ראובן היה נוהג בכל יום שישי בשבוע,
8 בין בקיץ ובין בחורף, להפסיק את עבודתו ולסגור את הנפחיה שעה אחת לפני חצות היום. כל
9 האיכרים בכפרי הסביבה כבר ידעו ש"ראובקה", כפי שכינוהו, לא יבצע שום עבודה אחרי אותה שעה.
10 ביום שישי היו באים, אפוא, השכם בבוקר, עוד בטרם חזר ר' אליעזר ראובן מתפילת שחרית במניין
11 הראשון, וממתנים לו בפתח בית-המלאכה לשם ביצוע העבודות להן היו זקוקים. הוא מצידו היה נוהג
12 בסיום העבודה של יום שישי לכבד כל איכר שנוכח בנפחיה בכוסית משקה ופרוסת עוגה. לדבריו -
13 גם על הגויים לדעת על שבת קודש שיש לנו. לאחר מכן היה הולך לבית המרחץ ובחזרו, שוכב לנוח
14 משך שעה או שתיים, ומתחיל להתכונן, בדביקות ובכוונה גדולה, לקראת שבת קודש.

15 ר' אליעזר ראובן היה גבה קומה ובעל הדרת-פנים, מעוטר בזקן לבן כשלג. חיוך קל ריחף תמיד
16 על פניו והוסיף לו לוויית חן. כאשר לבש ביום שישי לפנות ערב את בגדי השבת, רחוף וסרוק למשעי,
17 היה משאיר רושם עמוק על כל רואיו.

18 אותו יום שישי, ערב שבת-הגדול, הלך ר' אליעזר ראובן, כדרכו לאחר סיום עבודתו, לבית המרחץ,
19 כשהוא לוקח איתו את אחיו של חתנו, ילד בן תשע, בשם ישראל חיים, שבא אף הוא להתארח בחג
20 הפסח אצל הנפת. עבר זמן ממושך ור' אליעזר ראובן טרם שב מבית המרחץ. והנה מופיע ישראל
21 חיים הילד ומספר כי בהיותם בבית המרחץ, נשמעה לפתע צעקה שרב העיר, ששהה שם אותה שעה,
22 התעלף. הייתה בהלה, הנפת והילד התלבשו בחיפזון, ומיהרו יחד עם הקהל הרב לבית הכנסת כדי
23 לומר תהלים ולהתפלל לרפואת הרב. מאוחר יותר הלך ר' אליעזר ראובן יחד עם עוד יהודים
24 לבית-הקברות ועל הילד פקד לחזור הביתה. יותר מזה לא ידע הילד לספר.

25 ברוך ואחד מחתניו של הנפת יצאו העירה כדי לברר את שלומו של הרב. היה זה מאורע שהסעיר
26 את רוח כל בני הקהילה. כל אחד ידע היטב מיהו רבה של דוברומיסל והכל הכירו בגדלותו, יחוסו
27 ועברו המפואר. היה זה ר' זבולון מרדכי, שירש את כסא הרבנות מחותנו, רבי גבריאל. הוא היה אהוב
28 ונערץ על כל בני הקהילה. אין פלא שכאשר התרחש המאורע, והרב לקה בשיתוק פתאומי בבית
29 המרחץ, השתררה בהלה גדולה בעיירה.

30 שעה קלה לפני הדלקת הנרות הגיעה הבשורה שהרב פקח עיניו והכרתו חזרה אליו. כוח הדיבור
31 שב אליו אף הוא, אם כי דיבורו עלה לו במאמצים מרובים. ברם, עדיין נשאר משותק ברוב חלקי
32 גופו. הרב הזמין אליו את ר' דוד משה הדיין ואת נכדו ר' שלמה, וביקש מהם שר' שלמה ישמיע
33 למחרת בבית הכנסת את דרשת שבת הגדול, ושר' דוד משה יסייע בידו להכין אותה, שכן כרגיל הייתה
34 דרשה כזו צריכה להוכיח למדנות מופלגת.

35 כן ביקש הרב שעשרה יהודים יגשו לבית הכנסת, ולאחר בקשת מחילה מאחד מספרי התורה,
36 יעטפו אותו בטלית ויביאוהו בליווי מניין יהודים לביתו, כדי שיוכל להתפלל בציבור ולשמוע קריאת
37 התורה. הרב הסביר שכל ימיו לא החסיר אף תפילה אחת בציבור ולכן רצה גם עתה לקיים תפילתו
38 בציבור.

- 1 הדיין והנכד מלאו בקשת הרב והם בחרו לשם כך בספר התורה שהיה מוכר בדוברומיסל בשם
2 "ספר התורה של היתום העשיר", או "ספר התורה של ר' אלימלך החסיד".
- 3 ספור מופלא קשור בספר תורה זה: היה זה בשנת תט"ז, בדוברומיסל השתקע אז יהודי עשיר
4 בשם ר' ישעיה שלמה, איתו באו אשתו וילדו בן הארבע, כן התלווה אליהם קרוב משפחה בשם ר'
5 נפתלי, ששימש כעוזרו. אמרו שאותו ר' ישעיה שלמה היה ממגורשי ספרד, אחרים אמרו שהוא בא
6 מגרמניה, וכי הוא ממגורשי פרנקפורט.
- 7 כעבור ארבע שנים נפטר ר' ישעיה שלמה, וילדו, אלימלך, גודל על ידי ר' נפתלי. הילד התגלה
8 מיד כבעל כישרונות גדולים וחשק רב ללימודים. כשהגיע לגיל המצוות סיגל לפתע לעצמו דרך חדשה:
9 הוא התנזר מדיבורי חולין והתרחק מחברת בני אדם. קרובו-מגדלו ר' נפתלי וכן כל מחנכיו ניסו להניאו
10 מדרך זו ולא עלה בידם.
- 11 כשהתבגר - הסכים להשתדך רק עם יתומה ענייה. תקופת נישואיו נמשכה חמש שנים, ובמהלכה
12 נולדו להם בן ובת. אז הודיע לרעייתו כי הוא מעוניין להתגרש, בהסבירו כי רצונו להיות משוחרר
13 מהחובות המשפחתיות המוטלות עליו על-פי התורה. הוא העניק לה חלק גדול מרכושו והתחייב לפרנס
14 את ילדיו.
- 15 ר' נפתלי עזב את דוברומיסל, ואז התגלה כי ר' אלימלך אינו רוצה כלל ליהנות מכספו. את ביתו
16 הועיד לאכסניה להכנסת אורחים, והוא עצמו עבר לגור אצל ר' תנחום הסנדלר, שביתו היה ליד בית
17 המדרש. בכל שעות היום ובחלקן הגדול של שעות הלילה בילה ר' אלימלך בבית-המדרש, על התורה
18 ועל העבודה. מדי ערב, כאשר כל האנשים עזבו את בית-המדרש היה נוטל מטאטא ומכבד בו את
19 הרצפה. מזונו היחיד בכל ימי השבוע היה לחם ומים, מלבד בשבת וחג.
- 20 בשנת ת"מ עלה ר' גבריאל על כס הרבנות בעיר. מפיו נודע לר' אלימלך כי בפולוצק נמצא סופר
21 סת"ם, ירא שמים ו"מקובל". הלך, אפוא, ר' אלימלך אל אותו סופר, ר' שמעיה זרחיה, אחיו של
22 המקובל ר' בצלאל אורי וסבו של הרב הצדיק רבי ישראל מפולוצק, מתלמידי המגיד ממעזריטש,
23 והזמין אצלו ספר תורה. ארבע שנים עברו עד שר' שמעיה זרחיה סיים את כתיבת ספר התורה, כאשר
24 ר' אלימלך נמצא אצלו כל אותה עת. המגיה ר' פתחיה הגיה את ספר התורה, וכשהכל הושלם לקח
25 ר' אלימלך את ספר התורה וחזר איתו לדוברומיסל, שם מסר אותו לרב, שהכניסו לבית-המדרש.
- 26 כאשר בגרו ילדיו של ר' אלימלך שידך אותם עם משפחות נכבדות, והעניק להם סכומים גדולים
27 מרכושו. הוא עצמו המשיך לנהוג בדרכו, שלא לדבר שיחות חולין ולא לאכול בימי החול שום דבר
28 פרט ללחם ומים. בשנת תצ"ה נפטר בגיל שבעים ותשע שנה, וספר התורה נשאר לנחלת הקהילה,
29 כשהוא נושא את השם "ספר התורה של היתום העשיר". ספר תורה זה הובא עתה, כאמור, לביתו של
30 ר' זבולון מרדכי, רב העיר.
- 31 באותה הזדמנות נודעו לברוך תולדות חייה המופלאים והטרגיים של משפחת רבה של דוברומיסל.
32 ר' זבולון מרדכי היה נצר לרבי משה איסרליש, הרמ"א. ראש המשפחה הגאון ר' זכריה ירוחם,
33 שלמד תורה מפי הרמ"א בעצמו, השתקע, עם משפחתו, לאחר גלגולים רבים, בכפר ליד נמירוב, שם
34 עסקו כל בני המשפחה בעבודת אדמה וחיו על בסיס שיתופי, כאשר קופה אחת משותפת לכולם. כיון
35 שחיו באחוזה אמיתית ניתן להם השם - "היונים".
- 36 משך שלשה דורות ניהלו ה"יונים" את חייהם על הבסיס האמור, כדוגמא מובהקת לחיי משפחה
37 יהודיים, עד שהמשפחה גדלה, והגיעה לשבעים-שמונים משפחות, שאז עברה לגור בנמירוב עצמה.

1 שם המשיכו ה"יונים" בחייהם השיתופיים. המבוגרים, שהספיקו לעבוד הרבה בחייהם, התמסרו לתורה
 2 ועבודה, בעוד שהצעירים יותר עסקו בעבודת האדמה, וכך יכלו להתקיים.

3 בשנת ת"ח בוצעו, כידוע, הפרעות והשחיתות האימות ביהודים, בהנהגתו של צורר היהודים צמא
 4 הדם בוגדן חמילניצקי. נמירוב הייתה אחת מערי ההריגה החמורות ביותר. המוני יהודים הושמדו שם
 5 על ידי הרוצחים האוקראינים. כל בני משפחת ה"יונים" נרצחו. שריד אחד ויחיד נותר בחיים
 6 מהמשפחה הגדולה. היה זה זכריה ירוחם, ילד בן 11 שנה, נכדו של אותו ר' זכריה ירוחם שהשתקע
 7 לראשונה עם משפחתו ליד נמירוב.

8 זכריה ירוחם ניצל בדרך נס ממרחץ הדמים. הוא נמלט מנמירוב ולאחר שבועות של נדודים
 9 והסתתרויות מהכנופיות הרצחניות הגיע לבריסק, מדוכא וחסר אונים, פצוע, רעב וקרוע בגדים ונעליים.
 10 כל אוושה וכל הַד הפחידוהו, ובקושי הצליח להשמיע מלה אחת או שתיים. היה זה שריד טרגי
 11 למשפחה שלימה שנהרגה על קידוש השם.

12 לאחר מאמצים הצליחו להציל מפיו שהוא פליט מנמירוב שנשאר יחידי בחיים ממשפחתו הענפה.
 13 הילד נלקח לביתו של אחד מתושבי בריסק ותוך שבועות החל להתאושש. במשך הזמן, בעידודם של
 14 אנשים טובים, נתחזק עד כדי יכולת לעבור לפני התיבה, לעילוי נשמתם של קרוביו הקדושים. בהיותו
 15 לפני גיל המצוות היה נוהג, לאחר תפלת שחרית, לומר בציבור פרקי תהלים וקדיש לאחריהם. כן למד
 16 בציבור מדי יום משניות, ואף השמיע לפני הציבור שיעור במדרש, לאחר תפלת מנחה, ושיעור בתלמוד,
 17 לאחר תפלת ערבית, וקדיש לאחר מכן, וכך גם בתיקון חצות. כך היה מספיק במשך כל היום לומר
 18 מספר פעמים קדיש לזכר קרבנות ההריגה בנמירוב.

אגרות קודש

1 ב"ה א' ז' מ"ח תרפ"ט

2 ריגא

3 כבוד ידידי הנעלה והכי נכבד, אוהב

4 מישרים ווי"ח אי"א מוהר"ר טובי ש"י

5 שלום וברכה!

6 מכתבו מכ"ה לחדש אלול העבר הגיעני במועדו, וברכתי
 7 אותו בשנה טובה ומתוקה בגו"ר, בשנת אורה זו תורה אור
 8 בכל הפרטים בעבודה שבלב בתפלה שהיא הכלי אשר בה ועל
 9 ידה נחלט החלטות טובות בהנהגה בפועל בבירור ותיקון
 10 המדות בהתנהגות של כל היום.

11 אשר האמת הגמור הוא כי כל אחד מישראל הוא נר
 12 אלקים להאיר מחשכי ארץ הלזו הגשמי, אשר אותה איוה
 13 הוא ית' למושב לו כמאמר נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה
 14 בתחתונים, ודירה זו עוסקים ומתעסקים כאו"א מישראל ע"י
 15 עבודתם בהג' עמודים דתורה עבודה וגמ"ח, ומד' מצעדי גבר
 16 כווננו אשר דרכו יחפץ במקום שהוא שם ישתדל להאיר אור
 17 כי טוב, ואין טוב אלא לימוד התורה ברבים, וגם שלשה מקרי

18 רבים, ודוקא בבית כנסת או מדרש, מקום המצוי לרבים דלכן
 19 נקרא זה דוקא עוסקים בתורה, דענין ההתעסקות הוא כמו
 20 עדי"מ העושה חנות או בית מסחר דעושה אותם במקום
 21 שרבים עוברים ושבים שמה, דהכוונה בזה הוא דמי שעבר
 22 דרך שם ויראה חנות או בית מסחר יכנוס לשם לקנות כו' כן
 23 בעניני תורה דכשלוּמדים במקום גלוי הנה מזדמן שבא עוד א'
 24 ועוד א' וחברא חברא אית לי' וחובה על כל א' לעורר את
 25 חבריו ומיודעיו לקבוע שיעורי לימוד ברבים דוקא.

26 בכל עת ובכל זמן הי' דבר חוב על כל אחד ואחד ביחוד,
 27 ובפרט בזמן הזה אשר מיום ליום נראה כי עקבות משיחא
 28 המה, והעבודה דרושה במאד, ואמרז"ל משביעין אותו כו' וידוע
 29 פירושו מלי' שובע, מי גיט מלמעלה כחות שיהי' באפשר להביא
 30 דבר זה מן הכח אל הפועל הטוב, והשי"ת יהי' בעזרו בגו"ר.

31 ועי"ד חלישות בריאותו השי"ת ישלח לו בקרוב רפואה
 32 שלמה ויהי' בריא אולם שיוכל לשקוד בתורה ועבודה
 33 לאריכות ימים ושנים באין מונע.

34 והנני ידו הדו"ש.

סדר ברכת החמה ע"פ מנהג חב"ד

(ע"פ שיחת שק"מ החודש ניסן פ' החודש ה'תשמ"א)

- א. ברכת החמה בשם ומלכות¹. ובנוסף עושה מעשה בראשית².
- ב. זמנה³ לכתחלה עד סוף ג' שעות זמניות (שהוא סוף זמן ק"ש), ובדיעבד עד חצות⁴.
- ג. נוהגים לברכה אחר תפלת שחרית וברב עם.
- ד. קודם הברכה יאשר רגליו ויביט בחמה פעם אחת, וכשיתחיל לברך לא יראה בה כלל⁵.
- ה. הסדר⁶: הללו⁷ את גו' (עד ולא יעבור)⁷, הברכה, למנצח גו' השמים מספרים, שיר למעלות אשא עיני, הללו א-ל בקדשו, ת"ר הרואה חמה בתקופתה, למנצח בנגינות, עלינו, ק"י⁸.
- ו. מנהגנו לברך גם ברכת שהחיינו ו"טוב שיוציא אדם א"ע מידי ספק ברכה וילבוש מלבוש חדש בענין שצריך לברך עליו שהחיינו בשעת הלבישה כו' או יקה פרי חדש ויניחנו לפניו בעת הברכה ויברך שהחיינו ויהא דעתו גם על המלבוש או על הפרי⁹.
- ז. מנהגנו שגם הנשים מברכות וברב עם.
- ח. צ"ל כפשוט אנשים בפ"ע ונשים בפ"ע.
- ט. נכון וטוב במאד לחנך קטנים וקטנות בברכה זו.
- י"ד. מהנכון וטוב במאד (טוב כפול לשמים ולבריות) להפריש לצדקה¹⁰ בסמיכות לאמירת סדר ברכת החמה.

- 1) ואף שרבינו הזקן לא הביאה בסדר ברה"י שלו – הרי לא הביא גם דין ברכת הקשת (וראה לקו"ש ח"י ע' 220 בטעם הדבר), ומ"מ הי' מנהג כ"ק מו"ח אדמו"ר לברכה (ומעשה רב).
- 2) ע"פ מש"כ אדה"ז בסידורו סדר ברה"י פי"ג סט"ו (בנוגע לברכת הברק).
- 3) י"א שהברכה צ"ל בשעה שנתלית בא"י, וע"כ ישתנה זמן הברכה לפי המקומות, בכל מקום לפי אופקו. אבל מסתימת לשון הרמב"ם (הל' ברכות פ"י הי"י), טושו"ע או"ח (סרכ"ט ס"ב) וכל הפוסקים מוכח, שמברכין בבקר דיום ד' בכל מקום. ולא אישתמיט בשום מקום (וגם אבותינו לא ספרו לנו) שיהי' שינוי בזמן הברכה ממקום למקום. ומעשה רב – מנהג ישראל בכל המקומות.
- וי"ל דוגמתו:
 - ש"ק וכיו"ב – שהוא מפני שביום השביעי שבת וינפש – ע"פ אופק המקום בו נמצא אדה"ר והציווי הוא שבכל מקום ישמרוהו ויהי ערב ויהי בוקר" לפי אופק המקום.
 - וראה רבינו הזקן בשו"ע שלו או"ח מהד"ת ס"א ס"ח. וראה לקו"ש חט"ו ע' 97 ואילך (נדפס לקמן ע' 9 ואילך).
 - 4) ראה מג"א או"ח סרכ"ט סק"ה. מלבושי יו"ט שם סק"ג. ובארוכה (וכן בנוגע לשאר הפרטים שבכאן) – בס' הדנים בברכת החמה. ולאחרונה נאספו (רוב) הדעות בזה בס' "ברכת החמה" (אה"ק תשמ"א).
 - 5) כמ"ש רבינו הזקן בקידוש לבנה.
 - 6) סדר זה יסודו בסדר רבינו הזקן בקידוש לבנה, בשינויים הבאים: הושמטו הפסוקים וכו' השייכים ללבנה: נוסף המזמור "השמים מספרים" שמדבר על החמה. והובא מנהג זה בכמה ספרים. וראה סדר עם דא"ח (ופירוש המלות מהד"ב) ד"ה לשמש שם גו', והוא כחתן גו', מקצה השמים גו'. תהלים יהל אור להצ"צ עה"פ; ובמקום "תנא דבי ר"י" בא "ת"ר הרואה חמה בתקופתה".
 - 7) תהלים קמח (א-ו), תהלים יט, שם קכא, שם קן, ברכות נט, ב. תהלים סז.
 - 8) כמובן כשמברכים בעשרה.
 - 9) ע"פ לשון אדה"ז בשו"ע שלו סת"ר ס"ו.
 - 10) כדי שיהי' "חוט המשולש": אמירת פסוקים תושב"כ וענין בתושבע"פ – תורה, אמירת ברכה ועלינו (ובאה בסמיכות לתפלת שחרית) – עבודה, נתינת צדקה – גמ"ח. ונאמר (ישעי' א, כז) "ציון במשפט (תורה – לקו"ת דברים א, סע"ב) תפדה ושבי" בצדקה", - המקרבת את הגאולה מתאים לסיום וחותם "עלינו".

סדר ברכת החמה

הַלְלוּיָהּ, הַלְלוּ אֶת יי מִן הַשָּׁמַיִם, הַלְלוּהוּ בַּמְרוֹמִים: הַלְלוּהוּ כָּל מַלְאָכָיו,
הַלְלוּהוּ כָּל צְבָאָיו: הַלְלוּהוּ שֶׁשֶׁמֶשׁ וַיְרַח, הַלְלוּהוּ כָּל בּוֹכְבֵי אוֹר: הַלְלוּהוּ
שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם, וְהַמּוֹם אֲשֶׁר מַעַל הַשָּׁמַיִם: יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם יי, כִּי הוּא צְוֶה וְנִבְרָאוּ:
וַיַּעֲמִידֵם לְעַד לְעוֹלָם, חֵק נָתַן וְלֹא יַעֲבוֹר:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּנו וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעְנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

לְמַנְצַח מְזֻמּוֹר לְדוֹד: הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל, וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מַגִּיד הַרְקִיעַ: יוֹם
לְיוֹם יִבְיַע אָמַר, וְלַיְלָה לְלַיְלָה יַחֲוֶה דַּעַת: אֵין אָמַר וְאֵין דְּבָרִים, בְּלִי
נִשְׁמָע קוֹלָם: בְּכָל הָאָרֶץ יֵצֵא קוֹם וּבִקְצֵה תֵּבֵל מְלִיָּהֶם, לְשֶׁמֶשׁ שֵׁם אֱהֵל בָּהֶם:
וְהוּא כִּחְתָּן יֵצֵא מִחֻפְתּוֹ, יִשִּׁישׁ כְּגִבּוֹר לְרוּץ אֶרֶץ: מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם מוֹצֵאוֹ, וְתִקּוּפְתּוֹ
עַל קְצוֹתָם, וְאֵין נִסְתָּר מִחֻפְתּוֹ: תּוֹרַת יי תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ, עֲדוּת יי נְאֻמָּה
מְחַכֵּמַת פְּתִי: פְּקוּדֵי יי יִשְׂרָיִם מְשֻׁמְחֵי לֵב, מְצוֹת יי בְּרַח מְאִירַת עֵינָיִם: יִרְאֵת יי
מְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לְעַד, מְשֻׁפְּטֵי יי אֵמֶת, צְדָקוֹ יַחֲדוּ: הַנְּחַמְדִּים מְזוּהָב וּמְפֹז רַב,
וּמְתוֹקִים מְדֻבָּשׁ וְנִגְפֵת צוֹפִים: גַּם עֲבָדְךָ נִזְהָר בָּהֶם, בְּשִׁמְרָם עֵקֶב רַב: שְׂגִיאוֹת מִי
יָבוֹן, מִנְּסֻתוֹת נִקְנִי: גַּם מְזִידִים חֲשׂוֹךְ עֲבָדְךָ, אֵל יִמְשְׁלוּ בִי, אֲזִי אֵיתָם, וְנִקְיִתִי
מִפֶּשַׁע רַב: יִהְיוּ לְרִצּוֹן אִמְרֵי כִי וְהִגִּיזוֹן לְכִי לְפָנֶיךָ, יי צוּרֵי וְגֹאֲלֵי:

שִׁיר לְמַעְלוֹת, אִשָּׁא עֵינֵי אֵל הַהָרִים, מֵאֵין יָבוֹא עֲזָרִי: עֲזָרִי מַעַם יי, עֹשֶׂה שָׁמַיִם
וְאָרֶץ: אֵל יִתֵּן לְמוֹט רִגְלֶךָ, אֵל יָנוּם שִׁמְרֶךָ: הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן, שׁוֹמֵר
יִשְׂרָאֵל: יי שִׁמְרֶךָ, יי צִלְךָ עַל יַד יְמִינֶךָ: יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יִכְפֶּה, וַיְרַח בְּלַיְלָה: יי
יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע, יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ: יי יִשְׁמֹר צֵאתְךָ וּבּוֹאֶךָ, מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם:

הַלְלוּיָהּ, הַלְלוּ אֵל בְּקִדְשׁוֹ, הַלְלוּהוּ בְּרִקְיעַ עֲזוֹ: הַלְלוּהוּ בְּגִבּוֹרֹתָיו, הַלְלוּהוּ בְּרַב
גְּדָלוֹ: הַלְלוּהוּ בְּתִקְעַ שׁוֹפָר, הַלְלוּהוּ בְּנִבְל וּכְנֹר: הַלְלוּהוּ בְּתַף וּמְחוּל,
הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעִגְב: הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי שִׁמְעַ, הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה: כָּל הַנְּשֻׁמָּה
תְּהִלֵּל יְהִי הַלְלוּיָהּ: כָּל הַנְּשֻׁמָּה תְּהִלֵּל יְהִי הַלְלוּיָהּ:

תָּנּוּ רַבָּנָן הַרְוֵאָה חֲמָה בְּתַקּוּפְתָּהּ אֹמֵר בְּרוּךְ עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית וְאִמַּת הוּא אָמַר
אֲבִי כָּל כ"ח שָׁנִין וְהַדָּר מַחְזֹר וּנְפִלָּה תְּקוּפַת גִּיסָן בְּשַׁבְּתָאֵי בְּאוֹרְתָא דְתַלְתָּ
גַּהִי אַרְבַּע:

לְמַנְצַח בְּגִינַת מְזֹמֹר שִׁיר: אֱלֹהִים יַחַנְנוּ וַיְבָרְכֵנוּ, יָאֵר פָּנָיו אֶתְנוּ סְלָה: לְדַעַת
בְּאַרְץ דְּרַבְּקָה, בְּכָל גּוֹיִם יִשׁוּעָתְךָ: יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים, יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלָם:
יִשְׁמְחוּ וַיְרַנְּנוּ לְאֻמִּים, כִּי תִשְׁפֹּט עַמִּים מִיִּשְׂרָאֵל, וְלְאֻמִּים בְּאַרְץ תִּנְחָם סְלָה: יוֹדוּךָ
עַמִּים אֱלֹהִים, יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלָם: אֲרֵץ גְּתִנָּה יְבוּלָהּ, יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ: יְבָרְכֵנוּ
אֱלֹהִים, וַיִּירָאוּ אוֹתוֹ כָּל אֲפְסֵי אֲרֵץ:

עֲלֵינוּ לְשַׁבַּח לְאֶדוֹן הַכֹּל, לְתַת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית, שְׁלֵא עֲשֵׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת,
וְלֹא שָׁמְנוּ כְּמִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה, שְׁלֵא שָׁם חָלְקֵנוּ כְּהֵם, וְגוֹרְלָנוּ כְּכָל הַמוֹנָם,
שֶׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהֶבֶל וְלָרִיק. וְאַנְחָנוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים לְפָנָי מְלֶכֶךְ מַלְכֵי
הַמְּלָכִים, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. שֶׁהוּא נוֹטֵה שָׁמַיִם וְיוֹסֵד אֲרֵץ, וּמוֹשֵׁב יְקָרוֹ בְּשָׁמַיִם
מִמַּעַל, וְשֹׁכֵן עִזּוֹ בְּגַבְהֵי מְרוֹמִים. הוּא אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד, אִמַּת מְלַכְנוּ, אֲפָס זוֹלָתוֹ,
כְּתוּב בְּתוֹרָתוֹ: וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֵל לְבַבְךָ, כִּי יי הוּא הָאֱלֹהִים, בְּשָׁמַיִם
מִמַּעַל וְעַל הָאֲרֵץ מִתַּחַת, אֵין עוֹד:

וְעַל כֵּן נִקְוָה לְךָ יי אֱלֹהֵינוּ, לְרֵאוֹת מְהֵרָה בְּתַפְאֵרַת עֲזֻךְ, לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן
הָאֲרֵץ, וְהַאֲלִילִים כְּרוֹת יַכְרִתוּן, לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁדֵי, וְכָל בְּנֵי בָשָׂר
יִקְרָאוּ בְּשִׂמְךָ, לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אֲרֵץ. יִפִּירוּ וַיִּדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֶל, כִּי לְךָ
תִּכְרַע כָּל בָּרָךְ, תִּשְׁבַּע כָּל לְשׁוֹן. לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ יִכְרַעוּ וַיִּפְּלוּ, וְלִכְבוֹד שִׂמְךָ יִקְרָאוּ
וַיִּתְנוּ. וַיִּקְבְּלוּ כָּלָם עֲלֵיהֶם אֵת עוֹל מַלְכוּתְךָ, וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי
הַמַּלְכוּת שְׁלֶךְ הִיא, וְלְעוֹלָמִי עַד תִּמְלֹךְ בְּכָבוֹד, כְּתוּב בְּתוֹרָתְךָ: יי יִמְלֹךְ לְעוֹלָם
וָעֶד: וַנֵּאמַר: וְהָיָה יי לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאֲרֵץ, בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יי אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד:

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א

לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל

לקראת חג הפסח, ה'תשט"ו

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התוועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה ליו"ט ראשון של פסח ביהושע פרק ה

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם הַתְּקַדְּשׁוּ כִּי מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם נִפְלְאוֹת: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר שְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וְעִבְרוּ לִפְנֵי הָעָם וַיִּשְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וַיֵּלְכוּ לִפְנֵי הָעָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָל גְּדֹלְךָ בְּעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעוּן כִּי כֹאֲשֶׁר הֵייתִי עִם מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ: הַ בְּעֵת הַזֹּאת אָמַר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חֲרוֹת צָרִים וְשׁוּב מִל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁנִית: ג וַיַּעֲשׂוּ לְו יְהוֹשֻׁעַ חֲרוֹת צָרִים וַיִּמַּל אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־גְּבַעַת הָעֵרְלוֹת: ד וְזוֹה הַדְּבָר אֲשֶׁר־מָל יְהוֹשֻׁעַ כָּל־הָעָם הַיּוֹצֵא מִמְּצָרִים הַזֹּכְרִים כָּל א אֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה מֵתוּ בַמְּדָבָר בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמְּצָרִים: ה כִּי־מָלִים הָיוּ כָל־הָעָם הַיּוֹצֵאִים וְכָל־הָעָם הַיְלָדִים בַּמְּדָבָר בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמְּצָרִים לֹא־מָלוּ: ו כִּי א אַרְבָּעִים שָׁנָה הָלְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמְּדָבָר עַד־תָּם כָּל־הַגּוֹי אֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה הַיּוֹצֵאִים מִמְּצָרִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְהוָה לָהֶם לְבַלְתִּי הַרְאוֹתֶם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְהוָה לְאָבוֹתֶם לְתַת לָנוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: ז וְאֶת־בְּנֵיהֶם הַקִּים תַּחְתָּם אַתֶּם מִל יְהוֹשֻׁעַ כִּי־עֵרְלִים הָיוּ כִּי לֹא־מָלוּ אוֹתָם בַּדֶּרֶךְ: ח וַיְהִי כֹאֲשֶׁר־תָּמוּ כָל־הַגּוֹי לְהַמּוֹל וַיִּשְׁכּוּ תַּחְתָּם בַּמּוֹחָה עַד חַיּוֹתָם: ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גַּלּוֹתִי אֶת־חַרְפַּת מִצְרַיִם מֵעַלְכֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גַּלְגָּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה: י וַיַּחֲנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּגַלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב בְּעֵרְבוֹת יְרִיחוֹ: יא וַיֹּאכְלוּ מֵעֵבֹר הָאָרֶץ מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח מִצּוֹת וְקִלּוֹי בְּעֵצִים הַיּוֹם הַזֶּה: יב וַיִּשְׁבַּת הַמָּן מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח מֵעֵבֹר הָאָרֶץ וְלֹא־הָיָה עוֹד לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִן וַיֹּאכְלוּ מֵתְבוֹאֹת אֶרֶץ כְּנָעַן בַּשָּׁנָה הַהִיא: יג וַיְהִי בַהַיּוֹת יְהוֹשֻׁעַ כִּי־רִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה־אִישׁ עֹמֵד לְגַגְדּוֹ וְחָרְבוֹ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם־לְצָרֵינוּ: יד וַיֹּאמֶר א לֹא כִּי אֲנִי שַׂר־צְבָא־יְהוָה עִתָּה כֹּאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פְּנָיו אֶרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנָי מְדַבֵּר אֶל־עַבְדּוֹ: טו וַיֹּאמֶר שַׂר־צְבָא יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ שֶׁל־נִעְלָךְ מֵעַל רַגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עֹמֵד עָלָיו קָדֵשׁ הוּא וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כֵּן: 16 כֹּא וַיְרִיחוּ סַגְרֵת וּמִסְגְּרַת מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִין יוֹצֵא וְאִין בָּא:

כו וַיְהִי יְהוָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיְהִי שָׁמְעוּ בְּכָל־הָאָרֶץ:

הפטרה ליום שני של פסח מלכים ב פרק כג

כג א וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־זִקְנֵי יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלַם: ב וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה וְכָל־יִשְׂבֵי יְרוּשָׁלַם אֹתוֹ וְהַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים וְכָל־הָעָם לְמַקְטָן וְעַד־גְּדוֹל וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵיהֶם אֶת־כָּל־דְּבָרֵי

סֵפֶר הַבְּרִית הַנִּמְצָא בְּבֵית יְהוָה: ג וַיַּעֲמֹד הַמֶּלֶךְ עַל־הַעַמּוּד וַיְכַרֵּת אֶת־הַבְּרִית | לִפְנֵי יְהוָה לְלַכֵּת אַחַר יְהוָה וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְאֶת־עֲדוּתָיו וְאֶת־חֻקֹּתָיו בְּכָל־לֵב וּבְכָל־נֶפֶשׁ לְהִקִּים אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת הַכְּתוּבִים עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה וַיַּעֲמֹד כָּל־הָעָם בַּבְּרִית: ד וַיִּצֵו הַמֶּלֶךְ אֶת־חַלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאֶת־כֹּהֲנֵי הַמִּשְׁנָה וְאֶת־שְׂמָרֵי הַסֵּפֶר לְהוֹצִיא מֵהִיכָל יְהוָה אֵת כָּל־הַפְּלִים הָעֲשׂוּיִם לַבַּעַל וְלֹא־שָׂרָה וְלִכְלֵל צָבָא הַשָּׂמִים וַיִּשְׂרָפֵם מַחוּץ לַירוּשָׁלַם בְּשַׂדְּמוֹת קִדְרוֹן וְנִשְׂא אֶת־עַפְרָם בֵּית־אֵל: ה וְהַשְּׂבִית אֶת־הַכְּמָרִים אֲשֶׁר נָתַנוּ מַלְכֵי יְהוּדָה וַיִּקְטַר בַּבְּמוֹת בְּעָרֵי יְהוּדָה וּמִסְבֵּי יְרוּשָׁלַם וְאֶת־הַמִּקְטָרִים לַפַּעַל לְשִׁמֵשׁ וְלִירַח וְלַמְּזֹלוֹת וְלִכְלֵל צָבָא הַשָּׂמִים: ו וַיִּצֵא אֶת־הָאִשְׁרָה מִבֵּית יְהוָה מַחוּץ לַירוּשָׁלַם אֶל־נַחַל קִדְרוֹן וַיִּשְׂרַף אֹתָהּ בְּנַחַל קִדְרוֹן וַיִּדַק לְעַפֵּר וַיִּשְׁלַךְ אֶת־עַפְרָהּ עַל־קִבְרֵי בְנֵי הָעָם: ז וַיִּתֵּן אֶת־כִּתְּי הַקְּדוּשִׁים אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר הִנָּשִׁים אֲרָגוֹת שֵׁם בָּתִּים לְאִשְׁרָה: ח וַיָּבֵא אֶת־כָּל־הַכֹּהֲנִים מֵעָרֵי יְהוּדָה וַיִּטְמֵא אֶת־הַכְּמוֹת אֲשֶׁר קָטְרוּ־שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים מִגִּבְעַ עַד־בְּאֵר שֶׁבַע וְנָתַן אֶת־כְּמוֹת הַשְּׂעִרִים אֲשֶׁר־פָּתַח שַׁעַר יְהוּשֻׁעַ שַׂר־הָעִיר אֲשֶׁר־עַל־שְׂמֹאֵל אִישׁ בְּשַׁעַר הָעִיר: ט אַךְ לֹא יָעִלוּ כֹהֲנֵי הַכְּמוֹת אֶל־מִזְבֵּחַ יְהוָה בִּירוּשָׁלַם כִּי אִם־אִכְלוּ מִצֹּת בְּתוֹךְ אַחֵיהֶם: כ א וַיִּצֵו הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם לֵאמֹר עֲשׂוּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּכְּתוּב עַל סֵפֶר הַבְּרִית הַזֶּה: כב כִּי לֹא נַעֲשֶׂה פֶסַח הַזֶּה מִימֵי הַשְּׂפָטִים אֲשֶׁר שִׁפְטוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְכָל יְמֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יְהוּדָה: כג כִּי אִם־בְּשִׁמְנָה עֲשָׂרָה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יֵאָשְׁיָהוּ נַעֲשֶׂה הַפֶּסַח הַזֶּה לַיהוָה בִּירוּשָׁלַם: כד וְגַם אֶת־הָאֲבוֹת וְאֶת־הַיְדֻעָנִים וְאֶת־הַתְּרַפִּים וְאֶת־הַגְּלָלִים וְאֵת כָּל | הַשִּׁקְצִים אֲשֶׁר נִרְאוּ בְּאֶרֶץ יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם בְּעַר יֵאָשְׁיָהוּ לְמַעַן הִקִּים אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַכְּתוּבִים עַל־הַסֵּפֶר אֲשֶׁר מִצָּא חַלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן בֵּית יְהוָה: כה וְכִמְהוּ לֹא־הָיָה לִפְנֵי מֶלֶךְ אֲשֶׁר־שָׁב אֶל־יְהוָה בְּכָל־לִבָּו וּבְכָל־נֶפֶשׁוֹ וּבְכָל־מְאֹדוֹ כְּכָל תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לֹא־קָם כְּמֹהוּ:

הַפְּטָרָה לַשַּׁבָּת חוֹל הַמוֹעֵד פֶּסַח יְחֻקָּאֵל פֶּרֶק לו

א הָיְתָה עָלַי יַד־יְהוָה וַיּוֹצִיאֵנִי בְרוּחַ יְהוָה וַיְנִיחֵנִי בְּתוֹךְ הַבְּקָעָה וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת: ב וְהַעֲבִירֵנִי עֲלֵיהֶם סָבִיב | סָבִיב וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד עַל־פְּנֵי הַבְּקָעָה וְהִנֵּה יְבֻשׁוֹת מְאֹד: ג וַיֹּאמֶר אֵלַי בְּנֵי־אָדָם הַתְּחַיִּינָה הַעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אַתָּה יִרְעֵת: ד וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנָּבֵא עַל־הַעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם הַעֲצָמוֹת הַיְבֻשׁוֹת שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה: ה כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לַעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה הִנֵּה אֲנִי מְבִיא בְכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם: ו וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גִּידִים וְהַעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם בָּשָׂר וְקִרַמְתִּי עֲלֵיכֶם עוֹר וְנָתַתִּי בְכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם וַיִּדְעֻתֶם כִּי־אֲנִי יְהוָה: ז וְנִבְּאתִי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי וַיְהִי־קוֹל כַּהֲנָבְאִי וְהִנֵּה־רָעַשׁ וַתִּקְרְבוּ עֲצָמוֹת עִצָּם אֶל־עִצָּמוֹ: ח וַרְאִיתִי וְהִנֵּה עֲלֵיהֶם גִּידִים וּבָשָׂר עָלָה וַיִּקְרַם עֲלֵיהֶם עוֹר מִלְּמַעְלָה וְרוּחַ אֵין בָּהֶם: ט וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנָּבֵא אֶל־הָרוּחַ הִנָּבֵא בְּנֵי־אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל־הָרוּחַ כַּהֲאָמַר | אֲדֹנָי יְהוִה מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בָּאֵי הָרוּחַ

וּפְחֵי בַהֲרוּגִים הָאֵלֶּה וַיְחִיו: יוֹהֵבָאֲתִי כַּאֲשֶׁר צִוֵּנִי וַתְּבוֹא בָהֶם הָרוּחַ וַיְחִיו וַיַּעֲמֵדוּ עַל־רַגְלֵיהֶם חִיל
גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד: יֵא וַיֹּאמֶר אֵלַי בְּנ־אֲדָם הַעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה כַּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל הַמָּה הַנְּהָ אֹמְרִים יִבְשׁוּ
עֲצָמוֹתֵינוּ וְאִכְרָה תִקְוַתְנוּ נִגְזַרְנוּ לָנוּ: יכ לִכְן הִנְבֵּא וְאִמְרַת אֲלֵיהֶם כַּה־אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה הִנְהָ אֲנִי כִתַּח
אֶת־קַבְרוֹתֵיכֶם וְהֵעֲלִיתִי אֶתְכֶם מִקַּבְרוֹתֵיכֶם עִמִּי וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל: יג וַיִּדְעַתֶּם כִּי־אֲנִי
יְהוָה בְּפִתְחֵי אֶת־קַבְרוֹתֵיכֶם וּבְהֵעֲלוֹתִי אֶתְכֶם מִקַּבְרוֹתֵיכֶם עִמִּי: יד וַנְּתַתִּי רוּחִי בְכֶם וַחַיֵּיתֶם וְהִנַּחֲתִי
אֶתְכֶם עַל־אֲדַמַּתְכֶם וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי נְאֻם־יְהוָה:

הַפְטָרָה לַפְרֶשֶׁת שְׁמִינִי בַשְּׁמוּאֵל ב פֶּרֶק ו

ו א וַיִּסַּף עוֹד דָּוָד אֶת־כָּל־בַּחֲזוֹר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אָלֶּף: ב וַיִּקָּם א וַיִּלְךְ דָּוָד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבְּעַלֵּי
יְהוּדָה לְהֵעֲלוֹת מִשֶּׁם אֶת אַרְזֵן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם שָׁם יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרִבִּים עָלָיו: ג וַיִּרְכְּבוּ
אֶת־אַרְזֵן הָאֱלֹהִים אֶל־עֵגְלָה חֲדָשָׁה וַיִּשְׂאָהוּ מִבַּיִת אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה וְעוֹא וְאֲחִיו בְּנֵי אֲבִינֶדָב נְהֻגִים
אֶת־הָעֵגְלָה חֲדָשָׁה: ד וַיִּשְׂאָהוּ מִבַּיִת אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה עִם אַרְזֵן הָאֱלֹהִים וְאֲחִיו הַלֵּךְ לִפְנֵי הָאַרְזֵן:
ה וְדָוָד א וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִשְׁחָקִים לִפְנֵי יְהוָה בְּכָל עֲצֵי כְרוֹשִׁים וּבְכִנּוֹרוֹת וּבְנִבְלִים וּבְתַפִּים וּבְמִנְעֻנְעִים
וּבְצִלְצְלִים: ו וַיָּבֹאוּ עַד־נֶרְן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָה אֶל־אַרְזֵן הָאֱלֹהִים וַיֵּאחֲזֵ בּוֹ כִּי שָׁמַטוּ הַבְּקָר: ז וַיַּחֲרֹ־אָף
יְהוָה בְּעֲזָה וַיַּכְהוּ שֵׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשָּׁל וַיָּמַת שָׁם עִם אַרְזֵן הָאֱלֹהִים: ח וַיַּחֲרֹ לְדָוָד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ
יְהוָה פָּרִץ בְּעֲזָה וַיִּקְרָא לְמָקוֹם הַהוּא פָּרִץ עֲזָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ט וַיִּרְא דָּוָד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר
אֵיךְ יָבֹא אֵלַי אַרְזֵן יְהוָה: י וְלֹא־אָבָה דָּוָד לְהִסִּיר אֵלָיו אֶת־אַרְזֵן יְהוָה עַל־עֵיר דָּוָד וַיִּטְהַר דָּוָד בַּיִת
עַבְד־אֲדָם הַגִּתִּי: יא וַיִּשְׁבֵּ אַרְזֵן יְהוָה בַּיִת עַבְד־אֲדָם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים וַיִּכְרֹךְ יְהוָה אֶת־עַבְד־אֲדָם
וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ: יב וַיִּגְדַּל לְמַלְךְ דָּוָד לֵאמֹר בְּרַךְ יְהוָה אֶת־בַּיִת עַבְד־אֲדָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בְּעַבְדֵי אַרְזֵן
הָאֱלֹהִים וַיִּלְךְ דָּוָד וַיַּעַל אֶת־אַרְזֵן הָאֱלֹהִים מִבַּיִת עַבְד־אֲדָם עֵיר דָּוָד בְּשִׂמְחָה: יג וַיְהִי כִּי צָעְדוּ גִשְׁאֵי
אַרְזֵן יְהוָה שֵׁשָׁה צָעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא: יד וְדָוָד מְכַרְפֵּר בְּכָל עֵז לִפְנֵי יְהוָה וְדָוָד חָגַר אֶפֶוד בָּד:
טו וְדָוָד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אַרְזֵן יְהוָה בְּתְרוּעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר: טז וְהָיָה אַרְזֵן יְהוָה כַּאֲשֶׁר עֵיר דָּוָד
וּמִיכָל בַּת־שָׂאוֹל גִּשְׁקָפָה א בְּעַד הַחֲלוֹן וַתִּרְא אֶת־הַמַּלְךְ דָּוָד מִפָּנָיו וּמְכַרְפֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתָּבוּ לוֹ בְּלִפְתָּה:
יז וַיָּבֹאוּ אֶת־אַרְזֵן יְהוָה וַיִּצְיִגוּ אֹתוֹ בְּמָקוֹמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטְהֵלוֹ דָּוָד וַיַּעַל דָּוָד עֲלוֹת לִפְנֵי יְהוָה
וּשְׁלָמִים: יח וַיִּכַּל דָּוָד מִהֵעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיִּכְרֹךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת: יט וַיַּחֲלֶק
לְכָל־הָעָם לְכָל־הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חֶלֶת לְחֶם אַחַת וְאֲשַׁפֵּר אַחַד וְאֲשִׁישָׁה אַחַת
וַיִּלְךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ:

ט א וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן
 וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּסִּי׃ ב וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן
 קַח-לָךְ עֵגֶל בֶּן-בָּקָר לְחִטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה
 תְּמִימִם וְהִקְרַב לִפְנֵי יְהוָה כַּסִּי׃ ג וְאֶל-בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל תִּדְבַר לֵאמֹר קָחוּ שְׁעִיר-עִזִּים
 לְחִטָּאת וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה׃
 ד וְשׂוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לְזִבְחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה
 בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם כַּסִּי׃
 ה וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל-פְּנֵי אֱהֹל
 מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָל-הָעֵדָה וַיַּעֲמֵדּוּ לִפְנֵי יְהוָה׃
 ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה
 תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה׃ ז וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קְרַב אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת-
 חִטָּאתְךָ וְאֶת-עֹלֹתְךָ וְכִפֵּר בְּעֵדְךָ וּבְעֵד הָעָם
 וַעֲשֵׂה אֶת-קָרְבַן הָעָם וְכִפֵּר בְּעֵדָם כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה כַּסִּי׃ ח וַיִּקְרַב אֶהֲרֹן אֶל-הַמִּזְבֵּחַ
 וַיִּשְׁחַט אֶת-עֵגֶל הַחִטָּאת אֲשֶׁר-לוֹ׃ ט וַיִּקְרְבוּ
 בְּנֵי אֶהֲרֹן אֶת-הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבְּעוֹ בַּדָּם
 וַיִּתֵּן עַל-קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-הַדָּם יָצַק אֶל-

א וְהוּא בְיוֹמָא תְּמִינָא קָרָא
 מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנוֹהִי וּלְזִסְבֵי
 יִשְׂרָאֵל׃ ב וַאֲמַר לְאַהֲרֹן סַב לָךְ
 עֵגֶל בֶּר תוֹרֵי לְחִטָּאתָא וּדְכַר
 לְעֹלָתָא שְׁלָמִין וְקָרַב קָדָם יְיָ׃
 ג וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּל לְמִימַר
 סִיבּוּ צְפִיר בֶּר עֲזִין לְחִטָּאתָא
 וְעֵגֶל וְאֲמַר בְּנֵי שָׁנָא שְׁלָמִין
 לְעֹלָתָא׃ ד וְתוֹר וּדְכַר לְנִכְסַת
 קוּדְשִׁיא לְדִבְחָא קָדָם יְיָ וּמִנְחָתָא
 דְּפִילָא בַמֶּשַׁח אֲרִי יוֹמָא דִּין
 יִקְרָא דִּי מִתְּגַלִּי לְכוּן׃ ה וְנִסִּיבוּ
 יָת דֵּי פְקִיד מֹשֶׁה לְקָדָם מִשְׁכַּן
 זְמָנָא וְקָרִיבוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא וְקָמוּ
 קָדָם יְיָ׃ ו וַאֲמַר מֹשֶׁה דִּין
 פְּתַגְמָא דֵּי פְקִיד יְיָ תַעֲבִדוּן
 וַיִּתְּגַלִּי לְכוּן יִקְרָא דִּי׃ ז וַאֲמַר
 מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן קְרַב לְמִדְּבַחָא וְעַבַד
 יָת חִטָּאתְךָ וְיָת עֹלֹתְךָ וְכִפֵּר עֲלֶיךָ
 וְעַל עַמָּא וְעַבַד יָת קָרְבַן עַמָּא
 וְכִפֵּר עֲלֵיהוֹן כְּמָא דֵּי פְקִיד יְיָ׃
 ח וְקָרַב אֶהֲרֹן לְמִדְּבַחָא וְנִכְסַ יָת
 עֵגֶלָא דְחִטָּאתָא דֵּי לָה׃
 ט וְקָרִיבוּ בְּנֵי אֶהֲרֹן יָת דְּמָא לָהּ
 וְטָבַל אֶצְבָּעָהּ בְּדְמָא וַיִּהַב עַל
 קַרְנֵת מִדְּבַחָא וְיָת דְּמָא אֲרִיק

רש"י

(ד) כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם. לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינָתוֹ
 בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם; לְכַף קָרְבָּנוֹת הַלְלוּ בְּאֵין חוּבָה
 לַיּוֹם זֶה: (ז) קְרַב אֶל-הַמִּזְבֵּחַ. (ת"כ) שְׁהִיָּה אֶהֲרֹן
 בּוֹשׁ וַיֵּרָא לְגִשְׁתָּא. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: 'לָמָּה אַתָּה בּוֹשׁ?
 לְכַף נִבְחַרְתָּ! אֶת חִטָּאתְךָ. עֵגֶל בֶּן בָּקָר: וְאֶת-
 עֹלֹתְךָ. אֵיל: קָרְבַן הָעָם. שְׁעִיר עִזִּים וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ.
 כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "עֵגֶל", בֶּן שָׁנָה הוּא, וּמִכָּאן אַתָּה

(א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי. שְׁמִינִי לְמַלּוּאִים, הוּא
 רֵאש־חֲדָשׁ נִיסָן שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן בּוֹ בַיּוֹם; וְנִטְל
 עֶשֶׂר עֶטְרוֹת הַשְּׁנוּיּוֹת בִּ"סֹדֵר עוֹלָם": וּלְזִקְנֵי
 יִשְׂרָאֵל. לְהַשְׁמִיעַם שְׁעַל-פִּי הַדְּבֹר אֶהֲרֹן נִכְנַס
 וּמִשְׁמַשׁ בְּכֹהֵנָה גְדוּלָּה, וְלֹא יֵאמְרוּ מֵאֵלָיו נִכְנַס׃
 (ב) קַח-לָךְ עֵגֶל. לְהוֹדִיעַ שְׁמִכְפֹּר לוֹ הַקְּדוּשׁ-
 בְּרוּךְ-הוּא עַל-יְדֵי עֵגֶל זֶה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שֶׁעָשָׂה׃

יִסוּד הַמִּזְבֵּחַ: וְאֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־הַכֹּלִיֹּת וְאֶת־
הִיתָרַת מִן־הַכֶּבֶד מִן־הַחֲטָאֵת הַקָּטוֹר
הַמִּזְבֵּחַ פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{א-ד}
וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרָף בְּאֵשׁ מִחוּץ
לַמִּחֲנֶה ^{ה-י}: יב וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֵלָה וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי
אֶהֱרֹן אֱלֹיו אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב ^{יג-יד}: יג וְאֶת־הָעֵלָה הִמְצִיאוּ אֱלֹיו
לְנִתְחִיָּה וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:
יד וַיִּרְחֹץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעִים וַיִּקְטֹר עַל־
הָעֵלָה הַמִּזְבֵּחַ: טו וַיִּקְרַב אֶת קָרְבַּן הָעֵם
וַיִּקַּח אֶת־שְׂעִיר הַחֲטָאֵת אֲשֶׁר לָעֵם וַיִּשְׁחַטְהוּ
וַיַּחֲטְאוּהוּ כְּרֹאשׁוֹן ^{טז-יז}: טז וַיִּקְרַב אֶת־הָעֵלָה
וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפָּט ^{יח-כ}: יח וַיִּקְרַב אֶת־
הַמִּנְחָה וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ מִמֶּנָּה וַיִּקְטֹר עַל־הַמִּזְבֵּחַ
מִלֶּבֶד עֹלֹת הַבֶּקָר ^{כא-כב}: כא וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר
וְאֶת־הָאֵיל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעֵם וַיִּמְצְאוּ
בְּנֵי אֶהֱרֹן אֶת־הַדָּם אֱלֹיו וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב: כב וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאֵיל
הָאֵלִיָּה וְהַמִּכְסָּה וְהַכֹּלִיֹּת וְיִתְרַת הַכֶּבֶד ^{כג-כד}:
כ וַיִּשְׂיִמוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזוֹת וַיִּקְטֹר
הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחַ ^{כה-כו}: כה וְאֶת הַחֲזוֹת וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין הַיְיָף אֶהֱרֹן

ליסודא דמדבחה: ו ונת תרפא
ות פליתא ונת חצרא מן כבדא
מן חטאתא אסק למדבחה כמא
די פקיד יי נת משה: יא ונת
בשרא ונת משכא אוקיד בנורא
מברא למשריתא: יב ונכס נת
עלתא ואמטיאו בני אהרן לה נת
דמא וזרקה על מדבחה סחור
סחור: יג ונת עלתא אמטיאו לה
לאברהא ונת רישא ואסק על
מדבחה: יד וחליל נת גוא ונת
כרעיא ואסק על עלתא
למדבחה: טו וקרב נת קרבן
עמא ונסיב נת צפירא דחטאתא
די לעמא ונכסה וכפר בדמה
כקדמאה: טז וקרב נת עלתא
ועבדה כדחזי: יז וקרב נת
מנחתא ומלא ידה מנה ואסק על
מדבחה בר מעלת צפרא:
יח ונכס נת תורא ונת דכרא
נכסת קודשיא די לעמא
ואמטיאו בני אהרן נת דמא לה
וזרקה על מדבחה סחור סחור:
יט ונת תרפא מן תורא ומן
דכרא אליתא וחפי גוא וכליתא
וחצר כבדא: כ ושויאו נת
תרפא על חדותא ואסק תרפא
למדבחה: כא ונת חדותא ונת
שוקא דימינא ארם אהרן ארמא

רש"י

למד: (יא) ואת־הבשר ואת־העור וגו'. לא המפרש בעולת נדבה ב"ויקרא" (ביצה כ):
מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו ושל מלואים; (יז) וימלא כפו. היא קמיצה: מלבד עלת
וכלן על־פי הדבור: (יב) וימצאו. לשון הושטה
והזמנה: (טו) ויחטאוהו. עשהו כמשפט חטאת: (יט) והמכסה. חלב המכסה את הקרב:
כראשון. כעגל שלו: (טז) ויעשה כמשפט. (כ) וישומו את החלבים על־החזות. לאמר

תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה: כב וַיֵּשֶׂא
 אֶהָרֶן כְּתִיב אֶת־יָדוֹ קְרִי אֶת־יָדָיו אֶל־הָעַם וַיְבָרְכֶם
 וַיֵּרֶד מֵעֵשֶׂת הַחֲטָאֹת וְהֵעֲלָה וְהִשְׁלָמִים רס"ז:
 כג וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֶהָרֶן אֶל־אֱהֵל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ
 וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעַם וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־
 הָעָם רס"ח: שְׁלִישִׁי כד וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה
 וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים
 וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם רס"ט:
 י אַ וַיִּקְחוּ בְנֵי־אֶהָרֶן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ
 מִחֲתָתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אִשׁ וַיִּשְׁיִמוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת
 וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה אִשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה
 אֹתָם: כ וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם

קדם יי כמא די פקיד משה:
 כב וארם אהרן ית ידוהי על
 עמא וברכנון ונחת מלמעבד
 חטאתא ועלתא ונכסת קודשיא:
 כג ועל משה ואהרן למשבן
 זמנא ונפקו וברכו ית עמא
 ואתגלי יקרא דני לכל עמא:
 כד ונפקת אשתא מן קדם יי
 ואכלת על מדפחא ית עלתא וית
 תרביא וחזא כל עמא ושפחו
 ונפלו על אפיהון: א ונסיבו בני
 אהרן נדב ואביהוא גבר מחתיתה
 ויהבו בהן אשתא ושויאו עליה
 קטרות וקריבו קדם יי אשתא
 נוכריתא די לא פקיד יתהון:
 ב ונפקת אשתא מן קדם יי
 ואכלת יתהון ומיתו קדם יי:

רע"ז

וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעַם. אָמְרוּ: "וַיְהִי נֵעַם אֲדָנִי אֱלֹהֵינוּ
 עָלֵינוּ" (תהלים ז): "יְהִי רָצוֹן שְׁתַּשְׁרָה שְׂכִינָה
 בְּמַעֲשֵׂה יְדִיכֶם". לְפִי שְׁכָל שְׂבַעַת יְמֵי הַמְּלוּאִים
 שְׁהַעֲמִידוּ מֹשֶׁה לְמַשְׁכַּן וְשֹׁמֵשׁ בּוֹ וּפְרָקוּ בְּכָל יוֹם,
 לֹא שָׂרְתָה בּוֹ שְׂכִינָה, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל נִכְלָמִים
 וְאוֹמְרִים לְמֹשֶׁה: 'מֹשֶׁה רַבְּנוּ, כָּל הַטֵּרַח שְׁטַרְחָנוּ,
 שְׁתַּשְׁרָה שְׂכִינָה בִּינֵינוּ וְנִדְעַ עֲשֵׂתְכֶם לָנוּ עֲזוֹן
 הַעֲגָלָה! לְכֹךְ אָמַר לָהֶם: "זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה ה'
 תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה'", אֶהָרֶן אָחִי כְּדָאִי
 וְחָשׁוּב מִמֶּנִּי, שְׁעַל־יְדֵי קַרְבָּנוֹתַי וְעַבְדוֹתַי תַּשְׁרָה
 שְׂכִינָה בְּכֶם וְתִדְעוּ שְׁהַמְקוּם בְּחַר בּוֹ:
 (כד) וַיִּרְאוּ. כְּתַרְגוּמוֹ: (ב) וַתֵּצֵא אִשׁ. רַבִּי
 אֲלֵיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא מֵתוּ בְּנֵי אֶהָרֶן, אֲלֵא עַל־יְדֵי
 שְׁהוּרוֹ הַלְכָה בְּפָנֵי מֹשֶׁה רַבֵּן. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר:
 שְׁתוּיֵי יֵינ נְכַסּוֹ לְמַקְדָּשׁ. תִּדְעַ, שְׁאִחַר מִיתָתָן
 הַזֶּהִיר הַנּוֹתְרִים שְׁלֵא יִכְנָסוּ שְׁתוּיֵי יֵינ לְמַקְדָּשׁ.
 מָשַׁל לְמִלְךָ שְׁהָיָה לוֹ בֶּן בֵּית וְכוּ', כְּדָאִיתָא

התנופה נתנן פהון המניף לכהן אחר להקטירם,
 נמצאו העליונים למטה: (כב) וַיְבָרְכֶם. בְּרַפְת
 כְּהֵנִים: יְבָרְכֶךָ, יָאֵר, יֵשֶׂא: וַיֵּרֶד. מַעַל הַמִּזְבֵּחַ:
 (כג) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֶהָרֶן וְגו'. לְמָה נְכַסּוּ?
 מְצָאֵתִי בְּפָרֶשֶׁת מְלוּאִים בְּבְרִיתָא הַנוֹסֶפֶת עַל תּוֹרַת
 כְּהֵנִים שְׁלָנוּ: לְמָה נְכַסּוּ מֹשֶׁה עִם אֶהָרֶן? לְלַמְדוֹ
 עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת. אוּ, לֹא נְכַסּוּ אֲלֵא לְדַבֵּר אַחֲרֵי
 הַרְיָנִי דֵּן יְרִידָה וּבִיאָה טְעוּנוֹת בְּרַכָּה: מָה יְרִידָה
 מַעֲזִין עַבְדוּדָה, אִף בִּיאָה מַעֲזִין עַבְדוּדָה. הָא לְמַדְתָּ,
 לְמָה נְכַסּוּ מֹשֶׁה עִם אֶהָרֶן? לְלַמְדוֹ עַל מַעֲשֵׂה
 הַקְּטֹרֶת. דְּבָר אַחֵר: כִּיּוֹן שָׂרָאָה אֶהָרֶן שְׁקָרְבוּ כָּל
 הַקְּרָבָנוֹת וְנַעֲשׂוּ כָּל הַמַּעֲשִׂים וְלֹא יְרָדָה שְׂכִינָה
 לְיִשְׂרָאֵל, הִיָּה מַצְטַעַר וְאוֹמֵר: 'יודע אני שְׂכַעַס
 הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא עָלַי, וּבְשִׁבְלִי לֹא יְרָדָה שְׂכִינָה
 לְיִשְׂרָאֵל! אָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: 'מֹשֶׁה אָחִי, כִּף עֲשִׂיתָ
 לִי, שְׁנִכְנַסְתִּי וְנִתְבַּיִשְׁתִּי? מִיָּד נְכַסּוּ מֹשֶׁה עִמּוֹ
 וּבְקָשׁוּ רַחֲמִים וַיִּרְדָּה שְׂכִינָה לְיִשְׂרָאֵל: וַיֵּצְאוּ

וַיִּמְתּוּ לְפָנַי יְהוָה כִּשְׁמִי: ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן
הוּא אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה | לֵאמֹר בְּקִרְבִי אֶקְדָּשׁ
וְעַל-פָּנַי כָּל-הָעָם אֶכְבֵּד וַיִּדְּם אַהֲרֹן כִּשְׁמִי:
וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-מִישָׁאֵל וְאֵל אֶלְצָפָן בְּנֵי
עֲזִיזָאֵל דָּד אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קְרָבוּ* שְׂאוּ
אֶת-אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי-הַקֹּדֶשׁ אֶל-מַחוּץ
לְמַחֲנֶה כִּשְׁמִי: ה וַיִּקְרָבוּ וַיִּשָּׂאֻם בְּכַתְּנֹתָם אֶל-
מַחוּץ לְמַחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה כִּשְׁמִי: ו וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר | בָּנָיו
רְאִישֵׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ | וּבְגֵדֵיכֶם לֹא-תִפְרְמוּ
וְלֹא תִמְתּוּ וְעַל כָּל-הָעֵדָה יִקְצֹף וַאֲחֵיכֶם
כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכוּ אֶת-הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף
יְהוָה כִּשְׁמִי: ז וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ
פֶן-תִּמְתּוּ בִּי-שֶׁמֶן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ
כַּדְּבַר מֹשֶׁה: ח וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל-אַהֲרֹן

ג ואמר משה לאהרן הוא די
מליל יי למימר בקרבי אתקדש
ועל אפי כל עמא אתיקר ושתיק
אהרן: ד וקרא משה למישאל
ולאלצפן בני עזיאל אח אבוהי
דהרן ואמר להון קריבו טולו
נת אחוכון מן קדם אפי קודשא
למברא למשריתא: ה וקרבו
ונטלנון בכתניהון למברא
למשריתא כמא די מליל משה:
ו ואמר משה לאהרן ולאלעזר
ולאיתמר בנוהי רישיכון לא
תרבונו פרוע ולבושיכון לא
תבזעונו ולא תמותו ועל כל
פנשתא יהי רוגזא ואחיכון כל
בית ישראל יבכונו נת יקדשא די
אוקיד יי: ז ומתרע משפן זמנא
לא תפקונו דילמא תמותו ארי
משח רבותא דיי עליכון ועבדו
כפתגמא דמשה: ח ומליל יי

* הקורא יטעים הגריש קודם התלישא

רש"י

ב' ויקרא רבה": (ג) הוא אשר-דבר וגו'. (ובחים
קטו) היכן דבר? "ונעדת שמה לבני ישראל ונקדש
בכבדי" (שמות כט). אל תקרי "בכבדי", אלא
'במכבדי'. אמר לו משה לאהרן: אהרן אחי! יודע
הייתי שיתקדש הבית במידעיו של מקום, והייתי
סבור: או בי, או בך. עכשיו, רואה אני שהם
גדולים ממני וממך! (ת"כ. ויקרא רבה): וידם אהרן.
(שם ושם) קבל שכר על שתיתקו, ומה שכר קבל?
שנתיחד עמו הדבור, שנאמרה לו לבדו פרשת
שתווי יין: בקרבי. בכחירי: ועל-פני כל-העם
אכבד. כשהקדוש-פרוץ-הוא עושה דין בצדיקים
מתנרא ומתעלה ומתקלס; אם-כן באלו, כל-שפן
ברשעים. וכן הוא אומר: (תהלים סח) "נורא אלהים

ממקדשיך" - אל תקרי "ממקדשיך", אלא
'ממקדשיך': (ד) דד אהרן. עזיאל אחי עמרם
היה, שנאמר: (שמות ו) "ובני קהת וגו'": שאו
את-אחיכם וגו'. כאדם האומר לחברו העבר את
המת מלפני הפלה, שלא לערבב את השמחה:
(ה) בכתנתם. של מתים, מלמד שלא נשרפו
בגדיהם, אלא נשמתם; כמין שני חוטין של אש
נכנסו לתוף חוטמיהם. (סנהדרין נב. ת"כ): (ו) אל-
תפרעו. אל תגדלו שער. מכאן, שאכל אסור
בתספרת. (מו"ק יד ב) אבל אתם אל תערבו
שמחתו של מקום: ולא תמתו. הא אם תעשו כן,
תמותו: ואחיכם כל-בית ישראל. מכאן, שצרתן
של תלמידי-חקמים משלת על הכל להתאבל בה:

לֵאמֹר: ט יִין וְשֹׁכֵר אֶל-תִּשְׁתֵּהּ | אֶתְהָה | וּבְנִיךָ
 אֶתְךָ בְּבֹאֲכֶם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ
 חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם ^{כס"ו}: וְלֹהֲבָדִיל בֵּין
 הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר ^{כס"ז}:
 וְלֹהֲוֹרֹת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַחֻקִּים
 אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד-מֹשֶׁה ^{כס"ז}: פ רַבִּיעִי
 יב וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל-אֹהֶרֶן וְאֵל אֶלְעָזָר
 וְאֶל-אִיתָמָר | בְּנָיו הַנּוֹתָרִים קָחוּ אֶת-הַמִּנְחָה
 הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאֹכְלוּהָ מִצֹּת אֶצֶל
 הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא ^{כס"ז}: יג וְאֹכְלֹתֶם
 אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חֹקֶךָ וְחֻק־בְּנֵיךָ הוּא
 מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי-כֵן צִוִּיתִי ^{כס"ז}: יד וְאֵת חֲזֵה

לֵאמֹר: ט חֹמֶר וּמְרוֹי
 לֹא תִשְׁתֵּה אֶת וּבְנֵיךָ עִמָּךְ
 בְּמַעֲלָכוֹן לְמִשְׁפַּחַן זִמְנָא וְלֹא
 תִמְתּוּן קָנִים עָלֶם לְדִרְכֵיכוֹן:
 י וְלֹא־פִרְשָׁא בֵין קוֹדֶשׁא וּבֵין
 חֹלָא וּבֵין מִסְאָבָא וּבֵין דִּכְיָא:
 יא וְלֹא־לִפָּא יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת כָּל
 קְנִמְיָא דִּי מְלִיל יִי לְהוֹן בִּידָא
 דְּמֹשֶׁה: יב וּמְלִיל מֹשֶׁה עִם
 אֹהֶרֶן וְעִם אֶלְעָזָר וְעִם אִיתָמָר
 בְּנוֹהֵי דְאִשְׁתָּאֲרוּ סִיבוּ יְת מִנְחָתָא
 דְּאִשְׁתָּאֲרַת מִקְרַבְנֵיָא דִּי וְאֹכְלוּהָ
 פִּטִיר בְּסִטֵר מִדְּבַחָא אַרִי קֹדֶשׁ
 קוֹדֶשִׁין הִיא: יג וְתִיכְלוּן יְתָה
 בְּאִתֵּר קֹדֶשׁ אַרִי חֻלְקָךְ וְחֻלְק
 בְּנֵיךָ הִיא מִקְרַבְנֵיָא דִּי אַרִי כֵן
 אִתְפַּקְדִית: יד וְיֵת חֲדָא
 דְּאִרְמוּתָא וְיֵת שׁוּקָא דְּאִפְרָשׁוּתָא

רש"י

וְאֶת־פֶּלֶל גַּם-בְּעַד אֹהֶרֶן בְּעַת הַהוּא: קָחוּ אֵת
 הַמִּנְחָה. אֶף-עַל-פִּי שְׂאֵתֶם אוֹנְנִין, וְקֹדָשִׁים
 אֲסוּרִים לְאוֹנְן: אֶת-הַמִּנְחָה. זֹו מִנְחַת שְׁמִינִי
 וּמִנְחַת נְחֹשׁוֹן: וְאֹכְלוּהָ מִצֹּת. מַה תִּלְמוּד לֹוֹמֵר?
 לְפִי שֶׁהִיא מִנְחַת צְבוּר וּמִנְחַת שְׁעָה וְאִין פִּיּוּצָא בָּהּ
 לְדוֹרוֹת, הִצְרַךְ לְפָרֵשׁ בָּהּ דִּין שְׂאָר מִנְחוֹת:
 (יג) וְחֻק־בְּנֵיךָ. אִין לְבָנוֹת חֹק בְּקֹדָשִׁים: כִּי-כֵן
 צִוִּיתִי. בְּאִנְיוֹת יֹאכְלוּהָ (ת"כ. זבחים קא):
 (יד) וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפֵה. שֶׁל שְׁלָמִי צְבוּר: תֹּאכְלוּ
 בְּמָקוֹם טְהוֹר. וְכִי אֵת הָרֵאשׁוֹנִים אֹכְלוּ בְּמָקוֹם
 טָמֵא? אֵלָא, הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁהֵם קֹדָשִׁי קֹדָשִׁים הִזְקַקְהָ
 אֹכִילֹתֶם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ, אֲבָל אֵלוּ אִין צְרִיכִים תוֹךְ
 הַקְּלָעִים, אֲבָל צְרִיכִים הֵם לְהֹאכֵל תוֹךְ מַחֲנֵה
 יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא טְהוֹר מִלְּהַפְּנֵס שֵׁם מְצַרְעִים. (שם נה)
 מִכָּאן, שֶׁקֹּדָשִׁים קָלִים נֹאכְלִין בְּכָל הָעִיר: אֵתְהָ
 וּבְנֵיךָ וּבְנֵתֵיךָ. (ת"כ) אֵתְהָ וּבְנֵיךָ בְּחֻלְק, אֲבָל
 בְּנוֹתֵיךָ לֹא בְּחֻלְק, אֵלָא אִם תִּתְּנוּ לָהֶן מִתְּנוֹת,
 רִשְׁאוֹת הֵן לְאָכֵל בְּחֻזָּה וְשׁוּק. אוֹ אִינוּ אֵלָא אֶף

(ט) יִין וְשֹׁכֵר. יִין כְּדִרְךָ שְׁכָרוֹתוֹ: בְּבֹאֲכֶם
 אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד. (ת"כ) אִין לִי אֵלָא בְּבוֹאֵם לְהִיכֹל,
 בְּגִשְׁתֶּם לְמִזְבֵּחַ מִנִּין? נֹאמֵר כָּאן 'בִּיאַת אֹהֶל-
 מוֹעֵד', וְנֹאמֵר בְּקִדּוֹשׁ יְדִים וְרַגְלִים: 'בִּיאַת אֹהֶל
 מוֹעֵד', מַה לְהֵלֵן עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֹהֶל-
 מוֹעֵד, אֶף כָּאן עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֹהֶל-
 מוֹעֵד: (י) וְלֹהֲבָדִיל. כְּדִי שֶׁתְּבָדִילוּ בֵין עֲבוּדָה
 קָדוֹשָׁה לְמַחֲלָלָת. הָא לְמִדְתָּ, שְׂאֵם עֶבֶד - עֲבוּדְתוֹ
 פְּסוּלָה (זבחים יז. ת"כ): (יא) וְלֹהֲוֹרֹת. לְמַד
 שְׂאִסוּר שְׁכוּר בְּהוֹרָאָה (ת"כ). יְכוּל יְהֵא חֲזִיב מִיְתָה?
 תִּלְמוּד לֹוֹמֵר: "אֵתְהָ וּבְנֵיךָ אִתְךָ... וְלֹא תִמְתּוּ"
 (במדבר יח). פְּהֵגִים בְּעֲבוּדְתֶם בְּמִיְתָה וְאִין חֻכְמִים
 בְּהוֹרָאָתֶם בְּמִיְתָה: (יב) הַנּוֹתָרִים. מִן הַמִּיְתָה.
 מְלַמֵּד, שְׂאֶף עֲלֵיהֶם נִקְנְסָה מִיְתָה עַל עֲוֹן הָעֶגְל.
 הוּא שְׁנֹאֲמֵר: (דברים ט) "וּבֹאֹהֶרֶן הִתְאַנֵּף ה' מְאֹד
 לְהַשְׁמִידוֹ", וְאִין 'הַשְׁמֵדָה' אֵלָא כְּלוּי בְּנִים,
 שְׁנֹאֲמֵר: (עמוס ב) "וְאִשְׁמִיד פְּרִיו מִמַּעַל"; וְתִפְלְתוּ
 שֶׁל מֹשֶׁה בְּטָלָה מִחֻצָּה, שְׁנֹאֲמֵר (דברים ט):

לפני יהוה יח הן לא הובא את דמה
אל הקדש פנימה אכול תאכלו אתה בקדש
כאשר צויתי כס"י: וידבר אהרן אל משה הן
היום הקריבו את חטאתם ואת עלתם לפני
יהוה ותקראנה אתי כאלה ואכלתי חטאת
היום היטב בעיני יהוה כס"י: ב וישמע משה
וייטב בעיניו כס"י: פ ששי יא א וידבר יהוה
אל משה ואל אהרן לאמר אלהם כס"י: ב דברו
אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר

יה הא לא אפעל ית דמה לבית
קודשא גואה מיכל תיכלון יתה
בקודשא כמא די פקדית:
יט ומליל אהרן עם משה הא
יומא דין קריבו ית חטאתהון וית
עלתהון קדם יי וערעא יתי עקן
כאלין אלו פון אכלית חטאתא
יומא דין התקן קדם יי: כ ושמע
משה ושפר בעינוהי: א ומליל
יי עם משה ולאהרן למימר
להון: ב מלילו עם בני ישראל
למימר דא חיתא די תיכלון מפל

רש"י

אכל אנינות לילה מפר, שאין אונן אלא ביום
קבורה: הייטב בעיני ה'. אם שמעת בקדשי שעה
אין לך להקל בקדשי דורות: (כ) וייטב בעיניו.
(ת"כ) הודה ולא בוש לומר: 'לא שמעתי':
(א) אל משה ואל אהרן. למשה אמר שיאמר
לאהרן: לאמר אלהם. אמר שיאמר לאלעזר
ולאיתמר. או אינו אלא לאמר לישראל? כשהוא
אומר: "דברו אל בני ישראל", הרי דבור אמור
לישראל. הא מה אני מקיים: "לאמר אלהם"?
לכניו, לאלעזר ולאיתמר: (ב) דברו אל בני
ישראל. את פלם השנה להיות שלוחים בדבור זה,
לפי שהשוו בדמימה וקבלו עליהם גזרת המקום
מאנקה: זאת החיה. לשון חיים, לפי שישאל
דבוקים במקום וראויין להיות חיים, לפיכך,
הבדילים מן השמאה וגור עליהם מצות, ולאמות
העולם לא אסר כלום. משל לרופא שנוכנס לבקר
את החולה וכו' כדאיתא במדרש רבי תנחומא:
זאת החיה. מלמד, שהיה משה אויז בתיה ומראה
אותה לישראל: זאת תאכלו וזאת לא תאכלו!
"את זה תאכלו וגו'", אף בשרצי המים אחז מפל
מין ומין והראה להם, וכן בעוף: ואת אלה
תשקצו מן העוף, וכן בשרצים: וזה לכם
השמא: זאת החיה... מפל הבהמה. (מנחות כ)

(יח) הן לא הובא וגו'. שאלו הובא היה לכם
לשרפה, כמו שנגמר: (לעיל ו) "וכל חטאת אשר
יובא מדמה וגו'": אכול תאכלו אתה. היה לכם
לאכלה אף על פי שאתם אוננים: כאשר צויתי.
לכם במנחה: (יט) וידבר אהרן. אין לשון
"דבור" אלא לשון עז, שנגמר: (כמדבר כא) "וידבר
העם וגו'". אפשר, משה קצף על אלעזר ועל
איתמר, ואהרן מדבר? הא ידעת, שלא היתה אלא
מדרד כבוד. אמרו: אינו בדין שיהא אבינו יושב
ואנו מדברים לפניו, ואינו בדין שיהא תלמיד
משיב את רבו. יכול מפני שלא היה באלעזר
להשיב? תלמוד לומר: (שם לא) "ויאמר אלעזר
הכהן אל אנשי הצבא וגו'". הרי כשרצה, דבר
לפני משה ולפני הנשיאים! זו מצאתי בספרי של
פנים שני: הן היום הקריבו. מהו אומר? (ובחים
קא) אלא, אמר להם משה: שמא זרקתם דמה
אוננים, שהאונן שעבד חלל. אמר לו אהרן: וכי
הם הקריבו, שהם הדיוטות? אני הקרבתי, שאני
כהן גדול ומקריב אונן: ותקראנה אתי כאלה.
אפלו לא היו המתים בני, אלא שאר קרובים, שאני
תיב להיות אונן עליהם כאלו, כגון כל האמורים
בפרשת פהנים, שהכהן משמא להם: ואכלתי
חטאת. ואם אכלתי, הייטב וגו'?: היום. (שם)

בְּעִירָא דִּי עַל אַרְעָא: ג פֿל דִּי
 סְדִיקָן פֿרֶסְתָּא וּמְטִלְפִין טִלְפִין
 פֿרֶסְתָּא מִסְקָא פֿשָׂרָא בְּבִיעִירָא
 יְתֵה תִיכְלוֹן: ד בְּרַם יַת דִּין לֹא
 תִיכְלוֹן מִמְסָקִי פֿשָׂרָא וּמִמְסָדִיקִי
 פֿרֶסְתָּא יַת גַּמְלָא אַרִי מְסִיק
 פֿשָׂרָא הוּא וּפֿרֶסְתָּא לֹא סְדִיקָא
 מְסָאָב הוּא לְכוּן: ה וַיַּת טַפְזָא
 אַרִי מְסִיק פֿשָׂרָא הוּא וּפֿרֶסְתָּא
 לֹא סְדִיקָא מְסָאָב הוּא לְכוּן:
 ו וַיַּת אַרְנָבָא אַרִי מְסָקָא פֿשָׂרָא
 הִיא וּפֿרֶסְתָּא לֹא סְדִיקָא מְסָאָבָא
 הִיא לְכוּן: ז וַיַּת חֲזִירָא אַרִי
 סְדִיק פֿרֶסְתָּא הוּא וּמְטִלְפִין
 טִלְפִין פֿרֶסְתָּהּ וְהוּא פֿשָׂרָא לֹא
 פֿשָׂר מְסָאָב הוּא לְכוּן:
 ח מִבְּסִרְהוֹן לֹא תִיכְלוֹן
 וּבְנִבְלָתְהוֹן לֹא תִקְרְבוּן מְסָאָבִין
 אַנּוּן לְכוּן: ט יַת דִּין תִיכְלוֹן
 מִכֹּל דִּי בְמִיָּא כֹּל דִּי לֵה צִיצִין
 וְקִלְפִין בְּמִיָּא בְּמִמְיָא וּבְנִבְלָתִי

תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ כְּשִׁי: ג
 כָּל | מִפְּרֶסֶת פְּרֶסֶה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פְּרֶסֶת
 מֵעֵלַת גֵּרָה בְּבֵהֶמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ כְּשִׁי: ד אַךְ
 אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמְפָּרְסֵי
 הַפְּרֶסֶה אֶת־הַגְּמֹל כִּי־מַעֲלָה גֵרָה הוּא
 וּפְרֶסֶה אֵינְנוּ מִפְּרִים טָמֵא הוּא לָכֶם: ה וְאֶת־
 הַשֶּׁפֶן כִּי־מַעֲלָה גֵרָה הוּא וּפְרֶסֶה לֹא יִפְרִים
 טָמֵא הוּא לָכֶם: ו וְאֶת־הָאֲרָנָבֶת כִּי־מַעֲלַת
 גֵּרָה הוּא וּפְרֶסֶה לֹא הַפְּרִיסָה טָמֵאָה הוּא
 לָכֶם: ז וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מִפְּרִים פְּרֶסֶה הוּא
 וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פְּרֶסֶה וְהוּא גֵּרָה לֹא־יִגֵּר טָמֵא
 הוּא לָכֶם: ח מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם
 לֹא תִגְעוּ טָמֵאִים הֵם לָכֶם כְּשִׁי: ט אֶת־זֶה
 תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִּיר

רש"י

(ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ. אֵין לִי אֶלָּא אֱלוֹ, שְׂאָר
 בְּהֵמָה טָמֵאָה שְׂאִין לֵה שׁוּם סִימֵן טְהָרָה, מִנִּין?
 אַמְרַת קַל וְחֹמֶר: וְמָה אֱלוֹ, שְׂיֵשׁ בְּהֵן קֶצֶת סִימְנֵי
 טְהָרָה אֲסוּרוֹת וְכוּ' (כָּל הָעֵנִין בַּתּוֹרָה כַּהֲנִים):
 מִבְּשָׂרָם. עַל בְּשָׂרָם בְּאֲזֵהָרָה וְלֹא עַל עֲצָמוֹת וְגִידִין
 וְקַרְנִים וְטַלְפִים: וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ. יְכוּל יְהִי
 יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִים עַל מַגַּע נְבִלָה? תִּלְמוּד לֹמַר:
 (לִקְמֵן כֹּא) "אֲמַר אֶל־הַכֹּהֲנִים וְגו'" - כֹּהֲנִים מְזַהְרִין
 וְאֵין יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִין, קַל וְחֹמֶר מַעֲתָה: וְמָה טָמֵאָת
 הַמַּת חֲמוּרָה, לֹא הַזֵּהִיר בָּהּ אֶלָּא כֹהֲנִים, טָמֵאָת
 נְבִלָה, קִלְיָה, לֹא כָּל שֶׁפֶן? ! וְמָה תִּלְמוּד לֹמַר: "לֹא
 תִגְעוּ" ? בְּרִגְלֵי, וְזֵהוּ שְׂאֲמָרוֹ: חֵיב אָדָם לְטַהֵר עֲצָמוֹ
 בְּרִגְלֵי (ר"ה יז): (ט) סִנְפִּיר. אֱלוֹ שְׂשֻׁט בְּהֵם:
 קִשְׁקִשָׁת. אֱלוֹ קִלְפִין הַקְּבוּעִים בּוֹ, כְּמוֹ שְׂנַאָמֶר:
 (שְׂמוּאֵל א יז) "וְשָׂרִיזֵן קִשְׁקִשִׁים הוּא לְבוֹשׁ":

מִלְמַד שֶׁהַבְּהֵמָה בְּכָלֵל חִיָּה: (ג) מִפְּרֶסֶת.
 כְּתַרְגוּמוֹ: 'סְדִיקָא': פְּרֶסֶה. פֿלאַנט"ה בְּלַע"ז:
 וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת. שְׂמִבְדֵּלַת מִלְמַעֲלָה וּמִלְמַטָּה בְּשִׁפְתֵי
 צְפָרְנִין, כְּתַרְגוּמוֹ: "וּמְטִלְפָּא טִלְפִין", שְׂיֵשׁ
 שְׂפָרְסוּתִיו סְדוּקוֹת מִלְמַעֲלָה וְאֵינֵן שְׂסוּעוֹת
 וּמִבְדֵּלוֹת לְגַמְרֵי, שְׂמִלְמַטָּה מִחֲבֵרוֹת (חולִין עא):
 מֵעֵלַת גֵּרָה. מַעֲלָה וּמִקִּיאָה הָאֵכֵל מִמַּעֲיָה וּמִחֲזוֹרַת
 אוֹתוֹ לְתוֹךְ פִּיָּה לְכַתְּשׁוֹ וּלְטַחְחֵנוּ הַדָּק: גֵּרָה. בְּךָ
 שְׂמוֹ; וַיִּתְּבֵן מְגֻזְרַת: (שְׂמוּאֵל ב יד) "וְכַמִּים
 הַנְּגָרִים", שֶׁהוּא נִגְרָר אַחַר הַפֶּה; וְתַרְגוּמוֹ:
 'פֿשָׂרָא', שְׂעַל־יְדֵי הַגֵּרָה, הָאֵכֵל נִפְשָׁר וְנִמּוֹת:
 בְּבֵהֶמָה. תְּבַה זֹו יְתֵרָה הִיא לְדַרְשָׁה, לְהַתִּיר אֶת
 הַשְּׁלִיל הַנִּמְצָא בְּמַעֲיָ אָמוֹ: אֹתָהּ תֹאכְלוּ. וְלֹא
 בְּהֵמָה טָמֵאָה. וְהִלָּא בְּאֲזֵהָרָה הִיא? אֶלָּא לְעַבֵּר
 עָלֶיהָ בְּעֵשָׂה, 'וְלֹא תַעֲשֶׂה' (זִבְחִים לד):

וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים בַּיָּמִים וּבְנַחְלִים אַתֶּם
 תֹּאכְלוּ כְשׁ"י: וְכֹל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סִנְפִיר
 וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים וּבְנַחְלִים מִכֹּל שְׂרִיץ הַיָּמִים
 וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּיָּמִים שֶׁקֶץ הֵם
 לָכֶם כְּשׁ"י: יא וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא
 תֹאכְלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ כְשׁ"י: יב כֹּל אֲשֶׁר
 אֵין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים שֶׁקֶץ הוּא
 לָכֶם כְּשׁ"י: יג וְאֶת־אֵלֶּה תִּשְׁקְצוּ מִן־הָעוֹף לֹא
 יֹאכְלוּ שֶׁקֶץ הֵם אֶת־הַנֶּשֶׁר וְאֶת־הַפֶּרֶס וְאֶת־
 הָעוֹזְנִיהַ כְּשׁ"י: יד וְאֶת־הַדָּאָה וְאֶת־הָאִיָּה לְמִינֶיהָ:
 טו אֵת כָּל־עֹרֵב לְמִינוֹ: טז וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה
 וְאֶת־הַתְּחֵם וְאֶת־הַשְּׁחָף וְאֶת־הַנֶּץ
 לְמִינֵהוּ כְשׁ"י: יז וְאֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַשֶּׁלֶף וְאֶת־הַיִּנְשׁוּף כְּשׁ"י: יח וְאֶת־
 הַתְּנַשְׁמַת וְאֶת־הַקֶּאֶת וְאֶת־הַרְחֵם כְּשׁ"י: יט וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנֹפָה

יִתְהוֹן תִּיכְלוֹן: י וְכֹל דֵּי לִית לֵה
 צִיצִין וְקַלְפִין בְּיַמְמִיא וּבְנַחְלִיא
 מִכֹּל רַחֲשָׁא דְמִיא וּמִכֹּל נֶפֶשָׁא
 חַיָּתָא דֵּי בְמִיא שְׁקֶצָא אֲנוּן
 לְכוּן: יא וְשֶׁקֶצָא יְהוּן לְכוּן
 מִבְּסַרְהוּן לֹא תִיכְלוּן וְיִת
 נְבִלְתְהוּן תִּשְׁקְצוּן: יב כֹּל דֵּי לִית
 לֵה צִיצִין וְקַלְפִין בְּמִיא שְׁקֶצָא
 הוּא לְכוּן: יג וְיִת אֵלִין תִּשְׁקְצוּן
 מִן עוֹפָא לֹא יִתְאֲכְלוּן שְׁקֶצָא
 אֲנוּן נֶשְׂרָא וְעֹר וְעוֹזָא: יד וְדִיתָא
 וְטְרַפִּיתָא לְזַנָּה: טו יִת כֹּל עוֹרְבָא
 לְזַנָּה: טז וְיִת בַּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא
 וְצִפּוֹר שְׁחָפָא וְנֶצֶץ לְזַנָּהִי:
 יז וְקֶרֶא וְשָׁלִי נִנְא וְקֶפּוֹפָא:
 יח וּבּוֹתָא וְקֶאֶתָא וְיִרְקֶרְקָא:
 יט וְחֹרִיתָא וְאֲבוֹ לְזַנָּה וְנִגְר

רש"י

כל עוף שנאמר בו: "למינה", "למינו", "למינהו",
 יש באותו המין שאין דומין זה לזה, לא במראיהם
 ולא בשמותם, וכלן מין אחד: (טז) הנץ.
 אישפרויר: (יז) השלף. פָּרְשׁוֹ רַבּוֹתִינוּ: (חולין
 סה) זה השולה (פי' מגביה) דגים מן הים. וְזֶהוּ
 שֶׁתַּרְגָּם אונקלוס: וְשָׁלִינְנָא: כּוֹס וְיִנְשׁוּף. הֵם
 צואיטי"ש הצועקים בלילה ויש להם לסתות
 כאדם, ועוד אחר דומה לו שקורין ייב"ו:
 (יח) תנשמת. היא קלב"א שורייץ ודומה לעכבר
 ופורחת בלילה; ותנשמת האמורה בפרצים היא
 דומה לה, ואין לה עינים וקורין לה טלפ"א:
 (יט) החסידה. זו דיה לבנה ציגוני"א. ולמה
 נקרא שמה חסידה? שעושה חסידות עם חברותיה
 במזונות: האנפה. היא דיה רגנית. ונראה לי
 שהיא שקורין לה היירו"ן: הדוכיפת. תרגול הבר

(י) שרץ. בכל מקום משמעו: דבר נמוך שרוחש
 ונד על הארץ: (יא) ושקץ יהיו. לאסר את
 ערוביהן, אם יש בו בנותן טעם (חולין צט):
 מבשרם. אינו מזקר על הסנפירים ועל העצמות:
 ואת נבלתם תשקצו. (שם סו) לרבות בכחושין
 שסננו. בכחושין מושירונ"ש בלע"ז: (יב) כל
 אשר אין לו וגו'. (ת"כ) מה תלמוד לומר? שיכול,
 אין לי שיהא מתר אלא המעלה סימנין שלו
 ליבשה; השירן במים מנין? תלמוד לומר "כל
 אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים", הא אם היו
 לו במים, אף-על-פי שהשירן בעליתו, מתר:
 (יג) לא יאכלו. (שבת קיד) לחיב את המאכלין
 לקטנים, שפך משמעו: לא יהיו נאכלים על ידך.
 או אינו אלא לאסרן בהנאה? תלמוד לומר: (דברים
 יד) "לא תאכלו", באכילה אסורין בהנאה מתירין.

טורא ועטלפא: כ כל רחשא
 דעופא דמהלף על ארבע שקצא
 הוא לכון: כא ברם ית דין
 תיכלון מכל רחשא דעופא
 דמהלף על ארבע די לה קרצולין
 מעלוי רגלוהי לקפצא בהון על
 ארעא: כב ית אלין מנהון
 תיכלון ית גובא לזנה וית רשונא
 לזנוהי וית חרגולא לזנוהי וית
 חגבא לזנוהי: כג וכל רחשא
 דעופא די לה ארבע רגלין שקצא
 הוא לכון: כד ולאלין תסתאבון
 כל דיקרב בנבלתהון יהי מסאב
 עד רמשא: כה וכל דיטול
 מנבלתהון יצפע לבושוהי ויהי
 מסאב עד רמשא: כו לכל
 בעירא די היא סדיקא פרסתא
 וטלפין ליתהא מטלפא ופשרא
 ליתהא מסקא מסאבין אנון לכון
 כל דיקרב בהון יהי מסאב:

למינה ואת־הדוכיפת ואת־העטלף כס״י: כ כל
 שרץ העוף ההלך על־ארבע שקץ הוא
 לכם כס״י: כא אך את־זה תאכלו מכל שרץ
 העוף ההלך על־ארבע כתיב אשר־לא קרי אשר־
 לו כרעים ממעל לרגליו לנתר בהן על־
 הארץ כס״י: כב את־אלה מהם תאכלו את־
 הארבה למינו ואת־הסלעם למינהו ואת־
 החרגל למינהו ואת־החגב למינהו: כג וכל
 שרץ העוף אשר־לו ארבע רגלים שקץ הוא
 לכם כס״י: כד ולא־אלה תטמאו כל־הנגע
 בנבלתם וטמא עד־הערב כס״י: כה וכל־הנשא
 מנבלתם יכבס בגדיו וטמא עד־הערב כס״י:
 כו לכל־הבהמה אשר הוא מפרסת פרסה
 ושסע | איננה שסעת וגרה איננה מעלה
 טמאים הם לכם כל־הנגע בהם וטמא כס״י:

רש״י

הפתובים פאן, וכןפיו חופין את רבו. וכל סימנים
 הללו מצויין באותן שבינותינו, אבל יש שראשן
 ארף, ויש שאין להם זנב, וצריך שיהא שמו 'חגב';
 ובזה אין אנו יודעים להבדיל ביניהם: (כג) וכל
 שרץ העוף וגו'. (ת"כ) בא ללמד שאם יש לו
 חמש - טהור: (כד) ולא־אלה. (ת"כ) העתידין
 להאמר למטה בענין: תטמאו. כלומר, בנגיעתם
 יש טמאה: (כה) וכל־הנשא מנבלתם. כל מקום
 שנאמרה טמאת משא, חמורה מטמאת מגע, שהיא
 טעונה כבוס בגדים: (כו) מפרסת פרסה ושסע
 איננה שסעת. כגון גמל שפרסתו סדוקה למעלה,
 אבל למטה היא מחברת. כאן למדך, שנבלת
 בהמה טמאה מטמאה: ובענין שבסוף הפרשה

וכרבלתו כפולה, ובלע"ז הרופ"א. ולמה נקרא
 שמו דוכיפת? שהודו כפות, וזו היא כרבלתו.
 "ונגר טורא", נקרא על שם מעשיו, כמו שפרשו
 רבותינו במסכת גטין בפרק "מי שאחזו" (דף ס"ג):
 (כ) שרץ העוף. הם הדקים הנמוכים הרוחשין
 על הארץ, כגון: זבובים וצרעין ויתושים וחרגבים:
 (כא) על ארבע. על ארבע רגלים: ממעל
 לרגליו. סמוך לצוארו יש לו כמין שתי רגלים לבד
 ארבע רגליו, וכשרוצה לעוף ולקפץ מן הארץ,
 מתחזק באותן שתי כרעים ופורח. ויש מהן הרבה,
 כמותן שקורין לנגושט"א, אבל אין אנו בקיאים
 בהן, שארבעה סימני טהרה נאמרו בהם: ארבע
 רגלים וארבע כנפים וקרסלין, אלו כרעים

כו וְכָל הַזֶּה עַל-כַּפְּיוֹ בְּכָל-הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת
 עַל-אַרְבַּע טַמְאִים הֵם לָכֶם כָּל-הַנִּגְעַ
 בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב רש"י: כח וְהַנְּשֵׂא אֶת-
 נִבְלָתָם יִכְבֶּם בְּגֵדוֹ וְטִמָּא עַד-הָעֶרֶב טַמְאִים
 הֵמָּה לָכֶם: ס כט וְזֶה לָכֶם הַטַּמָּא בַּשָּׂרִץ
 הַשָּׂרִץ עַל-הָאָרֶץ הַחֹלֵד וְהַעֲכָר וְהַצֵּב
 לְמִינֵהוּ רש"י: ל וְהָאֲנָקָה וְהַכַּח וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָט
 וְהַתְּנִשְׁמָת רש"י: לא אֵלֶּה הַטַּמְאִים לָכֶם בְּכָל-
 הַשָּׂרִץ כָּל-הַנִּגְעַ בָּהֶם בְּמָתָם יִטְמָא עַד-
 הָעֶרֶב: לב וְכָל אֲשֶׁר-יִפֹּל-עָלָיו מֵהֶם א
 יִטְמָא מִכָּל-כְּלִי-עֵץ אוֹ בָּגֵד אוֹ-עוֹר אוֹ שֶׁקַּ
 כָּל-כְּלִי אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוֹבֵא
 וְטִמָּא עַד-הָעֶרֶב וְטָהַר רש"י: שביעי: לד וְכָל-כְּלִי-
 חָרָשׁ אֲשֶׁר-יִפֹּל מֵהֶם אֶל-תּוֹכּוֹ כָּל אֲשֶׁר
 בְּתוֹכּוֹ יִטְמָא וְאֵתוֹ תִּשְׁבְּרוּ רש"י: לה מִכָּל-הָאֹכֵל

רש"י

פֶּרֶשׁ עַל בְּהֵמָה טְהוֹרָה: (כו) עַל-כַּפְּיוֹ. כְּגוֹן:
 כָּלֵב וְדָב וְחֵתוּל: טַמְאִים הֵם לָכֶם. לְמַגָּע:
 (כט) וְזֶה לָכֶם הַטַּמָּא. כָּל טַמְאוֹת הִלְלוּ אֵינֶן
 לְאִסוּר אֲכִילָה, אֶלָּא לְטַמְאָה מִמֶּשׁ; לְהִיּוֹת טַמָּא
 בְּמַגָּעֵן וְנִאָסֵר לְאֹכֵל תְּרוּמָה וְקֹדְשִׁים וְלִפְנֵס
 לְמַקְדָּשׁ: הַחֹלֵד. מוֹשֵׁטִיל"ה: וְהַצֵּב. פּוּי"ט,
 שְׂדוּמָה לְצִפְרָדַע: (ל) וְהָאֲנָקָה. הַרִיצוּן:
 וְהַלְטָאָה. לִישֶׁרד"ה: וְהַחֲמָט. לִימְצ"א:
 וְהַתְּנִשְׁמָת. טַלְפ"א: (לב) בַּמַּיִם יוֹבֵא. (יבמות
 עה) וְאֵף לְאַחַר טְבִילָתוֹ טַמָּא הוּא לְתְרוּמָה, עַד
 הָעֶרֶב. וְאַחֲרֵיכֵן – וְטָהַר. בְּהָעֶרֶב הַשְּׁמֶשׁ:
 (לג) אֶל-תּוֹכּוֹ. אֵינֶן כְּלִי חֶרֶס מִטַּמָּא אֶלָּא מֵאוּרִו
 (חולין כד): כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכּוֹ יִטְמָא. הַכְּלִי חוּזֵר
 וּמִטַּמָּא מֵהַ שְׂבָאוּרִו (סְפָרִים אַחֲרִים: צִרִיף לֹא מֵר:

'בְּתוֹכּוֹ'): וְאֵתוֹ תִּשְׁבְּרוּ. (ת"כ) לְמַד שָׂאִין לוֹ טְהוֹרָה
 בְּמַקְוָה: (לד) מִכָּל-הָאֹכֵל אֲשֶׁר יֹאכֵל. מוֹסֵב עַל
 מַקְרָא הָעֲלִיּוֹן: כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכּוֹ יִטְמָא... מִכָּל הָאֹכֵל
 אֲשֶׁר יֹאכֵל, אֲשֶׁר יוֹבֵא עָלָיו מֵיָם וְהוּא בְּתוֹף כְּלִי
 חֶרֶס הַטַּמָּא - יִטְמָא; וְכֵן כָּל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה
 בְּכָל כְּלִי וְהוּא בְּתוֹף כְּלִי חֶרֶס הַטַּמָּא - יִטְמָא.
 לְמַדְנֵנו מִכָּאן דְּבָרִים הִרְבֵּה: לְמַדְנֵנו שָׂאִין אֹכֵל
 מִכָּשֶׁר וּמִתְקֵן לְקַבֵּל טַמְאָה עַד שְׂיִבֹאוּ עָלָיו מֵיָם
 פַּעַם אַחַת, וּמִשְׂבָּאוּ עָלָיו מֵיָם פַּעַם אַחַת, מְקַבֵּל
 טַמְאָה לְעוֹלָם וְאֶפְלוּ נְגוּב; וְהִינֵן וְהַשְּׂמֵן וְכָל
 הַנִּקְרָא מִשְׁקָה, מִכָּשֶׁר זָרְעִים לְטַמְאָה כַּמִּים, שֶׁכֶּף
 יֵשׁ לְדַרְשׁ הַמַּקְרָא: 'אֲשֶׁר יוֹבֵא עָלָיו מֵיָם, אוֹ כָּל
 מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה בְּכָל-כְּלִי - יִטְמָא הָאֹכֵל'. וְעוֹד
 לְמַדּוֹ רַבּוּתֵנוּ (פסחים כ) מִכָּאן: שָׂאִין וְלָד הַטַּמְאָה

מִיָּא יְהִי מְסָאב וְכָל מְשָׁקָה דִּי
 יִשְׁתַּתִּי בְּכָל מָאן יְהִי מְסָאב:
 לַה וְכָל דִּי יִפְּל מִנְּבִלְתָּהוֹן עַל־וְהִי
 יְהִי מְסָאב תְּנֹור וְכִירִים יִתְרַעֲוֹן
 מְסָאבִין אַנּוֹן וּמְסָאבִין יְהוֹן
 לְכוּן: לוּ בְרַם מַעְיָן וְגוֹב בֵּית
 בְּנִישׁוֹת מִיָּא יְהִי דְכִי וְדִיקְרַב
 בְּנִבְלְתָּהוֹן יְהִי מְסָאב: לוּ וְאַרִי
 יִפְּל מִנְּבִלְתָּהוֹן עַל כָּל פֶּר זָרַע
 זְרוּעַ דִּי יִזְדַּרַע דְכִי הוּא:
 לַח וְאַרִי יִתְיַהֲבוֹן מִיָּא עַל (בֶּר)
 זְרַעָא וְיִפְּל מִנְּבִלְתָּהוֹן עַל־וְהִי

אֲשֶׁר יֹאכַל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מִיָּם יִטְמָא
 וְכָל־מְשָׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא רַשׁ"י:
 לַה וְכָל אֲשֶׁר־יִפְּל מִנְּבִלְתָּם | עָלָיו יִטְמָא תְּנֹור
 וְכִירִים יִתֵּן טַמְאִים הֵם וְטַמְאִים יִהְיוּ
 לָכֶם רַשׁ"י: לוּ אֲדָךְ מַעְיָן וְכוּר מְקוּה־מַיִם יִהְיֶה
 טָהוֹר וְנִגְעַע בְּנִבְלְתָם יִטְמָא רַשׁ"י: לוּ וְכִי יִפְּל
 מִנְּבִלְתָּם עַל־כָּל־זָרַע זְרוּעַ אֲשֶׁר יִזְרַע טָהוֹר
 הוּא רַשׁ"י: לַח וְכִי יִתֵּן־מַיִם עַל־זָרַע וְנִפְּל

רַשׁ"י

פיהם למעלה: יתן. שאין לכלי חרס טהרה
 בטבילה: וטמאים יהיו לכם. שלא תאמר: 'מצוה
 אני לנתצם', תלמוד לומר: "וטמאים יהיו לכם";
 אם רצה לקימן בטמאתן - רשאי: (לו) אף מעין
 וכוור מקוה-מים. המחברים לקרקע, אין מקבלין
 טמאה; ועוד יש לה ללמד: יהיה טהור. הטובל
 בהם - מטמאתו: ונגע בנבלתם יטמא. (ת"כ)
 אפלו הוא בתוך מעין וכוור ונגע בנבלתם, יטמא.
 שלא תאמר קל וחמר: אם מטהר את הטמאים
 מטמאתם, קל וחמר שיציל את הטהור מלטמא,
 לכך נאמר: "ונגע בנבלתם יטמא": (לז) זרע
 זרוע. זריעה של מיני זרעונים. "זרוע" שם דבר
 הוא, כמו: (דניאל א) "ויתנו לנו מן הזרעונים":
 טהור הוא. למדך הכתוב, שלא הכשר ונתקן
 לקרות אכל לקבל טמאה עד שיבואו עליו מים:
 (לח) וכי יתן מים על זרע. לאחר שנתלש.
 שאם תאמר: "יש הכשר במחבר", אין לה זרע
 שלא הכשר!: מים על זרע. בין מים בין שאר
 משקין, בין הם על הזרע בין הזרע נפל לתוכן;
 הכל נדרש בתורת כהנים: ונפל מנבלתם עליו.
 אף משנבב מן המים, שלא הקפידה תורה אלא
 להיות עליו שם אכל, ומשירד עליו הכשר קבלת
 טמאה פעם אחת, שוב אינו נעקר הימנו:

מטמא בלים, שפך שנינו. יכול יהיו כל הכלים
 מטמאין מאויר כלי חרס? תלמוד לומר: "כל אשר
 בתוכו יטמא... מפל-האכל", אכל ומשקה מטמא
 מאויר כלי חרס, ואין כל הכלים מטמאין מאויר
 כלי חרס, לפי שהשרץ אבי הטמאה והכלי שנטמא
 ממנו ולד הטמאה, לפיכך אינו חוזר ומטמא בלים
 שבתוכו. ולמדנו עוד שהשרץ שנפל לאויר תנור
 והפת בתוכו ולא נגע השרץ בפת:
 התנור - ראשון, והפת - שניה; ולא נאמר רואין
 את התנור כאלו מלא טמאה ותהא הפת תחלה,
 שאם אתה אומר כן, לא נתמעטו כל הכלים
 מלטמא מאויר כלי חרס, שהרי טמאה עצמה נגעה
 בהן מגבן; ולמדנו עוד על ביאת מים שאינה
 מכשרת זרעים, אלא אם-פן נפלו עליהן
 משנותלשו; שאם אתה אומר מקבלין הכשר
 במחבר, אין לה שלא באו עליו מים. ומהו אומר:
 "אשר יבוא עליו מים"? ולמדנו עוד, שאין אכל
 מטמא אחרים, אלא אם-פן יש בו כביצה, (ת"כ).
 יומא פ) שונאמר: "אשר יאכל", אכל הנאכל בבת
 אחת, ושערו חכמים: 'אין בית הבליעה מחזיק
 יותר מביצת תרנגולת': (לה) תנור וכירים. (כלים
 יא) כלים המטלטלים הם, והם של חרס ויש להן
 תוף, ושופת את הקדרה על גבב החלל, ושניהם

מִנְבִלְתֶּם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם ^{כס"י:} **ס** לט וְכִי
יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לֹא־כָלָה
הַנִּגַּע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב ^{כס"י:} **מ** וְהֵאֱכַל
מִנְבִלְתָּהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב
וְהַנָּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־
הָעֶרֶב ^{כס"י:} **מא** וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ עַל־הָאָרֶץ
שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל ^{כס"י:} **מב** כֹּל הוֹלֵךְ עַל־גְּחֹן
וְכָל הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־מְרִבָּה רַגְלָיִם
לְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ עַל־הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם
כִּי־שֶׁקֶץ הֵם ^{כס"י:} **מג** אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם
וְנִטְמַתֶּם בָּם ^{כס"י:} **מד** כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

מִסָּבָב הוּא לְכוּן: לט וְאֲרִי יָמוּת
 מִן בְּעִירָא דִּי הִיא לְכוּן לְמִיכָל
 דִּיקָרַב בְּנִבְלָתָהּ יְהִי מִסָּבָב עַד
 רַמְשָׂא: מ וּדְיָכוּל מִנְבִלְתָּהּ יִצְבַּע
 לְבוּשׁוֹהִי וְיְהִי מִסָּבָב עַד רַמְשָׂא
 וּדְיָטוּל יֵת נִבְלָתָהּ יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי
 וְיְהִי מִסָּבָב עַד רַמְשָׂא: מא וְכָל
 רַחֲשָׂא דְרַחֲשָׁא עַל אֲרַעָא שֶׁקְצָא
 הוּא לֹא יִתְאַכֵּל: מב כֹּל דְמַהֲלֵף
 עַל מְעוּהִי וְכָל דְמַהֲלֵף עַל אַרְבַּע
 עַד כָּל סְגִיאוֹת רַגְלָאִין לְכָל
 רַחֲשָׂא דְרַחֲשָׁא עַל אֲרַעָא לֹא
 תִיכְלִנוּן אֲרִי שֶׁקְצָא אֲנוּן: מג לֹא
 תִשְׁקְצוּ יֵת נַפְשֹׁתֵיכוּן בְּכָל רַחֲשָׂא
 דְרַחֲשָׁא וְלֹא תִסְתַּאֲבוּן בְּהוּן
 וְתִסְתַּאֲבוּן פּוֹן בְּהוּן: מד אֲרִי
 אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵיכוּן וְתִתְקַדְּשׁוּן וְתִהְיוּן

רש"י

וְשָׂרָצוּ, הָרִי גַאֲסָרוּ: לֹא יֵאָכֵל. לְחַיֵּב עַל הַמֵּאֲכִיל
 כְּאוֹכֵל. וְאִין קְרוֹי "שֶׁרֶץ" אֵלָא דְכַר נְמוּף קָצַר
 רַגְלִים שְׂאִינוּ נְרָאָה אֵלָא כְּרוּחַשׁ וְנָד: (מב) הוֹלֵךְ
 עַל־גְּחֹן. זֶה נָחֵשׁ. וְלִשׁוֹן "גְּחֹן", שְׂחִיָּה, שֶׁהוֹלֵךְ
 שָׁח וְנוֹפֵל עַל מַעֲיוֹ: כֹּל הוֹלֵךְ. לְהַבִּיא הַשְּׁלִשׁוּלִין
 וְאֵת הַדּוֹמָה לְדוֹמָה: הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע. זֶה עֲקָרַב:
 כֹּל. לְהַבִּיא אֵת הַחֲפוּשִׁית אֲשֶׁר כִּי־ט בְּלַע"ז וְאֵת
 הַדּוֹמָה לְדוֹמָה: מְרִבָּה רַגְלִים. זֶה נָדַל, שֶׁרֶץ שֵׁשׁ
 לוֹ רַגְלִים מְרֵאשׁוּ וְעַד זָנְבוֹ לְכָאן וְלְכָאן וְקוֹרִין
 צִינְטִפִיד"ש: (מג) אֶל־תִּשְׁקְצוּ. בְּאֲכִילְתוֹן, שְׂחִירִי
 כְּתִיב: "נַפְשֹׁתֵיכֶם". וְאִין שְׁקוּץ נֶפֶשׁ בְּמַגַּע. וְכֵן
 וְלֹא תִטְמְאוּ, בְּאֲכִילְתֶּם: וְנִטְמַתֶּם בָּם. אִם אֲתֶם
 מִטְמְאִין בָּהֶם בְּאֲרֶץ, אִף אֲנִי מִטְמָא אֲתֶכֶם בְּעוֹלָם
 הַבָּא וּבִישִׁיבַת מַעְלָה: (מד) כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.
 כְּשֵׁם שְׂאֲנִי קְדוּשׁ, שְׂאֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, כָּף:
 "וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם", קְדָשׁוּ אֵת עַצְמְכֶם לְמִשָּׁה: וְהִיִּיתֶם
 קְדָשִׁים. לְפִי שְׂאֲנִי אֶקְדָּשׁ אֲתֶכֶם לְמַעְלָה וּבְעוֹלָם

(לט) בְּנִבְלָתָהּ. (חולין קיח. ת"כ) וְלֹא בְּעַצְמוֹת
 וְגִידִים, וְלֹא בְּקַרְנִים וּטְלָפִים, וְלֹא בְּעוֹר:
(מ) וְהַנָּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ. חֲמוּרָה טְמֵאת מִשָּׂא
 מִטְמֵאת מַגַּע, שֶׁהַנּוֹשֵׂא מִטְמָא בְּגָדִים, וְהַנּוֹגַע אִין
 בְּגָדָיו טְמֵאִין, שְׂלֵא נֹאמַר בוֹ: "יִכְבֵּס בְּגָדָיו":
 וְהֵאֱכַל מִנְבִלְתָּהּ. יְכוּל תִּטְמְאָנוּ אֲכִילְתוֹ? כְּשֶׁהוּא
 אוֹמַר בְּנִבְלַת עוֹף טְהוֹר: (לִקְמוֹן כב) "נִבְלָה וְטִרְפָּה
 לֹא יֵאָכֵל לְטְמֵאָה־בָּהּ", אוֹתָהּ מִטְמֵאָה בְּגָדִים
 בְּאֲכִילְתָּהּ וְאִין נִבְלַת בְּהֵמָה מִטְמֵאָה בְּגָדִים
 בְּאֲכִילְתָּהּ בְּלֵא מִשָּׂא, כְּגוֹן: אִם תִּחַבָּה לוֹ חִבְרוֹ
 בְּבֵית הַבְּלִיעָה; אִם־כֵּן מַה תִּלְמוּד לֹאמַר "הֵאֱכַל"?
 לְתַן שְׂעוֹר לְנוֹשֵׂא וְלַנּוֹגַע כְּדִי אֲכִילָה, וְהוּא כְּזוּת
 (נדה מב): וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב. אִף־עַל־פִּי שְׂטָבֵל,
 צָרִיף הָעֶרֶב שְׂמֵשׁ: (מא) הַשֶּׁרֶץ עַל־הָאָרֶץ.
 (חולין סז) לְהוֹצִיא אֵת הַיְתוּשִׁין שְׂבַפְלִיסִין
 וְשְׂבַפּוֹלִין וְאֵת הַזִּיזִים שְׂבַעֲדָשִׁים, שְׂחִירִי לֹא שָׂרָצוּ
 עַל הָאָרֶץ אֵלָא בְּתוֹף הָאֱכָל, אֲבָל מִשְׂיָצָאוֹ לְאוֹר

קדישין ארי קדיש אנא ולא
 תסאבון ית נפשתיכון בכל רחשא
 דרחש על ארעא: מה ארי אנא
 ?? דאסק יתכון מארעא דמצרים
 למהוי לכוז לאלה ותהון קדישין
 ארי קדיש אנא: מו דא אורייתא
 דבעירא ודעופא ודכל נפשתיא
 חיתא דרחשא במאי ולכל נפשא
 דרחשא על ארעא: מז לאפראשא
 בין מסאבא ובין דכיא ובין חיתא
 דמתאכלא ובין חיתא די לא
 מתאכלא: פ פ פ

והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני
 ולא תטמאו את נפשתיכם בכל־השרץ
 הרמש על־הארץ כס"י: מה פי | אני יהוה
 המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם
 לאלהים והייתם קדשים כי קדוש אני כס"י:
 מו זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה
 הרמשת במים ולכל־נפש השרצת על־
 הארץ: מז להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין
 החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל

כס"י: פפפ צ"א פסוקים עברי"ה סימן.

רש"י

הבא: ולא תטמאו וגו'. לעבר עליהם בלאוין
 הרבה; וכל לאו - מלקות. וזהו שאמרו בגמרא:
 אכל פוטייתא - לוקה ארבע, נמלה - לוקה
 חמש, צרעה - לוקה שש: (מה) פי אני ה'
 המעלה אתכם. על מנת שתקבלו מצותי
 העליתי אתכם. [דבר אחר: "פי אני ה' המעלה
 אתכם", בכלן פתיב: "הוצאתי", וכאן פתיב:
 "המעלה". תנא דבי רבי ישמעאל: אלמלא לא
 העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין
 מטמאין בשרצים כשאר אמות - דים, ומעליותא

היא גביהו, והוא לשון "מעלה":
 (מז) להבדיל. לא בלבד השונה, אלא שתהא
 יודע ומפיר ובקי בהן: בין הטמא ובין הטהור.
 צריך לומר בין תמור לפרה? והלא כבר
 מפרשים הם?! אלא בין טמאה לך לטהורה לך,
 בין נשחט חציו של קנה לנשחט רבו: ובין
 החיה הנאכלת. צריך לומר בין צבי לערוד?
 והלא כבר מפרשים הם?! אלא בין שנולדו בה
 סימני טרפה כשרה, לנולדו בה סימני טרפה
 פסולה: חסלת פרשת שמיני

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולא אחרי
 שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
 ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
 מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עין־חיים היא למחזיקים בה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. ארף ימים בימינה, בשמאלה
 עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת
 שלישי התחנות של הספר תורה.

זמני יום ראשון ויום שבת
 (ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:43	17:51	18:34	18:30	18:10	18:06	09:32	09:35	08:26	08:31	07:54	07:58	05:14	05:22	באר שבע (ח)
18:45	17:40	18:35	18:31	18:11	18:06	09:30	09:34	08:25	08:29	07:52	07:57	05:12	05:20	חיפה (ח)
18:42	17:30	18:35	18:30	18:10	18:06	09:29	09:33	08:23	08:28	07:52	07:57	05:10	05:18	ירושלים (ח)
18:45	17:51	18:34	18:30	18:10	18:06	09:32	09:35	08:26	08:31	07:54	07:58	05:15	05:22	תל אביב (ח)
19:17	18:14	19:14	19:05	18:43	18:35	09:39	09:44	08:30	08:37	07:59	08:05	05:09	05:21	אוסטריה וינה (ח)
18:38	17:45	18:28	18:37	18:03	18:11	10:26	10:25	09:28	09:26	08:56	08:54	06:39	06:34	אוסטרליה מלבורן (ח)
19:15	18:23	19:11	19:03	18:42	18:34	09:43	09:48	08:35	08:41	08:02	08:09	05:15	05:27	אוקראינה אודסה (ח)
19:02	18:09	18:57	18:48	18:27	18:18	09:25	09:31	08:17	08:24	07:45	07:52	04:57	05:09	אוק. דנייפרופטרובסק (ח)
19:31	18:36	19:27	19:17	18:56	18:46	09:49	09:55	08:41	08:48	08:08	08:15	05:18	05:31	אוק. ז'יטומיר (ח)
19:25	18:30	19:21	19:11	18:50	18:40	09:41	09:47	08:32	08:40	08:00	08:08	05:09	05:22	אוקראינה קייב (ח)
18:51	17:57	18:47	18:38	18:17	18:08	09:14	09:19	08:05	08:12	07:33	07:40	04:44	04:56	אוקראינה דונייצק (ח)
19:50	18:48	19:36	19:28	19:07	19:00	10:09	10:14	09:01	09:08	08:29	08:35	05:42	05:53	איטליה מילאנו (ח)
18:51	18:08	18:47	18:48	18:26	18:27	10:10	10:12	09:08	09:09	08:37	08:39	06:04	06:06	אקוואדור קיטו (ח)
19:12	18:20	19:01	19:09	18:37	18:45	10:59	10:58	10:01	09:59	09:28	09:27	07:12	07:07	ארגנטינה ב. איירס (ח)
19:56	18:49	19:52	20:02	19:26	19:35	11:51	11:50	10:54	10:51	10:23	10:20	08:06	07:59	ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)
19:13	18:24	19:09	19:03	18:43	18:37	09:55	09:59	08:48	08:54	08:16	08:21	05:33	05:42	ארה"ב בולטימור (ח)
19:14	18:16	19:02	18:56	18:35	18:29	09:43	09:48	08:36	08:42	08:04	08:10	05:19	05:29	ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)
19:14	18:16	19:02	18:55	18:35	18:28	09:44	09:48	08:37	08:43	08:05	08:10	05:20	05:30	ארה"ב ג'רסי (ח)
19:53	18:54	19:41	19:34	19:14	19:07	10:19	10:23	09:12	09:18	08:40	08:46	05:54	06:04	ארה"ב דטרויט (ח)
19:22	18:31	19:13	19:09	18:49	18:46	10:12	10:16	09:07	09:12	08:35	08:39	05:56	06:03	ארה"ב היוסטן (ח)
19:00	18:07	18:50	18:46	18:26	18:21	09:42	09:46	08:37	08:41	08:05	08:09	05:23	05:31	ארה"ב לוס אנג'לס (ח)
19:17	18:26	19:08	19:05	18:45	18:42	10:13	10:16	09:09	09:12	08:36	08:40	05:59	06:05	ארה"ב מיאמי (ח)
19:10	18:11	18:57	18:50	18:30	18:24	09:39	09:44	08:33	08:38	08:00	08:05	05:16	05:26	ארה"ב ניו הייבן (ח)
19:10	18:13	19:00	18:53	18:32	18:26	09:37	09:42	08:30	08:36	07:58	08:04	05:12	05:21	ארה"ב שיקאגו (ח)
19:02	18:19	18:58	19:03	18:37	18:41	10:31	10:32	09:30	09:31	09:01	09:01	06:31	06:30	בוליביה לה פאס (ח)
20:24	19:15	20:07	19:56	19:34	19:24	10:26	10:31	09:17	09:24	08:44	08:51	05:53	06:07	בלגיה אנטוורפן (ח)
20:23	19:15	20:07	19:57	19:35	19:25	10:26	10:31	09:17	09:24	08:45	08:52	05:53	06:06	בלגיה בריסל (ח)
19:35	18:36	19:31	19:19	18:56	18:44	09:37	09:43	08:27	08:35	07:55	08:03	05:00	05:14	בלרוס ליובאוויטש (ח)
18:30	17:44	18:23	18:29	18:01	18:06	10:08	10:09	09:09	09:08	08:37	08:37	06:14	06:12	ברזיל ס. פאולו (ח)
18:16	17:31	18:10	18:15	17:48	17:53	09:54	09:55	08:55	08:54	08:23	08:23	06:00	05:57	ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)
19:43	18:35	19:27	19:16	18:55	18:44	09:43	09:49	08:34	08:41	08:02	08:09	05:09	05:23	בריטניה לונדון (ח)
19:58	18:46	19:40	19:29	19:06	18:55	09:51	09:57	08:41	08:49	08:09	08:17	05:15	05:29	בריטניה מנצ'סטר (ח)
19:39	18:42	19:35	19:24	19:02	18:51	09:49	09:55	08:39	08:47	08:07	08:15	05:15	05:29	גרמניה ברלין (ח)
19:53	18:58	19:49	19:39	19:18	19:08	10:09	10:14	09:00	09:07	08:28	08:35	05:36	05:49	גרמניה פרנקפורט (ח)
19:23	18:39	19:19	19:18	18:57	18:56	10:33	10:36	09:29	09:33	08:56	09:00	06:23	06:27	הודו בומביי (ח)
19:20	18:36	19:16	19:15	18:54	18:53	10:28	10:31	09:25	09:28	08:53	08:56	06:17	06:22	הודו פונה (ח)
19:05	18:11	19:01	18:52	18:31	18:22	09:29	09:34	08:21	08:27	07:48	07:55	05:00	05:12	הונגריה בודפשט (ח)
19:13	18:23	19:09	19:03	18:42	18:36	09:52	09:56	08:45	08:51	08:13	08:18	05:29	05:38	טורקיה אינסטמבול (ח)
19:30	18:41	19:26	19:20	19:00	18:55	10:14	10:18	09:08	09:13	08:35	08:40	05:53	06:02	יוון אתונה (ח)
19:24	18:31	19:20	19:11	18:50	18:42	09:50	09:55	08:42	08:49	08:09	08:16	05:22	05:34	מולדובה קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע שבת חול המועד פסח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו מ. סיטי (ח)	06:14	06:19	08:54	08:57	09:24	09:27	10:29	10:31	18:59	18:01	19:21	19:23	18:43	19:27
ניו-זיילנד קרייסטצ'רץ' (ח)	06:56	06:49	09:08	09:05	09:41	09:38	10:37	10:36	18:15	18:05	18:42	18:32	17:49	18:36
נפאל קטמנדו (ח)	05:38	05:44	08:18	08:22	08:49	08:53	09:55	09:58	18:29	18:32	18:52	18:56	18:14	19:00
סינגפור סינגפור (ח)	06:59	07:01	09:28	09:30	10:00	10:02	11:02	11:04	19:14	19:13	19:35	19:34	18:55	19:38
פולין ורשא (ח)	04:44	04:57	07:37	07:44	08:09	08:16	09:18	09:24	18:21	18:32	18:54	19:05	18:12	19:09
פרו לימה (ח)	06:11	06:11	08:35	08:36	09:08	09:09	10:08	10:09	18:11	18:07	18:32	18:29	17:50	18:33
צרפת ליאון (ח)	05:58	06:10	08:46	08:53	09:18	09:25	10:26	10:31	19:18	19:26	19:47	19:55	19:07	20:08
צרפת פריז (ח)	06:04	06:16	08:54	09:01	09:26	09:33	10:35	10:40	19:31	19:40	20:02	20:11	19:21	20:26
קולומביה בוגוטה (ח)	05:44	05:46	08:19	08:21	08:49	08:51	09:52	09:53	18:12	18:11	18:33	18:32	17:53	18:36
קנדה טורונטו (ח)	05:37	05:48	08:24	08:30	08:56	09:02	10:04	10:08	18:53	19:00	19:21	19:28	18:41	19:41
קנדה מונטריאול (ח)	05:12	05:23	08:00	08:06	08:32	08:38	09:40	09:45	18:31	18:39	19:00	19:08	18:20	19:22
קפריסין לרנקה (ח)	05:18	05:26	07:57	08:02	08:30	08:35	09:36	09:40	18:11	18:16	18:36	18:41	17:57	18:45
רוסיה מוסקבה (ח)	05:29	05:45	08:27	08:36	08:58	09:07	10:09	10:16	19:21	19:33	19:56	20:09	19:13	20:27
רוסיה רוסטוב(נא-דון) (ח)	05:38	05:50	08:26	08:33	08:58	09:05	10:07	10:12	18:59	19:07	19:28	19:37	18:48	19:41
שווייץ ציריך (ח)	05:40	05:52	08:30	08:37	09:02	09:09	10:10	10:15	19:06	19:14	19:35	19:44	18:55	19:57
תאילנד בנקוק (ח)	06:05	06:09	08:37	08:40	09:10	09:13	10:13	10:15	18:33	18:33	18:54	18:55	18:15	18:59

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק: ליל ד' י"ד בו שעה 16:00

המשך מעמוד כז

שיחת אחרון של פסח, ה'תשט"ו

1 וכאשר האשה עושה זאת – אז היא "עקרת הבית" אמיתית, ומצד זה נמשכת ההשפעה בגשמיות, בבני חיי
2 ומזוני ריחא.

* * *

3 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון מכ"ק אדמו"ר הצ"צ, מכ"ק אדמו"ר מהר"ש ומכ"ק אדמו"ר מהורש"ב
4 נ"ע. אח"כ צוה לנגן ניגון כ"ק אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות (בבא הרביעית – ג"פ).

5 אחרי תפלת ערבית והבדלה נתן בידו הק' לכאו"א מהנאספים מ"כוס של ברכה".

6 טרם צאתו אמר:]

7 קיץ בריא, קיץ שמח וקיץ חסידי (א' געזונטער זומער, א' פרייליכער זומער און א' חסידישער זומער"),
8 ונתראה במסיבות חסידיות.

סדר מצות הדלקת נרות ליום ראשון של פסח ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמוכּן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחו"ל נותנים בערב החג הראשון גם עבור היום השני). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

ערב יום טוב הראשון של פסח

יש להדליק – בחו"ל לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני של חג הפסח.

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

במידה והתעכבה הדלקת הנרות, והחג כבר נכנס, יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחֲחִינּוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעֵנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

בחו"ל ליל שני של חג הפסח

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחֲחִינּוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעֵנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

ליל שבת קודש חול המועד פסח

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיוב ואורב ולסטים וחיית רעות בדרך ומפלפורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכלמעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כלרואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כלפה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00159
05/04/2009